

אורן בריאוסט

המלך

אשרן מרוואן, המושך
והפתעת מלחמת יום כיפור

גילויים חדשים
עכשווי סוט חדש נונספליקט

אורן בר-יוסף / "המלאץ"

אורן בר-יוסף

"המלאך"

אשרף מרואן, המוסד
והפתעת מלחמת יום כיפור

זמורה-ביתן – מוציאים לאור

Uri Bar-Joseph
THE ANGEL
Ashraf Marwan, the Mossad
and the Yom Kippur War

Copyright © 2018 by Uri Bar-Joseph
All Rights Reserved

Hebrew Language Copyright
© 2018 Kinneret, Zmora-Bitan, Dvir — Publishing House Ltd.

כל הזכויות שמורות
© תשע"ח 2018 אורן בר-יוסף

זכויות בעברית © תשע"ח 2018 כנרת, זמורה-ביתן, דבר – מוציאים לאור בע"מ
הספר ראה אור לראשונה בשנת 2010
מהדורה חדשה 2018

עורך הספר: רמי רוטהולץ

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע,
לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני,
אופטי או מכני או אחר כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה.
שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט
אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

סידור, עימוד, הפקה וקדम-דפוס במפעלי כנרת, זמורה-ביתן, דבר – מוציאים לאור בע"מ
רחוב אגוז 6, פארק תעשיות חמן, חבל מודיעין 7319900, ישראל

נדפס בישראל

Kinneret, Zmora-Bitan, Dvir — Publishing House Ltd.
6 Egoz St., Hevel Modi'in Industrial Park 7319900, Israel

Printed in Israel

מסת"ב 3-566-765-978 ISBN

www.kinbooks.co.il

תוכן העניינים

 9	הקדמה
 23	 פרולוג "על חוט השערה": רמת הגולן, 7 באוקטובר 1973 שעות אחר הצהרים
 30	 פרק א קהיר, 1944-1970: ההתחלה
 56	 פרק ב לונדון, 1970: הקשר נוצץ
 80	 פרק ג אפריל 1971: אמ"ן מצטרף לתמונה
 101	 פרק ד מאי 1971: נסיקה
 128	 פרק ה "חלומו של כל שירות ביון בעולם"
 169	 פרק ו שליחו של סדרת לעניינים מיוחדים

פרק ז

מצדים נערכת למלחמה

191

פרק ח

השלמת ההכנות ואיינטראנסו ברומא

218

פרק ט

"חתימה ביום הכיפורים"

238

פרק י

1973-1981: עלייתו של מרואן ונפילתו

276

פרק יא

1981-2007: עסקים אפלים בלונדון

317

פרק יב

הכפלתו של סוכן

347

פרק יג

חשיפתו של סוכן

373

פרק יד

מוותו של סוכן

388

מראוי מקום

419

רישימת מקורות

448

פתחה

465

הקדמה

המהדורות העברית הקודמת של "הملך": אשף מרואן, המוסד והפתעת מלחמת יום כיפור" ראתה אור ב-2011. מאז המשיכה פרשת הריגול שהספר עוסק בה למשך תשומת לב, במיוחד בעולם הערבי, ולעומר ויכוחים סביבה השאלה עברו מי, באמת, עבד מרואן. ב-2016 יצא מהדורות מעודכנת של הספר באנגלית בהוצאת האפריקולינס האמריקנית. היא עוררה עניין לא מועט וזכה ב-National Jewish Book Award בתחום ההיסטוריה באותה שנה. אגודה קציני המודיעין לשעבר של ארצות הברית (Association of Former Intelligence Officers), המונה כרוב ל-10,000 חברים, בחרה בו בספר המודיעין הטוב ביותר לשנת 2017. בימים אלה של סתיו 2018 מוקן ברחבי העולם הסרט "המלך", שמכוסס על הספר, וזהי הזדמנויות טيبة להוציא מהדורות מעודכנת על הפרשה ולהוסיף זויות חדשות לאחד מסיפורי הריגול החשובים של המאה ה-20.

פרשת הריגול של אשף מרואן היא החשובה מסוגה בתולדות הסכסוך הישראלי-ערבי. ההתרעה שהעביד ערב פרוץ מלחמת יום כיפור הייתה ידיעת המודיעין החשובה ביותר בתולדות המדינה, והעברתה היא שיאו של סיפור עלילתיו כמקור הטוב ביותר שהוא אי-פעם לשירותי המודיעין של מדינת ישראל בארץ אויב. חרב כל זאת, וחרב היהות יצאת דופן גם בקנה מידה עולמי, נותרה הפרשה עלומה במידה רבה, עד לאחרונה.

אשר מרואן היה מוכשר וşaftן, אבל ככל היו גם מרגלים אחרים. ייחודה בכך שהצליח להפוך בגיל צעיר לבן-בית בצמרת המדינה במלדתו מצרים, וזאת בזכות נישואיו למונא, בתו של נשיא מצרים גמאל עבד אל-נאצר. אחר כך, לאחר מות חותנו בספטמבר 1970, הוא ידע לנוט את דרכו בתחום אל ל'ם של הנשיא אנואר אל-סאדאת ושל אשתו, ג'יהאן, אף הפק לעוזרו הנאמן של נשיא החדש של מצרים. אליו כהן האגדי הצליח לטוטות קשרים מצוינים בدمשך, אבל לא ישב בסעודות ערב משפחתיות סביב שולחן הנשיא הסורי ולא ביצע בעברו שליחיות חשאות. ריכרד זורגה, אול' הטוב במרגלים שהפעיל המודיעין הסובייטי איי-פאום וגיבור תרבות בברית המועצות לשעבר, היה אמן ידיד קרוב של השגריר הגרמני ביפן אך לא הסתופף בחזרתו של הייטלר. מרואן, לעומת זאת, הפק לחלק מהמשפחה הנשייתת המצרית הון בתקופה נאצר הון בתקופה סאדאת. הוא שימש חולית הקישור של סאדאת למנהיגים ערבים, בראש ובראשונה מנהיגי לוב וסודיה, ומרכז מרכז עירוץ האחורי שבנו סאדאת ומזכיר המדינה קיסינגר לאחר מלחמת יום כיפור כדי לנתק את הברית האסטרטגית בין מצרים לארצות הברית ללא מעורבות מגבילה של משרד החוץ.

לאחר ששיסים את הקוריארה הפוליטית במצרים והותיר מאחור אויבים רבים שהקים עליו במהלך השנים, הפק מרואן לאיש עסקים עתיק נכסים בלונדון וצבר לעצמו מוניטין כדמות אנigmטית רבת-מעליים וכאייש כוחני נטול מעצורים. הוא זכה לחשיפה פומבית בשל חלקו במאבק האיתנים על השליטה בחנות הפאר הרודס בלונדון, מאבק שהתרנה בין הטיקון הבריטי טיני רואלנד ובין מוחמד אל-פאיד – מיליאונר מצרי ואביו של דורית אל-פאיד, מאהבה של הנסיכה דיאנה שנהרג אליה בתאונת הדרכים בפריז ב-1997. לעומת זאת – בעל מದים אפיים בעולם העסקי הבריטי – היה אופי נכלול, והוא התנהל, לפחות בחלקן, באמצעותים לא חוקיים. מרואן היה איש "האמצעים המיוודדים" שסייע לרואלנד במאבקו. מרואן היה גם שותף קרוב לאנשי עסקים אחרים דוגמת עדנאן

ח'אשוגי וכמאל אדרם, מיליארדרים סעודיים ששילבו עסקים ופוליטיקה – עסקים לקידום עצמו ופוליטיקה כשירות לארכט. לכל אלה נספה גם חברותו ב"מועדון הספאריז", גוף חמאי שהקימו באמצע שנות ה-70 צרפת וכמה מדינות ערביות פרו-אמריקניות כדי להילחם בהתקפות הסובייטית באפריקה ובאזור התיכון, כאשר ארחות הברית המוחלשת מבית בשל הכישלון בווייטנאם ופרשנות ווטרגייט התקשתה לעמוד במשימה.

אולס אشرف מרואן היה לא רק דמות רבת-פנים, אפלולית וציורית. הוא היה גם אחד המרגלים החשובים ביותר שפעלו במזרחה התיכון המודרני ואחד המרגלים הייעילים ביותר בהיסטוריה. מתוקף מעמדו הוא נחשף לכמוסים שבסודות מצרים, ואותם העביר דרך קבע לידי מפעילייו הישראלים. התדרעת המלחמה שהעביר לראש המוסד בליל 5 באוקטובר 1973 הביאה את מקבלי ההחלפות הישראלים לפתחegis מילואים בכוקר יום המלחמה, ובCLUDה היה זה"ל מופתע לחלוטין עם פרוץ הקרבות בשעה שתיים בצהרים ביום כיפור. אם גישת המילואים היה מתחילה רק אז, רמת הגולן כולה הייתה נופלת לידי הסורים ביום שלמחרת.

התדרעת המלחמה הזאת הייתה יוצאת דופן במידת הקריטיות שלה אבל לא יוצאת דופן באיכותה. מאזו הציע למוסד את שירותו ב-1970 לא הותיר מרואן כמעט שום סוד במצרים שלא נחשף בפני ישראל. הוא העביר למפעילייו את הפרוטוקולים של השיחות החשאיות בין מנהיגי מצרים למנהיגי מדינות אחרות, בראש ובראשונה מנהיגי ברית המועצות; את פירות דרישות הרכש המצריות ונוכנות הקרמלין לעמוד בהן; את הסטנוגרמות של ישיבות הקבינט, המטכ"ל והפורומים הביטחוניים הרגיסטים ביותר במצרים; ואת תוכניות המלחמה של הצבא המצרי, ובכלל זה התוכנית שהוצאה לפועל, שהיתה ידועה רק למתי מעט בצמרת הביטחונית המצרית ואשר הוסתרה אפילו מהסורים, שותפיהם למלחמה. לא בכדי הגדר אותו אלוף (מיל') צבי זמיר, ראש

המוסד בתקופה שבה חרם מרוואן את עיקר תרומתו ומי שהשתתף אישית בהפעלו, כ"מktor הטוב ביותר שהוא לנו אי-פעם". אחד האנשים המכירים היטב את החומר שהוא העביר במשך שנים, חומר האוצר ביום ארבעה קלסרים גדולים באמ"ן ובמאות תיקים במוסד, קבע כי הורות לו היה מצרים "ספר פתוח" בפני ישראל. למצב כזה, שבו כל סודותיה של מדינה אחת המתכוננת לצאת למלחמה נמצאים בידי המדינה שאיתה היא מתכוונת לתקוף, אין תקדים. וכל זאת בשל פעילות הריגול של אדם אחד ולא של רשות מרגלים.

למרות תרומתו של מרוואן ליכולתה של ישראל להבין את הקורה במצרים, יש עד היום ויכוח גדול את מי הוא שירות באמת. ב-1993 פירסם אלוף (מיל') אל זעירא, ראש אמ"ן בתקופת מלחמת ים סיפור, את גרסתו למחדל המודיעיני. זו ככללה כתענה מרכזית את האשמה שמרוואן (שבספרו *בונה* "המידע") היה סוכן כפוף שהונאה את המוסד ובכך חרם תרומה מכורעת לכישלון אמ"ן במתן התרעה במועד. מאז לא חדל הסיפור הזה להדר בנסיבות שונות כמעט בכל מאמר בעיתון ובכל ספר שנכתב על ההפיעה המודיעינית באותה מלחמה. כמו מהספרים הפופולריים שעסקו בעניין – דוגמת ספריוenganlist של החוקר הישראלי ד"ר אהרון ברגן, שהיה הראשון לחשוף בפורמי את שמו האמיתי של מי שהיה ידוע עד אז בכינוי הספרותי "בלל", או ספרו האפוקליפטי על המלחמה של הסופר האמריקני הווארד בלום² – חזרו כמעט מילה במילה על גרסתו של זעירא. רב-המכר של ד"ר רונן ברגן וגיל מלצר על המלחמה³ וכתבותיו של רונן ברגן בעיתונות היומית ובאמצעי התקורת האלקטרוניים, נתו אף הם לאמץ גרסה זו. אלה שחשבו אחרת, ואשר רובם נמנים עם קבוצת האנשים שהיתה בסוד הפרשה מזו הצעיר מרוואן את שירותו, העדיפו לשטוק ובכלל שלא תיחסו זהותו. על כן אין זה מפליא שנדרטיב הסוכן הכלול הפרק להיות הגרסה המקובלת בקרב הציבור בארץ ובעולם, שלא היה בקיי בפרטיו.

הניגוד בין שתי הגרסאות הגיע לשיאו באפריל 2009 בתוכנית התחקיריים היוקרתית "60 דקות" של רשות הטלוויזיה האמריקנית

סיבי-אס, אשר עסקה בפרשה. מצד אחד העידו הישראלים שהכיבו ממקור ראשון את הסיפור, והם איששו את דברי זמיר כי מרואן היה ה"מקור הטוב ביותר שהיה לנו אי-פעם". מהצד الآخر, גורמים מצריים רשמיים-למחצה חזרו וקבעו חרד-משמעות כי מרואן היה "הסוכן הכלול הטוב ביותר שהוא לזרים אי-פעם". מלחמת הגירסאות לא יושבה בתוכנית זו, ואפילו התחקירנים המנוסים של "60 דקות" התקשו לקבוע את מי הוא שירות באמת. העובדה ששניים לאחר מותו של מרגל צמרת כה חשובה עדין היה בלתי אפשרי לקבוע אם עבד למען צד אחד או למען הצד היריב מוסיפה זו עוד פן יוצא דופן.

ביוני 2007 נפל מרואן ממרפסת דירתו המפוארת בקומת החמשית של בניין לנדרני הדור, מרחוב חמיש דקוט הילכה מכיכר פיקדייל. נסיבותמו עוררו סדרת ספקולציות באשר למה שאירע. אלמנתו וילדיו, כמו גם לא מעט חברי קשורת מצרים, האשימו את המוסד הישראלי באחריות לרצח בשל התפקיד שמרואן שיחק כביבול בהונאת ישראל ערבי המלחמה ב-1973. אנשי מודיעין ישראלים המעורבים בפרשה רואים האשמה זו כמגוחכת, ומפניהם את האצעב כלפי עמיתיהם המצרים. זאת הן מכיוון שמרואן שירת היטב את ישראל הן מכיוון שמותו חסר מבוכה רבה לצמרת השלטון שם. אחרי הכל, לא זו בלבד שהוא היה חתנו של נאצ'ר וועוזרו של סאדאת וידיו, אלא שגם בנו האחד היה נשוי לבתו של עמרו מוסא, לשעבר שר החוץ ומוזכ"ל הליגה הערבית, ובנו الآخر הוא חברו הטוב של ג'ימי מובארק, בנו של מי שהיה עד תחילת 2011 נשיא מצרים, חוסני מובארק. אشرف מרואן עצמו היה ידיד ושותף לעסקים של ג'ימי, מי שנחשב עד כן שחשיפתו של האנשים החזקים למצרים ולירשו הכספי. ברור על כן שחשיפתו של מרואן כסוכן המוסד הייתה עלולה לגרום לשערוריה רחצת היקף ולצרה פוליטית משמעותית ללא מעת בכירים בנסיבות המצריות.

העובדת שלפחות שני מזרים מכובדים שהפכו להיות מקור מבוכה לצמרת השלטון, כוכבת הקולנוע המצרית סועאר חוסני

וGENERL אל-לייטי נאצף, ראש המשמר הנשייתני של סדרת שחגן עלייו מפני הקורדים נגדו באמצע מאי 1971, מצאו את מותם בנסיבות דומות בלונדון, העלה את הסבירות שמדובר בחיסול של השירותים המצריים, שיטת עכודה זו מאפיינת אותם. לא ייפלא על כן שחלק ניכר מהמומחים לנושא מצביעים על שירותים אלה כמו שעומדים מאחוריו המות המסתורי, בטענה שישולקו של מרואן פתר לשלטונות מצרים בעיה מביכה ביותר. הסקוטלנدر יارد גורמים בריטיים נוספים שחקרו במשך שנים את הפרשה פסקו כי זו לא הייתה תאונה או התאבדות אך נמנעו מלקבוע מפורשות שמרואן נרצח.

המרכיב האחרון שהופך פרישה זו לכיה יוצאת דופן הוא חשיפת זהותו של מרואן כמקור ישראלי בידי אלי זעירא, שהיה ראש אמ"ן ב-1973. זעירא עשה זאת ללא רשות ולא סמכות, ומהמידע שלו נהנו עיתונאים, סופרים וחוקרים ישראלים וזרים. כאשר ראש המוסד ב-1973, צבי זמיר, הטיח האשמה זו בזעירא במהלך ריאיון טלויוזה, הגיעו נגדו זעירא תביעה דיבה. הבודר שבפניו שטחו השנים את טענותיהם, המשנה (בדימוס) לנשיא בית המשפט העליון השופט תיאודור אור, קבע חד-משמעות בפסק בוררות שהתרפרם בינוין 2007, זמן קצר לפניו נפלתו של מרואן אל מותו, שכן היה זה אליו זעירא שהדליף לגורמים בלתי מוסמכים את זהות המקור. המנייע של זעירא – שמכחיש את אחוריותו לכך עד היום – למעשה זה נותר בוגדר تعالמה. בכך גם קשורה שאלה אחרת: מדוע לא הצליחו גורמי הביטחון הישראליים, שצברו עד היום לא מעט ניסיון בשימירת סודות המדינה, להניא את זעירא מלעבור על הדיבר הראשון של כל ראש שירות – לא להסגר מקורות. הכישלון במקרה זה חמור במיוחד, שכן לגורם הביטחון היה ידוע כי ראש אמ"ן בדימוס נפגש עם גורמים זרים ודן עמו בחופשיות על זהותו של "בעל".

ספר זה מבקש להתמודד עם סוגיות אלה ולהציג, לראשונה, את סיפוריו האמתי של אشرف מרואן – "המלך", כפי שנקרא במוסד. הוא פותח בבחנותו ומתראר את הנסיבות ואת המניעים שהיו יכולם להביא אותו ב-1970 – עת היה חתנו של נאצ'ר – להציג את שירותיו לישראל.

להלן העיקרי של הספר דין בפעולות של מרואן כמרגל בין 1970 לאוקטובר 1973. הוא מתחמק בדרך שבאה הפך להיות הטוב במקורות המוסד במצרים, ובהתירועות שהעביר מסוף 1972 על כך שמצרים נערכות למלחמה ואשר על בסיסן היה אפשר להעריך בצורה נכונה בשנה שלפני המלחמה لأن באמת מועדות פניו של סדרת. במסגרת זו הספר דין גם בהתייחסות להתרעות אלה, שאוותן קיבלו במתכונתן הגולמית מנהגי ישראל ומומחי הביטחון והמודיעין שלא באotta עת: ראש הממשלה גולדה מאיר, שר הביטחון משה דיין, הרמטכ"ל דוד אלעזר, ראש אמ"ן זעירא וראש המוסד זמיר.

להלן השלישי של הספר בוחן את התקופה שללאחר מלחמת יום כיפור – אותה תקופה שבה לצד המשך פעילותו כמרגל עשה מרואן את עיקר הונו בעסקאות שונות, חלקן מפוקפקות, בלונדון. חלק זה דין גם בזורה שבה נבנתה הנחת "הסוכן הכלול" בידי זעירא וכמה מחסידיו, וכייד הלק והתהדק החבל סביב צווארו של מרואן, ככל שעוד ועוד פרטים בדבר זהותו האמיתית כמקור המוסד בצמרת מצדדים דלפו לעיתונות.

הפרק האחרון בספר עוסק בנפילתו של מרואן אל מוותו, תוך ניתוח העדויות, הנسبויות בעיקרן, לאשר אירע בשעות הצהרים של אותו יום. העובדה שעדויות אלה אינן חד-משמעות ובחילקן סותרות זו את זו, לצד מה שנראה כחקירה רשלנית של רשות החוק הבריטי, מקשה, אך לא מונעת, מתן תשובה ברורה לשתי השאלות המרכזיות: האם התאבד או נרצח? ואם נרצח – בידי מי: ירכיבים עסקיים, הישראלים או המצרים?

כתיבת המהדורה הראשונה של ספר זה לא הייתה מלאכה קלה, בראש ובראשונה בשל היעדר מקורות מפורטים על חלק ניכר מהדברים המופיעים כאן. הידיעות שהעביד מרואן למפעליו שומרות היטב עד היום בארכיוני המוסד ואם"ן. למוסד, משיקולים מקצועיים, יש עניין בगימור הפרשה. היא אמנם מציגה את הארגון באור חיובי אך עלולה לחבל בהליך גיוסם של מקורות דומים בעתיד. נראה כי שיקול זה האפיל על כל שיקול אחר, לרבות הצורך להזים את חרותת הטיעונים שלפיה מרואן היה סוכן כפול שהונאה את הארגון, או שסוכני המוסד דחפו אותו אל מוותו. עם זאת רוב השותפים לגיוס המקור ולהפעלו כבר אינם בשירות פעיל, ולכון לאחר חשיפת זהותו, ובמיוחד לאחר מוותו של מרואן, היו מוכנים לדבר בנושא. הראיונות המפורטים שקיימי אitem הם הבסיס של הספר הזה.

לאחר הופעת הספר לראשונה ניאתו מקורות נוספים לשף פעולה. כתוצאה מכון כללה המהדורה השנייה מידע חדש על נסיבות פעולתו והפעלו של מרואן בידי קהילת המודיעין והתקנה שגיאות שהיו במאגרו הראשוני. ראיונות שערכתי בלונדון, בין השאר עם גורמים הקשורים לפרשתמותו של מרואן שביקשו אף הם להישאר בעילום שם, סייעו לי להבין מרכיבים מסוימים של פרשת חייו מחוץ למצרים ושל הדרך שבה מצא את מוותו. מקורות אחרים – הנוגעים לאופן שבו הערכו הגורמים השונים את התוצאות המלחמה שלו – הם ארכינויים, בעיקר פרוטוקולים של דיווני ראש הממשלה, שר הביטחון והרמתכ"ל, לצד מסמכי אם"ן שהערכו מסוף 1972 את ההסתברות למלחמה. כאן גם השתמשתי בראיונות שערכתי בעבר לצורך כתיבת ספרי על הפתעת יום כיפור.⁴ כל אלה מופיעים גם במאגרו זו.

הספר גם עושה שימוש מושכל וזהיר בפרסומים שונים על הפרשה. אלה כוללים לפחות שישה ספרים על מרואן שייצאו לאור במצרים ועשירות כתבות עיתונאיות וראיונות באמצעות התקשות העربיים ובאללה של בריטניה וארצות הברית. לצד אלה נעשה שימוש בספרות

ישראלית על הפרשה ועל הפתעת יום כיפור ובכתבות עיתונאיות שדרנו בפרשנה בנושאים אלה, בעיקר של רונן ברגמן בעיתונים "הארץ" ו"יריעות אחרונות" ושל יוסי מלמן בעיתון "הארץ".

מלחמת יום הכיפורים ובמיוחד המחדל המודיעיני עם תחילתה המשיכו להיות אבן שואבת לגילויים שונים על אודוטיה גם בשנים האחרונות. חלק מהמידע החדשני נגע לתקיפתו של "המלך" בעיצוב תוכניות המלחמה, כולל העובדה שבשלב קרייטי שלה, כאשר סדרת אימים בשיגור טילים על ישראל, יצא ראש המוסד זמיר לפריז, שם נועד עם מרואן, שמסר מידע עדכני על עמדת סדרת ביהם לכוננותו של סדרת ואפשרות סיום הלחימה. מודיעע חדש עולה גם כי ארבעה חודשים לפני פרוץ המלחמה מסר "המלך" כי הגנרים המצרים הפסיקו לראות בהשגת מטוסי תקיפה ארכיטיטווח משום תנאי הכרחי לייציאה למלחמה. בהתחשב בכך שבשורש ההפתעה המודיעינית עמדה הקונספציה לפיה מצרים לא תצא למלחמה מבלי שתציג מטוסים כאלה, העובדה שמרואן מסר על השינוי בעמדה המצרים מבעוד מועד מבלי שהוא אפילו להרהור נוספת באם"ן-מחקר על תקיפות הקונספציה מחדרת עוד יותר את עצמת המחדל המודיעיני. המודיעע הזה מחייב גם את תקיפות הטענה לפיה מרואן היה סוכן כפול שהונאה את ישראל, שהרי אם היה סוכן כפול, הוא היה צריך לחזק אונס הקונספציה ולא להחלישה.

לאחר פרסום הספרanganlite הגיע אליו מקור ראשון תיאו מפורט של מערכת היחסים המיוחדת שהתרפתחה לאחר המלחמה בין מרואן לבין מי שהיה ראש ה"תחנה" של ה-isis-אי-אי בקהיר ואשר שימש, בהתאם עם מרואן, כחוליה קישור בין מזקיר המדינה קיסינג'ר והנסניה סדרת. מתיאור זה גם עולה כי בנגדוד לטענות שונות שהועלו בעבר מרואן, לא הופעל אף פעם על ידי האמריקנים.

לאור ריבוי העדויות הסותרות בקשר לפרטים שונים בחיי מרואן, העדפת להציג בפני הקוראים ולהימנע מלקבוע במסמאות איזו

מהן היא הנכונה. כך למשל בעניין יחסיו עם נאצ'ר (אף שברור שהוא בעיתיים), הצורך שבזה סיעע לסדרת הבהיר את יידיביו במאי 1971, או הדרך שבה עשה את הונו ומידת מעורבותו בשחיתות אישיות בנסיבות. בשל מגבלת המקורות, ברור לי כי בתחוםים אלה ספר זה בשום פנים ואופן איננו המילא האחרון באשר לפרשה.

בשני תחומים העיקריים יותר את הקורא הישראלי הגעתו למסקנות חותכות. גרסת "הסוכן הכלול" נראית לי, מאז נחשפת אליה לראשונה ב-1993 מקרים ספרו של זעירא, כחסרת שחר מלכתחילה. מכיוון שלימודי המודיעין הם תחום עיסוקי האקדמי – ובמסגרת זו שקדתי גם על הספרות המקצועית שעוסקת בהונאה ובסוכנים כפולים – היה ברור לי שהטענה כי מרואן נבנה במשך שנים כගורם הונאה מול ישראל משוללת כל היגיון מקצועני. ב-1998 התבקשתי כאיש מילואים של אמ"ן לחזור את הכישלון המודיעיני ב-1973. זה היה מחקר ראשוני מסווג. במסגרתו עברתי גם על העבודה שהchein תתי-אלוף (מייל') יואל בן-פרורת, ואשר הציגה את כל המידע ההתרעתית הרלוונטי שעמד לרשות ישראל ערב המלחמה. גם בתוך כ-400 הידיעות שאסף בן-פרורת, ההתרעות שהעביר מרואן בלטו כיהלומים מושובחים בערמת אבני חן. מקריאת הידיעות האלה – אשר הגיעו במהלך השנה שלאפני פרוץ המלחמה שמטה את הבסיס מתחת לקוננספציה שקבעה כי המצריים לא יפתחו באש לפני שתמלאו תנאי סר מסויימים – היה ברור שהוא לא היה יכול להיות סוכן כפול, שכן הן הצביעו במפורש על כך שכונת סדרת היתה לצתת למלחמה בטוחה הזמן הקרוב.

לבסוף שוחתי עם מספר גדול של אנשי מקצוע באמ"ן ובמוסדות שהיו מעורבים ישירות בפרשה. למעט שניים, אליו ועריא עצמו (שעמו לא נפגשתי) ובמידה מסוימת גם ראש ענף מצרים באמ"ן – מחקר במלחמה, סגן-אלוף יונה בנדמן, כל האחים קבעו חד-משמעות שמרואן היה מקור יוצא מן הכלל ובוודאי לא סוכן כפול. כמה מהם סברו שבענין מתן ההתרעה הסופית על המלחמה הוא היסס כיוון שבכל זאת היה, עד כמה שהדבר נשמע מזרע, פטריוט מצרי. איש מהם

לא ידע על מודיע שהשתחרר במצרים ואשר הצביע על כך שرك ביום שישי, 5 באוקטובר, נודע לו שהמלחמה תפרוץ למלחמות.

העניין השני שלגביו אין לי ספקות הוא העובדה שאלי זעירא היה זה שהדריף את המידע שהביא להשיפתו של אشرف מרואן מקור של המוסד. כאן מעורבותי האישית גבוהה יותר. אני הייתה זה שמסר לצבי זמיר, עמוס גלבוע וויסי לנגוצקי מודיע על כך שב-2002 זעירא הדריף לעיתונאי האמריקני הווארד בלום את זהותו של מרואן. בלום סייר לי על כך בארחובות ערך בתל אביב, כשבה לאחר שסימן את הריאיון עם זעירא בביתה בצהלה. את המידע בנוגע לזהותו של מרואן כסוכן ישראלי העביר זעירא גם לחוקר הישראלי ד"ר אפרים כהנא. כהנא עצמו סייר לי על כך. על פי בקשתם של גלבוע ולנגוצקי, הכתבי מסמך שהראה כיצד פעל זעירא, בשיטתיות, לחשוף את זהות המקור. מסמך זה היה הבסיס לבקשה שהם הגיעו לגורמים המוסמכים בישראל לפתחה בחקירה בעניין. המסמך הזה (לצד עדותי האישית) שימש גם מרכיב חשוב במסכת טיעוני ההגנה בבוררות בין זעירא לזריר בפני השופט תאודור אור, בוררות אשר כאמור הסתיימה ב-2007 בקביעתו של השופט אור כי זעירא אכן הדריף את שם המקור. צוות משותף של המשטרה השב"כ שהחקר את הפרשה המליצץ להעמידו לדין וגורמי המוצע בפרקליטות קיבלו המלצה זו, אולם בסופה של דבר ולאחר השתתפות מתשכת הוריע ב يول 2012 היועץ המשפטי לממשלה דאו, יהודה וינשטיין, על החלטתו לסגור את התיק לא בגין חוסר הוכחות אלא בಗלל ההתחממותה בתהליך העמדה לדין (שוינשטיין עצמו היה אחראי לה באופן חלק), בgal גילו המתකדים של זעירא ובשל תרומתו לביטחון המדינה.⁵

הרעיון לכתוב ספר על פרשת אشرف מרואן, אחת הפרשות המרכזיות והחשובות ביותר בהיסטוריה של עולם הריגול, עלה כאשר עורך תוכנית החקירות "60 דקות" פנו אליו כדי שאושמש יווז בפרק שהתוכנו להציג עליה. אבל המהלך בין הרעיון לביצוע היה במקרה

זה רב, בעיקר בגלל העובדה שכח מעט היה ידוע עד אז על האיש ועל ההיבטים השונים של הפרשה. היה ברור שהדרך לגשר על הפער הזה מחייבת סיווע של גורמים רבים שכן אחד מהם הכיר רק היבט מסוים שלה. וסיווע זהה קיבלתי למכביר.

צבי זמיר, ראש המוסד בתקופה שבה התגיים מרואן ואשר במהלך תקופה זו ערך תרומות המודיעינית, היה מאז אוגוסט 1998, עת ראיינו אותו לראשונה במסגרת מחקריו על הפתעת יום כיפור, מקור רב-ערך, מאוזן,אמין וشكול. כשהוא נאמן לקוד המוצע שعليו הוא אמן עד היום, זמיר לא היה מוכן לדבר על ההיבטים המבצעיים הכרוכים בפרשה, אך יכולתי לסמן עליו כי כל עוד הוא בתמונה, לא אטעה בתחום זה טעויות גסות מדי. פרופסור שמעון שמיר מהhog להיסטוריה של המורה התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב, מי ששימש בין השאר שגריר ישראל במצרים והכיר אישית חלק מהדמות המרכזיות בעילית הספר, קיים עמי שיחות שהקנו לי תוכנות חשובות על התרבות הפוליטית המצרית. הן זמיר הן שמיר הסכימו לעבורי גם על כתוב היד ולהעיר את העורותיהם, ובכך חילצו אותו מכמה טעויות מביכות. יידיי פרופסור יוסי קוסטינר, אף הוא איש החוג למורה תיכון באוניברסיטת תל אביב ומומחה מאין כמו זה לחזי האי ערבית, האיר את ענייני בנבכי הפוליטיקה הסעודית, אשר גם בתוכה פעל מרואן. יוסי הילך לעולמו, בטרם עת, במהלך כתיבת המהדורה הראשונה של ספר זה. נחמה בורגין, מומחה בעל ידע וניסיון בפועל המודיעין הסובייטי, סייע לי לבור את הבר מן המוץ בכמה סוגיות שנגעו לפועלותו של מרואן. יהודה וגמן סייע לי בהבנת מהלכי הקרב על נפח ובהשגת תמנונות מאותו קרב. תודה גם לאלה שסייעו לטלש זויות שונות בסיפור העלילה: עמידם אזוב, גרי בישונסקי, צביקה בראל, רוני חפץ, יהושע טיכר, יוסי מלמן, יובל נוב, שירלי דאובני, אריה רוזן וריקי שפרינצק. ולמי על הה"א.

שורה של אנשים אחרים – חלקים אנשי מוסד שהיו מעורבים בהפעלתו של מרואן, אחרים שהילכו תוכנות אקדמיות עם מעורבות מקצועית בנושא, ועיתונאים וסופרים שהכירו מקרוב את פרשת

חייו הסבוכה של מרואן בעייר בלונדון – סייעו לי להכיר פרקים עלומים בכל אחת מתחנות חייו העיקריות: במצרים עת טיפס לצמרת, בשירות המוסד כאשר שימש המקור הטוב ביותר שהיה אי-פעם למדינת ישראל, וב-26 השנים שבהן חי באנגליה לאחר שעזב את מצרים. שמות חלק מהם מופיעים במראי המקומות שבהם עשתי שימוש בדבריהם. רבים מהם בארץ ובאנגליה ביקשו ליישר בעילום שם, וכיבדתי את בקשתם. لكن גם רשימת המרויאינים חלקלית בלבד. שני אנשים הסכימו לשתף אוטו בחומר שאספו על הפרשה: ד"ר אהרון ברגמן, שחחש את זהותו של מרואן שהיה ידוע עד אז בכינויו "బָבָל", היה נדיב דיו להעמיד לרשותי את כל תכתובות המגעים שהתקיימו בינו לבין מרואן בשנות חייו האחרונות; וכן דב זאבי, שעשה עבור תחקיר מצוינת לתוכנית הטלויזיה "עובדיה" שעסקה בפרשת מרואן, העמיד לרשותי את ממצאיו, וגם בהם השתמשתי.

במהלך המחקר על הספר הזה זכיתי גם לשני עוזרי מחקר מעולים. ח'דר סואדר, העושה את תפקיד הדוקטור שלו במחלקה ליחסים בינלאומיים אוניברסיטת חיפה, החל במלאה ואסף ותרגם חומרים שונים מהתקשורות הערבית, חומרים שחשפו פרטים שלא היו ידועים עד אז בזיכרון הלא-ערבי על מרואן. ברק רובינשטיין המשיך במלאה, ובධוק ובקפנדות רואיים לציון השיג חומרים מעוניינים אחרים, חילק ניכר מהם מתוך מרחבי האינטרנט. אם כתיב השמות הערביים בספר זה נקי משגיאות, הקודט על כך מגיע לביק. ד"ר דימה אדרסקי, בעבר תלמידי וכיוון עמיתי, הצליח, בתושיה הרגילה שלו, להציג בספרייה וידנה של אוניברסיטת הרווארד כמה פריטים שלא היה אפשר להציג במקום אחר.

מייקל לוין, יידי מסן פרנסיסקו וסופר בזכות עצמו, בילה אותי בשעות ארוכות בכתה קפה בסן פרנסיסקו ובפרנציה בשיחות על הפרשה, במיוחד סביב השאלה מה היה יכול להניע את מרואן להציג את שירותו לישראלים. רמי טל, איש הוצתת "ידיעות אחרונות", שגילתה עניין בפרויקט מראשתו, נתן לי אגב כמה ארכוחות בקורס בקפה "דבורה" כמה עצות טובות שסייעו לכתיבת הספר. אליו זהר, כהרגלו,

העניק ייעוץ משפטי מקצועי, תומך ויידידותי, ששמר בקפידה על כל זכויותיו.

ערן זמורה, שדוחף להוצאה הספר בהוצאה זמורה-ביתן והניסון הטוב שהוא ליעם ההוצאה תרמו להחלטה לפרסם את הספר בהוצאה זו. שמואל רוזנר, ראש מדור ספרי העיון, עמל ללא הרף להוציא את המוצר הטוב ביותר ולא חדר מכך גם לאחר שכבר יצא. על אף מגיעה לו תודה מיוחדת. רמי רוטהולץ ערך ביעילות, אמרי זרטל עיצב את העטיפה יש מאין, אילת דרימר ועמיותיה הגיעו בקפדנות ועקרו מכתב היד שעבים שוטים, ועירית יוסלביץ' המשיכה במסורת של קורמתה והנפיקה לספר את יחסיו הציבורוני מקווה שהוא ראוי להם. תודותיהם גם לסדרים, לדפסים ולכל שאר עובדי ההוצאה שתרמו אף הם את חלקם.

חברים, עמיתים ובני-משפחה שהתעניינו בגורל הספר דיררכנו אותו להשלים את כתיבתו. לכלם תודה.

כאמור, במהלך כתיבת המהדורה הראשונה של ספר זה נאלצתי לגשר על פער רחב שהיה קיים בין חשיבות הנושא ובין הזמינות הבלתי מספקת של החומר על הפרשה. מילא ברור שלא כל החומרים שבהם נעשה שימוש לצורך זה היו ברמת האמינות הגבוהה ביותר. המהדורה השנייה של הספר, משנת 2011, הציגה את סיפור הריגול של מרואן בצדורה מדוקת יותר ותיקנה חלק מהטעויות שנפלו במאוראה הראשונה. המהדורה הנוכחית מוסיפה פרטים שונים על פעילותו של מרואן בשירות המוסד. חרב הייתה מהדורה שלישית, ספר מסוג זה אינו יכול להיות נקי כמעט משלגיות. האחריות להן נופלת כולה עליו.

פרולוג

"על חוט השערה": רמת הגולן, 7 באוקטובר 1973, שעות אחר הצהרים'

בשעות הצהרים ב-7 באוקטובר 1973, פחות מ-24 שעות מתחילה המלחמה, היה צה"ל על סף התבוסה בחזית הצפון ורמת הגולן כולה עמדה ליפול לידי הסורים. קו ההגנה הדריל בגזרה הדרומית שבה החזיקה חטיבת 188 נפרץ בשעות הערב של היום הקודם, ובמהלך הלילה השתלטו כוחות גדולים של דיוויזיות הח"ר הסוריות 5 ו-9 על דרום הרמה. בשעות הבוקר של 7 באוקטובר קיבל עקיד (אלוף-משנה) תאופיק אל-ג'האני, מפקד דיוויזיית השריון מס' 1, פקודה להתקדם לעבר אזור צומת נפח שבו שכנה מפקדת אוגדה 36. נפילת נפח לידי הסורים הייתה אפשרותם להם לשולט במרכז הרמה, לאגף ממערב את חטיבה 7, שהגנה על הגזרה הצפונית של קו החזית, ולהשלים את ההשתלטות גם על צפון רמת הגולן. במקביל הטנקים הסורים היו יוכלים, לאחר כיבוש הצומת, לרדת לכיוון גשר בנوت יעקב ולהתייצב בשטחים החולשים על נהר הירדן במטרה לבלום את עליית כוחות המילואים של צה"ל למרכו הרמה. נפילת נפח הייתה עלולה על כן להביא לנפילת כל רמת הגולן לידי הסורים. כיבושה מחדש היה קשה ביותר, אולי אף בלתי אפשרי.

בשעה 11:00 בבוקר, כאשר מפקד דיוויזיית השריון 1 נתן את

הפקודה ו-250 טנקים טי-55 וטי-62 החלו לנעו בשני ציריים לעבר נפח, עדין לא הבינו המפקדים בישראל את הקורה בשטח. כבר בלילה הקודם מנע ערפל הקרב מושבי ה"ארמן" – מוצב הפיקוד בהר כנען שהיה אחראי על ניהול המערכת בצפון – את ההבנה שהקו בדרכם רמת הגולן נפוץ. עתה פעליו ישבו הר כנען תחת הרושם שעיקר המאץ הסורי מושקע בניצול הצלחה כדי להתקדם מערכה לכיוון נהר הירדן והכנרת. העובדה שכוחות מילואים ראשוניים הצליכו מזמן שעתות הבוקר המוקדמות להיות בפתחי הziרים המובילים מרמת הגולן ולבלום תנועת טנקים סוריים לכיוון הירדן הפילה קצת תקווה בצמרת פיקוד צפון. לאלוף הפיקוד, שלא עצם עין כבר יותר מ-30 שניות, היה נדמה באותו רגע שהרע מכל כבר מאחוריו ועתה, עם כניסה חטיבות המילואים לקרב, עתיד גלגל המלחמה להתחפּ. אבל שעתים אחר כך, כאשר הובן סופ"ס מה קורה בפועל, התחלפה בבהאתה העריכת המצב האופטימית זוatta בתחשות סכנה וחידלון. בשעה 10:13 נרשם ביוםון המבצעים של פיקוד צפון: "טנקים סורים בגדרות מהנה נפח".

בשעה 13:30 החליט תת-אלוף רפאל איתן, מפקד אוגדה 36 שהגנה על הרמה, לצאת עם אנשיו מבונקר הפיקוד בנפח, ותחת אש סורית הם התפנו צפונה לכיוון תל שיבן. 20 דקות אחר כך קיבלו אחרוני החיללים שעוד הגנו על המחנה פקודה לסתור והם נעו, צופפים בתוך שני זהלים, לכיוון גשר בנות יעקב. המחנה עצמו נותר נטוש ורק טנקים בודדים של צה"ל נשארו בסביבתו, כדי לנסות למנוע את כיבושו המלא. שניים מהם היו של מפקד חטיבה 188, אלוף-משנה יצחק בן-שם, ושל סגנו, סגן-אלוף חיים ישראלי, שנלחמו עתה כמעט בודדים נגד שפעת הטנקים הסוריים. קצת אחרי השעה 14:00 נפגע הטנק של ישראלי והוא נהרג. 20 דקות אחר כך נהרג המה"ט בן-שם מצורם בידיים. בכך חוסלה חטיבה 188 ככוח לוחם ארגני. עתה נעשה ברור ב"ארמן" בהר כנען שرك נס יצליח את נפח. היחידה

שהיתה יכולה אולי לחוללו הייתה חטיבת המילאים 679. בה היה תלוי עכשו גורל המערה על רמת הגולן.

גירושה של חטיבה 679 בפיקודו של אלוף-משנה אורן החל يوم קודם לכן בשעה 10:00. טנקי החטיבה היו מרגם "שוט מטהוד", צנטוריונים מיושנים שעמדו לעבורה אחרי ההגעים הסבה לטנקי "שוט קל", שבהם כבר צוידו רוב חטיבות הцентрויון של צה"ל. הם הונעו במנועי בנזין בתלי אמינים שהפכו אותם למיכודות אש, וצוידו במערכות תמסורת כושלות שגרמו לתקלות טכניות חרורות ונשנות. מתוך יותר מ-100 הטנקים של החטיבה שאוחסנו ביום"ח'ם של מחנה יפתח ליד ראש פינה, פחות מ-50 השתתפו בפועל בקרב. השאר נחלקו בין כאלה שנתקעו בדרך בשל בעיות טכניות,ancaela השכל לא הספיקו לצאת מהמחנה, וכאן-כאן שכבר נפגעו בידי הסורים.

מצבם של אותם טנקים שהצליחו להגיע לשדה הקרב היה אף הוא בכפי רע. בשל לחץ הזמן צוותיהם לא היו הצוותים המקוריים שנאשיהם הכנרו זה את זה, אלא צוותים שהוטלו לפיקדתו קרב הגעת אנשי המילאים ליום"חם. בכתמי הטנקים הייתה חסירה תחמושת רבה כיון שלא היה די זמן להמתין לפגוזים שנלקחו מהבנקרים במחנה עין זיתים, כ-20 קילומטרים ממחנה יפתח, והובלו במשאיות שיוצרו פקק תנועה לאורך הכביש בגלילי הצר. חלק ממכשירי הקשר לא תיפקדו או לא היו מכילים כנדרש. במרבית הטנקים התגלו שלל בעיות טכניות אחרות. ולא מעט מהם, כמו הטנק של התותחן חיים סבטו, עמדו להיכנס לקרב מכל שבספיקו לעשות אפילו את המינימום הנדרש לפני ירי: תיאום כוונות.

כוח ראשון של החטיבהפגש את הטנקים הסורים כ-15 שעות לאחר שניתנה פקודת הגiros. זה היה כוח מחלקתי שאולתר במהירות והוצב לחסימה בצומת קצביה. כוח משמעותי ממנו, שמנה 25 טנקים בפיקודו של המ"ט, הצליח להתארגן במשך הלילה שבין שבת לראשון, יצא מהמחנה בסביבות השעה 3:00 והחל לעלות בחשכה

לדרמה. על פי הוראת מפקד אוגדה 36 הוא נערך בסביבות השעה 10:00 לבלימה בגדות קוניטרה. זו הייתה טעות. גם מפקד האוגדה היה שרווי בערפל קרב ועדין לא זיהה את אגרוף השריון הסורי שהתרגן למתקפה מדרום הרמה לכיוון נפח.

כוח נוסף של 22 טנקים מגדוד 93 בפיקוד המג"ד רן גוטפריד התארגן ויצא ממחנה יפתח כמה שעות אחר כך. הוא חצה בשעה 10:30 את גשר בנوت יעקב והחל לטפס במעלה הכביש לכיוון קוניטרה. בערך בשעה 12:00, כשהוא נמצא כשני קילומטרים דרומה מנפח, קיבל מפקד האוגדה פקודה לנוע דרומה לכיוון חושניה. חצי שעה אחר כך, באוזור המחצבה מול צומת נפח, הוא נתקל בעשרות טנקים טי-62 סוריים של חטיבה 91, שייצרו أيام על נפח מצפון. הגדור שהופתע החל לסתוג מיד אבדות, אך בתוך כמה דקות התארגן להшиб אש. כך החל הקרב של חטיבה 679 על נפח.

גדוד 93אמין הצלחה, תוך ספיגת אבדות כבדות, להאט את התקדמות הסורים צפונה, אך הסורים המשיכו להתקדם וחצו את כביש קוניטרה-גשור בנوت יעקב תוך שהם אוגפים את נפח מזרחה. במקביל התקדמה חטיבה 51 הסורית על ציר הנפט לכיוון הצומת וטנקים שלה חדרו למתחנה האוגדה מדרום. הלחץ הסורי הילך והתעצם מרגע לרגע. בשלב הקרייטי זהה הצלחו שלושה טנקים של חטיבה 679, הכוון האחרון שעזב את מחנה יפתח ועשה את דרכו מגשר בנוט יעקב לכיוון קוניטרה, להגיע לסדרת הרכב שבפאתי מחנה נפח. שם זיהו בטוחה של 800 מטרים כעשרה טנקים של חטיבה 51 והחלו לפגוע בהם. זמן קצר לאחר מכן הגיע חלק מהכוח שנפרש קודם לכן להגנה בגדות קוניטרה לקרבת המחנה. הכוח, שמנה כ-15 טנקים בפיקוד מה"ט 679, החל לפגוע בטנקים של חטיבה 91. במקביל יצרו כוחות קטנים נוספים, חלקם מחתיבת המילואים 179, לחץ על חטיבה 51. מספר הטנקים הסורים שנפגעו הילך וגדל בהתמדה והלחץ הישראלי הילך והתעצם. לקראת השעה 16:00 התחזקת המגמה, ובשעות הדמדומים הילך הקרב ונעצר. כוחות המילואים התוששים של צה"ל, בעיקר צוותי הטנקים של חטיבה 679 שказת יותר מ-24 שעות קודם לכן

היי עוד בעיצומן של תפילות יום כיפור, הצלicho בנסיבות, באמצעות
ובמקצועיות להכריע את הקרב. חטיבות 91 ו-51 הסוריות שאיבדו
בקרב כ-40 טנקים, נאלצו לסתת ממחנה נפח, מהשתחים הסמוכים
לו ומכביש קונייטרה-גשר בנوت יעקב. הן נערכו מדרום לסינדיינה
ותל יוסיפון. לאחרת יצאו לניסיון נוספת להשתלט על מרכז הרמה. גם
ניסיון זה נהדף וצה"ל עבר למתקפת-נגד.
בכך הוכרע הקרב על רמת הגולן.

מלחמת יום כיפור הייתה הקשה במלחמות ישראל מאז 1948. 7 באוקטובר היה הקשה שבימי המלחמה ושעות הצהרים שלו היו הקritisיות ביותר. בחזית הדרום צה"ל נותר עם קצת יותר מ-100 טנקים של האוגדה הסדירה בסיני, שאיבדה במהלך הלילה הקודם כ-200 טנקים. מולה נפרשו חמישה דיוויזיות מצריות שחצזו את התעלה כמעט ללא אבדות ואיימו לפתח במתקפה לעומק סיני. שתי אוגדות המילואים, של האלופים אברהם אדן וארי אל שרון, אשר נועדו לתגבר את האוגדה הסדירה, עשו באותו שעת את דרכן לעבר קו החזית. זאת הייתה גם רצועת הזמן שבמהלכה התברר כי חיל האויר כשל בשתי המתקפות הגדולות שביצע על מערכי הטילים של מצרים ושל סוריה וכושרו לסייע לכוחות הקרקע הגובל משמעותית בשל הקשי לפועל באזורי מוכי הטילים בצפון ובדרום. וכוחות הצפון התחולל כאמור באותו שעת הקרב הנואש שבמרכזו עמדה חטיבת 679, על השליטה באוזור נפח ועל גורלה של רמת הגולן. משה דיין, שר הביטחון שעוד 24 שעות קודם לכן הטיל ספק ברור בכך שתפקידו מלכמתה, דיבר באותו שעת על "חוורבן הבית השלישי" והצעיר הצעות "מיניסטריאליות" לניסיונות עמוק
סיני ולשיפולי הרמה.

הספרות העשירה על מלחמת יום כיפור בדקה לא מעט זויות של אותה מלחמה. אבל היא לא שאלת מעולם שאלה פשוטה אחת: איך הייתה המלחמה נראה אם מדינת ישראל לא הייתה מקבלת בשעות

הקטנות של יום המלחמה עצמו את ההתרעה המפורסמת שהעביר ראש המוסד צבי זמיר בתום פגישתו עם אשף מרואן. ההתרעה הזאת, שהוציאה את מכבלי החלטות ממיוחסתם בסביבות 04:30, הניעה את התהיליך שהביא בשעה 09:05 את ראש המשלחת גולדה מאיר לאשר, חurf התנדבותו של שר הביטחון, גיוס מילואים נרחב יחסית. 20 דקות לאחר מכן אישרה גולדה מאיר גיוס מילואים מלא. צה"ל לא התמהמה. מחרט 679 קיבל מפקד אוגדה 36 את הפקדה לגייס את המילואים בשעה 10:00, ותהליך הגיוס החל מיידית. חלק מהחיילים המילואים הספיקו להגיע בשעות היום. רובם הגיעו רק בשעות הלילה.

אורן אורן, מחרט 679 ולימים אלוף פיקוד צפון וסגן שר הביטחון, מעריך ביום כי ללא ההתרעה של מרואן כוחותיו היו מתאגרנים למלחמה בפיגור של ארבע עד שושועות. בתנאים כאלה צומת נפה ומנהה אוגדה 36 היו נכששים בשעות הצהרים של 7 באוקטובר, כמעט ללא התנדבות. סביר שעד שעת אחר הצהרים היו הסורים משלימים את כיבוש רוב רמת הגולן תוך כיתור של חטיבה 7 שנפרשה מצפון לקוניטרה. חוקרים אחרים, ובهم צבי עופר, אבירים ברקאי, יהודה וgamן ועמוס גלבוע, שחקרו את אירועי המלחמה בצפון ומיכרים היטב את מהלכיה ב-30 השעות הראשונות, הסיקו מסקנה דומה.

לקוניטרה זו משמעות ברורה: ההתרעת המלחמה של אשף מרואן מנעה את כיבוש רמת הגולן בידי הסורים במלחמת יום כיפור. כיבוש זהה, אשר בלי ההתרעה היה עלול גם להביא לפגיעה קשה באוכלוסייה האזרחים של יישובי הרמה שפונו בזכותה מבעוד מועד, היה מעמיד את מדינת ישראל בפני מצב בלתי אפשרי כמעט. כיבושה מחדש של רמת הגולן היה אולי מטהפשר, אך הוא היה עולה בקורסנות כבדים. הוא גם היה מחיב העתקת כוחות משמעותיים מהזית הדרום לחזית הצפון, ובתנאים כאלה סביר בהחלט שהמצרים היו מנסים לנצל את אמצעיו של צה"ל בצפון כדי לפrox' לעומק סיני. קשה להעריך כיצד הייתה מתפתחת המלחמה בתנאים אלה, אבל ברור שהיתה מסתיימת באבדות כבדות הרבה יותר וכһישגים צבאיים קטנים הרבה

יותר למידינת ישראל. הטרעת המלחמה של מרואן מנעה אסון לאומי והצילה חי מאות אם לא אלפיים של חיילי צה"ל. זאת גולת הכוחות של תרומתו המודיעינית.

הקשר עם מרואן החל קרוב לשלווש שנים קודם לכן. אבל כדי להבין אותו לעומקו יש לחזור כמעט 30 שנה לאחר מכן, ל-1944.

פרק א'

קהיר, 1944-1970: ההתחלה

מוחמד אשרף אבו אל-זפא מרואן, המוכר בשם אשרף מרואן, נולד ב-2 בפברואר 1944 בכית המשפעה, רחוב אל-חכמא מס' 5 בשכונת מנשיית אל-בכרי. זו הייתה אז ונשארה עד היום שכונה של בני המעדן הבינוי בחלוקת הארץ של קהיר ("מצר אל-גדייה"). משפחתו של מרואן נמנתה עם המשפחות המוחוסות בחברה המצריםית. מצד אמו הוא היה בן למשפחה אל-פאיד, משפחה בעלת נכסים מהכפר צא אל-חג'ר במחוז אל-ע'ירבה, מחוז חקלאי בדלתא של הנילוס מצפון לקהיר. מוצאו של אביו היה מהכפר אל-סואגה' במחוז אל-מניה, כ-250 קילומטרים מדרום-מערב לקהיר. חלק ממשפחה מרואן, מהמשפחות המכובדות באזורה, גר שם עד היום.

סבו של אשרף מרואן, מוחמד אחמד מרואן, היה זה שהעתיק את מקומו מגורי המשפחה לקהיר. הוא היה בוגר אוניברסיטת אל-אזור, הווותיק והחשוב שבמכונים ללימודי חוקי הדת והתיאולוגיה המוסלמית בעולם הערבי, ולימים התמנה לנשיא בית המשפט השערוי במצרים. אביו של אשרף מרואן, אבו אל-זפא מרואן, עשה קריירה צבאית. הוא החל את שירותו כקצין זוטר בצבא של המלך פארוק והמשיך להתקדם בסולם הדרגות עד שהשתחרר, בשנות ה-50, בדרגת אלוף (ליוא). בתפקידו האחרון היה סגן מפקד דיוויזיית משמר הרפובליקה, שתחום אחריותה העיקרי הוא ביטחון פנים.

חרף העוכדה שאשרף מרואן ובני-משפחה היו בקהיר, הם שמרו

על קשר עם כפר מוצאם ונהגו לבוא לביקורים ולהציגות משפחתיות. על פי אנשי הכפר, היה זה אشرف עצמו שdag בשנות ה-70 שלאל-סואג'ה יהיה הראשון בכפרי האזור שיוחבר לחסל. על כך ועל היחס החם והסיוע שמשפחת מרואן נתנה לכפר שמננו באה, הם אסירים תודה עד היום.¹

לא ידוע על אירועים מיוחדים בתקופת ילדותו של מרואן. הוא גידל עם אח אחד, האני, ושתי אחיות צעירות, מונה ועוואז, בבית טיפוסי של בני המעדן הבינוני בקהיר. ביולי 1952, בהיותו בן שמונה, התחללה במצרים מהפכת "הказינים החופשיים" שהעלתה לשולטון את גමאל עבד אל-נאצר, מי שהפק בתוך זמן קצר להיות גדול המנהיגים בעולם العربي. אף שאביו של מרואן היה איש צבא, הוא לא היה קשור בשום צורה לקבוצת הקשורים. עם זאת משפחת מרואן נעשתה קרובה עתה לצמרת השלטון, שכן השכונה שבה גרו הייתה זמן קצר לאחר המהפכה למקום שכנה של הנהגה המצרית. נאצר ומשפחתו גרו במנשיות אל-בכרי זה זמן, ולא מעט מחברי קבוצת "הказינים החופשיים", שעתה תפסו עמדות מפתח בהנהגת מצרים, עברו לשכונה שהפכה להיות מקום המגורים האופנתי של האליטה החדשה.

לאחר שש שנים בבית הספר הייסודי "מנשיות אל-בכרא" עבר אشرف מרואן לבית הספר "אלחלפא", ולמד בו שלוש שנים בмагמה עיונית. את לימודי התיכון הוא עשה בבית הספר "קוברי אל-קוביה", אף הוא בשכונה, במגמת המדעים. כמקובל במצרים, הלימודים היו ללא תשלום אולם קנית ספרי הלימוד והוצאות נספות כמו ביטוח בריאות נפלו על כתפי המשפחה. הלימודים היו אינטנסיביים למדי – שבע עד שמונה שעות ביום, וכללו, בין היתר, שבע שעות לימוד שבועיות במתמטיקה, חמיש באנגלית, ארבע בצרפתית ושלוש שעות בכימיה, בכימוגרפיה ובמקצוע בחירה נוספת בתחום המדעים.

כבר בשלב זה באו לידי ביטוי כמה מתכונתו הבולטות של אشرف מרואן, ובעיקר פיקחותו ויכולתו האינטלקטואלית הגבוהה

שבזכותן סיים את הלימודים במקצועות המדעיים בציונים גבוהים. ציוניים אלה אפשרו לו, בניגוד למרכיבת הצעירים בני-גילו, לבחור במסלול של עתודה צבאית מצרית, ועם תום לימורי התיכון הוא לא החל את שירותו הצבאי אלא המשיך ללימודיו תואר ראשון כימיה בפקולטה למדעים באוניברסיטה של קהיר בגיזה. חלק ממסלול הלימודים במסגרת זו הוא עשה גם שירות צבאי מיוחד שהקנה לו דרגת סגן-משנה בצבא. ב-1965 סיים את לימודיו והחל את שירותו בקצין וכמהנדס כימיה בתעשייה הצבאית המצרית.

למרות האינטרנציות של לימודיו הקפיד מרואן להפתח גם בתחוםים שלא נגעו ישירות למערכת השעות שלו באוניברסיטה. בשעות הפנאי הוא קרא בשקייה ספרים, עיתונים וכתבי-עת לענייני כלכלה, בנקאות ובורסה. מי שזוכר אותו מהתקופה ההיא מתאר אותו כצעיר גבוה, נאה וחינוך, שידע למצות את החיים.

חבריו הקרובים בתקופת הלימודים, מוחמד פכרי ועצאם סיאם, היו אף הם תלמידים במסלול העתודה. סיאםבחר בקריירה צבאית והגיע לדרגת אלוף בצבא המצרי, ובמקביל פיתח קריירה של פרשן כדורי ולדורגל ב בינלאומי ובינלאומי ועד לאחרונה כיהן גם כחבר התאחדות לכדורגל במצרים והתאחדות הכדורגל של אפריקה. באותו ימים של אמצע שנות ה-60 לא הסתפקו השלושה בביבליות משותפים בקהיר, אלא נהגו גם לנוטע דרך קבוע בימי שישי, שבהם לא התקיימו לימודיים לאלכסנדריה, שם השתתפו בחוף, טיללו לאורך הטילת ושבו בים.

אשרף מרואן היה גם מבקר נלהב במועדון הספורט והנופש הנհשש של ליאופוליס, שכנן פחוות מקילומטר מבית משפטו. את מרוב מרצו השקיע במגרשי הטניס. ושם, בגיל 21,פגש את מי שתיהיה אשתו וקרש הקפיצה שלו לצמרת המצרית.²

מנוא עבר אל-נאצ'ר הייתה בתו של נשיא נאצ'ר. היא נולדה ביגואר 1947, כשהנתים לאחר שהוריה נישאו ושנה לאחר שנולדה להם הבת הבכורה, הودא. את שמה של הודא, שמרמז על המילה הערבית

"הדריה" שמשמעותה "שי" או "מתנה", נתנה לה אמה, תחיה, כדי להרגיש שהוריה היו מודצים מלידתה של התינוקת אף על פי שציפו לבן.³ אחרי מונא נולדו לבני-הוזג נאצר עוד שלושה בניים: חאלד, שלימים נכנס לפוליטיקה והואשם בארגון קשר לרציחת דיפלומטים ישראלים ואמריקנים, עבד אל-חכימ ועבד אל-חמיד. מאז נולדה גדלה מונא בבית הוריה. כאשר פגשה באשרף מרואן לראשונה הייתה בת 18, סטודנטית ציירה באוניברסיטה האמריקנית בקהיר.

החיים בביית נאצר היו מרכיבים. מאמצע שנות ה-50, כאשר המנהיג המצרי הבקיע את דרכו אל מרכזו הבימה הפוליטית במצרים ובעולם הערבי, הוא הפך לאגדה: מצד אחד, משיחם הנערץ של המונגים שראו בו אחד משליהם, ומצד الآخر, מנהיג בעל יכולת פלאית שיחלץ אותם מהעליבות שבה היו شكועים ויציעדים לעידן חדש של גאותה לאומית ושל שגשוג כלכלי. היישגים החשובים בראשית דרכו, בינויהם סילוק הנוכחות הצבאיות הבריטיות מאזור תעלת סואץ בעקבות הסכם שנחתם ב-1954, עסקת הנשק עם ברית המועצות ב-1955, הלאמת התעלה ביולי 1956 ועמידתו מול "התוקפנות המשולשת" של מבצע סיני-סואץ כמה חודשים לאחר כך, ביצרו את מעמדו מבית ומחוץ, בזירה הבינלאומית. הרפורמה האగורית שבה החל זמן קצר לאחר עלייתו לשולטן וטיפוח סטטוניסטים של כלכלה שוויונית מבעבר העידו על תפיסת עולם נועזת, והקנו למשטרו מאז 1960 אופי סוציאליסטי שהיה בלתי מקובל לחלווטין עד אז בעולם הערבى.

מצויד במנה גדרה של כריומה שדיבורה אל מנהיגים ואל פשוטי עם אחד, מונחה על ידי תפיסת עולם שבמרכזזה עמדת הפאן-ערביות ובעל מטען מושגים של תבונה מדינית ופוליטית שאיפשרה לו להתמודד בהצלחה עם אתגרי פנים וחוץ גם יחד, הצליח אביה של מונא להפוך בתחום שנים ספורות מקצין אלמוני בצבא המצרי לגadol המנהיגים הערבים מאז סלאח אל-דין.

כמה מהתהילה הזאת חיללה לחיה המשפחה ומה הייתה השפעתה על הדרך שבה הילכו יledo, אין לדעת. בשונה ממנהגים ערבים אחרים, ומהמלך פארוק בודאי, נאזר לא ניצל את מעמדו החדש לכל תועלת אישית. משפחתו המשיכה לגור בבית שנקנה במנשיות אל-בכרי מיד לאחר נישואיו לתחיה ב-1944, ותחיה המשיכה לנוהל את משק הבית על בסיס המשכורת הממשלתית הצנואה יחסית שאותה קיבל אבי המשפחה. לצרכיהם פרטימי המשפחה המשיכה להשתמש במכונית האוטין הקטנה שנאזר רכש כאשר עדין היה מדריך באקדמיה הצבאית. ב-1954, כאשר זו כבר הפכה לגרוטאה, היא הוחלפה במכונית פורד שנקנתה בתשלומים.

בחברה שבה שוחרר ובקישיים הם כשמן בגגלי המכינה, נאזר היה מופת של טוהר מידות אישי. בה בעת, אין ספק כי היה מודע לכך שחבריו להנאה, בראש ובראשונה יידרו הטוב עבור אל-חכים עאמו, לא טמנו ידם בצלחת, והוא ראה במעשי השחיתות שלהם נקודת חולשה שאותה היה יכול לנצל לצרכיו. סלידתו של נאזר מההתוכחות עם בעלי הממון הייתה אונתנית. הוא ביקר פעמיים אחת במועדון הספורט של ג'יזרה, מקום הבילויים המועדף על האристוקרטיה המצרית, אך האוירה במקום נראתה לו מאוסה והוא לא היה מוכן לחזור לשם. הוא גם לא היה מוכן שילדיו ייהנו מזכויות יתר, והקפיד להזכיר להם את מוצאו מהכפר בני מור שלגדות הנילוס. על כך נהג להוסיף: "אני גאה מאוד שמוצאי משפחה ענייה בכפר, וההיסטוריה תהיה עדיה לכך שנאזר נולד למשפחה ענייה, ואני מבטיח שהוא יהיה ويمות כ אדם עני". בתו הבהיר זכרות כי חייה היו "חיים רגילים של נערה מצרים בתדורה", ובנו חאלד, לימים חבר פרלמנט, העיד כי לא קיבל כל יחס מיוחד בקריירה הפוליטית שפיתה.⁴

עם זאת ברור כי יledo של נאזר הרגישו, גם בחיה הימויום שלהם, את השינוי במעמדם. הם אמנים המשיכו לכת לבית הספר "קומיה" ("לאומיות") בגיזה, שבו למדו יledo האליתה החדשה, ולפגוש אותם חברים, אבל מכיוון שנאזר אהב לעבוד בכיתו ושם, לא בארונות קהיר, הוא אריח את גודלי העולם, החיים בבית לא היו חייו שגרה.

הבית עצמו הורחב כמה פעמים הן כדי להכיל את המשפחה שגדלה הן כדי לאפשר למנהיג ולעוזרו את מרחב המהיה דרשו להם לצורכי עכודה. עוד נוספו לו מגרש טניס, ספרייה ומתקנים נוספים. מדי פעם בפעם, כאשר הגיעו אורחים מעוניינים במיוחד, זכו גם בני-משפחה לפגוש אותם. תמונה משותפת של הבן האל עס מוחמד עלי, אלוף העולם באגרוף באותה עת, משמשת תוכורת לכך עד היום. אין ספק שמעמדו הציבורי של אביהם חילחל גם לילדים, אם כי ברור שאלה לא השפיעו ממן באותו מידה. ואין כמו השוואה בין מונא, אהובתו של מרואן, להודא, אהובתה הבכורה, כדי להדגים זאת.

הודא הייתה המבריקה והרצינית שבין השתיים. מורייה בבית הספר, אשר במצוות נוצר נזהרו מפני מתן כל יחס מועדף לילדיו, צינו גם שנים רבות אחר כך את האינטלקטואלית שלה, את רצינותו ואת כושר העבודה שלה, שהביאו אותה לסייע את לימוד התיכון כתלמידה הטובה ביותר בכיתה. המשך היה כמעט טבעי בשכילה: תואר ראשון בכלכלת ומדע המדינה אוניברסיטט קהיר ואחר כך תואר דוקטור במדע המדינה באותה אוניברסיטה. תוך כדי הלימודים השתלבו היא ובعلاה, חתן צארק, בעבודה במרכזי ללימודים אסטרטגיים של העיתון "אל-אהראם", שנוסף ב-1968. אין ספק שהיחסים המשפחתית עזר כאן, אבל ברור גם שהישגיה האישיים של הודא הצדיקו את התקבלותה לעכודה יוקרתית זו. על רקע כישורייה והמסלול שעשתה רבים ראו בה יורשת טבעית לאביה, מעין אינדרה גאנדי של מצרים. אבל נראה שהודא העדיפה את המסלול האקדמי שבו נותרה, וההבטחה הפוליטית לא מומשה.

מונא, לעומת זאת, הייתה אינטלקטואלית פחות מeahותה הגדולה, ולא מעטם שהכירו אותה באותה תקופה ראו בה פתיה, בלינית וקלת דעת. היא לא גילהה עניין רב בפוליטיקה או בכלל תחום אחר שהצריך מאמי אינטלקטואלי, כלשהו. בניגוד לאחותה, שציונית הגבויים בבית הספר התיכון פתחו בפניה פתח רחב ללימודים אקדמיים אוניברסיטה הטובה ביותר במצרים, הישגיה של מונא היו פחותים בהרבה. בלית ברירה שלח אותה אביה לאוניברסיטה האמריקנית של

קahir. בשנות ה-60 היה זה מוסד פרטיאלי, בעל מוניטין נמוך יחסית, שאליו הגיעו ילדים שהישגיהם האקדמיים לא אפשרו להם ללימוד באוניברסיטה קahir ושבור הלימוד הגבוה יחסית היה בהישג ידם של הורייהם. נאזר עצמו, כך טען, התקשה לעמוד בשבור הלימוד של מונא, אבל נשא בעול בככל זאת.

ככל הידוע, מונא לא שינתה את אורחותיה מיימי בית הספר התיכון גם במהלך לימודיה האקדמיים. מכירה מאותה תקופה זוכרים כי היא בילתה על מגרשי הטניס של המועדון בלילופוליס ובביתי הקפה שם לא פחות מאשר בכתות האוניברסיטה. ובקיים 1965, בסוף שנת הלימודים הראשונה שלה באוניברסיטה, היאפגשה את אشرف מרואן, מי שבתוך שנה היה לבעה.⁵

הפגש בין מונא לאشرف מרואן לא היה מקרי. אחותו הצעירה של מרואן, עוזה, שכינה ובין אחיה היו חברים קרוביים וחמים, הייתה החוליה המקשרת. עוזה הייתה בת-גיליה וחברתת הטובה של מונא, ונראתה שסיפרה לה לא מעט על אחיה המוכשר והנאה. לא ברור היכן הייתה הפגישה הראשונה. על פי חלק מהמקורות המצרים, היא התקיימה בבית הקפה במועדון של הלילופוליס, שבאותה תקופה היה אחד מקומות המפגש האופנתיים ביותר של צעירים מצרים ממשפחות טובות. על פי עדותה של מונא עצמה, היאפגשה את אشرف מרואן על שפת הים, כנראה באלכסנדריה.⁶

יהיה מקום המפגש אשר יהיה, כמעט כל המקורות מסכימים על שני דברים. ראשית, מונא התאהבה במרואן מיד. לבה של הנערה, שעלה פי כל מכיריה מאותה תקופה הייתה רומנטית, נשבה בקסמו של הבחור הצעיר: בקומתו הגבוהה, בגזרתו הדקה, ביפוי מראוו וכלבשו האופנתי והיקר.⁷ ושנית, מה שמשך את הצעיר הנאה והשאפטן למונא לא היה יופיה, תבונתה או מכלול תכונות אישיות אחר, אלא יותר מכל ייחוסה המשפחתי. הוא היה אז בן 21, רעב ושפתי, והודיע את עצמו לגודלות. שידוך עם בתו של נאזר שם

אותו בדיק על המסלול שוביל אותו למחו צפוז.⁸ ועם זאת, אף על פי שרוכ המקורות רואים בכך את המנייע העיקרי לקשר הרומני עם מונא, יש גם הטעונים כי אشرف מרואן באמת ובתמים התאהב בכחו של המנהיג.⁹

זמן קצר לאחר שהחלו להתראות פנתה מונא לאביה וסיפרה לו על בז'וגה החדש. נראה שהיא לא הסתירה את רצונה להינשא לו ולהקים עמו משפהה. נאזר, שסביר שהיה חדש מילא כלפי כל מי שגילה עניין רומני במונא, ביקש לדעת למי מדובר. הבית סייפה לו על אشرف, על כך שהוא בא משפהה "סעודית" (כלומר כזו שמצוצה ממצרים עילית) ושאביו, ابو אל-זפא מרואן, הוא קצין בצבא בדרגת אלוף-משנה. נאזר הורה מיד לעשות תחקיר מקיף על אהובתו של בתו.¹⁰ מי שפיקח על התחקיר היה סמי שוף, ראש לשכתו של נאזר ואחד האנשים החזקים במצרים, שבשנים הבאות עוד ישב וימלא תפקיד חשוב בעליות חייו של אشرف מרואן.

הዶוח שהגיע לידיו של נאזר לא החמיא לבוחר הצער. נראה כי הוא הדגיש את שאפתנותו של מרואן ואת אהבותו לחיה זוהר, תוך שהטיל ספק בכנותו וgeshotivo למונא. עבור נאזר, פוריטן לא קטן בחיו הפרטיים שגם כך נטרד בשל אורח חייה של בתו, חתן כוה היה בהחלט התפתחות בלתי רצוייה. זמן קצר קודם לכך חיתן את הודה עם בחור רציני, משכיל וצנוע, ואין ספק שהוא בעינו הדגם המועדף של בז'וג גם בשביב מונא.¹¹

כשהוא מצויד במידע שנאסף על משה אהבתה של בתו, התיישב נאזר לשוחח עם מונא וניסח להניא אותה מכונתה להינשא לו. לשוווא. מונא סירבה לשמעו. היא קיבלה החלטה ודרכה מאביה לבוא בדברים עם אביו של אהובה כדי להסידר את תנאי האירוסים של השניים. נאזר אמן הצליח לדוחות כמה פעמים את הטקס, אבל בסופו של דבר נכנע "המנاهג המוסלמי הגדול ביותר מאי סלאח אל-דין" לדרישותיה העיקשות של בתו ופגש את אביו של אشرف מרואן.¹²

סידורי האירוסים שנקבעו בין שני המשפחות לא עלו בקנה אחד עם המסורת המקובלת. המוהר שמשפחת החתן שלימה למשפחת הכללה היה 1,000 לירות מצריות (כ-500 דולרים), אבל לא נקבע מוהר מאוחר שישולם לאישה במקרה של גירושים. בניגוד למקובל, משפחת החתן גם לא קנחה תכשיטים לכלה. תחת זאת נתן מרואן למונא טבעת יהלומים שעברה כמסורת במשפחה. קודם לכן הייתה שייכת לאמו שקיבלה אותה מסבתו.¹⁹

החתונה התקיימה ביולי 1966 בבית משפחת נאצ'ר, ובניגוד לאיורים משפחתיים אחדים זה היה אירוע מרשים ורב- משתתפים. שנים לאחר כך הסבירה מונא שאביה היה חייב לעשות חתונה גדולה, כיון ששנה קודם לכן ערך חתונה צנועה מאוד להודא והפעם חש כי עליו לספק את כל אלה אשר לא הוזמנו לאירוע הקודם. בנוסף על קרוביו המשפחה נכללו בין המוזמנים גם חברים ללימודים של החתן והכללה והצמרת הפוליטית של מצרים, בראש ובראשונה חברי מועצת המהפכה. את חווה הנישואים כתוב ה"מאדרין" (המודרנה לעריכת חווית נישואים וגירושים) של קהיר החדשה, אשר ערך ב-1944 גם את טקס הנישואים של הוריה של מונא. מי שביחנו באותה עת כשר המלחמה וסגנו נשיא והוא ידידו הוותיק של נאצ'ר, עבר אל-חכים עאמר, חתום עד על החווה, והחתימה השניה הייתה של ראש הממשלה זכריה מוחי אל-דין, מבכירים הקצינים החופשיים שביצעו את ההפיכה ב-1952. התמונות והסרטים שהנציחו את הטקס מראים את נשיא נאצ'ר, רעיתו ישבה לימינו ובנו ח'אלד לשמאלו, וסמוק אליו עומדת אחיו עבר אל-חכים. אשף מרואן ומונא ישבו לצדם של אחותה הבכורה של מונא ובעה, מול מקום מושב ההורים.

לאחר קריית פרק הפתיחה של הקוראן וברכות נוספות, בירך נאצ'ר את אשף ואת מונא, ומרואן הצער, לבוש בחיליפה אפורה, עניבת תכלת וחולצה לבנה, כמם מקומו והתהבק עם חותנו. אבל לא יכול עבר בשולם ובנעימים: באמצעות הטקס פנתה מונא לפטע אל נאצ'ר ודרשה זוג עגלים כמתנה. כאשר אביה המופתע והנבווך

התמהמה, הצליל הפילדמרשל עאמר את המצב. הוא השיג אייכשו וזג עגילים והעניק אותם כשי לכלה התובענית.¹⁴ שני ענקים הומר של העולם הערבי, עבר אל-חלים חאפו ואום כתתום, עיטרו בקולם את האידיע. בין חאפו, זמר וכוכב קולנוע שהגיע לשיא תהילתו באותה תקופה, ובין ראש לשכתו של נאצ'ר, סמי שרכ, שרדו יחסים של קרבנה. חאפו נהג לבקר תדרי בלשכה כדי לספוג את אווירת המהפהכה והשכיל לשלבה בשיריו הפטריוטיים.¹⁵ בחתונת שר, בין השאר, את שירותו "הנודד" (אל-סואח) שהיה אהוב במיוחד על המנהיג המצרי.

אום כתתום, הידועה גם בכינויו "כוכב המזרחה" וכונתה בפי הקרובים לה "דודה סומה", הייתה גדולה הזמרות הערבית במאה ה-20. היא הכרה את נאצ'ר זה שנים. כמה ימים לאחר ההפיכה של יולי 1952 טילפן אליה נאצ'ר כדי להבטיח לה כי אם עד עתה היא הייתה קולה של מצרים, מעכשו היא תהיה קולו של העולם הערבי כולו. עוד ספר לה כי ביוון את הפגישות הסודיות של מועצת המהפהכה למועדים שבhem שודרו הקונצרטים החיים שלה ברדיו המצרי, מתוך ידיעה שכולם מרותקים אליהם ואיש לא יטריד את המהפקנים הצעירים,¹⁶ וברדיו אלה לבטח מילאו את לבה גאותה. אכן, הקונצרט שאותו כתתום הייתה מגישה דרך קבוע ביום חמישי הראשון של כל חודש, ואשר שודר ברוחבי העולם العربي באמצעות "קול קהיר", היה אידיעו תרבותית מן המדרגה הראשונה. במהלכו שבת המזרחה התיכון מכל מלאכה ומילויי המזינים, מדלת העם ועד גודלי המנהיגים, היו נציגים למכשורי הרדיו בכתים ולטראנסיסטורים בקרנות הרחובות, לשם עת קולה של הזמרת הנערצת. הרפרטואר של אום כתתום כלל שירים לאומניים לצד שירי אהבה. היא שרה על "השחר החדש" כמחווה לאיחוד (שכח בתוך זמן קצר) בין מצרים לסוריה, ושירה "בגדיך, מכץ האריות" נכתב לרגל קרייסת המשטר המלוכני בעיראק ב-1958. אבל בחתונת בכיתו של נאצ'ר היא לא שרה אף לא אחד מלאה. על פי בקשתה של מונא, היא שרה את השיר "אתה האהבה" (אנט אל-חוּב) שאותו שרה לראשונה ב-1965 ומאז הפך לאחד מגדולי להיטיה.¹⁷

רדיו קהיר, אשר שידר פרטיהם על טקס החתונה, הדגיש את האווירה המחויכת והשמחה ואת מבטוי האהבה שהחליפו בני- הזוג והוריהם, במיטב המסורות הרומנטית של הסרטים המצריים מאותה תקופה. בעיתונות התפרסמו כמה מהתמננות שהנציחו את האירוע, וב Cohen נראת אשה מרואן נאה והדור עומד ליד כלתו הצעירה הלבושה שמלה מלאה מסורתית וŁochץ את ידי אביה. מוכן שדבר לא נאמר בפומבי על אי-שביעות רצונו של נאסר מבחרתה של בתו, אף כי המנהיג המצרי לא היה בודד בחשdotיו. אחד ממכרו של אشرف מרואן ציין שניים אחר כך כי "ニישואיו למונה לא הפתיעו את כל מי שהכיר אותו והיעדו על שפטנותו הרבה".¹⁸

לאחר שנישאו עברו בני- הזוג לדירה קטנה שנרכשה בעבורם בקהיר. נאסר, שחיתן בתוך שנה שתי בנות, רצה לנחות לשתיهن דירות, אולם כיוון שלא הבין הרבה בשוק הדיירות של קהיר ולא התעניין אף פעם באשר למצבו הפיננסי, לא ידע כלל שהחסכוניות אינם מספיקים לקנייה כזו. כמו מידידי החליטו למצוא פתרון לבעה ולא ידעתו מימנו חלק ניכר ממחיר הדיירות. המנהיג המצרי לא ידע על כך עד יום מותו.¹⁹ נאסר סייע גם לשתי בנותיו ולבעלה של הودא, אתם, להשיג עבודה בבית ההוצאה של העיתון "אל-אהראם". הודה וחאתם נקלטו במרכז היוקרתי ללימודים אסטרטגיים של העיתון סמוך להקמתו, ואילו מונה קיבלה עבודה במחלקת ספרי הילדים של בית ההוצאה.²⁰ היו מי שראו בכך ביטוי נאה להבדלים בין היכולות והכישורות של שתי האחיות: האחת מומחית לעניינים אסטרטגיים והשנייה עוסקת בספרי ילדים.²¹

גם בחיו של אشرف מרואן חלו תמודות. נישואיו למונה שינו את מעמדו, וקידבו אותו, כפי שאכן ציפה, לモקד הכוח המרכזיים במצריים. חלק מתפקיד זה הוא הועבר מתקידו במפעלים הכלכליים של התעשייה הצבאית של מצרים למשמר הרפובליקה – דיוויזיה שעיקר תפקידה הוא ההגנה על מתקנים וגושים בעורף. נראה

שההעברה נעשתה על רקע האמון הרופף של נאצ'ר בחתנו הצעיר ורצונו לפקוּח עליו עין מקרוב. אולם בכך לא היה די. מידע נוסף שהגיע לאוזניו של המנהיג המצרי שיכנע אותו שרצוי שחתנו היה בפיקוח הדוק יותר. ב-1968 הועבר אשוף מרואן לשכה הנשיאותית בפיקוחו היישר של ראש הלשכה, סמי שרכ'.²²

שרף, חורש מזימות ידוע ומעוזרו השאפטניים ביותר של הנשיא המצרי, היה מהטייפוסים האפלים המוצאים את דרכם לצמרתו של השלטון בכל משטר דיקטורי. הוא היה יליד הליוופוליס ובנו של רופא אמיד, שסיים בהצטיינות את לימודיו באקדמיה הצבאית ב-1949 והצטרך לחיל התותחנים. לאחר ההפיכה נתען כי היה שותף עם כמה קצינים אחרים בתכנון קשר נגד המשטר, אולם בשלב מסוים החליט להסגור את חבריו ליעל בידי שר הפנים והאחראי על שירות הביטחון (ה"מוח'אבראת"), זכריא מוחי אל-דין. זה התרשם מכישוריו של הקצין הצעיר וצירף אותו לצוות אנשי המודיעין שלו. לימים הצטננה התפעלותו של שר הפנים מסמי שרף, וכאשר נאצ'ר ביקש ממנו ב-1961, עבר סיום תפקידו של ראש לשכתו, למזוֹא לו מזוכיר פרטי חדש, והוא העביר את סמי שרף לשכת הנשיא. כאן הפגין קצין הארטילריה לשעבר את מלוא כישרונותו. בתוך זמן קצר הוא ארגן שירות מודיעין חדש ונאצ'ר הפך ללקוח המركזי שלו. עיקר תפקידו של השירות היה לאסוף מידע חשאי וגלי עלי כל בכיריו המשטר, ושרף, שעמד בראשו, הפך לעיניו ולאוזניו של נאצ'ר בצמרתו המצרית.²³

בניהולו של שרף היפה לשכת הנשיאות למרכז העצבים של מצרים ולפיטר שדרכו זרמה האינפורמציה לנשיא. כל פיסת מידע בעלת חשיבות מדינית, פוליטית או צבאית, ואפילו רכילות לשם, אשר נאספה על ידי שירותו הביטחוני נוקזה דרכו, והוא אישית עיבר את דוחות המודיעין שהועברו בלעדית לידי נאצ'ר. בערך באותה תקופה החל המנהיג המצרי להסתגר, ולהתנזר מפגישות עם אישים שונים בצמרת. בתוך זמן קצר רק בודדים במצרים, דוגמת חברו הטוב

של ה"דريس", עורך העיתון "אל-אהראם", מוחמד חסנין הייל, היו יכולים להתקבל אצל נאצ'ר ללא אישורו של ראש הלשכה. סמי שף דאג לא רק לבודד את נאצ'ר מאחרים אלא גם להשחרר בכיריהם במצרים המצרית. אלה שטר חנים בעיניו של נאצ'ר הודהו מתפקידם ולעתים אף מצאו דרכם לכלה. לא ייפלא על כן שבתוך זמן קצר צבר שף עוצמה אדירה והפך לאחד האנשים החזקים ביותר במצרים.²⁴

כאשר אשף מרואן הועבר לשרת בלשכת הנשיאות, הוא לא היה בבחינת נעלם עברו סמי שף. כזכור, היה זה שף שנשלח על פי בקשת נאצ'ר לגלות פרטים עלייו לפני נישואיו למונא. סביר להניח שבשלב זה כבר היה לו תיק מפורט למדרי על חתנו של המנהיג המצרי. מרואן עבר ללשכת הנשיאות סמוך לlidit בנו הראשון, גמאל, שהוא גם נכדו הראשון של נאצ'ר. הרئيس נהנה לבളות חלק מזמנו הפנוי, שהיה מצומצם מאוד, עם הנכדה שהודיא ילדה בערך באותו זמן. אבל אשף מרואן, כך נראה, הרגיש אומלל. הוא היה מודע לחשדנותו של נאצ'ר כלפיו ולא הצליח לפתח יחסי קרבבה עמו. לא זו בלבד שהידיחוק והחשש מפני החותן נותרו בעינם, אלא שנראה שהם אף גברו. מדיווחים של אישים שנכחו בפגישותיו של מרואן עם נאצ'ר מציטירות דומות של איש צער העומד מתחו מול המנהיג, לעיתים אף רודע מעט בnocחותו, ומגמס כשהוא נדרש לדבר עמו ישירות.²⁵ ספק אם מרואן ציפה כי כך יהיהפני הדברים כאשר התהנת עם מונא. הנגישות למועד הכוח במצרים אמן עלתה בקנה אחד עם שאיפותיו האישיות והפוליטיות, אולם החיים לצד חותן שאינו בוטח בו ותחת בוס ערומי וכוחני אשר פוקח עליו עין ללא הרף היו קשים ומטרידים. ולאחר מה שכבר היה ידוע למרואן על גורלם של אלה שנפלו לידי סמי שף, ייתכן שאף עוררו בו תחושות של פחד. הפיקוח ההדורק הזה גם מנע מהזוג הצעיר ליהנות ממנעמי החיים כפי שהורגלו להם בתקופה שבה למדו באוניברסיטה.

משמעותו של מרואן הייתה נמוכה מאוד. עבד אל-מג'יד פריד שעבד עמו בלשכה וכתב ספר חשוב על שנותיו האחרונות של נאצ'ר, העיד כי מרואן הרוויח 70 לירות מזרות לחודש – הנמוכה מבין

המשמעות שלולמו לעובדי לשכת הנשיאות.²⁶ על פי מקור אחר, הוא היה פקיד בדרגה 6 ומשמעותו הסתכמה ב-32 לירות לחודש. כך או כך השכר הזעום יחסית העיר על מעמדו הנחות במשרד הנשיאות. על פי אותו מקור, מונא שהחלה באוטה עת לעובוד במחלקה ספרי הילדים של "אל-אהראם", הרוחיה 35 לירות לחודש.²⁷ הכנסתה בנייהזוג היו סכירות בקרוב בני המעדן הבינוני, אבל לא עלו בקנה אחד עם ציפיותיהם לחיים טובים יותר. ובנוסף, קהיר שלאחר התבוסה במלחמות ששת הימים ואובדן סייני הפכה להיות עיר קורחת יותר, ומוקדמת בעימות המסללים עם ישראל ובכנית היכולות הצבאות שיאפשרו להחזיר את שabd, כמו גם לצורך לתקן ליקוי יסוד חברתיים שנחשפו במלחמה.

בין שארכף מרואן אכן היה מעוניין להמשיך את לימודיו ובין שראה בכך הזדמנות להשתחרר מהפיקוח הדוק של חותנו, הוא החליט לבקש לצאת ללימודים בחו"ל. הצדקה לבקשה הייתה רמתה המקצועית הנמוכה של מערכת החינוך הגבולה במצרים. אפילו אוניברסיטת קהיר, שנחשבה הטובה ביותר בעולם הערבי, ואשר באה עשה את התואר הראשון, לא עמדה באמות המידה המקצועיות הרואיות, וביקורות על רמתם הנמוכה של המוסדות להשכלה גבוהה, בייחוד בתחום המדעים, הושמעו גם בפומבי.²⁸ אבל אין גם ספק שהחefs מחוץ למצרים נראו מבטיחים יותר. ב-1968 החליטו בנייהזוג מרואן לעבר לונדון לזמן-מה, שם ילמד אשף לימודי תואר שני בכימיה. נאסר נתן את הסכמתו לכך.

בסוף 1968, כאשר אשף ומונא הגיעו לבירה האנגלית, נחשבה לונדון לעיר המסוערת והדינמית בעולם, המכה של עולם האופנה, המקום לצעירים, ליפים וליפות. זו הייתה לונדון של החיפושים והابנים המתגלגים, הבוטיקים של רחוב קרנבי ובתי האופנה של צ'לסי ונייטסבריידג'. נותרת הטון בעולם האופנה הייתה מארי קוונט ומלכת הדוגמניות הייתה טויגי הדקיקה, שהציגה אמות מידת חדשות ליפי>.

מאמצע שנות ה-60 הפכה לונדון לזרת התרבות מרכזית לאינספור סדרים שהכתרו אותה ככירה העולמית של התרבות החדשה, ולמהווים חפצים של צעירים אופנתיים. היא התאימה לשורף מרואן ככיפה ליד. בני הזוג התמקמו עד מהרה בעיר. נאצ'ר סיידם הקצתה צנואה ומרואן הוסיף לה את מה שהשתכר ממשורה זוטרה בשגרירות המצרית בלונדון. במקביל החל את לימודי התואר השני שלו בכימיה. מונה טיפלה בצורכי הבית וגדילה את הבן גמל. היחסים בין השניהם היו טובים. היא אהבה אותו והתנהלה מולו בהערכתה של ממש. והוא, גם אם לא אהב אותה בהכרח, לפחות לא בגוד בה עד כה עם נשים אחרות. אבל לונדון הייתה רבת-פיתויים ואשרף מרואן היה נוח להתקפותו. זמן קצר לאחר שהגיעו הוא כבר נצהה מהמר בקדומו של מועדון הפליביובי, המפואר שככתי ההימורים בעיר, אשר מאז נפתח ב-1965 הפק למועד משיכת חברתי לאלה שידם השיגה לבנות בו. מרואן אמן לא נמנה עם, אך בכל זאת הצליח ליהנות מהשפע שלונדון הצעיה ובתווך כך לממש גם את אהבתו להימורים. אבל הוא עשה זאת בדרך שלא נשאה חן בעני חותנו, וכך במו ידיו הוא הוביל למשבר הגדול והחמור ביותר ביחסים ביניהם – משבר אשר אים לرسק את המעדן, צנוע ככל שהיא, שהשיג באותה שנים.

עם מכריו הזוג הצעיר שהגיע לא מכבר ללונדון נמנעו גם השיח' עבדאללה אל-mobarak אל-צבאח ואשתו השניה, סועאד בת מוחמד אל-צבאח. השיח', בן הזקנים של מייסד כוותית המודרנית mobarak אל-כביר, הפק ב-1954 למפקד הצבא הכוויתי וכיהן כמה שנים גם כסוגן ראש הממשלה עד התפטרותו ופרישתו מלחמים הפוליטיים ב-1961. את שנות ה-60 עשה מחוץ למדינה, בעיקר בלונדון, עד חזרתו לכווית באמצעות שנות ה-70. ב-1960, סמוך לפרישתו מהפוליטיקה, נשא לאישה את סועאד, שהיתה צעירה ממנו ב-30 שנה כמעט ולדה לו חמישה מתוק ששת ילדיו. אבל סועאד לא הייתה רק אשתו ואם ילדיו, אלא גם אישיות מרשימה בפני עצמה. בגיל 31 סיימה בהצטיינות את לימודי התואר הראשון באוניברסיטת קהיר וב-1985 קיבלה תואר דוקטור בכלכלה מאוניברסיטת סארiego באנגליה.

היא הייתה גם משוררת, ובשנות ה-60 פירסמה שלושה ספרי שירה. אחר כך פירסמה ספרים נוספים, ובם ספרי מחקר בתחום עיסוקה האקדמי, וכן הייתה פעילה בתחוםים שונים, כגון קידום האישה, חינוך ותירות.

השייח' אל-צבאח, פאנ-ערבייט ואנטידי-בריטי בתפיסתו הפוליטית,פגש את נאצ'ר לראשונה ב-1956, נשבה מיד בקסמו והוא בין מעריציו. כך גם אשתו, שהפכה בהדרגה מודל לאיישה הערביה המשכילה והמודרנית. על פי הזמנתו של נאצ'ר, הם השתקעו ב-1965 במצרים וקשרו עמו מערכת קשרים הדוקה. בחלוקת היא נשאה אופי פורמלי. השייח' הוזמן להשתתף באירועים שונים של המשטר דוגמת פתיחת הפרלמנט, חגיגות יום המהפכה או ביקורי מנהיגים זרים. ובחלוקת הייתה מערכת היחסים אישית. בני הזוג הפקו ליזידרי משפטת נאצ'ר, בילו במחיצתם, ואף הוזמנו לחותונתם של אשרף ומונה.²⁹

לא ייפלא על כן שזמן קצר לאחר שהזוג הצעיר הגיע ללונדון, פרשו עליהם בני הזוג אל-צבאח את הסוטה. הם הראו לצעירים המצריים את העיר הגדולה, הוציאו אותם לבילויים ובסופה של דבר, כאשר יצר ההימורים של אשרף מרואן רושש אותו, נתנה לו סועאד סיוע כספי לביסוי הוצאותיו. אין לחשוד בה כי עשתה זאת מטעמים רומנטיים. אשרף מרואן היה אכן צעיר נאה ובבעל כסם אישי והוא היה מבוגרת ממנו בשנתיים בלבד. עם זאת, אף שנישאה לשיח' אל-צבאח כשבנות בחזרתו כבר היו לא יותר מזיכרונו עמוס – אין ولو עדות קלושה כי בגדה בו עם מרואן. להפק, הביוגרפיה שכתבה על בעלה ואשר יצאה לאור ב-1995 היא שיר הלל לאייש שעמו חלקה חיים טובים ומלאים. וכך גם להניח שאשרף בגד באשתו ומן קצר כל כך לאחר נישואיהם, לא רק בגלל החשש מזעם אביה, אלא גם מכיוון שככל המידע הוא לא נתה לבגוד בה כלל.

הסביר שסועאד נתה למעשיה כדי עבר הוא בהחלט משבכני: היא חשבה שאין זה מן הרואין שבתו של נאצ'ר, המנaging הנערץ של העולם הערבי, בעלה וילדם, נכדו הבכור של ה"ראיס", ייחיו בחסרון כס. ומכיון שהוא בידי האמצעים שנדרשו כדי למנווע זאת, פעלה

בהתאם. מתן תרומות וסיווע כספי בעת הצורך היו דפוס התחנוגות מקובל של בני הזוג: בתחילת 1963 תרם השיעץ' 25 ג'יפים לצאצאי המצרי, וערוב המלחמה ב-1967 ובמלחמת 1973 הוא תרם מיליון דולר בכל פעם להוצאות הצבאיות של מצרים. ב-1966 הוא נתן לניצר, אישית, תרומה של מיליון דולר כדי שיעשה בה כראות עניין. נאזר תרם את הכספי לחינוך במצרים.³⁰ ברור אפוא שהזוג אל-צבאח, שננהנה מקרן השפע של הנפט הכווייתי, ראה במתן תרומות כספיות לפרויקטים שנראו קרובים ללבו של נאזר (ושביד להניח שמדובר לבני-משפחהו) עניין טבעי להלוין.

קשה יותר לדעת מה חשב אشرف מרואן כאשר שקע בחובות ולקח את הכספי. כמו שכבר עבד תחת סמי שרכ' והוא ידע היטב שמאזים רבים הושקעו בעקב אחריו כל חבריו הזרמת המצרים. לכן הוא היה מודע לכך שעינו של האב הגדול צופה בו, גם אם הוא נמצא בלונדון ולא בקהיר. מרואן כבר הכיר את נאזר ואת התנגדותו הנחרצת לניסיונות לתרגם את הערכה אליו להענקת מתנות לבני-משפחהו. סביר על כן שהבין כי הוא הולך על חבל דק אשר עלול להובילו לעימות חריף ביותר עם חותנו. אבל אشرف מרואן אהב לחת סיכונים ולא נרתע מהתפקיד. היה לו גם ביתחון עצמי רב, בין היתר פרי העוכדה שהצליח להציגו למשפחה הנשיאותית של מצרים, והביטחון הזה העיד לו כל עוד לא בא בקשר קרוב ויומיומי עם נאזר. ברור גם שהבחור הצעיר לא ראה כל רע בתמייה כספית כזו. על פי תפיסת עולםו, תפיסה שנסמכתה על נורמות התחנוגות המקובלות בחברה המצרית, מתן שוחד ולקיחתו הם חלק בלתי נפרד ממציאות החיים, מה גם שבמקרה זה לא היה אפשר אפילו לדבר על שוחד. אشرف מרואן לא היה יכול לספק לבני- הזוג אל-צבאח כל טוביה חומרית מלבד תחושה של קרבה אינטימית למשפחה נאזר.

במצב הדברים זהה התחנוגות היפה לבליי נמנעת. התירועו של הזוג הצעיר עם השיעץ' אל-צבאח ואשתו לא נסתירה מעיני אנשי השגרירות המצרית בלונדון, אשר הצטו מראש לפקווח עין על מרואן. זמן קצר לאחר שהחלו לבליות יחד, זרמו לسمוי

שרף דיווחים ראשונים, ובאשר החלו לעבור כספים, נמסר לו גם על כך. הדריך ממשרו של סמי שרף לשכתו של נאצ'ר היתה קצרה. החומר המרשיע הונח על שולחנו של ה"ראיס" בתוך שעות, ותגובתו היתה מהירה וחכיפה. אנשי השגרירות המצרית בלונדון נצטו להעלות את אשרכ' מרואן על הטיסה הראשונה שיצאה לקהיר. כאשר הגיעו הוא הוחש ממשרו של נאצ'ר ושם נדרש לתת הסבר למעשו. לבסוף העזיר לא היה כל סיכוי לשכך את זומו של המנהיג. הוא ניסה לטעון שיוקר המchia בלבונדון אילץ אותו לקבל את הסיווע הכספי, אבל נאצ'ר, שקיבל דוחות מפורטים על אורח החיים של הזוג העזיר בלונדון, על בילוייהם ועל חיבתו של אשרכ' להימורים, לא התרשם מההסבירים האלה. הוא תבע גם מבתו לחזור למצרים, ובאשר הגיעה דרישת ממנה להתגרש מבעליה. מונא, שאהבה את אשרכ' בכל לבה, סירבה.

כמו בעימותם ביניהם בשאלת הנישואים, התברר גם הפעם שבמאנק בין האב שחרונו יצא על חתנו ובין הכת שלא היתה מוכנה לוותר על אהבת חייה, יד הבת היתה על העליונה. נאצ'ר נאלץ לוותר. הוא זמין אליו את אביו של אשרכ' מרואן, והשניים ישבו לנסה הסכם שמצד אחד יאפשר את המשך חייו הנישואים, ומצד الآخر לא יוציא שם רע למנהיג המצרי ולמשפחה, כמו שננסמכים על סיוע כספי של שיח' כוויות ואשתו.³¹ ההסכמה שאליה הגיעו קבעה קודם כל כי אשרכ' מרואן יחויר לסועאר אל-צבאח את הכספי שנתנה לו. כן סוכם שבני-הזוג יחוורו מיד למצרים. אשרכ' מרואן ימשיך לעבודתחת סמי שרף לשכתו של נאצ'ר וימשיך את לימודי המאסטר שלו בכימיה באוניברסיטה בלונדון, אבל הוא יוכל לצאת לאנגליה לכמה ימים בלבד, רק כאשר יידרש להגיש עבודות או לצורך הבדיקות. את שאר הזמן יעשה תחת עיניו הפוקואה של סמי שרף. וכך חזר מרואן לשגרת החיים שמננה ניסה להtentak.³²

אף כי רוב המקורות מצביעים על מעמדו המעוורער של בעליה של מונא בעני נאצ'ר וסביבתו, יש גם עדויות טובות לכך שמעט לעת השתמש המנהיג המצרי בכישורי הדיפלומטיים לביצוע תפקידים מיוחדים. הבולט שבין אלה הוא סיורו של סעד אל-דין אל-שאזלי,

"החברה הבריטית שבסמן לימודיהם באוניברסיטה קمبرידג'" התגיסו לטובת המודיעין הסובייטי, הם מקרה קלאסי של בוגדים ממעינים אידיאולוגיים. הבולט שביהם, קים פילבי, ה策ר לשורות האס-אי-אס (ה"מוסד" הבריטי) בשנות ה-30, וכאשר נחשף הוא כבר הגיע למעמד בכיר ביותר בו וnochesh לאחד המועמדים המובילים להנהגת הארגון. ארכיבת חביריו היו דמוות מרכזיות אף הם, וכן המשלבו בסוף שנות ה-30 בממסד הביטחוני והדיפלומטי ותרמו תרומה משמעותית באספקת מידע למודיעין הסובייטי. שיקולים אידיאולוגיים הניעו גם לא מעט מהمدענים שבנו את פצצת האטום האמריקנית במהלך מלחמת העולם השנייה לסייע לסובייטים. רוכם – חלק ניכר מתוכם יהודים – ברחו מאירופה ועשויו את שעשו אם בשל הזרחותם עם ברית המועצות שנשאה עיקר העול של המלחמה בגרמניה הנאצית, ואם בשל אמונהם שלם העולם יצא נשכר מכך שהפצצה תהיה לא רק בידים אמריקניות.

כפי שההיסטוריה הוכיחה, שיקולים אידיאולוגיים יכולים לשחק תפקיד גם בכיוון הפוך. קולונל אולג פנקובסקי, מי שנחשב המקור החשוב ביותר של המערב בברית המועצות בשיא המלחמה הקרה, החליט להעביר את סודות ארצו לבריטניה ולארצות הברית מתוך חשש לגורלה של רוסיה תחת שלטונם של מנהיגים דוגמת ניקיטה חרושצ'וב.

אוכדרן האמונה בקומוניזם לאחר תהליך הרה-סטליניזציה של שנות ה-50 וה-60 הביא לעליית ערכו של המנייע השני שגורם לאנשים לבגוד בארץ – הפיתוי הכספי. אולדריין איימס, קצין הריגול הנגיד של הסיס-אי-אי, הסגיר בשנות ה-80 עשרות מקורות אמריקניים בברית המועצות לידי שירות המודיעין הסובייטי בתמורה לתשלום של 4.6 מיליון דולר. רוברט האנסן, איש האק-בי-אי, ביצע מעשה בגידה חמור לא פחות, אך התשלום שקיבל על עצמו – 470 אלף דולר – היה נמוך בהרבה וניתן לו במנות קטנות יחסית לאורך זמן. בסוף היה מניע מרכזיאן לא יחיד במקרא של האנסן, ומקרים שונים שנעשו עליו הציגו מערכת מורכבת של

סימפטומים איסיוטיים שהפכו לגביו את הבגידה בארץ להחלטה פשוטה יחסית.

המקרה של האנэн הציג הוכחה משכנעת שעל פי רוב תאותה בצע כשלעצמה אינה יכולה להביא אדם לעשות מעשה כה בעיתוי מבחינה מוסרית ומוסכן מבחינה מעשית. ואכן, מחקרים פסיכולוגיים העלו כי הנטייה לבגוד קשורה בדפוסי אישיות מסוימים. אחד הבולטים בהם הוא הנטייה לפיצול נאמניות, שהביטוי לה בחבי היומיום יכול להיות הנטייה לבגוד בגין הזוג או בכת הזוג. דפוס אישיות אחר אשר נמצא אצל בוגדים לא מעתים הוא נטייה לנركיסיזם ולאגוצנטריות. הביטוי השכיח של שני דפוסי אישיות אלה במקרה של בוגדים היה יחסים בעיתויים עם הבוט או עם בן הזוג או בת הזוג, או קשיים בהתמודדות עם הסכול שמקורו בתחוםה שהסבירה הערכת חסר את יכולותיהם או את הקריירה שפיתחו. מחקרים נוספים שנערכו על עיריקים ובוגדים בתקופת המלחמה הקלה, עולה כי בחלק גדול מהמקרים הם סבלו מאובדן אב או שהיו להם יחסים בעיתויים עם אביהם. החסן, כך נמצא במחקרים אלה, תועל אצלם לפעולות פוליטית ולMOTEיבציה לשרת את הצד היריב.³⁴

המסקנות שגובשו עד כה במחקר המניעים לבצע את מעשה הבגידה אפשרות לשפוך לא מעט אור גם על החלטתו של מרואן לפנות לשירותי המודיעין של ישראל ולהציג להם את שרוטתו. שני גורמים מרכזיים נראים במקרה זה רלוונטיים במיוחד. האחד הוא העניין הכספי. מרואן תמיד שאף לחיים טובים, והתקופה שבילה בלונדון חשפה אותו, עוד יותר מאשר בעבר, למנעמי החיים בעולם הגדול. אולם בין ובין מה ששאף להשיג עמד חסרון הכספי. כניסה למשפחה הנשיאותית של מצרים הפגישה אותו עם חוג רחבי של אנשים אמידים במצרים ומחוץ לה, אבל פרודוקסלית היא גם צימצמה עוד יותר את סיכוייו לעוזר בשל טוהר המידע שナンצ'ר דרש מבני-משפחה. אם מרואן חשב שיוכל להתמודד עם הבעיה בדרך כזאת או אחרת, באה פרשת ההתנגשות עם נאנצ'ר בעקבות הסיווע הכספי שקיבל משפחנת אל-צבאח, והבהירה לו בצורה

שאינה משתמשת לשתי פנים את הסיכוןם הכרוכים בקבלת תוכות הנאה מהסוג זהה. לאחר התקritis הזאת מרואן היה חייב לדעת כי אם ברצונו למש את חלומתו, עליו למצוא מקור הכנסתה שנאוצר לא ידע עליו וממילא לא תהיה לו שליטה בו.

המניע השני הוא האגו, והוא שיכול אף להסביר מדוע מרואן פנה דוקא למודיעין הישראלי. הנה לנו צעיר נאה, מוכשר וşafton, שהצליח לעשות את מה שהוא ודאי משה חלומותיהם של רבים מהבחורים המצריים בני-גilio: להתחנן עם בתו של נאצר ולהצוף לחוג האינטימי של המשפחה הנשיאותית המצרית. אבל שאיפותיו של מרואן הרחיקו לכת הרבה יותר. כמו שניחן באגו מפותח ובהערכת עצמיה גבוהה, הוא חתר להשיג גם את הכוח, את ההשפעה ואת הכבוד שלהם, כך האמין, היה ראוי. ולא זו בלבד שתא אלה לא קיבל מסביבתו הקרוב, אלא שמערכת היחסים המדורדרת עם חותנו העניקה לו את ההפק הגמור. מרואן צורף אمنם לשכחה הנשיאותית, אבל השכר שקיבל היה, כפי שכבר צוין, נמוך ביותר, ובעמדו היה נחות ביחס לרכים אחרים סביבו, אשר לא היו נשואים לבתו של ה"דאס". התהוושה כי חושדים בו, עוקבים אחריו, מצרים את צערו, ונודקים בשבע עיניים כל אחד ממהלכיו ליוותה אותו כל העת. נאצר, כך כבר הבין כפי הנראה, לא נתן בו אמון ולא רווה נחת מנישואיו לבתו. הלחץ שהפעיל עליה להתגרש ממנו היה הביטוי הבהיר ביותר לכך, ושימש גם תוכנות תמידית לאפשרות שיגורש ממשפחו של המנהיג.

החשש מכך הציב מן הסתם בפני אשוף מרואן לא רק أيام, אלא גורר אחריו גם תחושת השפה החריפה. שום דבר בחיו הנוכחים לא היה יכול לטפח אצלו את התקווה שהמצב הזה עתיד להשתנות בזמן הקרוב. כי כאשר מרואן יום בפעם הראשונה את הקשר עם הישראלים, נאצר עדין היה בחיים, מחזק ללא עוררין בהגה השלטון במצרים. מרואן לא היה יכול לדעת שבתוך כחודשים נאצר ילק לעולמו.

אהבת העצמי המפתחת של אשוף מרואן והיעדר הסיכוי להציג את הכבוד שחש כי ראוי שינחל, יצרו אצלו כנראה גם את הצורך

להיפרע מהתוכנה הקרה, זו שמנעה זאת ממנו. הדרך הטובה ביותר לעשות זאת, בבחינת "אני אראה לכם", הייתה להבהיר את נאמנותו לאובי הגדול ביותר של נאצ'ר, זה שהנihil לו את תוכסת חייו והותיר אותו בשברון לב שסירב להתפוגג גם בחילופ' השנים. וכך, בין שמרואן היה מודע לכך ובין שלא, הבגדה בנאצ'ר, אביה של אשתו שהיא גם האב המצרי הגדול, סיפקה מבחינתו דרך ייעלה לפתרון בעיותו הפיננסיות ולסייע מזרע לתסכולי האגו שחש.

המקרים התיאורתיים על תופעת הבגדה העלו הסבר נוספת: נתיחה לאגוננטריות ולנركיסיזם. ואכן, באישיותו של מרואן, בחתירתו לכבוד, לכוח ולהשפעה, ובאמונתו כי הוא זה שיש להזין לו כדי לקבל את ההצלחות הנכונות, אפשר לו להיות במוקבם מרכיבים אגוננטריים ונרקיסיטיים. במובן זה הוא מזקיר מאוד את קולונל אולג פנקובסקי מהמודיעין הצבאי הסובייטי. פנקובסקי האמין שמדינותו של חרושצ'וב, מנהיג ברית המועצות באותה תקופה, מסכנת את עצם קיומה של המדרינה וראה עצמו כמי שיכל להציג אותה. מאפייני התנהגותו, כמו גם דרך חשבתו, הצביעו על כך שהאמין בחשיבותו ואף האידיר אותה וتفس עצמו כמי שראוי ויכול לשנות את מהלך ההיסטוריה. מרואן, כפי שעוזר נראה, הפגין מאפייני אישיות דומים. אנשי המוסד שזיהו זאת ידעו לפרט על הנרקיסיטי-אגונטורי בನפשו. השיקולים להפגשו עם ראש המוסד צבי זמיר התבבסו בחלוקת בדיק על ההבנה שיש לטפח אצל האיש הצעיר את התהווה שרק היישראים יודעים تحتלו באמת את הכבוד המגיע לו.

אידיולוגיה במובנה המקביל לא יצרה אצל מרואן את הרחף לפנות לישראלים. הוא לא היה קים פילבי שהחליט עם חבריו ללימודים בקמברידג' לשרת את ברית המועצות בגלל ההזדהות עם תפיסת העולם המרקסיסטית. שום דבר בМОטיצ'יה שלו גם לא מזכיר את בכיריו מדעני האטום של "פרויקט מנהטן" אשר העבירו במהלך מלחמת העולם השנייה מידע על התוכנית האמריקנית לידי סוכנים Sovietists. אבל משקעים מסוימים שאפשר לשיכם לתמונה עולם רחבה יותר הביאו את מרואן בכל זאת לדוצאות להשתיך לצד

הישראלי. עד 1967 הרצון זה לא היה קיים. אולם נראה שאחרי מלחמת ששת הימים, כאשר ישראל הצבירה כמי שהפניה עלيونת על מצרים המושפלת, הוא עלה במלוא חריפותו. כיון מרואן היה טיפול בעל נטייה לגבוחות לב, הוא התקשה להתמודד עם ההשפלת שספגו מצרים ובועלות-בריתה במלחמה. תחושה זו קיננה עמוק בכלכתייהם של אזרחי מצרים כולם, וודאי שהיא הקרינה על מי שהיה חתנו של נאצ'ר ועבד בלבשתו. לכן המעבר שעשה אל הצד הישראלי ותחותה ההשתיכות החדרה איפשרו לו עתה גם להמיר את מכבי המנוצח בהזדהות עם הצד המנצח, וגם להתמודד עם תחושות התסכול האישיים ביחסיו עם נאצ'ר. הישראלים שהיו ב מגע עמו זיהו אצלם צורך רגשי عمוק להשתיך לצד החזק והמציל ב��כוך הישראלי-ערבי. כפי שעוד נראה, תוצאות מלחמת יום כיפור, ובעיקר שיקום הגאות הלאומית המצרית, השפיעו על מרואן בכיוון הפוך ופגעו במידת-מה במוטיבציה שלו להמשיך לעבדו בעבור המוסד.

לאמן הנמנע שתוצאות מלחמת ששת הימים השפיעו בכיוון נוסף: אחד מהישגים הגדולים של נאצ'ר עד 1967 הייתה יכולתו לזכות בערכים בכלל ובמצרים בפרט את התחושה שבנהוגתו הם חווירים למרכז הבימה, אחרי שנדקקו במשך מאות שנים אל מול ההיסטוריה. דור שלם גדל באוירוח של התלהבות המלווה בסיסמאות שהמניגו המצרי טبع, דוגמת ההכרזה: "אחוי זקורף ראשך. ימי ההשפלת חלפו". אבל המפלגה במלחמה נגד ישראל גרמה לקריסת האגדה של נאצ'ר וחשפה את כישלונו לקדם את מצרים לעבר המודרניות שנوعדה למנוע תבוסות מהסוג הזה. האכזבה הלאומית הזאת נותבה לאחר המלחמה לשני אפיקים עיקריים. האחד, שהפרק לנחלת הרוב אצל אלה שהושפעו מהתבוסה, היה הפניה לאסלם הpondemtalיסטי בחיפוש אחר מקורות חדשים לאמונה. האפק השני היה טיפוח תפיסת עולם נihilיסטית יותר, שבמרכזו אובדן כל אמון באידיאולוגיה לאומית, דתית או חברתית וחתירה להתחששות מהירחה באמצעות עצמי שאינו תלוי בקולקטיב הלאומי. יתכן שהتبוסה של 1967 תרמה לדחיפתו של מרואן בכיוון זהה.

ולבסוף, אסור לשכוח גם כי מרואן לא היה אדם מן השורה. אחד מאנשי המוסד שהכיר מקרוב את הפרשה הגדר אתו כ"מורכב מאוד" ובועל "תסביכים נוראים". כפי שעוד נראה, התנהגותו התאפיינה גם ב"צורך בריגושים", נטייה המאפיינת אנשים הולוקחים סיכון, בין שפיזיים ובין שנפשיים, כדי לספק צרכיהם רגשיים. טיפוס צוקים, צניחה חופשית, קפיצות בנג'י או רכיבה מהירה על אופני הרים הם כמה מקורות הסיפוק האופייניים לטיפוסים כאלה. מרואןאמין לא הצטיין בספורט אתגרי, אף שהוא שחקן טניס טוב, אבל הזרק שלו בנטילת סיכונים בא לידי ביטוי לא רק בתאות ההימורים שלו, אלא גם בצדירות אחרות, למשל התגורותו בשלטון החוק בשורת עסקאות בלתי כשרות במצרים, או נטילת סיכונים בלתי הכרחיים ב מגעיו עם הישראלים. סביר מאד להניח, על כן, כי לצד אישיותו המורכבת, האגו הגדול, התסכול ביחסיו עם נאצרים משפחתו והזרק בכיסף, אקט הריגול הענק למרואן גם ריגושים שנפשו הסוערת נזקקה להם.

כל אלה מסבירים את החלטתו לפנות לשגרירות הישראלית בלונדון ב-1970.

פרק ב

לונדון, 1970: הקשר נוצר!

אשר מרוואן החל את דרכו למוסד הישראלי בשיחת טלפון לשגרירות ישראל בלונדון בעת שהות בעיר בקייז 1970. הוא היה שם במסגרת אחד מאותם ביקורים שאיפשרו לו, כפי שטסכם במפגש בין נאצ' לאביו ابو אל-זפא מרואן, להמשיך את לימודי התואר השני בכימיה. לימים יופיעו גרסאות של פיהן הוא פשטותו התייצב בכניסה לשגרירות ודרש לדבר עם קצין מודיעין, אלא שלא כך היה. מרואן אמן נטל על עצמו סיכונים ופעל לא פעם בצדקה פוזיה, אבל את מהלך יצירוף הקשר ביצע תוך שיקול דעת.

הוא לא נזקק למאיץ מיוחד כדי לאתר את מספר הטלפון של השגרירות ואת כתובתה. אלה נמצאו בכל ספר טלפונים. את השיחה עשה מאחד מתאי הטלפון האדומים שלונדון הייתה משופעת בהם באותו עת, וכאשר המרכזנית ענתה לו, ביקש לדבר עם מישחו מה"מוח'אבראת". מבחינתו, בקשה כזו הייתה טבעית לגמרי. לא זו בלבד שרצה להציג את שירותו למודיעין הישראלי, אלא שביעולם שאותו הכיר מעבודתו בלשכת הנשיא איש ה"מוח'אבראת" היה גם האיש החזק בשגרירות. המרכזנית לא הכירה את עולמו של מרואן, אבל היה מיום נת כל הנוגע לנוהלי העבודה בשגרירות הישראלית בלונדון. זו לא הייתה הפעם הראשונה שבה ביקש ממנה דובר אנגליים מבטא ערבי להפנות את השיחה לאיש מודיעין או לגורם ביטחוני בשגרירות. הנהל לטיפול בפניות כאלה היה קבוע והוא פעולה לפניו.

השיחה הועברה למשרדו של הנספח הצבאי בשגרירות. הקצין קיבל אותה התייחס בנימוס לדובר. אشرف מרואן הודה בשם ובקש לדבר עם איש המודיעין בשגרירות. בדומה למרוכנות, גם הקצין בנספחות פעל לפי הנוהל. השם לא אמר לו דבר וחתנו של נאצ'ר נמנע, מטעמים מובנים, מלהשוו את ייחוסו המשפטי. איש הנספחות אמר לו כי אינו יכול להבהיר אותו מיד לקצין מודיעין, אך הציע למרואן למסור הוראה והבטיח כי יdag להבהיר אותה לגורם הרלוונטי. מרואן לא היסס. הוא חזרשוב על שמו והוסיף כי הוא מעוניין לעבדו בשבייל המודיעין הישראלי. בэн-שייחו הישראלי ביקש ממנו פעם נוספת כי יהיה את שמו ורשם את הפרטים. מרואן סירב להشير מספר טלפון, ולכון ביקש ממנו איש הנספחות שייצור קשר פעם נוספת. בכך הסתיימה השיחה. הדף שעליו היו רשומים שמו של מרואן וביקשו לדבר עם קצין מודיעין ישראלי, הוכנס למשגש הדואר היוצא, ושם המתין מכליף שיגיע לעדרו. הנספח בלונדון באוטה תקופה היה ביחסים מתוחים עם אנשי השולוחה של המוסד. מסיבה זו, ככל הנראה, הפניה לא הועברה אליהם.

בחמשה וחודשים אחר כך הגיע מרואן שוב ללונדון, והחליט לנסות את מזלו פעם נוספת. גם הפעם התקשר לשגרירות, קיבל את משרדו של הנספח הצבאי, ביקש לדבר עם איש המודיעין בשגרירות והשארד מספר טלפון שבו אפשר למצוא אותו. הנספח, אלף שמואל ("מלך") איל, היה קצין צה"ל ותיק שכבר הספיק להכהן בשורות תפקידיים בכירים, בהם ראש אכ"א. ללונדון הגיע זמן קצר קודם לכן ובהתקיים להנחות, שהוחמרו לאחר ששגרירות ישראל קודם לכך ובהתקיים ליעדים לפיגוע, הוא הבHIR לבэн-שייחו כי עליו להגיע באירוע הפכו ליעדים לפיגוע, והוא הבHIR לבэн-שייחו כי עליו להגיע לשגרירות כדי להיפגש עם הגורם המתאים. מרואן הסביר שהוא אדם מוכדר ולכון אינו יכול לעשות זאת. איל התעקש, וכך החלפו להם כמה ימים שבהם לא חלה כל התקדמות. גם לאיל היו יחסים מתוחים עם אנשי שלוחת המוסד במקום, ולכון גם הוא לא מסר להם את הפניה.

קשה לדעת כיצד היו מתגלגים הדברים ללא התערבה אלת המזול

בסיפור. אבל היא התערבה, ולא בפעם האחרונה. באמצע דצמבר הגיעו לlundon, בעניין אחר לגמרי, שניים ממכידי המוסד. האחד היה רחבה ורדי, ראש "צומת" – האגף האחראי לאיסוף מקורות אנווש במוסד. בן 47 ומרקיה מעט, לוורדי יצא מוניטין של איש מקצוע מהדרגה הראשונה, בעל אינסטינקטיםמצוינים וניסיון רב. את הקריירה שלו בתחום החל עוד לפני הקמת המדינה, כאשר עבד כאיש שירות הידיעות (שי') של ההגנה והפעיל סוכנים ערבים באזורי השرون. לאחר הקמת המדינה ה策טרכ לאם"ן, ומי-1950 שימש מפקד יחידת היומינט של הארגון, מודיעין 10 או הקת"ם (קצינים לתפקידים מיוחדים) שנודעה גם כיחידה 154. לימים הפכה יחידה זו ליחידה 504. עם סיום תפקידו זה התמנה לראש ענף איסוף באם"ן, ובמסגרת זו צבר ניסיון גם בשיטות איסוף אחרות – בעיקר ממוקרות טכניות. ב-1963, כאשר בשיא פרשת המדענים הגרמנים התפטר איסר הראל מתפקידו כראש המוסד והאלוף מאיר עמית התמנה להחליפו במקביל לתפקידו כראש אמ"ן, הוא הביא איתו למוסד את רחבה ורדי, ושם הוא החל את הקריירה שלו כראש "צומת". במסגרת זו הוא עמד גם בראש פרויקטים מיוחדים, שהידוע בהם היה מבצע "יהלום" – הבאת מטוס המיג-21 העיראקי לישראל ב-1966.

הבכיר השני שהגיע ללונדון היה ראש המוקד של המוסד במערב אירופה, שמואל גורן. גורן, שנפצע פעמיים במהלך השחרור שבה שירות בין השאר בגדור 89 בפיקודו של משה דיין, ה策טרכ לאם"ן לאחר אותה מלחמה ופיתח קריירה בתחום האיסוף ממוקורות אנווש. לאחר שמילא שורה של תפקידים פיקוד בהשלה ובחיל מן הזמן זהה הושאל למוסד, החל לשמש ב-1968 בתפקיד סגן הנספח הצבאי בשגרירות ישראל בארץ הברית. עוד לפני שנכנס לתפקידו פנה אליו ראש המוסד המועד צבי זמיר, וביקש ממנו לה策טרכ למוסד. שנה לאחר מכן פנה אליו זמיר שוב, הפעם בהצעה קונקרטית לתפקיד ראש המוקד של המוסד באירופה, האחראי לכל מבצעי הארגון במערב היבשת. זמן קצר קודם לכן, בעקבות הידידות ביחסים עם צרפת, הועבר המוקד מפריז לביריסל.

השגריר בושינגטון, יצחק רבין, וראש אמ"ן, אהרון ("אהרל'ה") יריב, נתנו את הסכמתם. הפעם גענה גורן, ובסוף 1970 כבר הספיק לצבור לא מעט ניסיון בתפקידו.

זמן קצר לאחר הגעתם ללונדון נועדו שני בכירים המוסד עם הנספח הצבאי, וסוכם כי ייסעו אליו לנמל התעופה של לונדון, שם עמד לנוחות לחייתת בגיןים קצירה ראש אמ"ן שהיה בדרךו לארצו הברית. לפגישה הטרף גם ראש שלוחת המוסד בלונדון. תוך כדי הנסעה לנמל במכוניתו סייר איל לשולשה על הבוחר הערבי שצילצל ביוםיהם האחרונים כמה פעמים כדי להציג את שירותיו, אך סירב להגיע לשגרירות כפי שדרשו נוהלי הביטחון. כאשר שאלו בגיןו אם הוא יודע מי הבוחר, אמר הנספח שהוא הודה בשם אשוף מרואן. ורדי, גורן וראש השלוחה נותרו פועורי פה. השם כבר היה מוכר להם היטב.

אשרף מרואן היה על כוונת הגיוס של המוסד זה זמן רב. אנשי השלוחה בלונדון, שהיחסו כל הזמן מקורות חדשים לנעשה מצד הערבי, זיהו את מי שהתחנן עם בתו של נאזר כאשר הוא הגיע עם משפחתו לעיר. יתרה מזאת, הם גם ידעו על צורתיו הכספיות של מרואן, אף כי לא בפרטם פרטיים, ועל כך שנאלץ לחזור עם המשפחה למצרים. חסרונו הכספי, כפי שידעו היטב, יצא אצל מרואן באופן טבעי מوطביצה אפשרית למכור את סודותיה של ארצו. קרובתו למנהיג המצרי ונגישותו לחומרים שעברו בלשכת הנשיא, הפכו אותו, פוטנציאלית, למקור רב-ערך. אבל ההערכה שהתגבשה הייתה שדווקא מה שהפך אותו לאטרקטיבי כל כך, קרובתו לנאזר ותפקידו בלשכת הנשיא, הוא שהפך את הניסיון לגיטם לחסר סיכוי. המידע שמסר עכשו הנספח, כמעט בהיסח הדעת, שינה כמעט את תמונה הדברים. החשש שמרואן יעצוב את לונדון לפני שיוציא הקשר עמו הפך לשיקול המרכזי שהכתיב עתה את קצב הפעולה. סדר הזמן שהיה לא ברור, קבע מתוכנות פעילות מואלהרת במידה מסוימת, כזו שלא עלתה בקנה אחד עם נוהלי המוסד המקובלים בסוגיות מפגשים עם סוכנים. הודעה על פניו של מרואן אمنה מידיית למפקחת המוסד

בתל אביב, אבל גורן, שבתווך תפקידו כאחראי לפועלות המוסד במערב אידופה פיקח על כל המבצע, לא המתין עד שגלגלי המנגנון יתחלו לפעול, יבדקו בצורה מסוימת את העניין מכל צדדיו ויאשרו את יצירת הקשר עם המתנדב המצרי המבטיח. העובדה שנייה גורמי המקצוע הכספיים, ורדי וגורן עצמוו, היו בסוד העניין מהרגע הראשון הקלה את קבלת ההחלטה. גם כאן, כמו בשיחה המקראית שבה עלה שמו במהלך הנסיעה לנמל התעופה, שיחק המזל לטובת ישראל. סביר שאם השניים לא היו נמצאים באותו שעת בלונדון, ראש השלווה של המוסד בבריטניה לא היה יכול להחליט על דעת עצמו גם אם פנית מרואן הייתה מוגעה אליו בסופו של דבר. והשתהות במקרה זה הייתה עלולה להביא לכישלון המבצע.

ועם זאת ההחלטה לא הייתה פשוטה כל כך. מרואן היה מה שנקרא בעגה המקצועית "in walk", כלומר מישחו מהצד היריב אשר יוצר קשר ביומו ומציע לך את שירותיו. ארגוני מודיעין נזהרים ממתנדבים שכאלתם ממני אש, בעיקר בשל החשש שמדובר במלכודת שהמודיעין היריב טומן להם. סוכנות הביוון המרכזית של ארצות הברית, סי-אי-אי, למדה באותו שנים ממש עד כמה סוככות הדילמות הכרוכות בעבודה עם מתנדבים מן הסוג הזה, ועוד כמה מתחכמים היו שירותים המודיעין הסובייטיים יכולים להיות בהצבת מלכודות של סוכנים "מתנדבים". קצין קג"ב סובייטי בשם יורי ננסנקו, שהציג לסי-אי-אי את שירותו ב-1962 וערק לארצות הברית ב-1964, המשיך לעמוד במשך שנים רבות אחר כך במרכז ויכול סוער בעל השלכות מקצועיות משמעותיות בשאלת מהימנותו. ג'ים ג'וז אנטלטון, ראש הריגול הנגיד בסוכנות, האמין בכלל לבנו שננסנקו נשלח בידי הקג"ב כדי להשikit חסודות אמריקניים שלפיהם לי הרווי אוטולד, רוצחו של הנשיא קנדי, אומן בידי הקג"ב והם ששלחו אותו. אחרים בסיס-אי-אי ובקהילת המודיעין האמריקנית שללו לחולוטין את התיאוריה הקונספירטיבית של אנטלטון, וגרסו שננסנקו הוא עריק אונטני ושיש לעשות שימוש במידע שהביא עמו. התוצאה הסופית של הוויכוח, שנמשך עד סוף

שנות ה-60, הייתה נטrole רוב הפעולות והמציאות של הסיד-איידי-איי
בברית המועצות למשך שנים.²

במוסד המכון את פרשת נסנקו. אחרי הכל אנגלטון היה אחראי
לא רק לריגול הנגדי בסוכנות הבין המרכזית, אלא גם, בתוקף נסיבות
אישיות, הממונה על התקיך הישראלי בקהילת המודיעין האמריקנית.
הן אנשי המוסד והן קציני הסיד-איידי-איי ראו בו את הטוב שבידורי
ישראל בתחום הסוכנות, ואין ספק שבמعرצת היחסים האנטימית
שנוצרה בין נציגי המוסד בשושינגטון פרשת נסנקו עלתה
על הפרק. סביר להניח מואוד להניח גם שם גורן, שירות שמשם
באותה תקופה, היה מודע לה היטב. שירות המודיעין של מזכירים או
גורמים ערביים אחרים אמנים לא היו מתחכמים כמו אלה של ברית
המועצות, ובכל זאת היה מקום לחשוד כי הטמיןו מלוכות. הדבר
האחרון שגורן או ורדי היו צריכים הוא שירות הביטחון הבריטי,
האם-איידי-5, יחשוף סוכני מוסד בפעולות מציאות בבריטי לונדון
לאחר שיקבל טיפ על פולולה כזו מאנשי מודיעין ערבים. חמור עוד
יוותר היה החשש שהשירות ערבי או ארגון מחבלים פלסטיני ינסו לחסל
סוכני מוסד כאשר אלה יבואו לפגישה עם מי שהציג את עצמו כאשרף
מרואן. החששות במקורה זהה גברו אף יותר בשל העובדה שמרואן
נהנה מיחסות יוצאת דופן. אבל מול כל אלה עמד שיקול מרכזוי אחד:
הפרש במקורה הזה היה כה חשוב ומבטיח, שהוא חייב פוללה מידית
ורחק את כל החששות הצדקה.

מיד לאחר שנודע לאנשי המוסד בדרך לנמל התעופה על פניו
של מרואן נקבעו צעדים לייצירת הקשר. אחד מהם חזר לעיר לטפל
בקך, ובתווך זמן קצר המצרי הצעיר שיחה למספר הטלפון
שהשאר בהורעתו לשגרירות וכבה נמסר כי הפגישה תתקיים בהקרם.
כמו כן ניתן לו מספר טלפון בלונדון, והוא התבקש להשתמש בו כדי
לייצור קשר, אם יתעורר הצורך בכך, עם אנשי המודיעין הישראלי.
לבסוף התבקש מרואן להישאר בחדרו עד שיקבל הודעה היכן ייערך
הפגש. אחר כך נפנו גורן ואנשיו לארגון הפגישה. היהות שהשעה כבר
היתה מאוחרת יחסית, והוחלט שהפגישה תתקיים רק ביום המחרת.

מקום המפגש עצמו נקבע לLOBI של אחד המלונות הגדולים במרכז העיר. התכנון היה שם הכליל ילק כשרה, מרואן ובונ'-שייחו מהמוסד ישחו במקום רק דקוט ספורות ואחר כך יעלו לחדר שיזמן בעבורם בקופה גבוהה, שם ימשיכו את חילופי הדברים.

לוח הזמנים הצפוף יצר אילוון על אבטחת מקום הפגישה, אולם אלתר מהיר הביא לארגון האבטחה באמצעות אנשי השלווה בלונדון. עתה נותר רק לקבוע מי יהיה איש המוסד שייפגש עם מרואן. בדיעון קצר בין גורן לראש השלווה נפל הפור על דובי, מי ששימש בפועל מספר שיטים בשלווה וכבר הספיק לצבור ניסיון של כמה שנים כקצין איסוף בלונדון. דובי, באמצעות שנות השלושים שלו, ליד הארץ ובן המשפחה מהעליה הראשונה, ניחן באמנו בהופעה אירופית, אבל ידע ערבית על בריה. היכולת הזו הייתה חשובה כיוזן שמהמידע המועט שהוא בשלב זה על מרואן, לא היה ברור אם יהיה אפשר לתקשר אליו ביעילות באנגלית.

הפגישה עצמה נקבעה לשעות הערב. אנשי שלוחת המוסד בלונדון נערכו מבעוד מועד לביצוע תכניות על מקום המפגש כדי לוודא שאין זו מלכודת. שמואל גורן התקם בכורסה נוחה בלובי, חולש במכתו על הכניסה הראשית למלוון. הוא פרש עיתון והשים עצמו כ庫רא בו. בידו החזיק, מוסתר על ידי דף העיתון, צלום של אشرف מרואן כדי שיוכל לזהותו. דובי היה אף הוא בעמדת המתנה, שומר על קשר עין עם גורן.

לא היה עליהם להמתין זמן רב. במועד שנקבע למרואן בשיחת הטלפון האחדרונה הוא נכנס לLOBI המלוון, כשבידו תיק מסמכים שחזור. דובי זיהה אותו על פי התיאור שקיבל. גבה קומה, רזה, שחום. גורן זיהה אותו גם כן, אולם חשש מטעות. הוא הביט בתמונה המוסתרת בעיתון ושוב בגבר הצעיר. התמונה הייתה מחתונתם של אشرف ומונא ארבע שנים קודם לכן ונלקחה מעיתון מצרי. גם הפעם לבש מרואן חליפה ועניבה, אף כי היה מהודר פחות מאשר בחתונתו. גורן היסס לרגע. הוא לא היה משוכנע לחלוטין שאכן מדובר באותו אדם. עוד מבט בתמונה ועוד מבט בגבר ואו השתקנן. הוא העיף מבט לעבר

דובי והינהן בראשו. זה לא נזקק להוראות נוספות. הוא ניגש לאשרה מרואן שעמד מתחם בלבוי והושיט לו את ידו.

“מר מרואן”, אמר דובי בערבית חրישית. “טוב לפגוש אותך.שמי אלכס.”

המצרי הצעיר נראה נבעת בגל הפניה בשפה הערבית. הוא חשש ממלכודת ומהאפשרות שהגבר שפנה אליו אינו אלא סוכן ה”מוח’abraata”. הוא ענה לדובי באנגלית והשאלה הראשונה שאל את קצין האיסוף של המוסד היה אם הוא ישראלי. דובי עבר אף הוא לאנגלית ואישר שאכן כך, מנסה להרגיע מעט את בן-שיחו. הם החליפו עוד כמה מילים וזו הפעם דובי שיעלו לחדר שכבר הוזמן בעבורם ושם יוכל המשיך לדבר בפרטיות. מרואן הינהן בראשו, מסכים להצעה. גורן, שישב למרחך לא רב מן השניים, נשם לרווחה כאשר ראה אותם פועסים לעבר המעלית. המגע הראשון, כך היה יכול לראות, עבר בהצלחה.

למעלה בחדר, כאשר מרואן היה משוחר מעט יותר מהמתה שבו היה שורי לקראת הפגישה, החלו השניים לדבר באופן חופשי. המוביל בשיחה היה הצעיר המצרי. הוא שאל את דובי אם הוא יודע מיהו. דובי כבר צבר די ניסיון מڪוויל לדעת שגם הוא יודע, אין הוא חייב לומר זאת. מרואן התחיל לתאר בהרחבה את מעמדו האיש, את פרשת נישואיו למונא, את יחסיו עם נאצ’ר ויורשו סאדאת, ואת העוכדה שהוא עבר ממשרד המדיע שבלשכת הנשיא תחת סמי שرف. דובי הקשיב, מנסה לחרות בזיכרונו כל פרט ופרט מדברי בן-שיחו.

מרואן החל להסביר את תפకידו בלשכת הנשיא, מגזים מעט בערכו. אבל בעבור דובי השאלה המעניינת לא הייתה מעמדו של מרואן או יחסיו עם יורשו של נאצ’ר, אלא איזו אינפורמציה עברת תחת ידו. הוא העלה בנימוס ובזהירות את הנקודה. מרואן חיך, כמעט בשחצנות. עכשו הוא הסביר כי כל האינפורמציה החשובה במצרים מתרכזת בלשכתו של סאדאת תחת ידיו של סמי שرف. דובי בקש ממנו להיות

konkretiyiot yoter. haem ha-mordover b-middu polityi, zvayi, hi-chismim um berit ha-mouutzot? le-rugya hannah nema lo shmeroan zifha le-shala. hoa ha-ri'im at ha-tik she-hannah monah ul yod, ho-tza'a manu'na camma d-pi niyir catobim urbitat b-ketab yod, v-hoshev shahbiya umo, camuin mukdama, middu shiuninim maoz at ha-yisraelim. hoa ha-chal la-hakriya b-zotra masoudot at ma shenektab b-dafim. doovi, shahbiin d-bar achad ao shanim b-unini zvay, tafs shben-zivishu mukriya lo perutim mosogim matzu' m-smek mazri sudi sh-tayar at seder ha-cochot (ha-sd"c) shel ha-zvay ha-mazri. hoa ha-chal la-ketob b-mahirot at fruti ha-yichdot, at miyokmen, at shmot ha-mefkirim sh-lanu v-at ha-zivod shumad la-reshoton. mapam la-pum uzr cari la-habair frut zotz au achro. shmeroan siyim l-dbar, ha-stekel katzin ha-mosad pum nospat ul ha-rishima shviido. zo ha-yah ba-hallat merashim.

Pativhotu shel moroan v-nkonuto l-mosor middu ca regish ul yicolothia ha-zvaiot shel mazrim uvdoo at doovi la-sha'ol shalot spatzifiot yoter. lemud ha-yah, zo shanim, chesh kabu m-pni fitach amzui li-chima la-konvenzionlim b-mazrim. bat-hilat shnot ha-60 niyhal ha-argon bra-shot ai-sor ha-ralal mesu aintensivi la-chisol fu-iliotm shel madunim germaniim sh-siyyu l-mazrim la-pat'h, bi-n ha-shar, yicolat li-chima cimiyat v-biologyat. ba-amzut shnot ha-60 ho-vicha mazrim at yicolata ha-matzu'at bat-hotom casher ha-pu'ila homri li-chima cimiyim b-mchlata azorim bat-himzon. bi-yisrael, shmasiyot ha-yistoriot ha-yata regisha b-mi-yad la-afshrot shimush b-lohama cimiyat negha, no-tar chesh umok m-pni ha-fulat goz ngad aoclosiya orachit be-ut malchama. catzotza m-ak ha-mekher ha-mazri bat-hotom homri ha-chima ha-cimiyim (hal'c) ha-mashik le-umod b-makom goba basder ha-udiyot shel ha-mosad.

ha-uvoda shel moroan ha-yah tuoar mat-kadim b-cimiyah v-ho a shirat b-zvay bat-pakid makzoui bat-hotom, ha-bi'a at anshi ha-mosad she-hi b-sod ha-megash la-machsheva sha'oli hoa m-cir mukrov at ha-teushiyat ha-l'c ha-mazrit. mosiba zo doovi sha'el otto ul ck. spatzifit hoa biksh middu ul ha-pu'ilot sh-hat-racha ba-avvo zubal mafkon-mozra' la-kehir, azor shbo fu'llo mat-kani

תעשייה כימית אזרחית לצד מתקנים צבאיים. נראה שמרואן הופתע מהעניין הישראלי בנושא. הוא לא הבין מדוע הישראלים חוששים כל כך מהפעולות המצריות בתחום, ואף כי מעולם לא עבר באבו זעבל, הפרטיהם שמסר הציגו תמונה מצב מדויקת למדי על אשר קורה שם. דובי המשיך לכתוב במרץ. כאשר סיים, הושיט לו מרואן מעתפת מנילה חומה ובה מסמך נוספת. דובי לא פתח את המעטפה אלא הכניס אותה לתיק שנשא עמו. בז'ישוחו הינהן בשתייה.

לאורך כל הפגישה לא העלה מרואן מפורשות את שאלת התשלומים שאותו הוא מבקש בעברו שירותיו. הן הוא והן דובי התנהגו כ שני ג'נטלמנים המשאירים את העיסוק בנושאים הללו נעימים למועד אחר. עם זאת לאיש המוסדר הישראלי היה ברור כי המצרי הצעיר לא התנדב לעוזר למוסד ממעניינים ערביים. מרואן, מצדיו, רצה להוכיח את ערכאה של תרומתו לפניה שיעלה את עניין התשלומים. גם האוירה ששרדה במפגש השפיעה על כך. בין השניים נוצרו, כמעט באופן מיידי, כימיה אישית ויחסים אמון. דובי ראה את הצדדים החשובים באישיותו של מרואן: כריזמטי, נלבב וכבעל חושה עמוק. מרואן מצא בדובי בז'ישיח תרבותי, רציני ואמין. ליחסים בין מפעיל לסוכן יכולות להיות השלכות ובוחות-חשיבות על יכולתו של המקור לתרום תרומה יעה ולטוח אורך. וגם במובן זה המפגש הראשון עם חתנו של נאזר היה מוצלח ביותר.

לקראת סיום הפגישה וידא דובי פעם נוספת כי למרואן יש האמצעים - מספר טלפון בלונדון וכותבת שאליה אפשר לשולח דבריו דואר - שבuzzותם יהיה אפשר ליצור קשר בפעם הבאה. מרואן העידך מצדיו כי בתוך כמה שבועות יגיע שוב ללונדון והבטיח ליצור קשר מיד לכשיגיע. הוא ביקש גם בפגישה הבאה "אלכס", השם שבו דובי הציג את עצמו, יהיה איש שיחו הישראלי וכי אף אחד אחר לא יהיה נוכח בפגישה. דובי הבטיח שכך יהיה.

מרואן עזב את החדר ראשון, ירד במעלית ללובי המלון וייצא החוצה. אנשי המוסד שתיצפתו על אתר המפגש ראו אותו נכנס למונית ונסע משם. כמה דקות אחר כך ירד דובי, לאחר שוויידא שככל

החומר מהפגישה עם מרואן נמצא בתיק שבידיו. גם הוא לkah מונתי, מופיע תחת לנוג כתובות באוזור השגרירות הישראלית בלונדון אך לא את כתובות השגרירות עצמה. שם כבר נמצא את שמו של גורן מכהן לו. השניים ישבו במשרדים שלוחת המוסד. כאשר רחבה ורדי ראש השלוחה הטרפו אליהם, כבר רכנו שניהם מעל החומר שמרואן העביר. גורן הרים את עיניו מהמסמך שהחזיק בידו ואמר: "חומר כזה, מקור כזה – זה מהו שקרה פעם באلف שנה."

דו"ח המפגש שנשלח בדו"ר הדיפלומטי למטה המוסד והמסמכים שאוותם העביר מרואן, הגיעו לראש המוסד צבי זמיר כבר ביום לאחר מכן. הדוח תיאר את הדרך שבה יצר מרואן קשר עם השגרירות בלונדון, את הצורך האקראי שבו הגיעו המסר שלו לידי בכיריו המוסד בעת נסיעתם עם הנספה הצבאי לנמל התעופה, את המפגש בין מרואן ובין דובי בבית המלון ואת דיווחו המפורט של דובי על חילופי הדברים עם המתנדב המצרי. אנשי המוסד בלונדון תירגמו גם את רוכח החומר שמרואן העביר וצידפו אותו למברך המוצפן.

כשומרי סיים לקרוא את המברך, הפוטנציאלי של מרואן כמקור היה ברור לו. המסמכים שהעביר שימשו הוכחה לכך שאין מדובר בפוטנציאלי בלבד. ראש המוסד ידע שיש להוכיח על הברול הווה בעודו חם, ולכן זמין בתחום זמן קצר דיוון בהשתתפות כל הגורמים הרלוונטיים. הבולטים בהם היו שמואל גורן עצמו, שנקרא לצורך זה מקום מושבו הקבוע בבריסל, ורחבה ורדי.

העובדת שהמבצע ליצירת הקשר עם מרואן החל ללא אישור המטה בארץ לא הייתה שום בעיה מבחינתו של זמיר. ב-1968, כאשר הגיעו למוסד לא כל ה�建ה מוקדמת בתחום המודיעין, היה ורדי החונך שלו והדריך אותו בתחום המורכב והרגיש של איסוף מקורות אנוש. עתה שימוש זמיר כבר יותר משנתים בתפקיד, ומבחןתו ורדי היה האיש להישען עליו. כך גם לגבי שמואל גורן, שאותו גיס אישית לתפקיד ראש המוקד באירופה. היכרותו הקרויה עם השניים והכבוד

שרחש ליכולותיהם המקצועיות לא הותירו אצל ראש המוסד כל ספק באשר לשיקול דעתם ולדרך שבה פעלו כאשר ההזמננות נקرتה בפניהם. יתרה מזאת, נטילת אחירות ואלתור מבצעי היו מרכיב מרכזי באתושים ובתורת הלחימה של המוסד, ולכן השאלה אם החלטתה לפגוש את מרואן הייתה בסמכותם או לא כלל לא עלה על הפרק. השאלה המרכזית שעמדה נגד עיני משתחפי הדין הייתה כיצד ממשיכים. ראש המוסד היה זה שהוביל את הדין.

צבי זמיר, יליד 1925, הצטרף למוסד כשנתים קודם לכך בספטמבר 1968. עד שהגיע למוסד חי את כל חייו הבוגרים כאיש צבא. כשהיה בן 17 התנדב לפלמ"ח, ועד סיום המנדט הבריטי הספיק לשבת עשרה חודשים במחנה מעצר לאחר שנחטף עם חבריו כשהוא מבירח מעפילים מגבול سوريا. ב-1948, כשהיה בן 23, התמנה לפקד על הגדוד השישי של חטיבת הראל (גדוד "ירושלים"), שנשא בעיקר בעול אבטחת הדרך מהשכלה לירושלים הנצורה. לאחר המלחמה מילא שורה של תפקידים פיקוד בצה"ל, ובهم תפקיד ראש מחלקת הדרוכה ואלוף פיקוד דרום.

ב-1966 סיים את תפקידו בפיקוד דרום והתמנה לנספח צה"ל בבריטניה ובארצות סקנדינביה. ב-1968 הגיעו אליו במפתיע פניה, דרך אלוף-משנה ישראל ליאור, מזכירו הצבאי של ראש הממשלה לוי אשכול, לבוא ולהחליף את מאיר עמית כראש המוסד. הרקע לבקשתו של אשכול היה תסכולו הוהלך והגובר מכך שמאיר עמית, שבתווך תפקידו כראש המוסד היה אמר להיות כפוף ישירות לראש הממשלה, גילתה נאמנות הולכת וגוברת לשור הביטחון משה דיין, שעמו היו לו יחסים קרובים עוד מתקופת שירותם הצבאי המשותף. אשכול רצה לראש מוסד פוליטי פחות, וקיבל המלצה על זמיר, שנחשב נטול פניות ומישובד לפיקוד הספר.

ראשית דרכו של זמיר במוסד לוותה בחששות מצד בכירים הארגון, שהשדו בו כי הוא בא במטרה להכשיר את קידומו של יוסף ("יוסקה")

יריב לתפקיד ראש המוסד. יריב שימש החל מ-1957 מפקדה של יחידה 188 (לשבור 131) באם"ן – היחידה שהתחמלה בהפעלת סוכנים בכיסוי עמוק במדינות ערב. ב-1954, בפיקודו של מודדי בן צור, ביצעה הרשות המצרית של יחידה 131, שהורכבה מיהודיים מצרים שגויסו בידי אם"ן ועברו אימונים בישראל, שורת מעשי חבלה פרימיטיביים בקהיר במטרה לעכב את חתימת ההסכם האנגלו-מצרי על פינוי יחידות הצבא הבריטי מבסיסיהם באזורי תעלת סואץ. זמן קצר לאחר שהמבצע יצא לדרך אירעה תקלת, ורוב חברי הרשות נחפכו והועמדו לדין. המבצע הכספי, שזכה בישראל לכינוי "עסק הביש", הפך כמה שנים אחר כך ל"פרשה", השערורייה הפוליטית הגדולה ביותר בתולדות מדינת ישראל שבמרכזו עמדה השאלה מי נתן את ההוראה להפעיל את הרשות במצרים. לאחר פרשת "עסק הביש" החליף יוסי הראל את מודדי בן צור בפיקוד על היחידה, וב-1957 החליף יריב את הראל.

ב-1963, כאשר מair עמידה, ששימש ראש אמ"ן, מונה גם לתפקיד ראש המוסד, הועברה יחידה 188 מאם"ן למוסד ויריב עבר עמה. כאשר זמיר הגיע למוסד שימש יריב ראש אגף קישוטה, אגף המבצעים של המוסד שנבנה בחלוקת על יחידה 188 ובחלוקת על יחידת מוסד אחרת שבראשה עמד יצחק שפיר. יריב ראה עצמו מועמד לראשות הארגון. בניגוד אליו, בכירים במוסד חשבו כי אינו מתאים לתפקיד, אבל גם ידעו כי הוא ביחסים טובים עם הרמטכ"ל חיים בר-לב ועם סגן ראש הממשלה גיאל אלון. הם הערכו שזמיר – אף הוא איש פלמ"ח בעבר – הגיע כשליח כדי לקדם את יריב לתפקיד הראש. חלק מהם, למשל רחبيה ורדי, הבהירו כי יעוזו את המוסד אם דבר זה יקרה.

זמיר מצדו פעל ב מהירות וביעילות לפזר חסודות אלה. בניגוד לקודמיו הוא לא מינה לעצמו סגן ומילא יריב לא קודם לתפקיד זה. חוסר העניין של זמיר במנויו סגן שיקף פחות שיקולים פוליטיים וייתר את תפיסתו באשר לתפקידו. מבחינתו, תפקידו המרכזי של סגן היה למלא את תפקיד הראש אם זה יקרה דבר-מה. אבל ראש המוסד,

כך הסביר לכל מי ששאל אותו, לא היה ב חזית ולא נשקפה סכנה כי יהרג. لكن לא היה לו צורך בסגנון שرك היה עלול להזוץ בין ובין היחידות המבצעיות.

זמיר השקיע את עיקר מאמציו בשנה הראשונה בלימוד שיטתי של התחומים המרכזיים שבהם פעל המוסד. החשוב שבאליה נגע לגיטום סוכנים ולהפעלתם. זמיר למד במשך שעوت כל תיק של סוכן מוסד, וקיים דין וINET עם וורי ועם ראש המחלקות ב"צומת" בשאלות על ערכיות המקור, צורת הפעלה שלו, הפוטנציאל הנוסף וכדומה. חלק מהמקדים ביקש לדאות תיקים של מקורות שהמגע עט נזוק, ולפחות במקרה אחד הוא הצליח לשכנע את אנשי "צומת" לחדר את הקשר עם מקור מסויים וזה הביא בסופו של דבר מידע שלא יסולא בפז. תוך כדי העיסוק בנושא למד זמיר להכיר עד כמה שברורי עלול להיות הקשר בין המקור למפעיל, ואיזה תפקיד חשוב יש למרכיבי הרגשי בדינמיקת היחסים ביניהם, וכבראש ובראשונה ליכולתו של המפעיל לחתת לסוכן את הסעד הנפשי הדרוש לו. בסוף היה אמן מוטיבציה מרכזית אצל רוב המקורות שהסכוימו לשרת את המוסד, אבל לא רק.

עם בואו של זמיר למוסד השתנה סדר העדיפויות האיסופי של הארגון הידוע בכינוי "ציון ידיעות חשבונות" או צ"ח. זמיר שם דגש רב מעבר על איסוף מידעין שירת את צרכי המבצעיים של צה"ל. כשהיה אלוף פיקוד דרום המוסד לא תרם לו כל תרומה מודיעינית, והוא ראה צורך, ביחור כאשר מלחתת ההתחשה עם מצרים הchallenge להסלים, להשקייע את מיטב משאבי הארגון בסיווע לצה"ל במלחמה. בראש הצ"ח של המוסד, ברומה זהה של אמר"ן, עמדה הת clueת מלחמה, קרי איסוף המידע המודיעיני שיאפשר מתן הת clueה איקוחית די זמן מראש שתאפשר לצה"ל לבצע את תוכניות המגננה שלו מפני מתקפה ערבית. ב-1968, כאשר זמיר נכנס לתפקידו, סוגיית מתקפת הפטע הייתה אקטואית פחות כיוון שהצבאות העربים, בראש ובראשונה הצבא המצרי, עדרין ליקנו את פצעיהם מלחמת ששת הימים. הסוגיה עלתה על הפרק במלוא חריפותה לאחר מלחמת

התהשה, כאשר הנשיא סדרת החלטות לאיים בחידוש הלחימה ואמ"ן העיריך שהפעם המצריים לא יסתפקו במלחמה התהשה סטיטית, אלא ישאפו לחשוף את הedula ולהתקדם לתוך סיני. בשנים אלה, כפי שודן נראה, תרם אגף "צומת" של המוסד תרומה חסרת תחליף. סוגיה נוספת שזמיר קידם משמעותית עם כניסהו לתקפид נגעה לאיסוף מקורות טכניים. במקודם המוסד היה בנוי כיחידה איסוף מקורות אנווש בלבד. בפיקודו של מאיר עמית החל הארגון לעסוק באיסוף מקורות טכניים, בעיקר מודיעין תקשורתי. בפיקודו של צבי זמיר הנושאזכה לתנופה גדולה, ויחידת "קשת" שהוקמה לצורך זה, ידועה כיום בשם "גביעות", התהילה להתרחב בקצב מהיר. אף כי היה בכך ממשום חדרה בתחום שעוד או אמן'ן החזיק בו בצורה כמעט בלעדית, היחסים הטובים בין זמיר לדמטע'ל בר-לב ולראש אמ"ן דיבב איפשרו להם למתן את התחרות בין שני גופי המודיעין ולפעול זה לצד זה בתחוםים דומים.

לראש המוסד עד הגעתו של זמיר היו יחסים מורכבים עם ראשי הממשלה שהיו מ蒙ונים עליהם. אישר הראל היה ממעריציו של בגין-גורדון, אבל גם הגיע להתגשות חמורה עמו ב-1963 סיבוב פרשת המדענים הגרמנים. בשיאו של פרשה זו הוא הגיע את התפטרותו וראש הממשלה קיבל אותה. הראל, חשוב לציין, היה לא רק ראש המוסד ובמקביל גם האחראי על השב"כ, אלא גם ראה את עצמו כבא כוחה של מפלגת השלטון, מפא"י, בקהילת המודיעין. ביוםינו של משה שרת מסוף 1954, עת כיהן כראש הממשלה ושר החוץ, ישתייחסות מעוניינת להראל, שהתייצב אז ביזמותו בoker אחד כדי לדוח לו שמפלגת הציונים הכלליים (לימים המפלגה הליברלית) כבר הchallenge להעיר ל夸ראת הבחרות וכדי להאייז בו להחיש את הייערכותה של מפא"י ל夸ראתן. למוטר לציין שמפלגת הציונים הכלליים לא הייתה חזודה אף פעם בפעולות נגד המדינה ושמשוכורתו של הראל לא שולמה מ קופת מפא"י. היחסים בין ראש הממשלה אשכול למאיר עמית היו טעונים אף הם. אירועים בעיתיותם דוגמת מעורבות המוסד, כמו נראה לא אישור מראש של ראש הממשלה, בפרשת חטיפתו של

ראש האופוזיציה במרוקו מהדי בן ברקה וחיסולו העכיריו אותם עוד יותר. הקמתה של מפלגת רפ"י, יריבתו הפוליטית העיקרית של אשכול, וחדרו של ראש הממשלה בראש המוסד שלו מזדהה עמה, האיצו את תהליך פרישתו של עמייה.

לעומת קודמו, זמיר היה נטול קשרים פוליטיים. כמפקד בפלמ"ח הוא אمن שמר על יחסים קרובים עם חברי לנשך מאותה תקופה, אבל הן בקרירה הצבאית שלו הן בתפקידו כראש המוסד הוא היה מנותק מהמערכת הפוליטית. אשכול הכיר אותו מכמה מפגשים מקצועיים, אבל לא היה יכול להתרשם מהם כי ראש המוסד המיועד יהיה לו נוח במיוחד. סביר שהתרשם יותר מדויק של זמיר בעת שזה היה נשפה צה"ל בבריטניה, שבו המליץ לצמצם את מצצת כוח האדם בנספחות. לאחר שראה את הדוח, בתוקף תפקידו כשר הביטחון, הציג אותו אשכול כדוגמה לדרך שבה אמרו נשפה נטול פניות לעובוד.

בפועל זמיר לא הספיק כמעט לעבוד עם לוי אשכול, שהלך לעולמו בפברואר 1969. מערכת היחסים המשמעותית יותר שלו הייתה עם מחליפו של אשכול, גולדה מאיר. כשהגולה נכנסת לתפקיד לא הייתה בינויהם כמעט כמעט שום היכרות, כמעט מפגש מקרי שגולדה לא זכרה. אבל זמיר הצליח לרכוש את אמונה ולהפוך, במידה רבה, למי שהדריך אותה בענייני המודיעין. בהתבטאות אופיינית לה אמרה על מערכת היחסים ביניהם: "עם צביקה [זמיר] קל מאד לעבוד כשועושים מה שהוא רוצה".³ עם זאת, כפי שעוד נראה, גולדה נתה לסמור בענייני ביטחון באופן כמעט בלעדי על שר הביטחון משה דיין.

כל עוד היה אהרון יריב ראש אמ"ן ולא נוצרו חילוקי דעות משמעותיים בין המערכת המודיעין של זמיר כראש המוסד להערכת המודיעין הלאומית שגיבש אמ"ן, לא היו השלכות משמעותיות להיסכמה של גולדה על דיין. אבל מאוקטובר 1972, כאשר האלוות אליו זעירא החליף את יריב בתפקיד ראש אמ"ן, הילך והתרחב הפער בין הערכות ראש המוסד להערכת אמ"ן. דיין נתה לסמור על הערכות המודיעין של זעירא, וגולדה מאיר לא הייתה מוכנה להתחumpt עם דיין בנושא זה. זמיר מצא עצמו במצב מתסכל מבחינה מקצועית. הערכת

המודיעין שלו, שנסמכה במידה רבה על האיסוף שעשה המוסד מקורות שונים שהבולט בהם היה אشرف מרואן, הצביעה על כך שפנוי מצורים למלחמה. מנגד, הערכת אמ"ן, וביחור זו של זעירא אישית, הייתה הפוכה לגמרי. וכיון שרראש הממשלה ביטלה דעה

מן דעתו של דיין בתחום הביטחון, נותר זמיר עם תסכוליו. כל אלה הם עניינים לעתיד ועוד חוזור אליהם. בשלב זה החשוב לציין כי בסוף 1970 כבר זמיר די ותק, ניסיון ומוניטין מקדושים להוביל את הדיונים בשאלת גירוש של אشرف מרואן כמקור הארגון בצמרת המצריות.

קבוצת המשתתפים בשורת הדיונים שהחלו לאחר פגישתו של דובי עם מרואן בלונדון הייתה מצומצמת, וככליה מספר קטן של שופטי סוד בעלי רקע מקצועי עשיר. נוסף על צבי זמיר, רחבה ורדי ושמואל גורן היא כללה גם את שלמה כהן אברבנאל, מבכיריו "צומת" שלימים יתרקם לתפקיד משנה לראש המוסד, ואת נחום ("נחייק") נבות, ראש לשכתו של זמיר. בסופה של סדרת הדיונים הזו התגבשה הסכמה שלוש נקודות מרכזיות:

ראשית, הכל הסכימו כי התנדבותו של מרואן למסור לישראל מידע וגישה על מצרים יוצרת הזדמנות חסורת תקדים לרכוש מקו בעל נגישות יותר דופן לצמרת המצרית. המסמכים שמרואן נתן לדובי בפגש הראשון ביניהם בלונדון היו רק דוגמה של מה שהאיש יכול להשיג. בשיחה בין השניים הרחיב מרואן בנקודה זו, ונתן לקץ האיסוף הצעיר של המוסד להבין שבtopic עמדתו בלשכת הנשיא סדרת הוא יכול לשים ידו על חלק גדול מהחומר שמועבר לנשיא. יתרה מזאת, מעמדו הלא פורמלי כמו שנשיי לבתו של ה"ראיס", מאפשר לו להגיע למידע שלא היה נגיש לכל פקיד אחר בלשכת הנשיא. ניסיונות של המשתתפים בדיון הכיא אותם להסכים עם תפיסת החקיר הלא פורמלית שהציג מרואן. אחרי הכל, סביר היה להניח שבתרבויות הפוליטית המצרית דלתם של רוב גורמי הצמרת

הרווננטים תהיה פתוחה הרבה יותר בפני מי שהוא בן למשפחה הנשיאותית של מצרים.

סוגיה שנייה שעמדה על הפרק נגעה לאפשרות שמרואן נשלח כפיתהון בידי המודיעין המצרי. לאחר שבחנו את הנושא מכל צדדיו, הגיעו זמיר ואנשיו למסקנה כי הסבירות לכך שמרואן אינו מה שהוא מתימר להיות אינה גבוהה, וזאת בשלוש סיבות עיקריות: ראשית, רק ארגוני מודיעין מקצועיים וב的日子里 יכולות יוצאת דופן יודעים להפעיל בהצלחה ולאורך זמן סוכנים כפולים. הבritisטים, שעשו זאת בקרה יוצאת מן הכלל במהלך מלחמת העולם השנייה, היו הדוגמה הטובה ביותר להצלחה מבצעית בתחום. הרקורסד הסובייטי היה אף הוא טוב, אך עדין לא טוב כמו זה הבריטי. המוסד עצמו היה מודע לקשיים הכרוכים בהפעלת סוכנים כפולים, ולכן התנזר מפעולות כזו. השירות הישראלי היחיד שהתמהה בהכפלת סוכנים היה השב"כ, וגם הניסיון שהוא צבר עד אותה עת היה מוגבל. ה"מוח'אבראת" המצרי לא נודע בתחכומו, ומכל מה שהיה ידוע על ניסיונותיו להחדיר מרגלים לישראל הצעירה תמונה של ארגון גמלוני למדי, שעיקר כוחו בדיכוי גורמי אופוזיציה למשטר במצרים. אנשי המוסד אמנים לא זילזלו בו, אבל הם גם לא נתנו לוטו לקרדיט שעלה פי אמות המידה המקצועית שלהם לא הגיעו לו. לפיכך מלכתחילה הם ייחסו סבירות נמוכה לאפשרות שהוצעו של מרואן היא פרי יוזמת המודיעין המצרי.

סיבה שנייה שהפכה את האפשרות שמרואן נשלח בידי המודיעין המצרי לבתיה סבירה הייתה ייחוסו. דבר אחד הוא לשולח לשילוח מסוכנת כזו איש מודיעין מן השורה, דבר אחר הוא להשתמש לצורך זה בחתנו של נאצ'r. אחרי הכל, המצרים היו חיברים להביא בחשבון שבמאבק הכוחות המודיעיני בין לבין ישראל ידם עלולה להיות על התחתונה, ובמקרה כזה ייתכן שמרואן יהיה רג או ייاسر בידי הישראלים. מבחינת המצרים, מחריך כזו יכול להיות כבד מדי, בין השאר כיון שמרואן אכן נחשף לסודות רבים, ובכלל זה ככל הנוגעים לחייהם הפרטניים של בכירים במצרים, והיה עלול להסגיר אותם לידי הישראלים, אם אלה יחשדו בו.

סיבה חשובה אחרת שהפכה את אפשרות ההונאה ללא סבירה נגעה לאי-יכולת המידע שמרואן מסר כבר בפגישתו הראשונה עם דובי. במשחק בין גורם ההונאה לקורבן ההונאה מקובל שגורם ההונאה מקריב לעיתים מידע אמיתי, אך כזה שהופך מהר מאוד לחסר הועלת או כזה שסביר שהמודיעין היריב כבר מכיר. הקרבת מידע אמיתי חייבה להיעשות כדי לבסס את אמינותו של הסוכן הכלול עבוני קורבן ההונאה. האנגלים, שהתמכחו בבנייה מידע כזה שהועבר לגרמנים במהלך הלחמה העולם השנייה, אף נתנו לו כינוי – "מזון תרגולות" ("chicken feed"). המקרה הקלסטי של שימוש ב"מזון תרגולות" היה ערבי הפלישה לנורמנדי ביוני 1944, כאשר חואן פג'ול, החשוב בין הסוכנים הכלולים שהפעילו הבריטים ואשר כינויו היה "גרבו", הודיע לגרמנים כמה שעות לפני הפלישה שזו עומדת להתחילה בתוך שעوت. משהחלה הפלישה כפי שדווחה, על אמינותו וחשיבותו עבוני הגרמנים. שלושה ימים לאחר כך הוא שיגר דיווח נוספת, ולפיו הפלישה לנורמנדי אינה אלא הסחה שמיועדת למשוך לאותו אזור את עיקר הכוח הגרמני. זאת כיוון שהמאיץ העיקרי של בניית הברית, כך דיווח "גרבו" לגרמנים, יהיה באזורי פה דה קאלה. המודיעין הגרמני האמין לדיווחיו, וכتوزאה מכך ומכמה מהלכי הונאה נוספים שביצעו הבריטים המשיכו הגרמנים להחזיק חלק ניכר מכם באזורי קאלה עד סוף יוני. כאשר הבינו שנפלו קורבן להונאה, היה זה מאוחר מדי: בניית הברית כבר ביססו את ראש הגשר בנורמנדי ופלשו לתוך צרפת.⁴

אנשי המוסד שהיו מודעים לפרשה זו ולפרשיות דומות לה בדרך הטיב את אמינות החומר שהעביר מרואן בפגישה בלונדון ואת משמעויהם. מהבדיקה עלה בכירור שלא מדובר ב"מזון תרגולות" אלא במידע אותנטי וב-ערק. מסקנה זו חייקה עוד יותר את הערכתם שמרואן אינו שליחו של המודיעין המצרי.

בסופה של דבר הדיוונים סכיב השאלה אם יוימת מרואן לעבוד בעבר הישראלים הייתה כנה או לא, נותרו במידה רבה בבחינת תרגיל לוגי. כפי שעלה שוב ושוב בדיון, קציני "צומת" במוסד היו מנוסים מפסיק לדעת שביכולתם לעשות שימוש מכלול של אמצעים

שיאפשרו להם, אם מרואן ינסה להונאותם, לעלות על כך. על כן, כך הערכיו, הסכנה של מלכודת מצידת אינה כה גדולה.

על רקע כל השיקולים האלה הגיעו המשתתפים בדיון למסקנה שההצעה שהציע מרואן היא אכן אותנטית. עם זאת, היות שהם עסקו בתחום פעילות חמקמק שעלול להשתנות ללא הרף ואשר דורש, על כן, מידת רבה של זהירות, הם החליטו לנוקוט שורה של אמצעים שישמשו לקבוע גם בעתיד אם חתנו של נארן נשאר סוכן אותנטי או שהוכפל בידי המודיעין המצרי. נוסף על בחינה שיטית של החומר שהוא העביר ושל היבטים שונים בדרך פועלתו כדי לשולול את האפשרות שהמדובר ב"מזון תרגולות" ובמהלך הונאה מצרי, הוחלט גם להקים שתי עדות שיפקחו עין על הקשר עמו. האחת הייתה פנימית של המוסד; האחרת הייתה וועדה משותפת לאם"ן ולמוסד – זאת כדי למנוע מצב שבו אנשי המוסד יהיו אחראים בלבידית למיהינותו, שכן בתור מפעיליו היו חסודים בנטייה לטובתו. הוועדה זו לא הייתה יוצאת דופן אלא פועל יוצא של מסורת שהיתה קיימת בקהילה המודיעין מאז אמצע שנות ה-50, ואשר קבעה כי בבדיקות מסווג זה חייבים להשתתף גם גורמים שאינם קשורים לגיוס המקור או להפעלה.

הkonצנזוס שהתגבש במוסד בשתי הסוגיות הראשונות הביא את זמיר, ורדי, גורן והאחרים לדון בשאלות מעשיות יותר. השאלה הראשונה שעמדה לדין היא שאלת התשלום. מרואן אמן לא נקבע שכיר שאותו הוא דורש בעבר Shirouti, אך ככל היה ברור שאלה לא יהיו זולים. יותר מארבע שנים קודם לכן שילם המוסד למוניר רדפא, טיס מטוס המיג-21 העיראקי שערק לישראל באוגוסט 1966, 50 אלף Dolars בעבור הנחatta מטוס הקרב הסובייטי המת晓得 ביותר בסיס חיל האויר בחצור. ההישג הזה, פרי מאיץ מחושב ומתוכנן היטב, אפשר לטיסי חיל האויר להכיר מקרוב את מטוס הקרב העיקרי בחילות האויר של מצרים וسورיה, ותרם באופן ממשמעותי לניצחון האויר הישראלי במלחמה ששת הימים. העבודה ישירה יכולת גם לאפשר למומחה חיל האויר האמריקני ללמידה מכך לראשונה את המטוס,

העניקה תנופה לשדרוג היחסים הביטחוניים עם ארצות הברית, שעד אז המאי-21 היה בוגר תעלומה לטיסיה. במקורה זהה ראש המוסד מPAIR עמית היה מוכן לשלם את התשלום שהטייס העיראקי דרש, וגם להכפילו אם יתעורר הצורך בכך, כדי לשכנע את הטייס לעזוק. אבל לא היה צורך בכך. רדף הסתפק בסכום הראשוני שהוצע לו. אבל התשלום הזה היה חרד-פערמי. מרואן, בר הניחו מראש, עמד לבקש תשלום בעבור כל פגישה שבה יעביר אינפורמציה. בשלב זה לא נותר להם אלא לחתות ולראות כמה ידרוש.

עתה עלתה על הפרק שאלה נוספת נוספת. מכל מה שכבר היה ידוע על מרואן ועל אורח חייו, היה ברור שמהרגע שבו הוא יחל לקבל סכומי כסף ממשמעותיים יהפוך אורח חייו ואוותני הרבה יותר. אנשי המוסד חשו ששינוי כזה, שאי אפשר להסתירו, יעלה שאלות בדבר מקור הכספי, ועליל ליצור חסר שמרואן מוכך את סודות המדינה. אמנם גם בעבר הם נתקלו בנסיבות דומות, אבל כיוון שהתשלומים ששילמו עד אז לסוכנים שגויסו היו קטנים יחסית והסוכנים עצם היו זהירים, הבעייה הייתה משמעותית פחות. במובן זה גיאoso של מרואן העמיד בעיה בסדר גודל חדש לגמרי. עם זאת, מתוך היכרותם עם אורח החיים ונוימות ההתנהגות בחברות ערביות, היה ברור שהוא יוכל למצוא הסבר מדוע מניה את הדעת לעלייה הדрамטית ברמת חייו. כפי שהוא עצמו יאמר לאחר מכן למפעליו, במדינה כמו מצרים לא צריך לתת הסבר מדוע לחטנו של נאצ'ר יש משבבים כספיים מרשיימים. בחברה שבתמן השוחד לאייש צמרת הוא בבחינת הנורמה ולא החוריג, התשובות ברורות וכןן השאלות גם אין נשאלות.

וסוגיה אחרת שחייבת החלטה נגעה לשאלת מי יהיה מפעילו של מרואן. גם כאן הבעייה הייתה מורכבת. מפעיל סוכנים מוכשר נדרש לכלול של תוכנות ושל כישורים נפשיים יוצאי דופן. ג'ין קארה, מי שביצמו שירות במודיעין הבריטי, גולל בלשונו העשירה את מאגר יכולותיו של המפעיל הטוב כמו שזכה להיות מסוגל לספק ל██ן "שירות של מנהה, הורה ורואה, של משען ויועץ נישואין, של כומר מודעה, בדרן ומגן".⁵ המומחים של אגף "צומת"

במוסד נתו להסכים עם תיאור כזה, בייחור כאשר המזכיר באדם צער בעל אישיות מורכبة וצרcis נפשיים יוצאי דופן דוגמת אשף מרואן. מטבע הדברים, מי שהיה אמר להפעיל סוכן כמוו, להיות סמכות שאין לפקפק בה ולתת לו את המשענת הנפשית שתאפשר לו להמשיך לתפקיד בתוך העולם שבו הוא חי חיים כפולים עתידי סיכון, היה צריך להיות אדם בוגר, עתיר ניסיון, נבון זההיר, שאכן יכול לשמש לו "הורה ורועה".

דובי ענה על התיאור הזה באופין חלקי בלבד. הוא נשלח לפגוש את מרואן בלונדון כיון שהוא היה שם, ובЛОח הזמניהם הצפוף שבו אולתר המפגש לא היה אפשר להביא מישחו אחר. אבל הוא לא היה הבחירה הטבעית לתפקיד, במיוחד מכיוון שהניסיונו שכבר בתחום גישס סוכנים והפעלתם היה קצר יחסית. בשורות המוסד פועלו זה שניים קציני איסוף עתירי ניסיון שבתנאים אחרים היה אחד מהם נבחר לתפקיד ושמות כמה מהם הועלו במהלך הדיוון. עם זאת דובי כבר הוכיח את יכולותיו מזו הגיע לשולוחה בלונדון, והיה ידוע כאיש מקצוע אחראי, דיקון וקפדן, אשר דיווחיו על מפגשים עם מקורות שיקפו תמיד את המציאות ללא תוספות מיותרות. תוכנות אלה היו חשובות במיוחד למוסד, כיון שהסוכנים מסוגו של מרואן מוכנים על פי רוב לעבוד רק מול מפעיל אחד. במצב כזה, שבו לא נכון שום גורם נוסף בפגישה עם המקור, שאלת אמינותו של המפעיל נעשית קריטית במיוחד. שניים אחר כך ידגים המקרה של יהודה גיל את הסכנה הכרוכה בזיווג שבין קצין איסוף קריזמטי וצבעוני אך לוקה באמינותו, למקור צמרת שכיביכול אינו מוכן לפגוש שום מפעיל אחר. סכנה כזו לא הייתה קיימת במקרה של דובי. לדובי היו גם נכסים נוספים: הוא ניחן בקסם אישי רב, בנימוס וביכולת ליצור כימיה עם מי שעמד מולו. כל אלה יצרו פוטנציאל טוב לקשר אICONטי בין לבין מרואן.

מה שהכריע בסופו של דבר את ההחלטה לטובת המשך פעילותו של דובי כמבצעו של המקור החדש היה הנسبות. השניים כבר נפגשו פעם אחת ונראה כי הסתדרו היטב. מדיווחיו המאופקים של מפעיל

הסוכנים הישראליים עלה כי נוצרה ביניהם כימיה, וכי דובי מצא מסילوت אל חתנו של נאצ'ר. וחווב מכל, מרואן הבHIR已經在第一次會議上就已經意識到了這一點。他和Dovey一起在倫敦會見了許多以色列商人，他們對他的建議持支持態度。他還在倫敦與以色列商人會面，並在那裡達成了許多交易。他還在倫敦會見了許多以色列商人，他們對他的建議持支持態度。他還在倫敦會見了許多以色列商人，他們對他的建議持支持態度。

לצד החלטה זו סוכם גם שבניגוד לסוכנים אחרים שהמוסד הפעיל באירופה ואשר תיאום הפעלתם היה בידי המוקד במערב אירופה, הפעלו של מרואן תואם ישירות מול המטה בתל אביב. ההחלטה זו שיקפה את החשיבות יוצאת הדופן שייחסו במוסד למרואן. בפועל היא הפכה את רחבה ורדי, ובמיוחד את צבי זמיר, לחalker מהמעגל האינטימי שהפעיל את הסוכן.

בכך הגיעו לשינויו הרינויים ותפקיד קבלת החלטות בעניין גירושו של אשף מרואן. עתה נותרו עוד כמה הליכים, המבצעים במהלך כל גירוש של מקור חדש. אחד מהם הוא מתן כינוי למקור כדי לשמר בסוד את זהותו האמיתית. האחריות לכך הייתה בידי יחידה באגף "צומת". הכנויים נלקחו מתוך רשימות מוכנות וניתנו באופן מקרי למזר. כינויו הראשוני של אשף מרואן היו "פקטי" ו"אטמוס". אבל הכנויים הסתומים האלה היו רק שניים מסדרה ארוכה. אחד מהם היה "המלך", פרי הברקה של אחד מאנשי היחידה שהיה מעריצי סדרת הטלוויזיה הבריטית שהיתה פופולרית מאוד באותה תקופה, ואשר במרכזה עמד סימון טמפלר, שאותו גלים שחקן הקולנוע רוג'ר מור.

במקור נקראה הסדרה "The Saint", אבל בארץ

הפכו את גיבורה ל"מלך". לימים, כאשר יתברר כי התרעת המלחמה של מרוואן ערב מלחמת יום כיפור מנעה את נפילת רמת הגולן בידי הסורים, יקבל הכנוי הזה משמעות רכה הרבה יותר مما שהתכנו לו במקור. אל אף העובדה שמרוואן זכה לעוד כתריסר כינויי מקור, זה היה הכנוי שדק בו במוסד לאורך השנים הרבות שכחן פעל בשורות הארגון.

פרק ג'

אפריל 1971: אמ"ן מצטרף לתמונה

הקשר עם אשרכ' מרוואן נוצר כארבעה חודשים לאחר שהפסקת האש שנכנעה לתקופה ב-7 באוגוסט 1970 סיימה את מלחמת ההשתה בין מצרים לישראל. תוצאות אותה מלחמה לא הותירו את המצרים עם תחושה כי הם יכולים לצאת לסיבוב לחימה נוספת, ביעוד כזה שבמרכו תumed צלחת תעלת סואץ וכיבוש חצי האי סיני. המלחמה אמונה הוכיחה את הנחישות המצרית למחוק את התוצאות הטריטוריאליות של מלחמת ששת הימים, אך גם, ובעיקר, את הנחיתות הצבאית המצרית.

בموقع המלחמה שאotta יזמה מצרים במרס 1969 עמד הניסיון להתיישם את רוח הלחימה הישראלית על ידי הקוזת דם קשה ככל האפשר של צה"ל. לצורך זה ניצל הצבא המצרי את עליונותו בארטילריה שהפגזה ללא הרף את קו המעווזים שנבנה לאורן התעללה ("קו בר-לב") והציריים שחיכרו ביניהם, ובמקביל ביצע מעת לעת פשיטות קומנדו קרקעיות שנעודו לפגוע בחילוי צה"ל. המהיר ששילמה ישראל היה יקר אך לא בלתי נסבל. ב-17 חודשי הלחימה נהרגו 260 חיילי צה"ל. אלה היו אבדות קשות לכל הדעות אך עדין פחות ממחצית ממספר ההרוגים בתאותות דרכיהם ב-1970 שעמד על 529. מספר האבדות המצריות במהלך אינו ברור, אך הוא נאמד בידי גורם אמריקני ב-5,000 הרוגים לפחות ולהערכת מקורות ישראליים הוא הגיע ל-15 אלף. לא זו בלבד שהיחס אבדות זה היה בלתי נסבל

מבחןת המצריים, אלא שהמלחמה גם הוכיחה להם כי כמעט בכל עימות, ביבשה ובօויר, ידו של צה"ל הייתה על העליונה. הביטוי הבורר ביותר לעליונות הישראלית באויר. יחס אבדות המטושים במהלך המלחמה היה 1:7 לטובות ישראל, ולקראת סוף 1969 הותירו הנצחות מטוסי חיל האויר על מערך הנ"מ המצרי את מצרים כולה נטולת הגנה מפני תקיפות אויריות. חולשה זו נצלה מתחילה 1970 לשם תקיפות עמוק של מתקנים צבאיים בפרוורי קהיר, אלכסנדריה ואזורים אחרים, התקפות שנעודו הן להחלשת יכולת הצבא המצרי והן לעורר שלטונו של הנשיא נאצ' מותק כוונה לאlez אותו להפסיק את האש. במטרה לסייע לבת בריתה שיגרה ברית המועצות למצריים דיוויזיית נ"מ שכלה יותר מ-70 סוללות טילי קרקע-օויר מדגם ס"א-3 ו-70 מטוסי קרב מדגם מג-21, שהציבתם הביאה להפסקת התקיפות עמוק והחלה לגבות אבדות הולכות וגדלות של מטוסים ישראליים. על רקע ההסכמה בעימות, שהגיע לשיאו ביולי 1970 בקרב אויר ישראלי-סובייטי שבו הופלו חמישה מטוסים סובייטיים ונפגע מטוס ישראלי אחד, הסכימו הצדדים להפסקת אש.

בиюלי 1970, כאשר מרואן הציע את שירותו בפעם הראשונה, הייתה מלחמת התששה בשיאה. באמצע דצמבר, כאשר פנה לשגרירות ישראל בפעם השנייה, הסכם הפסקת האש הראשון בין מצרים לישראל, שמשכו היה 90 יום, כבר פג. הצדדים אמנס חתמו על הסכם נוספת, שמשכו היה 90 יום, אך לפחות היה ברור כי אם לא תחול התקדמות במסלול המדייני, שבmerczo נסיגה ישראלית מתעלת סואץ, חידוש האש על ידי מצרים הוא שאלה של זמן בלבד. על רקע זה הפך "המלאך" למקור מרכז באשר לכובנות המלחמה המצריות, וסוגיה זו עמדה בראש סדר העדיפויות של הפעלו.

בקבוצת הפגישה הראשונה בין דובי למרואן במלון בלונדון התקיימו ביניהם כמה פגישות נוספות, במסגרת הביא מרואן מידע שהצביע על הדילמה האסטרטגית שבה מצא עצמו סדרת, יורשו של נאצ'ר. מצד אחר, ככל שהמניג המצרי העמיק לחקר אופציות הפעולה הצבאית שעמדו לרשותו, כך התברר לו שאלה מצומצמת

וחסירות סיכויי. אמנם כמה מהגנරלים שלו טענו כי פיתחו יכולת לכיבוש סיני לאחר סיום מלחמת התחשה, אך נראה שasadאת עצמו לא העירק כי הצבא המצרי בשל מהלך של חציית התעללה וכיבוש סיני, והוא היה מוכן להסתפק במהלך מצומצם של חידוש האש שתכליתו הנעת תחליק מדיני. בעניין זה הוא היה, ללא ספק, מפוכח יותר. אבל גם מהלך מצומצם יחסית היה מסוכן מאוד, בעיקר מכיוון שישראל הבהיר לאחר מלחמת התחשה כי אם המצריים יחדש את הלחימה זו לא תישאר סטטית בלבד. מנוקודת ראותו של sadat, שורש הבעיה היה נועז בעליונותו הברורה של חיל האויר הישראלי, שיצרה מצב שבו העורף המצרי נותר חשוף לעונישה ישראלי. כדי להניא את ישראל ממהלך כזה דרש מצרים מברית המועצות "נסק מרתייע" – טילים שיוכלו לפגוע בישראל באמצעותה מפניה בעומק מצרים. הסובייטים, מסיבות שונות, לא היו נוכנים בשלב זה להענות לדרישה המצרית. כתוצאה לכך לא העירק sadat בראשית 1971 כי עומדת לרשותו אופציה צבאית.

מצד שני, גם המסלול המדיני היה נועל בפני המצרים. אמנם שר הביטחון משה דיין תمر בהסדר חלקי שבמסגרתו ייסוג צה"ל מגודות תעלת סואץ מבעלי השכבה המצרי ייכנס לשטח המפונה ותעלת סואץ תיפתח לשיט, כיון שהסדר כזה היה הופך כל תוכנית מלחמה מצראית, אם ללוחמה סטטית ואם לחציית התעללה והתקדמות לתוך סיני, לבלי ריאלית, אך ראש הממשלה גולדה מאיר עמדה כחומה בצורה נגדי כל הסדר מדיני. היא הבהירה לדין כי אל לוLKודם את תוכניתו, וכאשר sadat הצעה דומה להסדר בפברואר 1971, בחודשים לאחר שמרואן החל לספק את שירותו לישראל, היא דחתה אותה על הסף.

בפגישות עמו בראשית 1971 תיאר מרואן באוזני דובי את המבו' הסתום שעמד בפני sadat, והבהיר כי אף שהמנהיג המצרי פתח מוקדmo להסדר עם ישראל, המינוי שבו הוא משתמש כדי להציג את ויתוריה המדיניים של מצרים לישראל אינו הסדר שלום אלא הפסקת אש מורחבת. מרואן גם הציג את קונספסיית המלחמה ההתקפית המצרית כפי שפותחה באותה תקופה בידי שר המלחמה מוחמד פאווי

וاث תחילת המגעים העיקריים עם ברית המועצת לאספקת נשק מרתייע. מכל המידע הזה יכולו הישראלים להבין עד כמה האופציה הצבאית המצricht רוחקה מלהיות ריאלית, וסביר מאד להניח כי המידע הזה שימש את אלה בישראל, בראש ובראשונה ראש הממשלה, שחתרו להכשיל כל יוזמה מדינית.

התמורה שמרואן קיבל בעבר המידע שמסר היה צנואה יהסית. גם בפגישתו השנייה עם דובי, שהתקיימה זמן לא רב לאחר פגישתם הראשונה, הוא לא העלה את העניין הכספי, והניח לו להתבשל על אש קטנה עד שהישראלים יכירו במלוא ערכו. כאשר העניין עלה על הפרק, סוכם כי מרואן קיבל מפעם לפעם 10,000 דולרים. זה היה סכום לא מבוטל, אבל תלותם סביר בהחלט בעבר מידע, ובעיקר מסמכים, שהחלו לזרום בקצב הולך וגובר, היישר מלשכתו של נשיא מצרים אל שלו חמש של מנהגי ישראל.

חרף ההתחלה המבטים והצורה החלקה שבה הlk והסתمد הקשר בין "אלכס" ל"מליך", אותה תקופה ראתה גם ניסיונות שונים למצוא לדובי מחליף בתפקיד מפעילו של מי שהlk והתברר בנסיבות המקוריים צמרת חסר תקדים. מי שעמד מאחורי הניסיונות האלה היה בעיקר ראש המוקד של מבצעי המוסד במערב אירופה, שמואל גורן, שראה בחשש את הקשר המתהדק בין השנים. מודע לכך שהיחסים קרובים מדי בין מפעיל לסוכן עלולים למנוע מהמפעיל ללחוץ על המקור להביא את המידע הדורש, ומתוך חשש שדובי, על כל מעלוויות, היה קצין איסוף חדש יהסית, ניסה גורן להביא להחלפתו במפעיל מנוסה יותר. לצד שיקולים מ Każעויים אלה, נראה שפעלו כאן גם שיקולים נוספים ובינם היחסים המתוחים שהיו לגורן עם ראש השלווה בלונדון ורצוינו לקחת תחת כנפיו מבצע שהlk והתברר כהצלחה מרשימה. המועמד של גורן ל תפקיד היה קצין איסוף ותיק, יליד חלב בסוריה. לאחר שהפעיל לחץ על ראש המוסד, הסכים זמיר לבדוק את עניין החלפה, אך בסופו של דבר המהלך לא יצא לפועל. אולם בכך לא תמו הניסיונות למנות ל"מלך" קצין איסוף אחר.

חשיבותו של מרואן, אשר בשלב זה כבר הייתה ברורה לכל, ירצה

את הצורך להפגשו עם גורמי מקצוע בקהילה המודיעין, שיכללו לקוחות איתו דיאלוג ישיר על בסיס ניסיונות המקצוע הערשי. לא היה כאן כל דבר חריג. חלוקת האחריות בקהילה המודיעין הישראלית עד 1974 קבעה כי אם"ז הוא הגורם היחיד האחראי להערכת המודיעין הלאומית, בעוד המוסד הוא הגורם המרכזי המפעיל מקורות אנוש במדינות ערביות ובדיניות רלוונטיות נוספת. משמעות הדבר הינה כי כל המידע שהגיע ממקורות המוסד ודם באופן אוטומטי למחלתה המחקר של אם"ז, שאנשיה היו הרכנים העיקריים של חומר זה. במתכונת היחסים המקובלת בין אם"ז-מחקר לגורמי האיסוף במוסד, קציני המודיעין של צה"ל היו אלה שהכינו את הצ"ח (ציוון ידיעות חשובות) האיסופי, או במקרים פשוטות יותר, השאלה למקורות. מודיעין 11, ייחירת הקישור של אם"ז עם המוסד, עיבדה את החומר והעבירה אותו לאגף "צומת", ומשם הועברו השאלות לקציני האיסוף הרלוונטיים. בצהורה כזו הופעל מרוואן מאז נוצר הקשר עמו ועד תחילת אביב 1971. במפגשים ביניהם היה דובי שואל אותו את השאלה שהועברו אליו מודיעין 11, והוא רושם במלואן את התשובות שהועברו אחר כך לאמ"ז-מחקר או למודיעין חיל האוויר.

אכל בשיטתו הפעולה בין המוסד לגופי המחקר שאותם שירות הייתה גם פרקטיקה מקובלת נוספת, לפחות מוקובלת נוספת, לפיה מקורות איכוטיים נפגשים מפעם לפעם ורק עם הקצין המפעיל, איש המוסד, אלא גם עם המומחה המודיעיני בתחום המידע שהוא מסרו – קצין המחקר הרלוונטי באמ"ז-מחקר. מרוואן היה ללא ספק מקור איכוטי וכבר החל להסתמן בכיר המקורות של קהילת המודיעין בעולם העברי. לכן היה ברור שיש לצרף לדובי איש מקצועי בנושא המצרי. לאור החשיבות הרבה של המדר האוריינטלי בכל עימות צבאי עם מצרים ונגישותו של מרוואן לחומר איכוטי גם בתחום זה, היה ברוד שעדיף שיצטרך אליו גם קצין מענק המחקר של להק המודיעין של חיל האוויר (למד"ז).

כשלושה חודשים וחצי לאחר שנוצר הקשר עם מרוואן, קיבלו ראש המוסד וראש אם"ז את החלטה לצרף לדובי מפעם נוספת איש מקצועי שיוכל למצות בצהורה עילית יותר את המפגשים עם מרוואן. הפוך נפל

על מי שעמד בראש ענף (רע"ז) 6, הענף האחראי למכרים במחלתת המחקר של אמ"ן, סגן-אלוף מאיר מאיר.

ב-1971 כיהן סגן-אלוף מאיר מאיר בתפקיד רע"ז 6 קרוב לשנתיים. עד אז הוא כבר הספיק לצבור ניסיון רב בעבודת מודיעין. במלחמות העצמאות ב-1948 הוא נפצע פצעה לא קלה בקרב על הגנת קיבוץ נגבה, מערכת שהאטה את התקדמות הצבא המצרי ללב ישראל. לאחר שהחלים מהפצעה ה策טרכ לשורות המודיעין הצבאי שהוא אז בתפקידו. הוא התמנה ב-1956, לפניו מבצע קדרש, לרכזו את ספר השיטה של חצי האי סיני ששימש את כוחות צה"ל במלחמה. הספר, שבהכנתו שולבו מומחי אקדמיה רבים מתחומי היגיולוגיה, ההידרולוגיה, קידוחי הנפט וכדומה, התברר במהלך המלחמה כמדויק מאוד וככל רבי-ערך שסייע ליחידות שככשו את סיני. לאחר המבצע מילא מאיר שורת תפקידים באגף המודיעין, וביניהם עוזר קצין המודיעין של פיקוד צפון וראש הלשכה של ראש אמ"ן מאיר עמית. במשבר שקדם למלחמת ששת הימים שימש עוזרו האישית של ראש אמ"ן אהרון יריב, אלומן לאחר שנוצר הכריז על סגירת מצרי טיראן, כשהסביר שהמלחמה הפכה לבתני נמנעת, הוא חתר לתפקיד קרביו מזה. במהלך עצמה הוא היה קצין המודיעין של "אגודת טל" (אגודה 84) – כוח המשימה העיקרי שਮוטט את מרכזו הוכבר של הצבא המצרי בצפון סיני. בתום המלחמה השתתף בחקוק רצינים מצריים שנפלטו בשבי, ולאחר כך קיבל את תפקיד סגן הנספח הצבאי בפריז. משם חזר לאמ"ן-מחקר בראש ענף 6, בר-סמך ראשון במעלה של אמ"ן לנושא המצרי.

ענף 6 היה בסוף שנות ה-60 הענף החשוב ביותר בין ענפי המחקר של אמ"ן, ותחת פיקודו של סגן-אלוף מאיר התרכו בו כמה מחקרים המודיעין הבולטים בישראל. ראש המדור הצבאי שלו, רב-סרן זוסיה ("זיזי") קニアזר, נחגג איש מקצוע מצוין ולצדו עבר כראש המדור המודיעני שימוש י扎קי. יזחקי, שניצל את הניסיון שצבר בענף לכתיבת

ספר על מלחמת ששת הימים בעיני העربים, הוחלף זמן קצר לאחר מכן שמאיר נכנס לתקיד בידי אלברט סודאי – אזרח שצמה במחקר והכין את הנושא המצרי על בוריו. תחת שני ראשי המדורים המנוסים האלה שירתו כמה קצינים נוספים שפיתחו מומחיות יוצאת דופן בסוגיות הנוגעות לצבא מצרים ולהתנהלותו המדינית של המשטר. בגלל גודלו וחשיבותו, ענף 6, בניגוד לענפים אחרים במחלתה המחקר, לא ישם במקומות אחד. בראש הענף ואנשי המדור הצבאי המצרי היו מושדים סמוך למשרדו של ראש אמ"ן. קציני המדור המדיני וקצינים נוספים נוספים שהתמחו במחקר המודיעיני על מדינות צפון אפריקה וסודן ישבו עם מחלתה המחקר בקומה אחרת בבניין המטבח.

באחד הימים הראשונים של חודש אפריל נקרא מאיר מאיר לבוא לחדרו של ראש אמ"ן, וכשהגיע כבר מצא בלשכה את ראש אמ"ן עצמו, את ראש מחלקה המחקר, תת-אלוף אריה שלו, ואת ראש להק המודיעין של חיל האוויר. יRib היה קצר ותכליתי. הוא נתן לרע"ן 6 רקע כללי על המקור החדש של המוסד במצרים, ותיאר את הדרך שבה התנדב לעבוד בעבר היישראליים. יRib לא הרחיב בדברים על זהותו של המקרה, אולם למאיר היה ברור, גם מתוך החומר שכבר קיבל ממנו, כי מדובר במקור יוצא דופן באיכותו, בעל נגימות גבוהה מאוד הן למידע צבאי אסטרטגי והן למידע מדיני רגיש, לרבות יחסית מצרים עם ברית המועצות. יRib ציין בקצרה שמידת מהימנותו של המקור החדש עדין לא נקבעה, ומסר למאיר שהמוסד הסכים שנציג מטעם אמ"ן יצטרך לפגישה הקרויה עמו. מנוכחותו של ראש להק מודיעין אויר הבין מאיר שגם נציג למד"ן יצטרך לפגישה.

יריב סיים את דבריו בAGMAה תכליתית. הוא הורה לרע"ן 6 לලכת מיד למטה המוסד ולקבל תדריך לקרה נסייתו למחרת ללונדון לפגישה עם המקור. מעבר למיסוד דיאלוג עילית יותר עם "המלך", הפגישה בין סגן-אלוף מאיר למקור הייתה חשובה כיוון שבתוכו מומחיותו של רע"ן 6 בנושא המצרי הייתה לו יכולת לבדוק שני

סוגיות חשובות שערידין עמדו על הפרק: ראשית, האם המקור אכן אמיתי או מדויבר במלכודת, ושנית, עד כמה הוא נגייש וכיול לספק מידע על מה שבאמת מענין את אמ"ן. כדי לבורר זאת היה על מאיר להציג סדרת שאלות מפורחות קודם שייצא בטיסת הבוקר ללונדון.

רע"נ⁶ לא הופתע מדברי ראש אמ"ן. מאז התמנה לתפקידו הוא נסע כבר כמה פעמים לחו"ל לפגישות עם גורמים מצרים שהציגו את שירותיהם למודיעין הישראלי. היה שבסקרים כאלה החשש הוא תמיד מפני מתנדבים המופעלים בידי הצד היריב, הדרך הייעילה ביותר לבדוק את מהימנות הצעתם היא שיחה מפורשת בין ובין מומחה לנושא. בשיחה כזאת המומחה יכול לבדוק עד כמה המידע שנתנו עליה בקנה אחד עם מה שכבר ידוע ומאומת, ועוד כמה מה שהמתנדבים מספרים על עצמם ועל המוטיבציה שלהם לעובד בעבר האויב הישראלי נשמע סביר. בנוסף, שיחה כזו היא מאפשרת למומחה ללמידה בצורה בלתי אמצעית על ערכיו הפוטנציאלית של המקור.

אף כי בראש ענף 6 הספיק סגן-אלוף מאיר לצבור לא מעט ניסיון בכיצוע תחקורים בחו"ל, הפעם היה ברור לו שהדרכם שונים. הנסיבות שבה נקרא לעשות זאת ומעורבותו האישית של ראש אמ"ן בסיפור, לצד איוכות המידע שמרואן סיפק ושמאייר כבר הכיר, העידו שהמדובר במקרה מליגה אחרת. העניין היה הפעם רציני במיוחד. עם כל זאת, לצד כל השיקולים המڪווים האלה, הוא לא היה יכול להתנער ממחשבה אחת שנקרה במוחו ללא הרף. פסק.ليل הסדר היה אמור להיערך שכובע אחר כך, וגיטה, אשתו, לא תסלח לו אם לא יהיה בבית לעורוך את הסדר. אבל הוא נאלץ להתעשת במהירות. עכשו דיבר ראש למד"ן, אלוף-משנה שמואל שפר, גם הוא בקיצור. הוא הודיע לרע"נ⁶ שלאור העובדה שהחלק ניכר מהמעורב מבייא נוגע לחיל האויר המצרי ולמגעי הרכש האווריריים בין מצרים לברית המועצות, נציג מטעם מודיעין חיל האויר יצטרף אליו.

הדרך למטה המוסד הייתה קצרה וידועה היטב, ומאייר עשה אותה כבר עשרות פעמים מאז החל את תפקידו באמ"ן-מחקר. הוא יצא

מבנהו המטכ"ל בלב הקריה, והלך בשביל המוביל צפונה עד שהגיע לבוגדה של השיז'ינגמַל, בפינת רחוב שאל המלך. הוא חזה את הרחוב ואוז פנה ימינה. בתוך חמש דקוטה היה בפינת רחוב שאל המלך ורחוב דפנזה. בניין המשרדים האפור שעמד בצומת הרחובות היה אחד הבניינים הגבוהים בתל אביב באותה תקופה. הוא היה ידוע כבניין הדרידפנזה, ומתי מעט ידעו כי שם גם שכון מטה המוסד. מאיר עקי את הבניין מימין, ירד כמה מדרגות ולחץ על כפתור האינטראקטים. איש הביטחון נכנסה הכיר אותו וידעו שהוא מHECKLER&KAGAN. רע"ז הפקד את תעודת הקצין שלו, קיבל תג מבקר במוסד ועלה למשרדו של זמיר במעלית הצרה.

במשרדו של ראש המוסד היו ארבעה אנשים. את צבי זמיר מאיר הכיר היטב משירותו כקצין מודיעין בפיקוד דרום כאשר זמיר היה אלף הפיקוד. בפיקוד הקטן של תחילת שנות ה-60 היהים היו הדוקים ולא פורמליים, ומaira ואשתו התארחו לא פעמי בכיתתו של זמיר. את רחבה ורדי הכיר מקרוב מהתקופה שבה היה קצין המבצעים של ענף האיסוף באם"ז (לימים מחלקת האיסוף). ורדי היה ראש הענף. סרן יואב דיגי ("פיש") היה קצין מחקר במודיעין חיל האוור. תחום אחריותו היה חיל האויר המצרי, ומaira קיים עמו מגעים על בסיס יומיומי בסוגיות מחקריות שונות. האדם הרביעי בחדר היה נבות, ראש הלשכה של צבי זמיר.

לאחר מילות ברכה קצרות החל רחבה ורדי לתרוך את שני אנשי הצבא. הוא לא פרש בפניהם את הסיפור במלואו, אבל גם מהה שיפור היה ברור שמדובר במקרה של ייחוס יוצא דופן. הוא תיאר לשניים כיצד יצר "המלך" את הקשר עם השגרירות בלונדון, כיצד כמעט הוחמצ המגע עמו וכיצד נוצר לבסוף הקשר ביןו ובין דובי בבני המלון בלונדון. רחבה היסס מעט ואז הוסיף: "זה אינו מקור רגיל, זה לא קצין צבא או דיפלומט. ככל מה שברavo לנו ועוד יהו. המקור יוסר להם דובי, הקצין המפעיל שלו שאותו יפגשו בלונדון, פרטם

נוספים עלייו ובכלל זה זהותו. אנשי הצבא הבינו היטב את התנהגותו הזיהירה של ורדי. קימוץ במידע ומסירת הפרטisms הנדרשים בלבד (need to know) היו אכן יסוד בתורת הפעלה במוסד ובאמ"ן. הם עמדו לפועל בארץ זהה, אף כי ידידותית, ותמיד הייתה האפשרות שייעצרו וייחקרו על מעשיהם. ככל שידעו פחות, הנזק שיוכלו לגרום במקורה כזה יהיה מוגבל יותר.

זמיר סיכם את הישיבה בכמה פרטisms אופרטיביים: הטיסה שביצאו היא טיסת "אל על" של יום שני בכוקר לנמל התעופה הית'רו. בחוץ, על שולחנו של נבות, מהכח לכל אחד מהם מעטפה עם דרכון, קרטיס טיסה וכסף מזומן שיכסה את הווצאותיהם בלונדון. הפגישה צפיה להתבצע זמן קצר לאחר שיגיעו, אבל יתכןו שינויים. אם ישארו יותר זמן בלונדון ויזדקקו ליותר כסף כדי לממן את שהותם שם, הם יקבלו כסף מזומן נוספת מארגוני המוסד בלונדון.

مائיר לא אהב את כל מה ששמע. במרקורים הקורדים שבhem תיכון מקורות מוסד בלונדון הוא שהה בחוץ רק יומיים-שלושה. הפעם היה ברור שהם יכולים לשחות יותר ופסח בשער. כאשר נפרד ממנו זמיר, אמר לו מאיר: "צביקה, אם אני לא חוזר לליל הסדר, גיטה תחרוג אותן". זמיר חץ: "אתה תdrag למלאר. אני drag לגיטה".

مائיר ורדי הגיעו למשרדייהם והסתגרו בהם. הם החלו לנכון בקלסרים שהכilioו אינספור מידעות מקורות אנוש ומקורות טכניים, מסמכים כתובים וכ כתובות מודיעין שהגינו משירותים עמייתם. על בסיס כל אלה הם הכינו כמהות נכבה של שאלות למקור. אף כי פעלו בחוץ של זמן, היו גם נסיבות שהקלו עליהם את המשימה המורכבת הזאת: הניסיון, ההיכרות הטובה עם הנושא, ובעיקר העובדה כי בתקיקי ענף 6 ובלם"ן כבר הצטברו מסמכים עמוסים שאלות קונקרטיות בעבר מקורות אחרים וב吃过ור שירותים זרים שעם שיתפה קהילת המודיעין הישראלית פעולה זה שנים רבות. מאיר הגיע לבתו בחולון בשעות הערב. הוא ארץ מזוודה לא גדולה בתקווה שיחזור בתוך יומיים-שלושה. כך גם הבטיח לאשתו. למחמת בכור אסף אותו מביתו רכב של המוסד. דיבגי כבר ישב בפנים. שעתיים אחר כך

התמקמו השניים במושביהם כמטרס בואינג 707 של חברת "אל על" בדרכם לונדון.

نمלה התעופה הייתה לא היה עמוס במיוחד בצהריי אותו יום שני, והתו록 קצין הגירה לא היה ארוך. למPAIR מאיר הייתה תחושה לא נוחה כאשר הגיע את דרכון לקצין באשנב. זאת כבר הייתה הפעם הרביעית שהוא נכנס לאנגליה עם דרכון שקיבל מהמוסד, ובכל פעם חשש, שוב, כי קצין הגירה יתחליל שאלות והוא עלול להסתבר. אבל הנימוס והיעדר החשנות שלוו ברשותו הגירה הבריטית. הטרור הבינלאומי עדין לא הכה שם, וקצין הגירה הטעיע בדרכונו את חותמת הכניסה ללא שאלות.

בתוך כשת דקוט מאיר מצא את עצמו בחוץ. דייגי כבר חייכו לו והנימום אספו את המזוזות והלכו לוח הזודעות של השדה. בשנות ה-60, לפני עידן המשיבונים, הטלפונים הגנידים והאיןטראנט, השארת הזרעים על לוח מיוחד שנועד לכך בכל נמל תעופה הייתה דרך מוכבלת לייצירת קשר. הם בחנו במהירות את רשיימת הזרעים שנגעזו בלוח תחת האות M, וויהו את השם הרשמי בדרכונו של מאיר על הלוח. איש המוסד שהיה שם כשעה קודם לכן השאיר להם הזרעה כתובה בכתב יד ובכח הזראה לקחת מוניות ולנסוע לכטובת מסויימת במרכז העיר. הנסעה במניות מהיתרו למרכו לונדון ארכה פחות משעה. הם ירדו סמוך למתחם חפצם, הילכו כ-200 מטרים ברgel ונכנסו על דלת היריה.

בחור גבה קומה באמצעות השלושים פתח את הדלת. נאה מאור, רזה, שיער בהיר ועיניים כחולות. הוא דבר בקול רך. לא היה צורך בהרבה טקסטים. דובי ידע שהם עתידיים להגיע וهم ידעו שהם מגיעים לדירת מפעילו של המקור. הוא הכניס אותם לדירה, ועל כס קפה החל לתאר בפניהם לצורה מפורטת יותר את סיפורו של "המלאך".

שם של אשר מרואן ואפילו שם של אביו, ליווא אבו אל-ופא

מרואן, לא היו מוכרים לسان-אלוף מאיר. לימים הסביר כי ידע פרטים רבים על רוב הקצונה הבכירה בצבא מצרים, ובכלל זה על מפקדי הדיוויזיות, אבל דיוויזיות משמר הרפובליקה לא עניינה אותו אף פעם. בראש סדר העדיפויות של ענף 6 עמדו הכוחות הלוחמים של צבא מצרים, שזכה להעמתה איתם במהלך הלחמה התחשה והיה צפוי להתעמתה עם גם במהלך הלחמה התחשה. יחידה דוגמת דיוויזיות משמר הרפובליקה, שתפקידה היה לשמר על מתקנים רגיסטים בקהיר ועל מטרתו של הנשיא סאדאת, או לאבטח אותו בנסיעותיו, עמדה במקום נמוך בצי"ח של אמ"ן וזכה". גם היו האישים וחמי המשפחה של הנשיא המצרי, בין שוה נאצ'ר ובין שירשו, לא עניינו כל כך את מאיר. בעבורו זו הייתה רכילות. מאז היה לרע"ז 6 הוא התענין הרבה יותר במפגשו של נאצ'ר עם הצמרת הסובייטית מאשר בפגישותיו עם בתו או עם חתנו. אבל מאיר גם הכיר היטב את התרבות למצרים ואת נורמות השלטון בה. היה ברור לו כי למרואן מעמד מיוחד כבן המשפחה הנשיאותית המצרית. כזו, היה לו נגישות לחומר הרגיש ביוור, ומשרתו, אפילו הזרה, במשרד המידע הנשיאותי סיפקה לו נגישות לחומרם של אלף אחד אחר למצרים לא היה סיכוי להגיע אליהם. הוא בהחלט התרשם مما ששמע עכשו מודבי.

לצד זאת, הדרך שבה התנדב מרואן לעבוד בשביב המוסד עוררה גם אצל מאיר חשד. הרעיון שמצרים מחושר כל כך, בנסיבות מסוימות של עתידו לפניו, יעשה צעד כל כך מפתיע ויוזם דרך השגרירות הישראלית בלונדון מפגש עם איש מקצוע מה"מוח'אבראת" הישראלית נראה לו מוזר. מניסיונו כבר הכיר מקרים כאלה, אבל הפופול של אשף מרואן היה בהחלט שונה. הוא ידע שהמוסד בדק כבר לפני ולפנים את מהימנותו של "המלך" בנסיבות שונות, וудין חש שעליו, כגורם המקצוע הבהיר שייעבוד עמו, מוטלת האחריות לבדוק בשבוע עניינים את אמינותו. לאור העובדה שכבר נפגש עם מגויסים פוטנציאליים אחרים של המוסד ובחן את מהימנותם ואת כדריות גיוסם, ולאור בקיומתו בנושא המצרי, מאיר הרגיש שהוא בשל למשימה.

החדשות הבאות שהיו בפי מפעילו של מרואן היו טובות פחות. ראשית, בניגוד למה שתוכנן קודם לכן, הפגישה עם "המלך" לא תתרחש מחר. דובי הסביר שהסוכן הגיע ללונדון אולם באופן בלתי צפוי יצא לכמה ימים לרומא. "אין לנו שליטה טובה על מעשיין", הוסיף. "הוא יודע שהוא חשוב לנו וشنענה כל מה שאפשר כדי שימשיך לעבדו איתנו. لكن אנחנו לא יכולים להגיד לו מה לעשות". כאן נוספת בעיה אחרת, חמורה עוד יותר: מרואן, כך הבביר דובי, הודיע לו אתמול שאינו מוכן לפגוש שום ישראלי מלבד הקצין המפעיל שלו. דובי הסביר שנדרשים זמן ומאמץ כדי לבנות אצל מרואן אמן מלא בכנות המוסד לעשוות הכל כדי להגן עליו. עם זאת הוא חוש כל הזמן לעורו, וכי כל ישראלי נוסף שעמו ייפגש ואשר זהתו תהיש בפניו עלול להסיגרו לידי המצרים. لكن כשבובי אמר לו יום קודם שבפגישה הבהה יצטרפו אליו שני מומחים ישראליים לצבאו מצדדים ולחליל האוויר שלו, הוא סירב בכל תוקף לפגוש אותם.

בעיה זו לא הייתה חדשה. סירובו זה של "המלך" לפגושים גורם ישראלי נוסף פרט לדובי היה האחרון בסדרה של סירובים עקשיים שהציבו בעיה משמעותית בפני גורמי הפעולה במוסד, וחיזקו אצל מי שהחשש כבר היה קיים אצל החדר שהמדובר בסוכן כפול. מרואן ידע שביעני הישראליים אין לו תחליף ולאן קלפי המיקוח שלו חזקים. הוא הפעיל אותם לא רק כדי לקבל הרבה כסף, אלא גם כדי להגן ככל האפשר על ביטחונו האישי. בין שהדבר נבע מאיידצ'נו לשנות את מסגרת היחסים התומכת שנוצרה ביניהם ובין מפעילו ובין שמחש אמייתי מכך שפגש עם קציני מודיעין ישראליים נוספים יגדיל את הסיכוי שיחשף, מרואן עמד על שלו ולא היה מוכן להוציא אדם נוסף למגע הפגישות המוצומצם שלו עם הישראליים.

אל שבחהלויך המיקוח העדין בין מפעיל לסוכן עמדו גם לדשות המוסד הישראלי גוזים ומקלות שבהם אפשר לעשות שימוש כדי לשנות את עמדתו. ראשית, דובי כבר קנה את אמוןו של "המלך" וייצר את מערכת הקשרים הייחודית כל כך בין מפעיל לסוכן – מערכת שבה הסוכן חייב לתת אמון מלא בכושר השיפוט של המפעיל

ובמסגרתה הוא הופך להיות תלוי בו לחלוֹתָין. שנייה, המוסד שילם למראן, והרבה. לכן לא רק למצרי הצעיר אלא גם למוסד היה הזכות לדרש דרישות בעבר מה ששולם. ולבסוף, מרגע שמראוֹן קשור עצמו למודיעין הישראלי והחל להעביר לו את סודות מצרים, ומרגע שקיבל בעבר זה כסף, התקבע דפוס יחסים שציגו עד מאור את כושר המיקוח של חתנו של נאצ'ר מול מפעליו. חרב כל אלה רובי היה צריך להציג באזני שני קציני המודיעין שהגיעו מישראל שם מראוֹן יתעקש על כך שהוא יהיה היחיד שייפגש עמו – לא תהיה ברורה אלא לקבל זאת. כי בסופו של דבר, "המלך" היה מקור בעל ערך כה רב, שטוטב היה להמשיך לעובוד עמו במתכונת הקיימת מאשר להפר את כללי המשחק וכך להסתכן באובדן.

כאן הייתה טמונה בעיה גדולה שפתרונה עדין לא נראה באופק. אבל ראש ענף 6 לא היה יכול להפסיק לחשב גם על בעיה אחרת. רובי הבהיר שההוראות מהארץ הן שעל מאיר ועל דיביגי להישאר בלונדון עד שמראוֹן ישוב ללונדון. הסיכוי שייעשה זאת בתחום ימים ספורים היה קלוש וכך גם הסיכוי לחוג אתليل הסדר עם גיטה והמשפחה. זה ציר את מאיר, אבל היה גם פיצוי. רובי אמר לשניים כי ככל עוד הם בלונדון הם יכולים לעשות כרצונם, כמוון מגבלות התקציב הצנוּע שעמד לרשותם. חוכתם היהידה היא להתקשר פעמיים ביום, בתשע בוקר וחמש אחר הצהרים, מטלפון ציבורי למספר מסוים בלונדון. מהצד השני יודיעו להם אם יש שינוי במצב.

סגן-אלוף מאיר מאיר וסרן יואכ' דיביגי המתינו שבועיים בלונדון. הם למדו להכיר בעל-פה את שבילי היד פארק ופארכנט ג'יימס, את הרחובות הקטנים של מייפיר ובגלריה, את המועדונים הססגוניים שצצו בשנים ההן בקינגד>Rוד ואות המסדרות הסדירות שכנו זה נשים באזרע הסזהר סמוך לכיכר פיקדיילי. השומרים במוזיאון הבריטי ובגלריה טيط כבר הכירו אותם. מרדי בוקר ואחר צהרים היו מצללים למספר שנתן להם רובי וושאעים מהצד השני כי אין חדש. פעם בכמה ימים היו מצללים מטלפון ציבורי הביתה ומחליפים כמה מילים. ליתר מזה לא היה כסף. يوم שישי הגיעו בתוך כמה ימים

ועמו גם ליל הסדר. צביקה זמיר, נאמן להבטחתו, צילצל לאשתו של מאיר כדי לומר לה שהוביל בסדר עם בעלה אבל הוא לא יגיע לתג' ואז, בתחילת השבוע השלישי של אפריל, אמר הקול מהצד השני של אפרכסת הטלפון: "הפגישה היום."

ערב קורם לנוף נודע דובי עם מרואן. המצרי חזר מrome'a שם נפגש עם כמה בכירים לובים, אנשי משטרו החדש של הקולונל מועמו אל-קדאפי, למגעים ראשונים בדבר הקמת חברה שתענוקה את החומר שהטילו ארצות הברית ובריטניה על משלוחי נשק ללבנון. איש המוסד מסר ל"מלך" כי שני קציני מודיעין נמצאים בלונדון כדי להיפגש עמו. תוגבתו של מרואן, כצפוי, הייתה התנגדות מוחלטת. הוא הכחיז לדובי שאינו מוכן ששותם ישראלי נסף יגушו אותו. גם כך, הואה הושט, הוא חשש מאוד שירות הביטחון המצריים יעלו עליו. אבל דובי לא כפירה, הricsים מרואן לפגוש אחד מהשנים. היה ברור שדו"ן,⁶ הבכיר בין שני קציני המודיעיןומי שמות האחריות שלו והמומחים שלו בנוסאים המצרים היו רחבות יותר מזו של עמיתו איש למד", היה והוא שילך למפגש. דיביגי ועמו מודיעין חיל האויר נותרו מחוץ למסגרת האינטימית שנוצרה בין מרואן לישראלים הבודדים שנפגשו עמו.

דובי מסר למAIR הוראות מפורטות וברורות לקרה המפגש: היה עליו להגיע לבניין מהדור ברובע מייפיר. שם ייתן את שמו, כפי שהופיע בדרכון שאותו הכלין בעברו המוסד, לשוער הבניין זהה היה אמרור לחת לו מפתח. המעלית הייתה הצד שמאל של המסדרון הרחב. היה עליו לעלות לקומה רביעית ולהיכנס לדירה שמספרה נמסרו לו מראש ואף הופיע על מפתח הדלת. שם הוא היה אמרור להמתין בחדר פנימי עד בואם של דובי ו"מלך". לאחר שיגיעו ויישבו בחדר המגורים, דובי יזמין אותו להיכנס ואז תחיל הפגישה.
לרווחתו של מאיר הוביל הלאן מהתוכנן. השוער ידע ש牒iker אמרו

להגיע ולקבל מפתח לדירה, והפתח אכן פתח את הדלת. מאיר התרשם מהדירה. היא הייתה מפוארת והיה ברור שהוא בה אנשים בעלי אמצעים. מחלון חדר המגורים נשקף גן פנימי קטן וחולון אחר פנה לכיוון הרחוב השקט שבו שכן הבניין. המרכיבים היו פרטיים, כבדים ורכיים והקירות היו מכוסים, כמו במלון באנגליה, בטפט ממין משובח. הריחות בחדר המגורים היה קלנסי. בפנים האוכל עמד שולחן אוכל כבד מעץ מהגוני ששביבו יכול לשבט בנקל 12 סועדים. בחדר רחוב הידים היו פזריים, בין השאר, ספת עור צ'סטרפילד מהתקופה הווקטוריאנית, שידות מהגוני בסגנון ריג'נסי, שולחן קפה וסביבו כורסאות עור, וארון ספרים גבוה. באחת הפינות של החדר, צמוד לשולחן האוכל, עמד שולחן קטן בין שתי כורסאות שעליו ניצבו בקבוק ויסקי וכמה כוסות זכוכית. אבל מאיר לא התמהמה כדי לסקור את הריחות. הוא נכנס לחדר שנייה פנימי, התישב על כסא שעמד ליד המיטה, סגר את הדלת אחוריו והמתין.

חצי שעה לאחר שנכנס שמע את הדלת נפתחת. הוא זיהה את קולו של דובי וccoli נוסף. דובי מזג לאורח משקה. מאיר לא היה יכול לטעות את חילופי הדברים אבל זיהה שהשניים דיברו אנגלית. כמה דקות אחר כך נחש דובי על דלת חדרו והזמין אותו להצטראף.

מאיר כבר ידע איך נראה מרואן מתנותו שראה קודם לכן. אבל התמונות לא שידרו את הכול. הרושם הראשון שהבחור הצעיר הותיר עליו היה של שחצנות. הוא היה שרוע על כורסה ליד השולחן הקטן, מעשן סיגריה וכוסית ויסקי מונחת לידו. כשהמאיר הושיט לו את ידו ואמר לו "do you", מרואן הושיט את היד בתשובה אך לא קם מהכוונה. לימים סיפר מאיר כי הרגש שמרואן התנהג כלפיו נכנס לחדר מוקדם. אבל קצת המודיעין הותיק לא התיחס לכך והתיישב על הכורסה הקטנה לו שעליה היה שרוע מרואן. דובי, שעד אותו רגע עמד, התישב ליד השולחן האוכל הכבב, הוציא פנקס גדול ועת וחיכה. לאורך כל השיחה שהתחفتה בין סגן-אלוף מאיר למרואן הוא כמעט לא פתח את פיו, אלא ישב וכתב בשקירה את חילופי הדברים בין השניים.

רע"נ 6 החליט מראש כי יתחיל עם השאלות הכבdot יותר, אלה שמדו בראש סדר העדיפויות של אמרן בנושא המצרי. מטרתו הייתה כפולה: גם לנצל את הזמן בזרה היילה ביותר כדי להשיג את מיטב האינפורמציה האפשרית, וגם ליצור אצל מרואן את התהווה כי ברהשיך שלו הוא מומחה רציני שמכיר היטב את המצב במצרים וambil בסוגיות צבאיות, ולכן יש להתייחס אליו ברצינות ולהתאמץ כדי לענות לו תשובה ראויות.

השאלה המרכזית שהעסיקה את ישראל באותה תקופה נגעה לאפשרות שהמצרים יעברו מלחמת התשה סטטית למלחמת תנועה. מכל מה שהוא ידוע על תוכניות המלחמה המצריות, עליה שלב הלחימה הסטטי אינו אלא שלב הכהנה וריכוך שנועד ליצור את התנאים שיאפשרו לצבא המצרי לחצות את התעלה לקרأت כיבוש מחדש של חצי האי סיני. لكن שאלתו הראשונה של מאיר הייתה מהי מטרתה של מצרים במלחמה עם ישראל. תשוכתו של מרואן, שנאמרה בביטחוןון, שיקפה את הנאמר בכל התקשורות המצריים: המטרה היא כיבוש כל סיני. כאשר מאיר שאל כיצד יעשנו זאת, השיב: נפרוש גשרים וಗשרי סיירות ("פונטוניים") על התעלה ונחצה אותה.

מאיר החל להקשות: כיצד תלחמו בדברו כאשר העליונות האוירית היא של ישראל? מרואן השיב את שמעו מאנשי הצבא. מצרים תציג בטייל קרקע-קרקע שיאפשרו לה לתקוף את בסיסי חיל האויר הישראלי בסיני ולנטרל אותם. מאיר סירב לוותר ושאל כיצד ינטרלו המצרים את שדות התעופה הנמצאים בישראל, מהווים לטוחה הטילים המצרים. מרואן החל להתפתל ואז חזר שוב לנוסחות שאותן מאיר כבר הכיר היטב: אם מצרים לא תצליח לנטרל את חיל האויר הישראלי בסיסיו, היא תקבל מברית המועצות מערכות טילי נ"מ מתקרמות שביחסותן יוכל הצבא המצרי לחצות את התעלה מוגן מתקיפות חיל האויר הישראלי. אחר כך, יועברו לתוך סיני ויפסקו הגנה ליחידות הקרקע-אויר מזורה, לעומק חצי הארץ.

מайдן לא קיבל הנחיות כיצד לנצל את השיחה אבל הוא כבר צבר ניסיון מפגשים קודמים עם מקורות "צומת". על כן החליט, אינטואיטיבית, לנוט את הדיאלוג שה��פתחה לכיווןים ממשמעותיים יותר. שוב ושוב ניסה, בצורה עדינה ומלילית להטעמתם עם מרואן, להראות לו כי התפיסה שהוא מציג בדבר התוכניות לכיבוש סיני אינה מציאותית. הוא חזר ושאל את בן-שיחו כיצד מתחכו המגנלים המצריים להתגבר על העליונות הישראלית באוויר ובלוחמת שריון, אבל כל מה ששמע ממנו היו סיסמות ולא תוכניות מעשיות. המשקנה הבהיר שעלתה מכך היא שמרואן לא ידע באמת כיצד מתחכו המצריים לכיבוש מחדש את סיני. זה לא נבע בהכרח מכך שהמקור לא ידע על קיומן של תוכניות כאלה, או לא היה יכול להשיגן. הערכתו של ראש ענף 6 הייתה כי תשוכנותיו הבלתי מספקות של מרואן משקפות את אשר אכן קורה למצרים. במילים אחרות, גם המגנלים המצרים עדרין לא מצאו פתרון שיאפשר להם להתגבר על עליונות צה"ל בלוחמת אוויר ושריון.

לצד הניסיון לקבל תמונה מדויקת על היערכות המצרים לכיבוש סיני, מайдן לא זנחה את הצורך לבדוק שוב ושוב את מהימנותו של מרואן. מפעם לפעם הוא שירכב שאלת התשובה עליה כבר הייתה ידועה לו היטב. לדוגמה, מי הוא מפקד דיוויזיה 21 והיכן נמצא מטה הדיוויזיה? מי מפקד שדה התעופה קהיר-מערב ואילו מטוסים מוצבים בסיס? מרואן לא כשל אף פעם. ברוב המקרים התשובה שענה עלתה בקנה אחד עם מה שמאידן כבר ידע. במקרים אחרים, כאשר לא ידע את התשובה, אמר כך והבטיח לחזור עם המידע לפגישה הבאה. ככל שנמשכה השיחה החלה האווירה בחדר להשתנות. מרואן אייבד משচנןותו והחל לראות בקצין המודיעין שלו מישחו שمبין בענייני צבא, ובכלל זה הצבא המצרי, לא פחות טוב ממנו. נימת הולול נעלמה והמצרי הצעיר החל לבורר את מילתו ביתר קפידה. פה ושם, כאשר שאלותיו של מайдן נעשו מפורטות ומקצועיות יותר, הוא נאלץ להודות שאין לו תשיבות. זהה בדיקות כיוון מайдן. מרואן הבטיח להביא את התשובות לפגישה הבאה.

עתה פנה הדיאלוג לתהום אחר שהטריד מאוד את הצמרת הביטחונית של ישראל.

מאו אמצע מרץ 1970, עת אוטרו במצרים ייחידות מבצעיות סובייטיות מתחום ההגנה האנטי-אוריינית, הוטרדו מבעלי החלטות של ישראל מהאפשרות שכמלחמה הבאה יצטרך צה"ל להתעמת גם עם ייחידות של הצבא האדום. לרע"ן 6 היו גם שאלות בתחום זה. כאשר עליה בשיחה התפקיד שמילאו צוותי הנ"מ הסובייטיים במצרים, מרואן גילה רגשות רכה ולא הסתר את הבזוז ואת השנאה שלו אליהם ואל ברית המועצות. הוא חזר ואמיר, פעם אחר פעם, שהסובייטים משלטלים על מצרים ועל הצבא המצרי – בכך ביטה, ללא ספק, השקפה לאומית מובהקת של בחור צעיר ונלהב. אבל בהתחשב בעובדה שהסובייטים באו לסייע לארצו באחת משועתיה הקשות ביותר, בזמן שהוא הסגיר את מיטב סודותיה לאוריב שהיא עמה באורה עת במלחמה, אין ספק שהיא גם משחו נלעג בפטרויזם שלו. לא פחות מכך, זאת הייתה עדות נוספת לשינויים במצב התודעה שלו ולסתירות בעולמו הפנימי. בכל מקרה, בפגישה זו לא היה למרואן מידע חשוב על המעורבות הצבאית הסובייטית במצרים.

כשלוש שעות לאחר שהחלה הפגישה היא הגיעה לסיוםה. לקראת סופה הציג מאיר את דרישותיו מרואן בזרה ברורה. לפגישה הבאה היה על המצרי הצעיר להביא את תוכניות הצלחה של התעללה ואת ספר סדר הכוחות (הס"כ) של הצבא המצרי. אלה היו בראש מעיניו של רע"ן 6 ואלה היו גם החומרים שהיו יכולים להוכיח, לדעתו, בזרה ברורה אם מרואן הוא סוכןאמת או סוכן כפול.

בתום הפגישה ליווה דובי את "המלך" לדרךו. מאיר התישב ליד שולחן האוכל הכבד והחל לכתוב, כל עוד הדברים היו טריים בזיכרונו, את כל אשר עלה בשיחה. החשש שהוא פרט כזה או אחר והאחריות להעביר את הדברים שנאמרו בזרה המדוקיקת ביותר היו מבחןתו החלק הקשה ביותר במפגש. אבל למולו הוא לא היה לבד. דובי חזר כעבור כמה זמן והשניים השוו את רשימותיהם, משתחים על כל פרט ופרט ומיישכים חילוקי דעת. בסופו של דבר

חיברו יחד מברק באורך של כארבעה עמודים, שהכיל את כל המידע שמוסר מרואן. המברק נשלח למחמת בבקור משלוחת המוסד בלונדון למטה המוסד בתל אביב.

סגן-אלוף מאיר מאיר וסרן יואב דיגני חזרו לישראל يوم לאחר המפגש עם מרואן. המכונית שאספה אותם בנמל התעופה לוד הביאה אותם למטה המוסד בבניין הדידפנה. הם החזירו את הרכוניות שקיבלו לקרהת הנסעה והתחשבנו עם אנשי המנהל על הוצאותיהם בלונדון. השניים קיבלו הוראה חמורה לא למסור דבר על מטרת נסיעתם. מאיר התבקש לעבור על הדוח שהচובר במטה המוסד על בסיס המברק שהגיע באותו בוקר מלונדון. כמה שעות אחר כך הוא הופץ בתფוצה המוצמצמת ביותר, תחת כינוי מקור "חותל", לשולש צרכנים מרכזים: ראש הממשלה גולדה מאיר, שר הביטחון משה דיין והרמטכ"ל רבי-אלוף חיים בר-לב. נוהל הפצה זה הפק לשגרה שהתקבעה בשנים הבאות. בתוך זמן קצר הפקו גולדה מאיר ודין עצורים לחומר הזה.

הפגיעה הבאה של רע"נ 6 עם ה"מלאך" התקיימה כארבעה חודשים לאחר כך. סדרת כבר הכריז על 1971 כעל שנת ההכרעה בין הליכה במסלול המדריני ובין פתיחה במלחמה לכיבוש סיני. בהיעדר תזוזה בתחום המדיני אופציית המלחמה הלכה וצברה תנופה. עם זאת, המצב לאורך התעלה לא השתנה באופן מהותי, וחורף שיפורים שונים בצבא המוכנות הצבאית המצרית, יחסיו הכוחות עdryין נטו בכירור לטובות הצד הישראלי. כל הטימנים הראו שהצבא המצרי עדין לא חש עצמו בשל מהלך זה גדול.

שאלת התחדשות המלחמה עמדה במרכז הפגיעה גם הפעם, והתשובות שנתן מרואן לשאלותיו של רע"נ 6 לא ענו על כל התהיות הישראלית בתחום. אבל חשוב מכל היה מה ש"המלאך" הביא עמו לפגשה. בمعנה לדרישתו של מאיר בפגישה הקורמת, הוא הציג בפניו את שני המסמכים שדרש: תוכנית הצלילה המצרית, והסדר"כ

המפורט של צבא מצרים. אם היו לרע"ן 6 ספקות כלשהם ביחס למהימנותו של מרואן, הם נעלמו עתה לחЛОוטין.

חשובים לא פחות היו השינויים הפנימיים שהלו במצרים בתקופה שחלפה בין פגישתם הראשונה של מרואן ורע"ן 6 באפריל 1971 לפגישתם השנייה. השינויים האלה הונעו מכוח מותו של נאצ'ר בספטמבר 1970 וכניתו של סאדאת לנעליו. תוצאתם הייתה צמרת פוליטית חדשה במצרים. אחד השינויים האלה – בהחלט לא החשוב שבhem מבחינת יחס הכוחות הפנימיים אך בעל חשיבות יווצאת דופן לקהילת המודיעין של ישראל – היה הונוק המרשימים במעמדו של אשרף מרואן, שהפך לאחד האנשים הקרובים ביותר לנשיא המצרי. פרדוקסלי, דווקא הסתלקותו של נאצ'ר פתחה בפניו את הדרך לשדרוג המשמעותי כל כך במעמדו.

פרק ד

מאי 1971: נסיקה

מאז הגיעו לקדמת הבמה של הנהגה המצרית גלים נאצרים בעיני הישראלים את האויב הקשה והמסוכן ביותר, מי שעלול ביום אחד לאחד את העולם הערבי למלחמות שמד נגד ישראל. הביטויים הבורורים ביותר לחשש הישראלי מנאצרים היו עסקת הנשק שהחלה בספטמבר 1955 עם הגוש המזרחי, האיחוד עם סוריה (הקהיליה הערבית המאוחדת, או קע"מ) שקס בינוואר 1958 והמשבר שיזם במאי 1967.

עסקת הנשק יצרה בישראל תחושת איום וחשש שעם השלמה לא יוכל צה"ל להתמודד בהצלחה עם הצבא המצרי. התחושה הזאת הביאה את דוד בן-גוריון ליוזם את מלחמת סיני ב-1956, מלחמה שנועדה למנוע את התמימות האיום הזה. האיחוד עם סוריה ב-1958, בשילוב עם נפילת המשטר המלוכני בעיראק והאימונים שעלו בקביעות אותה שנה על כסאו של המלך חוסיין בירדן ועל מעמד הנוצרים לבנון, יצרו בישראל תחושה של טבעת חנק והביאו לגיבוש ההערכה המודיעינית שלפיה הולכים ונוצרים תנאים חדשים שיאפשרו לנאצרים לצאת למלחמה שמד נגד ישראל. פרישת הצבא המצרי בסיני וסיגرت מצרי טיראן במאי 1967 יצרו משבר שכשיאו עמד נאצרים בראש קואליציה צבאית ערבית שהציבה, לראשונה מאז 1948, أيام על ישראל שנתפס בצדור כקיומי. חרף הניצחון הדרמטי במלחמת ששת הימים, לא מעט מהישראלים נותרו עם חוויה טראומטית משלשות השבאות של המשבר שקדם למלחמה.

לרבים החוויה הזאת הזכירה את טראומת השואה, ויצרה מעין מועקה לקראת אסון גדול ממש ובעא.

توزאות מלחמת ששת הימים היו במידה רבה גם מה שהביא על נאצ'ר את סופו. אנוادر אל-סאדאת, מי שירש אותו כמנהיג מצרים לאחר מותו הפתאומי בספטמבר 1970, כתוב בזיכרונותיו: "אלא שהכינו את נאצ'ר יבינו כי לא ב-28 בספטמבר 1970 מת האיש אלא ב-5 ביוני 1967, שעה אחת בלבד לאחר שפרצה המלחמה".¹¹ ואכן, אין ספק כי תחושתו האישית של נאצ'ר כי מדיניות ההליכה על הסף שהוביל בה את מצרים לפני המלחמה הביאה על ארצ'ו את האסון הלאומי החמור ביותר בהיסטוריה המודרנית שלו, תרמה באופן משמעותי גם להידדרותם במצבו הבריאותי.

נאצ'ר סבל זה שנים מביעות רפואיות, בעיקר מסוכרת, וזה הייתה אחת הסיבות שגם באירועות רשמיות הוא קיבל מזון שהוכן במיחזור בשבילו. האנטנסיביות של אורח חייו החמירה את מצבו, ומazel פירוק האיחוד עם סוריה ב-1961 הוא החל לקחת באופן קבוע גם משככי כאבים. בעקבות מלחמת ששת הימים והעוצם הלוחץ עוד יותר. הכאבים התחזקו ודרכו טיפול בהורמוניים, שעורר התקפי מתח ועצבים. לצד אלה הוחיפה מחלת הסוכרת שלו והתגלו גם בעיות לב הראשונות. על רקע זה מונה לו רופא אישי צמוד, ד"ר אל-סאווי חביב. בזיכרונותיו סייר הרופא, שתחום התמחותו היה קרדיוולוגיה, שנאצ'ר עבר התקף לב ראשון בדצמבר 1969, ולאחר מכן שחלים סרוב, בנגד לעצת רופאו, להאט את קצב עבודתו. בתחילת يول 1970, במהלך ביקור במוסקבה, הוא אושפז לבדיקות מקיפות, שנמצא בהן כי הוא סובל מטרשת עורקים ומחלת לב כלילית. הרופאים המליצו על מנוחה אבל עומס העבודה לא אפשר לו לפעול על פי מצומת.

חודש אחר כך, כמו ימים לפני שהוא הפסיק האש שסיימה את מלחמת ההתשה, העלו בדיקות כי אין שם שיפור במצבו, ורופא האיני, ד"ר חביב, המליץ לו שוב על מנוחה. סיום המלחמה אמן העניק למנהיג התושש תקופה קצרה של חסד, אבל העימות שפרץ בין המלך חוסיין לארגוני המחללים בירדן בספטמבר 1970 ("ספטמבר

השחור") דרש שוב את מעורבותו האינטנסיבית. ב-28 בספטמבר, לאחר שליווה לדרכם את מנהגי המדינות הערביות שבאו לקהיר להשתתף בוועידת פסגה שבה הוא הצליח להשיג הסדר בין חוסיין ליאסר ערפה, עבר נאצ'ר התקף לב קשה נוספת ובתוך שעوت ספורות נפטר מדורם לב.²

ידיעות על כך שנאצ'ר אינו בריא התפרסמו במערב מפעם לפעם, אולם מותו הפטייע את העולם כולו וגרם לזעוזע בעולם הערבי ובמיוחד במצרים. מראה מיליון המצריים אשר יצאו לבכורת את מנהיגם המת ברחובות קהיר, ההלויה שבה השתתפו יותר מאשר מיליון מתאבלים, ואשר יצא מהכל שליטה בשל התפרעות המוניות ליד ארונו של נאצ'ר, וכותרות העיתונים שדיברו על 100 מיליון ערבים שהתייחסו אליו החל מביטויו האmittelים של הכאב העמוק והחליל הגדול שהותירה הסתלקותו של מי שנחשב בזמןו גדול המנהיגים המוסלמים מאז סלאח אל-דין.

למותו של נאצ'ר היו השלכות משמעותיות על מהלך ההיסטוריה הערבית והמצרים, כמו גם על הדרכם שבה התפתח הסכסוך הישראלי-ערבי. הסתלקותו הובילה בתוך זמן קצר למצבם כוחות צמרת המצרית ולשוניים במבנה הקואליציות הערביות, ובطווה ארוך יותר — גם לתמורות ביחסה של מצרים עם ברית המועצות ועם ארצות הברית.

היעלמותו של נאצ'ר הביאה גם לשינויים משמעותיים במעמדו של אשף מרואן בצמרת המצרים. אולם באופן פרדוקסל, דווקא מותו של חותנו הפך את מרואן, בתוך כশמונה חורשים ובנסיבות דрамטיות ביותר, מפקיד זוטר יחסית במשרד הנשיאות לאחד מעוזרו הקרים של הנשיא החדש. בכך נפתח בפניו פתח רחב עוד יותר מאשר בעבר למכלול סודותיה של מצרים. במילאים אחרות, מותו של נאצ'ר הפך את המקור הנדרי באיכותו שהיא לישראל במצרים, למקור טוב עוד יותר.

מוותו של נאצ'ר יצר, מבחינתו של מרואן, מצב חדש, שהיו גלומות בו סכנות אך גם הוזדמנויות. הסכנה העיקרית הייתה שהסתלקותו של חותנו מהשלטון תעללה לו במה שהוא יכול להפיק מייחדו ויצא הדופן. לכואורה זו לא הייתה סכנה ממשמעותית כיון שמעמדו הפומבי של נאצ'ר נותר איתן גם לאחר מוותו, והיה קשה להניח שלשלטון חדש ינסה לפגוע בירושתו או במעמדם של בני-משפחתו. עם זאת אשף מרואן היה נתע זר בסביבתו הקרובת של נאצ'ר. לא מעט אנשים, ובכלל זה כמה מהחזקים ביותר במצרים המצרית, ידעו כי ה"ראש" לא היה מרוצה מהתנהגותו של חתנו. לא מעטים גם ידעו כי פחתה משנה לפני מוותו דרש נאצ'ר מבתו להתגרש ממנו, ורק עקשנותה של מונא, שלא הייתה מוכנה לוותר על החיים עם חבר לבה, מנעה את סילוק אשף מרואן ממשפחתו של נאצ'ר. אבל בעצם, כאשריה של מונא – שלא היה יכול לעמוד מול עקשנותה של בתו – כבר אין בחים, אשף מרואן היה חייב להbia בהשbon של יורשו יהיו פחות סנטימנטים ופחות מעצורים. ולכן, אם ימצא כי נוכחותו של מרואן בקרבתו מפרישה לו, סביר כי ישליך אותו ממוקד הכוח המרכז במצרים.

מנגד, הסתלקותו של נאצ'ר הייתה יכולה גם להפיק אנחת רוחה מפיו של מרואן. אמנם הוא היה חייב להניח שגם הסתלקות חותנו גורמי שלטון מרכזיים, בראש ובראשונה מי שעמד בראש משרד הנשים, סמי שרך, ימשיכו לפקוות עליון עין, אבל בגיןו לנאצ'ר, שהקפיד כי בני-משפחתו לא יעשו שימוש לרעה במעמדם, מבחינותם של כל האחרים במצרים זו הייתה נורמת התנהגות מקובלת. משמעות הדבר הייתה שהסיכוי שיתעורר סקנדלים מהסוג שהתחולל כאשר נודע לנאצ'ר על הכספי שחתנו קיבל בלונדון מסעادر אל-צבאח, העשה קטן הרבה יותר. במובן זה, מוותו של נאצ'ר הシリ כמו מגבלות מדרכו של מרואן ושיפר את מצבו.

קשה לדעת כיצד השפיע מוותו של נאצ'ר על המוטיבציה של מרואן לעבוד בשכיל הישראלים. את הצעד הראשון שלו הוא עשה אמנם כאשר חותנו עוד שלט במצרים, אבל ככל הידוע הסתלקותו של

נא策 לא שינתה באופן כלשהו את החלטתו. לכואורה, השיקול הכספי כבר געשה ממשמעותי פחות, כיון שהמצב החדש יצר, כפי שעוד ניווכח, שפע של הזדמנויות להתעשר שלא היו קיימות קודם. סביר גם להניח שהרצין להיפרע מחותנו על מה שנתפס עביניו כהשלמה וڌיה, איבר לא מעט מתוקפו כאשר זה הלך לעולמו. עם זאת, לאור העובדה שככל הידעו מראן לא גילה שום היסוסים ביצירת הקשר עם הישראלים, אין מנוס מהמסקנה שלאחר שכבר חזה את הקו האדום אשר יצר את הקשר עם השגירות הישראלית בלונדון ביולי 1970, הניסיון השני שעשה בדצמבר היה מבחינתו חזה נוספת קו ולכן גם עניין ממשמעותי פחות.

ירשו של נא策 היה סגןו, אנואר אל-סאדאת, אחד מהבולטים פחות בקבוצת הנהגה שהובילה את מצרים מאז מהפכת הקצינים החופשיים ב-1952. ההערכות, הן במצרים ובעולם הערבי הן מחוץ לו, ובכלל זה בישראל, היו שсадאת לא ישורוד זמן רב בכיסאו. אולם סאדאת הוכיח את יכולתו, ובתוך כמה חודשים מרגע שנכנס לפקידו, הצליח לבסס את מעמדו ולהכניע את ההתנגדות החזקה שלשלטונו מצד יריבים בצמרת. אירועי אותם חודשים הוכיחו את כושר התמרון המרשימים של המנהיג החדש, שלראשונה הצלחה למקד אליו את תשומת הלב העולמית.

מטבע הדברים, הדרך שבה תימן מראן באוטה תקופה של אי-יציבות פנימית במצרים עוררה הרבה פחדות עניין תקשורתי, אף כי ברור שיודיע דבר בישראל עקבו אחריה מאז סוף 1970 מקרוב. בדומה לסאדאת, גם מראן הוכיח כי הוא ניחן בחושים פוליטיים מחודדים ביותר, אשר אפשרו לו בסופה של דבר לנצל בצורה יعلاה את הזדמנויות שנקרו לפניו תוך שווה חומר מהסכנות למעט. בתקווה לכך נוצרה ברית הדוקה בין סאדאת לחנתו הצער והשאפטן של נא策. הברית הזאת, לשירותה את שני הצדדים, נשענה לא מעט גם על המזל שהAIR פנים לשניהם. תוצאתה הסופית הייתה שבמאי 1971, עם ביסוס שלטונו של סאדאת, קודם מראן מטאורתה בצמרת המצרית.

וכתוצאה מקידום זה מצרים היפה להיות ספר פתוח בפני המודיעין הישראלי.

אנואר אל-סאדאת, יליד הכפר הקטן והנידח מית ابو אל-כום שבදלתה הנילוס, היה בן 52 כאשר החמונה, בתוקף תפקידו כסוגן הנשיא, להחליף את נאצ'ר. סאדאת סיים את בית הספר לקצינים ב-1938, ונודע בשירות הצבא כלאומן אנטידי-בריטי. לפרסום ראשון במצרים הוא זכה במהלך מלחמת העולם השנייה, כאשר נאסר בידי הבריטים באשמת ריגול לטובת גרמניה הנאצית ואחר כך הושם ברצח של שר בכיר במשרת הוופד שנחשב משותף פעללה עם הבריטים. הוא זוכה מהאשמה זו בשל היעדר הוכחות. סאדאת היה ממשתתפי הפיכת הקצינים החופשיים. חבריו לקשר זכו לו בעיקר את העובדה שאחד להציגם לקובוצת המהפכנים כאשר זו החלה במבצע להפלת שלטונו של פארוק, כיוון שהיה בקשר עם אשתו. הציור המצרי נחשף לפנים האخر שלו, אשר היה זה הוא שהכריז על המהפכה בתחנת הרדיו של מצרים.

asadat לא הייתה מהחברים הבולטים בקבוצת הקצינים החופשיים. ביטוי אחד למעמדו החלש ייחסת היה העובדה שזכה לקבל תפקידים ייצוגיים אך לא תפקידים ביצועיים חשובים ממשטר החדש. ביטוי אחר לכך היה היחס המזולז מעט של נאצ'ר ואחרים כלפיו. ה"ראיס", כך נטען, נהג לומר על סאדאת: "תנו לו מכונית ותלושים לדלק והוא יהיה מבסוט" – עדות לתפיסתו שasadat לא ניתן באמצעות פוליטיות מרוחיקות לכט, ושאפשר לקנות את נאמנותו במחיר זול יחסית. גם כאשר קיבל סאדאת תפקיד רב-עדך, התברר כי ביצועיו كانوا בחסר. אחת הדוגמאות הבולטות ביותר היא תרומתו להסתכבות המצרית במהלך תימן.

ב-1962, לאחר שהפירכה צבאית הפלילה את המשטר המלוכני בתימן, פרצה במדינה העניה מלחמת אזרחים בין המשטר הרפובליקני החדש שנתמן בידי מצרים למשטר המלוכני שנתמן בידי סעודיה ומדינות

מערביות. סדרת נשלוח בידי נאזר לתימן כדי לבדוק אם רואוי שהצבא המצרי יתרוב במלחמה המקומית כדי להכרעה לטובת הרפובליקנים. בשכו הザיר בפניו מליית האספה הלאומית כי התערבות צבאית מצרית במהלך תקופה "כמו פיניק ביום האור". על בסיס הערכה זו שלח נאזר את צבאו לתימן. התערבות היפה להיות הסתמכות צבאית חסורת מוצא, "מלחמת וייטנאם" של נאזר, ששיתקה שליש מהצבא המצרי בכיצה התימנית במשך שנים ללא יכולת הכרעה. הערכת המצב הנמהרת והשחנונית של סדרת הביאה בסופה של דבר לאחד הכישלונות הגדולים ביותר במדיניות המזרח-תיכונית של נאזר.

הערכה שהתגבשה בישראל שיקפה את דימויו של סדרת במצרים. פרופסור שמעון שמיר, איש אוניברסיטה תל אביב ואיש מילואים של ענף 6 באם"ז-מחקר באותה תקופה, נקרא מיד לאחר היודע דבר מותו של נאזר לשירות מילואים מיוחד כדי להתמודד עם השאלה מי עתיד להיכנס לנעליו. שלושת המועמדים שאלהם התבקש להתייחס ואשר לביהם קיבל את החומר שנאסף באם"ז היו עלי צברי, שנחשב האיש החזק לאחר מות נאזר, שעראו גומעה, שר הפנים והאחראי על שירות הביטחון, ואנוור אל-סדרת. במסמך שיצא לאור ב-6 אוקטובר 1970, ואשר התבפס, בין השאר, גם על חומר שמרואן העברי למפעליו, העריך שמיר כי צברי וגומעה הם המועמדים המובילים. סדרת, כך עלה בברור, איננו מסוגל להיכנס לנעליו הגדולות של נאזר: בכל תפקדיו, כך נכתב, "סדרת לא מילא תפקיד גדול בהרבה מזה של בלדר בשליחויות דיפלומטיות וניצב' בפגישות בהן היה נוכח". על בסיס החומר שעד לרשות אם"ז הוא הוערך כבעל רמה אינטלקטואלית נמוכה, צר אופקים, "חסר מחשבה פוליטית עצמאית, מדינאי 'אפור' ללא גון מיוחד שלו". מעבר ליכולתו האינטלקטואלית הנמוכה, הסקירה הדגישה גם כי על פי המקורות השונים סדרת "נחשב לאופורטונייסט, חסר עקרונות, ד מגוג וצבע, מוערך כבוד חסר כישרון ובلتוי מסוגל לתרום תרומה משלו לניהול המדיניות".

סיכום הערכת המודיעין קבע כי "סדרת אינו אישיות בעלי כישורים להנהגה מדינית. חסרים לו נתונים בסיסיים על מנת שיוכל להחזיק באופן ממש את רשות השלטון בידו ולהתקבל במצבים כירשו של נאצ'ר וכמניג הערבים".³ הערכות דומות התגבשו גם בגופי מודיעין אחרים בעולם, וחלקן עשו דרכן גם לישראל.

יש הטוענים כי דימויו של סדרת כאחד מהמודלים פחות בצמראת המצרים ליד נאצ'ר היה מכוון. על פי אניס מנצור, מבכרי העיתונאים במצרים וידיו של אנואר אל-סדרת, יורשו של נאצ'ר היה פיקח ושאפטן הרבה יותר מכפי שנטאף עד שהגיע לכל הנשיאות. מנצור הסביר כי סדרת הבין מלכתחילה שכובלות רבה מידי בצמראת המצרים עלולה ליזור לו דימוי של מי שיכל להתחזרות בנשיה ולהביא לאובדן מעמדו. לכן הוא נקט מדיניות של פרופיל נמוך ויצירת חזות לא מאימת, שתכליתה היה לאפשר לו לשוד בצמראת. אם אכן כך היה הדבר, דרך הפעולה של סדרת הוכיחה את עצמה היטב, שכן תפיסתו כמי שאינו יודע היבאה את נאצ'ר למנותו לתפקיד סגן נשיא בדצמבר 1969. תפקיד זה, שנחשב (כדומה לתפקיד סגן נשיא בשיטת המושל האמריקנית) בעל ערך טקסי בלבד, הפך באחת למשמעות הרבה יותר עם מותו הפתאומי של ה"ראש".

על רקע הדימוי שנוצר לסדרת, אפשר להבין מדוע אישים חזקים בצמראת המצרים, דוגמת המזוכיר הכללי של מפלגת האיחוד הסוציאליסטי הערבי עלי צברי, שהייתה מההתומכים הגדולים ביותר של התקרכות והישענות על ברית המועצות, השר לענייני נשים סמי שרכ, שר הפנים שעראווי גומעה וסגנו הנשיא לשעבר חוסיין אל-שאפעי, קיבלו את מנהיגותו לאחר הסתלקותו של נאצ'ר אף על פי שנראה לכול שאינו בשל להיכנס לנעליו. בשלותו של סדרת, מבחןתם, היה גלום יתרון כפול. כניסה לתפקיד סימלה את המשכיותו של השלטון וחוקיוו ושל היותו סגן נשיא ומ"ש אמרו, בתוקף תפקידו ועל פי החוקה, לרשות את הנשיה. ולצד זאת, חולשתו הפוליטית הייתה מבחןתם בוגוס, כיון שהיא מנעה ממנה ליצור איום על מעמדם

ואפשרה להם המשיך ולהזיך ביכולת להדיחו מהשלטון במועד שימצאו לנכון.

החולשה הפוליטית של המנהיג החדש ניזונה גם מרמת האהדה הנמוכה שלא זכה בשכבות הרוחבות של הציבור המצרי. כך למשל, אחת האמירויות הפופולריות ברוחבות קהיר הייתה שהאל המית על מצרים שני אסונות: האחד, שלקח את נאצר, והשני, שם על כסאו את סדרת 1 במאי 1971, שנערכה במפעלי הפלדה בעיר חילואן ואשר בה נשא סדרת את הנואם המרכזי, אלף העובדים אמרם קראו "סדרת, סדרת" אך נופפו בתהנותו של נאצר.

חולשתו הפוליטית של סדרת הייתה גם תוצאה של שיטת ממשל יהודית שהתחילה במערכת הפוליטית המצרית תחת נאצר. במרכזו עמדו מה שכונו "מוקדי הכוח" ("מרכז אל-קווה"), אשר היו תוכר של מצב שבו במקביל למנהיג הכריזמטי ורכיב העוצמה שידיע לבנות קשר ישיר עם ההמון, היה צורך במנגנון שליטה על העם המצרי שיוכלו לפתח עלייו ולהפעיל אותו. התוצאה הייתה התגבשותה שי שכבה של הנהגת בניינים שמנתה כ-15 אנשים ממוקורי נאצר. כל אחד מחברי הקבוצה המצוומצת הזאת, אשר עמד בראש מנגנון מלכתי, ציבורי או פוליטי, דוגמת הצבא, שירות הביטחון או מפלגת האיחוד הסוציאליסטי, גיבש סביבו פירמידה של נאמנים שוכטה לכינוי "שילה" – שפירשו "קבוצה" או "שובל"; ופירמידת נאמנים זו ביססה את כוחו העצמאי.

עוצמתם של מרכזי הכוח האלה הייתה במידה רבה תוצר של מידת הצלחתו האישית של מי שעמד בראשם לתגמל את נאמני. ברור, על כן, מדוע טיפוח מרכזי הכוח הפך לモוך תשומת הלב בקרב המנהיגים הבכירים שפלו תחת נאצר, לעיתים תכופות גם על חשבון תפkidיהם הפורמליים. כך למשל, לאחר נפילתו של שר המלחמה פילדמרשל עבד אל-חכים עאמר בעקבות התבוסה במלחמת ששת הימים, נטען שהוא השكيיע הרבה יותר בטיפוח ה"שילה" ומוקד הכוח האישי שלו בצבא מאשר בהכנת הכוחות המזוינים למלחמה. התוצאה הייתה צבא לא בשל לעימות עם ישראל, אבל נאמן מאוד למי שעמד בראשו.

באופן דומה, נאמנותם של מגנוני המודיעין שבנו אישים כמו שר הפנים שעראו גומעה או מי שעמד בראש המשרד לענייני הנשיאות סמי שرف, הייתה נתונה למי שעמד בראשם יותר מאשר לביטחון המדינה עצמה. כיון שעוצמת הנהגתו של נאצ'ר הייתה כה גדולה, לא נוצר מתח ממשי בין מעמדו ובין הנהגת הבניינים שפעלה במקביל לבסוט מוקדי כוח עצמאיים. אבל עם כניסה לתפקיד של סאדאת, שאסר לחלוtin את היוקרה ואת העוצמה הפוליטית שהיו לנאצ'ר, נעשה ברור שכוחו של שולות תלויה ביכולתו לתרמן את מוקדי הכוח. לצד טיפולו ה"שילות" שהיו בסיס כוחם האישלי, טוו המנהיגים שהחזיקו ב"מרכז הכוח" רשות קשרים פוליטיים ביניהם. בחלק מהמקרים, כמו במקרה של סמי שرف ושר המלחמה מוחמד פאווי ש היו קרובי משפחה, מפגש האינטראטים התבסס על קשר דם. במקרים אחרים נוצרה הברית על בסיס תפיסת עולם משותפת או נוחות פוליטית. התוצאה הסופית הייתה היוזרכותה של קבוצה מגובשת למדי, שפעלה לצד נאצ'ר והחזיקה ברוב מגנוני העוצמה המדינה. הכוללים שבין חבריה היו מנהיג מפלגת האיחוד הסוציאליסטי הערבי, עלי צברי, שגם לאחר שהודח מתפקיד סגן הנשיא ואסדת החילוף אותו, המשיך לשומר על מוקד הכוח שלו במגנון המפלגה, ושר הפנים שעראו גומעה. רבים, כולל מומחי אמ"ן, רואו בשני אלה את ירושו הטבעיים של נאצ'ר וציפיו שהדרתו הצפואה של סאדאת תביא להתייצבות אחד מהם בראש המדינה. בתוך קבוצת המנהיגים שליטה כנראה תפיסה אחרת. הם תיכננו שעם סילוקו של סאדאת ימונה לתפקיד עלי צברי או אחרים באופן זמני בלבד. בסופה של דבר נועד סמי שرف, מי שאשרה מרואן عبد ישירות תחתיו, להיות הנשיא.

בניגוד לחבריו לשולטון, סאדאת לא טיפח מוקד כוח משל עצמו. לא זו בלבד שהדבר עמד בוגדור לسانון הנהול שבנה לעצמו ואשר התבסס על כמה נאמנים שעלהם סמרק, אלא שגם התפקידים שמילא עד הגיעו לתפקיד נשיא, ואשר היו ייצוגיים בעיקר, הקשו עליו לטפח מגנונים כאלה, שכן חסרו לו האמצעים לתगמל את נאמניו. לפיכך הוא נאלץ בחודשי שלטונו הראשוני לשתף פעולה עם "מוקדי

הכוח", אף שידעו היטב שאלה מתקונים להחליפו בבוא הום. במקביל הוא ביצע מלים שונים לחיזוק מעמדו, ביחוד מול הצבא. צעדי ליברליזציה מסוימים שנקט, דוגמת שחזור אסירים פוליטיים לצד מאץ להעלות את רמת החיים של האוכלוסייה, שיפרו את מעמדו והחלו להקנות לו, כמה חודשים לאחר שנכנס לתפקיד, ביטחון מסוים ביכולתו להתמודד עם "МОוקדי הכוח".

ала מצדם ראו בחשש גובר את נתיותו של הנשיא לקבל החלטות בצורה עצמאית. סדראת, על פי תפיסתם, לא היה מנהיג בקינה המידה של נאזר אלא לכל היתר, ובאופן זמני בלבד, ראשון בין שווים. על פי תפיסת ההנאה הקולקטיבית שלהם, הוא היה חייב להתייעץ עמו לפניו שקיבל החלטות פוליטיות או אסטרטגיות השוכחות. אבל סדראת לא הקפיד על כך – מה שהעלה את סף המתייחסות ביניהם ובין "МОוקדי הכוח". המקרה הבולט ביותר שבו העו לנוקוט עמדה עצמאית היה בסוגיה החשובה ביותר באותה עת, ההתמודדות עם כיבוש סיני בירדי ישראל. בפברואר 1971, על רקע הבנתו שלנוכח יחשיכי הכוחות הצבאים אין למצרים כל יכולת צבאית לצאת למלחמה חדשה במטרה לכבות מחדש את השטח שאבד ב-1967, הצעה סדראת הסדר החלקי שבמסגרתו צה"ל ייסוג למרחק מהמתעלת סואץ וו' תיפתח לשיט. העזה זו עוררה את המתו של יריבו המרכזי עלי צברי, שגרס כי הדרך היחידה להתמודד עם הכיבוש היא חידוש האש תוך מתן משקל מרכזוי יותר לסיווע הצבאי הסובייטי באמצעות לנטרל את עליונות צה"ל. אחרים בצמרת המצריים צידדו בעמדתו של צברי ובכל מקרה ראו בחשש את התפתחות מדיניותו העצמאית של הנשיא, שלא נשענה על חווות דעתם ולא תואמה עם.⁴

העימותים המסלימים בין סדראת לבין "МОוקדי הכוח" הגיעו לשיאו בשבוע השני של Mai 1971. בדרמה שהתרפחה שיחק חתנו של נאזר תפקיד מרכזי. ועל פי סדראת עצמו, היה זה מרואן שנtan לו את הקalph המנצח שאיפשר לו להביס את יריביו.

אחת מנוקדות התחורפה של סדרת במאכק שהחטפה הייתה העובה שירביו, בראש ובראשונה סמי שرف ושרעראוי גומעה, שלטו בארגוני המודיעין, ולכן גם יכולו להתקין האזנות לכל שיחותיו הטלפוןיות ולשתול נאמנים להם בסביבתו הקרויה. בהיותו מודע לכך הוא חיפש דרכים להתמודד עם האופוזיציה שמולו תוך עקיפת מגנוני התקשרות המקובלים, אולם כיון שהיא משולל "שילה" משל עצמו הוא התקשה למצוא חלופות יעילות. בלית ברורה נאלץ לסתום על בני-משפחהו הקroofים ביותר. כך למשל, כאשר רצה לבדוק עם מוחמד חסני היכיל, עורך העיתון "אל-הארם" וידיו הקרוב של נاصر, אזהרה שזה העביר לו בעקיפין על הכוונה לפגוע בו, והוא לא השתמש בקו הטלפון כדי לשוחח עמו, אלא שלח את בתו בת ה-13, נואה, לדירתו של הייכיל עם בקשה שזו יבוא לפגוש אותו בדירתו. באופן דומה ב-13 במאי, כאשר העירק כי הגיע העימות עם "מוקרי הכוח" הולך וקרוב, שלח את בתו הבוגרת יותר, לובנה, במכוניתה הפרטית לאלכסנדריה כדי להיפגש עם מושל אלכסנדריה ממדוח סאלם, שהוא עברו קצין בכיר בשירות החקירות של המדינה – שירות משטרתי שבאחריותו, בין השאר, לספק הגנה לראשי המשטר. בפיה של הבית היה מסר אחד בלבד: הנשיא מבקש לראות אותך מיד. אל דבר על כך עם אף אחד. סאלם חש למונונו של הנשיא בקහיר ושם שאל אותו סדרת אם הוא מוכן לקבל על עצמו את תפקיד שדר הפנים. סאלם השיב בחיוב ומונוה מיד לתפקיד.

מיד לאחר שהשבע מינה סאלם את מפקד שירות הביטחון באלכסנדריה לראש שירות החקירות של המדינה. סדרת, מצדיו, העביר לשדר הפנים החדש את רישימת אלה שהוגדרו כקושרים נגדי, אנשים שבתו זמן קצר היה עליהם לאוסרם. עוד לפני כן, בזמן שהמתין להגעתו של סאלם לקהיר, בדק סדרת את נאמנותו של גנרל אל-לייטי נאצף, מפקד המשמר הנשייאוטי שנאצף מינה ואשר תפקידו היה לאבטחו את מנהיג המדינה. הגנרל והמשמר היו חלק ממשרד הנשייאות תחת סמי שرف, ונאצף אישית חב את נאמנותו לראש לשכת הנשייאות. אבל יום קודם לכן, במה שהתרברך בדיעבד

כטעות קשה מבחןתו של שرف, הוא הורה לנאץ' לכבד במסגרת חובתיו המקצועית את שרשות הפיקוד. התוצאה הייתה שכראש סדרת בדק את נאמנותו האישית של נאץ' ואת נוכנותו, מוכנותו יכולתו לאסוד את שרי הממשלה המתנגדים לו, הבטיח לו מפקד המשמר את נאמנותו. סדרת השבע אותו שלא לדבר על כך עם איש, ונאץ' נשבע וגם עמד בדרכו. במצב זה, שבו נקשרו קצוט החוטים האחוריים, חש סדרת, קשר בעל ותק וניסיון משל עצמו, כי היכול מוכן לביצוע המהלך הגדול שלו. את עיתויו קבע במידה רבה אשרף מרואן.

אף כי כל המקורות על הפרשה גורסים שמרואן שיחק תפקיד חשוב בעימות שבסוף הובסה האופוזיציה הפנימית בידי סדרת, יש גרסאות שונות באשר למעשו ותרומתו. על פי זיכרונות סדרת, שרצופים בשגיאות גסות בעניינים הבסיסיים ביותר, חתנו של נאץ' באליו שלוש דקות לפניה השעה 23:00 בליל 13 במאי 1971, והביא עמו את מכתבי התפטרות של ראש מועצת העם, שר המלחמה, השר לענייני נשיאות הרפובליקה וחברים בוועדה המרכזית העליונה. מטרת התפטרות הקולקטיבית, כך גורס סדרת, הייתה ליצור משבר קונסטיטוציוני שייאלץ את הנשיא עצמו להתפטר. תחת זאת, כתוב סדרת, "קיביתי את התפטרויותיהם".⁵

אשרו של סדרת, ג'יהאן, המנכשת לעצמה תפקיד חשוב למרי כנิตוב דרכה של מצרים בהנהגת בעלה בכלל ובಹכשת הקשר נגדו בפרט, מוסרת דיווח דרמטי ומפורט יותר מזה של הנשיא. על פי גרסתה, היא ובעליה צפו בחזרות השעה עשר בכיתם כאשר על הדלת הידפק אשרף מרואן, שהוא, נוסף על ייחוסו המשפחתית ותפקידו כמשרד לענייני הנשיאות, גם ידידם האישי. הוא מסר להם את מכתב התפטרות של כל הבכירים והosisf, במכוכה, שההודעה הפומבית על המהלך הזה תימסר בעוד כמה דקות בשידור החדשנות בטלוויזיה. סדרת הניד בראשו ללא אמין, ואז החל קרין הטלוייה לדוחה על התפטרות הקולקטיבית. מרואן המשיך לעמוד באינוחות, וכאשר ג'יהאן שאלת אותו מודיע לא התריע בפניהם על כך קודם לכן, השיב

שהשר, סמי שرف, לא נתן לו לעזוב את המשרד. ג'יהאן אמןם הבינה שמרואן, שבנהמנותו לבעה לה לא היה לה עד אז ספק, התקשה להמרות את מצוות השר, אך בזיכרונוותיה הוסיפה משפט האומר: "לא ידעתי יותר במה להאמין". יתכן שהוסיפה משפט זה כיון שעיל פי עדותו של אחד הקורסים, מרואן הצטווה להעביר את מכתביו ההתפטרות לсадאת כבר בשעה שಮונה בעבר⁶. כאן, על פי דבריה, הסТИים תפקידו של מרואן והחל תפקידו של גנDEL אל-ליית' נאצר, שקיבל פקודה מהנשיא לעזרו את הקושרים.

asadat ואשתו מייחסים למראן בעיקר תפקיד של שליח. מתיאודרים לא ברור אם הוא הגיע אליהם במצבם סמי שرف, שרצה לשות מראית עין של מנהל תיקין להतפטרות הקולקטיבית שנערכה לМОוטט את שלטון sadat, או ביוזמתו שלו – כבן-בריתם במשרד הנשיאות שהביא להם, אף כי באיחור, את מכתביו ההתפטרות שנעורו לשידור פומבי עוד לפני שיגיעו לידי הנשיא. מקורות אחרים, לעומת זאת, מתארים את אשף מרואן לא רק כדי שיזום את הבאת המכתבים לсадאת, אלא גם כדי שיטל סיכון אישי של ממש כדי להשיג בעבורו חומר מרשים על מתנגדיו. על פי המקורות האלה, המידע הזה הקנה לсадאת את הניצחון במאבקו מול הקושרים.

שתי גרסאות מוסדרות כי בכיתו של נאצר היו שתי כספות סודיות. באחת, הגדולה מבין השתיים, הוחזקו כספים שנעודו לקדם פרויקטים סודיים, והקטנה הכילה מסמכים וגיישים ביותר שנגעו ברוכם למנגנון המודיעין והביטחון. לאחר מותו של נאצר מסרה תחיה, אלמנתו, את מפתחות הכספיות לידי האחראים – כנראה לידי סמי שرف. ערב העימות שלח שرف את מזכירו האישי, מוחמד סעיד, לקחת מביתו של נאצר את המסמכים שהוחזקו בקספת הקטנה כדי לשומרם במקום חשאי אחר. הדבר נודע למראן, וכאשר סعيد יצא עם המסמכים מבית נאצר הוא התייצב מולו עם אקדח שלו וזכה לירוט על מכונתו. סعيد עצר את המכונית, ומרואן לקח את כל המסמכים שמצא שם והביא אותם לנשיא sadat⁷. החומר כלל מסמכים של מפלגת האיחוד הסוציאליסטי, שהיתה בסיס הכוח

הפוליטי המרכז של הקושרים, ניירות פרטיים של סמי שurf ומנהגי אופוזיציה אחרים ואת פרטי השכונות הבנקים הפרטיים שלהם שביהם, במשתמעו, הם החזיקו כספי שוחר. על פי גרסה אחת, בתוך המסמכים שהיו ברשות סعيد היו גם עדויות שונות לכך שם שurf ואשרף מרואן "ליקלכו" על הנשיה סדראת. لكن מרואן דאג לנוקות את החומר שהרשיע אותו לפני שהביא את תוכן הכספת לנשיה.⁸ על פי הגרסה האחרת, מרואן הביא לסדראת את כל שמא במכוניתו של סعيد, ללא כל סלקציה.

גרסה נוספת לאירועים הדרמטיים של הפרשה מיחסת דווקא לסיד-איידי, סוכנות המודיעין המרכזית של ארצות הברית, תפקיד נכבר בהכשלת הקשר. על פי גרסה זו, שאין לה תימוכין ממש מקום אחר, הסיד-איידי השיג מידע על הקשר נגד סדראת הן דרך האזנות לשיחות טלפון של חלק מהקושרים והן דרך לאידמיר סחרוב, קצין בשלוחת הקג"ב בקהיר שעבד בעבר האמריקנים. סגן ראש השלוחה של הסיד-איידי בקהיר, תומס טוטון, שלימים התקדם לתפקיד ראש אגף המבצעים של הסוכנות, העביר את החומר המרשיע למרואן, שהעביר אותו לנשיה.⁹ על פי גרסה דומה אף כי פיקנית יותר, היה זה המוסד שהעביר לג'ימס אנגלטון, האחראי האגדי על אגף הריגול הנגדי בסיד-איידיומי שהחזיק בסוכנות גם בתיק הישראלי, אינפורמציה על הקשר לחיסולו של סדראת בידי הגורמים הפרו-סובייטיים במצרים. האינפורמציה הועברה לטוטון בקהיר, וזה מסר אותה למרואן שהזהיר את סדראת.¹⁰

מול גרסאות אלה נמצאת גרסתו של סמי שurf עצמו. לטענתו, באותו ליל 13 במאי היה זה הוא שהורה למרואן להעביר את מכתב ההתקשרות לנשיה. חתנו של נאצ'ר סיירב לקחת אותו וביקש תחת זאת להתפטר. שurf, בתוקף היותו השר הממונה על מרואן, דחה את בקשה ההתקשרות והתעקש שהוא יישאר בתפקיד עד שיימצא לו מחליף מהימן. כאשר הסכים מרואן בלית ברורה לבצע את השליחות, הטיל שurf, לטענתו, על מזכירו מוחמד סعيد להעביר למרואן את שלוש מזוודות העור ובהן מסמכים הנוגעים לאנשים שהיו קשורים

עם נאצ'ר, למעט שרי הממשלה, חברי הוועד המבצע העליון ובנוי-ביתו של המנהיג המצרי.¹¹ על פי כל המקורות, מיד עם מעצרם של "גורם הכוח" במצרים גמל סאדאת לחתנו של נאצ'ר על השירות הנאמן זהה שלו. ב-14 שנים לאחר כך, ב-15 במאי 1981. את תפקידו של שרף כמושיק לשכת הנשיאות של סאדאת הטיל הנשיא על בנים-חסותו ונאמנו, מי שהוכיח את עצמו כבן-בריתו הנאמן בעימות הגדול, אשraf מרואן. על קידומו של מרואן נמסר בהודעה רשמית והוא זכה לתשומת לב עולמית, כולל בישראל. שמואל שבב, פרשן העיתון "מעריב" לעניינים ערביים, העירק, כמו רבים אחרים, כי מינויו של אשraf מרואן לתקigid הממונה על ענייני ההסבה בלשכת נשיא בא כדי למנוע טענות כאילו הנשיא סאדאת מסלק מהשלטון את כל נאמנו של נאצ'ר.¹²

מדרוםון הגרסאות לגבי חילקו של מרואן בהכשלת הקשר קשה להסיק מסקנות ברורות, אולם ברור כי היה לו תפקיד חשוב בקביעת תוכניות העימות. מהעדויות השונות עולה שתפקידו של מרואן לניצחונו של סאדאת על "גורם הכוח" היה גדולה הרבה יותר מהתפקיד, הטכני בעיקרו, שמי לא בהכרח מכתבי החתפות – בין שעשה זאת במצוות השר הממונה עליו ובין שמחורי גבו. אף על פי שהן סאדאת הן אשתו לא מתיחסים לכך, נראה שבillet 13 במאי הוא הביא לנשיא לא רק את המכתבים, אלא גם חומר מרשים על הקשורים. סאדאת אمنס אינו מזכיר זאת בזיכרונותיו, אבל אישים מצרים גורסים כי בשנים שלאחר הקשר הוא נהג לומר שאשרף מרואן "האריך את דרכו" בהקשר לאיירועי Mai 1971.¹³ לאור זאת, ובמיוחד לאור הדריך שבה קידם את מרואן מיד אחר כך, אפשר בהחלט להניח שתפקידו של חתנו של נאצ'ר להכשלת הקשר היה ממשמעותי מבחינתו הרבה יותר מאשר תפקידו כשליח להעברת מכתבי החתפות.

לאור העובדה שהן סמי שרף, שקדם סאדאת, הן מקורות

הקרובים יותר לסדרת ולמרואן גורסים שלנשיה הועברו ברגע המכريع מסמכים הנוגעים למבצעי הקשר, אין סיבה לפפק שאכן כך היה. הדרך שבה הועברו המסמכים, על פי שתי הגרסאות, נראה מוזרה. הגרסה שלפיה החומר המרישיע נתפס בידי מרואן בקרב יריות שבו הוא התיצב חמוש באקדח מול מזוכרו של סמי שرف נראית, על פניה, כמעט כמו פרודיה הוליוודית על קשר רציני. ובכל זאת היא נשמעת אמינה יותר מגרסתו של סמי שרפ, שלפיה הוא הורה למזוכרו לחתם מרואן חומר מרישיע על הקושרים. אחרי הכל, אפשר להאשים את שרפ בהרבה דברים, אבל תמים הוא לא היה. על כן טענתו שהורה להעביר לסדרת חומר שביבא בתוך שעות להשלכתו לכלא לעשר שנים נשמעת מופרכת בעיליל.

אם אנו מקבלים שמרואן העביר לסדרת באתוليل מהמסמכים שהקלו עליו להתמודד עם הקושרים ולהוכיח את אשמתם, סביר גם שהוא סילק מהם כל בدل של חומר מרישיע שהיה יכול להשפיע על מעמדו אצל סדרת. כפי שעוד נראה, מרואן נהג לזלزل בנשיה המצרי, ואם היו לכך עקבות בכתובים, הוא בודאי לא היה מעוניין שהחומר המרישיע זהה גיע אליו. אפשרות זו מקבלת משנה תוקף גם לנוכח גרסת ג'יהאן סאדאת, ולפיה מרואן חש חוסר נוחות והרגיש צורך להתנצל על שהגיע מאוחר כל כך, דקוט ספורות בלבד לפני שהודעת ההתקפות הקולקטיבית שודרה בטלוויזיה המצרית. אחרי הכל, אם אכן הביא לנשיה את החומר הזה היה כה זוקק לו, וזו את לאחר שהסתכן אישית בקרב יריות מול מזוכרו של סמי שרפ, מדוע היה צריך לחוש מבוכה על האיחור? אי-אפשר לשלויל, על כן, את האפשרות שנדרש למרואן זמן כדי לעבור על המסמכים ולדלות מהם את מה שהוא יכול להרשיע אותו, וזו זאת הייתה הסיבה להגעתו ברגע האחרון ממש לביתו של סדרת ולטיפוח השמועות על קרבי היריות.

מפגש האינטרסים שהביא לשיתוף פעולה מוצלח כל כך בין יורשו של נאצ'ר לחנתנו של המנהיג המנוח מחיב דיוון נוסף. שאלה אחת

שעולה על הפרק נוגעת למוטיבציה ולשיקולים שהביאו את סדראת, שנראה כי בזיכרונו המעייט במכoon בתפקידו של מרוואן באירועים, להסתמך על חתנו של נאצ'ר כציר מרכזי בהכשלת הקשר ואחר כך, למנותו, חרף היותו חסר ניסיון וקשרים בממסד הביטחוני-מודיעיני, לתפקיד הרגיש והחשוב כל כך של מזוכיר לשכת הנשיאות, במקום סמי שرف. השאלה האחרית נוגעת לסבירות שהניעו את חתנו של נאצ'ר לעלות על מרכיבתו של סדראת, שלא הערcta רבים עמד להפסיד בעימות מול "מוקדי הכוח", ולסכן את מעמדו בהתייצבות מול קבוצת הנהגה שנתפסה כמו שעתידה לשלוט במצרים.

שני שיקולים מרכזיים הפכו את אשור מרוואן לגורם אטרקטיבי כל כך בעבר סדראת. האחד, החשוב יותר, היה הילתו כמי שישיך למשפחתו של נאצ'ר. בהתחשב בעוכרה ש"מוקדי הכוח" שעם התעמת דאו עצם כ ממשיכי דרכו של נאצ'ר, ולאור הפופולריות העצומה של המנהיג המנוח גם לאחר הסתלקותו, היה חשוב לסדראת להציג קשר אישי ישיר למשפחת נאצ'ר באמצעות לגיטימציה לפועלותיו וכחוכחה לכך שגם הוא נהנה מגיבוי "כ ממשיך דרכו" של ה"ראש". מבין בני-המשפחה של המנהיג המנוח אשר מרוואן היה המועמד הזמין היחיד לתפקיד זה. תחיה, אלמנתו של נאצ'ר, התרחקה מפוליטיקה ומאור הזרוקרים גם כאשר בעלה היה בחיים, קל וחומר לאחר שכבר נפטר. שלושת בניו, מי שבמסורת המקובלת היו יכולים להתקבל כ ממשיכי דרכו, היו עדרין צעירים מדי למלא תפקיד זה. חאלד, הבכור, היה בן 23 בלבד, ואת דעתו על סדראת הספיק להביע בדרך מקורית זמן קצר קודם לכן. כחודש לפני העימות הגדול התקשר הנשיא לבית משפחת נאצ'ר, וביקש שהמשפחה תעמיד לרשותו את מכוניתו המרצדס חסינת הcadorsים שמחירה היה 36 אלף דולר ואשר נאצ'ר עשה בה שימוש. מאז מותה חנותה המכוניות במוסך בית המשפחה במנשיות אל-בכרי. בני-המשפחה סירכו, וטענו שהמכונית אינה שייכת למדינה אלא לאיש. סדראת התעקש. בלהט הויכוח הטלפוני ניגש חאלד למוסך, שפרק בנזין על המכונית והעלתה אותה באש.¹⁴

אין ספק שהמעשה העיד על אופיו האימפרסייבי, אבל די ברור

שהוא נתן גם ביטוי לדרגות שדווחו בין בני-משפחה נאזר כלפי מי שהפרק להיות יורשו. ואכן, גם הודה, בתו הבכורה של המנהיג המנוח, ובעה, מי שנחשבו בין יודעי דבר לקרוביים ביותר לנאזר, היו קשורים ל"מרכז הכוח" וסיכויו של סדראת להעבירם לצדיו היו אפסיים. אלמנתו של נאזר לא הסתירה אף היא את עמדותיה בשאלת הנאמנות המשפחתית. בספר הזיכרונות המשפחתית שפרסמה ב-2013 תיארה בפיות ובסלול תצלומים את התונת הודה עם בן זוגה והקדישה מספר מצומצם של שורות לתיאור התונת בתה השנייה, מונה, עם מרואן,

שמבחןתה בגדו בירושת המשפחה.¹⁵

במצב דברים זה לסדראת לא הייתה ברורה אלא להיסמך על מרואן כמי שייתן את הגושפנקה המשפחתית לשפטונו. אמנם נכון שנאזר, לאור הרקורד הידוע של יחסיו עם חנתנו, לא היה רואה בבעלה של מונה נציג ראוי לכך, אבל הציבור המצרי וגורמי הכוח בעולם הערבי שלהם נזקק סדראת לא ידעו זאת. מבחןתם, אשרף מרואן יציג את מורשתו של המנהיג המנוח לא פחות מאשר כל בני-משפחה אחר, והתיציבתו לيمין סדראת הייתה חיונית למניג שחרור להשתגת לגיטימציה עממית מבית ומחוון.

השיקול השני שהפרק את מרואן לנכס חשוב כל כך מבחינתו של סדראת היה העובדה שהוא עבד במשרד הנשיאות. פרדוקסלית, דוקא משרד זה, שהיה כפוף ישירות לסדרת ונועד לשרת את צרכיו, היה אחד ממועדדי החתרנות העיקריים נגדו, כיון שלמלכתהילה אויש בידי תומכי נאזר שראו בו יורש לא ראוי למנהיגם. חסיבותו של המשרד ומרכיזותו של מי שעמד בראשו, סמי שرف, בקבוצת הקוראים, הפכו את הצורך למצוא בו מקור מידעאמין לחינוי מבחינתו של סדראת. אשרף מרואן, שבhicbet של נאמנות לנאזר היה נטע זר במשרד הנשיאות, היה מקור פוטנציאלי למידע כזה, ומכאן ברור גם עניינו של סדראת בגיןו לשורותיו.

לא פחות חשובה מבחינתו של סדראת הייתה העובדה שחתנו של נאזר היה זמין לייצור קשר עמו. מרואן לא השתייך לשום "שיילה" ולא זווה עם שום "מועד כוח", לדבות זה של סמי שرف אשר תחתיו

עכד. לעובדת היותו "שחקן חופשי" בפוליטיקת הכוח המצרית היה משקל רב במצב שבו נמצא הנשיא עם כניסה לתפקיד, כאשר רוב ה"שחקנים" בעלי הערך מבחןתו השתייכו כבר למוקדי כוח כליה או אחדים. במצב כזה לסדרת, שמיילא לא נחשב כמו שעתיד לשרוד בכיסאו זמן ורב, לא היה סיכוי להעבים לצדוו. בין שהדבר היה מכונן ובין שלא, המקרה של מרואן היה שונה. כפי שהוא של סדרת ציינה בזיכרונותיה, אשוף מרואן גם אשתו מונה היו ידידים אישיים של בני הזוג סאדאת. הידידות הזאת, כפי שאפשר להעריך, לא הייתה מושלחת אינטנדנסים. על פי מקורות מצריים, ג'יהאן סדרת זיהתה את אשוף מרואן כמו שבחינת אופיו ושאיפותיו התאים לבעלת יתר מכל אחד אחר במשפחה נאצ'ר. היא ניצלה את חברותה עם אשות השיח' הכווייתי סועאד אל-צבאח, ששיעיה בעבר למרואן בלונדון ושמורה על קשרים עמו ועם אשתו, כדי לטפח את הידידות הזאת, כך שתציב את מרואן במחנהו של בעלה.¹⁶

מערכת השיקולים שהביאה את אשוף מרואן تحت את תמיכתו לנשיא המכון הייתה מורכבת יותר, בראש ובראשונה בשל העובדה שבמצב הכוחות שהתפתחה במצרים לאחר מותו של נאצ'ר, סדרת נתפס כגורם החולש. סביר להניח גם שתמיכת בסדרת כנגד "משיכי דרכו של נאצ'ר" הייתה נתפסת אצל בני משפחת נאצ'ר (כפי שאנו אירע) כייזאה נגד המשפחה, על כל מה שהיא עלול להשתחמע מכך. מבחןתו של מרואן, תמיכת בסדרת בתנאים כאלה הייתה עלולה להביא אפוא בסכירות גבוהה כלפי הקריירה הפוליטית שלו ועל מעמדו כבן משפחת נאצ'ר. העובדה שהיא מוכן ליטול על עצמו סיכון כזה שיקפה לא רק את נתיתו הטבעית להימורים, אלא גם את האופן שבו קרא את מפתח ההזדמנויות. מרואן הניח שימוש שאיפותיו לקידום פוליטי וככללי מותנה בכך ש"הסוס שחור", סדרת, ינצח במרוץ.

השיעור הראשון שהופיע בוגراه על החלטתו של מרואן נגע לחלופה. תמיכת בסמי שرف ובשער "מוקדי הכוח" אמונה לא טמונה בחוכה איוםים רבים, אבל גם לא הבטיחה גדולות וניצרות. מרואן,

שחש עצמו מושפל בשל המעדן הזרה וחסר ההשפעה במשרד הנשיאות, לא היה יכול ל��ות לפירצת דרך במעדנו אם הממונה עליו היה משיג בסופו של דבר את האחיזה בשלטונו. אחרי הכל, סמי שرف ידע שבעני נאצ'ר נישואיו למונא לא נבעו מהאהבה אליה אלא מתאווה לשורה ולהשפעה.

אשר מרוין גם ידע היטב שלתפיסטה של משפחתו של נאצ'ר ושל מי שהיו קרובים לו ואשר ראו עצם כ ממשיכי דרכו, סיוכיו להתקדם למרכז הבימה הפוליטית כאחד ממשיכי דרכו של המנהיג המצרי היו נמכרים מאד. סביר שהנעה גם שסמי שرف, ואולי גם אחרים, הספיקו לצבור די עדויות מרשימות על נתיותו לחיקם הטובים – נתיות שלא עלו בקנה אחד עם המורשת הנאצ'ריסטית הפורטנית, ואשר היה אפשר לעשות בהן שימוש נגדו כדי להציג את צעריו עוד יותר. במצב דברים זה כושר התמרון שלו, שהוא מוגבל מאוד מלתחילה, לא עמד להתרחב וסיוכיו להעפיל במעלה סולם העוצמה המצרי היו קלושים. לכל היותר הוא היה יכול לצפות לטיפוס אטי בתוך ה"שלה" של סמי שرف – קריירה שהיתה רחוקה מרחוק רב מציפיותו וממה שהיאמושכני שmagiu לו.

מול החלפה הבינונית זו, ההשתלבות בסביבתו של הנשיא הקיים נראתה מבטיחה הרבה יותר. סדראת כאמור היה מושל "שלה". תחת זאת היו לו כמה אנשים שהיו נאמנים לו זה זמן, ושהליהם, כך הוא חש, הוא יכול לסמוך. מבחןתו של מרוין, להיות כפוף ישירות למנהיג ללא כל דרגי ביןיהם שיחצטו ביניהם היה עדיף בהרבה על ההשתיכות ל"שלה" כזאת או אחרת. הדרך לעשות זאת עברה בהבטחת נאמנותו לסדראת והנדונה שהוא יכול להביא עמו הייתה, בראש ובראשונה, הילאה המשפחתייה שהקנתה לנשיא הנבחר לגיטימציה נאצ'ריסטית, גם אם לא אוטנטית, למידניות שהחל לקדם בצוורה עצמאית.

לצד כל אלה היה גם השיקול הכלכלי. מרוין ידע היטב שבניגוד לנאצ'ר, אשר תבע מבני-משפחתו להימנע מניצול מעמדם לקבלות תוכות הנאה, תפיסת העולם של סדראת ואשתו הייתה שונה לגמרי.

אנואר, ובעיקר ג'יהאן סאדאת, לא התנורו ממנעמי החיים, ואורה החים הצנוו יחסית של ה"ראיס" היה זור להם. עוד לפני שסאדאת התמנה להחליף את נאצ'ר, הם השיאו את בתם הבכורה לעות'מאן אחמד עות'מאן, מהאנשיים העשיריים ביותר במצרים, שעשה חלק גדול מהונו כאחד הקבלנים המרכזאים שבנו את סכר אסואן. בת אחרת שלהם נישאה מאוחר יותר לסייד מרעי, נצר לאחת המשפחות העשירות במצרים. בני הזוג סאדאת גם לא בחלו, ככל הנראה, בשחיתות אישית. על פי אחד הסייעים שהסתובבו בקהיר, זמן קצר לפני שסאדאת עלה לשטנון התאהבה אשתו בבית פרטี้ בקהיר, אולם הצעתה לדוכשו נדחתה בידי בעל הבית. בתחילת יולי 1970, כאשר נאצ'ר יצא לביקור במוסקבה וסאדאת החליפו בתוקף תפקידי כՏגון הנשי, הוא הוציא צו עיקול לבית. כאשר חזר נאצ'ר למצרים כמה ימים לאחר כך פנה אליו בעל הבית והגייש תלונה על החרםת רכשו. לאחר בדיקה קצירה הורה נאצ'ר להחזיר מיד את הבית על כל תוכלותו לידי בעלי החוקים. על פי אותו סיפור, נאצ'ר ראה במעשהו של סאדאת משומסיבה מספקת לסלקו מתפקיד סגן הנשי, אולם הוא לא הספיק לעשות זאת לפני מותו.

בין שהיפור היה נכון ובין ששיקף רק שמוות על סובלנותו של סאדאת למעשי שחיתות וניצול מעמדו לקידום עניינה הפרטיטים של משפחתו, ברור שכיבתו האינטימית של המנהיג החדש הייתה פתוחה הרבה יותר למעשים כאלה מאשר סביבת המשפחה שיצר נאצ'ר. מרוואן, שהמבר הגadol ביחסיו עם חותנו נגרם בגל המתה הכספי שנתנה לו סועאר אל-צבאח בלונדון, היה יכול להיות בטוח שתחת חסותו של סאדאת משברים על רקע זה לא ישנו. חשוב גם לזכור שמרואן נזקק להסבירים לעושר החדש שפרק אותו כאשר המוסד החל לשלם לו סכומי כסף ניכרים תמורה המידע שהעביר. שחיתות אישית הייתה הסבר מניח את הדעת, כמעט נורמטיבי, ליכולתו להוציא כספים ללא חשבון.

גם צרכי הנפשיים של מרוואן יכולים להסביר את החלטתו. כפי שכבר צוין כאן, ל"מלך" היה צורך עז ברגושים ובנטילת סיכונים.

במובן זה, ההתייצבות לימין סאדאת, מי שנחשב למנהיג חלש וחסר סיכוי בהתמודדות נגד "מרכז הכוח", סיפקה מענה לצורך בריגושים, כיוון שהיתה מסוכנת הרבה יותר מאשר מתחם תמיכה, כמעט בנאלית, למי שנרואו כמנצחים הבורורים במאבק על השלטון למצרים. סיבה אחרת בעלת אופי רגשי שהיתה יכולה לדוחוף את מרואן לכיוונו של סאדאת, היא מה שאפשר לכנותו "ברית הדוחויים". מרואן חש שנאצ'ר איננו רוצה בו וסביר להניח שאנשי השלטון הקרובים לנאצ'ר, דוגמת סמי שרכ' ואולי גם גורמי כוח אחרים בצמרת המצרית, הפגינו יחס דומה. הצמרת הזאת גילתה יחס זהה גם כלפי סאדאת. תחושת הרחיה, על העלבון שהוא גלום בה, הייתה יכולה לשמש אף הוא דבק מלבד בין השניהם.

מרואן אمنם הפגין יחס של זלזול באנוואר אל-סאדאת, ונתן לכך, בין השאר, ביטוי גם בדברים שאמר עלייו באזני מפעילייו הישראלים. אבל אי-אפשר להתעלם מהאפשרות לצד זאת והוא הח גם רגש של הזדהות עמו. בנפש סבוכה כמו זו של מרואן, נפש שהונעה על ידי יוצרים חזקים לצד שיקולים קרים, לתחושים הזדהות זאת היה יכול להיות תפקיד חשוב בקביעת דרכו בצומת הדרכים הביזנטיני שלו נקלע לאחר מות נאצ'ר.

ולבסוף, יש להזכיר גם את העובדה שאشرف מרואן היה משולל כל נאמנות פוליטית, ושיקולי מוסר היו רוחקים ממנו כרוחק מזרחה ממערב. נראה כי האנשים היחידים שאיליהם הח נאמנות של אמרת היו בני-משחתו הקרובים, בראש ובראשונה אשתו מונא שעמדה לצד מול אביה, ושני ילדיו. אחריו הכל, עכבר אדם שהיה מוכן למכור, בראש ובראשונה בשל בצע כסף, את סודותיה של ארצו למدينة יריבה שעמה היא הייתה שרואה באוטה עת במלחמה, העברת סודותיהם של סמי שרכ' ועמיתו לידי מתנגדם, גם כאשר ידע כי על בסיס חומר זה הם ייעצדו ויושלכו לתקופות ארוכות כליא, הייתה בסופה של דבר עניין של מה בכך.

מינויו של מרואן כמחליפו של סמי שרכ' הצב' את סוכן המוסד בעמדת
בעל חשיבות עצומה: הוא הפך לממונה על מרכז העצבים וצומת
זרימת המידע המרכזי והחשוב ביותר במדינה העברית החזקה ביותר.
אבל מרואן לא היה שרף, וכניסתו לנעלי קודמו בתפקיד לא הקנתה
לו את העוצמה הפוליטית שרף צבר באופן אישי בעמדה זו. תחת
סמי שרכ' כמציר המדינה לעניינים נשייאוטיים הפקה לשכת הנשיאות
לסוכנות מודיעין עיליה שניקזה אליה כל פיסת אינפורמציה שנחקרה
רלוונטית לביטחון המדינה ולאבטח שלטונו של נאצ'ר. שרף צמח
בלשכה. הוא טווה את קוריו, צבר השפעה ואסף ניסיון וידע בעסקי
המודיעין מאז 1954, עת אשרף מרואן עדין היה ילד בן עשר וחמש
את ספרלי בית הספר העממי. רשות המודיעין שלו במדינה, שהדרה
לכל מקום במצרים והזינה לשיחות הטלפון של כל מי שהיה בעל
משקל, נבנתה על ידו אישית, והוא וידעו שכלה תtabסס על אנשים
הנאמנים לו, אנשי ה"שילה" שלו. במילימ אחירות, המשרד לעניינים
нациוטיים, שהפך תחתיו לאחד מוקדי הכוח החשובים ביותר ומטיל
הימה במצרים, היה בנוי על נאמנות אישית. והנאמנות הזאת, על כל
העוצמה הגדולה בה, לא עברה לידיו של אשרף מרואן כאשר החליף
את שרף.

מרואן נכנס לתפקיד כשהוא חסר כמעט כל ניסיון. אמן הוא
שירות במשק כשתיים תחת סמי שרכ', אבל סביר להניח שהbos הגודל
לא ראה בו מישחו שיש לשתפו בCOMMONS שבסודות המשרד ולא הטיל
עליו משימות וגישות מיוחדות. למרואן גם לא היו קשרים מיוחדים עם
"מוקדי הכוח" האחרים במצרים, בראש ובראשונה עם שירות הביטחון
שהיה שייך למשרד הפנים שבראשו עמד שעראווי גומעה, או עם
בכרי הצבא המצרי. הוא ניסה אמנם להשתלט על רשות המודיעין
שקודמו בתפקיד הפעיל בכל רחבי המדינה, אבל עד מהרה התברר
לו שהסוכנים שאישו אותו לא היו מוכנים להמיר את נאמנותם
לسمיו שרכ' בנאמנות לבוס צעיר, חדש ולא מוכר. יתרה מזאת, בגין
לנאצ'ר שטיפח את המשרד לעניינים נשייאוטיים ממרכז הכוח של
משטרו, סדרת נתה לכיוונים אחרים. על בסיס הিירותו הקרויבה עם

הפוליטיקה הביזנטית הסובכת של מצרים, ולאור העובדה שהוא געדר בסיס כוח אישי, הוא הדריך שלא להיות מעורב כל העת בענייני הימים, אלא למקד את משאביו בהחלטות הגדולות ביותר, החלטות של מלחמה ושלום. את הניהול השוטף של ענייני המדינה הוא נתה להשair בידיו אלה שעלייהם, אך האמין, הוא יכול לסמור.

גילו הצעיר של אשוף מרואן, חסר ניסיונו וחולשתו הפוליטית, לצד מכלול דפוסי התנהגות אישים, בראש ובראשונה שאפתנותו חסרת תקדים שהביאה אותו לעימותים עם גורמים אחרים במצרים – כל אלה לא איפשרו לאדראת לשair בידיו, הלהקה למעשה, את תחומי אחוריותו של סמי שرف. لكن זמן קצר לאחר שמינה את מרואן לתפקיד, הוא הגיע למסקנה שעל בגיןותו הצעיר לצבור יותר ניסין לפניו שייכנס לנעליו הגדולות של קודמו.

מרואן אمنם המשיך להחזיק לזמן-מה בתואר שאתו נשא קודם לכן סמי שرف, אולם בפועל הוא הפך להייה שליחו של הנשיא לעניינים מיוחדים, בראש ובראשונה שליחו האיש של הנשיא לכמה מנהיגים ערבים. סדרת העירק, כנראה, שבגלל גילו הצעיר ובגלל ייחוסו המשפחתי יהיה מרואן האדם המתאים לשומר על הקשר עם הנהגה הלובית בראשות קולונל מועמר אל-קדאפי, שהדריך את המלך אידריס בהפייה צבאית בספטמבר 1969. קדאפי, מעריציו הגדול של נאצ'ר, היה מבוגר בשנים ממרואן. עבר אל-סלאם ג'לוד, מי שנחשב מספר שניים בהנהגת לב, היה בערך בן-גילו של מרואן.

הבחירה שעה סדרת אכן הוכחה כנכונה. ג'לוד ומרואן החלו בשיתוף פעולה הדוק שבמרוכזו ביצוע עסקאות שיעיקפו את אמברגו הנשק על מצרים שהטילה צרפת ב-1967, חלק ממהלך כולל שנועד למגעו אמצעי לחימה מהמדינות המעורבות בסכסוך. במקביל סייע מרואן לג'לוד לעקוף את האיסורים שהטילו ארצות הברית ובריטניה על מכירות נשק וחלקי חילוף למטוסים אורחיים ללב. אבל השניים לא הסתפקו בכך. עד מהרה החלו להתרוצץ בקثير שמועות על עסקיהם לא חוקיים שבהם נטלו חלק ועל מסיבות פרועות בהשתתפות השניים בלונדון, ברומא ובקהיר.

פרולוג

"על חוט השערה": רמת הגולן, 7 באוקטובר 1973, שעות אחר הצהריים

בשעות הצהריים ב-7 באוקטובר 1973, פחות מ-24 שעות מתחילה המלחמה, היה צה"ל על סף התבוסה בחזית הצפון ורמת הגולן כולה עמדו ליפול לידי הסורים. קו ההגנה הדليل בגזרה הדרומית שבה החזיקה חטיבת 188 נפרץ בשעות הערב של היום הקודם, ובמהלך הלילה השתלטו כוחות גדולים של דיוויזיות הח"ר הסוריות 5 ו-9 על דרום הרמה. בשעות הבוקר של 7 באוקטובר קיבל עקיד (אלוף-משנה) תאופיק אל-ג'האני, מפקד דיוויזיית השריון מס' 1, פקודה להתקדם לעבר אזור צומת נפח שבו שכנה מפקדת אוגדה 36. נפילת נפח לידי הסורים הייתה מאפשרת להם לשולט במרכזו הרמה, לאגרף ממערב את חטיבת 7, שהגנה על גזרה הצפונית של קו החזית, ולהשלים את ההשתלטות גם על צפון רמת הגולן. במקביל הטנקים הסורים היו יכולים, לאחר כיבוש הצומת, לרדת לכיוון גשר בנות יעקב ולהתייצב בשטחים החולשים על נهر הירדן במטרה לבлок את עליית כוחות המילואים של צה"ל למרכו הרמה. נפילת נפח הייתה עלולה על כן להביא לנפילת כל רמת הגולן לידי הסורים. כיבושה מחדש היה קשה ביותר, אולי אף בלתי אפשרי.

בשעה 11:00 בבוקר, כאשר מפקד דיוויזיית השריון 1 נתן את

פרק ה

"חולמו של כל שירות ביון בעולם"

עוד לפני מאי 1971 הפסיק אشرف מרואן להרשים את מפעליו הישראלים הרכה יותר מכפי שעשו זאת סוכנים שקדמו לו. כבר בפגישת הראשונה עם דובי הובא הביא מידע ממוסמך בעל ערך, והוא המשיך למסור אינפורמציה על המתרחש בצמרת המצרית גם בפגישות הנוספות שהייתה לו עם מפעלו במוסד. הצלטרופתו של ראש ענף 6 באם"ן-מחקר לשיחות עם מרואן בלונדון תיעלה את המצרי העציר למיצוי מועליל עוד יותר של יכולותיו. כוכו, בפגישת הראשונה ביניהם ביקש סגן-אלוף מאיר אינפורמציה על תוכניות הצלילה. לפגישתם השנייה בלונדון הביא מרואן הרכה יותר מאשר אינפורמציה גרידא.

פקודת המבצע לחציית התעללה שנגלתה בפגישה זו לעיניהם של מאיר ודובי הייתה מסמך יסוד שפרט את מהלך הפתיחה המצרית של מצרים בעת מלחמה: חמשה ראשי גשר, שכל אחד מהם יכבש על ידי אחת מחמש דיוויזיות הח"ר שנערכו דרך קבע בגורות התעללה. לאחר התבוסות ראשי הגשר והשלמת כיבוש רצועה של כעשרה קילומטרים לאורך התעללה, יפתח השלב השני במערכת: פריצה של שתי דיוויזיות השריון, דיוויזיה 4 ודיוויזיה 21, לכיוון מצרי הגדי והמיתלה ולעומק סיני במטרה לשחרר את כל השטח המצרי שנכבש ב-1967. הפkorדה תיארה את הכוונות שיהיו אחראים לבניית הגשרים, היכן הם ימוקמו,

איזה כוח יצליח קורדים ואיזה כוח יצליח אחר כך ופרטים אופרטיביים נוספים.

עותק מהפקודה שהביא מרואן היה בכספת של כל מפקד דיוויזיה בגורות התעללה. לדברי "המלך", היא כבר שימשה אותם במהלך אימונים שכוחותיהם החלו לבעז, בין השאר באזרע תעלת המים המתוקים, עוד לפני סיום מלחמת התחנה. אימונים אלה צברו תועפה לאחר השגת הפסקת האש באוגוסט 1970. כפי שידוע היום, דברים אלה שיקפו בצורה מדוקقة את המציגות בצד המצרי. פקודת המבצע שמרואן הביא נותרה בתוקפה ללא שינויים משמעותיים עד אוקטובר 1973, וחלקה הראשון שימוש בסיס לתוכנית המלחמה שהצבא המצרי ביצע בסופו של דבר במלחמת יום כיפור.

המסמך השני שמרואן הביא עמו היה ספר סדר הכוחות (הס"כ) המלא של הצבא המצרי: מבנה הצבא, מפקדות הארכיות, מספרי הדיוויזיות, מפקדי הדיוויזיות, אמצעי הלוחמה שעמדו לרשות כל דיוויזיה, פירוט המטוסים של כל טייסת וטייסת בחיל האוויר המצרי ובאיזה שדה תעופה היא מוצבת, מספרי הטיסים, זהות מפקוד הטיסות ומכלול אדריכל של פרטיטים נוספים על יחידות אלה וכל שאו היחידות של הצבא שעמו היה על צה"ל להתמודד בשנים הקרובות. עד אז הצליח אמן'ן להרכיב תמונה מדוקדת לממדיו של הצבא המצרי, בין השאר גם על בסיס האינפורמציה שמרואן נתן לדובי בפגישתם הראשונה בדצמבר 1970. בכך נוסף אינספור ידיעות קטנות שבנו את ה"פאול" הגדל, אולם כמו בכל מעשה מרכיבה מודיעיני התמונה שעמדה לרשות אמן'ן לא הייתה מושלמת. המסמך שמרואן הביא ללונדון בקיץ 1971 היה בעל ערך כפול: ראשי, הוא סיפק מידע חסר וכחותה מכך הועמدة לרשות אנשי המודיעין הצבאי תמונה מלאה, נדירה באיכותה, של מבנה הכוח של האויב המצרי. שנית, מכיוון שהוא אמן'ן הצלlich עד אז להרכיב תמונה חלקית של מבנה הצבא המצרי על בסיס מקורות גלוים טכניים אנושיים, ועל בסיס מידע משירותים עמייתים, היה אפשר להשווות בין המידע שהביא מרואן למה שכבר היה ידוע בישראל. ההשוואה הזאת לא הותירה כל מקום לספק:

מסמך סד"כ הצבא המצרי שהביא מרואןตาม לחולוטין את שכבר היה ידוע ושמור בכספיות אמר"ן-מחקר. אם אנשי המודיעין נזקקו להוכחה נוספת שהוא לא היה סוכן כפול שיווד להונאות אותן, המידע הזה היה צריך להשפיך.¹

התפתחויות הדרמטיות בעמדתו האישית של מרואן וזינוקו לתפקיד שאותו מילא קודם לכן סמי שרכ' יצרו מצב נdire ביותר בעולם הרגול: עוזרו האישי של מנהיג מדינה המתכוננת התקפה צבאית על יריבתה פועל כסוכן לטובת המדינה היריבת. בערך בתקופה שמרואן החל לשרת את מפעליו היישראליים, הצליח מרקוס ולף, רב-המרגלים של מורה גרמניה, למקם את אחד מסוכניו בתפקיד עוזרו האישי של קנצלר מערב גרמניה וילי ברנדט. בדומה למקרה של אشرف מרואן, גם מפעליו של הסוכן, גונתר גיומ, לא ציפו שהוא יהפוך להיות עוזרו האישי של ברנדט. המטרה הייתה להביאו לצמרת של מפלגת השלטון, והעוכדה שברנדטבחר בו כעוור אישי הייתה עניין של מזל. גיומ פעל במשרד הקנצלר במשך ארבע שנים והצליח להעביר מידע סודי בעל ערך אסטרטגי למורה גרמניה ודרכו לבירת המועצות. הוא נתפס ב-1974, וחשיפתו הביאה להחטטו של ברנדט.² אבל גרמניה המערבית לא תיכננה לתקוף את מורה גרמניה וגיאום העביר מידע בעל ערך פוליטי ודיפלומטי ולא צבאי. מרואן, לעומת זאת, ישב עתה צמוד לסדרת והשיג לעצמו נגישות חופשית לגמורי לסתורתייה הביטחונית החשובים ביותר של מצרים, שתיכננה לתקוף את ישראל. סודות אלה היו מה שעמד בראש סדר העדיפויות של קהילת המודיעין הישראלית שהפעילה אותו.

החוון שמרואן העביר מרוכזו ביום בארכיוון אמר"ן בתחום ארבעה קלסרים עבי קרס ובארכיוון המוסד בכמות גדולה עשרה מונים של תיקים. אלה מכילים את המסמכים המצריים שהוא הביא ואשר תורגמו לעברית, ולצדם דיווחיו על-פה שוכנו לכינוי "הערכות המקור". המסמכים עוסקים במכלול של נושאים. חלקם היו בעלי ערך שולי יחסית, דוגמת תוכניות למיניות עתידיות בצמרת המצרית, הדרך שבה תפס סדרת את בעיותה הכלכלית של מצרים והאמצעים

לפתרונו, ארגון חדש של המשטרה ושירותי הביטחון במצרים וסוגיות פנימיות אחרות. כל אלה אפשרו לקציני המודיעין הבודדים שוכו עמו מרגע תחווה בלתי אמצעית של מהות החיים בלב הממסד המצרי.

ברגע זהה, חשוב לציין כבר עתה, היה לעיתים גם יסוד מטעה. כמה חודשים לפני המלחמה, לדוגמה, קיבל לידיו ראש ענף⁶, סגן-אלוף יונה בנדמן שהחליף את סגן-אלוף מאיר מאיר בתפקיד זה בקי"ז 1972, קטיעים מסטנוגרמה של דיון שהתנהל בראשות סאודאת במאי. הנושא שבו עסק הדיון היה חינוך וכייז נערצת מצרים לקראות העידן הבא. מבחינתם של בנדמן ואחרים בא"ן, שהיו ערים למכלול ידיעות, ובכן גם מרואן עצמו, על כך שמצרים התכוונה לצאת למלחמה באמצעות מי, סטטוגרמה כזו בנושא כל כך שגרתי ערבית יצאה כביכול למלחמה היה אינדרקטיבית ברורה שפני מצרים אינן ליוומה צבאית בעתיד הקרוב. במובן זה החומר השגרתי שהביא ואשר היה אותנטי אף הוא, בכלל גורמים בכירים במערכת המודיעין הישראלית שהתקשו להבין ששסדרת מלחמה ובמקביל מנהל אරחי השגרה בארץ.⁷

החוון החשוב יותר שהביא מרואן היה בעל ערך צבאי אסטרטגי מובהק. חלק ניכר ממנו היה סטטוגרמות, קרי רישום בזמן אמיתי של מהלך הדיונים – בנגדם לפרוטוקול, שנכתב אחריהם על סמך הסטטוגרמה או הקלטה – שעסקו בנושאים הקritisטים ביותר שנדרנו בפורומים הביטחוניים החשובים ביותר במצרים. מדובר, בין השאר, בדיוני המועצה העליונה של הכוחות המזוינים וישיבות מטכ"ל, שיחות של פקידים ומנהיגים בכירים, אנשי צבא ואזרחים, עם עמיתיהם הסובייטיים, מפגשים בין-ערביים ובינם מפגשי פסגה, ומכלול הדיונים שניהל סדרת עם מנהיגים זרים במסעותיו לחו"ל. סגנון הנהיל של סדרת הביא אותו להימנע לא אחת מהשתפות בדיונים בפורומים שענינו אותו פחות. במקרים שבהם לא היה נוכחה בישיבות, דוגמת חלק מישיבות המטכ"ל, הוא היה שולח לשם לא פעם את אשרכ' מרואן לנציגו, וכך ברור כיצד הגיעו לידיו של המצרי

הצעיר הסטנוגרמות של דיונים אלה. בפגישותיו עם מפכליו מהמוסד דובי ועם רע"ן 6, סגן-אלוף מאיר, הוא לא הותיר מקום לספק בדבר נוכחותו בישיבות עצמן. "הערכת המקור" שנלווה למסמכים הכתובים תיארו את אוורית הדיונים באופן חי יותר באמצעות התבטאות נוסח "היה הבהה רעש בחדר" או "כל הישיבה סדרת היה מרוגז".

דיווחיו של מרואן על המגעים עם הסובייטים היו המkipifs ביותר. לאור ההשערה המצידית של פלה לא יהיה אפשר לצאת למלחמה בלי סיוע צבאי סובייטי נוספת, הם היו גם המשמעותיים ביותר ואלה שענינו יותר מכל את הישראלים. החומר שמרואן העביר כלל לא רק סטנוגרמות או פרוטוקולים של שיחות של סדרת עם מנהיגים סובייטים, אלא גם תיעוד מפורט של פגישות עבורה בدرجים נמוכים יותר – דרג שר' הגנה, רמטכ"לים או ראשי מודיעין. המכולול המזכיר זהה פתח צוהר שדרכו יכלו ראשי קהילת המודיעין ומקבלי החלטות המרכזיים במדינת ישראל לקבל תמורה חרדה ומקופה לא רק על הדרך שבה המציגים חשובים ומחוכנים למלחמה, אלא גם על הצורה שבה הסובייטים תופסים את המצב, בראש ובראשונה הערכת הקרמלין ולפיה הצבא המצרי אינו מוכן למלחמה נגד זה"ל.

הדוגמה הטובה ביותר לעומק החדרה שהשיגה ישראל באמצעות מרואן אל הליכה של יחס מצרי-ברית המועצות הוא המידיע לשירותי המודיעין שלא הצלחו להציג על המשא ומתן שקיים סדרת עם הנהגה הסובייטית במהלך ביקורו החשוב במוסקבה באוקטובר 1971. מטרת ביקור זה, בדומה לביקור שנערך חצי שנה קודם לכן, הייתה לקבל את הסכמת הקרמלין לאספקת נשק "מרטיע", ככלمر אמצעי לחימה שיוכלו להוות את ישראל מתќיפת מטרות בעומק מצרים. בשיחות שקיים עם מנהיג ברית המועצות ליוניד ברז'נייב במרס 1971, ביקש סדרת משלוח של טילי "קלט" – טילי אוויר-קרקע הנישאים על מפציצי טו-16. בביקור באוקטובר הוא דרש גם מכירת טילי "סקאד", טילי קרקע-קרקע בעלי טווח של כ-280 קילומטרים, שיוכלו לפגוע במטוסות גדולות בישראל. אמר"ן והמוסד הגיעו מידע חלקו של שני הביקורים ועל כך שנחתמה

עסקת נשק במהלך השיחות באוקטובר. כיוון שמועד הביקור היה סמוך לסיום מה שסדרת הגדר באותה תקופה כ"שנת ההכרעה" – מועד שבו מצרים הייתה צפופה לצאת למלחמה נוכה המוביל הסתום בתהליך המדיני – הן אם"נ הן מודיעין חיל האויר היו להוטים לדעת מה היו חילופי הדברים בשיחות ומה נכלל בעסקה. זמן קצר לאחר תום הביקור התקיים בלונדון מפגש בין רע"ז למראן. במרכזה עמדו השיחות האחרונות במוסקבה, ומair הציג למראן, שככל הידוע לא התלווה לסידרת בביירות, מכלול רחב של שאלות, שבחלקן הגדול הוכנו בידי מומחי המודיעין של חיל האויר. אלה גנוו לזרה שבה הציגו המצרים את תוכניות המלחמה שלהם לבני-בריתם ופרטיהם על ממדיע עסקת הרכש, איזה מערכות נשק נכללו בה ומהם מועד האספקה הצפויים. מראן השיב כמייטר יכולתו, אולם המידע שבפניו לא היה שלם. בסוף הפגישה שאל אותו מair אם הוא יכול להביא רישום של השיחה בין סידרת לבנון' ניב תוק שהרגינש עד כמה המסמן זהה חשוב לישראל. עוזרו של סידרת השיב בחוב.⁴

בניגוד לקרים דומים, שבהם חלף זמן רב יחסית בין פגישה לפגישה, הפעם חזר המקור המצרי בנסיבות אל מפעליו ועמו גם פרוטוקול המפגש בין מנהיגי שתי המדינות. מרישום הדינונים במוסקבה היה אפשר ללמוד שהסובייטים הבטיחו להעביר למצרים מערכות טילי אויר-קרקע "קלט" מבלי לדירוש (בניגוד לעמדתם במרס) כי המצרים יבקשו את אישורם לפני שייפעלו אותן נגד ישראל. עם זאת, הקרמלין עדרין סירב להתחייב על מועד אספקת הטילים. סוגיות טילי ה"סקאד" עלתה אף היא בדיונים, אולם הסובייטים עדרין לא היו מוכנים להתחייב למכירתם.

מעבר למידע קונקרטי רבי-ערך זה על מגע הרכש בין שתי המדינות, הקရיה בפרוטוקול הישיבה אפשרה ליישראליים גם ללמידה בצורה אינטימית כמעט על הכנות המלחמה המצרים, הזרה שבה הערכו אותן הסובייטים ואוירית היחסים בין מצרים לבירת המועצות. אל מול מפת סיני שנתלה באולם השיחות בקרמלין, תיאר שר המלחמה אחמד צאדק בפני מארחיו את תוכניות המלחמה של צבאו, שראשיתן

העניק ייעוץ משפטי מקצועי, תומך וידידותי, ששמר בקפידה על כל זכויותיו.

ערן ומורה, שדרכו להוצאה הספר בהוצאה זמורה-ביבטן והניסיון הטוב שהיה לי עם ההוצאה תרמו להחלטה לפרסם את הספר בהוצאה זו. שמואל רוזנברג, ראש מדור ספרי העיון, עמל ללא הרף להוציא את המוצר הטוב ביותר ולא חדר בכך גם לאחר שכבר יצא. על כך מגיעה לו תודה מיוחדת. רמי ווטהולץ ערך ביעילות, אמריו ורטל עיצב את העטיפה יש מאין, אילת דריימר ועמיתותה הגיבו בקפדנות ועקרנו מכתב היד שעבטים שוטפים, ועירית יוסלביץ' המשיכה במסורת של קודמתה והנפיקה לספר את יחסינו הציבור שאני מקווה שהוא ראוי להם. תודה גם לסדרים, לדפסים ולכל שאר עובדי ההוצאה שתרמו אף הם את חלקם.

חברים, עמיתים ובנימישפה שהתעניינו בגורל הספר דירבנו אותו להשלים את כתיבתו. לכלם תודה.

כאמור, במהלך כתיבת המהדורה הראשונה של ספר זה נאלצתי לגשר על פער רחב שהיה קיים בין חשיבות הנושא ובין הזמינות הבלתי מספקת של החומר על הפרשה. מילא ברור שלא כל החומרים שבhem נעשה שימוש לצורך זה היו ברמת האמיןנות הגבוהה ביותר. המהדורה השנייה של הספר, משנת 2011, הצילה את סיפור הריגול של מרואן בזיכרון מדוקיק יותר ותיקנה חלק מהטעויות שנפלו במאודורה הראשונה. המהדורה הנוכחית מוסיפה פרטים שונים על פעילותו של מרואן בשירות המוסד. חurf היהות מהודורה שלישית, ספר מסרג זה איננו יכול להיות נקי כמעט מטעיאות. האחדירות להן נופלת כולה עלי.

פרולוג

"על חוט השערה": רמת הגולן, 7 באוקטובר 1973, שעות אחר הצהרים'

בשעות הצהרים ב-7 באוקטובר 1973, פהות מ-24 שעות מתחילה המלחמה, היה צה"ל על סף תבוסה בחזית הצפון ורמת הגולן כולה עמדה ליפול לידי הסורים. קו ההגנה הדليل בגזרה הדרומית שבה החזיקה חטיבת 188 נפרץ בשעות הערב של היום הקודם, ובמהלך הלילה השתלטו כוחות גדולים של דיוויזיות הח"ר הסוריות 5 ו-9 על דרום הרמה. בשעות הבוקר של 7 באוקטובר קיבל עקיד (אלוף-משנה) תאופיק אל-ג'אני, מפקד דיוויזיית השריון מס' 1, פקודה להתקדם לעבר אוזור צומת נפח שבו שכנה מפקדת אוגדה 36. נפילת נפח לידי הסורים הייתה מאפשרה להם לשלוט במרכז הרמה, לאגרף ממערב את חטיבה 7, שהגנה על גזרה הצפונית של קו החזית, ולהשלים את ההשתלטות גם על צפון רמת הגולן. במקביל הטנקים הסורים היו יכולים, לאחר כיבוש הצומת, לדודת לכיוון גשר בנوت יעקב ולהתייצב בשטחים החולשים על נהר הירדן במטרה לבלום את עליית כוחות המילואים של צה"ל למרכז הרמה. נפילת נפח הייתה עלולה על כן להביא לנפילת כל רמת הגולן לידי הסורים. כיבושה מחדש היה קשה ביותר, אולי אף בלתי אפשרי.

בשעה 11:00 בבוקר, כאשר מפקד דיוויזיית השריון 1 נתן את

בחציית התעללה על ידי חמש דיוויזיות חיל'ר והמשכו בפריצת שתי דיוויזיות שריון דרך ראש הגשר לעבר מצרי הגדי והמיתלה במטרה להבקע לעומק סיני. כאן, על פי פרוטוקול היישבה שאותו העביר מרוואן למפעליו, קם ברז'נייב ושאל היכן הם אותם מצרים. סדראת מהיר למפה והראה לו את מקומם.

הפרוטוקול גם הציג بصورة המוסמכת ביותר את פקופיהם של הסובייטים בדבר יכולתם של המצרים לבצע את תוכניתם. לא פעם במהלך היישבה הם אמרו לסדרת ואנשיו כי הצבא המצרי אינו בשל להתמודד עם צה"ל ביבשה ובօיר, ולכן לתוכניות המוצגות על המפה אין סיכוי להתmesh בשטח. לפחות פעם אחת אמר אחד מאנשי המకצוע הסובייטים לעמיהם: "יש לכם טי-34. בזה אתם רצימ להילחם ביהודים?" סדרת ואנשיו ידעו היטב למה הוא התכוון. לטי-34, טנק בן 30 שנה שהיה חוט השדרה של הצבא האדום במהלך מלחמת העולם השנייה, לא היה כל סיכוי להתמודד בהצלחה עם הטנקים המודרניים של צה"ל. הסובייטים מכרו למצרים את יורשו וחיל השריון המצרי התבפס וזה שניהם בעיקר על טנקי טי-54 וטי-55. עם זאת, הקראטילין סייר למכור למצרים את טנק המערבה הסובייטי החדש ביתר, הטי-62, שנועד להתמודד עם טנק האם-60 האמריקני שבו חלק והציג צה"ל. כל סדרת ואנשיו יכלו להבין מהערות מהסוג זה הוא שאנשי המקצוע הסובייטים נוטים לזלול ביכולת השריון המצרי, ושלארו זאת לבירת המועצות יש עניין מוכהך למנוע מהלך כוח מצרי מול ישראל שעתיד להביא תבוסה צבאית נוספת. גם הישראלים שקרוואת פרוטוקול השיחות בקפדנות התרשמו שזו אכן גישת הסובייטים.⁵

המידע שמסדר מרוואן על השיחות שקיים סדרת במוסקבה שimes מרכיב מרכזי בהערכת המודיעין שהועברה על ידי הרמטכ"ל בר-לב לפורום מדיני בכיר, כלל, בין היתר, את ראש הממשלה גולדה מאיר, שר הביטחון משה דיין, סגן ראש הממשלה יגאל אלון והשר לא תיק ישראל גלילי. ב-21 בנובמבר 1971 דיווח להם בר-לב שמדובר מוצק שהגיע לאחרונה עליה שכירת המועצות הסכימה

למכור למצרים טיסת בת 12 מטוסי טו-16, המסוגלים לשגר טילי אוויר-קרקע ("קלט") בעלי ראש חץ של כחצי טונה, לטוחה של עד 200 קילומטרים. בראש מסדר גם כי למצרים כ-9,500 יועצים, טכניים, ומדריכים סובייטים, יותר מ-10,000 חיילים המאורגנים בדיוויזיות נ"מ היכולת סוללות טילי קרקע-אוויר (טק"א) ומטוסי קרב על טיסיהם הסובייטים. בידי הרמטכ"ל היה גם מידע על הפעולות האינטנסיבית לאורך התעלה שחלקה מיועדת לאיוני צלילה וחלקה להכשרת השטח לצלילה.

סביר להניח שחלק ניכר מהמידע זה לא הגיע מרואן אלא ממוקורות אחרים של אמ"ן: התוצאות ארוכות טווח, גיחות צילום והאונה לפעולות התקשורתיות של צבא מצרים (מודיעין אותן) שנאספו בידי יחידה 848 – לימים יחידה 8200. סביר להניח שמקורות מוסד אחרים תרמו אף הם ליצירת תמונה מודיעין זו. אבל נראה שמרואן היה המקור לפיסת מידע נוספת, מדרישה אף היא: סדרת ירד לחדר המלחמה התת-קרקע של הצבא – "הבר" המצרי או "מרכז 10" בשם הקוד המבצעי שלו למצרים – מהלך שהתרחש כביתיו ברור לכך שאימוי חדש את האש אין נארם לצרכים תעמלותיים בלבד. מודיעין נוסף על דברים שאמר סדרת בקו החזית עלה תמונה דומה. למפקדים ולחיילים בתעלה הוא הסביר שכיוון שאין סיכוי לקדם הסדר מדיני, הדרך היחידה שנותרה היא לפתחה במערכת צבאית.⁶

המידע שהעביר מרואן שימש בדרך מרכזיז בגיבוש הערכת המודיעין הישראלית לקראת סוף "שנת ההכרעה". חurf העובדה שהסובייטים, שהכironו טוב יותר מכל אחד אחר את יכולתה הצבאית של מצרים, הגיעו למסקנה שהצבא המצרי לא היה בשל ליזום את חידוש האש, האינדייקציות השונות שנאספו באמ"ן הספיקו כדי להדlik נורות אדומות. על רקע זה נערך במחלתת המחקר דיונים אינטנסיביים שמטרתם הייתה קבועה אם בכוננות מצרים יצא למלחמה בטוחה הזמן המידי. במרכזי הוויכוחים עמד המתח בין הכרזותיו הפומביות של סדרת על כוונתו לחדר את האש והמידע שהתקבל על האצת ההכנות לצלילה, ובין ההערכה הבסיסית של

אם"נ שליפה מפקדי הצבא המצרי מודעים לחולשותיהם הבסיסיות בכסה ובאוירו, שלא יאפשרו להם אפילו מהלך פתיחה מוצלח. בסופו של דבר הכריע רע"נ 6 את הדיון בקביעה שללא סימנים מעדים שיצביו כי הצבא המצרי השלים את הכנותו למלחמה אין טעם לחתת הטרעה על כן. יש המעריכים כי בעקבות הערכה מפוקחת זו קיבל סגן-אלוף מאיר את דרגת האלוף-משנה.⁷ אבל גם אם הערכה השקולה של אמר"נ הוכיחה את עצמה, די היה במידע שהביא מרואן על עסקת הרכש שנחטמה באוקטובר להתריד בכירים בישראל. שר הביטחון ציון בישיבת ממשלה בסוף נובמבר 1971 כי גם אס מצרים תואה במלחמה, יש ביכולתה לגרום נזק לישראל. הוא היה מודאג במיוחד מטילו ה"קלט", וקבע שאם טיל כזה "ייפול באזרע תלו אכיבידמת גוּבת ים תהיה מפולת, שכן זה אזרע של רביקומות".⁸

לחומר שהעביר מרואן היה גם תפקיד במערך היחסים בין ישראל לארצות הברית. במקרים מסוימים דאג המוסד להעביר לסי-אי-אי מידע שהתקבב בין השאר גם על חומר זה תוך ניקיטת אמצעי זהירות קפדיים שמטרתם למנוע את חשיפת המקור. החשוב שבאמצעים אלה היה העברת הידיעה רק לאחר שאנשי המקצוע של אגף "תבל" עיבדו אותה בצורה כוותה שתוכנה לא השתנה אך לא היה אפשר לזהות את מקורה – תהליך הקורי בעגה המקצועית "יצירת פרפרואה". המרכיבים הרגשים יותר מהחומר הזה עברו רק ב贊ירות צמרת בין ראש המוסד לראש הסי-אי-אי, ריצ'רד הלמס, על בסיס יחס אמון, כך שתפותחו המזומצמת נשמרה גם מצד האמריקני.

הפרוטוקול של מפגש הצמרת בין סאדאת לברז'נייב באוקטובר היה נכס חשוב מכדי להשאירו בידיים ישראליות בלבד או להעבירו כ"פרפרואה" לאמריקנים. ראש הממשלה גולדה מאיר החליטה כי ישראל חייבת לשחרר את ידידה בבית הלבן במתוכנותו הגולמית של החומר הזה, אשר אפשר חלון היצה נדיר אל מערכת היחסים

האינטימית בין ברית המועצות לאחת מלקוחותיה החשובות ביותר בעולם השלישי. המסמן היה יכול גם ללמד את האמריקנים, מכלי ראשון, על תפיסת העולם המזרחי-תיכונית של הקרמלין, ואיפשר הסקת מסקנות על ממדים נוספים של מדיניות החוץ הסובייטית. ראש המוסד אמנים התנגד להעברת הפרוטוקולים במתכונת הגלמית מהש לביטחון המקור, אך קיבל את סמכותה של ראש הממשלה כמונה עליו וכסמכותה המדינית והביטחונית העליונה במדינה לעשות שימוש בחומר על פי שיקול דעתה. ראש שירות המוסד בוושינגטון, אפרים הלווי, נקרא בידי זמיר מ"שבעה" שישב בארץ על מות אמו כדי לטפל בהעברת החומר לאמריקנים.

זמיר עצמו הצטרף לגולדה מאיר בביוקורה בארצות הברית. בפגישתה עם הנשיא ריצ'רד ניקסון ויויעצו לביטחון לאומי הנרי קיסינג'ר היא נתנה לשניים עותק של פרוטוקול השיחות מאוקטובר. זמיר נפגש במקביל עם עמיתו ריצ'רד הלמס כדי לשמעו את התרשםותו מהמסמן שלו כבר קרא. הלמס כבר הכיר את החומר היטב. בשיחתם הוא הבahir לזריר שהסיני-איי-אי מאשר, לאחר שהנושא נבדק, את האותנטיות של המסמן וצירף לכך ברוכות למוסדר על הצלחתו להשיג מקור מודיעין רב-ערוך כל כך. ביחסים האינטימיים בין ראש הסיני-איי-איי לראש המוסד נשמרו ככל התיוגות ברורים. הלמס לא שאל שום שאלה באשר לזהות המקור וזריר לא נידך שום רמז על כך.

גולדה מאיר לא הייתה ידועה בנטייתה לכתוב. אבל בסיום הביקור המוצלח היא חרגה ממנהga וכתבה לזריר, על תמונה משותפת שלה ושל ניקסון, כמה מילוט הערכה ותודה. בעל-פה היא הוסיפה דברים לא רק על התרשומות העמוקה של ניקסון וקיסינג'ר מההישג המודיעיני הישראלי, ומ נכונותה של ישראל לשתף עם מידע חזאי זה, אלא גם את התוצאה המעשית של התרשומות: נוכנות גדולה יותר של הנשיא למכור מטוסי פאנטום נוספים לישראל.

זמן-מה אחר כך הגיע הגיע מ"המלך" מידע נוסף שנגע לمعاي מצרים-ברית המועצות, וגולדה מאיר מצאה לנכון לחלק גם אותו

עם הבית הלבן. הפעם התנגד זמיר מחשש שהמידע הזה יאפשר לסי-איי-אי לזהות את המקור של המוסד. ראש הממשלה התעקשה, וכפי שקרה לא פעם ביחסים בינהם – נוצר עימות על רקע מקטועי. בישיבה, שבה נכח גם המזכיר הצבאי תתי-אלוף ישראל ליאור והשור בל' טיק ישראל גלייל, אמר זמיר לגולדה שאם היא תורה לו להעביר את החומר, הוא יבצע את הוראותה אולם הוא ממשיק לעמוד על דעתו שהדבר עלול לסכן את ביטחון המקור. גולדה, עקשנית לא קטנה אף היא, דרשה שזמיר ייעש לוושינגטון להעביר את המידע בדרך הבכיר ביותר. זמיר ענה שההעברה המידע יכולה להתבצע על ידי ראש השלווה בוושינגטון אפרים הלוי. גולדה דרשה שרראש המוסד יקבל את דעתה בשאלת העקרונית של העברת המידע. זמיר לא ויתר, ובשיא המחלוקת ביניהם קמה גולדה ויצאה בזעם מן החדר. לכול היה ברור שהסתלקות נועדה להפעיל לחץ על זמיר לשינה את דעתו, אך הוא סירב. בסופו של דבר קיבל ראש הממשלה את עמדתו, וה מידע לא הועבר לאמריקנים.⁹

מאז סוף 1968, כאשר הצבא המצרי השלים את עיקר תהליך השתקמותו מהתקבוצה שנחל במלחמת ששת הימים, עמדה שאלת חידוש האש בידי מצרים בראש סדר העדיפויות של קהילת המודיעין. אמר"ן הצליח בצורה מרשימה לתת מענה נכון לשאלת זו כאשר העريق בסתיו 1968 כי בכוונת נאזר לפתח במרס 1969 במלחמה, שתהייה לפחות בשלהה הראשון סטטית. על בסיס הערכה זו הורה הרמטכ"ל בר-לב לצבא לסייע את הכנותו למלחמה בחזיות התעללה ב-1 במרס 1969. צה"ל עמד במשימה. בניית קו בר-לב והתשתיות הלוגיסטית שנועדה לתמוך בו בניהול עימות מתמשך עם הצבא המצרי הושלמה עד תאריך זה, ופתיחה של מלחמת ההשתה ב-8 במרס לא הפтиעה את ישראל. סיום המלחמה ב-8 באוגוסט 1970, מבלי שייפתח תהליך מדיני משמעותי, העלה על הפרק באופן טבעי את סוגיות חידוש הלחימה ביוזמת מצרים. כאן עמדו על הפרק שתי

שאלות מרכזיות: ראשית, האם פני מצרים להסדר או למלחמה? ושנית, אם פני מצרים למלחמה, באילו תנאים היא תראה עצמה כשלה למהלך זה?

קידומו של מרואן לסייעת עבדתו הקרוובת של סדרת לאחר כישלון הקשר של מאי 1971 אפשר לו להעביר לישראל ביולי 1971 את הערכת המצב של המנהיג המצרי, וזו נתנה במידה רבה את המענה לשאלת הראונה. מסמך אמ"ן מאותו חודש קבע כי:

לדברי מקור צמרת למצרים, אבדה התקווה להגעה להסדר מדיני, ולפי כל הסימנים אין ישראל מתחכמת לסתת מהשתחים שכבשה. "הסדר מדיני" בראיותם הייתה התchingות של ישראל למצרים להחויר את כל השתחים שנכbsו בשנת 1967, ולא רק את סיני. כן חשבו המצרים שהאמריקנים מוליכים אותם שלו ואין בכוחם, או ברצונם, להשפיע על ישראל לסתת. מצרים הסיקה שבמצב זה לא ניתן לשכנע את הצבא המצרי ואת העם המצרי שקיימת עדין תקווה להסדר מדיני, ולכן לא יהיה מנוס מההפעיל כוח צבאי.¹⁰

סגור לאותו מועד התבקש השגריר רבין להעביר מסר אישי, לעיניהם בלבד, של הנשיא ניקסון וייעצו לביטחון לאומי קיסינג'ר. גם המסר זהה התבבס על המידע שהעביר מרואן בנוגע להערכת המצב המצרית, והוא כלל ארבע נקודות:

1) מצרים מוכנה להסכם שלום מלא עם ישראל על בסיס תוכנית רוג'רס [שבמרכזה החזרת סיני תמורת הסכמה מצרית לשלם עם ישראל].

2) ארצות הברית חוזרת והצהירה באוזני המצרים על דבקותה בתוכנית רוג'רס.

(3) אם תסרב ארצות הברית להפיע לחדים על ישראל, אין למצרים מנוס אלא לצאת למלחמה.

(4) הדגש של משטרו של סאדאת במאבקו הפליטי הצבאי אינו על גורלם של הפלסטינים, אלא על שחרור טריטוריה מצדית.¹¹

לא ברור מה הניע את גולדה מאיר להעביר לבית הלבן מסר שהציג את מצרים כשותרת שלום ואות ישראל (ולצדה את ארצות הברית) כמי שמחבלת בסכויי קידומו. סביר להניח כי המטרה של העברת המידע הגיעו להראות לניקסון ולקיסינגר עד כמה תורמת מדיניות הסירוב הישראלית למידניות המזרחי-תיכונית של הנשיא ועוורו. נדך מרכז באסטרטגיה האמריקנית האוורית באותה תקופה היה המאמץ לשכנע את סאדאת לנוטש את המנהה הסובייטי ולהוביל לארצות הברית כאמצעי היחיד – בהיעדר אופציה צבאית מצרית של ממש – שיוכל ליזור לחץ על ישראל להסביר את סיני לידיהם מצריות. נכונות ישראלית להתקדם לשולם מבלי שמצרים תערוך לחיקה של ארצות הברית הייתה עלולה, על כן, לפגוע באינטרס האמריקני. וכיוון שמקבלי החלטות הישראלים לא נתנו מילא אמון בכוכנות השלים המצריות, ולא היו מוכנים לוותר בשום תנאי על השליטה בשליש המזרחי של חצי הארץ (קו אל עריש-ידאס מוחמד), מפגש האינטדרסים של וושינגטון וירושלים טירוף כל אפשרות להתקדם להסדר של שלום שמצרים הייתה עשויה להסכים לו בתמורה להשבת כל הטריטוריה שביבה ב-1967. במקרה זה סבר השגריר רבין שהעברת המסר עלולה לגרום ללחצים אמריקניים על ישראל. לפיכך הוחלט לגנו את המסמרק. עם זאת חשוב להזכיר, שמלבד מה שידוע היום על הלק הרוח בצמורת המצרים בתחילת שנות ה-70, האינפורמציה שעמדה לרשות ישראל שיקפה בצורה נכוונה את הראייה האסטרטגית המצרית בשאלת העקרונית של בחירה בין מלחמה לשלים.

במצב עניינים זה, השאלה כיצד תמודד מצרים עם המזוקה האסטרטגית שנקלעה אליה נушתה מרכזית. גם כאן המידע שהביא

מרואן היה קרייטי לגיבוש הערכה בנושא, וגם כאן המידע התברר בדיעבד כמשמעותו אונתנית את הערכת המצב של סדראת, במיוחד לאחר שהצלחה להתגבר על מוקדי הכוח במאי 1971. לאור חולשתה הצבאית של מצרים ואי-יכולתה לכבות את כל חצי האיסיני – חולשה שבאה לידי ביטוי גם בהערכתות מצריות את מאון הכוחות מול צה"ל כפי ש"המלך" העביר למפעילו – התזקקה הערצת אמ"ן ולפיה מצרים תפתח באש לא כדי לכבות בפועלה צבאות את השטח שאבד לה, אלא כדי ליצור שטחתו תהיה "לאלץ את העצמות להתעורר ולכפות פתרון".¹² מרואן אمنם לא היה המקור הבלעדי שעיל בסיסו התגבשות הערצת המודיעין הלאומית בישראל כי פני מצרים במהלך צבאי מוגבל שיעורו התנועת התהיליך המרני, אבל הוא היה המקור הטוב ביותר ביותר שהוא היה בסביבתו הקרובה של סדראת.

עתה, משענה אמ"ן נcona על השאלה הראשונה, השלב הבא במבנה הקונספציה היה גיבוש הערכה מדויקת בשאלת אילו תנאים תראה עצמה מצרים מסוגלת לצאת למלחמה, גם אם מוגבלת ביעידה הצבאית. גם כאן היה משקל מכריע למידע שהביא מרואן, אף כי את מקורותיה של הקונספציה היו אפשר לתרגם בחשיבה האסטרטגית הישראלית כבר ב-1968, כשתיים לפני שמרואן הציע את שירותיו. בדינוי מטבח'ל על אפשרות המלחמה המצרית שהתקיימו בסתיו אותה שנה הערכו אנשי המקטוע של חיל האויר כי כל ניסיון מצרי לחוץ את התעללה מבלי לנטרל קודם לכן את העלויות האוירית הישראלית באמצעות תקיפת חיל האויר הישראלי בסיסיו עתיד להסתיים בכישלון. מי שהיה ראש אגף המבצעים (אג"ם) באותה תקופה, האלוף עוז ויצמן, שקדם לכך שמש מפקד חיל האויר, אף אמר על מהלך מצרי כזה: "הלוואי ויישו את הטעות הזאת".¹³

הבעיה מבחןתו של חיל האויר המצרי הייתה שתקיפת פטע של בסיסי חיל האויר הישראלי, בדומה למתקפת הפטע שהשמידה את חיל האויר המצרי ב-5 ביוני 1967, הפכה לאחר אובדן חצי האיסיני במלחמת ששת הימים למשימה כמעט בלתי אפשרית. זאת מlestי

סיבות: ראשית, המוכיח שהיה על מוטסי התקיפה המצריים לעبور מבסיסיהם שמןמערב לתעללה לבסיסי חיל האויר של ישראל נעשה ארוך יותר מאשר קודם, והכיסוי המכ"ם הישראלי של מרחב הטיסה המצרי השתפר בהרבה. כתוצאה לכך יכולתו של חיל האויר המצרי להפתיע את יריביו הישראליים במקת פתיחה דומה לו שלה נפל קורבון ב-5 ביוני 1967, הצטמצמה באופן משמעותי. המצריים היו יכולים לנסות ולהתמודד עמו בעיה זו לו עדמו לרשומות מוטסי התקיפה ארכוי טוחה. אבל כאן נתקלו מתכני הלחימה שלהם בעיה השנייה: באرسנל הסובייטי לא היו מוטסי קרב שיוכלו לשמש אותם לתקיפת בסיסי חיל האויר בישראל.

בניגוד למערכות המערב שבנו מוטסי התקיפה משוכלים דוגמת הפאנטום או הסקייהוק האמריקניים, שהיו בשירות חיל האויר הישראלי, או מוטס המיראז' 5 הדרפני שנבנה על פי מפרט ישראלי, יצרניות המטוסים בכירית המועצות התמקדו בבנייה מוטסי יירוט קצרי טוח או מפציצים אסטרטגיים שנעודו לשאת חימוש גרעיני לטוחה ארוך. התשובה החלילית של הקומילן לדרישת המצרית למוטסי התקיפה ארכוי טוח היתה נועוצה בהיעדר יכולת ולא בהיעדר נוכנות. אבל למצרים זה לא עוז. מפקד חיל האויר המצרי, הגנרל אחמד בגדי, נתן ביטוי לחשוכו ממצב הדברים כאשר אמר בישיבת המועצה העליונה של הכוחות המזוינים בראשית 1972: "דרוש לי מוטס מرتיע. מוטס קרב-הפצצה, שני מאך לערך, בעל כושר נשיאה מעוללה וטוחה המאפשר להגיע לעומק שטח האויב."¹⁴ באותה תקופה היה רק מוטס אחד שהתאים לחילומו של הגנרל בגדי – מוטס הפאנטום האמריקני.

בעיה זו, שלא היה לה פתרון ממשי, יוצרה אילוץ ממשמעותי על האופציה הצבאית המצרית. ללא יכולת לפגוע פגיעה ממשמעותי בחיל האויר הישראלי ולנטול את עליונותו מעל שדה הקרב, כל ניסיון מצרי להתקדם לעומק סיני היה צפוי להיתקל במתקפה אווירית ישראלית. ובמצב שבו מערכ הג"מ המצרי, שהוא ברובו סטטי, לא היה יכול להגן על הכוח המתקרם מזרחה מהשלב שבו יצא מטווח הטילים

שלו, וחיל האויר המצרי לא היה יכול לספק הגנה מפני התקיפות האויר הישראלית בשל חולשותיו הבסיסיות, לצבאו המצרי לא הייתה אופציה של ממש לפתח מתקפה לעומק סיני.

עם זאת למצרים הייתה יכולה להעניק מטריה נ"מ למחלק הצלילה עצמו. זאת כתוצאה מהישג המבצעי העיקרי במלחמה התחשה – קידום מערך הנ"מ המסייע שבנו בשיתוף פעולה עם הסובייטים אל גדרות תעלת סואץ בחסות הפסקת האש ובנגדור לתנאייה. מחלק זה צימצם משמעותית את חופש הפעולה של חיל האויר הישראלי מעל זירת הצלילה, אבל לא שינה מהותית את פגיעותו של הצבא המצרי לתקיפות אויריות מאותו שלב שבו ייאלץ להרוג מטרייה הנ"מ, בעשרה קילומטרים מזרחה מקו התעלה. וכיוון שבכל תוכניות המלחמה המצריות עד סוף 1972 התקדמות לעומק סיני הייתה הידיעה המבצעי העיקרי, עלילונותה האוירית של ישראל נשאה השיקול המכריע בקביעת היתכנות המלחמה. הן למצרים הן לישראלים היה ברור שבלי מיציאת פתורן לבעה זו, מצרים לא יוכל לחדש את האש. תרומתו של מרואן להבנת דרך ההתמודדות של המצרים עכ האתגר האוירי הישראלי הייתה בשני תחומים. ראשית, דיווחיו בעל-פה והמסמכים שהביא הראו שהתפיסה של ישראל, ולפיה הנחיתות האוירית המצרית היא מרכיב מפתח בהבנת תחשבי המלחמה המצרים, תامة את המזיאות. בשיחותיו עם רע"ן 6, עוד כאשר שירות בתפקיד זוטר תחת סמי שרכ במשרד הנשיאות, הציג מרואן את הפתרון שהיה מקובל אז לבעה: לאחר חציית התעלה בחסות מערך הנ"מ שנבנה ממערבה, יחלו המצרים לקדם סוללות נ"מ מזרחית ובחוות אלה יפרצו דיווחיות השירותן לכיוון מצרי הגדי והmittlah. מכל הידע על תוכניות המלחמה המצריות באותה תקופה, ובעיקר תוכנית "גרנטט" שכללה את חציית התעלה והתקדמות עד המעברים, עולה כי בתכנון ובإيمانיהם ניתנה תשומת לב רבה יהסית למרכיב הקרקעי של המהלך, אך נקודת התורפה המרכזית נותרה פגעות כוחות הקרקע לתקיפות חיל האויר הישראלי, כאשר אלה יחרגו מטריה נ"מ שנפרשה ממערב לתעלה. ב-1970 עדרין לא היו

למצרים סוללות ס"א-6 נידות אלא רק סוללות נייחות מדגם ס"א-2 וס"א-3. סוללות ה-יס"א-3 אוישו בשלב זה בידי צוותים סובייטיים, וסביר היה להניח שהקרמלין לא יאפשר את השתלבותם במהלך התקפי נגד בעלת בריתה הקורובה של ארצות הברית.

גם ללא מגבלה פוליטית זו, העברת סוללות טילי נ"מ לגדרה המזרחית של התעלה הייתה מהלך מורכב ביותר, שהיה יכול לאפשר למצרים העברה של מספן מוגבל בלבד של סוללות שלא היה בו די להתמודד בהצלחה עם עוצמת חיל האויר הישראלי. העליונות האווירית הישראלית, ראי לזכור, הלכה וגדלה מאז שליחי 1968, עם קליטתם בחיל האויר של מטוסי תקיפה מדגם סקייהוק ופאנטום במספרים גדולים. גם המצרים תפסו בצורה כזאת את הדברים, ונראה שבודמה לראש אג"ם עוז ויצמן בסתיו 1968, גם הם ראו בניסיון צליחה ללא נטרול העליונות האווירית הישראלית משום מהלך חסר סיכוי. لكن, גם אם כבר החזיקו בתוכניות לכיבוש סיני ותירגלו אותן, תוכניות אלה לא נחשבו בעיניהם בנות-בצוע.¹⁵

התהום השני שבו תרומתו של מרואן הייתה מכרעת נגע להגדרת תנאי הסף המצריים לייצאה למלחמה ולהבנה עד כמה היו המצרים קרובים, להערכתם, לעמדות בתנאים אלה. לאחר חילופי השלטון בעקבות מותו של נאצר, וביתר שאת לאחר ביסוס של סאדאת במאי 1971, החלו המצרים להתמודד בצורה מציאותית יותר עם האתגר של עליונות אווירית ישראלית. בראשותו של שר המלחמה החדש מוחמד צאדק נבנו תרחishi מלחמה שונים, ומהם עלה בכירור שקידום מדורג של סוללות טק"א לגדר המזרחית של התעלה לא ייתן מענה יעיל ליכולת חיל האויר הישראלי לתקוף את דיוויזיות השריון המצריות. למצרים נעשה ברור שנוחוץ פרדרון אחר. במקביל, זכר התקיפות הישראלית בעומק מצרים במהלך מלחמת ההשתה ("מצטי פריחה") העלה על הפרק את הצורך להתמודד גם עם أيام זה לפניו יצאה למלחמה. הפתרון שהמתקנים המצרים מצאו לשני האתגרים היה ברכישת מערכות נשק חדשות: השגת יכולת תקיפה של בסיסי חיל האויר בישראל באמצעות מפציצי קרב ארוכי טווח ובבעל

כשר נשיאה ממשעה כי לנטרל את העליזנות האוירית הישראלית מעלה שדה הקרב, והשגת מערכות טילי אוויר-קרקע וקרקע-קרקע שיוכלו לפגוע בעורף הישראלי באמצעות הרתיע את ישראל מתקיפת מטרות עמוקה מצרים.

דיווחיו המפורטים של מרואן על הה��פתחוויות החדשנות בתפיסה המצרית עיצבו במידה רבה את המרכיב האופרטיבי של הקונספסיה המודיענית של ישראל, וקבעו לה ממדים איכוטיים וכמותיים ברורים מבעבר. מהפרטים שמסר על השיחות שקיים סדראת במוסקבה במרס ובאוקטובר 1971 התברר כי המצריים דרשו בעיקר מעדכנות נשך שיוכלו לאיים על העורף הישראלי, באמצעות הרתעת ישראל מתקפת העודף המצרי. במרס ניתנה הבטחה סובייטית לציד את המצריים בטילי "קלט" הנישאים על מפציצי טו-16, אולם בתנאי שהמצרים יבקשו אישור מראש להפעלתם נגד ישראל. באוקטובר הסכימים הקרמלין לוותר על התthicיבות הזאת והעסקה החלה לקבל ממדדים מעשיים, כפי שעולה מודיעוח הרמטכ"ל ב-21 בנובמבר על נוכנות ברית המועצות למכור למצרים טיסת טו-16 נושא טילי "קלט". בשיחות אוקטובר העלה המשלחת המצרית דרישת לקבל גם מערכות טילי קרקע-קרקע "סקאדר". כפי שכבר צוין, פרוטוקול השיחות בין הצדדים המצריים להנחת ברית המועצות הועבר בידי מרואן לישראל, וממנו היה אפשר ללמוד בזכורה המוסמכת ביותר היכן עומדים המצרים בסוגיות ספר זו של יציאה למלחמה.

נגישתו של מרואן לנשיא סדראת איפשרה לו להעביר אינפורמציה מדוקית בנושא זה גם בהמשך. בסביבות ספטמבר 1972 הוא העביר לידי ישראלי עותק ממכתבו של סדראת לעמיתו, נשיא ברית המועצות ניקולאי פודגורני, ובו תלונה על כך שברית המועצות עדין לא העבירה למצרים את "נשך התגמול השירות את האויב מלפגוע במטרות מצריות עמוקה השטח שלנו". סדראת הוסיף באותו מכתב כי "יהה ברור, ועדין ברור הוא שבאין לנו נשך גמול שכזה נישאר ללא יכולת לנוקוט פעללה צבאית כלשהי".¹⁶ המידע שמרואן העביר אחר כך תיאר במדויק גם את המשך התהליך, ובכלל זה את

הגעתם של טילי ה"קלט" למצרים לקראת סוף 1972 וכニיסתם לשירות מבצעי במהלך 1973. מרוואן, כפי שעוד נראה, היה גם הראשון לדוח על הנוכחות הסובייטית למכור טילי "סקאדר" למצרים בסוף Mai 1973 ועל הגעתם, עם צוותי הדרכה ושליטה סובייטיים, באוגוסט 1973.

ענין מטוסי התקיפה ארכוי הטווה היה תנאי קשה יותר לפתרון, בראש ובראשונה בשל העודר מטוס מתאים בא arsenel הסובייטי. המטוסים אמנס תלו תקווה במטוס המיג-23, אבל זו הייתה תקווה לא מעוגנת במציאות, בעיקר כיוון שב-1971 המטוס עדרין לא נכנס לשלב הייצור ההמוני. גם הירוט של המיג-23 נכנס לשירות מבצעי מלא בחיל האווירי ביוני 1972 ודגם היצוא לארכוז העולם השלישי של מטוס סיווע הקרקע, שבו היו המטוסים מעוניינים במיוחד, נכנס לשלב הייצור רק ב-1973. כאשר פרצה המלחמה כבר התאמנו 12 טיסים מצרים בברית המועצות על הטענו. אולם סאדאת, שהזהה מלחמה ארכואה, לא ראה טעם בשובם למצרים לפני שישלימו את אימוניהם ויביאו עימם יכולת מבצעית חדשה. מבחןתו של סאדאת, שמצו עצמו בסד זמן לוחץ יותר ויותר, המתנה ל-1974, המועד המוקדם ביותר שבו היה אפשר לצפות שהמיג-23 יכנס לשירות מבצעי בחיל האוויר המצרי, הייתה אופציה לא ריאלית, ביחור משומש שגム מועד זה לא היה בהכרח מעשי. מתכני המלחמה לצד המצרי קבעו סף מינימלי של חמש טיסות תקיפה (בין 60 ל-75 מטוסים) כתנאי לתקיפה עילית של בסיסי חיל האוויר הישראלי, ואיפלו בלוח זמנים אופטימי מצרים לא הייתה מסוגלת לעמוד בו לפני 1975 או 1976.

זמן-מה לאחר עלייתו של סאדאת לשטון דיווח מרוואן על מפגש של הנשיא עם קצינו הבכירים, אשר הציגו בפניו את הצורך להציג מטוס שיהיה שווה ערך לפנטום שכידי ישראל בטרם יצא מצרים למלחמה. מודיעחים שבאו אחר כך יכלו קציני אמר"ן ומודיעין חיל האוויר לעקוב במדוקן אחר התפתחות התפיסה המצרית בדבר סדר הכוחות האוריינטלי שידוש כדי לנטרל את העליונות האווירית של ישראל. בשלב מסוים החלו העריכות אמר"ן להתייחס לחמש טיסות קרב-הפצצה כאלו תנאי מוקדם והכרחי לפועלה מצרים, בדיקות כפי

שהמתכננים המצריים הערכו אותה תקופה. חשובה מכך היא העובדה שכricht החומר שהעביר מרואן בשנה שלפני המלחמה מראה כי מסוף 1972 אין בו יותר התייחסות לכך שהצמרת המצרית ממשיכת לראות בהשגת מטוסי קרב-הפצצה ארכוי טוחת תנאי הכרחי ליציאה למלחמה. אבל בישראל איךרו להבין את משמעות הדבר. אמר נ"ז-מחקר ומודיעין חיל האוויר המשיכו לאורך כל הדורך, עד פרוץ מלחמת יום כיפור, לראות בהשגת יכולת התקיפה תנאי זהה. כך למשל ב-24 בספטמבר 1973, פחות משבועיים לפני פרוץ המלחמה, קבע ראש אמ"ן אלוף אילן זעירא כי רכישת מטוסי קרב-הפצצה המאפשרים מבחינה טכנית מבצעית לתקוף מטרות בישראל ממשיך להיות, מבחינה תכנית, תנאי ליציאה למלחמה וכי תנאי זה לא עחריד להתmesh לפני 1975.¹⁷ הטעות הזאת הייתה נחלת נחלה מעריצי מודיעין בכירים בישראל, שהתעלמו מה במידע שמסר מרואן.

הסיכוי הקלוש להציג מטוס תקיפה ייעיל מהסובייטים חילחלה לתודעה המצרית בשלב מוקדם יחסית. בכך הם החלו בחיפוש חלופה, גם אם לא מושלמת. מטוסי המיג-17 והסוחוי-7 (ואפילו הסוחוי-17, שהגיע במספרים קטנים כשהו לפני פתיחת המלחמה) סיפקו מענה לא איכון לבעה. המדינה היחידה, פרט לארצות הברית, שייצרה מטוס שהוא יכול לענות, גם אם לא בצדקה מושלמת, על הדרישה המצרית הייתה צרפת. באופן פרדוקסל, המטוס הצרפתי הייעודי לשימוש תקיפות קרקע פותח על בסיס המיראז'-J5 אשר תוכנן על פי ספציפיות של חיל האוויר הישראלי כמטוס קרב זול יחסית. האמברגו הצרפתי שהוטל על ישראל ומדינות העימות הערבית ערב מלחמת ששת הימים מנע את העברתם של 50 מטוסים כאלה, אשר יוצרו בעבודה ישראלי, וצרפת החלה לחפש קונים להם ולדגמים אחרים, שהבולט שבהם היה מיראז'-DJ, בעל רדיוס תקיפה בגובה נמוך של 680 קילומטרים וכושר נשיאה של שתי פצצות בגנות 400 קילוגרים. ביצועים אלה לא השתו למה שהפאנטום היה יכול להציג, אך הפכו את אופציית המיראז' לעדריפה על כל מה שהסובייטים היו יכולים להציג באותו תקופה.

גם קנית המירוצים הייתה בעיתית, בעיקר כיוון שהאמברגו הצרפתי שהוטל על מכירות נשק למדיינות העימות כלל גם את מצרים. אבל בנובמבר 1969, כמה חודשים לאחר המהפכה שהעלה את מועמד אל-קדרafi לשלטון בלבו, החל משא ומתן לובי-צרפתי לרכישת מטוסי מירוץ', ככינול בעבור חיל האוויר הלובי, אך בפועל לשימוש חיל האוויר המצרי. בינואר 1970 נחתם בין שתי המדינות הסכם למכירת 110 מטוסים, כמחציתם מדגמי התקיפה שיועד להיקלט בחיל האוויר המצרי תוך עקיפת האمبرגו. המטוסים החלו להגיע ללוב ביולי 1971, סמוך למועד שבו קיבל מרואן מסדרת את האחריות על "התיק הלובי". לא פלא, על כן, שכטן המידיע על תהליך הקיליטה של המירוץ'-DJ בחיל האוויר המצרי, תהליך שבשלב ראשון התרכז על אדמת לוב ככינול בעבור חיל האוויר הלובי, הגיע לידי ישראל. מפעליו של מרואן קיבלו גם מידע על הכוונה להתחילה להעביר את המטוסים למצרים ביולי 1971 ועל תהליך קליטתם שם. לקדמת המלחמה הפעילה טייסת 69 של חיל האוויר המצרי 42 מטוסי מירוץ'-5 מדגמים שונים מבסיס אל-טנטה. אלה ביצעו במהלך הקרבות שורת משימות, שבחלקן היו גולת הכוחות של הפעילות האווירית המצרית. בידי מודיעין חיל האוויר הישראלי היו באותה עת כל הפרטים הרלוונטיים על הטיסות, החל בשמו של מפקדה ושמות טיסיו וכלה במיקומם של הדירים המוגנים שבהם הוצבו המטוסים.

בסך הכל, על כן, המידיע שהעביר מרואן שיחק תפקיד מרכזי בתהליך גיבוש הקונספציה הישראלית לגבי מה שנדרש, בראשית מקרים, כדי לצאת למלחמה. הוא היה המקור החשוב והנגיש ביותר שהציג, מאוז יוני 1971, על כך ש מבחינת סדרת לא היה סיכון להתנייע תהליך מדיני לשולם עם ישראל, וכי הדרך היחידה להחזרת כל סיini לידיים מצריים מחייבת מלחמת צבא שיעדו יהיה כיבוש חלק מסויני. מרואן גם היה המקור המكيف והמוסמן ביותר שהבהיר לישראלים כי ההערכה שבchezko מאוז 1968, שלפיה כל ניסיון מצרי לפrox לעומק סיini מבלי לנטרל קודם לכך את העליונות האווירית הישראלית נדון לכישלון מראש, היא גם ההערכה המצרית. ובסתמו

של דבר מרואן היה גם המקור שיצק לתוך הקונספציה הישראלית את התוכן האופרטיבי הנדרש, כאשר הבהיר מהן מערכות הנשק שנחוצות לתפיסת המצרים כדי לצאת למלחמה ועד כמה מצרים קרובה או רוחקה מהשגת מערכות אלה בנסיבות הנדרשת.

תרומתו של מרואן ליכולתה של ישראל לתחמוש בצורה נכונה את הדילמה האסטרטגית המצרית באה לידי ביתוי גם במתח שנוצר לא פעם בין המידע המתועד, שהציג עלי חוסר התוחלת שביציאה למלחמה, ובין הנסיבות המלחמה של סדראת, שנעודו ליצור אוירית משבר שתעודר את המעוצמות להתקurb ולקדם תהליך מדיני כתחליף לפתיחה באש. בחלוקת מהקרים נוצר גם ניגוד בין מה שאמרה הקונספציה המצרית כפי שהוכרה באם"ן, ובין הערכותיו האישיות של מרואן כפי שבאו לידי ביתוי ב"הערות המקור". כך למשל, לקראת סוף 1971, כאשר מהצד האחד היה ברור שלא נוצרו התנאים שבראייה המצרית יאפשרו יציאה למלחמה ומהצד الآخر עמדו הכרזות סדראת על סיומה של "שנת ההכרעה", המקור העريق כי קיימת אפשרות שמצרים תפתח באש. הערכה זו נשענה גם על היכרות טוכה עם סדראת, ובכלל זה עם נתיתו לשמר את הקלפים קרוב לחזה ועם יכולתו לקבל החלטות דרמטיות העומדות בניגוד לשיקול הדעת הקונבנציונלי. במובן זה מרואן, כמו שהיה מוקrb לסדראת ונפגש עמו (ועם אשתו) באופן שוטף, היה מקור לא אכזב להבנת דרך החשיבה והפעולה הייחודית של השליט המצרי בצורה שרק מעתים בארץ, אם בכלל, יכול להבין. מרואן היה מעורר מאוד לא רק בדרך התנהגותו של המנהיג המצרי, אלא גם בכל אשר קורה בצמרת הצבאית והמדינה במדינתה. لكن התמונה אשר ציר בדיווחיו בעיל-פה תרמה במקבים רבים להבנת התהליכיים במצרים מנקודת המבט של מי שיושבقلب העשייה זו.

מאז מלחמת יום כיפור השתחרר במצרים חומר רב, בעיקר ספרי זיכרונותמוסמכים ומחקרים מתועדים, על המהלךים שהובילו למלחמה: הראייה המצרית את שנדרש כדי לצאת אליה, הציוד הצבאי שקיבלה מצרים ואשר אפשר לה לפתח בה ותהליכי קבלת

ההחלטות באשר למועד פתיחתה. מכל החומר זהה עולה בזיכרון שאינה משתמשת לשתי פנים שהמידע שמרואן מסר בשנים שלפני המלחמה שיקף באופן מדויק לגמרי את אשר אירע במצבים באותו תקופה. הדברים אמורים במיוחד בדילמה האסטרטגית שבפניו ניצב סדראת באותה שנים: מחד, הצורך לצאת למלחמה כדי לעורר את הסטטוס-quo הבלתי אפשרי מבחינתו, ומידן, ההכרה שיחסו הכוחות מול צה"ל מבטחים, בסכירות גבוהה, כי אם יצא למלחמה, ינהל תבוסה כואבת שתנחית גם מכתח מות על שלטונו. עוד נזוזר בה景德 לעסוק בדרך שהוא בחר כדי להתמודד עם אתגר זה ובמידע שמסר על כך מרואן. אבל כבר כאן חשוב להציג שוב כי שורש הכישלון המודיעיני הישראלי במלחמה לא היה בהיעדר חומר מודיעיני, אלא, כפי שקבעה ועדת אגרנט ב-1974, בדיקות העקבניות של גורמי המערכת המרכזיים באמ"ן ב"קונספציה" גם לאחר שכבר עבר אליה הכללה. במלils אחרות, הקונספציה המצראית בדבר הצורך לצאת למלחמה ותנאי הסף ליציאה למלחמה בפועל, כפי שתיאר אותה מרואן, הייתה נכונה, אלא שבאוקטובר 1972 פג תוקפה, כאשר סדראת החליט לצאת למלחמה ולא להמתין עוד למוטסי תקיפה או לטילי "סקאד". מרואן, כפי שעוד נראה, דיווח גם על כך. אבל מעריכי אמ"ן כבר נשבו בקונספציה, וסירבו להטמע מידע זה בהערכת המודיעין שלהם. וכך היה שורש הטעות הישראלית בהערכת ההסתברות למלחמה.

תרומה משמעותית נוספת של "המלך" נוגעת למידע שעמד לרשות ישראל על תוכניות המלחמה המצריות. גם בתחום זה היה המידע שהביא מרואן בעל ערך יוצוא דופן ליכולתה של ישראל להבין בזיכרון נכונה את תוכניות המלחמה המצריות. כמו בסוגיות תנאי הסף המצריים ליציאה למלחמה, כך גם כאן היה לאם"ן מידע מקורות שונים על צורת החשיבה המצרית או על דרך הפעולה המצרית המתוכננת. ובשתי הסוגיות הקritisיות אלה שימש החומר שהעביר

מרואן "מפי הסוס" האישור המוסמך ביותר לתקיפות תМОונת המודיעין השאטיתירה בישראל, תוך כדי שהוסיף לה פרטים רבים בעלי ערך מבצעי.

מאז 1968, עת הצבא המצרי החל בסדרת תרגילים "תחריר" לשחרור סיני, עקב אמ"ן, בעיקר באמצעות מערך האזנות של יחידה 848, אחר מהלכי התרגילים. הסיכון שהוציאה מחלוקת המחקר בסיום אחד התרגילים באביב 1969 קבע כי "המצרים עסקו בתרגיל בכיבוש מערב סיני וביסוס קו הגנה באזור שמזרחה למעברים בפרק זמן של 5-4 ימים ובוצעמה של 5 דיוויזיות ח"ר, 2-1 דיוויזיות ממכונות, 2 דיוויזיות משוריינות".¹⁸ המשך המעקב אחר התרגילים המצרים טרם ללימוד פרטימנסופים על התוכנית לכיבוש מערב חצי האי סיני. פרטיה תוכנית "גרניט" שהעביר מרואן לסגן-אלוף מאיר בקץ 1971, אפשרו לאמ"ן לקבל תМОונת כוללת של מהלכי המלחמה בראשיה המצרית וחיזקו את אשר כבר היה ידוע בישראל. תוכנית המלחמה שמרואן העביר למפעליו בראשית 1972, ואשר אף היא לא הייתה שונה באופן מהותי מהתוכנית שכבר הייתה בידיהם, אפשרה לאמ"ן-מחקר להוציא ב-16 באפריל סקירת מודיעין מיוחדת בת 40 עמודים וכמה מפות, אשר תיארה בזורה מפורטת את התוכנית המצרית.

במרכזו שלב הראשון של המלחמה, אשר היה אמור להסתתיים בתוך 24 שעות מתחילה, עמדה צליחה התעללה בידי חמש דיוויזיות הח"ר בחמישה אזורי צליחה, טיהור אזור הצליחה ואגפו, העברת כוחות משוריינים לגדרה המזרחת של התעללה וכיבוש השטח עד מעוזי הקו השני. שלב זה היה יכול להתבצע ביום או בלילה. אמ"ן העיריך, כנראה על בסיס מידע שהעביר מרואן, כי בשל המגבלות על יכולת הפעולה של חיל האויר הישראלי בחשכה, צליחתليلת היא סבירה יותר מבין השתיים. כדי לבודד את אזור הצליחה היו המצרים אמורים להנחת ממסוקים שבעה עד תשעה גדרוי קומנדו בפתחיהם המזרחיים של ציר התנועה במצרים והמיתלה. כוח של חטיבת נחתים (שני גדרוי ח"ר וגדר טנקים) היה אמור להיות מונחת בחוף רומאני, וכוח

נוסף בסדר גודל של עד חטיבת ח"ד נועד לחברו אליו בציר הרטון המזרחי, במטרה לחשום את הציר הצפוני של סיני לתוכנות תגבורות ישראליות. כן כלל התוכנית המצרית ניסיון צליחה אמפיבי דרך אגם תמסח והאגם המר הגדול. כל המהלים האלה היו אמורים להתבצע ביום הלחימה הראשון. ביום השני ללחימה היו כוחות השריון המצריים אמורים להתקדם עד קו ציר הרוחב, וביום השלישי להמשיך את התקדמותם עד קו המעברים. בשלב הרביעי והחמישי ללחימה היה אמור הצבא המצרי להשלים את כיבושם כל סיני עד הגבול המזרני עם ישראל.¹⁹

ראש אמר"ן במלחמה, אלי זעירא, התגאה בצדך שבדיקת מהלך הצליחה שבוצעה בתחילת המלחמה ראתה שככל כלו התנהל "לפי התוכנית שהיתה בידי צה"ל כבר מ-16 באפריל 1972, למעט חטיבה אחת, שמקום הצליחה שלה שונה בכמה קילומטרים".²⁰ יש לציין, עם זאת, שזעירא לא נתן למראן את הקורדייט על כך שהחומר שסיפק היה הבסיס שעליו בנה אמר"ן-מחקר את תוכנית המלחמה הזאת.

כאן חשוב לציין כי התרומה המודיעינית של מרואן לא הסתכמה רק במידע המתועד על תוכניות האסטרטגיות של מצרים בתחום הצבאי הקונבנציונלי. האפשרות שמצרים תפתח יכולת ללחימה כימית משמעותית המשיך להטריד את המוסד גם אחרי שמרואן הבהיר, עוד בפגישתו הראשונה עם דובי, שסוגיה זו אינה עומדת במקום גבוהה בסדר העדיפויות המצרי. כדי לבדוק עניין זה אחת ולתמיד יוזם המוסד מפגש שבו השתתף גם מומחה ישראלי בכיר בתחום הלחימה הכימית והביולוגית. הוא הוזג בפני מרואן כ"פרופסור ישראלי באוניברסיטה" שאינו יודע עם מי הוא נפגש. בתקורע שעה לו איש המקרה לא הוסיף מרואן כל אינפורמציה משמעותית מעבר לזה שכבר העביר למפעליו. בתום הפגישה השנייה ביניהם, כאשר המומחה הישראלי נפרד מ"המלך", הואفشل בלשונו ואמר לסוכן המצרי, "להתראות, מר מרואן". בזישחו הבין מיד כי בנגדו למה שהובטח לו הוא יודע

את זהותו. הוא לא אמר על כך דבר, אבל לא היה מוכן להיפגש עוד עם אותו מומחה.

aicoutho yozat ha-dorpon shel homer ha-modi'inun she-habia merovan la-zed ha-hikuf ha-mershim shel matun ha-yadu'ot shenatan vash'er kall' at cel tahomi ha-ushiyah be-matzrim, ha-pcu' at chtno shel na'azr v'uzoroo shel sa'adat le-ma shzbi v'omir, r'ash ha-mosad ba-otna tko'fa, ha-gdier c'makor ha-cvi tov she-hia lenu be-historeha.²¹ amnem ain lenu ykolt la-shfut am b'shniim ma-oharot yoter ha-mosad la-a shem at ydo ul-makor b-sder godel domha, arz ha-oka' ul v'omir she-ho yod'u hiteb ul-ma ho m'daber. la-debri, merovan "ha-makor mmardaga ra-shona ci ho ydu l-kasot zora'a au tchom she-hia m'ad k'sha la-higay alio v'ordmat ha-aminoth shel ha-dbarim she-ho amr ha-bava. hi o'achrim shenatnu yd'uhu feh v'yd'uhu shem, shaimato at ma she-ho omr v'feh v'shem gam ha-shilimo at ma she-ho omr. arb ho ydu at zo la-u'mek. ho'ah ha-yi'col la-ta'ar arik zo ha'ah be-avber, arik d'barim ha-tap'achto. m'bchinah zo ho'ah ha-yi'chodi."²²

achrim she-habru at taromato shel merovan m'chokim at k'biyuto shel v'omir. t'h-alof (mil') umos galbou, shcarash ch'tibat am'z'machkar b'shniot ha-80 ubar b-kpida ul-tiki' ha-homer sh-habir merovan, s'bor ci la'ah ha-historeha tkdrim l-makor zo, sh-patsh b-pni yisrael at matzrim be-zora' ha-shkoufa bi-yoter.²³ t'h-alof (mil') ahron le-bron, sh-cihun b-tapkid s'gan r'ash am'z'machkar le-pni ha-melchama, ha-urik at ha-midrash ha-habir merovan c'midu' aikothi shgofi modi'inun mi-yehilim lo' cel chayim v'zochim b'ekr achat ldori dorot.²⁴ at merovan ho'ah ha-gdier c'min makor sh-mtaggal le-khailat ha-modi'inun achat ldor. meshu' shla' ysolaa b-fz.²⁵ r'ash unfu machkar b-modi'inun chil ha-avir b'shniim sh-lpni ha-melchama, s'gan-alof yehuda porat, she-hia magbashi ha-konfeszia b-davar tanai ha-saf ha-matzrim li-iz'iah la-melchama, ha-sbir, mn-kordat ra'otnu ha-matz'ut, at taromato shel merovan b'tchom zo:

עד עכשו [שמרוואן החל להעביר חומר] עשינו ניתוחים וראינו מה היכולה. עכשו [כשmatchail להגיון החומר של מרואן] אנחנו שומעים "מפי הסוט" את הדברים. [בנוסח] יכולנו לראות תמונה קצר יותר מלאה. יכולנו לראות דינמיקות מסוימות שלא היו ידועות לנו בעבר. דינמיקות עיקרי בקטע המדיני ולא רק בקטע הצבאי. דינמיקות שהן התרששתי שהסובייטים רוצחים להחזיק את המצרים קצרים וזה אלמנט שהוסיף, לי לפחות, ממד שהוא מעבר לקטע הצבאי פרופר. כי אם עד עכשו דיברנו בקטע הצבאי, זה קיבל חיזוק ממשמעותי. בקטע המדיני זה הוסיף ממד שהיה חסר. כמובן, היה לו השלכות גם לדוחב. אם כי אני מוכחה לומר שלחומר הזה נחשפו ורק אנשים בודדים במערכות.²⁶

ההערכה הגבוהה לתרומתו של מרואן בגיבוש הקונספציה המודיעינית לא הייתה רק נחלת אנשי המודיעין. שר הביטחון דין הסביר שנים לאחר המלחמה:

הקונספציה הזאת לא הייתה המצאה של איזה גאון מטורף באמ"ן, או של ראש אמ"ן או של שר הביטחון. היא התגבשה אצלנו על סמך חומר מודיעיני מאד מוצק, שאנו חשבנו שהוא cocci טוב שאפשר להשיג... אני יכול לומר בביטחון מוחלט שככל שירות מודיעיני בעולם, וכל שר ביטחון או רמטכ"ל שהוא מקבל את החומר הזה, יודע כיצד הוא הושג, היה מגיע לאוthon מסקנות.²⁷

מכל אלה שבאו ברגע ישיר עם החומר שמסר מרואן רק שנים העלו, בדיעבד, ספקות בדבר מהימנותו של המקור. האחד היה ראש ענף 6 מאז קיץ 1972, סגן-אלוף יונה ברמן. מבחינתו, מרכיב בעייתי אחד בדיווחיו של מרואן היה העובדה שהתריע פעםם רבות על כך ששסדרת מתכוון לפתח באש מכל שקרה דבר. במשמעותו, תופעת

ה"זאב זאב" הזאת הביאה את רע"ן 6 לזלزل בהתרעות שקדמו לפrox המלחמה באוקטובר 1973. מעבר לכך, מרואן גם לא נתן תשוכות טובות לשאלות שהעביר לנדרמן למפעילו, דובי, ואשר עסקו בניסיון לפצח את קוד התחנחותו של סאדאת. תחת זאת התשובות שקיבל היו בעלות אופי טכני יותר, ועסקו בסוגיות שנגעו לתוכניות המלחמה המצריות. מהימנות המקור הייתה אף היא מפוקפקת בעינו. אף כי לנדרמן לא גרס באופן ברור כי המדבר בסוכן כפול, ברור היה לו, בדיעבד, כי המידע שנמסר לא היה מדויק וכי "בתוקף מעמדו בהיררכיה המקור היה צריך לדעת דברים מסוימים" שלא נמסרו לישראל.²⁸

האדם الآخر שבא ברגע הדוק עם החומר שהעביר מרואן ואשר הטיל ספק במתימנותו הוא אליו זעירא, ראש אמ"ן במלחמה. זעירא קיצוני בהרבה מבנדמן בנושא זהה, וטען כי מרואן היה סוכן כפול שככל הצע את שירותו לישראל, אך בפועל שימש ציר מרכזית בתוכנית ההונאה המצרית. כדי לתמך טיעון זה עשה זעירא הבדיקה בין המסמכים שהעביר מרואן ובין הערכותיו בעל-פה:

חלק מן ה"מידע" היה מרuish, וכל ידיעות מאומתות שהן חלומו של כל שירות ביוון בעולם. חומר זה נבדק ונמצא נכון ואמתי. "המידע" שסופק היה, רובו ככללו, העתקי מסמכים ופודוטוקלים של דיוונים בדרג הגבוה ביותר. לעומת זאת, ההתרעות בקשר לעיתויים צפויים של מלחמה הגיעו בדרך של דיווחים, חלקים בכתב, חלקים בעל-פה, אך כולם ללא מסמכים מסיים. עד אוקטובר 1973 כולם התגלו ככל-נכוניים.²⁹

אף כי זעירא לא אומר זאת בצורה נחרצת בספרו, הוא מציג מסכת טיעונים שכל כולה מיועדת להוכיח את הטענה שמרואן, איש סודו של סאדאת כפי שזעירא מגדר אותו, היה שחקן ציר במשחק ההונאה שהמניג המצרי בנה לקראת המלחמה. לטענתו, מרואן העביר התרעות שווא בסוף 1972 ובאפריל 1973 במטרה להרדים את

הישראלים על ידי יצירת אפקט "זאב זאכ", אך נמנע מהעביד מידע מתייע בחודשים שלפני המלחמה. בסופו של דבר הוא העביר את ההתרעה על פורץ מלחמה בצורה מעורפלת רק ברגע האחרון, כאשר להערכת המצרים מרווח ההתרעה שיצר כבר לא היה יכול להספיק לצה"ל כדי להכין את עצמו לפתיחה באש.³⁰ בריאיון טלוייזיה לרגל צאת מהדורה חדשה של ספרו נזהר זעירא מלומר את הדברים כקביעה חדה וכורואה, ולכן הסביר כי הוא עושה הבחנה בין הערכה להוכחה. היות שאין לו הוכחה לכך, הוא חושב (וaino יודע) שאشرف מרואן הונח את ישראל "בנהנאה של סדרת", ואני חשב שהם עשו את זה יחד".³¹

כאן ראוי לציין שתי נקודות: ראשית, פרט לזרירא ובמידת-מה גם בנדמן, כל מי שהיה בסוד הפעלה של מרואן ונחשף לחומר שהעביד במשך שנים שלול על הסף את האפשרות שהיא חלק מתוכנית ההונאה המצרית. כך למשל, אריה שלו סבור, לאחר בדיקות שונות שעשה, שהוא לא היה כפול, אבל גם מדגיש שהוא מצרי שלא מכר את נפשו לישראל ולכנן לא נתן הכל.³² אהרון לבנון, שmagdir עצמו עד היום כמעריך של אליזעירא בתפקידו כראש אמ"ן, מעריך אף הוא שהמדובר בסוכן אותנטי ושטענתו של זעירא בעניין זהה היא טעות.³³ אחרים בדרכות וטרות יותר באם"ן, דוגמת ראש מדור מצרים מדיני בענף 6, אלברט סודאי, ראש מדור מצרים צבאי, יעקב רוזנפולד, וממי שהוא ראש מדור מצרים צבאי לפניו ואשר נחשף לחלק גדול מהחומר, זוסיה ("זיזי") קニアזר, סבורים כך אף הם, וכן סובדים גם אנשי המוסד המכירים את החומר שהעביד מרואן.

הנקודה האחרית נוגעת לאמונה הרווחת בציור שלפיו מרואן היה בכל זאת סוכן כפול. זו נובעת מכך שכמעט כל מה שהתפרסם על המרגל המצרי ופעילותו, בעיקר בספרים ובכתבות עיתונאות של רונן ברגמן, אהרן ברגמן והווארד בלום, נכתב בהשראת שיחות שקיימו עם אליזעירא על הפרשה. עד מותו של מרואן איש מהאחים שהיה בסוד הפרשה ואשר, כאמור, חשבו כי לטענה שהוא כפול לא היה בסיס, לא היה מוכן לדבר עליה בשל חשש לפגיעה בביטחון המקור ובביטחון

המדינה. מילא ברור על כן שהציבור נחוץ למידע מוטה, פרי ה策ורה שבזהג זעיר את אשר אירע. עוד נחזר לנושא זה ונבדוק בקפידה את סוגיות ההכפלה בהמשך.

יהודה של מרואן כמקור צמרת שכמוו לא היה לישראל עד אותה עת חייב תשומת לב מיוחדת בדרך הפעלתו ולהשיקת המשאבים בו. ברכות הימים התפרסמו לא מעט סיפורים מוגזמים על התשלומים שקיבל – בין 150 אלף ל-200 אלף דולר לפגישה בערבי תחילת שנות ה-70,³⁴ שהם כ-50 אלף עד מיליון דולר לפגישה בערבי 2010. אמנם המוסד היה מוכן לлечת רחוק ככל שرك ניתן כדי להשביע את רצונו של מרואן בתחום זה, אבל הסכומים ששולמו לו בפועל היו נמוכים הרבה יותר.

הפגישות בין דובי למרואן נערכו כאשר המקור המצרי היה יוצא מצרים לאירופה, אם בשליחויות מלכתיות, אם בעסקים פרטיים ובוחופות. בכל הזדמנויות כזו היו יכולים להתבצע כמה מפגשים בתוך כמה ימים. בתחילת הדרך, לאחר שבפגישות הראשונות מרואן לא העלה כלל את העניין הכספי, הוא קיבל, כאשר ביקש זאת והוא לא בקש זאת תמיד, 10,000 דולר לסדרת פגישות. אחר כך בקש להעלות את המחיר ולהכפילו. הרדרישה זו יצרה אمنם התנגדות אצל גורמי מוסד שונים שלא היו רגילים לשלם לסוכניהם כל כך הרבה, אבל בסופו של דבר, לאחר שאיתים לנתק את הקשר עם ישראל, היא התקבלה. אז התקבע מחיר של 20 אלף דולר. במקרים יוצאי דופן הוא קיבל אף יותר. התשלומים עצם התבצעו בזמן, בשטרות ממשמשים וקטנים יחסית, והועברו במזוזות סמסוניות קטנה במהלך הפגישות בין דובי לסוכנו. על פי רוב מרואן לא היה פותח אפילו את המזודה.

אך על פי שהתשלומים שמרואן קיבל היו קטנים יותר ממה שפורסם עד כה, הפגישות המרבות איתו יצרו גירעון חריג בkopfat המוסד במוקד המבצעי שלו באירופה. לשם כסותו של גירעון זה

נדרש אישור של משרד האוצר, שמיין, במסגרת תקציב המדינה, את פעילות המוסד. אף כי גולדה מאיר נתנה לשר האוצר, פנחס ספיר, להבין כי המוסד מפעיל מקור צמרת בעל נגישות ישירה לנשיא המצרי, לא היה אפשר לספק לו יותר אינפורמציה על כך. בשלב מסוים, כאשר הצבירות הסכומיים שהולמו למראש הפכה למשמעותית ביותר, שיגר משרד האוצר פקיד כדי לקבל מראש ממקור המוסד במערב אירופה הסבר להזאות הכספיות הגבוהות. לשם אל גורן נדרשו כמה בקבוקי יין צרפתית משובח וכמה ארוחות טוכות כדי לקבל את אישור האוצר להוצאה החരיגה מבלי שאיש האוצר קיבל מידע על הסיבה לה.

ענין אחד שהמשיך להתריד את בכיריו המוסד נגע לשאלת המפעיל. כזכור, מלכתחילה היו במוסד אנשי מקצוע שסבירו שמקור צמרת מסווג צריך להיות מופעל על ידי הטוב שבקציני האיסוף של הארגון. בסופו של דבר הוחלט להשאיר את הפעלתו בידי דובי, וזאת חרף ניסיונו המוצמצם יחסית בתחום ההפעלה, ניסיון שנרכש מאז הצרף למוסד זמן קצר לפני מלחמת ששת הימים. בדיעבד החלטה התבקרה כמושלמת, ודובי הצליח לנוט את היחסים בצדקה שתמנעו בעיות מיותרות. בבסיס גישתו של המפעיל היה בראש ובראשונה "המלך" תחשוה כי נאמנותו של המפעיל היא בראש ובראשונה למקורו היהודי. במסגרת זו הצליח דובי ליצור אצל מרוואן תחשות הפרדה בין "אלכס" למוסד, מה שאיפשר לו להסביר למקור כי הוא עומד לצדיו בדרישות שונות שהעמיד לו מטה המוסד ואשר לא היו מקובלות עליו. חלק מהמקרים חילוקי הדעת נגעו לעניין גובה התשלומים, חלק אחר למספר שותפי הסוד שיבאוו ברגע עם "המלך", ומפעם לפעם גם בשאלת מי יהיה המפעיל של המקור הטוב ביותר שהוא יהיה למוסד אי-פעם.

ענין הפעלתו של המקור לא היה פשוט, בראש ובראשונה מכיוון שמרואן לא נתה לנקט אמצעי זהירות מינימליים שיבטיחו את ביטחונו. אף על פי שקיבל מספר טלפונים חלופיים, בחודשים הראשונים הוא המשיך להתקשר לשגרירות ישראל בלונדון כדי לקבוע פגישות. לפחות במקרה אחד הוא הגיע למפגש במכונית של השגרירות נהוגה

בידי נהג מצרי. במקרה אחר המפגש עם דובי, שאליו הцентр גם רען 6 מאיר מאיר, התקיים בדירתו של מרואן ברובע מייפיר בלונדון. השיחה ביניהם התנהלה בחדר המגורים, ובחדר השינה של מרואן המתינה לו פרוצה אנגליליה שיכלה לשמוע מה קורה בחדר הסמוך. למרואן, כך נראה, לא היה אכפת.

במאזן לצמצם עד כמה שאפשר את נטייתו של מרואן ליצור קשר דרך השגרירות הישראלית, בנה דובי גורם מתווך, "מיישלט" אוני (הידוע גם בינוי המקצועני "בודל") שישמש כתובת שאליה יוכל מרואן להעביר את כל המסרים הטלפוניים שלו מבלי שייעוד כל קשר ביןו לבין גורם ישראלי. ה"מיישלט" במקרה זה הייתה איש בשנות החמישים שלאחר התגורה בלונדון, והעבירה לדובי מידית את מסריו של מרואן כאשר זה היה מתקשר אליה טלפונית. ומכיוון שבתחילת שנות ה-70 נכנסו לפעולה "ה모זירות האלקטרוניות" הראשונות, הותקן מכשיר כזה בדירתה, כך שמרואן היה יכול להשאיר הודעה גם אם היא לא יכולה לקבל אותה.

ביחסונו העצמי של מרואן נמצא עצמו ביטוי גם בחומר שהביא. חלק גדול מהמקרים היו אלה מסמכים מקוריים. כאשר איש המוסד שאל אותו אם איןנו חושש שיתפסו אותו עם מסמכים כאלה, נהג מרואן לענות בביטחון: "אצלי לא מפחדים". בחלק מהמקרים המסמכים נשאו בידי הישראלים. באחרים, כאשר היה מדובר במסמכים רגילים שהופצו בתפוצה מצומצמת, היה דובי מצלם אותם במצבה ידנית ומחזיר אותם למרואן. רק במקרים חריגים שבהם החומר היה רגיש במיוחד, נהג מרואן להעתיק בכתב ידו את הנקודות העיקריות ואת אלה היה מכתיב לדובי.

גם בתחוםים אחרים היה מרואן יכול לנוהג בהפקות גמורה. כך, למשל, בפגישה שנערכה כמה חודשים לאחר שיחל לעבדו בעבר המוסד, שם דובי לב לכך שקט של אקדח מוצבcontra תחת לכף הזרקת "המלך". כאשר שאל אותו לפרש הדבר, שלף מרואן אקדח "סמית אנדר ויסון" 0.38 טוון, כיון אותו אל מפעלו הישראלי והציג לו אותו במתנה. דובי נרעש לא עקב המחווה הנדיבה של מרואן, אלא

בגלל החשש שהוא יתפס בלונדון נושא נשך חם. הוא הסביר למצרי הצעיר שמה שיכל להיות מוכבל בנסיבות הוא בלתי מוכבל לחלווטין בכירה האנגלית, שבא אפיו אנשי העולם התיכון באוטה תקופה התנוור מנשיות אקדמיים. מרואן לא התרשם וטען שכיוון שיש לו דרכון דיפלומטי, הרשות האנגלית לא יכולה לפגוע בו. הוא חזר והציג לדובי את נשכו. הפיתוי היה גדול כיון שהייתה אקדח מיוחד שבו הפטיש נמצא בתוך הקת ולא מחוץ לה, וכך אפשר לירות בו דרך כיס המכנסיים ללא חשש שהפטיש יתתקע בבד. אבל דובי עמד בפתחו. ובכל זאת, לפגשה הבהא היביא מרואן ל"אלכס" אקדח דומה. הפעם לא נותרה לדובי ברורה. הוא לקח את המתנה והודה ל"מלך".

התהום היחיד שבו התגלה מרואן כסרבן סיכונים היה בשאלת הקשר האלוחוטי עם ישראל. לנוכח נגשותו הגובה ל밋ב סודות מצרים נוצר צורך להשתמש בו כ"סוכן מתריע", קרי כזה שיוכל להזיהר את ישראל בזורה העילית ביותר על כך שם מצרים מתכוונת לחדר את האש. לצורך זה הגיעו מישראל אחד ממומחי המוסד לחבר אלוחוטי, והוא העביר למראן באחד המפגשים קורס מזורז בהפעלת מכשיר אלוחוטי. עם חזרתו למצרים צויר "מלך" במכשיר הצעיר לא הצעין כמפעיל המכשיר, ואחר מלאה שהכירו אותו הגדיר אותו כבעל "ידים שמאלות". הואאמין לך איתו את המכשיר, אולם אחר כך דיווח למפעיליו כי הגיע למסקנה שהשימוש בו מסוכן מדי ולכן הוא השלים לנילום. לאור כל שנות הפעלתו, המקור הטוב ביותר של ישראל למצרים לא העביר מידע באמצעות תקשורת אלוחוטית.

חרף הקשר השוטף והיעדר תקלות וביעות ביחסים עם מרואן, השאלה אם ראוי להשair את מערכת היחסים הוא בידי מפעיל אחד בלבד חזרה ונשנהה. חלק מהבעיה נגע לניסיונו המקוצען הקוצר של דובי. מקור אחר של חשש נבע בכך שהוא נתפס במטה כמוזדהה עם המקור שלו, וכמי שמנן עליו מפני כל ניסיון לשנות את כללי הפעלה כדי שכבר התגבשו. מעבר לכך היו גם סיבות מעשיות לגמרי, למשל מה יקרה אם המקור ירצה להיפגש ודובי לא יהיה זמין בغالל מחלת,

חופש או העברה לתפקיד אחר. כל החששות האלה שיקפו גם נטייה של ארגוני מודיעין למגוון מצב שבו נוצר קשר הדוק מדי ולאורך זמן רב בין מפעלי לסוכן. מסיבה זו הם חותרים להחליף את המפעיל מפעם לפעם או לפחות להוסיף לו עוד מפעיל. אבל במקרה זהו סירב מרואן בכל תקופה לכל ניסיון להביא להחלפתו של דובי או להוסיף לו עוד מפעיל, ובכל פעם שהענין עלה על הפרק הוא איים בהפסקת הקשר. על רקע זה נפללה החלטה לשלב את ראש המוסד בהפעלת "המלך". וכך אפילו מרואן לא התנגד.

מעבר למתח מענה לחשש שהתקפה בשל סירובו של המקור המצרי להיפרד מдобוי או להוסיף עוד איש מוסד שייהי אחראי להפעלתו, יצירת הקשר היישר בין צבי זמיר לאשרף מרואן נועדה גם לתרום תרומה לחיזוק המוטיבציה שלו להמשיך לעבוד בשבייל הירושלמי. מלכתחילה היה ברור שצרכיהם פסיכוןגים, בעיקר הזרק של מרואן לפצצת את עצמו על הפגיעה שנפגעה בידי נאצ'ר ואנשיו, שיחקו תפקיד חשוב בהחלטתו להציג את שירותו למוסד. لكن גם היה טבעי שMageeshim שוטפים עם גנרטל לשעבר בצבא הישראלי המפואר, המשמש כראש ארגון המודיעין שנחשב ליעיל בעולם, יתרמו משמעותית לאגו שלו ולנכונותו לעבוד בשבייל ישראל. ואכן מרגע שדובי העלה בפניו רעיון זה, הוא לא התנגד.

המפגש הראשון בין ראש המוסד לבכיר סוכניו התברר כמושלח. מבחינתו של מרואן עצם הפגיעה ביטתה שדרוג במעמדו וננתנה ביטוי לחשיבותו. זמיר, כך נראה, נהנה אף הוא. מעבר לאתגר המבצעי שהיה כרוך בפניותיו החשאיות מסוג זה, שהן לא נחש במלבד שירותו הצבאי, התגלה לו מרואן עצמו כתיפוס כרייזמטי, מעוניין, בעל חזש הומור ואיש שיחה טוב. לא פלא, על כן, שהקשר ביניהם התמסדר במחירות והשניים נפגשו, כshedobi מתלווה לפגישה, בכל הזדמנויות שהתאפשר בראש המוסד לעשות זאת. במפגשים האלה זמיר לא שאל את מרואן שאלות קונקרטיות על המידע שהביבא. תחת זאת הוא נга לגלל אליו שיחה בעניינים גלובליים, לשאול מעט שאלות ובעיקר להקשיב לו. מה שאמר מרואן היה אולי חשוב, אבל חשוב מכך היה

להת לו את ההרגשה שראש המוסד המהולל מאוזין לו, מבקש את חווות דעתו ומחשיב אותה. הניגוד בין ההפוך שהפגין כלפיו זמיר לתחווה התסכול שמרואן הרגיש לא פעם בסביבת העבורה שלו בצמרת המצרית הגביר את תחוות ההזדהות שלו עם הצד הישראלי.

מעבר לטיפוח האגו ניסו אנשי המוסד לעוזר למרואן גם בדרכים אחרות. טיפוסו מהיר לצמרת המצריות ודרך התנהלותו שם משכו אליו, כפי שעוד נראה, הרבה אש. המוסד ניסה לעוזר לו להתמודד עם האשמות מגוונות נגדו, ונראה שבמידה לא קטנה של הצלחה. לעיתים גם מחווה קטנה והעילה מאד. כך, למשל, כאשר נראה שמתפתחים קשיים בחיה הזוגיות של מרואן, הורה ראש המוסד לאנשיו לקנות טבעת יהלומים בתל אביב ולהעבירה ל"מלך" כדי שייתן אותה כשי לאשתו. ככל הידוע, טבעת היהלומים שנרכשה בכספי המוסד בתל אביב סייעה לחתנו של נאסר להשקי את התפרמדותה של מונא על מרכיבים מסוימים בהתנהגותו שלא נשאו חן בעיניה. וכך היה למוסד גם חלק בשימור נישואיהם של השניים.

חרף הוספת ראש המוסד לתחום הפעלתו "מלך" היו לא מעט אנשי מקצוע בארגון שחשבו כי עדרין יש צורך במצב קצין איסוף מנוסה יותר, או לפחות כזה שצבר הרבה ניסיון בנושא המצרי, לשם החלפתו של דובי. זמיר אמונה העريق כי דובי עושה מלאכתו כראוי, אבל הלחצים עשו את שלהם. לפיכך, לאחר אחת הפגישות שנערכו במהלך 1971 סוכם כי המחליף המיועד, שקדם לכך התמחה בנושא המצרי המדריני באמצעות ז'ז'חקר, ימתן מחוץ לחדר וייכנס לאחר שומר יסביר למרואן את הצורך בהחלפה. המפגש החל כמתוכנן, אולם כשהחל זמיר להעלות את עניין המחליף הביע מרואן התנגדות נמרצת לכך. חרב וצת נכנס המפעיל המיועד לחדר והחל לספר, בעברית, על עצמו ועל ניסיונו. "מלך" כמעט לא התקיחס אליו. אבל לאחר שהמחליף יצא הוא פנה לזמיר ולדובי בלשון טרונית על כך שהביאו לו "את העיראקי הזה". זמיר מיהר להסביר שמדובר בייחודי, קצין מודיעין ומומחה בתחום. מרואן לא התרgesch. "בעולם הערבי",ocr הסביר, "יש היררכיה. המצריים למעלה ומתחתיהם הסורים, הירדנים,

הסודים, וכן נמשכת השרשתה". כאן עצר להרף עין ואז הוסיף: "העיראים נמצאים למטה והמצרים דורכים עליהם". את דבריו אלה ליווה בתנועת דרכיה. זמיד לא נזקק לשכנווע נספּה. עניין החלפתו של דובי במאפיין אחר לא יעלה עוד בתקופת כהונתו.

העובדת שמרואן היה מקור צמרת שכמויה לא היה לישראל עד אותה עת הזכיה דילמה מקצועית נוספת. מצד אחד, זמיר היה מודע לכך שהஅירות על הערכת המודיעין הלאומית הייתה בידי אמר"ן, ולכן מחלוקת המחקר שלו הייתה אמורה לקבל את תשומות המודיעין של מרואן ושלב אותו, עם חומר רלוונטי אחר שעמד לרשותה, במסמכים שהכינה בשביב הצרכנים המדינניים והצבאיים. מהצד الآخر, בשל הגישות המקור היה אפשר להשתמש בחומר שמסר אר וرك במשורה. זאת ועוד, הטמעת חומר מרואן בשלל ידיעות אחרות הייתה עלולה לטשטש את ייחודיות המקור ולפגום בתפקידו הפוטנציאלי לבנותם של ראש הממשלה ושל שר הביטחון את התறחשויות בצמרת המציג.

על רקע זה החליט זמיר, זמן-מה לאחר שהמידע שהעביר מרואן החיל לזרום באופן שוטף, למסדר נוהל חדש שלפיו מכול החומר שייעביר "המלך", בין שהוא חומר כתוב ובין שהוא "הערות המקור", קרי מידע והערכות בעלי-פה שנתן בשיחות שקיימו עמו דובי וסגן-אלוף מאיר, יוועבר במלואו ובאופן קבוע לקומץ מכבלי החלטות: ראש הממשלה גולדה מאיר, שר הביטחון משה דיין, הרמטכ"ל חיים בר-לב ואחר כך מחליפו דוד אלעוז, וראש אמר"ן האלוף אהרן יריב ואחריו האלוף אליזיירא. עוד שותף, סודוי, למידע זהה היה שר בלי תיק במשר וראש הממשלה ישראל גלילי, יועצה ואייש סודה של גולדה מאיר שקרה את החומר שהגיע אל ראש הממשלה. תחת כינוי מקור "חותל" הוכנו סקירות מודיעין מיוחדות שהופצו בנוהל "תפוצה גבוהה" לארכבעת האנשים, ולאלה כללו את כל החומר החשוב שמרואן העביר בכל פגישה. האחריות להפצת החומר ב"תפוצה

גבואה" הייתה בידי ראש המוסד. בהיעדרו ידע ראש לשכטו את כל שדרוש לדעת והוא דאג להפצת החומר. לכל צורך אחר, אמן חילק את החומר שהעביר מרואן לקטגוריות נושאיות, דוגמת היחסים עם ברית המועצות, הצבא המצרי, חיל האויר המצרי וכדומה. כל אחת מהקטגוריות אלה קיבלה כינוי מיוחד. כך למשל, "רשש" היה כינוי למידע שהעביר מרואן בנוגע לצבא היבשה המצרי, ו"קרדינל" היה שם קוד לחומר שעסק בחיל האוויר. גם כינויי מקור אלה השתנו מפעם לפעם, וכל זאת כדי להסתיר את העובדה שהמדובר במקור אחד השופע אחד ולמנוע מצב שבו זליגה של החומר בתחום אחד תאפשר את זיהוי המקור.

הנלבב שכן צרכני חומר "חולת" היה שר הביטחון דין, אבל גם גוללה מאיר הכירה אותו היטב, אם מתוך קריאה של הסיקורות ואם מדינונים עלייהן עם יווצה גילי. ללא מעט מקרים קרא דין זומר לאחר שעבר על החומר, וביקש ממנו תוספות והבהרות על-פה. בחלק מהמקרים, במיוחד כאשר זמיר השתתף בפגישות עם המקור, היה לדבריו ערך נוסף חשוב. המידע שהעביר מרואן גם עלה דריך קבוע בפגישות השבועיות שקיימה ראש הממשלה עם ראש המוסד. פגישות אלה התקיימו על פי רוח בבית ראש הממשלה ברמת אביב, ורוב המקרים נכח בהן גם ישראל גלי.>.

התיחסות למרואן מקור המידע במנעים אלה, בטלפון או בפגישות אישיות, נעשתה במילוט קוד פשוטות שהיה מוכנות לשותפי הסוד. כאשר דין רצה לדבר עם זמיר על חומר "חולת" שהגיע אליו, הוא התיחס לכך כאל "החומרים האחרון שהגיע אליו", או משחו דומה לזה. כך גם גולדה מאיר. זאת בניגוד לעולה מהפרוטוקולים של הימים הראשונים של מלחמת יום כיפור, שבהם הייתה התיחסות ספציפית של הרמטכ"ל ושל ראש הממשלה ל"חבר של צביקה". נראה שהanine זהה נוצר באופן ספונטני בתחילת המלחמה, כאשר מצד אחד, בלחץ האירועים, נוצר צורך להתייחס למקור הצמרת המצרי שהתריע על

המלחמה והיה המקור המרכזי להבנת הצורה שבה תפס אותה סדרת, ומהצד الآخر השתתפו בדיון שבו עלו הדברים גורמים שלא היו שותפי סוד לחומר "חולת".

העובדת שהחומר הופץ רק לארכעה צרכנים שותפי סוד הגבילה מראש את הרכב המשתתפים בדיונים על בסיסו, והוא לזה השלכות על מגוון הדעות שהושמעו בפומורומים אלה. הביטוי הבהיר ביותר למגבלת זו היה דיון שהתקיים ב-18 באפריל 1973, וشنタル בו חלק ראש הממשלה, שר הביטחון, גלייל, הרמטכ"ל, ראש אמ"ן וראש המוסד. במרכזו עמדו התרעות מרואן ומקורות אחרים, שלפיהן בכוונת המצרים לפתחו באש לקרה אמצע מא. הקונצנזוס שהtagבש באותה ישיבה בין גולדה, דין וגלייל היה שפני מצרים למלחמה, שהדריך היחידה למנוע אותה היא על ידי כניסה למשא וממן מודיעני שיוכל לספק לישראל שלום בתמורה לויתור על כל סייני, שתהיה זו טעות להיכנס למשא וממן כזה, ושעל כן אין מנוס ממלחמה. עוד נחזר לדיוון זה בהמשך, אך כבר כאן חשוב להציג שתי נקודות: ראשית, העובדת שرك שלושה מקבלי החלטות אזרחיים, אלה שהיו שותפי סוד לחומר "חולת", יכלו להשתחף בישיבה, הכתבה מראשה רמה גבוהה של הסכמה פנימית. ו שנית, מהלך הדברים בישיבה נתן ביטוי ברור למשמעות הסגוליל יוצאת הדופן שהיינו לחומר "חולת" על עיצוב הערכת המצב של מקבלי ההחלטה המרכזיים במדינת ישראל.

ענין המשקל העודף שעלול להיות לחומר "חולת" בכלל העובדת שבניגוד למקורות מודיעין אחרים מקבלי ההחלטה המרכזיים קראו אותו במתכונתו הגלמית, הדגיש את ראש אמ"ן דאו, אהרן יריב, מאז 1971, עת התמסד נוהל הפצת החומר במתכונת זו. בשיחה עם זמיר הוא הצבע על כך, והציע להפסיק את הפצת החומר במתכונתו הגלמית רק לראש הממשלה, הממונה הישרה על ראש המוסד. זמיר, שהעריך את שיקול הדעת של יריב וידע שעדתו אינה נובעת משיקולים של תחרות על השפעה בין אמ"ן למוסד, קיבל את הצעה ונתן הוראה להפסיק להפיץ את סקירות "חולת" לדין ולרמטכ"ל. ההסדר החדש

לא החזיק מעמד זמן רם. זמן קצר אחר כך קיבלת גולדה מאיר את חומר "חותל" והרימה טלפון לדין כדי לשאול אותו מה דעתו על החומר "שליח צביה". בתקןxDיקות היה דין על הקוו, ובדק עם זמיר מודיע החומר לא הגיע אליו. כאשר ראש המוסד התחיל להסביר לו את הנימוקים שהעלתה ראש אמ"ן נגד מתכונת זו, וכיצד היה עוללה לעות את הערכת המודיעין של שר הביטחון, הגיב דין תגובה קצרה: "אם"ן, שמאן, תשלח את זה אליו." בכך הקיע על הניסיון, שהיה מוצדק למדרי מבחינה מקצועית, להסתפק בשילוב החומר שהעביר מרואן בתוך תמונה המודיעין הכלולה שגבש אמ"ן גם על סמך מקורות אחרים, מבליהם להעכידו במתכונתו הגלמית לידי מקבלי החלטות.³⁵ לימים טען אליזי זעירא כי אחוריותם של דין וגולדה מאיר למחדר התטרעה גדולה לא פחות משלו, כיון שקיבלו את כל חומר "חותל" ממש כמויו ולכנן יכלו, ביחיד בתוקף ניסיונות הביטחוני העשיר, לבכו בקונספציה, אולם ועדת אגרנט לא באה עמים חשבון על כך.³⁶ באופן דומה טען יורשו של זעירא בתפקיד, אלוף שלמה גזית, כי מתכונת הפצת החומר זו הייתה שורש הבעיה ערבית המלחמה. בראיוון שהעניק לאבירים ברקאי ב-2014, הוא קבע:

הגורם העיקרי למחדר התטרעה במלחמת יום הכיפורים היה סינדרום מקור הצמרות המובהך – אשרכ' מרואן... כל מי שהיה במסגרת הכללית הזאת התקשה לנפץ את דופן הקופסה, לצאת החוצה ולהשוב אחרה. לעומת זאת, מי שלא נחשף למראן שיציר את המגנוט, ידע לחשוב אחרת. הפתחה לאסון נוצר מהפצת המידע הישיר של דיווחי אשרכ' מרואן. ביום אחד גולדה, דין ודודו מקבלים עשרה עמודים של דיאלוג פיקנטי עם אשרכ' מרואן, ובמקביל, מגיעה לשולחנם סקירה יבשה של אמ"ן מחקר, בניסוח פורמליסטי: "הגם ש...". וכן הלאה. איזה מהשניים יותר פיקנטי? הריווח של אשרכ' מרואן, כמובן. הם "מקדרשים" את חומר הגלם הזה של מרואן, מה

שהפרק גם אותם לעברדי מקור הצמרת, ולכן העניינו משקל חסר כל פרופורציה לחומר שלו לעומת המשנה האדרירה של חומריו המודיעין שהתקבלו ממקורות אחרות. הבעה לא נבעה מכך שהחומר שלו היה "מורגיאע" לעומת כל החומר الآخر, אלא שנוצרה ציפייה לקבל את החומר ממנו. כל עוד לא אמר את דברו, אי-הדריווח מפיו היה שווה במשקלם לכל המשנה האדרירה שהתקבלה ממקורות האיסוף השונות והמגוונים. ברגעים הקritisטים של הימים 4-6 באוקטובר, כולם התיחסו לאשרף כמו לאורקל מדלפי. וזה היה מגדלור הטעות.³⁷

טעןותיהם של זעירא וגזית הן חסרות שחר משלוש סיבות. ראשית, מכיוון שההתראה למלחמה, על פי תורת הפעלה של אמן שהיתה מקובלת גם על מקבלי החלטות, לא הייתה אמורה להינתן על בסיס מידע כזה או אחר שיעביר מרואן אלא על בסיס סימנים מעדים שיצביעו על כך שהצבא המצרי נערך בצורה שמאפשרת לו לפתח באש. ערב פתיחת המלחמה עמדו לרשות אמן אלפי ידיעות אלה, החל בדיווחות צפויות מקו התעללה על ציר צלילה שהובא עד קו המים, פינוי שדות מוקשים, סיורי מפקדים והכשרות ירידות לתעללה, עברו דרך ידיעות מהימנות לגמרי שהצביעו על העלאת הכנות לעילונה בכל זרועות הצבא המצרי ופריסת חירום של חיל האויר המצרי, וכלה בירוט שדרים שהדרו על מתן אישור לחילילים לשבור את צומח חורש הרמדאן ועל כך שברית המועצות מפנה את נכסה מצרים וסוריה ברכבת חירום אוירית מפני שהערבים הודיעו לה שהם מתכוונים לפתח במלחמה. החומר הזה לא הופץ במתוכנותו הגלומית מחוץ לאמן ו אף על פי שהצבע באופן חד-משמעות על הכנות לפתיחה יומת במלחמה, המעריך הלאומי לא סבר כך ונמנע מלתקוע בשופר התהדרעה עד הרגע האחרון. שנית, אין ראש אמן (כולל שלמה גזית) שהיא מוכן לקבל על עצמו אחירות בלעדית על מתן התהדרעה למלחמה כאשר כלי התהדרעה המרכזי (אשרף מרואן) מופעל על ידי סוכנות אחרת. ושלישית, כעולה מעדויותיהם של מקבלי החלטות, איש

מהם לא ראה במרואן את מי שיתן התרעה למלחמה. כולם תלו יהבם ב"אצעי האיסוף המוחדים" של אמרן שנעודרו במפורש למטרה זו ולכון, ובניגוד גמור לטענותיו של גזית, הם לא המתינו כלל למצא פיו של "מלך" בדינונים הקדוחניים בימים שלפני פרוץ באוקטובר.³⁸

כל אותו זמן שבו הווים מרואן מידיע על השמוריים שבסודות מצרים בידי מפעליו הישראלים, הוא המשיך לחקיר כאחד מעוזריו הקרובים ביותר של סאדאת, מי שהיה המוציא והمبיא שלו בכל תחומי הפעולות שנגעו לווב ולסעודיה וחבר קרוב של המנהיג המצרי ואשתו. הוא המשיך להיות גם חלק משפחת נאצר, אשר גם כבר איבדה את מושב הנשיאות בשל מותו של אבי המשפחה, עדיין הייתה נערצת על הכלול. זינוקו המטאורי של מרואן לצמרת המצרים לאחר חיסול האופוזיציה לשולטן סאדאת במאי 1971 נתן לו לא רק את ההזדמנות להיחשף לסוגיות שענינו יותר מכל את הישראלים, אלא גם לנצל את מעמדו הפוליטי כדי לעשותות לבתו. הוא ניצל זאת ביד רחבה, וכפי שאפשר ללמוד ממה שהתרפרס בעיתונות המצרית כבר באותה תקופה, לא מעט גבות הורמו במצרים בשל הדרך שבה התנהל.

פרק 1

שליחו של סאדאת לעניינים מיוחדים

החליטו של הנשיא סאדאת להפוך את מרואן לשליחו האישי עם תחומי אחריות מוגדרים – יחסית מצרים עם לוב וערב הסעודית – עלתה בקנה אחד עם הדרך שבה נהג המצרי לנחל את ענייני המדינה. לרשותו עמדו אמנים מגנוני שלטון מסורתיים וממוסדים בדמות הצבא, משרד החוץ או שירות המודיעין, אבל הוא לא נטה לעשות בהם שימוש רב בקביעת מדיניות. קריאה מוקפדת של ניירות מטה ארכיים או השתתפות בדיונים מתחשכים בין ארגונים יריבים במטרה למצוא את דרך הפשרה בין העמדות המנוגדות שהוצעו בפניו לא הלווה את סגנון הנהול שלו. תחת זאת, לפני הכרעות גדולות נהג סאדאת להתבודד – מנתק מיעוטים וממנירות, ומרוכז בעצמו ובחיפוש אחר המענה ההולם לבעה. התוצאה הייתה שכמ商量ים והוירטים שבמזכוזם חיפוש פתרונות של פשרה או מכנה משותף בין דעות מנוגדות לבעה, נטה סאדאת לפתרונות חדים, ברורים, מפתיעים, ועל פי רוב גם מסוכנים. כך היה כאשר החליט להתעמת עם גורמי האופוזיציה במקום לנסות להתאפשר עמה במאי 1971, כאשר החליט על "גיורוש הסובייטים" ביולי 1972 תוך סיוכן המשך הסיווע הסובייטי לארצו, כאשר יצא למלחמה באוקטובר 1973 הרף יחסית כוחות צבאיים שנטו בזרחה ברורה לטובת ישראל, וכאשר יצא למסעו לירושלים בנובמבר 1977 מבלי שהגיע קודם לכך להבנות עם ישראל וארצות הברית בדבר מפנה תחילה השלום שייפתח בעקבות יוזמתו.

כל אחת מהחלטות האלה יכולה להוביל לכישלון מחייב ולסום הקיירה הפוליטית שלו. העובדה שלא כך קרה מוכיחה שהמנהיג המצרי ניחן לא רק במידה גודשה של אינטואיציה פוליטית טובה, אלא גם ללא מעת מזול.

נטיתו של סדרת לעקוף את הביוורוקרטיות הגדולות הפכה את השימוש בעוזרים, הנאמנים לו אישית ואשר אינם שייכים למנגנוןם ממוסדים, לחינוי וחסר תחליף. במובן זה אشرف מרואן התאים לשיטת הניהול של סדרת כמו כפפה לדי, אף כי לאור המידע כיום על פעילותו כמרגל לטבח ישראל, ברור גם שלא תמיד הייתה זו ידו של סדרת. מרואן לא היה בני-בית בשום מנגנון ממשדי, ולכן גם היה משולל נאמנות ביוורוקרטית כלשהי. כתוצאה לכך הייתה לסדרת בסיס טוב להאמין שנאמנותו של מרואן תהיה בראש ובראשונה אליו אישית, לא רק כמנהיג המדינה והבוס היישר שלו, אלא גם כמי שהעליה אותו לגודלה. מרואן הביא עמו לתפקיד הרבה אמבייזיה, פיקחות, יכולת טוביה ליצור קשר עם אנשים שרצה להתאחד עמו, וועלך כלול – את יוקרתו כבן היחיד למשפחה נאצ'ר שנותר לעבוד באופן צמוד עם יורשו של המנהיג הנערץ. ו מבחינתו של מרואן עצמו, התפקיד שנתן לו סדרת והסמכויות שהאצל עלייו היו לא רק אמצעי לחזק את מעמדו ואת כוחו האישי במצרים, אלא גם קרש לפיצעה להגשים את החלום שיקד בו עוד מנעוריו, להפוך לאדם עשיר.

שافتנותו של מרואן, גילו הצער והעובדת שלא היה לו בסיס כוח מוסד במערכת השלטון המצרי, לצד נטייתו לתחכמים ולחמדנות, הפכו את חייו במצרים לעתירי דרמת. בעשור השני של חילפו מקידומו המהיר בעקבות אירועי Mai 1971 ועד 1981, עת עזב את מצרים בדרך להפוך לאיש עסקים בלונדון, הוא הספיק לעבור כמה הפקידים בכירים; لكنות לעצמו שורה של אויבים אישיים במצרים השליטן המצרי; להסתבר בشعරויות שונות; להיות מושאם, באופן פומבי, בשורת מעשי שחיתות ולצתת מרובם נקי; לבחוש בעניינה האינטימיים ביוטר של משפחת הנשיא סדרת; ולצבור הון רב בשל פי טענת יריביו, הגיע ל-400 מיליון לירות שטרלינג ב-1981. ועמוק

מתחת לפניה השיטה הוגה גם המרגל הטוב ביותר ביותר שירות א-יפעם את מדינת ישראל, וממי שאזהרתו ברגע האחרון כי בכונת מצרים לפתחה במלחמה "מחר" הצילה אותה מצוקה אסטרטגית גדולה בהרבה, שהיתה נקלעת אליה אלמלא אותה התרעעה גורלית.

היכולת שאיפשרה למראן לטעוף את הקשרים בין הראש המצרי ובין הצמרת הסעודית וההנאה הלובית התבבסה על מערכתיחסיו עם שני אישים: האחד, כמלך אדרהם הסעודי, גיסו של המלך פיסל, איש אמונה ומי שהקים את שירות המודיעין במלוכה והוא אחראי עליהם. الآخر, עבד אל-סלאם ג'לוד, ראש ממשלה לבן והאיש מספר שתיכן בצמרת הלובית, שלימים הורחק מתפקידו.

הכיגוריפה של כמלך אדרהם נזקקה מהחומרים שהם עשוים רומנים של דיגול ומתח. ליד 1929, בן לאב אלבני ואם טורקיה, ונזכר לענף במשפחה המלוכה הסעודית, אדרהם גדל בסעודיה מגיל שנה. אחותו למחצה, איפאט, נישאה לנסיך הכהן פיסל והיתה אשתו האהובה. ב-1961 מינה אותו פיסל, שכבר אז היה האיש החזק בממלכה, לשאת ולחת עם קונגסורצ'ום יפני בשם "חברת הנפט הערבית" על זיכיון להפקת נפט באזורי הניטרלי בין סעודיה לכווית. אדרהם, שזכה לאמוןו המלא של פיסל, קיבל בתמורה לייצוג סעודיה במשא ומתן שני אחוזים מהנפט שהחברה הפיקה. שר הנפט הסעודי באותה עת, עבדאללה אל-טרקי, העיריך, ובצדק, ששוו המתנה יגיע למליאardi דולרים ולכך הודיע על התנגדותו לכך. בთוך זמן קצר פיטר נסיך הכהן את השר. אדרהם הפך למיליארדר ונודע מז' בחוגי העסקים במזרחה תיכון כ"מיסטר שני אחוז".

ב-1964, מיד לאחר מותו של המלך סעוד ומינוי פיסל כ יורשו, מונה אדרהם רשמי ליוועץ המלך. בין שאר תפקידיו הוא הקים את "איסת'באראת אל-עמה", שירות המודיעין המרכזי של סעודיה, ואחר כך עמד בראשו במשך שנים. החלטתה להקים את השירות נזונה מהצורך למצוא כלים יעילים להתמודד עם אתגר החרנות

האנצטראיטית בחצי האי ערב, חתרנות שהסלימה כשל מלחמת האזרחים בתימן, ובها עמדו מצרים וסעודיה משני צדי המתרס. תפקיד נוסף שיעור לגוף החשאי החדש היה להרים את קרנה של ערבי הסעודית, בעולם ובמיוחד בארצות הברית. זאת על ידי שימוש באמצעים שונים, בראש ובראשונה תשלומי שוחד לגורמים המתאים.

על פי דפוס הפעולה הסעודי המקביל, המאמץ להכשיל את ניסיונות החתרנות של הגורמים הפרו-נאצטראיטים בסעודיה כלל, בין השאר, טיפול מערכות יחסים טובות עם גורמים המקורבים לנשיא נאצ'ר עצמו. במסגרת זו יציר אדרהם קשרים עסקיים עם ג'יהאן סאדאת, אשתו של יוושב ראש האספה הלאומית המצרית באותה תקופה, אנוואר אל-סאדאת, לתועלת שני הצדדים. לטענת העיתונאי בוב וודוורד, שחש עם עמיתו קארל ברנסטיין את פרשת "ווטרגייט" האמריקנית, קיבל סאדאת באותה תקופה הכנסה קבועה מהסعودים, ובמשתמע הכספיים העסקיים של ראש המודיעין הסעודי עם ג'יהאן סיפקו את הכספיו לכך בפועל. לאור קשריו ההדוקים של אדרהם עם הסיד-איידי-אי, ברור שהאמריקנים היו מודעים לקשר המינוחד שלו עם בני הזוג סאדאת, אם כי לא ברור היכן עבר הך בין ניצולו של הקשר לתועלתו האינטרסית הסעודית ובין ניצולו לטובת אלה של ארצות הברית.

הקשר בין אדרהם לסאדאת התברר כבעל חשיבות מיוחדת לאחר מותו של נאצ'ר. יחסיו מצרים-סעודיה השתפרו מאוד לאחר מלחמת ששת הימים וסיום המעורבות המצרית במלחמת תימן, וסעודיה הגישה מאוז סיוע כלכלי ממשמעותו למצרים כחלק מהפיצוי שוו קיבלה עם אובדן הרכבות מהמעבר בתעללה, הפתק הנפט בסיני והפסקת התירות הבינלאומית. תחת שלטונו של סאדאת היחסים האלה פרחו והגיעו לרמות גבוהות ביותר קרבה ושיתוף פעולה.

עם כניסה של סאדאת לתפקידו כנשיא מצרים מינה המלך פיטר את כמאל אדרהם לשמש שליחו האישى למנציג המצרי החדש, זמן קצר אחר כך הגיע השליח הסעודי לקהיר בשליחות חשאית שמטרתה הייתה לבדוק את האפשרות ליצור הבנות חדשות בין

שתי המדינות. אדרהם הבהיר לסאראת עד כמה הסעודים חוששים מהנוכחות הסובייטית המוגברת במצרים ומהשפעתה, והדגיש כי הנוכחות הזאת, קרי השתפתחה של דיוויזיית ההגנה האוירית הסובייטית בהגנת שמי מצרים, מאלצת את ארצות הברית להעניק לשראל תמיכה גדולה יותר מזו שהיתה רוצחה. סאראת השיב שהוא ווקק ליחידות הצבא הסובייטי על ארמת מצרים כל עוד קיימת סכנה מלחמה. עם זאת הוא הבהיר שאם האמריקנים היו לוחצים על ישראל ומשיעים להשתגת פתרון, אפילו בצורה של הסדר החלקי, הוא יהיה שלוח אותן הביתה. דבריו אלה של סאראת העברו לוושינגטון, ושם הם הודיעו לתקשורת ידי הסנטור הנרי ("סקופ") ג'קסון, מראשי המתנגדים לברית המועצות בסנתן. ההרלפה הביצה את הקרמלין ולא סייעה לשיפור יחסיו האמון בין הנהגת ברית המועצות ובין סאראת. אבל הדיאלוג הקרוב שנוצר בין אדרהם לסאראת המשיך להפתחה והפך לצינור תקשורת מרכזי בין ארצות הברית למצרים, שהיחסים הדיפלומטיים ביניהן נותרו במהלך מלחמת ששת הימים. במסגרת עורך תקשורת זה חזר השליח הסודי והעביר מסרים בין הצדדים, לרבות הבטחות מיוועץ הנשיא ניקסון לביטחון לאומי, הנרי קיסינג'ר, שאם מצרים תנק את הברית האסטרטגיית עם מוסקבה ותשלה את הכוחות הסובייטיים הביטה לבירת המועצות, ארצות הברית תסייע לה לקבל בחזרה את חצי האי סיני.¹

הקשר הבדיקה בין אדרהם לנשיא סאראת נשא פירות גם ברובך האפל יותר של יחסינו מצרים עם ארצות הברית. לטענת מוחמד חסניין הייכל, מקורבו של נאצ'ר ומיל שכל סודותיה של מצרים היו פתוחים לפניו, עם עלייתו של סאראת לשולטן מסרו לו גורמי המודיעין במצרים על מבצע חשאי שזכה לכינוי "דוקטור עצפור" ("דוקטור ציפור"). במסגרת מבצע זה, שעלה פי הייכל לא יותר מעשרה אנשים במצרים ידעו עליו, הוטמןו בסוף 1967 או תחילת 1968 מכשרי האזנה בנציגות האמריקנית בקהיר, שכוננה לאחר ניתוק היחסים בשגרירות ספרד. המבצע אושר בידי נאצ'ר, והוא קיבל את דוחות האזנה על בסיס קבוע. זמן קצר לאחר שעלה לשולטן קים סאראת

שיחת עם אדרהם, ובמהלכה הוזיר אותו הבהיר מפני פעילות "מוקדי הכוח" נגדו. תוך כדי שיחה נתן סדראת לבן-שייחו להבין שהשירות החשאי שלו מקיים האזנה קבועה לנציגי ארצות הברית בקהיר. היכל, ששמע על שיחה זו מפי סדראת עצמו, לא הצליח להבין מה הניע את המנהיג המצרי לפעול בהפקרות ביטחונית כזאת ולהסגר מבצע חשאי ורגיש כל כך למי שהוא ידוע כאיש של הסיס-אי-איי בסעודיה. יהיו אשר יהיו סיבתיו של סדראת, תוצאות מעשויו היו ברורות: בתוך

זמן קצר פסקו מתקני האזנה החשאים לעבוד.²

אשר מרוואן וכמאל אדרהם פיתחו מערכת ייחסים קרובה עוד לפני שסדרת מינה את חתנו של נאצ'ר להיות האחראי ל"תיק הסעודי". הקשר בין השנים נוצר דרך חברים משותפים, בהם ג'יהאן סדראת ומיטיביהם של בני-הזוג מרוואן עוד מתקופה שבו בלונדון, השיח' הכווייתי عبدالלה אל-מווארך אל-צבאח ואשתו סועאד. לפחות על פי מוקד אחד, היה זה אדרהם שהלחץ על סדרת למנות את מרוואן לתפקיד מחליפו של סמי שרכ' לאחר חיסול "مוקדי הכוח" במאי 1971. המנהיג המצרי נמלך אמן בדעתו ומרואן לא נותר בתפקיד זה למשך זמן רב, אבל מינויו כאחראי לקשרי סדרת עם הנהנגה הסעודית וביחור עם המלך פיסל העניק ליחסים ביניהם ובין אדרהם משמעות חדשה: הוא הפך את השנים לצינור התקשרות המركזי בין שתי המדינות, תוך עקיפת הערוון המסורי של משרד החוץ והשגרירים. מעבר למשמעות הפוליטית והמדיניות שהיו גלומות במינוי, מרוואן ואדרהם ידעו להפיק מהחיבור ביניהם גם רוחים אישיים.

בתרבות הפוליטית והעסקית הסעודית המושג "ניגוד אינטראיסים" אינו מוכר. ההפק הוא הנכון, וניצול של תפקיד רס-מעלה בהיררכיה הממלכתית לשם קידום העסקים הכלכליים הוא בגדר נורמה מקובלת ולא בלתי רצואה. תפיסת עולם זו עלתה בקנה אחד עם שאיפותיו האישיות של מרוואן. כמו אדרהם, מי שידע לנצל בצוורה יוצאה מן הכלל את מעמדו האיתן בצמרת הסעודית כדי לצבור הון אישי עצום דרך קבלת אחוזי תיווך נכבדים בעסקאות נפט, מטוסים (בעיקר מחברת בואינג האמריקנית) ונשק, היה גם בני-הזוג המושלים לעסקאות

המפרקאות שמרואן החל לבצע זמן קצר לאחר שקדם לתפקידו החדשים בעקבות אירועי Mai 1971.

העסקה הראשונה שבה שיתפו השניים פיעולה הייתה עסקת מקרקעין. מרואן קנה בשם אשתו מונה חלקת אדמה בת 23 פרדאן (92 דונם) באזור כרדרסה, סמוך למושב הפירמידות בגיזה וקרוב לקהיר. הוא שילם תמורת הקרקע שקנה 150 אלף לירות מצריות. אחר כך הוא ניצל את מעמדו כמקורבו של הנשיא סאדאת כדי להעלות את ערך הקרקע ומכר אותה ברוח גدول. בסוף שקיבל קנה מרואן כמה חודשים לאחר מכן חלקת אדמה אחרת, גדולה יותר. גם העסקה הזאת נעשתה בשם אשתו, וגם הפעם מכירתה הניבתה תשואה גדולה. הקונה הפעם היה לא אחד מאשר כמאל אדhem עצמו.

יריבו של אشرف מרואן, שהשיגו מידע על פרטי העסקה, דאגו לחשוף אותה לעין הציבור בighamמה להביך אותו ואולי גם את הנשיא סאדאת. העיתונאי המצרי ג'לאל אל-חמאצ'י, שהחומר הודף לו, האשים את מרואן במעשה שחיתות תוך שהעללה שורת האשמות נגדו. אחת מהן נגעה לשאלת מהican היה למשפחו של פקיד ממשתי, בכיר ככל שהיה, סכום הכספי הגבוה כל כך שנדרש לביצוע העסקה הראשונה. השאלה האחורה הייתה כיצד הפכו הקרקע שאותן קנה מרואן בזול ליקירות הרובה יותר בתוך פרך זמן קצר כל כך. בלחץ הדיוון הפומבי לא הייתה לנשיא סאדאת ברירה, והוא אישר לפתיחת חקירה של התובע הכללי בעניין עסקת הקרקע הראשונה. מרואן הסביר כי הכספי לעסקה הגיע מכירתה מכוניות שאשתו קיבלה במתנה מאחת מדיניות ערבית בשל היותה בתו של נאצר, וכי אשתו הייתה זו שמכירה את הקרקע. הטענה התקבלה, ייתכן מכיוון שהתקשורת עדין נתה חסד לבני משפחת נאצר. במקרה זה הסתיימה החקירה שלא כלום. ניסיון לפתחה בשל העסקה השנייה לא צלח מלכתחילה. לימים הודה מרואן עצמו כי לא אמראמת בשאלת מקור הכספי, אולם הכחיש שעשה שימוש במעמדו הפוליטי כדי לקדם את עסקיו. הוא אמר על העסקה: "לווייתי כספים מחבר וקנינו שניינו אדמה... המול האיד לנו פנים וଉשרנו הכספי עצמו פי חמישה תוע

שנתיים.³ בפעם אחרת שבה נשאל כיצד הchl לעשות את הנו, סיפר כי ביצע עסקת מקרקעין באבו דאבי. לטענתו, מה שהפך את העסקה לモוצלתת כל כך לא היה הכישرون אלא המזל.⁴

אפשר להניח שהחבר שהלווה למראן את הכספי לביצוע העסקה הראשונה היה כמאל אדרם, שחף לסייע לאשרף מרואן, אם מכיוון שרצה לקנות השפעה פוליטית על גורם מפתח בחצרו של סאדאת ואם בשם הידידות האישית. סביר להניח שגםותם שיקולים אדרם גם קנה ממו, בסוף כל אותן עסקאות נדל"ז, את הקרקעות במחיר גבוה תוך הפיכת מרואן לאדם אמיד. אבל לא מן הנמנע גם שהמקור הפיננסי לעסקת המקרקעין הראשונה (150 אלף לירות מצריות) היו כספים שהמוסד נתן למראן בתמורה למידע שהעביר לישראל. אם כך היה הדבר, אדרם היה רק גורם שסייע לו בהמשך להרוויח עוד יותר.

יחסיו הקרובים של מרואן עם כמאל אדרם פתחו בפניו לא רק הזדמנויות כלכליות אלא גם שער כניסה לחוגים חברתיים הראשונים. הבולט שבהם היה החיבור לחוג בוגרי "קולג' ויקטוריה" שבעדו אלכסנדריה, מוסד הלימודים החילוני האליטיסטי של העולם העברי, אשר מאז הוקם ב-1902 הוציא מתחכו לא מעט בוגרים שהגיעו לumedות כוח ושלטון. בדומה למסורת המקובלות במכינות יוקרה בארץות אחרות, חלק מהבוגרים המשיך לשמר על קשר שניים רכובות לאחר תום הלימודים. אדרם, שהיה בוגר הקולג', טיפח מערכת יחסים קרובה עם בוגרים חשובים אחרים, בהם המלך חוסיין מירדן, זייד אל-רידפאני, מי שכיהן בראש ממשלתו של חוסיין, והאחים עדנאן ועצאם ח'אשוגי, בניו של רופאו של מלך סעודיה שלמים הפכו לאנשי עסקים חובי עולם. הוא הכיר למראן את חוג הידידים הזה, והמצרי העזיר ירע לטפח עמו קשרים שנוצרו, כמו במקרה של עדנאן ח'אשוגי, לקידום עסקאות כלכליות, או במקרה של מנצור חסן, שר האינפורמציה במשל סאדאת ואחד האנשים החזקים בלשכת הנשיא ומידיתו של אשתו, כדי לקדם את מעמדו הפוליטי.

בздמנויות אחרות היו אלה דוחוק באוגרי הקולג' שעשו שימוש בקשריו ההדוקים של מרואן עם הנשיא סאדאת כדי לקדם את

תוכניותיהם שלהם. כך למשל בספטמבר 1978 נפגש המלך חוסיין עם מרואן בלונדון, וניסה להעביר דרכו מסר חזאי לנשיא סאדאת בדבר רצונו להצטרף לועידת השלום עם ראש הממשלה בגין שהתקיימה באותה עת בקמף דייוויד. חרף העובדה של חוסיין, שאף קיים בעידודו של מרואן שיתה טלפון בנושא עם סאדאת, סירב המנהיג המצרי לביקשת המלך.⁵

כאמור, במקביל לטיפוח היחסים עם ערבי הסעודית קיבל מרואן גם את האחירות ל"תיק הלובי". הנושא הלובי היה מורכב בעיקר בגלגול אופיו הפכפך, תפיסת העולם המשיחית ודרך התנהלותו הבלתי צפואה של מנהיגו הצעיר של לוב, הקולונל מועמר אל-קדאפי, שתפס את השלטון בה厖יה צבאית בספטמבר 1969. קדאפי, מעדיצו של נאצ'ר, שאף להעלות את ארצו על פסים של קדמה כלכלית וחברתית, אך גם חתר להרגיש את אופייה האסלאמי, האנטי-אימפריאליסטי, והפאני-ערבי. כחלק מתפיסת העולם הזאת הוא ניסה להוביל, פעמיחר פעם, מהלכי איחוד בין ארציו לשכנותו מצרים, וניסיונות אלה היו מקור לא אכזב לכ庵 ראש ולטרdotות מבחינתו של סאדאת. אבל הקשר עם לוב היה חשוב הן בגלגול יכולתה הכספית שנשענה על רוחים מתמלוגיים נפטר משופרים שהמשטר החדש הצליח להשיג מחברות הנפט והן כיוון שלוב הייתה הצינור המركזי שדרכו היה חיל האויר המצרי יכול לקלוט מטוסי קרב בעלי טווח מספק שיאפשרו את תקיפת שרדות התעופה של חיל האויר הישראלי.

אם בקרה הסעודי איש הקשר של מרואן היה מיליאדר, איש מודיעין ויועציו הקרוב של המלך פיייסל, בקרה הלובי חולית הקשר האישית הייתה דמות אקווטית לא פחות – מיג'יר עבר אל-סלאם ג'לוד, מי שנחשב סגנו של קדאפי וכיון משך חמיש שנים (1972-1977) כראש ממשלה לוב. ליד תחילת שנות ה-40 (שנת הילדה שלו מופיעה במקומות שונים כ-1940, 1941, 1943 ו-1944) ובן לשבט המחרבה, אחד השבטים הקטנים והדלילים במדינה, ג'לוד,

בדומה לקדאפי, בא משכבה כלכלית-חברתית נמוכה כלוב. עם זאת הוא זכה, בניגוד לרוב בני-גilio בשבט, לחינוך תיכון ו אף THEN קריירה של רופא. בהשפעתו של קדאפי, שאותו פגש לראשונה בבני הצלא לאחר שהשניים נעצרו בעקבות הפגנה ב-1959, החליט לפנות לקריירה צבאית והצטרף לבית הספר לקדינים. תוך כדי שירותו הצבאי הרבה ג'לוד לקרוא את הספרות המהפכנית שהיתה פופולרית באותה תקופה – בעיקר על בסיס הניסיון שהצטבר במהלך שעוניו מצרים וקובה. עם זאת, בניגוד לקדאפי שגדל באוירוריה שבטי אודקה ופוריטנית, בית הגידול השבטי של ג'לוד היה פתוח יותר. השילוב בין הפתיחות היחסית זוatta לנטייתו לאומיות מהפכנית ערבית ופהות לעבר האסלאם הסגפני שאליו כיוון קדאפי את עצמו, הפך את ג'לוד לפתחו הרבה יותר ממנהגו ל"חיים הטוביים".

גם בగדרית הדרומיות הססגוניות שאלילו את ההנאה הלבנה הצעירה תחת שלטונו של קדאפי התבלט ג'לוד בסגנון המקורי. אחד ממאפייניו הבולטים היה הפגנת חוסר כבוד כלפי נציגי המעצמות הזרות. כך לדוגמה, בبوكר שלאחר המהפכה שהדיחה מכיסאו את המלך אידריס, התבקשו שגרירות ארצות הברית, ברית המועצות, בריטניה וצרפת לשלחן נציגים כדי שימסר להם מידע על אירוע הלילה הקודם ועל השלטון המהפכני החדש. ארבעת הנציגים המתינו איש-איש מחוץ לשגרירותו, ונדרחו לתוך ג'יפ צבאי שהגיע לאסנו אותם. לבש המדים שישב ליד הנהג, שניכר בו שהיה המפק, הורה להם לקרוא לו "סמל מוחמד". הארבעה הגיעו לבניין הרדי והטלוייזיה, שם תודרכו בידי "סמל מוחמד" ובידי קדינים אחרים על תמונה המצב. "סמל מוחמד", כך התברר להם אחר כך, היה סגן ג'לוד, מספר שתים בשלטון החדש ומיל שוחbil את כוחות הצבא שהשתלטו על מרכזי השלטון בטראיפולי לילה קודם לכך.

עבד אל-סלאם ג'לוד היה גם הדמות המרכזית במשא ומתן שנפתח בין המשטר החדש לנציגי חברות הנפט הזרות בסוגיה של העלתה התמלוגים שקיבלה מהן המדינה. אלה לא השתנו במשך שנים רבות שנים, ועתה הוא הציג דרישת להעלותם בשיעורים חדים. במהלך

המשא והמתן נהג ג'ילוד לזמן את נציגי החברות לפגישות בשעות הלילה המאוחרות, להגש להם ודרישות או הצעות כתובות ושלוחם אולם בחורה לחדרי המלון שלהם. זמן קצר אחר כך הוא היה מצלצל למלאן ותובע תשובה מיידית, לעיתים תוך יום שאמ לא יקבלו את ורישותיו, החבירה תולאים. בהזדמנות אחרת נכנס ג'ילוד לחדר הדיונים, תחתמך עטן על כתפו, ודרש כי מעצמות המערך ימכרו נשק ללב.

בסופו של דבר נכנעו חברות הנפט לדרישות הלוביות.⁷

לזכותו של ג'ילוד אפשר ל佐קף את העובדה שלא הפלת בין נציגי המעצות הגדולות, שאוთן תיעב בשל מה שתפס כניצול של ארצנו, ובין מי שהיו אמורים להיות ידידיו ובנוי-בריתו. הוא הפגין יחס שווה של חוסר כבוד לכלם. כך במרץ 1973, בהיותו ראש ממשלת לוב, הוא הגיע למצרים לדינונים בנושאים של שיתוף פעולה צבאי לובי-מצרים. בדינום השתתפו גם שר המלחמה המצרי הגנרל אחמד איסמאעיל ואשרף מרואן עצמו. תוך כדי השיחות התעורר ויכוח בין הלובי הצעיר ובין שר המלחמה המצרי, איש צבא ותיק בסוף שנות החמשים שלו, על הטווח של טיל קרקע-קרקע מסוים. שר המלחמה טען שטווח הטיל הוא 42 קילומטרים ואילו ג'ילוד גרס כי מדובר ב-4.2 קילומטרים בלבד. בעיצומו של הוויכוח הובא בכך של פרסום מקצועינו מוסמך שבו נמצא פרט הטיל. מעין בו עליה שג'ילוד זדק. הלובי הצעיר לא היה יכול להתפרק, והעיר בציגיות לשר המלחמה המצרי כי סימן קטן של נקודה בין ספרות יכול ליצור הבדל גדול, וכי ראוי שהקצינים יהיו קפדיים יותר בדיווח על הפרטים כדי שההנאה המדינית תוכל לקבל החלטות איקוחיות. שר המלחמה נמלא בעס על דברי הביקורת מפי מי שփחות מאربع שנים קודם לכן היה קצין זוטר בצבא לוב, ואמר לג'ילוד: "השתתקתי בשלוש מלחמות כאשר אתה עוד הייתה ילך קטן". ג'ילוד השיב כי למרבבה הצעיר כל המלחמות האלה היו כושלות וכי הכישלון נבע מפרטים שגויים שאנשי הצבא מסרו למנהיגיהם.

אחר לכך עזב את החדר כשהוא גורם למשבר בשיחות.

מרואן רץ אחרי ראש הממשלה הלובי בניסיון להרגיעו ולישב את ההדרורים אך כשל במשימתו, וג'ילוד מיהר להתייצב בפני סדראות

ותבע את כבודו האבור על הדברים שהטיח בו איסמאעיל. עוד הוא מתלונן ושר המלחמה נכנס כrhoה סערה, הציבע על ג'לוד ובכול זעם אמר לסדראת: "הילד הלא מהונך זהה השפיל אותו מול קציני". כשיג'לוד ניסה להגיב, איים שר המלחמה: "אם הילד הלא יסתום את הפה אני אכה אותו במכפי". אחר כך יצא מהחדר בטريقת דלת, חזר לבתו ולא שב למשרד המלחמה ממש שולשה ימים. ג'לוד, נסער אף הוא, נסע באותו יום ללוב ובכך פוצץ את השיחות. אשף מרואן, שנזקק לכל יכולותיו הדיפלומטיות כדי להזכיר את הדברים למלולם, נסע אחוריו לטריפולי וחזר עם תשובה מקדאפי לסדראת כי הלובים תובעים את סילוקו של אחמד איסמאuil. סדראת לא היה מוכן לשםוע על כך משום שהכנות למלחמה ננו ישראל כבר היו בשלב זהה בעיצומן. בסופו של דבר איסמעיל לא סולק מתפקידו, אבל מצרים נענתה לדרישת ראש הממשלה הלוני להקים מסלול הידברות בתחום הצבאי שייעוך את שר המלחמה. מבחינתו של ג'לוד לא היה די בכך. הוא הורה לעורך דין לובי להגיש תלונה משפטית נגד איסמאuil ולא משך אותה אפילו לאחר מלחמת אוקטובר. שר המלחמה המצרי לא ביקר בלבוב עד יום מותו, בסוף 1974.⁸

בניגוד לאדרהם שהיה מבוגר בהרבה מרואן, ג'לוד ומרואן היו בערך בני אותו גיל. עובדה זו, לצד ייחוסו המשפחתי המרשימים של מרואן וייכולתו להקסים את מי שהוא חוץ בקרו ולהתאחד אליו, הפכו את היחסים בין השניים מיחסים מקצועיים ליחסים חברתיים. ג'לוד נהג לא פעум להסתלק מטריפולי, אשר בה, בשל משטרו הסגפני של קדאפי, לא היה יכול ליהנות ממנעמי האלבוהול ותענוגות אחרים. בחלק מהקרים הוא ברוח לקהיר, שם נהגו הוא וקצינים לבאים אחרים לבנות עם מרואן בלילות של שתייה והנאות הגוף. במקרים אחרים נפגשו השניים באירופה, על פי רוב ברומה או בלונדון. בהזדמנות אחת, כאשר מרואן בילה בלונדון עם ראש הממשלה הלובי, קיבל ממנו דובי פניה לדאג ל"בנות" בעבוד הלובי רס-המעלה. הפן הזה של חי הלילה של לונדון היה זור למפעלי הישראלי, וככלית בקרה הוא

ביקש את עוזרו של גורם אחר בשלוחה שפנה לשירות ליווי והביא את העניין על תיקונו. ניאופיו של ג'ולד מומנו במקרה זה בידי משלם המסים הישראלי.

גם הובילוים עם אנשי הצמרת של לב נוצלו בידי מתנגדיו של מרואן לניסיונות לפגוע בו. לפחות במקרה אחד, במהלך מסיבת ברירה בשכונת פאר בקהיר, הם נעלמו את הדלת על מרואן, ג'ולד וחבריהם אחרים במוועצת המהפכה של לב. לאחר כך דיווחו למשטרתו על צעקות שנשemuו מהדרה, ושותרים נאלצו להגיע למקום. סאדהט קיבל דיווח על התקritis אולם עבר עליה לסדר היום. גם אם היא הביאה עוד יותר את ריחו של מרואן בקהיר, הנשיא המצרי לא היה יכול לותר על שרירותיו. הקרבה האינטימית שנוצרה בין מרואן לסגנו של קראפי הפכה את חתנו של נאצ'ר לציר חינוי ביחסו לוב-מצרים, וסיעיה משמעותית לקודם הפרויקט הלובי-מצרים החשוב ביותר באוטה תקופה, עסקת מטוסי המיראז' עם צרפת.⁹

שווי העסקה, שבמסגרתה נמכרו 110 מטוסי מיראז' ואשר פרטיה כבר תוארו קודם, עלתה על 200 מיליון דולרים. במטרה לסייע בקידומה הרוכה מרואן נסע לא רק לטריפולי, אלא גם לצרפת, אף כי הלובים היו אלה שסייעו את החזיות הגליטימית לעסקה. סאדהט עצמו הדגיש לא פעם כי אשף מרואן הצליח, באמצעות כישוריו וקשריו האישיים, להתגבר על בעיות שנוצרו, ולהתמודד בהצלחה עם מכשולים לא מעטים שהציבו צרפת ומפעלי המטוסים "מרסל דאסו" בימים הקשים שלפני מלחמת אוקטובר 1973.¹⁰ קרגיל, מאמציו של מרואן לא היו לשם שמים בלבד. לפחות על פי חלק מהמקורות המצריים, הוא ניצל את מעורבותו בעסקה כדי לגוזר לעצמו קופון בצדקה של עמליה שמנה.¹¹ על פי פרסום בעיתון "אל-שבב", הוא הרוויח מהעסקה עשרה מיליון דולרים.¹² יתרכן שסכום הכספי שציין העיתון היה מוגזם, אבל אין ספק שמעורבותו של מרואן בעסקה אפשרה לישראל לדעת את כל שהוא צריך לדעת עליה.

היכולות הגבות של מרואן בטיפול בכויות, במילויו בתחום הלבני, לצד הקשרים ההדרוקים שטיפה עם גורמי המפתח ביחס מקרים עם ערבי הסעודית ולוב היו דביה-חיבות והפכו אותו לנכס אמיתי, לעיתים חסר תחליפ, מבחינתו של סדראות. לצד אלה הוא גם הצליח לנצל את הקשרים הטובים שפיתה עם חלק ממוקובי הנשיה, בראש ובראשונה עם אשתו ג'יאן, שעמה ניהל מערכת יחסים קרובת ביותר, כדי להשיג את תמיכתו הפוליטית של הנשיה. די מהר התברר כי נתיתו של מרואן להסתבר בעסקאות מפוקפקות ולהקדים עלייו אויבים קשים מבית הפה את קרבתו לסדראות לחיוניות בשביבו במאבק המתמיד שנאלץ לקיים על מעמדו בצמרת המצרית.

מלכתחילה היו רבים במשרד הנשיאות של סדראות שלא רואו בעין יפה את עלייתו המהירה של מרואן לאחר חיסול מרכזי הכוח, ואת הסמכויות החדשנות שהענכו לו. הסיווע שהעניק לסדראות במאבקו בגורמי האופוזיציה, ואשר הביא לכך שמיטיב חבריו של הנשיה נאזר מצאו עצם בבית הכלא, הפק אותו לבוגר בעיני הגורמים הפרו-נאציריסטים במצרים. ביטוי ברור לכך ניתן ביחסה העוין של משפחחת נאזר עצמה, האלמנה תחיה, הכת הורא ובעלתה ובנוויל נאזר, כלפי אשף ואשתו מונה. אולם מרואן ידע לנצל את העוינות הזאת והרבה להתلونן, ביחיד או צווני סדראות, על המחר הכרך שהוא ואשתו משלמים על תמיכתו במחליפו של נאזר ועל יהסיהם הקורנים עם בני-הזוג סדראות. לא פעם גם טען כי המזימות נגדו וההשומות שב簟ו הוואס ממקורן בקשרו, שנתפס בידי רבים כבלתי ראוי, בין היוטו חתנו של נאזר ובין העוברה שטייע בידי יורשו של המהיג הנערץ שלא הlk בדרכי קודמו. אבל גם אם מרואן עשה שימוש במרכיב העוינות המשפחתי באמצעות לחיזוק מעמדו ולכיסו על טענות נגדו, אין ספק שהזדהותו עם סדראות אכן העלה עליו את חממתם של לא מעט גורמים במצרים.¹³

מקור אחר לאנטגונים שמרואן עורך סביבו היה הקנהה בשל מה שיצג: בחור צעיר, נאה ורחות דבר, בעל ייחוס משפחתי מרשים, שזינק, ללא ניסיון מוקדם ומבליל שהיה יכול להציג רקורד הייגים

מרשים, היישר לצמרת המנהיגות במצרים. הקרבה האישית לנשיא, שביצר עתה את מעמדו, ולאשת הנשיא, שנטהה (בניגוד לקודמתה) להתערבות בענייני המדינה, תרמה לשמוועות על התנהוגות הלא רואיה וודחפה למHALכים שנעוועדו לפגוע במעמדו. שיטת הממשלה של סאראת, שנבנתה פחות על נוהלי עבודה מסודרים וייתר על קשרים אישיים עם אלה שהמנציג סמרק עליהם, הפכה את מקומי הכוח האישי לחילק בלתי נפרד מסביבת העבודה הביזנטינית שנוצרה בחצר הנשיאות. מרואן עצמו הסביר פעם את מקור השנאה כלפי כך: "70 אחוז מהמצרים שנאו אותו. עשרה אחוזים מתוכם בשל זיקתי לגמל עבד אל-נאצ'ר ו-60 אחוז בשל גילי. בהתאם לחוק הקאים אסור למונות אדם למשרת שר עד שמלאו לו 35 שנה... ול依 היה סמכות פיקוח על כל השירותים בעודיו בשנות העשרים לחיי – דבר לא מקובל!"¹⁴ גם אם הגזים במעמדו ובכוחו והמעט באחריותו האישית לעוינות שעורר ולמעע שונפת נגדו, יש בדברים אלה מידה של אמת.

אבל בסופו של דבר הייתה זו דרך התנהלותו של מרואן שתתרמה יותר מכל להתקפות האישיות עליו ולהאשמות כי מעשו נגועים בשחיתות אישית. ואכן מרואן, על פי כל העדויות הזמיןנות כיום, היה מושחת. כך למשל, לאחר טיפולו ב-1971 בעסקת רכב שכמסגרתה רכשה לשכת הנשיאות של סאראת מכוניות שרד מחברת מרצדס הגרמנית, אנשי שירות המודיעין הכללי בדקו את פרטי העסקה ולאחר שהצלו להציג את מסמכי הביאו, גילו ספיקי המאהה בסך מיליון Dolars שהולמו לו. ראש המודיעין הכללי, הגנרל אחמד איסמאעיל, הביא את פרטי החקירה לדידעת הנשיא, אולם זה הורה לו לגנוו אותה. אנשי המודיעין שטיפלו בחקירה היו מנוסכלים מאוד מתחזאותה, ולאחר מהם העביר את פרטייה לעיתונאי, שחזר והעלה בפני סאראת את הדרישה לחזור את הפרשה. הפעם סאראת הסכים, ומרואן ואביו נחקרו מיד. אשרכ' מרואן טען כי את העסקה ביצע פקיד בכיר אחר בלשכת הנשיאות, אבל חקירת המודיעין הוכיחה את זכותו של אותו פקיד. מנגד, בסיום החקירה גם לא נמצאו ממצאים מפלילים נגד מרואן, מה שהוביל לסיומה מבל' שיינקטו נגדו צעדים נוספים.¹⁵

לפחות על פי מקור אחד, במהלך החקירה נמצאה ההמאה כס' מיליון הדולרים וזה הועברה לידי סדרת. לא ברור מה עלה בגורלה.¹⁶ העובדה שאشرف מרואן נחקר בפרשה זו עם אביו לא היה מקרי. עם סיום החקירה הצבאית שלו יצא האב לעולם העסקי, ובמהלך שנות ה-70 זכה במצרים לכינוי "מיסטר חמשה אחוזים" - בעקבות העמלות הנדריות שנаг, על פי מקורות רבים, לגוזו לעצמו מעסיקות שונות. ג'לאל אל-דין אל-חמאמי, אותו עיתונאי שהוא שותף מרכזי לחשיפת פרשת הקרים שמרואן קנה ומכר לcamel אדום בראשית הדרך, חקר גם את עסקיו של האב. שר הסחר המצרי, זכريا תופיק אל-פתאח, אישר לו כי אביו אל-זופא מרואן אכן נשד בקבלת שוחד, ואמר כי יש להציג לחישול החקירה שלו ולהוציאו לפנסיה. מחקרים נוספים שעשה העיתונאי בפרשה זו עליה שננד אשרף מרואן ואביו הצבירו חדשות רבים, שלפיהם האב קיבל אמנת שלומי השודד אבל מי שהציג לו אותן היה הבן, שניצל לשם כך את מעמדו הפוליטי. גם במקרה זה לא נפתחה חקירה רצינית, אף כי הצביר חומר רב בנושא.¹⁷ נראה כי גם הפעם הופעל על גורמי אכיפה החוק לחץ פוליטי להימנע מפתחית החקירה בשל החשש שתוצאותיה עלולות לגרום מבוכה לנשיא סדרת.

מעורבותו של שארכ' מרואן בשערוריות השונות לא הוגלה לנושאים בספרים בלבד. אחת החשובות והמשמעות שבפרשיות אלה נוגעת ליריבות שהתחטבה בין ובין קצין במשמר הרפובליקה לשירות אף הוא בלשכתו של סדרת, אחמד אל-מסרי. גם כאן פרט הפרשה אינם ברורים לגמרי, ורוויים גרסאות סותרות של בעלי עניין. אולם מכל העדויות עולה כי אל-מסרי, צעיר מבטיח ומוכשר, רחב אופקים וşaftan, היה יריבו הגדול של מרואן בלשכת הנשיאות, וכי מרואן חש שהוא עלול להחליך אותו בתפקידו. חרף היריבות בין למראן אל-מסרי זכה לאמוןו של סדרת, מה שהפך אותו לבעל עצמה פוליטית ממש. נדבר נוסף במבנה העוצמה הזאת, שבראיינו של מרואן היה עלול להתברר כהרגה גורל, הייתה העובדה שאל-מסרי הכיר את לבנאנ, בתו ה בכורה של הנשיא, או בתחילת שנות העשרים

שלה, ואם משיקולים תועלתיים או מסיבות רומנטיות ביקש להתחנן אליה. מרוואן, אשר ידע היטב את הפטונציאל הגלום בה策נותם למשפחה הנשייתית באמצעות נישואים, ראה במהלך כזה איום ובמשמעות על מעמדו, ולכן הcessת הנישואים הפכה ליעד מרכזי שלו. האופי הביזנטי של סכיבת העבودה של סדרת הפך ממשימה זו לאפשרית.

בעילילה שהתפתחה חברו למרוואן שני בעלי כוח: ג'יהאן סדרת, שלא שבעה נחת מהדרעון שבתת תחתן עם עובד מדינה, גם אם הוא מוכשר מאוד ומכביה, ופאווי עבר אל-חאפו, מזקירו האישי של הנשיה, חברו, ואיש סודו ומונו. על פי גרסה אחת, היה זה מרוואן שיכנע את אשת הנשיה להכשיל את הנישואים. על פי גרסה אחרת, הייתה זו ג'יהאן שגייסה את מרוואן במהלך. מה שברור הוא שבין השניים נוצר מפגש אינטנסיבי שבמרכזו עמדת הרחיקת אל-מסירி מסביבת הבית. ג'יהאן העבירה מכתב לאל-מסירி, ובו הבהירה לו כי בתה אינה אהבת אותו ולאן מן הרاوي כי יפסיק לחזור אחריה. אבל כיוון שלא היה אפשר לסגור שבקשה בלבד תחשל את הקשר בין השניים, הפעילו ג'יהאן, מרוואן ואל-חאפו לחצים על הנשיה סדרת במטרה להעביר את אל-מסירי משלכתו ועל ידי כך לנתק את הקשר ביןו לבין לובנה. סדרת נעה להלצות, ושיגר את הבוחר הצער לשלהות דיפלומטית בתימן. עם שובו, לאחר שמילא את השליהות בהצלחה, התהדר איום הנישואים ללובנה ובמקביל התחדשו הלצות על סדרת להרחיק את אל-מסירי לתקופה ארוכה יותר. לאלה נוסף שליחסים שונים שהבהירו באל-מסירי כי לנוכח ההתנגדות הרבה אין לו סיכוי לזכות בידיה של בת הנשיה. נראה שננקטו גם עדויות שונים שתכליתם הייתה להביא את ריחו של הבוחר בעיני סדרת. בין השאר קיבל הנשיה דיווחים מגורמי מידעין על התנהבות בלתי הולמת של אל-מסירי, ונמסר כי אלה העלו את חמתו של סדרת ועירערו את תמייכתו בו.

הקוואליציה נגד נישואי אל-מסירי ללובנה הצליחה להציג לבסוף את שלה: סדרת החליטה להבהיר את הבוחר המאובב למשרד החוץ, ושם הוא פיתח קריירה דיפלומטית. בכך הקץ על הקשר

הרומנטי בין השניים. לבנה עצמה התתנה זמנם אחר כך. הפעם היזוג – עם איש עסקים עשיר, בן למשפחה אристוקרטית מצויה ותיקה – היה לשבעות רצונה המלאה של אמה.¹⁸

לנzychono של מרואן במקורה זהה היה אפילוג מוצלח פחות מבחןנו. באמצע שנות ה-70, לאחר שעלה שולחנו של סדרת הצטברו כמה תלונות על התנהגות לא נאותה של בז'יחסוט, הוא החליט לבסוף את החשדות נגדו. לתפקיד בחור שלא אחר מאשר ביריבו והותיק של מרואן אהמד אל-מסרי, שערך, בעיקר בלונדון, עבדות בילוש קפדרנית ביותר ומצאה כמות נכברה של מסמכים שהעידה על פעילות חריגה בחשבונות של חתנו של נאצר. בין השאר הוא הביא מסמכים שהוכחו כי כבר ב-1972 רכש מרואן שני מיליון מניות של חברה מסחרית גדולה בלונדון במחair של שתי לירות שטרליינג למניה. על פי שער הדולר במועד הריכישה, שני דולר לירה שטרליינג, עלות העסקה הייתה שמונה מיליון דולרים. למרואן לא היה הפעם הסנו טוב לכך, וכאשר המסמכים הובאו בפני סדרת הוא לא היה יכול להעתלם מהם. מצאי החקירה שניהל אל-מסרי החולו להניע את התהיליך שבמסגרתו הורחק מרואן מסביבתו הקרובה של הנשיית לתחומי אחריות אחרים, ובסופה של דבר לעזיבתו את מצרים.¹⁹

תפניות אלה בדרכי היו של מרואן עדין היו או רחוקות. בתחילת שנות ה-70 הוא ניהל במקביל שלוש קריירות נפרדות, ובכל אחת מהן הוא הגיע להישגים מרשימים. הראשונה, הרשמית והגלילית, הייתה כשליחו האישי של הנשיא סדרת בנושאים ערביים, ברגש על ענן הסעודית ולוב. במסגרת זו הוא ביצע עסקות שליחויות, נועד עם מנהיגים ערבים בקהיר ונסע מקהיר לבירות ערב עם מסרים מנהיג מצרים לעמיתה. חלק מהשליחויות היו פומביות. כך למשל, הופיע בתקשורות העARBית התקיחויות לbijouteries שערך בכירת ערבות הסעודית ביוני ובוילי 1973 ובמסגרות נפגש עם המלך פיסל, או לשיחה שקיים חדש אחר כך עם מנהיג קווית, השיעיח' צבאח אל-סלאם אל-צ'באח,

אשר לו העבר איגרת מהנשיה סאדאת.²⁰ פגישות אחרות היו חשאיות. הירועה שבhn (בריעבר) התקיימה באוגוסט 1973 בסעודיה. במקורה היה מרוואן התלווה לנשיה סאדאת שנועד לשיחת ארוכה עם המלך פייסל, ובמהלכה מסר המנהיג המצרי על כוונתו ל יצא למלחמה בקרב, אף כי לא צין את המועד.²¹

במקביל עסק מרוואן גם בהשגת ציוד לחימה מדינות ערביות לרעת המלחמה המתקרבת. במסגרת זו הוא טיפל לא רק בהשגת מטוסי המיראץ' מלוב, אלא גם בקידום עסקה שבמסגרתה הייתה ערבית הסעודית אמורה לרכוש בשבייל מצרים 32 מטוסי מיראץ' נוספים, נוספת על מסוקי סייקינגן מתוצרת בריטניה. עסקת המסוקים שנרכמה באמצעות מרוואן בין סאדאת לממלך פייסל, נעשתה מבלי להתייעץ עם שר המלחמה, הרמטכ"ל ומפקד חיל האויר במצרים. בסופו של דבר היא לא התממשה. ובניגוד לקרה הלווי, גם מטוסי המיראץ' שערכם הסעודית הייתה אמורה לרכוש בעבור מצרים לא הגיעו לארה המלחמה.²²

הקרירה השנייה, אם אפשר לכנות זאת כך, נגעה בדרך שבה ניצל מרוואן את הקשרים המڪצועיים והאישיים שבנה כדי "לעשות לבתו". גם אם יש הגזמה מסוימת בחירות השמועות שהלכה והתעבה סביב מעשי השחיתות שלו, ברור כי הוא ניצל היטב את מעמדו כדי להתעשר בקצב מהיר, ועשה זאת בהצלחה מרשימה. כפי שעה בחקירה שנייה אהמד אל-מסירי בלונדון, כבר ב-1972 רכש מרוואן חבילה מנויות בערך של כשמונה מיליון דולרים. מקור הכספי בלונדון אינו ידוע ועלה האפשרות שרכישת המניות בוצעה בחלוקת בכפסים שמרואן קיבל מהמוסד בעבור שירותו. אבל ביום ידוע שהמוסד לא שילם לו סכומים כה גדולים, וכך ברור שרוב הכספי הזה הושג מתשומי שוחד. בכך יש להוסיף דיווחים על עסקאות מפוקפקות אחרות, דוגמת עסקת המקראען שעשה עם קمال אדרה ב-1971 או המילוניים שקיבל כعمלה בעבור טיפולו בעסקת מטוסי המיראץ' עםLOB. אם אלו מקבלים דיווחים אלה כנכונים בעיקרם, אפשר להסביר שכשלוש שנים לאחר שחזר בכוורת פנים עם אשתו מלונדון בשל

מתת כספית שקיבלו מבני-הוזג אל-צבאח, ואשר נועדה לאפשר להם לחיות ברווחה בכירה האנגלית, אשר מרוואן כבר היה אמיד דיילנדלי חי פאר בלונדון, או בכל מקום אחר שבו יבחר, מבלתי לקבל סיוע כספי חיצוני כלשהו. חלומו של הבוחר הצעיר להיות עשיר כבר התגשם. והקרירה השלישית שלו הייתה כמרגל. תרומת המידע שמסרו מרוואן לעיצוב מדיניות הביטחון של ישראל בתקופה שלפני המלחמה כבר נסקרה כאן. אבל בשלב זה, השנה לפניה פרוץ מלחמת ים כיפור, עולה פעם נוספת השאלה מה הניע אותו למכור לשאלת את סודותיה המכמוסים ביותר של הארץ. את הסיבות להחלתו ב-1970 להציג לישראל את שירותיו – המחשוד במזומנים והתקסל האיש – קל יותר להבין. אבל עתה, בתוך פחות משלוש שנים, הוא הצליח להפוך ליד ימינו של סדראת, לפחות קשיים אמיצים (ותועלתיים) עם חלק ניכר מגורמי הכוח במצרים ובעולם הערבי ולמלא הרמה מחסכי האגו שדריבנו אותו מלכתחילה לעשות את מה שעשה. והוא גם הפך למיליאונר, המקשר לבבלי הון כבדים בעולם הערבי. התשלומים ששילם לו המוסד, שהיו חסרי תחילף בתחלת הדורן, הפכו עתה למשמעותיים הרבה יותר. מה הניע אותו, אם כך, בשלב הזה של הקרירה שלו להמשיך לעבוד בשבייל ישראל, הופך לשאלת מעניינת עוד יותר.

המוסד, ככל הידוע, לא ניסה אף פעם לכפות עליו להמשיך במעשה הריגול ולא היה צריך בכך, כי מרוואן לא ביקש להפסיק את שירותו. בהיעדר תשוכות ברורות לשאלות שהטרידו גם את מפעליו, ניתן ליחס את נוכנותו להמשיך להעביר את סודות ארצו לידי הישראלים הראשית قول לאינרציה שתתרדרה כМОצלחת יותר וכמסוכנת פחות مما שאלוי שיעיד מלכתחילה. נוסף על כך, מעשה הריגול סיפק粲 הנראה את הצורך הנפשי של מרוואן בגדירויים – שהיו חלק בלתי נפרד מהדרחף שלו לחיות בתנאים של סכנה ומתח – נטע בו תחושה כי הוא משפייע על מהלך ההיסטוריה ואייפשר לו להמשיך בהזדחות עם הצר המתוחכם יותר והחזק יותר בסכסוך הישראלי-ערבי.

בקשור זה ראוי גם לציין כי על פי מקורות שונים שוואות אן

פעם לא התרברה באופן מלא, מרואן קשור באותו תקופה קשר גם עם ארגוני מודיעין אחרים – הסי-אי-איי האמריקני, האס-אי-י-6 הבריטי ושירותי המודיעין של איטליה. אף כי אי-אפשר לשולול על הסף את האפשרות שהוא אכן קיים קשר כזה, די ברור שלפלחות עד המלחמה הוא לא היה ממשמעותי. הביטוי המובהק לכך הוא היינר סימנים למידע באיכות שמרואן היה יכול לספק במודיעין המעובד בישראל קיבלה במסגרת חילופי מודיעין עם הארגונים העמיטים בארץות הברית, בבריטניה ובאיטליה. הקשר עם הארגונים האלה באותו תקופה היה מצוין, ואין סיבה להאמין שהם היו מונעים מישראל מידע לביטחונה בשל שיקולים של ביטחון המקורות. הסי-אי-אי לדוגמה, העביר לישראל לפני המלחמה מידע מפורט מקורות המודיעין שלו, לרבות מקורות רגושים כמו המלך חוסיין, וסביר בהחלט להניח שם מרואן היה פועל בשירות הסוכנות והוא מסור לאנשיה מידע חשוב לפני המלחמה, המידע הזה היה עושה את דרכו למוסד. אבל שום מידע כזה לא הגיע באותו תקופה. גם הוויארד בלום, הספר האמריקני שבדק את קשריו של מרואן עם הסי-אי-אי באמצעות מקורות טובים שהיו לו בסוכנות, העלה כי קשרים כאלה לא התקיימו לפני המלחמה,

אף כי נוצרו אחרת, בעיקר בשנות ה-80.²³

נראה שכזאת היה גם לגבי הבריטים והאיטלקים. אמנים גודם איטלקים בלחתי מזוודה טען כי מרואן העביר לשירותים האיטלקים "התראת מלחמה כמה שעות לפני שפגש את אנשי המוסד בלונדון", ²⁴ אבל כפי שעוד נראה, מרואן לא היה באיטליה ביוםיהם שלפני הפגישה זאת, ולכן סביר כי לטענה זו אין בסיס למציאות. מרואן, כפי שמצוין העיתונאי רונן ברגמן, נפגש בוודאי עם דיפלומטים בריטים והעביר להם מידע כולל על הכנות המלחמה המצרית,²⁵ אבל הוא לא היה היחיד. מקרים בכיריהם לא מעטים נפגשו לפני המלחמה עם דיפלומטים ועם עיתונאים זרים במטרה לשכנע אותם שכוננות המלחמה המצרית רציניות, וזאת כדי ליצור לחץ על המעצות ועל ישראלקדם תחילת מדיני כתחליף למלחמה הצפואה.

אף כי, לפחות עד עתה, לא התגלו עדויות המצביעות על כך

שמרוואן שירת גם ארגוני מודיעין אחרים, קשה להניח שתת הקש בין ישראלים הוא הצלחה לשמר בסוד מכולם. לשירות הביטחון הבריטי הייתה, ככל הנראה, אינפורמציה על הקשר הזה, כיוון שאנשי היו מודעים לעובדה שדובי הוא אחד מאנשי המוסד בלונדון. מעקבים אחר תנועות מרואן והאזורות לגורמי מוסד שונים בעיר היו חיבים על כן להראות את הקשר בין השניים. עדות לכך נתן איש האמ"אי-ז אשר בשיחה עם עמית מהמוסד הזוכר את שמו של אשף מרואן, ואו הוסיף: "אבל אתם בודאי מכירם אותו". ובכל זאת, כל עוד אין מידע ברור ומהימן שיצבי על כך שמרוואן עבד גם בשכיל שירותים אחרים, צריך להתייחס לכך כאפשרות בלבד. אין זה אומר שלא עשה כן, אך ברור שהוא ראה בישראל את מעסיקיו הראשיים וכי אמרדים לקבל את המידע הטוב ביותר שהיה יכול להשיג. ובחודשים הבאים, עד פרוץ מלחמת יום כיפור, תרומתו המודיעינית לביטחונה של מדינת ישראל תחברו שוב ושוב כחסרת תחליף וכמכרעת.

פרק 7

מצרים נערכת למלחמה

הكونספציה המצרית בדבר תנאי הסף הנדרשים ליציאה למלחמה, כפי שהיא מוכרת היטב בישראל, החזיקה מעמד עד סתיו 1972. ביולי אותה שנה, לאחר שנכובה שוב ושוב תקותו לקבל מברית המועצות "נסק הרתעתי", החליט סאדאת לנקט מהלך דרמטי וורש מהקרמלין להחזיר לבירת המועצות את צוותי דיוויזיות ההגנה האוירית שהוצבו במצרים בראשית 1970 כחלק מהמאץ הסובייטי לשיעם למצרים להתמודד עם העליונות האוירית הישראלית. מאז מהלך זה, ששלב ייחדות צבאות סובייטיות, בעיקר סוללות טילי קרקע-אוויר מתקרמות וטיסות קרב, בהגנה הפעילה על שמי מצרים, איבדה הנהגה המצרית את האוטונומיה המלאה שהיא לה בקבלת החלטות צבאיות ממשמעות. סאדאת הבין זאת היטב. מאז הגיעו לשולטן הוא היה מודע לכך שככל עוד ייחדות סובייטיות משתתפות בהגנת שמי מצרים, שמורה לקרמלין זכות וטו על כל החלטה מצרית פתוחה במלחמה. במצב דברים זה הלך והצטמצם מרחב התמרון שלו, במיוחד מכיוון שככל שעובר זמן התברר יותר ויותר כי הסיכויים להניע מהלך מרדני להחזרת סיני ללא יווזמה צבאית נעשים קלושים.

מי שהבין בצורה הטובה ביותר את המזוקה המצרית היה יועצו לביתחון לאומי של הנשיא ניקסון, הנרי קיסינגר. בפגעים עם המצרים, בין השאר בערוץ הסעודי שלו היה אחראי אדום, הבהיר קיסינגר כי ארצות הברית אינה מעריצה שלמצרים יש אופציה

צבאית ממשית, ולכון כל עוד נשמרת הנוכחות הצבאית הסובייטית על אדמתה, הבית הלבן לא ילהץ על ישראל לפתח במשא ומתן. במלחמות אחרות, קיסינגר השתמש במונח הלהץ האמריקני על ישראל באמצעות צמצום ההשפעה הסובייטית במצרים וה עצמת מעמדה של ארצות הברית באזור.

מצבה של מצרים בתחום הצבאי, כפי שסדרת ידע היטב, אכן הייתה מצב ביש. הייעדר "הנשק המרטיע" שברית המועצות סירכה לספק ומטוסי התקיפה ארכוי הטוווח שברית המועצות לא יכול להספק, היו נזירות תורפה מרכזיות, שהפכו את מצרים לפגיעה לנחת ורעה של חיל האויר הישראלי הן בשדה הקרב הן בעורף האסטרטגי שלו. נוכחותה של דיוויזיית הגנה האוירית הסובייטית אمنה תרמה ליכולת המצרים להתמודד עם חיל האויר הישראלי, אך גם לא אפשרה לה לצאת למלחמה ביוזמתה, שכן הסובייטים לא היו מוכנים להסתבר בעימות צבאי ישיר עם צה"ל. במובן זה מטרת המהלך של מה שנודע כ"גירוש הסובייטים" ובפועל היה החזרת אנשי הריוויזיה לבירת המועצות בשעת רוב הצדם הם השאירו מאחוריהם, היה בראש ובראשונה להרחיב את מרחב התמרון המצרי.

תקנותו של סדרת כי המהלך האנטי-סובייטי שנקט ביה ללוען אמריקני על ישראל נזכרה. בתוך חודשים אחדים התהוו לו שהבית הלבן אינו מתכוון ליום תהליך מדיני שייעדו יהיה החזרת סיני לידיים מצריות בתמורה להסכם שלום. המבוית הסתום שבו מצא את עצמו שוב הותיר לו רק מוצא אחד: ב-24 באוקטובר 1972 הוא כינס את המועצה העליונה של הכוחות המזוינים לישיבה מיוחדת בمعונו בגיןו, ושם הודיע לצמרת הצבא כי לאור חוסר התוחלת של המאמץ מול האמריקנים להဏיע מסלול מדיני, הוא החליט לצאת למלחמה "באותם האמצעים העומדים לרשותנו". במלחמות אחרות, אם עד אותה ישיבה קבעה הקונספירציה המצרית שא"י-אפשר לצאת למלחמה מבל' להציג קודם לכן "נשק מרטיע" (בראש ובראשונה טק"ק "סקאר"). מעתה תקדם מצרים את האופציה הצבאית מבל' להמתין לנשך זה. סדרת גם הרגיש עד כמה מרכיב הזמן געשה קריטי מבחינתו: הוא

הורה לאנשי הצבא שלו להיות מוכנים למלחמה עד תחילת 1973, קרי, קצת יותר מחודשים ממועד היישיבה.

רוב המשתתפים בדיוון מיהרו להעלות הסתייגויות מהוראותו של הנשיא. חלום הדגשוו את פגיעות העורף המצרי לתקיפות חיל האויר הישראלי, בייחוד כאשר לרשות הצבא לא יעמוד "נסק מרתייע" שתפקידו להניא את ישראל מפגיעה עמוקה מצדדים. אחרים, בעיקר מפקדי הארמיות שנעודו לצלוח את התעללה, הבהירו את הקשיים המכuzziים הכרוכים במהלך זה לאור העדיפות הישראלית בשינוי וnochחות המआימת של סוללות העפר הגבוהות שבנהה ישראל לאורך התעללה ואשר הציבו מכשול ממשוני בפני מהלך החזיה המצרי. הרמטכ"ל, סעד אל-דין שאולי, וראש אגף המכuzziים שלו, מוחמד עבד אל-ע'ני אל-גמאси, המליצו על שיפור התיאום עם מדינות ערביות אחרות כדי לגייס את משאביהם לטובת המאמץ המלחמתי המצרי. ושר המלחמה, הגנרל מוחמד צארק, גרס כי מטרת המלחמה צריכה להיות כיבוש כל חצי האי סיני וכי הצבא המצרי רחוק מלהיות בשל להשגת יעד כזה.

סדרת לא נכנע. הוא חוזר והבהיר לאנשיו כי אין רואה כל חלופה למלחמה שתפתח בתוך כמה חודשים, והרגיש כי מטרתה אינה כיבוש כל סיני, אלא שבירת הסטטוס-קוו והtanעת מהלך מדיני שייעדו יהיה שחרור הטריטוריה המצריתכבושה באמצעות דיפלומטיים. יומיים לאחר אותה ישיבה הוא נקט מהלך שאotta על רציניות כוונתו: הוא הריך את שר המלחמה, את סגנו ואת מפקד חיל הים בשל עמדותיהם הנסניות בسؤال היזיה למלחמה, ומינה אחרים שקיבלו את תפיסת המלחמה שלו במקום.

בחודשים הבאים תרגמו אנשי הצבא המצרי את הוראות סדרת להלכים המכuzziים. מטרותיה העיקריות של המלחמה היו עדור האמונה של ישראל בכך שעצם היישיבה בסיני מקנה לה ביטחון; פגיעה בחוסנו של המשק הישראלי באמצעות הארכת משך הלחימה, דבר שידרש גiros ממושך של צבא המילואים; בידודה של ישראל בזירה הבינלאומית; ובסיומו של דבר, שינוי מאוזן הכוחות באזורי מטרת

לשכני את ארצות הברית לצורך לפתח במהלך מלחמת שתקלה תקופה בה השבת האדמות העבריות, בראש ובראשונה המצריות, שאבדו במהלך מלחמה ב-1967. השני בתפקידו במהלך המלחמה המצרית, אשר קבע כי יש לצאת למלחמה מכליה להמתין לנשך המרתיע ולמוטשי התקיפה ארכוי הטווח, הביא גם לשינוי משמעותו ביעד הטריטורילי של תוכנית המלחמה. עד קיץ 1971 הוא הוגדר ככיבוש כל חצי האיסיים. מאוז שasadאת מינה את הגנול סעד אל-דין שאול לרמטכ"ל, וכן קצר לאחר חיסול האופוזיציה לשולטונו במאי 1971, צומצמו היעדים השałתניים האלה. במקודם תוכנית המלחמה, שקדום לכן נקראה "גרנית 2", עמדה מאותו שלב "תוכנית 41" – כיבוש השטח עד מעברי ההרים של הגדי והמיתלה, כ-40 עד 60 קילומטרים מזרחה לחעלת סואץ. עתה, עם קבלת ההחלטה לצאת למלחמה עוד בטוטס סופקו למצרים מערכות נשען או נחשבו קritisיות, הוחלט לצמצם עוד יותר את תוכניות המלחמה ולהגביל את יעדיהן הטריטוריאליים ליכולת הביצוע בפועל של צבאה.

בינואר 1973 הושלמה התוכנית החדשה. כיוון שהמלחמה החדש גם הרמטכ"ל העריכו שלצבא המצרי אין יכולת להציג אפיקו את יעדיה הצנوعים יחסית של "תוכנית 41", הם גיבשו קונספט חורש, שמננו נגירה תוכנית אופרטיבית שנקראה "הצריחים הגבוהים". תוכנית זו נועדה تحت מענה הэн לפגיעות של הכוחות המצרים לתקיפות חיל האוויר הישראלי הэн לדרישתו של סאדאת למשך צבא שיזעוז את הסטטוס-quo ויתניע מהלך מדיני. במרכזה עמד מהלך הצלילה כפי שתוכנן עוד ב-1968, אותה תוכנית ממש שאת פרטיה העביר מרואן כבר ב-1971. אולם בניגוד לתוכניות קודמות אשר ראו בשלב הצלילה רק את מהלך הפתיחה שיאפשר את פריצת דיוויזיות השריון המצריות לעבר מצרי הגדי והמיתלה, התוכנית החדש ראתה במהלך זה ובביסוס ראש גשר לכל אורך הצר המורוח של התעללה את יעדיה הסופיים של המלחמה. זאת כיוון שככל התקדמות מעבר לשטח ראש הגשר הייתה חופשת את טורי השריון המצריים לנחת זרועו של חיל האוויר הישראלי. הצלופה שנבחרה, הישארות הכוחות

בצמוד לתעללה, הבטיחה להם מטריית הגנה של המערך האנטי-אוורי המרשימים שהמצרים בנו ממערב לתעללה, ואשר כיסה את השטח לאורכה עד עשרה קילומטרים ממזרח לה.

תוכנית "הצריכים הגבוהים" הייתה סודית ביותר משתי סיבות: האחת, באופן טבעי ובדומה לכל תוכנית מלחמה אחרת, כדי להסתיר מישראל את אשר היה בכוונת המצריים לעשותו. והאחרת, כדי למנוע מהסורים להבין עד כמה תוכנית המלחמה האמיתית מוגבלת ביעדריה הטוטויאליים, דבר שבאופן פרדוקסל היה חשוב למצרים אף יותר. נקודה זו הייתה קריטית בתוכניתו של סאדאת, כיון שאבן הפינה באסטרטגיה המצרית הייתה פתיחה במלחמה בויזמנית ברמת הגולן ובחזית התעללה במטרה לפצל את כוחו של צה"ל. במצב של מלחמה בשתי חזיות האיום העיקרי על ישראל היה נובע מהצבא הסורי, מעצם קרכתו הן ליישובי רמת הגולן הן לגובל הצפון. לעומת זאת, בשל המרחק הגדול מישובים ישראליים, כיבוש תעלת סואץ לא התקדמות מזרחית הייתה בבחינת סכנה קטנה יותר בעבור ישראל. בתנאי פתיחה כללה המאץ העיקרי של צה"ל היה חייב להיות מוקדש לחיסול הצבא הסורי. לו היה נורוד לسورים שכוכנות המצרים להימנע מלחרוג ממטרית הנ"מ של מערך ההגנה ממערב לתעללה, סביר להניח ששادر היה מסרב להצטוף ליוומה הצבאית המצרית, ולא ריתוק חלק מכוחות צה"ל לחזית הלחימה בצפון לא היה לצבא המצרי שום סיכוי לעמוד במלחמה.

כדי להשיג את שיתוף הפעולה הסורי תוכנוו בצבא המצרי שתי תוכניות במקביל. האחת הייתה בת שני שלבים: צלילה ובניית ראש גשר בשלב ראשון, ופריצה למעברים בשלב שני. זו הייתה תוכנית המלחמה המוכרת, שלקראת אפריל 1973, אחרי שעברה שינויים מעתים, זכתה לשם "גרנט 2 מעודכנת". תוכנית זו הייתה מוכרת היטב בצבא המצרי והוא שימשה בסיס לדיוונים אופרטיביים עם הסורים. במסגרת מצאו המצרים פתרונות מעשיים לחלק גבול מהבעיות שצה"ל הצב בפניהם, החל בשימוש מסיבי בordonki מים כדי לפrox את סוללת העפר הישראלית שמנעה עליית כלי רכב אמפיביים לגרה

המורחת, עברו בהוראה לכתר את המעווזים ולא להיכנס לתוכם כדי להימנע מהסתת כוחות מהיעד העיקרי שהיה השתלטות על שטח והגנה עליו מפני הטנקים הישראליים, וכלה בתכנון חסימות קומנדו על הציריים השונים בסיני במטרה למנוע, או לפחות לעכב, את הגעת כוחות המילואים של צה"ל לשדה הקרב.

על פי מתווה המלחמה המצרי, המש דו-יוויזיות הח"ר שנפרשו בתעלת מאז 1968 היו אמורים לצלוח אותה ולהקים חמשה ואשי גשר בצד הישראלי של התעלה ביום הראשון של המלחמה. ביום השני הן היו אמורים להרחיב את ראיי הגשר הדיוויזיוניים, וביום השלישי לחבר בין חמשת ראיי הגשר כדי ליצור רצועה בשליטה צבאית מצרית רצופה לאורך כל התעלה ובעומק של עד 12 קילומטרים. עם השלמת שלב זה שתי דיוויזיות השריון המצריות, 4 ו-21, היו אמורים לחצות את התעלה, להתפרק בראש הגשר ולפתח מתקפה מזרחה. עבר מצרי הגידי והמיתלה.

התוכנית השנייה הייתה תוכנית "הצריחים הגבוהים" – מתווה המלחמה הצנעו יותר שرك קומץ מתכנים נחשף אליו. בפועל מתווה מלחמה זה דמה בכול לשלב הראשון של תוכנית "גרניט 2 מעודכנת". ההבדל בין שתי התוכניות היה שהתוכנית המוגבלת יותר לא כללה את מעבר כוחות השריון מזרחה ואת שלב התקדמות לתוך סיני. תוכנית "הצריחים הגבוהים" הייתה התוכנית שאותה התכוונו הגנול שאוליismanו לבצע בפועל. והיא הייתה כה סודית, עד שאפלו מפקדי הדיוויזיות שנעודו לבצע אותה לא נחשפו לה.

במקביל לתרגום החלטת המלחמה של סדרת תוכנית בת-ביצוע, האיז הצבאי המצרי את אימוניו לקראת הפתיחה באש. בניגוד לעבר, עיקר הדגש הושם עתה לא על לחימת השריון במרחבי סיני, אלא על אימוני הצלילה באמצעות גדרוי הסירות שייעברו 32 אלף חיילים לגדה המזרחתית בשלב הראשון, ובנinit גשרי סער שעלייהם יחזקו הצד הכביר את התעלה בשלב השני. המצריים גם האיזו את קצב האימונים לפידצת סוללות העפר שנבנו לצד הישראלי ואשר מגנו מעבר כלי רכב מצריים לצד המזרחי של התעלה. פחות דגש הושם על

כניסה אגרופי השירות של דיוויזיות 4 ו-21 במטרה לקדם את המתקפה לתוכן סיני. חלק גדול מהטנקים של שתי דיוויזיות שירות אלה צוותו בסופו של דבר לדיוויזיות הח'יר', כדי לסייע למרכיב הקרקעי כל כך בראשית המלחמה – שלב החזיה.

בינואר 1973 החלימו המצרים את הכנת תוכניות המלחמה שלהם. לפחות מהן מ-1967 עמדו לרשותם תוכנית אופרטטיבית שהיא ניתנת לביצעה מבלי להמתין עוד ל"נסק המרתיע" ולמטוסי התקיפה ארכוי הטווח. מרגע זה מצרים הייתה צריכה רק לקבוע תאריך.

אשר מרואן, מי שתרומתו לגיבוש הקונספציה המודיעינית הישראלית בדבר תנאי הסוף המצרים ליציאה למלחמה הייתה מכרעת, היה גם מקור מידע מרכזי להתחזות החדרשות במצרים שהציבו על כך שהקונספציה הזאת פשטה את הרגל. אולם הפעם כמו מבכרי אמר"ן, אשר כבר התקבעו על הקונספציה שמצריים לא יצא למלחמה עד שתקבל את מטוסי התקיפה ו"נסק המרתעה", דחו את הדיווחים אשר גדרו את הערכתם. הקיבעון הזה, שנמשך ממש עד רגע הפחיתה באש, עמד בשורש ההפתעה הישראלית ב-6 באוקטובר 1973.

מרואן עצמו לא השתתף בישיבה במעונו של סאראת בגיזה ב-24 באוקטובר, שכבה הורה הנשיא המצרי על הכנות ליציאה למלחמה מבלי להמתין לצדד נוסף, אולם אחד מאנשיו ישב שם ורשם את חילופי הדברים. קצת יותר משבוע לאחר אותה ישיבה נועד "המלאר" עם ראש המוסד ועם דובי. המסמך שהעביר לידיים דיבר על רצונו של סאראת לצאת למלחמה בטוחה הזמן המידי, והתייחס לסלוק הסביביים מיולי 1972 כאשר צעד מקרים שנועד להרחיב את כוונת הפעולה העצמאית של מצרים. מהמסמך לא עלה מפורשות שסאראת החליט לא להמתין עוד למערכות הנשק שהחטיפורות בהן הוגדרה עד אז תנאי הכספי ליציאה למלחמה. מרואן השלים בדברי הפרשנות שלו את סטנוגרפם הדברים בישיבת ה-24 באוקטובר. הוא הבHIR כי סאראת הגיע למסקנה שאין תקווה להניע תהליך מדיני בעל משמעות

לא מהלך צבאי, וכי הוא פיטר את שר המלחמה מכיוון שהוא, כאמור להוראה שקיבל, לא הכין את האופציה הצבאית. "המלך" גם הסינוי כי סדרת פיטר גנרים אחרים שהטילו ספק בנסיבות הצבא המצרי למלחמה, וזאת מתוך רצון ליצור הסכמה רוחבה שתאפשר את הכננת המלחמה ואת ניהולה בצורה היעילה ביותר. קונקרטית, אנשי הצבא הונחו להשלים את הכנות הגנטית, בעיקר ההגנה על העזה, שאמורויות היו על פי התכנון להסתיים עד סוף נובמבר ובכל מקרה לפני חידוש האש. במהלך דצמבר היה אמרו הצבא לסיסים את הכנות לפתיחה בלוחמת סטטית על אש קטנה בגורות התעללה, כאשר מהלך הצליפה עצמו לא תוכנן להתבצע לפני סוף 1972. עוד מסר מרואן כי הכנות המצריות מתבצעות במתואמם עם סוריה.

בפגישה נוספת, שהתקיימה ב-24 בנובמבר, הלו ונהשפו עוד פרטים. מדברי מרואן עליה כי סדרת הורה לנרגלים שלו להשלים את תוכנית המלחמה עד 15 בדצמבר. על פי התוכנית המצרית הראשונית, פעולות מחללים ברמת הגולן שיתנוו מלוחמת התשה הישראלית יכיאו לתגובה ישראלית, וינעו פתיחת מלחמה סטטית גם בתעללה. בשלב שני תחול מתקפה סורית ברמת הגולן והצבא המצרי יבצע מהלך קרקי שיעדו יהיה השגת אחיזה טרייטוריאלית בסיני. מרואן אישר כי סדרת פיטר את שר המלחמה, סגנו ומפקד חיל הים, שהעיטר כי לא ניתן לבצע את המהלך, אולם לא עצר אותם. הוא לא היה יכול להסביר לשאלותיו של זמיר בדבר הפער בין העיר השאפטני של התוכנית המצרית ליכולות הצבאיות המוגבלות של מצרים אבל חזר ואמר כי בסופה של דבר אנשי הצבא יבצעו את הוראותיו של סדרת. הוא הסביר את הפער במצבו הקשה של סדרת שנוצר ללא ציפיות מהסובייטים, שעומדים בסירובם לספק את מטוסי התקיפה ואת טילי ה"סקאדר". מטוסי הסוחוי-17 שסיפקו אינם מסוגלים להתחזק עם מטוסי הפאנטום שבידי ישראל. גם מארצות הברית הוא נושא לאחר שבקשותיו לבצע מהלך פתיחה מדיני באמצעות מפגש בין קיסינגר ליוועץ לביטחון לאומי, חافץ איסמאעיל, נרדחו. בתשונה לשאלות ראש המוסד על הפער בין היכולות, לא רק בתחום האויר

אלא גם בתחום התקשורת והלוחמה האלקטרונית, ובין הרצונות, הדגיש "המלך" כי סדראת מוכן לשלם מחיר צבאי כבד, ובכלל שינויו את המהלך המדיני באמצעות יוזמה צבאית.

מסכת דברים זו עוללה כי הטענות של פיהן לישראל לא הגיעו מידע על חתפנית בעמדה המצרית הנו חסروفות בסיס. יתרה מזאת, מרוואן גם לא היה מקור המידע הבלעדי של ישראל על השינוי שהחל בעמדת מצרים בשאלת הייצאה למלחמה, והמידע שהגיע מהמקורות האחידים חיזק את המסגר העיקרי שלו שלפיו במצרים חלה תפנית אסטרטגית בשאלת הייצאה למלחמה וחידוש האש בטוחה הזמן הקרוב הפך לעניין מעשי. לא רק זמיר הבין זאת. ב-26 בנובמבר, יומיים לאחר המפגש השני, דיווח דין לממשלה כי "יש ידיעות... שצරיך להתייחס אליהן ברצינות גמורה, על מגמה המסתמנת במצרים לחודש את האש... עד לאסקלציה, אם אפשר לקראת סוף השנה האזרחית". על פי הידיעות שהגינוו, כך מסר דין, המהלך המצרי יהיה בתיאום עם סוריה ובמגמה "לכונן 'חויז' מזרחת' עם ירדן".

התהרוות שהגינוו מצרים הביאו את ראש הממשלה לכנס לדין את הפורום העליון לביטחון באותו תקופה. בפגישה שהתקיימה ב-1 בדצמבר 1972, בהשתתפות החברים הקבועים ב"מטבח" הביטחוני של גולדה – ראש הממשלה עצמה, דין, יגאל אלון וישראל גלייל, לצד הרמטכ"ל, ראש אמ"ן וראש המוסד – נדונה האפשרות שמצרים תחדש את האש בעתיד הקרוב. ראש אמ"ן אמר, על סמך ידיעות קונקרטיות שאמ"ן קיבל על ישיבת 24 באוקטובר, כי "סדראת נתן הוראה להתקonnen ולגמר הכנות עד סוף דצמבר, [אבל] לא נתן תאריך פתיחה באש, ולא סיכם את התוכנית". وزير הערך שהסבירו לחידוש האש "אינו גדול", והסבירו שהמצרים ינסו לצלווה את התעללה "קרובה לאפס". נראה כי בסיסו הערצת החסר של ראש אמ"ן עמדה ההנחה שלאחר סילוק הסובייטים בקי"ץ 1972 הציגו מואוד כושרה של מצרים להגן על עצמה, ומילא פחותה גם המוטיבציה שלה לפתח במלחמה.

הערכת ראש המוסד באותו דין הייתה זהירה יותר ושיקפה במידה

רבה את המידע שהעביר "המלך". זמיר קבע כי "בהתמוך על החומר שיש לנו, צריך לצאת מההנחה שיכולת להיות אש. כאשר אני אומר אש, זה לא חידוש מלחמה לאורך כל התעללה, אלא הטרדהפה ושם". הרמטכ"ל, דוד אלעוז, היה סקפטי למדי באשר לאפשרות מלחמה במועד הקרוב, אבל ביטה וזרות בריהה הוסיף: "אינו יכולם להיות משוחררים מעשנות את ההכנות... על כן לא אומרים שפתחה באש אין לה סיכוי ואפשר לישון בשקט".² כפי שנראה בהמשך, אלעוז עשה שימוש בהתרעות החדשנות כדי להיאבק בתוכניות הממשלה באותה עת לקצץ בתקציב צה"ל, להשكيיע פחות לבניין הכוח ולקצוץ את משך שירות החובה.

מי שעלה בקטועים היחדים הזמינים של פרוטוקולו אותה ישנה התייחס ברצינות הגדולה ביותר למידע ההתרעתית שורם לישראל מסוף אוקטובר, היה שר הביטחון. הוא פתח את היישבה בקביעה: "אנחנו צריכים להניח שמצרים תחדש את האש בתעללה בתחום 1973... יש קשר בין סוריה למצרים". על רקע זה ביקש דין להעבי למצרים מסר התרעתית דרך האמריקנים, ואפשר שגם דרך הסובייטים, ולפיו גם אם המהלך המצרי יהיה מוגבל (לא יכלול את חזית תעלה סואץ), לישראל "אין נטייה להיכנס למלחמה התשה חדש", ואם ועם יחדש את המלחמה נכה בהם קשה". לאור האפשרות שירדן תציג ליזומה המלחמתית הציע דין להעביר מסר למלך חוסיין ולהזכיר עמו בנושא.³

חרף הערכתו של ראש אמ"ן כי הסיכוי שהמצרים ינסו לצלוח את התעללה "קרוב לאפס", החליטו ראש הממשלה ושר הביטחון להעביר את המידע ההתרעתית לידיות הנשיא ניקסון ויועצו לביטחון לאומי. רבין העביר את המסר עוד באותו יום לקיסינג'ר, ובמקביל העביר המוסד מסר דומה לסוכנות הביון המרכזית, הסי-אי-אי. בשני הציינורות דיווחה ישראל על ידיעות שהגיעו לאחרונה, ואשר לפייה בכונת המצרים לחדש את האש לקראת סוף דצמבר. لكن נספה הערכה כי לא ברור אם הכוונה היא לפטיחה במלחמה כוללת לכיבוש סיני או מוגבלת, כלומר חידוש ההפגזות בתעללה ופשיטות קומנדו

ואויר ללא מהלך ח齐ה של התעללה.⁴ האמריקנים מצדם אישרו שגם הם קיבלו מידע המאשר חלקית כי מצרים שינה את תפיסתה לגבי יציאה למלחמה, אך הערכת הסי-איי-איי קבעה גם שסదאת מודיעין לנחיתותו הצבאית ולכך הסבירות שיצא למלחמה חדשה אינה גבואה. הערכת המודיעין שהציגו דין, אלעוזר זמיר בישיבת היתה סבירה. מצד אחד, היא הביאה בחשבון את המידע ההתרעתית החדש על התפנית בעדרה המצרית. מהצד الآخر, היא לא התעלמה מכך שהמידיע גם הציע על כך שאותם קשיים אופרטיביים שמנעו מסדרת הצבאית למלחמה עד אותה עת נותרו בעינם, ועל כך שרבים בצמרת הצבאית המצרית מתנגדים, בשל נחיתותו של הצבא המצרי מול צה"ל, לפתחה באש. המשקנה מהמידיע שהגיע מהמוסד הייתה על כן סבירה: יש אפשרות שהמצרים יפתחו במלחמה במטרה לחוץ את התעללה, ואף שהטיסקי שתחמש נותר נמור יחסית, יש להתכוון לקרואת אפשרות כזאת. דין עצמו, המחבר שבין מעריכי ההתרעות החדשנות, העיד כמו ימים אחר כך, כנראה על בסיס חומר נוסף שהתקבל ממרואן, שהמהלך המצריאמין אינו צפוי בטוחה הזמן המידי אך "בהחלט יכול להיות לפני האביב הבא".⁵

הפער בין הערכת ראש אמ"ן, כי הטיסקי שהמצרים ינסו לחוץ את התעללה "קרוב לאפס", ובין הערכת הרמטכ"ל, כי גם אם הסבירות למליך כזה נמוכה יש לנוקוט את הצעדים הדורשים כדי להתמודד עם האפשרות הזאת, שיקף את ההבדל בעמדות היסוד בין השניים. ועירא נכנס לתפקידו כשהוא משוכנע לחוטין בתקיפות הקונספציה שאמרה כי מצרים לא יצא למלחמה ללא מטוסי התקיפה וטילי הקרקע-קרקע. ראייתו של אלעוזר הייתה מורכבת מזו. הואאמין נחשף לחומר שהעביר מרואן ואשר על בסיסו נבנתה הקונספציה המודיעינית הישראלית, אך מיום כניסה לתפקיד, ב-1 בינוואר 1972, הוא ראה את אפשרות ההתקחות של מלחמה בשנה הקרובה או בו שאריה כסבירה. לכן היה פתוח הרבה יותר מקצין המודיעין שלו למידע חדש שהציג עלי כך שפנוי מצרים למלחמה בזמן הקרוב.

لتפיסה השונה של אלעוזר ועירא בקשר לסבירות למלחמה היו

משמעותי מועשיות מואור. בקיץ 1972, עוד לפני שסדרת החלטות ל יצא למלחמה, הערכץ אמר"ן כי לרשות המצריים לא העמוד יכול שתאפשר להם, מנוקודת מבטם של המצריים עצם, לבצע מהלך כזה לפני אפריל 1973. עם זאת, הערכת אמר"ן גם הביאה בחשבון שיתיכן מצב שבו, בגלל סדר הזמן המדיני שעולם להפוך לפחות יותר ויתר, סדרת ייאlez לנוקוט צבאים גם מבלי שיקבל את מטוסי התקיפה והטילים. דוחה לאחר שהחל להתקבל מידע מכמה מקורות נגישים ואמינים על כך שסדר הזמן הזה אכן עשה קרייטי יותר مما שהעריכו קודם לכן, החל אמר"ן ליחס סבירות נמוכה עוד יותר לאפשרות של יוזמת מלחמה מצרית בטוחה הזמן הקרוב. ב-20 בנואר 1973, בمعنى הדר להערכתו האישית של ראש אמר"ן כי הסיכוי שמצרים תחרש את האש במטרה לחצות את התעללה הוא קלוש ביותר, קבעה ההערכה החזיז-שנתית של מחלקת המחקר כי אפשרות זו רוחקה עתה יותר מאי-פעם בעבר.⁶⁶ הערכת קציני המחקר נשענה בעיקר על העבודה שגורתם של צוותי דיוויזיית ההגנה האוירית הסובייטית לבירת המועצות, בעקבות החלטת סדרת מילוי 1972, החלישה את מצרים. אבל אי-אפשר להתעלם גם מכך שהמידע שהעבר מרוואן בדרכו החלטה מצרית לצאת למלחמה בטוחה הזמן הקרוב, מידע שהתקבל גם ממוקורות נוספים, לא הותיר את רישומו על ההערכה הכוללת של אמר"ן.

הרמטכ"ל, לעומת זאת, התרשם הרבה יותר מההתראות החזרות. מאז נכנס לתפקידו, כשנה וחצי לאחר סיום מלחמת ההתשה ועל רקע הרגעה הייחסית גם בחזיותו האחרות, היה אלעדור תחת לחץכבד לצמצם את תקציב צה"ל. ברקע לכך עמד סדר עדיפויות אוריינטלי, שבמרכזו הצורך להקוץ משאבים לקליטת העלייה שהחלה מחדש מברית המועצות ולצמצום הפעורים בחברה הישראלית בתגובה לתיסיסה החברתית ולהפגנות "הפנתרים השחורים". השקט בגבולות, התחווה הכללית כי לא צפואה מלחמה בקרב וההערכה כי גם אם תפרוץ מלחמה, פער היכולות שפתח צה"ל מול צבא מצרים והצבא הערביים האחרים יאפשר לו להשיג ניצחון מהיר – כל אלה יצרו מצב

שבו היה אפשר, לדעת הדרג המודיעיני, להפנות מSHAIBIM שנעודו במקור להתקומות צבאיות לצרכים אזרחיים. התוצאה הייתה ירידת חדה בנתה ההקצאות לביטחון מסוף 1970.

מבחןתו של הרמטכ"ל, אשר ראה בסכירות גדולה יוומה צבאית מצרית במהלך כהונתו, האים המשמעותי ביותר היה הכוונה ל凱策 שלושה חודשים את משך שירות החובה, מהלך שהיה מביא לקיים משמעותית בסדר הכוחות של הצבא הסדיר שהיה אמר לנצח את התקפה הערבית. אלעזר, שנאבק בתוכנית זו – שהיתה אמורה להפוך בתוק זמן קצר, בין השאר, את חטיבת השריון הסדירה 188 לחטיבת מילואים – ניצל את התרעות המלחמה שהגיעו אליו בדצמבר, ביחיד את אלה שהגיעו ממראן, כדי להשוו את המהלך ולהשאיר בידייו את מרבית הכוח הסדיר האפשרי.⁷ במובן זה התרעותיו של אלשרף ממראן מנעו נסיבות שב汗 צה"ל היה עלול למצא את עצמו במצב גורע עוד יותר כאשר נפתח האש באוקטובר.

בתחילת 1973 הגיע לישראל צורך יידיעות נוספת על המתרחש במצרים. מכלול ידיעות אחד הוסיף פרטים על ישיבת 24 באוקטובר, על חילוקי הדעות שהתגלו במהלך הימרכה בשל הערכות רוב המשתתפים שהצבא המצרי עדים לא בשל לצאת למלחמה, ועל החלטת סדרת לפטר את שר המלחמה צדרק ואחרים בשל עמדתם "התבוסתנית". מכלול ידיעות זה גם מסר בצוරנה נכונה את הדיווח על הוראת שר המלחמה החדש, איסמאעיל, להכין את התוכנית לצליחת התעללה בידי דיוויזיות הח"ר ואחר כך פריצת השריון מזרחה ("גרניט 2 מעודכנת") ועל תנועת אימונים בכבא המצרי בתחום הצליחה. לצד זאת מסר מכלול ידיעות זה גם את ההסתיגויות של גנרטים מצרים מיציאה מוקדמת מידי למלחמה.

מכלול הידיעות השני הגיע מאשרף ממראן. בידיעה מ-17 בנואר הוא דיווח על הוראת סדרת להכין את הצבא לפחותה במהלך מבלי לחכות לצדד נוסף. עם זאת, מהמידע שנכלל באותה ידיעה

עליה שאין בכונת המצריים לבצע צליחה כוללת אלא לפתחה במלחמה מושכת באמצעות פשיטות קומנדו ואויר בסיני ותקיפות אויריות גם בישראל. על פי מה שמסר מרואן באותה ידיעה, המהלך המצרי תוכנן להיפתח במאי 1973 והיה עתיד להתבצע בתיאום עם הסורים. גם המידע החדש, אשר חיזק עוד יותר את הידיעות הקודומות על השינוי בגישה המצרית למלחמה, נפל באם"ז-מחקר על אוניות Urloot. בלקט שכחוב בתגובה להתרעת מרואן מ-17 בנואר, קבוע ראש ענף 6, סגן-אלוף יונה בנדרמן, כי הידיעה אינה "מעידה על החלטה, שהתגבשה כביכול אצל סדראת לפתח באש במהלך החודשים הקרובים; על אחת כמה וכמה אין הידיעה משקפת תוכנית אופרטיבית כלשהי". לטענת בנדרמן, שלא ברור כלל על מה נסמכה בלבד מהעריכתו את יחסיו הכוחות, המידע שהעביר מרואן שיקף שאלות לב מצריות, ניסיון ליצור אוירית משבך באמצעות האצט תחילה מדיני, או אימוני ללחמה שזכה לפרשנות מיליטנטית בשל אוירית החירום שהמשטר טיפח במצרים במטרה ליצור רושם של הכנה לפתיחת האש.⁸ נתיתו של בנדרמן לדוחות את המידע שהעביר מרואן, ואשר סתר את הקונפסציה שכבר אבד עליה הכלח, באה לידי ביתו גם בנסיבות אחרות. לא זו בלבד שלאורך כל תקופה כהניתו הוא לא נפגש עם מרואן אפילו פעם אחת, אלא שכאשר היה לו הזדמנות לפגוש את מפעלו, אם כאשר דובי הגיע לביקורים בארץ ואם בהזדמנויות אחרות, הוא נמנע מלנצל אותה.

בחודשים הראשונים של 1973 המשיכו הכנות המלחמה המצרית להתקדם במהירות. הנהגה הצבאית סיימה לבבש את תפיסת המלחמה ואת מדיה האופרטיביים, ולראשונה יכלה להציג בפני סדראות תאריך קונקרטי, אמצע מא, שבו יתקיימו תנאים נוחים ליציאה למלחמה והצבא המצרי יהיה מוכן לפתיחת האש. משלוח נשק, שקדם לכך עיבכו הסובייטים, הגיעו עתה בקצב موازن. הם כללו, בין השאר, סוללות טק"א מדגמי ס"א-3 וס"א-6, טילי נ"מ

אישים מדגם ס"א-7 ("סטרלה"), מטוסי סוחוי-17, טנקו ט-62, טילי נ"ט אישים מדגם "סאגר", ארטילריה נוספת וצירור גישור. במקביל החלו להגעה למצרים מטוסים מתוכרת המערב אשר שיפרו, אף כי לא בכורה דרמטית, את יכולת התקיפה בישראל. לצד מטוסי הוקר האנטר עיראקיים מתוכרת בריטית – מטוסים מיושנים יחסית שסיפקו למצרים בעיקר עידוד מорלי – החלו להגעה מלוב מטוסי המיראז' שנקלעו לצרפת. במהלך החודשים הראשונים ואפריל הגיעו למצרים 18 מטוסים כאלה, רובם מדגם מיראז'-3E, בעלי טווח טיסה שאיפשר להם לתקוף שדות תעופה בישראל בפרקיל טיסה מבצעי. זו עדין לא הייתה המסה הקритית של מטוסי התקיפה שנדרשו, על פי הקונספסציה המצרית, כדי לנטרל אתulnerות חיל האויר הישראלי, אבל השילוב בין הגעתם ובין צמצום היעדים הטידוטורייאליים של תוכנית המלחמה נתן מענה טוב מבעבר לבועית הפגיעות של כוחות הקרקע המצריים לתקיפות מהאויר.

במקביל הואצו הכוחות הפנימיים לקראת העימות המתקרב. סדראות קיימים סדרת פגישות עם צמרת הנהנזה של מפלגת האיחוד הסוציאליסטי ובפורום הממשלה, ובהן הבהיר כי לאור המכבי הסתום בערך המדיני אין מנוס מיציאה למלחמה שיעדה יהוה "שבירת הפקת האש". לקראת אביב 1973 הערכו המצריים, לראשונה מאז סיום מלחמת התחשה, כי הם בשלים לפתח במלחמה גם שהוא בעלית יעדים טידוטורייאליים מוגבלים.

בתחלת חודש אפריל הגיע ראש אגף המבצעים של הצבא המצרי, הגנרל גמאси, כמה מועדים שבהם יהיה תנאים נוחים במיוחד לפתיחה במלחמה. אלה כללו קצב זורמת מים אטי בתעללה, תנאי גאות ושפלה נוחים לצליה, יריד מלא יחסית, וגם מציאות יום מועד בישראל שבו להערכת המצרים זה"ל יתקשה להתארגן לתגובה. המקודם שבמועדיהם אלה חל באמצע מי. ב-5 באפריל נודע סדראות עם חברי ממשלתו והסביר את המצב ואת המכבי המדיני הסתום שבו מצאה עצמה מצרים

בניסו להניע תהליך מדיני שיטיים בהחזרת סיני. על פי בקשו, הממשלה הצביעה פה אחד על החלטה לצאת למלחמה. כמה ימים לאחר כך הוציאו הכנות המלחמה הפומבית למצרים. רדיו קהיר החל לשדר סיסמאות מלחמה, הממשלה התכנסה לדיוון ב"מרכז 10", חדר המבצעים התת-קרקע, והוחל בגישת מתנדבים ל"התנגדות עממית" לҚראת מצב שבו צה"ל יכובש שטחים מעורבים לתעליה.

כל ההכנות האלה התנפצו אל סלע הצורך לשתק פועלם עם הסורים. ב-23 באפריל הגיע הנשיא האfon אל-אסד לביקור סורי בן יומיים למצרים, ונודע עם סדראת למען הנופש שלו בכורג' אל-ערב בדבר המערבי. המצרים חցו בפני הסורים את תוכנית "גרניט 2 מעודכנת" שכלה את כיבוש מצרי הגדי והmittlah. במקרה של הצלחה ודובר גם על התקדמות לכיבוש כולל של סיני. הסורים חցו מצדם את תוכניותם לכיבוש כל רמת הגולן. אף כי הוסכם לצאת למלחמה משותפת ונקבעו מגנוני תיאום בין שני הצדדים, אסד הגיע למסקנה כי הן מצרים והן سوريا עדרין אין מוכנות לצאת למלחמה. עיקר הבעיה הייתה הצד السوري – בראש ובראשונה היעדר כמות מספקת של סוללות טק"א שיאפשרו לצבא السوري להתוגנן בצורה יעה מפני תקיפות חיל האוורור הישראלי. שני הנשאים הסכימו, על כן, לדוחות את המלחמה לסוף הקיץ. כמה ימים לאחר שבו ממצרים יצא אסד לבירת המועצות, וחתם שם על עסקת נשק גדולה שאת פירותיה החלו הסורים לראות בתוך שבועות מספר.

ההתפתחויות האלה לא נסתרו מפני קהילת המודיעין הישראלית. כבר במהלך מרס החלו להגעה ידיעות שהידידו עוד יותר את כוונות המצרים לצאת למלחמה. הידיעות חזרו על המסר שהועבר בהתרעת מרוואן מחודש ינואר – תאריך היעד לפטיחה באש הוא חודש מאי והמהלך המצרי יתבצע בתיאום עם הסורים.⁹ בעקבות גיבוש תוכנית המלחמה המצרית, וביחוד קביעת התאריכים האפשריים למלחמה, הוועץ זרם ההתרעות.

מרואן לא היה כאמור מקור המידע היחיד של ישראל על ההתקפות הדרומיות אלה, אבל הוא היה העיקרי שבהם. בשני מפגשים, ב-11 באפריל ויום אחר כך, הוא העביר מידע מפורט על התוכנית המצרית לפתח באש באמצעו מי: מכת הפתיחה הייתה אמורה להיות מורכבת מ-38 דקוטות של הרעשה ארטילירית שתרכך את הקו הדרומי הישראלי במקביל למכה אווירה מ-178 מטוסי תקיפה שיתקפו מטרות צבאיות ואזרחיות (בעיקר אטרני נפט) בסיני ו-40 מטוסי מיראז' שיתקפו מטרות בישראל. לאחר מהלך פתיחה זה היה אמור להתבצע שלב הצלילה באמצעות חמש דיוויזיות הח"ר שכבר היו מוצבות בתעלה. המצריים התכוונו לנצל את שעות הלילה שהקשו על היל האויר הישראלי לפעול בצורה עילית כדי לפרק את ציר הגישור ולהעביר חלק גדול מכוחות הח"ר לגדר המזרחת של התעלה. חיל הח"ר היו אמורים להיות מצוידים במטוסים טילי נ"ט אישיים מדגם "מליטוקה" ("סאגר"), ואלה נועדו לאפשר להם להתמודד בכוחות עצם עם הטנקים הישראלים. עוד מסר מרואן כי בכוחות המצריים להטיל מצור ימי באב אל-מנدب (בקצה הדרומי של הים האדום) באמצעות מיקוש המצריים והצבת שתי משחתות שימנו מעבר אוניות עם סחורות לישראל, וכי לקראת הפתיחה באש המצריים יאטו את קצב השאייה משדה הנפט "מורגן" שממערב למפרץ סואץ ולבסוף יפסיקו את השאייה למורי. זאת מחשש שהישראלים יפגעו במתקנים השאייה ויצתו את שדה הנפט.

בחז"י שנה לאחר שמרואן העביר את האינפורמציה הזאת פתחו המצריים במלחמה. ההרעשה הארטילירית נמשכה 38 דקות, וחמש דיוויזיות הח"ר החלו לחצות את התעלה עם סיום ההרעשה תוך ניצול שעות הלילה להצבת הגשרים והעברת עיקר הכוחות. חיל הח"ר המצריים צוידו בكمויות גדולות של טילי "סאגר" שעשו שימוש בטנקים הישראלים, שלא היו ערוכים בעמדותיהם ושבוטותיהם הופתעו מעצם פתיחת המלחמה. גם חסימת באב אל-מנدب באמצעות שתי משחתות התקבוצה כמתוכנן, ושדה הנפט "מורגן" חדל מפעילות לקראת המלחמה. מספר המטוסים המצריים שהשתתפו בגל התקיפה

הראשון היה כ-200, ולא הتبכעה תקיפה של מטמות בישראל למעט ניסיון כושל לשגר טילי "קלט" ממפציצי טו-16 על תל אביב. נראה שבסgal המספר הקטן של מטוסי מיראז' שעמדו לרשותם עם הפתיחה באש, כ-25 מטוסים במקומם 40, המצריים שנינו מרכיב זה בתוכניתם המקורית, והעדיפו לשלהם בתקיפת מטמות בסיני. במיללים אחרים, כמעט כל פרט בתוכנית המלחמה שמראן העביר ב-11 באפריל התברר כמדוקן כאשר זו פרצה בסופו של דבר ב-6 באוקטובר.

מידע נוסף שהגיע מקורות אחרים אישש את מה שמסר מרואן ביחס למועד המלחמה הצפוי. חלק מהם ציינו את 19 במאי כתאריך המתוכנן, אף הסבירו את השיקולים המצדדים לבחירת תאריך זה. אבל מרואן הפגין שוב את ערכיו ויצאת הדופן כאשר דיווח כבר בתחילת המלחמה הציגו את ערכיו יונני. שלושה שבועות לאחר דיווח שבח הוחלט לדוחות את המלחמה כי תאריך המלחמה החדש נדרח ונקבע עתה לסוף מאי או תחילת יוני. שלושה שבועות אחר כך מסר על דחיה נוספת, בת חודש, בתאריך היעד. הוא נימק זאת בלחצים סובייטיים, בעיקר על סוריה, להימנע מהמלחצי כוח ערביים שעלו ליזור אוירית משבר עבר פסגת ניקסון-ברז'ניב שעמדה להתקיים בין 18 ל-25 ביוני בארץ ישראל. על כך הוא הוסיף גם שיש תקווה במצרים שתוצאות הוועידה יקרמו את הפטرون המדייני הרצוי מבלי ישיה צורך לצאת למלחמה.¹⁰ גם כאן העבירו מקורות נוספים מידע שאישש את שמסר מרואן.

בנוסף, "המלך" היה גם אחד המקורות העיקריים שמסרו פרטים על תוכנית המלחמה הסורית. במרכזה, כך מסר, עמדה מתקפה באמצעות שלוש דיוויזיות ח"ר שיתקdromo בחסות החשכה לעומק של עד כעשרה קילומטרים לתוך רמת הגולן. עם שחר דיוויזיית השריון הסורית (מספר 3) תוכננה לפרוץ ולהבקיע את דרכה עד הכנרת. ברגע ההכרז כי הסורים העדיפו לפתח את המלחמה באור ראשון ולא אחרון, אך הם נאלצו לשנות את שעת ה"שין" ברגע האחרון ל-14:00. כמו כן, התקפת השריון בוצעה בסופו של דבר בידי שתי דיוויזיות שריון ולא אחת. להבדלים בין התוכנית שהעביר מרואן

למה שקרה בפועל יש הסברים. השניי בשעת הפתיחה באש בא בשל הצורך לקבוע מועד מתואם עם המצריים, שרצו לפתח במלחמה לקרה אור אחרון. ובין אפריל לאוקטובר הسورים הוסיפו לסדר"כ שליהם עוד דיוויזיות שדרון, מה שאיפשר להם לתקוף את רמת הגולן בכוח של שתי דיוויזיות. חurf' שינויים אלה, עיקר הפרטים באשר לתוכנית המלחמה הסורית שהישראלים קיבלו ממראן כבר באפריל, הוכחו כמדויקים באוקטובר.

הידוע שהגיע על הפעולות הצבאית למצרים וסוריה תאם את דפוס האירועים שלפיו סאדאת אכן התכוון לצאת למלחמה בי' 19 במאי, אולם לאחר פגישתו עם אסד הוא הסכים על דחיה. הצבא המצרי החל לרוץ כוחות בגזרת התעלה כבר במרס, ובתחילת אפריל הראו מצאים של גיחת צילים שמספר קני הארטילריה בחזית הוא הגדל ביותר שהיה שם אי-פעם. בסוף אפריל דיווח אמ"ן שארמיה 3, אשר החזיקה בגזרה הדורמית של חזית התעלה, מתוכננת לבצע תרגיל גדול בין 20 ל-24 במאי ובמקביל, או מעט לפני כן, אמור להתחבצע תרגיל מפקדות ביין-זרועי בחיל הים. סביר להניח שהמיידע שהגעה על התרגילים המתוכננים שיקף את כוונת המצרים להסתיר את הכנותיהם למלחמה באמצעות תרגיל. ואכן, אמ"ן הסביר שלקרבת הפעולות הזאת הצבא המצרי מתחoon להעלות כוונות, לפחות כוחות, לבטול חופשות ולנקוט אמצעי אבטחה – שורת צעדים המתאימים גם להכנה למלחמה. בתחילת מי' מסר אמ"ן על גיש מילואים מכל זרועות הצבא המצרי. בערך באותו מועד מסר מראן על תנועה מסיבית של כוחות, ובهم דיוויזיות 6 ו-23, לתעלה.

משלב זה, כשבוע לאחר ההחלה לדוחות את היציאה למלחמה, חלה רגיעה בהצברות הסימנים המעידים על מלחמה בחזית המצרית. בשבוע השני של מי' נמסר כי הדיוויזיות שהיו אמורות לנوع מרחב קהיר לאוזור התעלה נותרו במקום, ובקו החזית לא נצפה צבר הכוחות שהוא אמור להיות שם על פי תוכניות המלחמה שכבר היו בידי ישראל. מHALCs דומים אותו גם בחזית הסורית. חurf' דיווחים על הכנות سورיות למלחמה, הצבא הסורי, שדרך שגרה עיפה את הקו

בכוא האכיב, נמנע מכך הפעם ואף דילל את כוחותיו. לפחות מkor אחד דיווח שהסיבה היא אימונים נמרצים שהסורים עושים בעורף לקרהת יציאה למלחמה בישראל.

מכל המידע הזה עולה כי במהלך אירועי אפריל-מאי היה בידי אמרץ' כל מה שנחוץ כדי להבין את שגורה מצד הערבי ואת הסיבות לכך. חרב זאת צמרת הארגון כשלה בהערכת חסר ושללה על הספ, לאורך כל הדרך, את האפשרות שسورיה ומצרים אכן מתוכננות לצאת למלחמה בקרב.

סקירת מודיעין מיוחדת שיצאה ב-11 במאי במטרה לבדוק את ההסתברות לפתיחה באש התעלמה כמעט מכל התרעות המלחמה, והמשיכה לדבוק ללא עורxin בكونספציה המקובלת, שלפיה מצרים לא יצא למלחמה כל עוד לא יעדדו לרשوتה מטוסי תקיפה בכמות מספקת וטילי "סקאד". הסקירה צינה את הגעתם של 18 מטוסי מיראז' למצרים כ"צעד המשמעותי" ביותר היכל להעיר על שינוי בגישה המצרית, אך הוסיפה כי "ספק אם תוספת זו עלולה ליזור אצל הנהגה המצרית את השיקול המוטעה כאילו תוכל מצרים לעמוד בחזות האוירית בהתקומות עם ישראל".¹¹ פעם נוספה התבדר כי מודיעיני אמרץ' ובראשם רע'ן, סגן-אלוף יונה בנדמן, אשר היו מוכנים לקבל כתבה וכלהונה את הקונספציה כפי שאשרף מרואן העביר בזמןו, בחרו להתעלם מכלול התרעות, כולל אלה של מרואן עצמו, שלפיהן הקונספציה הזאת כבר אינה בת-תווך. ובאשר הם נאלצו להתמודד בכל זאת עם ההסבר להתרעות המלחמה שהגיעו מהמקורות הטוביים ביותר במצרים, הפתרון שמצאו עלה בקנה אחד עם דבריהם בكونספציה. את הידיעות על עלית המתח במצרים לקרהת אפשרות של מלחמה הם הסבירו בפעולות הסברתיות פנימית "שתכליתה לחת אמינות להכרזות המשטר על כניסה המדינה לשלב העימות הכללי". את ההתרעות עצמן, אשר הוגדרו כ"גל ידיעות, אשר בחלוקת מבאות פועלות התקפיות מצריות ואף נוקבות במוועדיין הטנטטיביים", הם הסבירו כנובעות "מאוירית ההכנות לעימות כולל" שמצרים נמצאת בעיצומו. לימים הסביר

בנណן כי הוא לא נתן אמון במקורות של המוסד, וסביר שהם רואו הנסיבות להתרגיל ופירשו אותן כהכנות למלחמה.¹² רוח הביטול שנשבה מאם"ן ביחס להתרעות המלחמה של מרואן ושל אחרים לא הדביקה את הדרוג המדריני והצבאי וגם לא את ראש המוסד. ב-18 באפריל, בעקבות התתרעת המלחמה של מרואן שבעו קודם לכך, התכנס "המטבח הביטחוני", הפורום העליון לנושאי ביטחון, בביתה של גולדה מאיר. הדין נערך על פי בקשו של ראש המוסד, שהבהיר לראש הממשלה את חומרת המצב כמשמעותו מטעם המודיעין לארגונו. מטרת הדין הייתה להעריך את הסיכוי לפיצת מלחמה ואת הדרך לקדם את הנסיבות לקראותה. באופן חריג גם ראש המוסד השתתף בדין, אף על פי שהארגון שעד אז בראשו לא נשא כל אחריות להערכת המודיעין.

המשתתפים היו כולם שותפי סוד לחומר "חותל" וקרואו אותו באופן קבוע. כולם למעט ראש אמ"ן הערכו כי פניו מצרים למלחמה, וכי זו עוללה להיפתח במהלך החודשים הקרובים. שר הביטחון דין נתן את הטון כאשר אמר "אני מאמין שהם [המצרים] הולכים למלחמה". הוא נימק זאת בכך נימוקים הגיוניים שהבהירו כי הוא מיחס פחות חשיבות לكونספציה המודיעינית הישראלית, בדבר תנאי הסף הדרושים מבחינה צבאית כדי לצאת למלחמה, יותר חשיבות למצוקתו הפליטית של סדראת שמאלצות אותה לנוקוט מהלך לפני שהיא מוכן לקראותו באופן מלא. הרמטכ"ל העיד באופן דומה את המצב, וקבע כי "יש היגיון פנימי לטובת מלחמה... יכולה להתגבות אצלם קונספציה שאمنה מלחמה יכולה להוציא אותם מהמצרים".

זמיר, שקרה בקפידה את הידיעות שהעבירו מקורותיו, הציג בדבריו כי הולכים וմבシリים התנאים שיאפשרו למצרים, על פי תפיסתם שלהם, לצאת למלחמה. הוא ייחס חשיבות רבה להגעת מטוסי המיראוי' וצ'יין, כנראה על סמך חומר מרואן, כי לוח הזמנים המצרי מכיא בחשבון במידה רבה את המועד שבו יקבלו את המטוסים – במשמעותו המועד שבו יקבלו מספר נוסף – וכן תיווצר

מסה קרייטית שתאפשר את תקיפת שדות התעופה העיקריים של חיל האויר. אף כי מסגרת החשיבה של זמיר התייחסה יותר מאחרים לסוגיות הקונספסציה, היא הינה הרבה פחות נוקשה מזו של ראש אמר"ן. זמיר התייחס לשיפורים ביכולת הנ"מ המצרית, להגעת ציוד גישור בהיקף הדורש, לקליטת ציוד אלקטронני ולשיעור כושר ההגנה בעומק כשיוניים ההופכים את המלחמה לאפשרות מעשית מבחינת המצריים, ובמובלע העדריך כי מהלך הפתיחה באש הולך ומתחמש.

לעומת העריכות זהירות אלה ראש אמר"ן היה נחרץ הרבה יותר, ושלל על הסף את האפשרות שסאדאת יפתח, בתנאים הקיימים, במלחמה. ועירא התעלם כמעט מהתוצאות למלחמה שארגנו קיבל, והתייחס רק לסימנים המעידים על יווזמה צבאית מצד המצרי. הוא היה מוכןאמין להודות ש"יש הפעם קצר יותר סימנים להכנות קונקרטיות מאשר בהציגה וכך [במקורו] של נובמבר-דצמבר 1972", אולם הוא מיהר לבטל אותם כיון שככל "ניתוח לוגי של המצב יראה כי המצריים יטעו אם יצאו למלחמה". עם זאת הוא היה מוכן לקבל את האפשרות של טעות מצרית, ולכן הבהיר כי אמר"ן ממשיך לחפש סימנים מעדים למלחמה. על כך הוסיף: "האמת היא שאנו מוצאים יותר סימנים [שסאדאת] אינו מתכוון לעשות מאשר כן מתכוון למלחמה אבל עדרין מוקדם לקבוע זאת."¹³ בהתחשב בעובדה שדברים במלחמה אבל עדרין מוקדם לקבוע זאת, כאשר מידע על מה אמרו בעיצומן של הכנות מצריות למלחמה, כאשר מידע על תגבור הסדר"כ המצרי בחזית התעללה מוסף לזרום לאמ"ן וכאשר מיטב מקורות המודיעין של ישראל מתריעים שבכוננת סאדאת לפתחה במלחמה בתחום חדשן, קשה להבין על איזה בסיס מודיעיני השתתף זעירא הערכה זו, למעט העובדה שבאחד משדות התעופה במצרים בוצעו באותה עת עבודות שמנעו את השימוש בו.

בריון שהפתח נטה ראנש המושלה, וכך גם יועצה גלילי, קיבל את הערכה המחרירה, והקונצנזוס שהתגבש ראה בפתיחה מצרית-סורית במלחמה בחודשים הקרובים ממשום אפשרות ריאלית. על רקע זה קבע הרמטכ"ל בריון הערכת מצב ביום שלמחרת כי בחודשים הקרובים יפעל צה"ל להכין את עצמו לקרה מצב שבו

היפתח מלחמה בשתי חזיות. חודש אחר כך קיימן דיין שני דיווני מטכ"ל. בסיכום נקבע כי על צה"ל להביא בחשבון שבחזיות השנייה של הקיז יפתחו מצרים וסוריה (לא ירדן) במלחמה. קונקרטית, שר הביטחון הורה למטה הכללי "להיות מוכנים לקיז זה, שמתחלף בעוד חודש ימים". זה היה הבסיס לכוננות "כחול-לבן", שבמרוכזה עמד תהליך מהיר של בניין הכוח שנועד להביא את צה"ל למצב מוכנות טוב יותר והוא ויצטרך לצאת למלחמה בהודשים הקרובים.¹⁴

כוננות "כחול-לבן" השיגה את שלה. על פי המיתוס המקובל, שאף פעם לא נבדק ברצינות, במרקם הכוחות עמד גיוס צבא המילואים, צעד שעלה הון עתק במונחי אותה תקופה מבלי שהביא כל תועלת, שכן מצרים מילא לא התכוונה לצאת למלחמה באביב. בפועל פקודה הכוחות "כחול-לבן" קבעה כי צה"ל יחזיק בקיום החזית בדרכם ובצפון כוח של 515 טנקים – שווה הערך של כל סדר"כ השריון הסדרי. אולם כיוון שהכוחות נפלה על המועד של מצעד צה"ל בשנת ה-25 למדינתה, גויסו לזמן מוגבל שתי חטיבות מילואים של שריון שהחליפו שתי חטיבות סדירות שהשתתפו במצעד. פרט לכך, עיקר התקציב שניתן לצה"ל במסגרת הכוחות, כ-60 מיליון לירות, הושקע בבניית יחידות חדשות, בעיקר בהקמת אוגדה נוספת (210) ומפקדת אוגדה (440), בתגובה האוגדות הקיימות בגדרות שריון, ארטילריה וסיוור, בקידום מחסני החירום (ימ"חים) לקוי החזית, לבניין מערכת הצלילה שאיפשר לצה"ל לחזות את התעללה במלחמה עצמה ובシופורים רביים נוספים. ראש אג"ם במלחמה, אלוף ישראל טל, העיד על כך: "בזכות תוכנית 'כחול-לבן' נכנס למלחמה يوم ההפירום צבא בעל עוצמה רבה יותר מזו שתוכננה לקראת אוקטובר 1973 בתוכניות העובדה הרגילהות. זה היה צה"ל חזק אף יותר מזה שתוכנן לשנים 1974 ו-1975".

השפעת אירועי אפריל-מאי 1973 וכוננות "כחול-לבן" על מוכנות צה"ל כאשר פרצה האש באוקטובר אינה חד-משמעותית. מצד אחד, אין ספק שהערכה שלמלחמה לא פרצה בתקופת הכוחות, אשר הגיעה לסיומה הרשמי ב-12 באוגוסט, תרמה לשאננות תחילת אוקטובר. מעמדם של אל"י זעירא, אריה שלו, אהרון לבנון, גدعון גרא,

יונה בנדמן וקצינים אחרים באם"ן-מחקר, שהערכו כי מלחמה לא תפרוץ, התחזוק. הערכותם של הרמטכ"ל ושל שר הביטחון שמלחמה צפiosa במהלך הקיץ, התערערה. הרברטים היו חמורים במיוחד במהלך דין, אשר עבר במהלך חודשי יוני ווולי מהערכה מלחירה כי מלחמה צפiosa בקרבו, להערכתה אופטימית, כי במהלך עשר השנים הקרובות לא תפרוץ מלחמה גדולה (וגם לא יהיה הסכם שלום). לתופעת ה"זאב זאב" הזאת היו השלוות קשות על הערכת המודיעין של כל הגורמים הרלוונטיים בבווא אוקטובר. עם זאת, אי-אפשר גם לה黜ם מהתרומה שהיתה למהלכי התוכננות במסגרת כוונות "כחול-לבן" ליכולתו של זה"ל להתמודד בצורה ייעילה עם המתקפה הסורית-מצרים כאשר זו פרצה. יתרכן שלא שיפור יכולותיו אלה של זה"ל, פניו מלחמת יום כיפור היו שונים ועוגנים הרבה יותר.

מול אי-ביהירות זו ביחס להשפעת אירופי "כחול-לבן" על אירוע אוקטובר, יש בהירות מלאה ביחס לתפקידו של מרואן במהלך אירוע אירופיים. "ה מלאך" היה המתריע הראשי על כך שמצרים מתכונת לצאת למלחמה במאי, כאשר מצרים אכן התכוונה לעשות זאת, והיה הראשון להודיע על השינוי בעמדה המצרית ועל דחיית מועד המלחמה כאשר זה אכן שונה. מרואן היה גם זה שהעביר את פרטי תוכנית המלחמה המצרית כפי שהתגבסה באותה עת, תוכנית "גרניט 2 מעודכנת", וגם את פרטי תוכנית המלחמה הסורית. כמו כן הוא מסר מידע שוטף על תהליך פרישתם של מטוסי תקיפה מעربים למצרים, לרבות 18 מטוסי המיראז' שהגיעו מלוב ואשר על הקורה עמו יידע בתוקף אחריותו על התקיק הלובי. מעבר לכל אלה, "ה מלאך" העביר גם מידע על מה שנדרש קונקרטי, להשקפות של המצריים, לעשות לפניה היציאה למלחמה. חלק מהצעדים האלה, דוגמת היערכות הכוחות בקו החזית והעלאת הכוונות בזרועות השונות של הצבא, היו ידועים זה מכבר. מHALCOMS אחרים, דוגמת הצבת אוניות מלחמה במצדי באב אל-מנדב או סגירת שדה הנפט "מורגן", העמידו לרשות אמרן שורת סימנים מעיריים למלחמה. מעקב אחרי התנהלות

המצרים בנוסאים אלה היה יכול לאפשר לאנשי הארגון לדעת מתי הם מתכוונים לפתח באש הלהקה למשעה, ולהתריע על כך.

מרואן המשיך לתארם את חלקו גם לאחר שנעשה ברור שלמהמה כבר לא תפרוץ באביב. ב-20 במאי הוא מסר כי למצרים יש חטיבת חדרה של טק"ק לטוחה של 300 קילומטרים. זאת הייתה הידיעה הראשונה על הנוכנות הסובייטית לספק את טילי ה"סקד" למצרים. בכך החל להתמלא תנאי סוף נוסף לייציאה למלחמה. ארבעה ימים אחר כך הוא מסר על דוחיה של חודשיים לפחות במועד הייציאה למלחמה, בעקבות בשל הצורך לעבות את מערכן הנ"מ בסוריה ובמצרים ולבצע הכנות נוספת, ובכאן רכישת חלפים שיאפשרו לצבאות הערביים לעמוד בלחימה ממושכת.

בדיקת החומר שהעביר מרואן בשנה שלפני המלחמה מראה כי מסוף 1972 אין בו יותר התייחסות לכך שהצמרת המצרים ממשיכת להראות בהשגת מטוסי קרב-הפצצה ארכוי טוחה משום תנאי יציאה למלחמה. משמעותי אף יותר הוא האישור הפוזיטיבי שהעביר מרואן ב-3 ביוני 1973 שלפיו המצרים הפסיקו לירות בהשגת מטוסי התקיפה משום תנאי כזה. על פי ההחלטה המצרים החדשו, נטרול עליונות חיל האוויר הישראלי יוטל על מערכן הנ"מ הקרקעי שככל עתה גם מערכות ס"א-6, אף שמדובר זה יכול לספק הגנה יעילה רק לעומק של עשרה קילומטרים בתחום סיני. המצרים גם ציפו שפיצול המאמץ של חיל האוויר בין חזית הגולן לחזית סיני והשתתת הפתעה יסייעו להם להתחמוד עם עליונותה האווירית של ישראל.

מסיבות שאינן ברורות, ידעה זו, שהיתה בעליה חשיבות קריטית, לא עודדה הדמים באמ"ן ובמודיעין חיל האוויר למروות שהיא הצביעה על כך ש"הكونספציה" – אותה נסחת כסם שלפהיה מדדו אליו זעירא, יונה בנדמן ובכירים אחרים באמ"ן את כושרה של מצרים לפתח באש – כבר אינה תקפה. בהתחשב בעובדה שהמידע הקודם שהביאו מרואן היה זה שתרם יותר מכל לבניית הקונספציה, היה ניתן לצפות שהמידע החדש והסתור שהביא ביוני יעורר מהומות באמ"ן, אך זה לא קרה. המידע גם הציב על כך שהזמן, בראיתם של המצרים, פועל

לדרותם ולכון הם מוכנים לוותר על מרכיבי יסוד בתוכנית המלחמה – יותר שיעמיד אותם חשופים בפני מתקפת הנגד הישראלית. ולבסוף, המידע החדש גם רימז על מתווה המלחמה העתידי, שבמרכזו כיבוש תא שטח עמוק עשרה קילומטרים בסיני שנייתן יהיה להגן עליו באמצעות מערכת הנ"מ ממערב לתחלה.

אבל המסר לא נקלט: אם"ז-מחקר ומודיעין חיל האוויר המשיכו לאורך כל הדרך, עד פרוץ מלחמת יום כיפור, לראות בהשגת יכולת התקיפה עמוק ישראלי תנאי מצרי הכרחי לייצאה למלחמה. כך למשל, ב-24 לסתמבר 1973, פחות משבועיים לפני פרוץ המלחמה, קבע ראש אמ"ן, אלוף אליו זעירא, כי רכש מטוסי קרב הפצצה המאפשרים מבחינה טכנית מבצעית לתקוף מטרות בישראל ממשיך להיות, מבחינת המצרים, תנאי יציאה למלחמה וכי תנאי זה לא עתיד להתחמש לפני 1975.¹⁵

יתר מ-30 שנה לאחר המלחמה טען אליו זעירא: "הגורם לא-יגליוי השינוי במטרת המלחמה המצרית הוא כשל איסופי. מערכת האיסוף לא הביא שום מידע על כך. לא זכרה לי אף ידיעה ממש מוקור על השינוי. לא זכרה לי ידיעה אפילו על האפשרות שמטרת המלחמה השתנתה."¹⁶

לאור כל מה שהובא כאן, קשה להבין על יסוד מה אמר זעירא את שאמר. מערכת האיסוף, על מקורותיו המצוינים למצרים, הביא שורת ידיעות ששיקפו בצדקה הטובה ביותר את השינוי שהחל בתפיסת המלחמה המצרית, את תוכניות המלחמה המחוורשות שהפכו לאחר השינוי למשויות הרבה יותר, את כוונת סדראת לפתחה במלחמה עד סוף 1972 ודוחית הפטיחה באש ואת הכוונה לפתחה במלחמה באמצעות מי והדוחיה הנוספת שהלה גם במועד מלחמה זו. אשרף מרואן שיחק תפקיד מפתח בהעברת תמון המידע זאת לידי ישראל.

שורש הבעייה לא היה ביכולות האיסוף הבלתי מספקות של המוסד. מקורה היה בדיקן במה שקבעה ועדת אגרנט בדוח הגלי

שלה מ-1974 – דבוקותם העקשנית בקונספסציה של "גורמי ההערכה", בראש ובראשונה אליו זעירא עצמו ולצדו רם"ח המחקר אריה שלו ורע"ן יונה בנדמן. חרב כל המידע המצוין שהגיע לידיהם ואשר הצביע בזרה ברורה על כך שהקונספסציה הזאת אינה תקפה עוד, הם המשיכו לדבוק בה בכל זאת. וכפי שהיה אפשר לקרוא בשני הפרקים הבאים, לפחות זעירא ובנדמן סיירבו לנוטש אותה ממש עד הרגע האחרון, שבו, בהפתעה כמעט מוחלטת, פרצה המלחמה.

פרק ח.

השלמת ההכנות ואינטראמציו ברומא

CONNONOT "כחול-לבן" שעלייה הכריז צה"ל ב-17 במאי הchallenge דוקא במועד שבו חלה וגיעה בהתרעות המלחמה ובכיבוטיים אחרים לכך שמצרים וסוריה עומרות לפתח אש. דיווחיו של מרואן על דחיה של חודשיים לפחות במועד היציאה למלחמה יצרו תחושה, לפחות חילקוניים לא תפרוץ עתיד הקרוב. משאים בקידום ההכנות למלחמה שמילא לא תפרוץ עתיד הקרוב. מי שנתן את הביטוי הכרוך ביוור לכך היה שר הביטחון דין. ב-21 במאי הוא הורה לצה"ל להתכונן למלחמה שתיפתח "בחילק השני של הקץ הזה... ביוזמה... של מצרים וسورיה".¹ חודשיים אחר כך הוא התראיין לשבועון האמריקני "טיים". "עשר השנים הבאות", כך אמר, "תראה את הגבולות נשארים מוקפאים בקווים הקיימים – אבל לא תפרוץ מהלכן מלחמה גדולה."²

ירידת מפלס העדנות לקראת אפשרות של התלקחות האש לא תאמנה את ההכנות בפועל למצרים ובסוריה. למצרים שככה אמן אווירת המלחמה שסדרת עורר בהזמנויות קודמות, ואוומי המלחמה הפסיקו לככבר בנאומי הפורמיים, אבל בפועל הצבא המצרי המשיך להתחמש, לרבות בכידור חדש, ולתרגל את מהלך חציית התעלה שנעשה במהלך הצבא המצרי על פי תוכנית "הצדדים הגבוהים". במסגרת עסקת נשק גדולה שנחתמה במרס 1973 הגיעו למצרים בחודשי הקץ אמצעי לחימה רבים, שככלו טיסת מטוסי מיג-21,

חטיבת טילי קרקע-אוויר ס"א-6, נגם"שים, מוגרי נ"ט אישים מודגש "סاجر" וקני ארטילריה, וביהם תותחי 180 מ"מ, שפגזיהם יכולו לחדור את ביצורי המעוויים בקו ברילב. בנוסף, כפי שמרואן דיווח, העיטה כללה גם חטיבת טק"ק "סקדר". הטילים על מטריהם הגיעו למטרים במהלך חודש يول', והחטיבה החלה באימוניה במהלך אוגוסט. אימונים אלה לא הושלמו עד פרוץ המלחמה באוקטובר. לצד זאת, כפי שהוא היטב בישראל מודיעחו של "המלך", חיל האוויר המצרי קלט באותה תקופה גם את מטוסי המיראז' שהובו עבورو בצרפת, ואלה, לצד טילי "קלט" שנישאו על מפציצי טו-16 מותוצרת ברית המועצות, איפשרו לו לתקוף מטרות בתחום ישראל.

במקביל הoczנו הרכבות הצבא המצרי במהלך הצליפה. דחיתת המלחמה אפשרה להשלים את הקמתם של חמישה גודדי סיירות שככל אחד מהם מנת 144 סיירות ואשר נועדו להעביר כ-32 אלף חיילים לגדר המזרחה של התעללה עד הקמת הגשרים שאפשרו את מעבר הציר הכביר. חיליל המש דווייזות הח"ר שתוכננו לצלוח לכל אורך התעללה תירגלו שוב ושוב את דחיפת הסיירות למים, הכניסה לתוכן, חתירה במשוטים או השטנן באמצעות מנועים לגדר המזרחה והתרפשות מהירה מצד הישראלי של התעללה. נהגי טנקים, נגם"שים וכלי רכב אמרפייביים אחרים תירגלו אף הם את חזית מעבר המים. מערך הנ"מ הצמוד לתעללה עובה במטרה לייצר לכוחות הקרקע התוקפים את ההגנה העילה ביותר נגד חיל האוויר הישראלי.

כניסת הצבא הסורי למתווה התקפי בחזית רמת הגולן הקדרימה את זו של הצבא המצרי בחזית התעללה. המצריים השלימו את רוב הרכבותם כבר במהלך מי ועתה ציפו שהצבא הסורי ישלים את אימונו, יקלוט את הציר שהגיע מברית המועצות וייחזו לקו החזית. הצבא הסורי, שעם בוא האביב העביר יחידות מהקו הקדמי ברמת הגולן לעורף במטרה לתרgel את כוחותיו לקראת המלחמה, החל עם תום האימונים במחצית השניה של הקיץ למבצע חדש את הקו. תכיפות ישראליות ממוקם החroman, גיחות צילום של חיל האוויר ומעקב מודיעיני אחר התקשרות הצבאית הסורית, איתרו את תנועת

הכוחות הزادו ויזהו פרישת סוללות ארטילריה, העלתת כוננות בחיל האויר, תגבור כוחות החי"ר בקרבת קו המגע ותנועת טנקים של שלוש דיוויזיות החי"ר שנעודו להיות הכוח שיבקיע את קו ההגנה הישראלי ברכמה. מומחי אמ"ן התקשו להסביר את המהלכים הסוריים, כיון שבימי שגרה הם נהגו לדלл את הקו בסוף הקיץ ולקראת החורף המתקרב – העונה שבה יש קושי להחזיק כוחות גדולים בתנאים לא נוחים, ומילא אי-אפשר לבצע במהלך מלחמות גדולות. אבל הפעם הצבא السوري החל בתגובה כוחות משמעותית כל כך דוקא במחזית השנייה של הקיץ.

במקביל לתנועת כוחות הקרקע הגיעו מברית המועצות לסוריה משלוחים גדולים של נשק חדש, בעיקר סוללות טילי קרקע-אוויר ס"א-6. הזרה שבאה פרשו הסורים את מערך ההגנה האוירית החל מאמצע אוגוסט העלה סימני שאלה נוספים לגבי כוונוניהם. לא זו בלבד שהם בנו מערך צפוף ביותר, שבתחומים מסוימים – דוגמת מספר סוללות הס"א-6 בקו החזית – עלה על כל מה שהיה ב חזית התעלה, אלא שהמערך גם נבנה קרוב מאוד לקו הגבול כך שכיסה את רמת הגולן במלואה, וזאת על חשבון הגנת הבירה دمشق ויעדים חשובים אחרים. העובדה שהסורים השקיעו יותר בכיסוי רמת הגולן מאשר בהגנת מטרות אסטרטגיות בסוריה לא נעלמה מעיניהם של מומחי המודיעין בישראל, אבל ההערכה שהtagבשה באם"ן-מחקר ובמודיעין חיל האויר, הערכה שללה אפשרות של יוזמה צבאית סורית ללא השתתפות מצרים, קבעה שהדבר נעשה לצרכים הגנתיים. ככל שמועד המלחמה התקרב נוצר הצורך בהתאם את הפרטים האחרונים לקרה הפתיחה באש. החשוב בהם היה מועד פתיחת המלחמה. ב-22-23 באוגוסט, לאחר שתגבור הכוחות בצפון כבר החל, נועדו בחשייב בכיר צבא سوريا ומצרים לדיוון שבמסגרתו תיאמו סופית את מלחמי המלחמה המתקרבת. עוד קודם לכן קבעו מתכני המלחמה כמה תאריכים שהתאיימו מבחינה מצב הירח, תנאי גאות ושפלו בתעה ושיקולים אחרים לפתיחה באש. כאשר הקצינים הסורים והמצרים נפגשו במטה חיל הים באלאנסנדיה לתיום הסופי

של תוכניותיהם, עמדו בפניהם שני תאריכים אפשריים: 7 עד 11 בספטמבר ו-5 עד 10 באוקטובר. הם דיווחו על כך למנהיגיהם, ונשייא מצרים וסוריה החליטו ב-12 בספטמבר, במהלך ביקורו של הנשיא אסד בקהיר, כי יצאו למלחמה, שעתה וכתחם גם לכינואה הרשמי "מציע בdry", ב-6 באוקטובר.

עשרה ימים אחר כך נמסר על כך באופן رسمي לדטכ"לים של שני הצבאות. התאריך לא הפתיע אותם. במועד זה ניכר מהצבא הסורי נפרד בחזיות הגולן ויחידות נוספת עשו את דרכן לקו החזית. עם קבלת ההוראה החל גם הצבא המצרי להניע את נהיל הקרב שלו לקראת מלחמה שתפרקן בעוד שבועיים. והרך העובדה שנקבע כבר ביום ה"עין" למלחמה, שעת ה"שין" המתואמת עדין נותרה במחלוקת. זו תבואה על פתרונה רק כ-7 שעות לפני הפתיחה באש.

בישראל לא ידעו את כל הפרטים על חיאום מהלכי המלחמה בין מצרים לسورיה. אבל לרשות מעריצי אמ"ן עמדה, הודות לאשרך מרואן, תמונה חלקית של המצב במצרים, וממנה עלה בפירוש שיתיכון שכונות המצרים לפתוח באש במועד קרוב. במחצית הראשונה של הקיץ מסרו כמה מקורות על האפשרות של מלחמה תיפתח במהלך יוני או يول. לא ברור מה היה מקור הדיווחים ובورو שמדובר לא שיקפו כוונות אמת מצריות. אבל חלק מהידיעות אלה כלל מידע מעניין על כך שהמלחמה תיפתח מתוך תרגיל, ממש כפי שאכן קרה במציאות. מקור נוסף דיווח ב-12 ביוני על כוונה לפתחה במלחמה באוגוסט או בספטמבר. כפי שידעו היום, השבוע השני של ספטמבר אכן היה תאריך יעד אפשרי למלחמה אך הוא לא נבחר.

באותו יום שבו הגיע המידע המודיע על הכוונה לפתחה במלחמה באוגוסט או בספטמבר, מסר אשור מרואן את מה שהתברר כהתראה מדעית נוספת על יום ה"עין" המצרי. מרואן דיווח כי הנשיא סדרת כבר הודיע לעמיתו הסורי על כוונת מצרים לפתחה במלחמה בסוף ספטמבר-תחילת אוקטובר. העובדה שמרואן דיווח על כך ברиск

שלושה חודשים לפני שני המנהיגים החליטו לצאת למלחמה ב-⁶ באוקטובר מעלה סימני שאלה ביחס לדיעה זו. אבל אם מביאים בחשבון שתארכי המלחמה האפשרים מבחינות מצרים היו Mai, ראשית ספטמבר וסוף ספטמבר-תחילת אוקטובר, סביר מאוד להניח שבדיונים בצמרת המצרים כבר הוחלט כי מקרים תפתח באש במועד האפשרי האחרון. אם כך אכן היה הדבר, אפשר להבין כיצד היה יכול מרואן למסור על כך כבר ב-¹² ביוני.

במהלך אוגוסט הוצאה פעילותו הדיפלומטי של מרואן. היה זה החודש שבו הקשר סידרת את הקרע המדיני לפטיה במהלך המלחמה, ומרואן, יותר מאשר שר החוץ המצרי, שימש כאן יד ימינו. הפגישה המדינית החשובה ביותר הייתה שסידרת ערך הייתה עם פיסל מלך סעודיה. חשיבותה נבעה לא רק מממדת הבכיר של סעודיה בעולם הערבי ומהתמכה הכלכלית והמדינית שסעודיה העניקה למצרים, אלא גם מהתוכניות שהחלו להתגבש כבר באותה תקופה לשלב את נשק הנפט במאץ הצבאי, במטרה לייצר לחץ משולב ואפקטיבי שניע את התהליך המדיני. כל תמייה והשתתפות סעודית במהלך זה היה סיוכי הצלחה. ימים מספר לאחר פגישת סידרת-פיסל החלו הסעודים לגבור את המדים האופרטיביים של המהלך שייצור את משבב הנפט הגדול הראשון בהיסטוריה.

תוכניתו של סידרת עם המלך הסעודי היה סודי ביותר. אפילו אחמד זאקי ימני, שר הנפט הסעודי ואחד מיועציו הקרובים של המלך, שידע על דבר הפגישה, לא שמע דבר על תוכנה. בניגוד להרגלו, המלך, חמור סבר ומודאג בעיליל בתום השיחה הארוכה עם סידרת, רק ניסה לוודא שימני לא ייעדר מן הארץ לאורך זמן בעתיד הקרוב. היחיד שהשתתף במפגש פרט לשני המנהיגים היה אשרף מרואן, שהתלווה לסידרת בכל מסעותיו לחצי האי ערב. ועל פי עדותו שלו, סידרת הבHIR למאחו כי המלחמה הגדולה, זו שדורר בה כה רכבות ועדין לא יצא לפועל, עומדת להיפתח "בקרוב, בקרוב מאוד". בתארו את מהלך הפגישה שנים אחר כך הבHIR מרואן כי סידרת נמנע מוצין תאריך ספציפי לפטיה המלחמה. על כך הוסיף: "זה לא

היה בגל שפחדנו שהסعودים יודיעו לאמריקנים ושהישראלים יקבלו אף הם מידע על כך. לא. פשוט לא היה כל צורך לגנות דבר-מה נוספת, חוץ מאשר שתוכננה להיות מלחמה.³

ראש אמ"ן ב-1973 אליל זעירא, שהתייחס בספרו על מלחמת יום כיפור לתיאור הפגיעה כפי שהיא מופיעה בביוגרפיה של שר הנפט הסעודי, ימניה, טען כי אף שמרואן השתתף בה אישית, הוא לא דיווח עליה למפעליו במוסד. התנהגותו זו של מרואן, אליבא דזעירא, היא אחת ההצלחות הטובות ביותר לכך שהסוכן "הטוב ביותר" לא היה אלא סוכן כפול.⁴ אבל על פי בדיקה שנעשתה בארכיון המוסד ועל סמך עדויות של מי שקרו את החומר שהעביר, מרואן אכן דיווח על פגישת סאדאת-פייסל ועל מה שנאמר בה – לאפעם אחת אלא שלוש פעמיים.⁵ הבעייה היא שasadאת, כפי שמרואן עצמו העיד, לא אמר למאחורי הסעודי דבר על תאריך ספציפי שבו מתוכננת המלחמה לפrox. כפי שידוע היום, במועד שבו נערכה הפגיעה ברייר, אסר וסאדאת עדרין לא סיכמו את יום המלחמה. התאריך נקבע רק ב-12 בספטמבר במהלך פגישת השניים בקהיר. מרואן ידע, ללא ספק, כי הפעם נועתה לתאריך כלשהו בסוף ספטמבר-תחילת אוקטובר, אבל את התאריך הזה הוא כבר דיווח כאמור ביוני. כיוון שבפגישת סאדאת-פייסל לא היה שום דבר חדש בנושא, ולא משום שהיה סוכן כפול, דיווחיו על הפגיעה לא כללו כל מידע חדש באשר לתאריך פרוץ המלחמה.

ב-22-23 באוגוסט נערכה כזכור פגישה הפסגה בין בכיריו הצבאי המצרי לעמיתיהם הסורים באלכסנדריה. זעירא, שבספרו מצטט את זיכרונותיו של הרמטכ"ל המצרי, שאול, ביחס לאירוע זה, גורסת כי גם כאן נמנע "המידע" מל鐖וח על המפגש.⁶ גם כאן הוא טועה. "המלך" דיווח על עצם קיום המפגש החשי אף כי, ככל הנראה, לא ידע על ההחלטה הקונקרטית בדבר שני מועדיו המלחמה שהוצעו – החלטה נשמרה בסודיות יתרה.

עד כמה גם תאריך המלחמה עדרין לא היה סופי, אפילו בשלב זהה, אפשר ללמוד מהתרעה האחורה שהעביר מרואן בתקופת

הקיים. בראשית ספטמבר, כנראה בעקבות פגישת הצמרת הסודית בערב הסעודית, הוא מסר כי סדרת ממשיק לדבר על מלחמה, אולם הפעם ציין כי המדבר בתאריך כלשהו לקראת סוף 1973. אגב כך הוא הרגיש כי בניגוד לעבר, הפעם סדרת ממשיק על סודיות רבה. נראה שכך התייחס בין השאר לעובדה שהמנהיג המצרי נמנע מלמסור לממלך הסעודי תאריך קונקרטי שבו צפואה המלחמה לפrox, ממש כפי שהיה בשיחה עצמה.

המידע שהעביר מרואן על פגישת סדרת ופייסל ועל מפגש הקצינים באלבנדירה הועבר, ככל הנראה, במהלך פגישה עם מפעליו בתחילת ספטמבר 1973. במקודם פגישה זו לא עמדה המלחמה המתקרבת, אלא הצלחה מודיעינית מרשימה של המוסד במבצע שנועד לסלול את ביצוע אחד מפיגועי הטרור הגדולים ביותר בהיסטוריה של מדינת ישראל.

ב-21 בפברואר 1973, יום לאחר שייחיות צנחנים של צה"ל פשו בהצלחה על בסיסי מחבלים פלסטינים באזורי טיפול לבנון, חדר מטוס נושאים לובי מדגם "בויאינג-727" שהיה בטיסה 414 מבנגאזי לקהיר לתוך המרחב האויר של סיני. מטוס חיל האוויר הונקן לקראו ויצרו עמו מגע קצת אחרי השעה שתיים בצהרים. הטיסים אותו לו בסימנים הבינלאומיים המוסכמים לבוא אחריהם, מתודכו להנחיתו בשדה התעופה ברפидים, במרכזה סיני. בתחילת התעופה הרא שהתיסים מלאו את ההוראות, אולם עם התקרכו לשדה התעופה הרוא פנה מערבה, לכיוון התעללה. הטיסים דיווחו על התנהגותו המשונה ועל כך שכל חלונות המטוס מכוסים וילוונות ולא נראים נושאים. העובדה שהמטוס חלף באזורים מכוסי נ"מ ואסורים לטיסה אזרחית במצרים ובכל זאת לא ידו עליו, גם חדר לתהום אסור בטיסה בסיני שמאז 1967 לא טס בו מטוס אזרחי, הוטיפה לחשדות. לאור זאת ועל רקע התירועות שהיו באותה עת על כוונת ארגון מחבלים לפוצץ מטוס נושאים מעל תל אביב או מטרות ישראליות אחרות ובהן דימונה,

אשרף מרואן, סטודנט לכימיה בן 21, בערך במועד שבו פגש את מונה עבר אל-נאצר

טקס החתונה: אשרף מרואן ולימינו כלתו, מונה, לוחץ את ידו של נשיא נאצ'ר, יולי 1966

אשרף מרואן ומונא عبد
אל-נאצ'ר בטקס החתונה
(Getty Images /
אימג'בנק)

כמאל אדרם. מיליאדרר, יועציו
של המלך פיסל, ראש המודיעין
הסעודי ומישנהו יחד עם מרואן
את יחסי סעודיה-מצרים

עבד אל-סלאם ג'ילוד, ראש ממשלה לוב וממי שניהל יחד עם מרואן את יחסינו
מצרים-לוב

מרואן וחבריהם: ממשאלו מועמר אל-קרדי, ומימינו אחמד קרדי אל-דם
(תודה לכריס בלקהרט)

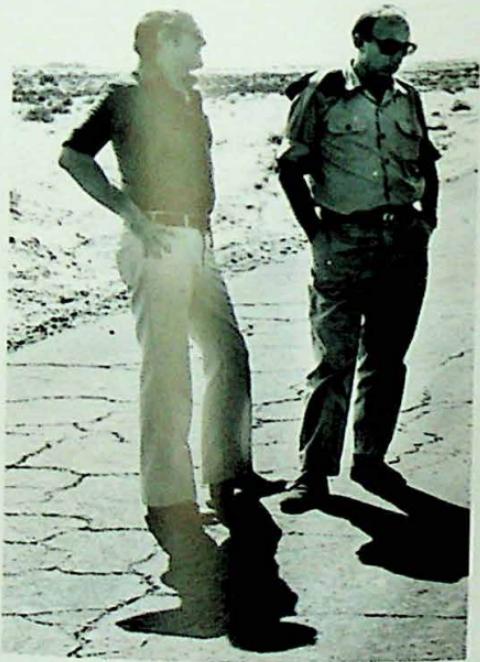
משפחה סדרת. משמאל לימין: בת הרכורה לבנה, בת הצעירה ג'יהאן,
אנואר סדרת, אשתו ג'יהאן והבת נוהא

מאיר מאיר חוגג
את ליל הסדר
בלונדון, אפריל
1970, זמן קצר
לפני פגישתו עם
מרואן (באדיבות
מאיר מאיר)

צבי זמיר בלונדון, סוף שנות ה-60
(באדיבות צבי זמיר)

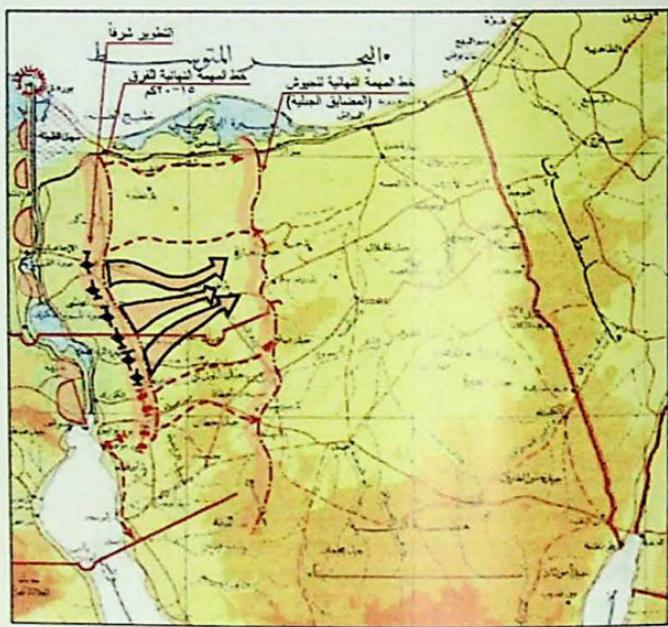
צבי זמיר וצבי מלחין, 1972
(באדיבות צבי זמיר)

בית הדראדנה בתל אביב, מטה המוסד בתקופה שבה הופעל מרואן

ראש אמ"ן, אלוף אלי זעירא (דובר צה"ל)

תוכנית "גרניט" – תוכנית המלחמה המצרית שהזגה לסורים ואשר לא בוצעה

תוכנית "הזרחים הגבויים" – תוכנית המלחמה שהוסתרה מהسورים והגיעה לישראל באמצעות מראן

חטיבה 679 מתגיים: חיילי מילואים מזודדים טנק שוט-מטאור במחנה
יפתח בשחר ה-7 באוקטובר (לע"מ: זאב רדובן)

בוקר ה-7 באוקטובר, טנק שוט קל ליד בית החולים הסקוטי בטבריה בדרך
מצומת גולני לרמת הגולן (באדיבות דני וגן)

7 באוקטובר בשעות לפני הצהרים, טור טנקים של חטיבת 679 בדרכן לנפה חולף על פני חילוי צה"ל נסוגים (ארציוון צה"ל: זאב רדובן)

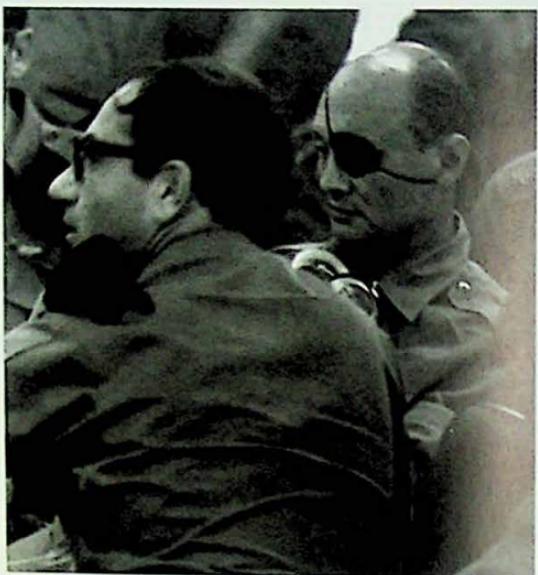
7 באוקטובר, בערך בשעה 13:30: זהל"מ הפיקוד של מפקד אוגדה 36, תת-אלוף רפאל איתן, עוזב את מפקדת האוגדה בנפה כאשר הטנקים הסוריים מתקרבים (באדיבות אלי דורין)

בתום הקרב על נפה
(ארכיוון צה"ל: זאב רדובן)

ראש הממשלה גולדה מאיר
במסיבת עיתונאים בפתיחת
המלחמה (ארכיוון צה"ל)

שר הביטחון משה דיין
ואלוף פיקוד דרום,
שמעאל גונן, במטה
הפיקוד באום חסיבת,
7 באוקטובר לפני
הצהרים
(לע"מ: שלמה ארד)

הרמטכ"ל רב-אלוף דוד אלעזר ולימינו האלוף גונן, במהלך המלחמה
(ארצון צה"ל)

מרואן מקבל אותן הצלחות מהנשייה סדרת על תרומתו למאץ
המלחמות במלחמת אוקטובר, עם סיום תפקידו בלשכת הנשייה, מרץ 1976

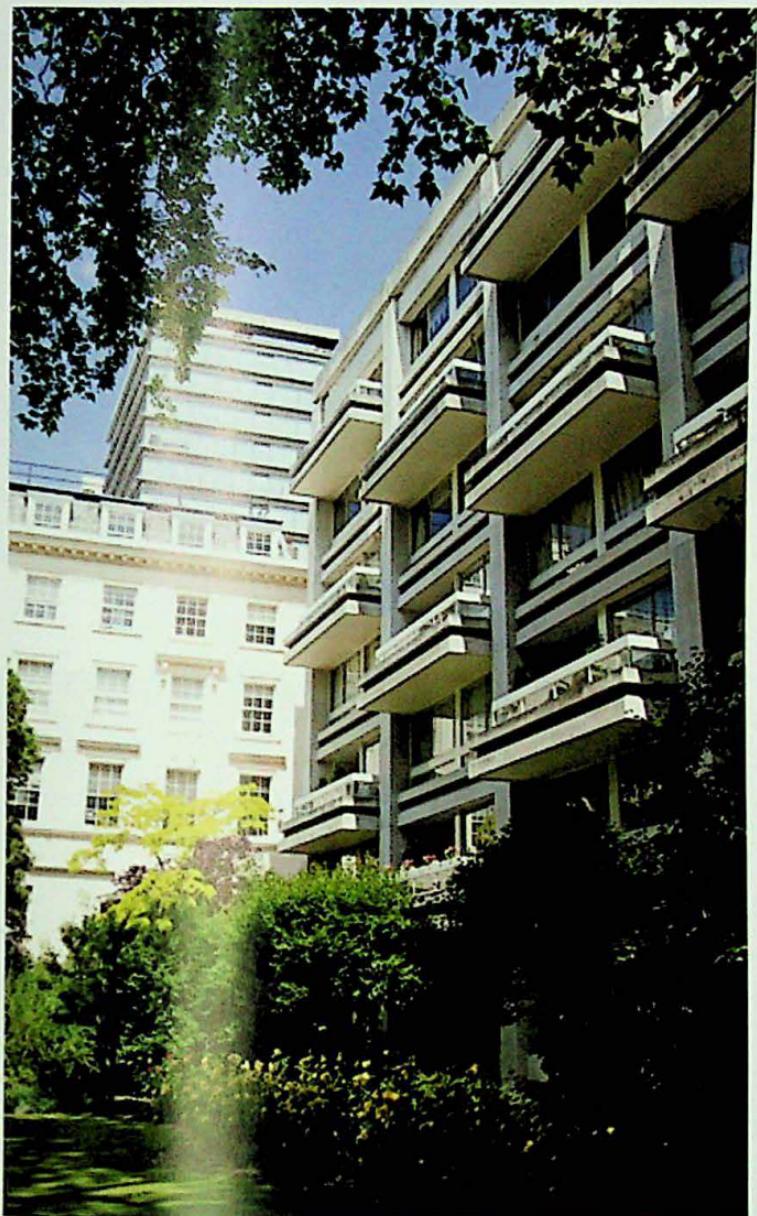
מרואן כאיש
עסקים בלונדון
בשנות ה-80

מוחמד אל-פאיד וטיני רואלנד

אשרף מרואן בלונדון
בשנות ה-90
(Getty Images / אימג'בנק)

כאן הסתיימו חייו של מרואן: למעלה מימיין, המרפסת בביית הדירות
שמננה נפל אל מותו. ממול, בקומה השנייה של "בית המומחים", חלון
המשרד שמננו ראו משתתפי היישיבה את מרואן נופל. למטה, גינה
הושנים הΖהובות שעלייה נחת

מגדל סטיוארט שמןנו נפלו אל מותם אל-לייתי נאץ' וסועאר חוסני

אלמנתו של אشرف מרואן בטקס הלווייתו בקהיר
(אימג'בנק / Getty Images)

אלמנתו של מרואן ובנו, גמאל, עונים לשאלות עיתונאים ביציאה מבית המשפט שבו נערכה חקירה פומבית של נסיבות המוות, يولי 2010
(אימג'בנק / Getty Images)

החליט מפקד חיל האויר האלוף מוטי הוד לבקש אישור להפלת המטוס. הרמטכ"ל, שלא ישן כל אותו הלילה בשל הפשיטה בלבנון, הודיעו מshortו ובתווך שניות אישר את הבקשה. כמה דקות אחר כך היו שברי מטוס הנוסעים הלובי מוטלים על אדמת סיני. 105 מתוך 112 נוסעים נהרגו. אחד מהם היה סאלח בוציר, שר החוץ הלובי לשעבר. לאחר מעשה התברר כי המטוס סבל מביעות במערכות הקשר וכי הקברניט, אשר עעה לחולטיין בדרך, חשב שהשדה שאליו התקרב הוא שדה התעופה הבינלאומי של קהיר ושהמטוסים הישראלים אינם אלא מטוסי מיג מצריים. אחד כך, משהבין כי עעה, החליט להימלט ולהזoor למצרים. טיסי חיל האויר ומকבלי החלטות שהיו מעורבים בתקנית פירשו זאת כמהלך עוין, ובכח הזמן שבו התנהלו האירועים התקבלה ההחלטה, שבידיעבד התברורה כתרגית.⁷

ישראל ספגה גינויים רבים בשל הפלת המטוס, וניסתה לרכך ככל האפשר את הפגיעה בתדרmittה על ידי טיפול נאות בהרוגי המטוס ובפצועים. אבל לתקנית היו גם השלכות מאוחרות. אחת מהן נגעה ליכולתו של מרואן להתריע על המלחמה המתקרבת כמשמעותה חדשניים אחר כך.

מניג לוּב מועמר אל-קדאפי לא היה יכול לעמוד בשתייה על מה שנתפס בעיניו וב בעיני הציבור בארץ כהתקפה ישראלית ללא כל פרובוקציה מוקדמת על מטוס אזרחי לובי חסר מגן. מיד לאחר שנודע דבר התקנית הוא התקשר לנשיא סאדאת במטרה להתייעץ עמו על פועלות תגמול, ובחן עמו, בין היתר, אפשרות של הפצת חיפה בידי מטוסים לוביים. סאדאת, שבראש מעיניו כבר עמדה היציאה למלחמה נגד ישראל, ייעץ לו לנוהג במתינות. אבל מתינות לא יכולת להשבע את הסיכוי של קדאפי ואת הזעם מבית על אשר אידע. הרגשות הגיבו לשיאם בטקס הホールיה הגדולים שנערך לקורבנות ואשר במהלךם עלו המונחים על הקונסוליה המצרית בכונגוזי, במחאה על כך שמצרים לא נקטה צעדים לעוזר למטוס

לאחר שנקלע לצרה ועל כך שסדרת הציג עמדה כה הסנית בשאלת עניית ישראל על הפשע שביצעה.

לאור רפין התגובה המצרית החליט קראפי לפועל בזרחה עצמאית. כי-17 באפריל הוא קרא למפקד צוללת מצרית שהוצאה בלב, ואשר הייתה חלק מהצי הלובי על פי הסכם צבאי שנחתם עוד עם הנשיא נאצ'ר. בפגישה נתן קראפי למפקד הצוללת הוראה לשוט למורה הים התקון, לירט את אוניות הפאר הבריטית "המלך אליזבת", שהיתה בדרכה לנמל אשדור בישראל כשל סיפונה אורחים מכובדים שבאו להשתף בחגיגות שנת ה-25 להקמת מדינת ישראל, ולהטבה במאצ'וות ירי של שתי פצצות טורפדו. לאחר שמפקד הצוללת קיבל, לדרישתו, את הפקודה בכתב, יצא הצלולת לדרך. בתום יממה של שיט מתחת למים היא עלה לגובה פני הים, ומפקדה העביר לממוניים עליו בחיל הים המצרי דיווח על שליחותו. הדיווח עשה את דרכו במהיירות לסדרת, וזה הורה לו לחזור לנמל אלכסנדריה מיד. זמן-מה לאחר ש"המלך אליזבת" עזבה את ישראל, מסר סדרת לקראפי שמפקד הצוללת לא חיליך לאתר את האונייה הבריטית למרחבי הים התקון ולכון קיבל פקודה לשוב לבסיס חיל הים במצרים.

המניג הלובי לא קנה את הסבירות של סדרת. על פי דיווחים שונים, הפלת המטוס, שפגעה מטבע הדברים פגיעה חמורה בלבושים, לצד הקשיים להגיב אליה בדרך הולמת על פי תפיסתו, יצרו אצל קראפי, מנהיג בעל אישיות לא יציבה מAMILIA, חסוך עמוק ומשבר אישי קשה. הוא פרש כדי להתבודד באוהל בדבר, הודיע לחברי מועצת המהפכה על כוונתו להתפטר, נתק עם כל מגע והפגין סימנים של דיכאון קליני חריף. לאחר שהתפטרותו נדחתה הוא הגיע למצרים, שהוא שם זמן לא מועט ונודע לשיחות עם סדרת. במהלך הביקור ואחריו הועצמו הלחצים הולויים לאיחוד בין שתי המדינות, ובמסגרת זו התארגן גם מצעד עממי מטריפולי ומערים אחרות עבר הגבול הלובי-מצרי. פניות מצריות לקראפי לעזרה את המצעד לא צלחו, ובסיומו של דבר חסם הצבא המצרי את דרכם של כי-40 אלף הצעודים באמצעות הצבת מחסומים פיזיים ומיקוש הגבול

בין שתי המדינות. קדافي הגיב בנאומים פומביים ובhem קבע כי יש צורך במהלך עממית כדי לעקור מן השורש את השחיתות ואת הבירוקרטייה שלשלות במצרים. סדרת, שעניינו באותו עת היו נתונים להכנות המלחמה נגד ישראל, נאלץ להיעתר ללחצים הלוביים.

ב-29 באוגוסט, לאחר משא ומתן מתמשך, הודיעו שתי המדינות כי ב-1 בספטמבר, יום המהפכה הלובי, יחתמו על סדרת מסמכים שיקרמו את האיחוד בינייהן.⁸ בכך הגיעו לשינוי משבר נוסף ביחסים המוזרים בין שתי המדינות, וסדרת היה יכול להפנות את עיקר המאמציים לעניין המלחמה. עם זאת השאיפה הלובית לנוקם בישראל על הפלת המטוס עדין לא באה על סיפוקה והמשיכה להטריד את המנהיג המצרי.

במצב המוזר שנוצר, חשו העיקרי של סדרת היה שככל מהלך נקמה לובי עצמאי עלול להציג התלקחות חדשה בעימות הישראל-ערבי, שתחבל בסיכוי להשיג הפתעה בפתחת המלחמה שאותה תיכנן. לפיכך ברגעיו עם קדافي מאוז הופל המטוס הלובי הוא דרש שלוב תואם כל תכונן מבצעי של פיגוע נקם עם מצרים, ותשף אותה פועלה בהוצאתו לפועל. בסופה של דבר הסכים המנהיג הלובי לדרישת המצרים. מי שמנונה בידי סדרת לטפל בנושא מן הצד המצרי היה לא אחר מאשר האחראי ל"תיק לוב", אشرف מרואן.

מבחינתו של קדافي, בן המדבר הלובי האמון על תפיסת "עין תחת עין ושן תחת שנ", הנῆמה הרואה ביותר על הפלת מטוס הנוסעים של חברות התעופה הלאומית הייתה בימיה של המנהיג המצרי בלב. כאשר הלוביים והמצרים החלו במהלך ביקור של המנהיג המצרי בישראל, כנראה במהלך יולי 1973, השאלה הראשונה שעמדה על הפרק הייתה היכן תבוצע הפעולה וכייז. נמל התעופה פiomיצ'ינו ליד רומא, שהוא מוכר כל כך ללבטים (נתינה לשעבר של איטליה), נמצא מותאים, בין השאר מפני שסידורי האבטחה בו לא היו קפדיים ומפני שלאליטקים הייתה מסורת ארוכה של יד רכה כלפי

טרור ערבי. במצבות מרואן נסעו לשם שני בכירים במנגנון הביטחון כלשכתו של סדרת ולמדו היטב את מבנה נמל התעופה, את נתיבי המטוסים ואת המקומות בהם הם אפשר לפגוע במטוסים ממריאים ונוחתים. השניים חזרו עם שרטוטים מפורטים של האזור, ועל בסיס המידע שהביאו נבנתה תוכנית מבצעית שבמרכזזה הפלת מטוס "אל על" מיד לאחר המראתו, באמצעות טילי נ"מ אישים מדגם ס"א-7 ("סטראלה") שהחלו להגעה באותו עת למצרים. לאחר סיור נוסף במקומות הפעולה ותיום עם הלובים, סוכם שמאירים תהיה אחראית להעברת שני טילים לדroma, ומחללים פלסטינים, אנשי "ספטember השחור", יישגרו אותם לעבר בואינג-747 של החברה הישראלית בעת המראתו.

החלק הראשון של המשימה עבר בהצלחה מלאה. ב-29 באוגוסט הגיע אמין אל-הינדי, ראש חוליה "ספטember השחור", לדroma והחל להתארגן לפעולה. עמו היו שאר אנשי החוליה – ארבעה במספר. כמו ימים אחר כך, בהוראת מרואן ומבליל לשחרף את אנשי הצבא במשימה, העבירו שני טילים על מושגייהם ממחסני הצבא ללשכת הנשיאות. הם נארזו כמטען דיפלומטי תחת שם של אשתו של אשף מרואן, מונא. זו טסה אمنם ללונדון לצורך עיסוקים פרטימיים, אך לבקשת בעלה הסכימה קודם לכך לפגוש אותו לדroma. מונא, שלא שותפה בסוד המשימה, כלל לא ידעה מה נמצא בחבילות. כצפוי, השלטונות באיטליה נמנעו מלפתחו אותן. משום שעלה החבילות היה מוטבע בשם של בתו של נאצר, אישיות מוכרת ובעל מעמד דיפלומטי, הוזנפרקו והועמסו ללא בעיות על טנדר שהביא אותן לאקדמיה המצרית לאמנויות ברומה.

יום אחר כך הגיע מרואן עצמו לעיר. הוא לקח את החבילות במכונית והביאן לחנות הנעליים "רפאל סאלאטו" שכנה אז בבית מס' 149 ברחוב הקניות המרכזי של דroma, ויה ונתן, מול משכנן השגרירות האמריקנית. שםפגש את אל-הינדי, שעלה פי סיכום מוקדם חיכה בחנות. אל-הינדי, שזיהה את מרואן על פי צלום שהוא לו, פנה אליו במילת קוד מוסכמת, ולאחר שחזר עליה כמה פעמים השיב

לו מרואן. כאן אירעה תקלת קטנה שהייתה אלთור יוצרתי. ברגעות מה שסוכם קודם לכך, מרואן הודיע למחבל הפלסטיני שהטילים על מושגייהם מתייחסים במקונית, ושיש להוציאם ולהעבירם לדירתו המשטור שמנה ישוגרו. אל-הינדי לא היה מוכן לכך, ולראשתו וולשנות חבריו לא עמד כל רכב שבאמצעותו היה אפשר לקחת את הטילים. בלילה ברורה נכנסו חבריו חוליות המחללים לחנות שטיחים סמוכה, קנו כמה שטיחים, גילגלו את הטילים על מושגייהם לתוך השטיחים ונשאו אותם על הכתפיים לתחנת הרכבת התחתית הסמוכה. כך הביאו אותם, בסופו של דבר, לדירת המשטור ששכרו באוסטיה – סמוך לנמל התעופה פירומיצ'ינו. אל-הינדי נשאר בדירה. ארבעת האחרים חזרו למalon "אטלאס", מלאן קטן המשמש בעיקר זונות, במרכז העיר.

בזכות שירותיו הטובים של אشرف מרואן, היה המוסד הישראלי בסוד תכנון הפיגוע לאורכו כל הדרך. במקרה זהה לפחות, העברת המידע על המבצע לא נגעה לחלוטין את האינטראס המצרי כיון שכבודו של סaadאת היה אינטראס להכחיש את הפעולה שנעודה להבצע בדியוק חדש ימים לפני פתיחת המלחמה. הפלת מטוס "אל על" הייתה יוצרת משבר חריף, והשימוש בטילי ס"א-7, שהרידיהם היו מתגלים בין שרבי המטוס, היה מŻביע ישירות על המצריים כשותפים למעשה הפשע. לו כך היה קורה, היה ישראל נורצת כדי לנוקם על הפלת המטוס וסיכויי מצרים להשיג הפתעה היו אובדים למאר. הדבר היה ברור למרואן, ולכן סביר שתנתן לסaadאת להבין שיש לו קשר עם ארגון מודיעין איטלקי שיוכל למנוע את הפיגוע. הנשיא המצרי, שכבר למד להכיר את יכולותיו המגוונות של עוזרו הקרוב, היה יכול לסמן לעליו שהוא ידע כיצד להעביר לאוטו ארגון הטרעה על המבצע המתוכנן במטרה להכשילו. אין ספק שסaadאת לא חש שמרואן יעביר את הטרעה למוסד הישראלי. אבל מרואן בחר שוב לשחק באש, והחליט להעביר את הטרעה למפעליו במוסד וכלל לא לידע את האיטלקים. בעקבות התרעתו של מרואן ועוד לפני העברת הטילים לרומה, הגיעו לשם מיק הררי, מפקד יחידת המבצעים המיוחדים של המוסד, "קיסריה", ביחיד עם כחטייר לוחמים והחלו בסריקות

לביקורת המיקום ממנו ניתן יהיה לשגר את הטילים. הסדריות, שנמשכו כשבועיים, כללו גם שימוש בסירות שהראה כי ניתן לשגר את הטילים גם מיהם. על בסיס המידע שמסר מרואן הם עקבו גם אחרי תחلك העברת הטילים לחילית המחלבים ובסיומו של דבר איתרו את הבית והדריה אליה עלו המחלבים עם הטילים. אנשי "קיסריה" נערכו לפשיטה על הדירה אולם בסופו של דבר החליט צבי זמיר, שהגיע אף הוא לדroma, לעדכן את שירות המודיעין המקומיים במידע על המבצע הטורוריסטי ולאפשר להם לבצע את המעצר. במקביל הוכנה גם חלופה עצמאית לקרה שכוחות הביטחון האיטלקים ייכשלו במשימתם.

סביר להניח שהכנות אלה הושפעו מהחוויות הטריאומטית של ניסיון החילוץ הכספי של הספורטאים הישראלים באולימפיאדת מינכן פחתה ממנה קודם לכך. אז ניהלו כוחות החילוץ הגרמניים של משטרת בוואריה מבצע כושל לחלוון שהסתהים במותם של כל בני-הعروבה. זמיר, שהיה בוגד הפיקוח של נמל התעופה במינכן, לא היה יכול לעשות דבר. הוא חזר ארצها מזועז ואות מסקנותיו הייתה שאסור לסגור רק על הכוחות המקומיים ושיש להכין חלופה ישראלית לקרה שהדברים ישתבשו.

מבחינתו של זמיר, ההוכחה הטובה ביותר שמרואן לא עבר בשביב האיטלקים ולא העביר להם התרעה על הפיגוע המתוכנן, הייתה תגונתו המופתעת של עמיתו כאשר ראש המוסד הודיע לו שהוא נמצא ברומה במטרה להכשיל פיגוע גדול. כוחות הביטחון המקומיים פעלו במקרה זה ביעילות. הם התארגנו במהירות, ובכילה שבין 5 ל-6 בספטמבר פשטו, בסיוע אחד מאנשי "קיסריה" שדריכר איטלקית, על דירת המסתור באוסטיה שבה אל-הינדי. על פי עדותו, העוזמה שבה פעלו האיטלקים הפתיעה אותו, ובתחילה הוא חשב שהמדובר בלחמי המוסד. בפועל, אנשי המוסד נשאו מחוץ לתמונה וננתנו לעמידיהם לטפל בכעיה. חמישת המחלבים נתפסו והועמדו למשפט, אף כי בסופו של דבר, בשל חשים של האיטלקים מפיגוע טרור, הם הורשו לעזוב את איטליה. הטילים הוחרמו, ומוטס "אל על", שאותו הטיס הקברניט

אורי בר-לב, המRIA לדרכו ללא תקלת ומבליל שלאיש מהנוסעים היה מושג על גודל האסון שנמנע. זמיר ואנשי המוסד חזרו לארץ. מרואן, שקיבל דיווח על הפשיטה על דירת המסתור ועל מעצר המחברלים במלון "אטלס", מיהר לנמל התעופה ועזוב את איטליה. זמיר נמנע כМОבן מלומר לעמיתיו מה היה מקור המידע של ישראל על התוכנית להפלת המטוס, אבל השדם של האיטלקים היה עלול להטעור אם היו מקשרים בין המטען הדיפלומטי שהעבירה כמה ימים קודם לכן אשתו של מרואן לתוכנית הפעולה. ככל הידוע, הם לא עשו קישור כזה. השאלה כיצד נודע לשירותי הביטחון האיטלקים על הכנות הפיגוע נותרה פתוחה, אף על פי שכבר ביום שבו נערכו המחברלים התפרנס ש"הוגים איטלקים מוסרים: בעזרת חולית מחלבי טילי הכתף' לפि רמז שהתקבל מהמודיעין הישראלי". ערנות גדומה יותר מצד המצרי הייתה יכולה לגרום לחשד שמרואן אינו אלא מקור ירושאי. הנזק, במקרה זהו, היה עלול להיות בלתי הפוך. אבל הדבר לא קרה. רק קרוב ל-30 שנה אחר כך התבררשמי שנייה את הפעולה הופעל בידי המוסד. במקרה זהו הוא זכה אפילו לבונוס מכובך, תשלום שעלה משמעותית על 20 אלף הדולרים אותם נהג לקבל מפעם לפעם על שירותיו⁹.

לסייע המוצלח של פיגוע הטרוור נגד מטוס "אל על" ברומה היו, ככל הנראה, השלכות על יכולתו של מרואן לחתת התרעעה חרדה, ברורה ובעוד מועד על המלחמה הקרבה ובאה. זאת כיון שמעורבותו העומקה בהכנות הפיגוע וההכשלהו הרחיקה אותו מעט מסביבתו מבעלי החלטות המצרים. אבל לא מתќבל על הדעת שהיא מנעה ממנו לחлотין לדעת כי ההכנות למלחמה נכנסו לשלבן הסופי או מlidוח למפעליו הישראלים על כך. ובכל זאת, מתחילה ספטמבר, שאו העביר התרעעה על כוונת מצרים לצאת למלחמה לקראת סוף השנה, ועד 4 באוקטובר, שאו חור פעם נוספת עם התרעעת מלחמה קונקרטית, הוא לא מסר שום אזהרה על המלחמה המתקרבת.

לכך יכולם להיות שלושה הסברים. האחד, ייתכן שמרואן לא ידע על אשר קורה. אפשרות זו נתמכת על ידי עדות, אשר אין סיבה לפיקפק בנסיבותיו והאשר אליה נגיע בהמשך, המצביעת על כך שהוא הופתע כאשר נודע לו כי באוקטובר שהמלחמה עומדת לפרוץ ביום מחרת. לעובדה שמרואן לא נמנה עתה עם מגל שותפי הסוד יש כמה הסברים המשלימים זה את זה: כפי שהוא הודיעו בתחילת ספטמבר, סדרת שמר עתה את הקלפים קרוב הרבה יותר לחוזה, ולכנון סביר שנמנעו מלהשוו את הסוד הכספי ביותר של המלחמה גם בפני עוזריו הצמודים. לכך צוריך להסביר שסדרת שמר בסוד את תאריך היציאה למלחמה גם מול לב וסודיה, שעל הטיפול ביחסים עמן היה מופקד מרואן. ייתכן גם שלאחר חשיפת הפיגוע בדומא, סדרת ידע שלמרואן יש קשרים עם ארגוני מודיעין זרים, לפחות עם המודיעין האיטלקי, וכיון שהוא הכיר היטב את חתנו של נاصر ואת נטייתו להסתבך, הוא היה צריך להביא בחשבון את האפשרות שעוזרו יעדוד בקשר עם אנשי המודיעין באיטליה או במקום אחר גם שלא על פי הוראותיו.

אפשרות שנייה היא שגם המקור הטוב ביותר שהוא לישראל איד-פעם, מי שהציג למוסד את סודותיה הכספיים ביותר של מצרים, נתקה בהיסוסים כאשר עמד בפני הסגרת הסוד החשוב ביותר – העובדה שמצרים וסוריה עמדו לתקוף את ישראל ב-6 באוקטובר. אמנים מכל מה שידעו על מבנה אישיותו ועל דפוסי התנהגותו של מרואן האפשרות הזאת לא נראה ריאלית במוחך, ובכל זאת, קציני מודיעין המצויים היטב בסוד הפרשה העלו אותה כהסבר סביר להתנהגותו.¹⁰

והאפשרות השלישית היא שמרואן לא חשב שיש צורך בהתרעת מלחמה נוספת לאחר כל מה שהעביר לישראלים. זאת כיוון שהוא האמין שבידי ישראל יש מידע מספיק על מה שנדרש ממצדדים לעשות לפני היציאה למלחמה, כלומר כל אותן סימנים מעמידים שעלו מתווך תוכנית המלחמה העדכנית ביותר שהעביר למפעליו בסוד כמה שבועות לפני שזו פרצה, ואשר אותם לא היה אפשר להסתיר. מתיאור

הפגישה הדורמאנית בלונדון שבה מרואן יודיע לראש המוסד כי המלחמה "תפרוץ מחר", עולה, כפי שעוד נראה, שהפגישה מבchinתו הייתה כמעט בעלת ערך טקסי, כיון שכבר היה משוכנע שהישראלים יודעים על כך.

ההסברים האלה אינם סותרים בצורה מלאה אחד את الآخر וב모بنים מסוימים הם גם יכולים להסבירים זה את זה. עוד נחזר לעוסוק בסוגיה זו כאשר נדון בתיאוריה שלפיה מרואן לא היה אלא סוכן כפול שנועד להונאות את ישראל. אבל עתה אנחנו נכנסים לשורת האחורה בשרשראת האירועים שהובילו לפrox המלחמה ולהפתעה הישראלית. וכך חשוב לציין שגם למידע שהעביר מרואן ברגע האחרון, הצברו בידי ישראל בשבועות שלפני תחילת המלחמה ידיעות יוצאות מן הכלל על כך שמצרים וסוריה מכינות את זמן ומתכוונות לפתחה במלחמה. בתנאים אחרים, ובהתאם לתורת המלחמה של אמר"ז שלפיה חובת הארגון היא לחת התרעעה על בסיס יכולות ולא כוונות, הידיעות האלה היו מביאות אותו להוציאו התרעעה לפחות ארבעה ימים לפני שהאס נפתחה. אבל באוקטובר 1973 אמר"ז הונגן בידי קצינים שדרבקו ללא עורדרין בكونספציה שתוקפה פג כבר שנה קודם לכן. כהווצה מהך הם התעלמו משפע המידע שהפירוש היחיד שהיה יכול להינתן לו הוא שפנוי מצרים למלחמה. איפלו בהודעתו הדורמאנית של מרואן ביום שישי בלילה כי מלחמה תפרוץ למחרת, לא היה די לנתק את הקונספציה הזאת אצל חלק מהם. יונה בנדמן, ראש ענף 6, סירב בכoker 6 באוקטובר לכתובckett שהמסר שלו הוא שמצרים וسورיה יוצאות למלחמה, ותחת זאת כתוב הערכה שלפיה הסבירות למלחמה נותרה נמוכה.

המשך הקו הסורי במהלך ספטמבר הגיע את הדאגה בצד הישראלי. ב-24 בספטמבר, בעקבות גיחת צילום שמשמעותה, שהצבא הסורי נפרש במרחב חירום מלא ברצוות ההגנה הראשונה, שהמרחב הארץ-ילדי עובה ושתודדות השריון של שלוש דיוויזיות

החינוך קודמו לمعدכים בעורפן, העלה אלוף הפיקוד בישיבת מטבח את החשש מפני מתקפת פטע סורית. דבריו של האלוף חופי הראינו את שר הביטחון, אולם לא בגלל החשש ממתקפה סורית כוללת, אלא בגלל הדראה מפני התקפה מוגבלת על יישוב אזרחי שעלולה להפיל קורבנות רבים מבעלי שתקדם לה התרעעה כלשהי. משלב זה ואילך התמקדה תשומת הלב של דין בתסritis המתחזק ובדרךים לצמצם את היתכנותו.

גם ההתרעה שהעיר המלך חוסין בפגישתו המפורסמת עם ראש הממשלה בלילה 25 בספטמבר לא הביאה לשינוי בהערכת ההסתברות למלחמה. על בסיס מידע שהגיע למודיעין הירדני מגנרט בצבא הסורי שעבד בשביילו, הזהיר חוסין כי הסורים נכנסו לעמדות קרב והעריך כי הם מתכוונים לצאת למתקפה כתיאום עם המצריים. במקביל לפגישה בין ראשי המדינות קיבלו ראש המוסד זמיר ואלוף-משנה אהרון לבנון פרטים נוספים על היערכות הסורית ואת תוכנית המלחמה שלהם. המידע גם אמר מפורשות כי מדובר במלחמה מתואמת בין סוריה למצרים, אף כי לא כלל את תאריך היעד שבו תפרוץ.

ראש הממשלה, שהודאג מאזהרת המלך, ביקשה מיד את תגבורת אמרץ' וראש אמרץ' העיריך כי מהימנות המידע ההתרעתית אינה גבוהה. אمنם לאזהרת המלך נוספו גם סימנים מעידים חדשים, כולל העלאה כוננות בצבא סוריה, ביטול חופשות וגiros אנשי מילואים ורכבים אורחיים, אולם חרב כל אלה קבוע ועיירה כי הערכת אמרץ', הנשענת על הקונספציה שלפיה סוריה לא תצא למלחמה בלי מצרים, שרירה וקיימת. מצרים, כך המשיך אמרץ' להעיריך, לא התכוונה לצאת למלחמה. למורת זאת ובשל חג ראש השנה, הוחל בתגובה רמת הגולן. שתי פלוגות טנקים של חטיבת 7 וסוללות ארטילריה עלו לדמה בעבר החג, 26 בספטמבר.

לקראת סוף ספטמבר הגיע לישראל מידע על העלאה כוננות בחיל האויר המצרי וקידום יחידות שריון מאזור קהיר לכיוון התעלה. ב-26 בספטמבר העביר מקורו בראש הממשלה קיבלה בעבר דיווחים שלו והגדירה אותו כמקור "טוב",¹¹ התרעעה כי בכונת

המצרים לפתח בקרוב במהלך המלחמה ולצלוח את התעללה. אמ"ן התעלם מהתערעה זו והעריך כי המנייע למהלכי הצבא המצרי הוא חשש מפני התקפה ישראלית. במקביל העביר הסיאי-איי התרעה כי החל בסוף ספטמבר צפופה להיפתח מתקפה סורית לכיבוש רמת הגולן. להתרעה נוספת תוכנית המתקפה. קציני המחקר של אמ"ן, שידעו שההתרעה נוספת תוכנית המתקפה. קציני המחקר גם לסיאי-איי, הוציאו מסמך שתיאר את עיקרי תוכנית המלחמה הסורית לצד הערכה ולפיה הייערכות הנוכחית בצפון אינה מיועדת לצרכים התקפיים. הערכה זו לא השתנתה גם כשהגינו סימנים מעדים נוספים למלחמה מקורות יחידה 848 ובtems מודיע על כך שמטוסי התקפה סורים מרגם סוחוי קודמו לשדה דמייר קרוב לקו החזית וחתיכבה, 47, שבשעת חירום נועדה להגן על האגף הדרומי של חזית רמת הגולן, החלה עוצה דרכה מהומס בצפון לכיוון דרום. הצבא הסורי השלים את היערכותו, ועל פי הדוקטרינה הסובייטית הוא היה מסוגל עתה לעبور, ללא הכנות נוספת, להתקפה.

ב-1 באוקטובר החל צבא מצרים, כצפוי, בתרגיל "תחריר 41". עבר התרגיל הגיעו הצעירות נספה. הפעם מסר המקור כי התרגיל יסתהים בצלחת אמת במטרה לכובש את השטח עד מצרי הידי והמייליה. להתרעתו נספו סימנים מעדים נוספים למלחמה. אמ"ן פורשה ההתרעה כאומרת שלמלחמה תפרוץ מהר, וכיוון שזו לא פרצה היה אפשר לעبور עליה לסדר היום. היעדר חשש מפני התקפה מצרית היה גם הסיבה שבטעיה הקל ראש אמ"ן בהצטברות סימנים נוספים למלחמה בצפון, אף כי לאור מוכנותו של הצבא הסורי נמשך תגבור הדורתי של כוחות צה"ל ברמת הגולן.

בימים הבאים הצטברו עוד סימנים שהיעדו על כך שהפעילות הצבאית האינטנסיבית בחזית התעללה תואמת מלחמה ולא תרגיל: נפח התעבורה האלחוטי המצרי, שבתרגילים קודמים כלל מאות ידייעות ליום, היה עתה מצומצם הרבה יותר; כמוות ציר הצלילה שהועברו לקו חרגו כהרבה ממה שהוא מקובל בעבר; אותרה שירת תחמושת ענקית שעשתה את דרכה לאזרע מפץ טואץ ללא כל הסבר מתקין

על הדעת; ובתולה נצפו עבודות ההכשרה של עשרות ירידות למים שנעודו לאפשר מעבר מהיר של ציור לחימה לחזית התעלה – עבודות שלא נצפו בתרגילי "תחריר" קודמים. חרב כל זאת, העיר ר' ראש אמ"ן'ז' מחקר בדיוון מיוחד שכונס אצל גולדה מאיר ב-3 באוקטובר "כי מצרים מעריכה שאינה יכולה עדין לצאת למלחמה ולכנן..." מלחמה משותפת, מצרית-סורית אינה נראה לסייע". ההערכה כי "מצרים מעריכה שאינה יכולה עדין לצאת למלחמה" נשענה כМОון על הקונספסיה שלפיה סדראת ימנע מכך כל עוד לא השיג את היכולת לנטרל את העליונות האוירית הישראלית מעל שדה הקרב ולהרתו את ישראל מתקיפה מטרות בעומק מצרים. למכלול הידיעות שהעביר מרוואן – כולל פרוטוקול הישיבה שבה הודיע סדראת כמעט שנה קודם לכן על החלטתו לצאת למלחמה מבלי שתתמלאו תנאים אלה, הדיווח מ-3 ביוני שלפיו הגנרים המצרים אינם רואים בהשגת מטוסי תקיפה ארכיטווח משום תנאי הכרחי ליציאה למלחמה ותוכנית המלחמה המצרית שפותחה את עביה הנחיתות האוירית על ידי הגבלת התקדמות כוחות הקרקע לקו שהגנתו תוכבטה על ידי מערך הנ"מ שמעורב לתעלה – לא נמצא כל היד בהערכתה יומי חמישי, 4 באוקטובר, היה היום שבו חלה תפנית בהערכתה אמ"ן. בשעות לאחר הצהרים החלו להיקלט ביחידת 848 אינדייקציות לפינוי חירום של כל מערך הייעוץ הסובייטי בסוריה ואחר כך גם במצבים. במקביל לאייתור רכבת אוירית סובייטית שנועדה לפנות את היועצים ואת בני-משפחותיהם שמעו אנשי יחידת "מסרגה", יחידת ההאזנות של 848 שעקבה אחר הפעולות הסובייטית באוזור, שיחות מתחות ברוסית שבן הצעתו בני משפחות המומחים בסוריה לאזור כתוך 20 דקוטות את כל חפץיהם ולמהר לנקודות הסעה שמהן יוטסו בחזרה הביתה. פרטים נוספים על הפינוי המשיכו להגיע במהלך הלילה והבוקר שלמחרת. בערך באותו שעת הלכו והתבררו תוכניות גיבת הצללים שכובעה בשעות הצהרים בחזית התעלה. ממצאי הגיחה המוצלחת, לאחר כמה ניסיונות כושלים, העלו כי "הצבא המצרי נמצא בהיערכות חירום שדוגמתה לא איתרנו אף פעם בעבר".

אף כי פענווה ממצאי הבדיקה דרש זמן נוסף, והם היו צפויים להגיע במלואם לידי מקבלי ההחלטה רק ביום ישיבת הבוקר, המתח באם"ז-מחקר החל לעלות במהירות. הפינוי הסובייטי המפתיע, שאותו לא היה אפשר להסביר בתרגיל, קיבל אמנים פרשנויות מקילות, אבל מהלך זה לצד הייערכות הצבאיות המצרית הבלתי שגרתי והמשך המתח בצפון יצרו סיטואציה חדשה אשר לא אפשרות עוד לפטור את התוכנה בצבאות מצרים וסוריה ב"תרגיל בדרום וכוננות בצפון".
 בכיריו מחלוקת המחקר לצד קציני המחקר בענפים 3 (מערכות) 5 (سورיה) ו-6 (מצרים) נותרו כל הלילה במשרדייהם, וניסו להבין את משמעות האירועים שהחלו עתה להתגלגל בקצב מסחרר. ראש יחידת התדרעה 848, תת-אלוף يولן בן-פורת, טילפן לדראש אמ"ן והתדרע באזנייו כי מדוריך במלחמה. את ייחידתו כבר העמיד בכוננות גבוהה. אליו זעירה עצמה איבד משחו מביתחונו כי אין סיכוי למלחמה, וועצתם האינדיקטיבות התדרעתית החלו לחחל גם אליו. עתה היה משוכנע לפחות שמדובר בכוננות סורית בצפון ובתרגיל שגרתי מצרי בדרום.
 ואו, ב-30:2 ביום ישיבי, צילצל הטלפון בביתו של ראש המוסד. זמיר ענה. ראש הלשכה פרדי עניין היה על הקו ובפני ידיעת דוחפה: "המלאך" מדבר על מלחמה.

פרק ט

"חתימה ביום הכיפורים"

אשרף מרואן עזב את מצרים לפחות שלושה ימים לפני שפרצה המלחמה. ביום חמישי, 4 באוקטובר, הוא היה בפריז עם משלחת מצרים. כתוצאה לכך חופש התמן שלו היה מוגבל מלכתחילה, הן לשיחות טלפון והן לפגישות עם מפעליו. זה לא היה מצב יוצא דופן, ומרואן תמיד הצליח לתפרק בו בצורה טובה. כך היה גם הפעם. בשעות אחר הצהרים המאוחרות הוא התקשר מפריז לדירתה של האישה ששימשה "בורלה" בין לובי דובי בלונדון. המסר שלו היה קצר וכורוד: הוא צריך לדבר דחוף עם "אלכס" ויצלץלשוב מאוחר יותר. האישה הודיעה על כך לובי וזה מיהר להגיא לדירה והמתין לטלפון.

זמן מה אחר כך צילצל "המלך" פעם נוספת. דובי היה יכול לשמעו דבריהם בערכית ברקע – עדות לכך שמרואן לא היה בלבד ולכון גם לא היה יכול לקיים שיחה ארוכה. ומרואן אכן היה לחוץ. הוא החל את דבריו באומרו שהוא לא יכול לדבר הרבה. הוא לא היה צריך להזכיר מיללים, כיון שידע שדובי מבין היטב מודע. אחר כך העביר את המסר העיקרי שלו: הוא רוצה לדבר על "הרבה כימיקלים" והוא צריך לראות את המנהל באופן דחוף. מחר יהיה בלונדון. נפגש.

דובי הבין היטב את הדברים. חלק מהנהול שנקבע כדי לאפשר ל"מלך" להתריע על מלחמה מתקרבת נקבע מילוט קוד מסויימות שהבן היה צריך להשתמש כדי לאפיין את האיום. בניגוד למה שתואר

על פי רוב בספרות על המלחמה, אלה לא היו מילות קוד צה"ליות אופייניות דוגמת "גזר" או "צנון". אלה התאימו לתרגולי קורס מ"כים של גולני או הצענים, אבל לא לנסיבות המיחוזדות שבחן פעיל מרוואן. כאן היה צריך לעשות שימוש בكونטקט האופייני לאיש ולתחומי עיסוקו. היה שחייב בעל מקצוע בתחום הכימיה, והיות שהוא היה תחום לימודיו באוניברסיטה, סוכם ביןו ובין מפעליו שכדי تحتהרעת מלחמה הוא ישרכב שמות של יסודות כימיים שונים בידיעות של פניהן נראות סתמיות. שם הקוד הכללי שנקבע למלחמה היה "כימיקלים" אבל לרשות מרוואן עמדו גם מילות קוד ספציפיות יותר. היה איסוף מלחמתי מיידי הוא היה אמור להשתמש במילה "אשלגן" בעודו של לאיום שאינו כה דוחף נעשה שימוש בסיסור הכימי "ירוד", ומילת הקוד לתקיפה אוירית מצריית בסיני ללא חיזיה של התעללה הייתה יכולה להיות "נתרן".

יש הטוענים כי כאן עשה דובי טעות. במקום לבדוק מיד עם "המלאך" על איזה יסוד כימי בكونטקט של "כימיקלים" הוא מעוניין לדבר עם זמיר, הוא לא הוסיף על כך דבר. אבל לא ברור כלל שהוא היה יכול לעשות זאת שכן התנאים הללו נוחים של מרוואן, כאמור הוא לא היה בלבד והבהיר שהשיכחה חייבות להיות קצרה, מנעו מפעילו לשאול שאלות נוספות. בנוסף, לדובי עצמו היה ברור שאם לבנ'שיכון יש מידע מדויק יותר, הוא ייתן לו ביטוי מפורש במילת הקוד המתאימה, ומכך הסיק שם "המלאך" אינו יודע בדיקות מתי תחיל המלחמה. ולאחר הלחץ שבו היה המקור שרוי, סביר גם שדובי העיריך שהוא יוכל להיות ספציפי הרבה יותר בפגישה שתתקיים בתוך 24 שעות עם ראש המוסד.

דובי, מכל מקום, פעל על פי הנהלים. בסיום השיכחה עם מרוואן הוא דיווח עלייה מיד לראש השלוחה בלונדון ואחר כך חיבר מבرك דיווח. אף כי הסיבה לשיגור המברק הייתה המסר והתרעתו שהוא קיבל זה עתה מ"המלאך", הסעיף הראשון בו עסק בנושא אחר. רק בהמשך כתוב דובי כי המקור ביקש לראות את ראש המוסד בדחיפות

בנושא ה"כימיקלים" ונקבעה שעת מפגש בלונדון. המברך שוגר לאגף "צומת" במטה המוסד בתל אביב ונקלט שם בסביבות חצות. תורן "צומת" העביר בתוך זמן קצר עותק לשכתו של צבי זמיר. עותק נוסף הופץ לאם".

האחרית בלשכת ראש המוסד שקיבלה את המברך צילצלה מיד לראש הלשכה פרדי עני, שהגיע למשרד מביתו וקרא את המברך. על פי העדות שמסר בוועדת אגרנט, הידיעה שהתקבלה נראית לו חשובה ביותר, "התרעעה לפתיחה במלחמה. עוד לא קרה שהיא לנו (דבר) מסוג זה". בacr, טען אחרacr, הוא לא התכוון להתרעת המלחמה עצמה, הרוי כאלו כבר היו בעבר, אלא לבקשו של "המלך" לפגוש את ראש המוסד. בקשה זו הייתה דבר יוצא דופן כיון שהמקור אף פעם לא ידע מתי זמיר היה נוכח בפגישה, כדי שהמוצרים או כל גורם עוין אחר לא יוכל לטמן לרأس המוסד מלכודת. בנסיבות המוחדות שנוצרו היה ברור לעני שיש להודיע מיד על תוכן המברך לזרmir שהיה בכיתו.

השעה, על פי רישומי המוסד, כבר הייתה 2:30 ביום שישי, 5 באוקטובר.

גם בשיחה בין זמיר לעני הייתה אידיונה מסוימת. לעני,acr נראה, היה ברור שהוא מצליח לדרש המוסד כדי למסור לו על התרעת מלחמה מקור הצמרת שלו. זמיר, לעומת זאת, הבין כי השיחה מרاس לשכתו באישוןليلת הייתה אירוז שגרתי למדי. ראש הלשכה אمنם דיווח ש"מלך" מעוניין לפגוש אותו כדי לדבר על "כימיקלים",acr אך כיון שהמקור לא עשה שימוש במילת הקוד הספציפית שמשמעותה מלחמה בטוחה הזמן המיידי, זמיר לא הבין כי מדובר בהתרעת מלחמה קונקרטית. הוא זכר היטב שגם באפריל העביר המקור התרעה על מלחמה ודוקא אז עשה שימוש במילת הקוד למלחמה בטוחה הזמן. הקרוב. באפריל לא אירע דבר ו"מלך" ביטל את ההתרעה שניתן. הפעם הסימנים היו רציניים הרבה יותר, אבל דוקא באזהרה כללית מפני מלחמה היה יכול להיות מרכיב מרגייע, שהרי אחרת סביר להניח שמדובר היה משתמש במילת קוד להתרעה ספציפית מזו.

מבחןתו של זמיר, עיני צילצל אליו בראש ובראשונה כיוון ש"הملאך" ב乞ש להיפגש עמו למחורת. ההחלטה אם לנסוע או לא הייתה שלו, אבל החלטה להיענות לבקשתו של מרואן הייתה מהיבת אותו להתארגן כך שיוכל לעלות בתוך שעوت על טיסת הבוקר, הטיסה היחידה של "אל על" לאנגליה בעבר יום כיופור. עיני היה חייב לדעת אם לעשות את הסידורים המבצעיים המתחייבים מנסעה בלתי מתוכננת כזאת. זמיר, שהוא ימים הסთובב מודאג בשל ורימת הדירוג על מלחמה ונטיית אמ"ן לבטל את ערך המידע ההתרעתית, החליט מיד לנסוע. הוא הורה לעיני לטפל בכל הלוגיסטיקה הכרוכה בטיסה ובפגש הצפוי בלונדון, ולידיע את גורמי המוסד שהיו אמורים לאבטח את הפגישה עם מרואן. בכך הסתיימה השיחה.

כמה דקות אחר כך צילצל הטלפון פעם נוספת. על הקו היה הפעם ראש אמ"ן. עצם העובדה שזעירה צילצל אליו בשעה כזו – זאת הייתה הפעם הראשונה שרראש אמ"ן צילצל אליו לאחר חצות – הייתה ההוכחה הטובה ביותר מבחןתו של זמיר לחומרת המצב. בשיחה מסר ראש אמ"ן לרראש המוסד על פינוי החירום של הסובייטים ושאל אותו אם שמע דבר-מה חדש. זמיר, שעדין לא קלט את הדחיפות שבה רצה מרואן לדבר עמו על "כימיקלים", לא תיאחס לשיחה שהתקיימה ביןינו ובין עיני כמה דקות קודם, וזעירה הבין ממנו כי בחזיות המוסד אין כל חדש.

בערך בשלוש לפנות בוקר צילצל ראש הלשכה פעם נוספת כדי לסגור נושאים לוגיסטיים הקשורים לטיסת הבוקר. זמיר סיפר לו על שיחת הטלפון שקיבל מראש אמ"ן בדבר פינוי הסובייטים, ואז אמר לו עיני כי הדבר משתלב עם הידיעה שהTHR לו קודם לכן. כאן התבהר למיר שעיני, שראה את המברק של שח דובי, הבין ממנו שמרואן העביר התרעת מלחמה. הוא אמר לעיני שככונתו לצילצל לראש אמ"ן ולידיע אותו בכך, והוא הודה לו לדוחה ב�отק' למזכיר הצבאי של ראש הממשלה, תחת-אלוף ישראל ליאור, על הידיעה ועל כך שרראש המוסד נסע לפגוש את "המלאך".

בתום השיחה צילצל זמיר לראש אמ"ן וסיפר לו על ההתרעה

שהגיעה לפניהם שלוש שעות למטה המוסד. בדוח ועדת אגרנט נכתב שאמר לזרערא: "זוהי מלחמה, תאריך אין לנו כי (הرمز) אינו תאריך, אבל זה אימיננטי".¹ לדברי זמיר, זעירא הסכים עמו כי "זוהי מלחמה". זעירא עצמו לא זכר כך את חילופי הדברים. בעדותו בפניו הועודה אמר שזמיר הודיע לו שיקבל את הידיעת המשלימה בתוך יממה והוא, בתגובה, ביקש מזמיר להעבירה אליו בצורה המהירה ביותר אם יתרור שהוא קשורה במלחמה. בגיןו לראש המוסד שהעדיף כי צילצלא לראש אמרן כדי לדבר על מלחמה, זעירא טען כי לא הבין מזמיר שהידיעת מדברת על מלחמה. על כך הוסיף: "זה אני שומע עכשו ובמהלך העדות לפני ועדת אגרנטנו פעם רاشונה". זעירא שב וסתור בהזדמנות נוספה את דברי זמיר בהדגשו כי "סימן אזהקה כפי שאינו מבין עכשו – זה אני שומע עכשו בפעם הראשונה".

ועדת אגרנט נתחה להעדריך את גרסה זמיר על פני זו של זעירא. היא עימתה את ראש אמרן עם דברים שאמר על פי הפרוטוקול בישיבה אצל ראש הממשלה ביום שישי לפני הצהרים, ומהם עלה כי זמיר מהכח בדחיפות למידיע בעניין ההתרעה. בעקבות זאת ריכך זעירא את גרסתו ואמר: "יכול להיות שכבהה אמר לי ממשו בעניין זה". ועל כך הוסיף: "אני הבנתי זאת כללית כהתרעה. לא ממשו בטוח; לא ממש אימיננטי, לא ממשו ברור. אני מתרשם שכך זה גם הובן במוסד, היה שמדובר באופן מסודר לא העביר מילה לאמרן בעניין זה".²

ראש לשכתו של זמיר אסף אותו בבוקר מביתו בצהלה, והם עשו את דרכם אל נמל התעופה בלבד, משם המריאה טיסת "אל על" ללונדון. בדרך סיכמו השניים כי מיד לאחר הפגישה עם מרואן יטפלן זמיר לעניין יודיע לו את תוצאותיה. השניים גם סיכמו את מילות הקוד שבחן יעשה זמיר שימוש במהלך הדיווח. באותו שיחה ציין זמיר, פעם נוספת, כי יש להעביר את תוכן ההתרעה לידי ראש הממשלה. עיני לא היה זוקק לתוצאות בנושא זה. הנהלים היו ברורים מאוד והוא, כמו שתמיד הקפיד עליהם, ידע עד כמה הם חשובים. לאחר שזמיר יצא לדרך, חזר ראש הלשכה למטה המוסד בתל אביב. הוא ניסה להשיג את תחת-אלוף ליאור, אולם נמסר לו כי

הוא אינו זמין כיון שהוא עם גולדה מאיר בישיבת ממשלה. עיני השאיר לזכיר הצבאי הודעה להתקשר אליו.

על פי דוח ועדת אגרנט, המזכיר הצבאי חור לול"ש ראש המוסד לאחר הפגישה "באחת משעות לפני הכהרים". הוא מסר שבישיבה שר הביטחון דיווח לראש הממשלה על הידיעה והוסיף "שמוטב היה לו עיני קרא לוטלפון אף בזמן ישיבת הממשלה". סביר להניח שדבריו של ליאור שיקפו את פליאתה, אולי אף את התרועמת, של גולדה מאיר על שלא שמעה דבר על מסר המלחמה של מרוואן קודם לכן ובчинירות התקשרות המוקובלים בין לשכתה למטה המוסד. כזכור, על פי הנוהל שהיה קיים זה שנים, חומר "חותל" הופץ לראש הממשלה ולשר הביטחון ישירות מהמוסד בתוך שעوت מהרגע שהתקבל. לא כך היה הפעם, בעיקר כיון שעיקר המברך של דובי על שייחתו עם "המלך" עסק בפגישה המתוכננת לאותו יום בין ובין ראש המוסד. גם זמיר וגם עני, כך נראה, נטו להציג את המרכיב הזה, שהיה בעל אופי אדמיניסטרטיבי שלא חייב דיווח מיידי בתფוצת "חותל", על פני המסר המובלע – הנושא שעלי רצח מרואן לדבר.

"יתכן שלדרך הפתיחה שבה הגיעו הידעה באותו בוקר לידי ראש הממשלה, היו השלכות אפשריות על הצורה שבה תפסה בשעות המכريعות האלה את האיים. עניין אחד היה האיחור בהגעת החומר. על פי עדותו של עני בפני ועדת אגרנט, המזכיר הצבאי מסר לו כי ראש הממשלה קיבל אותה הידעה בישיבת הממשלה. אבל כאן עני נראה התבבל. הפגישה שבה מדובר לא הייתה יכולה להיות ישיבת החירום שראש הממשלה קיימה עם השרים שהיו זמינים בתל אביב, אשר על פי רישומי הפרוטוקולים של אותו יום החלה בשעה 11:30 בקריה. הפגישה לכך היא שבפורום רחב כזה לא ראש אמר"ם ולא שר הביטחון היו מעיזים למסור לראש הממשלה מידע רגיש כל כך מקורו המודיעין החשוב ביותר של מדינת ישראל, שרוב השרים אף לא ידעו על קיומו. נוסף על כך, הפגישה הוא הסתיימה אחרי השעה 12:00, ולכן תחת-אלוף ליאור לא היה יכול להודיע לעני "באחת משעות לפני הכהרים" כי ראש הממשלה כבר קיבל אותה הידעה משר הביטחון.

לעומת זאת, מעין בפרוטוקול הישיבה שקדמה לישיבת הממשלה – ישיבה שהתקיימה במשרדה של גולדה מאיר בקריה בערך בין 10:00 ל-11:00, ושהשתתפו בה שר הביטחון, הרמטכ"ל, ראש אמ"ן וכמה מועוזריהם הקרובים – עולה כי ראש אמ"ן דיווח בה על נסיעת זמיר. זעירא מסר כי מקור של ראש המוסד דיווח שהחולץ להיות משהו" וכי זמיר נסע לבדוק זאת עמו. בשלב זה דיין כבר היה מודע לדבר. כשעה קורם לבסוף, בישיבה בפניהם של שר הביטחון, הוא שמע מראש אמ"ן שזמיר "קיבל הלילה והודעה ממקורות שלו, וזה מקור טוב. הוא נתן התרעה שהחולץ להיות משהו וביקש שצבייקה יבוא אליו מיד לפגישה. הלילה בשעה עשר הוא יראה אותו".³ על פיلوح זמין זה, ליאור חזר לעניין קצת אחרי השעה 11:00. קשה לדעת אם לעיכוב בהגעת המידע, שהיה בן כשעה לכל היתר, הייתה משמעות רצינית מבchinתה של גולדה מאיר.

העניין الآخر נגע בדרך שבה קיבל ראש הממשלה את התרעה. האופן הסטמי שבו מסר זעירא את אשר שמע מזמיר בשיחותיהם בלילה הקודם, לא עשה חסד עם ערכה התרעתית של הידיעה. סביר להניח שאילו היה עניין בדבר ישירות עם תתי-אלוף ליאור ומוסר לוי בצוואה ברורה מה נאמר במרקם ששיגר דובי כמה שעות קודם לכן, הייתה ראש הממשלה מתייחסת למידע זה בצוואה אחרת. במובן זה, ברור שהטלפון השבור" שדרכו נמסרה לראש הממשלה הידיעה שהעביר מרואן כירסמה בערכה התרעתית. ועדת אגרנטת התייחסה לכך, וקבעה כי הוראותו של זמיר לעניין להעביר את הידיעה למוציאר הצבאי רק בבוקר הייתה:

סתמית מדי ולא היה בה די הצורך להבטיח שהעניין יובא לידיут ראש הממשלהConcern לא של שגרה. היה יותר נכון שמר זמיר, עוד לפני טיפולו בעניין באותו בוקר, היה מתקשר בעצמו לראש הממשלה ומוסר לה מלולית בכל האפשר את הידיעה שקיבל. בהערכת מצב יש עניין של אינטואיציה, ואין להוציא מכלל אפשרות שהודעה ישירה צו, על ידיעה זאת,

היתה משפיעה על העמדות שראש הממשלה גיבשה לעצמה ב-24 השעות שלפני ההתרעה הסופית ביום הכנורים בוכור.⁴

לזכות ראש הממשלה אפשר לומר כי לא ניצלה את הזדמנות שנתנה לה ועדת אגרנט כדי לטעון שלו הייתה מתקבלת את הידיעה ישירות מראש המוסד, הערכת המצב שלא הייתה משתנה. לחבריו הועדה ששאלו אותה על כך היא אמרה: "להגיד עכשו מה הייתה יכולה להיות תגובתי ביום שיישי בוכור לו ידעתי על תוכן השיחה ولو – בנוסך לחידוש זהה של [פינוי חירום של] משפחות רוסיות – [זמיר] היה אומר לי אותה, זה אולי היה מצטרף לאיזה דבר, את זה אני לא רוצה להגיד עכשו בביטחוןון".⁵

כשהתבקש להסביר לוועדה מדוע לא נמצא להתקשרות לראש הממשלה לפני נסיעתו, אמר זמיר שנגא כך כיוון שהתרעה הייתה כללית. אילו היה כולל בה תאrik ספציפי (כפי שהיה למשל, בהתרעות האביב שדיברו על מלחמה ב-19 במאי) ברור לו שהיה מתקשר. חברי הוועדה מצאו שראש המוסד, כמו גם ראש אמ"ן, נתפסו לאותה טעות: הם ייחסו חשיבות יתר למודיע שומר עמד לקבל ממראן באותו ערב, וכך לא ייחסו די חשיבות להתרעה הראשונית ("כימיקלים") שמראו העבר באמצעות מפעילו, ולבקשו החריגת להיפגש עם "הeneral". ברור שבקביעעה זו גם גם חוכמה של אחר מעשה. חברי הוועדה, שכנראה חשו בכך, מיהרו לציין:

במקום אחר בדו"ח זה (סעיף 35) אנו מציינים לטובה את תרומתו החשובה של המוסד באיסוף מידע היווני ביזור לשлом המדינה. כאן אנו רואים מקום להוסיף כי שתי הטעויות בשיקול דעת שעליין הצבענו בנספח זה הן סוג הטעויות שהאפשרות לטעות בהן טבועה (אינהרטית) במקרים הפעילות שהמוסד וראש המוסד עוסקים בה, ואין בהן כדי לפגום פגימה של ממש בהתרשםותנו החובית ממערכותם, על פי כלל הריאות שהובאו לפניינו.⁶

אין ספק שהօפן הלא קונקרטי שבו נסחה ההיסטוריה למלחמה מבקרקו המקורי של דובי, תרם לכך שמה שהוגדר לימים כהתרעת מלחמה לא נתפס כך במלואו כ-24 השעות שעברו מהרגע שבו קיבל זמיר מראש לשכתו דיווח על המברק (ביום שישי ב-30:2 לפנות בוקר) ועד שהגיע לארץ דיווחו על תוצאות פגישתו עם "המלך". קשה להאמין שם מרואן, שהעביד מידע כה טוב לאורך כל הדרך, היה יודע ביום חמישי שתפרק מלכמתה בתוך יומיים, והוא היה מנע מלומר זאת מפורשות לדובי בהזדמנות הראשונה שהיתה לו. ואכן, אירועי יום השישי, כפי שהם מתוארים דוקא מהזווית המצרית, מחזקים את ההערכה שرك באותו יום, יום פגישתו של מרואן עם ראש המוסד, נודע לו, למרואן, באופן מקרי שהמלחמה תיפתח לאחרת.

המשלחת שאشرف מרואן היה עמה בפריז חזרה למצרים ביום שישי. הוא עצמו נסע ללונדון. הוא התאסון בסוטויטה בקומת השבייה של מלון "צ'יד'צ'יל", מלון מהודר וחידש יחסית שהזита בנזיה מלכינים אדומות, לא רחוק מרחוב אוקספורד. הוא שכב על ספה בסוטויטה וקרא כאשר מוחמד נוציר, ידיד מקהיר, התקדפק בדחיפות על הדלת. נוציר, יליד 1937, היה אחד הראשונים מהנדסי המחשבים למצרים. ב-1967 הוא ה策ף, על פי בקשה מוחמד חסני הילל, לעיתון "אל-אהראם", ייסד את מרכזו הנטוני של העיתון ואת בית ההוצאה, ובנה לו בתוך חמיש שנים מעמד של אחד ממרכזי הטכנולוגיה המרשימים במדינה. ב-1972 הוא עזב את המרכז, ועתה היה בתפקיד בינוי לפני פתיחה בקרירה של איש עסקים שתהפוך אותו לאחד האנשים העשירים למצרים. הוא היה נשוי לבתו של עבר אל-טליף בגדאי, חבר מועצת הנהגת המהפקה, ודרכה הכיר את מונה, בתו של נאצ'ר. מונה הייתה זו שהכירה בינו ובין אشرف מרואן.

בפיו של נוציר היה סייפור מוזר. באותו בוקר, כך אמר למרואן, הוא פגש את מנהל הסניף המקומי של חברת התעופה הלאומית של מצרים, וזה סיפר לו כי הוא ועמיתו בפריז קיבלו הוראות ברורות

מקהיר שלפיהן עליהם להעביר את כל מטוסי חברת התעופה המצרית מלונדון ופרוץ לנמל התעופה של טריפולי בלבוב. להוראה הרוחפה לא נלוו כל הסברים.

מרואן ונוציר לא ידעו זאת, אבל ההוראה שקיבלו מנהלי הסניפים של חברת "איג'יפט אייר" הייתה פרי החלטה עצמאית של שר התעופה המצרי, שהורה למנכ"ל החברה לילה קודם לשנות את לוח הזמנים של טיסותיה ולהטיס את המטוסים לנמלי האויר במדינות ידידותיות. זאת כיוון שנודע לו שללחמה עומדת לפrox, והוא פעל כך כדי להגן על מטוסי החברה. כאשר הוראותו של שר הגיעה למרכו המבצעים של הצבא המצרי, "מרכז 10", נחרדו שר המלחמה והרמטכ"ל. חשם היה שהшибוש המפתיע בשגרות טיסות החברה, שיבוש שאותו אי-אפשר להסתיר, ייתן לישראלים אינדיקציה ברורה לכך שפנוי מצרים למלחמה. לפיקד הורו למנכ"ל "איג'יפט אייר" לבטל מיד את צעדי החירות שנקט, ופעילות החברה חוזרת לשגרה בכוקר 5 באוקטובר? מנהל סניף החברה בלונדון, שהכיר את נוציר, ניסה לבדר אצלו מה הייתה הסיבה להוראה המפתיעה. לנוציר עצמו לא הייתה תשובה, אבל הוא ידע מי יכול לענות על כך: ידידו אשר מרואן, איש משרד הנשיאות של סאדאת ושליחו של סדרת לכל מיני משימות עדינות, אשר היה אמור להגיע באותו בוקר ללונדון והתאכسن במלון "צ'רצ'יל".

על פי עדותו של נוציר, בתגובה לדבריו שמטוסי "איג'יפט אייר" קיבלו הוראה לטוס ללבוב, גם מרואן על רגליו ואמר: "תהייה מלחמה, מפני שבתוכנית המלחמה מצוין שאנו מפחדים שמטוסינו יייפגעו בהם על הקרקע. חלק מהתוכנית אנחנו אמרדים להעביר את המטוסים לאזוריים מרוחקים". מרואן נכנס לחדר השינה, עשה כמה טלפונים ובתווך זמן קצר חזר וביפוי הידיעה שהמלחמה תפרוץ מחר. אחר כך אמר לנוציר שהוא חייב להגיע מיד למצרים, ובקיש ממנו שילך אל ידיהם המשותף המלאードם ויבקש ממנו את אחד ממטוסיו כדי שיוכל לטוסבו לקהיר. הדבר היה בצהרים, ונוציר התקשר אל אדחם, שנאלץ להשיב את פניו ריקם כיון שהמטוס שלו בלונדון לא

היה שם באותה עת. זמניהם אחר כך עזב נוצייר את הסובייטה וחזר אל משפחתו. מسكنתו מכל האירוע הזה הייתה ברורה למגרי: "מרואן ידע את תוכנית המלחמה לפרטיה מתוקף הימצאותו בלשכת הנשיא, אולם את המועד לא ידע... הוכחה לכך היא הפתעה הרבה שהיא קיבל את הודיעטי. ברור מכך שהוא לא ידע את מועד פרוץ המלחמה".⁸

معدות יוצאת דופן זו עולה כי בהחלטת ייתכן שהנחה העבודה שהיתה מקובלת בקרב כל מי שהכיר את פרשת מרואן והתרעה שנתן לישראל ערב המלחמה, כי "המלך", המקור בעל הניגשנות הכלך טובה, ידע כאשר עזב את מצרים כמה ימים קודם לכן כי מלחמה תפרוץ ב-6 באוקטובר – אינה נכונה. בפועל, כך נראה, הוא לא ידע עד 5 באוקטובר בשעות הצהרים כי מלחמה תיפתח למחמתו, והדבר nodע לו במקרה.

בhistoria העוגמה של הכספי המודיעני במלחמת יום כיפור דברים רבים השתבשו והובילו לכך שצה"ל נמצא לא מוכן כאשר נפתחה האש. אבל הפעם, כך נראה, המזל שיחק לידי ישראל. אילו לא היה שר התעופה המצרי נתן את הוראה לשבור את השגירה ולהטיס את מטוסי החברה ללב, או מוחמד נוצייר לא היה פוגש את מנהל הסניף של "איג'יפט אייר" בלונדון ושותם ממנו על כך, או לא היה יודע שמרואן נמצא בעיר והולך לשאול אותו מה יש לו לומר על הוראה זו, מהלך historia היה יכול להיות שונה מאוד. במקורה כזה מרואן היה יכול למסור לזריר בפגישתם שעד מהות התקיים באותו לילה שפני מצרים למלחמה בקרוב, אך מבלי שהיא יכול להזuir שהמלחמה תיפתח למחמתו. עם הטרעה כללית כזו קשה להניח שדריווחו של ראש המוסד באותו לילה היה מתנייע את התהיליך שהביא לתחילת גיוס המילואים ולצעדי התוכנות נוספים בתוך שעوت.

אין בידינו תשובה ברורה לשאלת אם אשף מרואן אכן לא ידע ביום חמישי בערב, כאשר הודיע לדובי כי ברכונו לפגוש את ראש המוסד בדחיפות כדי לדבר על מלחמה, שהמלחמה תחל בתוך פחות מ-48 שעות. עם זאת, ניתוח זהירותו של המצב ערבית המלחמה מטה את

הכפ' לכיוון זה. נקודת המוצא כאן היא שהמאץ המצרי להסתיר את הכוונה לצאת למלחמה ב-6 באוקטובר היה מكيف ויעיל למדי. האמצעי הבהיר ביותר להשגת יעד זה היה מידור קפדי על בסיס העיקרון של "הצורך לדעת". מידור זה הביא, למשל, לכך שר החוץ מוחמד חסן אל-זיאת לא ידע כלל שהמלחמה תיפתח ב-6 באוקטובר, כיון ששחה בעצרת האו"ם בניו יורק והיה מחוץ למעגל העשייה הצבאית.⁹ בכך יש להוסיף את העובדה שasadאת הקפיד, כפי שכבר צוין כאן, להסתיר את מועד היציאה למלחמה ממנהיגים אחרים בעולם הערבי, לרבות המלך פייסל שהויה הקרוב אליו מכולם, ובוודאי שליט לוב, קדאפי, שהוא מטרד לא קטן בעבورو. מילא לא הייתה סיבה של ממש שהחזיק תקי סעודיה ולוב במשרד הנשיאות ישותף בסוד. אמנס למראן היו "מכובעים" טובים שהיו יכולים לספק לו את המידע הרלוונטי, אבל לא מן הנמנע שב막ורה זהה היו אף הם ממודדים או הקפידו הפעם יותר מבעבר על שמירת הסוד.

ನכוון הוא שככל שמוסעד המלחמה התקרב, כך גדל גם מספר שותפי הסוד למועד פתיחתה, אבל מראן עוזב את מצרים ב-3 באוקטובר ואולי אף לפני כן, כאשר מספר שותפי הסוד עדין היה קטן יחסית. רק באותו יום, לדוגמה, נמסר למפקדי דיוויזיות הח"ר בקו החזית כי המלחמה תיפתח בעוד שלושה ימים. מבון זה, העובדה שמרואן לא שהה במצרים ביום האחרון שלפני פרוץ המלחמה, הקשה עליו עוד יותר לקבל את המידע הזה.

הקשה שבו מראן היה יכול למצוא את עצמו משתקף בבירור בעובדה שכמה מקורות אחרים, שדריווחו בסוף 1972 ובאביב 1973 על כך שמלחמת עומדת לפרוץ בקרבו (באביב, חלקים גם מסרו תאריך ספציפי), לא התריעו התדרעה דומה בסתיו 1973. סביר מאוד להניח מראן הייתה טובה יותר משל כל מקור אחר במצרים באותה עת, אבל גם היא לא יכולה להבטיח כי ידע את כל סודות המלחמה. עובדה היא כי גם בעבר הוא טעה, למשל כאשר מסר באמצעות ינואר 1973 כי במסגרת חידוש האש הצפוי במאי הקרוב אין כוכנת המצריים לצלוח

את התעללה, או כאשר הודיעו בתחילת ספטמבר שהמלחמה נדחתה לסופ' 1973.

כל המכול הזה מוכיח את הסבירות של האפשרות של מרואן נודע רק ביום שישי כי המלחמה תחול לאחרת, וזאת אכן בעקבות המהלך שנקט שר התעופה המצרי מחשש לגורל מטוסי "איג'יפט אייר". ייחידות האיסוף הישראלית אמונה קלתו את ההוראה החരיגת לחברה התעופה המצרית, אבל ככל דיווחי המודיעין של יום שישי לא ניתן לכך ביטוי. מולה של מדינת ישראל היה שהמידע על ההוראה הגיע במקורה לאזניו הכרויות של "המלך", ובתוקף קשייו הוא ידע כיצד לבדוק את משמעוותיו. כתוצאה לכך הגיעו לפגישת המתוכננת עם ראש המוסד חמוש במידע התרעתית הקונקרטי ביותר, שאיפשר לנתח את הקונספציה המודיעינית שגרסה עד אותו רגע שהסבירות למלחמה נותרה נזוכה. הציג מהלך האירועים בשעות שקדמו לפגישת זמיר-מרואן בלונדון, תסייע להבנת המשמעות של התרעת המלחמה שהעביר זמיר לישראל בעקבות אותה פגישה.

בשעה 5:45 בבוקר يوم שישי, 5 באוקטובר, הפיז' אמר"ן לcket שהציג, על בסיס מצאיו גיחת הצילום שנערכה يوم קודם לכן, את תמונהו המצב של היערכות המצרית בגין התעללה. השורה התחתונה שלו אמרה הכל: "מהמצאים נתן להסיק בכירור כי הצבא המצרי בחזיות התעללה נמצא בהיערכות חירום שדוגמתה לא איתרנו אף פעם בעבר". שר הביטחון, שקיבל לידיו את הלket זמן קצר לאחר שהופץ, אמר על תוכנו: "רק מהמספרים אפשר לקבל שbez". ממצאי הלket החמור והמידע שהמשיך לזרום על הפינוי הלא מוסבר של הסובייטים מסוריה וממצרים, עמדו במרכז הדיוונים הרכבים באותו יום קצר, עבר יום כיפור.

בשעות הבוקר המוקדמות קיים ראש אמר"ן דיוון בלשכתו. זעירא, כך נראה, הוראג יותר מהפניו הסובייטי אשר לא נמצא לו הסבר, מאשר מההיערכות המסייעת לאודך התעללה, שכלה גם את פרישת אמצעי

הגישור – סימן מובהק לכך שבכוננות המצרים לצלה את התעללה. בדיעון עלתה גם השאלה אם להפעיל את אמצעי האיסוף המיוודים שהיו באחריותו הישירה של ראש אמ"ן. מהותם של אמצעים אלה נותרה סודית עד היום. על פי הווארד בלוט בספרו על מלחמת יום כיפור, מדובר "במכשירים שהופעלו על ידי סוללות אשר הוזמדו למסעפי טלפון וمبرקים שנקבעו עמוק בחולות שמהוץ לקהיר". הפעלתם התבצעה בידי אנשי יחידה 848, כאשר הם פעלו הם קלטו לא רק שיחות טלפון וمبرקים, אלא גם שיחות בחדרים שבהם מוקמו מכשירי הטלפון והטלקס. הבעיה הייתה שאיתור המכשירים היה מוביל לנפילתם. כמו כן, הפעלתם השוטפת הצריכה מעת לעת את החלפת הסוללות – מבצע מסוון בעורף האויב שאמ"ן שאף להימנע ממנו.¹⁰ בישיבה בבוקר 5 באוקטובר פסק זעירא שאין להפעיל את האמצעים האלה.

בשעה 8:25 נערכה ישיבה קצרה בלשכת הרמטכ"ל. לאור המידע החדש על הפרישה המצרית בתעללה ועל פינוי הסובייטים, החליט הרמטכ"ל להעמיד את הצבא הסדיר ב"מצב כוננות ג" – רמת הכוונות הגבוהה ביותר שהוכרזה בצה"ל מאז המלחמה ב-1967. עוד הורה הרמטכ"ל להעמיד את חיל האוויר בכוננות מלאה, להעלות את כל חטיבה 7 לרמת הגולן ולהטיס חטיבת שריון סדרה לסיני. גיסס צבא המילואים הצריך את אישור הממשלה זהה עדין לא עדין על הפרק. אבל במצב הכוונות שהוכרזו נעשו כל ההכנות לגיוס המילואים. ככל הידוע, זעירא לא העלה בפומבי זה את התטרעה שראש המוסד קיבל בלילה, ולא ברור אם הרמטכ"ל ידע על כך כאשר החליט את אשר החליט.

בשעה 9:00 התקיים בלשכתו של דין הדיוון השבועי של פורום שר הביטחון. ראש אמ"ן, שסקר את תמונה המודיעין, התמקדש שוב בשאלת הפינוי תוך התייחסות למעורך התקפני בחזית התעללה באופן שולי למדי, והסביר כי המצרים מודאגים מכך שצה"ל עלול לתקוף אותם. במהלך הדיוון הוא הזכיר, כזכור, את עניין הנסעה הרוחפה של זמיר, וכאמור הבהיר שבתווך זמן קצר בראש המוסד יאמר את דבריו

ואז "נהיה יותר חכמים". תוך כדי הישיבה שאל אותו דין אם אמצעי האיסוף המוחדים של אמרץ' אינם מעלים דבר. לא זו בלבד שזעירא לא הבHIR לדין שהאמצעים לא פועלים, אלא שהוא אף נתן לו להבין כי הם אינם מניבים כל אינדיקציות למלחמה. בדרך זו השקט זעירא את חששותיו של דין, שכן שר הביטחון ידע היטב את הפוטנציאל האיסופי של מה שכונה "פוליסט הביטחון של מדינת ישראל". כיוון שהבין מדברי זעירא שהאמצעים פועלם אך אינם מביאים כל סימן למלחמה, הוא היה יכול להסיק שהמצרים אינם מתכוונים לפתח באש. באשר לرمטכ"ל, שיבש אף הוא בדיון והבהיר מכך ראשון את אמצעי האיסוף שביהם מדובר, דבורי ראש אמרץ' בעניין היו אישור נסמי מה ששמע ממנו כבר ביום שלישי. באותו יום, ואולי גם יומם קודם, שאל אלעוז את זעירא אם הוא מפעיל את אמצעי האיסוף המוחדים ותשובתו הייתה חיובית.

לא היה כאן עניין של אי-הבנה. זעירא היה תחת לחץ של גורמים בכירים אמרץ' להפעיל את האמצעים האלה, והוא סירב לכך מכיוון שחשש לגורלם ולא העrisk שנזdro הנסיבות, ככלומר סכנה ממשית של מלחמה, שיצדיקו מהלך זה. אין זה ברור מדויע בהר לשקר למונחים עלייו ולומר להם שהאמצעים פועלם, אולם אין ספק שככל תרם תרומה אישית משמעותית לתפיסת החסר של האיום שהיתה נחלת הרמטכ"ל ושר הביטחון באותו שעתו.¹¹

תוך כדי הדיון אישר דין את מהלכי הכנות של הרמטכ"ל, והוחלט להעביר דרך ארצות הברית מסר לקרמלין ולמנציגי מצרים וسورיה כי לישראל אין כוונות תוקפניות אך היא מודעת לנעשה מצד הערבי, ואם העربים יתקפו, הם ימצאו את ישראל מוכנה.

עניין גiros המילואים, שכבר עלה כאפשרות במהלך הדיון בפורים שר הביטחון, קיבל תהודה חזקה יותר בישיבה שהתקיימה בערך מהשעה 10:00 במשרד ראש הממשלה. מי שהביע את דעתו בעניין בצורה הברורה ביותר היה הרמטכ"ל, שתיאר בפניו ראש הממשלה את צעדי התוכנות שכבר נקט והסביר שעדרין אינו דושג גiros מילואים, כיון שם כוונות מצרים וسورיה אכן לתקוף, ברור לו שאמצעי

האישור של אמ"ן ושל המוסד יביאו אינדריקציות לכך. לכן, הוסיף, "נעשה סיורים ונ��וה שתהיה לנו אינדריקציה יותר מוקדמת". ראש הממשלה, שהביאה את דאגתה, קיבלת את עמדתו ואישרה את תוכן המסר שיועבר לעربים ולברית המועצות באמצעות שירותו הטובים של ד"ר קיסינגער.

הדיון החמשי שנערך באותו יום התקיים בפורום הרחב ביותר, וזה של ממשלה ישראל. לישיבת החירום שכונסה בערך בשעה 11:30 בלשכת ראש הממשלה בקריה זומנו כל השירותים שהיו באזורי ויכלו להגיע. לאחר סקירה מקיפה של ראש אמ"ן, שמטיעמים מובנים לא התייחס לשלהות זמיר, דבר הרמטכ"ל, שצין שאף כי הערכת אמ"ן מקובלת עליו, השילוב בין ההיערכות הנוכחית שמאפשרת למצרים ולסוריה לתקוף והיעדר הוכחה שאין ביכולתם לתקוף מהיבר אותו לנקט צעדים. לכן הוכזה כוננות ג' בצבא הסדיר ותגובהו הכוחות בחזיות התעללה וברמת הגולן. בסיום דבריו הוא הוסיף: "גiros מילואים ואמצעים נוספים שומרים לנו לאינדריקציות [מודיעינות התרעתית] נוספת". מדברי הרמטכ"ל עליה בכירור שהערכת המצב שלו הלכה והשתנתה. אם בתחלת אותו יום הוא נתן ביטוי לתפיסתו שדי כבוננות המלאה של הצבא הסדיר ותגובה החזיות כדי להתמודד עם עוצמת האיום, ככל שנ Kapoor השעות דבר יותר וייתר גם על גיוס, לפחות חלק, של צבא המילואים. לאור האפשרות שבמהלך החג יידרש מהלך כזה, ייפוי השירותים את כוחם של ראש הממשלה ושר הביטחון לקבל החלטה בגין – החלטה שבתנאים אחרים הייתה צריכה להתקבל בידי הממשלה כולה.

היישיבה האחורה באותו יום הייתה ישיבת מטכ"ל לא מתוכננת שכונסה ברוחיפות לאחר ישיבת הממשלה. ראש אמ"ן העירק בפורום הצבאי הבכיר ביותר ש"הסבירות למלחמה ביזמת מצרים וسورיה היא נושא מאד". סבירות גבוהה יחסית הוא נתן במהלך סורי מוגבל בחזיות הגולן או לפתחה באש או פשיטת הליקופטרים בחזיות התעללה. את הסבירות הנמוכה ביותר ייחס לפחות מציגי נמל של חזית התעללה במגמה להגיע למצרי הגדוד והמיתלה. הערכה זו, שדומה לה

גם השימוש בפורום הממשלה כשעה וחצי קודם לכן, עמדה בוגר גמור הון להערכתם אם"ז-מחקר שקבעה כי אם המצריים ילכו למהלך צבאי, הם ילכו לחזיה כולה של התעללה ולא למהלך מוגבל, והן למתכונת ההייערכות הצבאית הערבית בחזיות התעללה והגולן שהצבייה על כוונה לבצע מהלך כולל, על פי תוכניות המלחמה המצריות והסוריות שהיו בידייהם אם"ז זה זמן רב.

הרמטכ"ל נשמע מודאג הרבה יותר. הואאמין עדין היריך כי הסבירות למלחמה אינה גבוהה, אך מדבריו עליה שהוא בודאי אינו רואה אותה "כנמוכה מאד". העריכתו האופטימית נשענה על האמונה כי "אם אמנים יש להם כוונה לתקוף ברוזמנית מסוריה ומצריים, אנחנו עוד נקבל את ההתרעה".

אמונה זו לא נשענה על ה"מלך" כעולה ממה שאמר אלעזר בפני ועדת אגרנט: "אני לא חשבתי את [מרוואן] כגורם חשיבות התראות מיידית, ככלומר לא סברתי [שמרוואן] יכול לתת התראה של שעות, דבר מיידי, אבל הייתי בטוח [שמרוואן] הוא מקור התראות טוב בתחום של ימים". בהמשך עדותו הסביר כי כאשר היריך ביום שישי שיקבל התרעה לפני פרוץ המלחמה הוא התבסס על "המציעים המיוחדים": "כאשר אני העריכתי שכן תהיה לנו התראה, אני התבסשתי בעיקר על אותם מציעים שישנם לנו והם יתנו הפעולות הנוספות [בהמשך, שורה מצונזרת]."¹² אבל אלעזר לא ידע שהמציעים המיוחדים אינם עובדים, וככל הנראה הוא גם לא היה מודע מספיק לדבר שליחות הדחופה של ראש המוסד ללונדון. זעירא אמנים מסר על כך הן בפורים שר הביטחון והן בישיבה אצל ראש הממשלה, אבל לא בקורס קונקרטי מספיק. וכיון שהוא לא מצא לנכון לידע את הרמטכ"ל בפרטיו השיחה בין ובין זמיר בלילה הקודם, הרמטכ"ל, כפי שמעיד הרל"ש שלו, לא היה מודע לאורך כל אותו היום שזמיר נסע לפגוש את "מלך" בשל התרעת מלחמה. לכן נראה גם שרמת הציפיות שלו משליחותו של זמיר לא הייתה גבוהה במיוחד. עיקר תקוותו למידיע מודיעיני נוסף שיצדק את גיוס המילואים התמקרה באמצעות המציעים המיוחדים.

הידיעה שהיתה יכולה להביא לתפנית במהלך העניינים באותו יום

הגיעהمامצעי האזנה. בשעה 17:00 באותו יום פוענה ביחידת 848 מברק שלח שגריר עיראק במוסקבה למשרד החוץ בארץ. בידיעת הידועה כידיעת "יחמור" על שם כינוי מקור התפוצה שלו, מסר השגריר כי בדק במשרד החוץ הסובייטי מה הסיבה לפינוי החירות שבירת המועצות החלה להפעיל ביום הקודם, ונאמר לו כי הסיבה היא שמצרים וסוריה הודיעו לבירת המועצות על כווננתן לצאת למלחמה נגד ישראל. בתנאים רגילים הייתה ידיעת כוות מופצת בתוך חצי שעה מרגע הגעתה לאמ"ן-מחקר. אבל התוון שנותר במחלקת המחקר – צה"ל כלו היהאמין בכוונות ג', אבל רוב קציניהם הגיעו לקבל את ההג בדירות – היסס לפני שיפיז ידיעת העוללה לגרום לגיאום חירום ביום כיפור. הוא החל להתייעץ עם עמיתיו ומפקדיו, ובסיומו של דבר, שש שעות לאחר שהגיעה, הורה לו ראש אמ"ן להמתין עם הפעטה כיון שהוא מחייב מידע נוסף.¹³

המידע הנוסף שזעירה ציפה לו היה דיווחו של זמיר על תוצאות הפגישה עם מרואן. באותו שעה, 23:00 לפי שעון ישראל, עשו ראש המוסד ודובי את דרכם לדירת המפגש. זמיר לא ידע על ההתחedorות האחרונות בארץ. הוא לא ידע על התוצאות של גיחת הצללים יומם קודם שהראו כי הצבא המצרי עורך במלואו למלחמה, ולא על שרשת הדיוונים הארוכה באותו יום, שבמהלכם התברר יותר ויותר עד כמה נחוץ עוד נתח מודיע ברור אחד שיציגו על כך שפני מצרים וسورיה למלחמה ביום יומיותן ולהביא את הרמטכ"ל לדרוש את גיוס צבא המילואים ביום הקrossoה ביותר לעם היהודי. זמיר גם לא ידע שידיעת כוותה הגיעה למערכת שבע שעות קורם לכן אך לא הופצה לרמטכ"ל, והוא שלא ידע שהרמטכ"ל סבר שהמצב אינו חמוץ כל כך כיון שהאמין שאמצעי האיסוף המיוודאים של אמ"ן פועלם בעוד בפועל הם היו מושבתים.

גם הציג (ציוון הידיעות החשובות) שהכין ענף 6 לקראת המפגש עם בכיר המקורות המצרים לא הציב על חומרת השעה. הוא נסמך

על חומר מסוכניות הידועות שהציג על כוננות מוגברת בצבא מצרים, שאל לגבי פשר תחילתה של הרכבת האוירית הסובייטית למעלה מ-24 שעות קודם לכן, אבל, ככל הידוע, לא התקיים כלל לאפשרות שמצרים עמדת מפתחה במהלך המלחמה. חרב כל אלה, זמיר ידע היטב שבארץ מודעים לאפשרות של מלחמה ומחכים למוצא פיו. אבל גם הוא לא היה יכול להעריך עד כמה דרמטי יהיה המידע שה"מלך" הגיע עמו הפעם.

לקראת 22:00 הגיעו דובי וזריר לדירת המפגש. חוליות האבטחה של המוסד, שכבר הייתה במקום, סרקה לפניהן את הדירה ואת סכיבת הבניין. השניים נכנסו לדירה והמתינו. הבדיקה הייתה ארוכה. "מלך", שגם כך לא היה מהדיינאים, אישר הפעם איחור ארוך מהרגיל והגיע רק ב-23:45. הוא נתקש בדלת. דובי פתח אותה ואשרה מרואן נכנס. לחיצות ידיים הוחלפו וכך גם מילוט נימוס קצרות. דובי התישב ליד שולחן האוכל הגדל, הפנקס פתוח והעט ביד, מוכן לרשום כל מילה. מרואן התישב על כורסת העור השנייה לצדו של השולחן הקטן. המפגש החל.

זו הייתה הפגישה הדראשונה של מרואן עם מפעיליו מאוז הצלחת ניסיון הפיגוע במטוס "אל על" ברומא חדש לפניהן. זמיר, שכאמור לא היה מודע לחומרת ההפתוחיות מאוז עזב את הארץ, פתח בשאלות לגבי תමונת המצב ביחסו מצרים-לבן ומהידת ההתקדמות בכינונו הדרציה ביניהן. אחר כך שאל את "מלך" אם התעוררו חדשות נגדו לאחר חשיפת הכנות לפיגוע ברומא. מרואן הרגיע את בן שיחו והבהיר שה הפרשה לא גרמה לביעות כלשהן. אז הפסיק את הדיון ונפנה, מעט מתח וונרגש לאנשי המוסד.

"באתי", כך אמר, "כדי לדבר איתכם על המלחמה ולא על שום דבר אחר. באתי באיחור מכיוון שישבתי כל הערב בקונסוליה שלנו בקנסינגטון ועשיתי טלפונים לקהיר כדי לקבל את הפרטים המעודכנים ביותר. הוא [סאראט] מתכוון לצאת למלחמה אחר."

מנוסח דבריו לאחר שהעביר את ההודעה הרומטית, השתמע
כאילו ברור לו שהישראלים כבר יודעים על כך. סביר מאוד שכבר
הוא גם נתן ביטוי להנחת העובדה המצדית שקבעה כי יש סיכוי גבוה
שהישראלים ידעו יומיים מראש על הכוונה לפתוח באש. אך יתכן
שכחר לנוכח את דבריו בזורה זו גם כדי לכנות על העובדה שרק
עתה, פחות מ-24 שעות לפני הפתיחה באש, הוא מעביר את התטרעה,
וכדי להסתיר ממפעליו את האפשרות שהמידע הקרייטי על יום פרוץ
המלחמה הגיע אליו, המקור הколо יכול שדבר בנסיבות אינו נסתור
מןפניו, רק כמה שעות קודם לכן.

ראש המוסד הופתע. הוא הגיע לפגישה מודאג, כיוון שצבר
הARIOועים שלהם היה מודע, בראש ובראשונה פינוי החירות הסובייטי
שהחל 24 שעות קודם לכן, הצביע על כך שפני מצרים וסוריה
למלחמה בטוחה הזמן הקרוב. אבל את הודעתו של מרואן שהמלחמה
תפרוץ בעוד פחות מ-24 שעות הוא לא צפה מראש. מה שהתריד אותו
יותר מכל הייתה האפשרות שגם הפעם הזו, בדומה לפעמים קודמות
שבהן ניתנו התרעות, המלחמה לא תפרוץ. לכן, תגובתו הראשונה

להכרזתו של מרואן הייתה: "על יסוד מה אתה אומר את זה?"

גם מרואן היה מודע לכך שבמעבר התריע על מלחמה זו לא פרצה.
אמינותו בענייני הישראלים הייתה חסוכה לו וכן דמיונו כגורם מרכזי
במצרים. לא ברור מי היו המקורות שאיתם דיבר בשעות האחרונות,
אבל מכיוון שהشيخות היו שיחות טלפון מלונדון לקהיר, הדברים
שמע בהן נאמרו בזורה והירה ואולי גם לא חדים ממש. הוא גם
לא שחה ביום הקרייטים ביותר שלפני המלחמה במחיצת סדראות,
ולכן לא היה יכול לדעת על האווירה בלשכת הנשיאות, שם רבים
כבר ידעו על מועד פתיחת המלחמה. המתח בין המידע שהביא, ואשר
בתקופתו היה משוכנע, ובין היכרתו האינטימית עם התפקידות הנפש
של סדראות, שכבר שינה כמה פעמים בעבר את מועד המלחמה
המתוכננים, השפייע עליו. ככל שומר לחץ עליו לחת את הערכתו אם
המלחמה אכן תפרוץ אחר, כך הילך "המלך" ונלחץ במתן תשוכותיו.
כדי להראות עד כמה סדראות רציני הוא תיאר כיצד המנהיג המצרי

השיג בשבוע האחרון את אישור הממשלה והמועצה לביטחון לאומי לפתיחה במלחמה וכייד, על פי עצת מוחמד חסנין הייכל, הוא התריע בפני השגריר הסובייטי בקהיר על העומד להתרחש.

לפחות פעם אחת הוא התפרץ והגיב בהרמת קול: "אני יודע? הוא [asadat] משוגע. הוא יכול לлечת קרים, להגיד קרים, והוא יכול לлечת אחרה." בכך ביטא לא רק את תסכולו מאי-יכולתו לחת תשובה חד-משמעות על השאלה החשובה ביותר בקרירה שלו כסוכן מודיעין, אלא גם את הסלידה האישית שלו מסדרת ואת נטייתו לזלול בו ולא לבתו בו. אף על פי שהיה בטוח "ב-99 אחוז" שהמלחמה תפרוץ בשבת, החושת הבطن שלו לא הניחה לו לקבל את העניין כודאי בשל אופיו הפכפך של סדרת המלך הדגיש את מידת הייאוש של סדרת הנקודות הברית והן מבירת המועצות אך לא אמר דבר על התערבות מדינית שיכולה למנוע את המלחמה. עם זאת הוא סבר שאם ישראלי תוריע בפומבי שהוא יודעת על הכוונה לצאת למלחמה, זה יוכל להשפיע.

המתוך האיש של מרואן הדאג את ראש המוסד קצר פחות מאשר עצם השאלה אם מלחמה תפרוץ מחר או לא. זמיר היה קצין בכיר בצה"ל ב-1959, כאשר תרגיל גיוס פומבי שזכה לכינוי העממי "ליל הברזויים" החיריד את המדינה ויצר אוירמת מתחות באזרע כלו. בסופו של דבר תרגיל הגיוס הבא גם לחיסול הקרירה הצבאית של ראש אג"ס, אלוף מאיר זורע, וראש אמ"ן, אלוף יהושפט הרכבי. הוא זכר היטב פרשה זו, והיא נקרה במוחו גם תוך כדי חילופי הדברים עם מרואן, כי "ליל הברזויים" היה יכול להיות ביוזון קל ערך לעומת התרעות שווה על מלחמה שתועבר בעיצומו של יום כיפור. התרעעה כזו, כך ידע, חביא למחلك דרמטי שייעור סערה עולמית, שבמסגרתו ייקראו לדגל מכתבי הכנסת ורכבות חילוי מילואים, יגויסו ויישלחו על ציודם לקו החזית בטרסה לקדם פניו התקפה ערבית. ואם זו בסופו של דבר לא תתרחש, המחר יהיה גבוה ביותר. לכן זמיר לא היסס להחוות שוב ושוב על "מלך" כדי לוודא שהתרעה שהתכוון להعبرת תהיה מבוססת ככל האפשר.

מכובתו של מרואן ותסכוליו לא עזרו לדרש המוסד. בסופה של דבר הוא היה חייב להישען על ניסיונו, שהיה רב מזה של הסוכן שি�שב מולו, ובמציאות הערכת מצב עצמאית שבתנאים המיוחדים שנוצרו הייתה עתידה להיות החלטת מפקד. זמיר לא ידע מה אירע בישראל בשעות שלאחר עזיבתו את הארץ בדרך לונדון, אבל לא הייתה לו סיבה להניח שכבר הוחל בגiros מיโลאים. הוא הבין היטב שם יעציר התרעעה ברורה על "מלחמה מחר", זו לא תותיר למכללי ההחלטה ריק שום ביראה חוץ מאשר להתחילה בגiros חירום. במובן זה, חרף העובדה רק ראש המוסד, כובד ההחלטה והאחריות של הממונים עליו היה מונה הפעם על כתפיו. אבל זמיר גם מילא בזמןו את תפקידו אלף פיקוד הדרום, והוא הבין היטב מה משמעותה של מתקפה ערבית ללא גiros המילואים. לכן, עוד במהלך הפגישה הלכה וכשלה החלטתו. בתוך זמן קצר יעברו לישראל התרעעה חרדישמעית, שלא תהייחס לפיקופוי של "ה מלאך", כי בכנות המצרים והסורים לפתחה במלחמה למחה. עתה התפנה לתחקור את מרואן ביחס לפוטרי תוכנית המלחמה. מרואן לא הביא אליו חומר כתוב, אבל אציג במוחו את הפרטים העיקריים של התוכנית העדכנית כפי שהכיר אותה וכפי שמקורותיו בקהיר אישרו לו אותה זה עתה. לא היו שינויים בין לבין מה שהעביר למפעליו כמה שבועות קורם לכן. הצליחה תהיה רחבה והכוחות יתקדמו למרחק של שבעה קילומטרים מזרחה לתעלת. עוד מסר מרואן כי הצבא המצרי מתכוון לתקדם לאורך מפרץ סואץ כדי להגיע לשארם א-שייח', וזאת בשיתוף פעולה עם כוחות קומנדנו. הוא גם הדגיש כי לחיל האויר המצרי שלושים מטוסי ט-16 מצוידים בטילי "קלט" והבהיר כי אם ישראלי תקוף בעומק מצרים, הם ייגרו טילים מעלה הים לעבר תל אביב. הטיסים מודעים לכך שישכוויהם לחזור קלושים ואם בכלל זאת יצילחו הם מתוכננים לנחות בכנגאז'י כלוב ולא במקומות. עם זאת, מרואן לא תהייחס באופן מפורש לכוונה לשגר טילים על תל אביב עם פתיחת המלחמה.

שאלת שעת ה"שין" עלתה אבל היא לא הייתה קритית. בכל תוכניות המלחמה המצריות שהיו בידי ישראל זה שניים, שעת "שין"

היתה אמורה להיות במועד "שקיעת השמש" ("sunset"), קרי הרגע שבו השמש נעלמת מתחת לקו האופק. המצריים בחרו במועד זה כיון שהוא עדין מותיר אוור מספיק לבצע תקיפת אויר גדולה בסיני, והחשוך ישיתר מידי אחר כך היה אמור למנוע מהיל האויר הישראלי להגיב. על פי החומר שהביא מרואן, זו אכן הייתה הכוונה גם הפעם. ב-6 באוקטובר מועד "שקיעת השמש" היה בשעה 17:20. אבל לא המקור המצרי ובודאי לא מפעיליו ידעו שימיים קודם לכך נפגשו בدمשך שר המלחמה המצרי ונשיא סוריה וסיכמו כי שעת ה"שין" תשונה ל-14:00, אפשרות בין הצרכים האופרטיביים של הצבא הסורי לאלה של המצרי. ככל מקרה, השעה 18:00 – אשר בשבועות שעברו בין המועד שבו הגיעו התרעות המלחמה של מרואן למקבלי החלטות בישראל ובין פרוץ המלחמה נעשתה שעת "השין" הצפופה – לא הזוכרה כלל. למרואן ולשני בני-שייחו הישראלים היה ברור שהמועד שנקבע בתוכנית המלחמה, קרי "שקיעת השמש", הוא המועד שבו תיפתח האש.

המפגש, על פי הרישום שנערך במהלך במלכוי, נמשך קרוב לשעותיים וחצי והסתיים ב-10:2. כאן מתעוררת בעיה עם לוחות הזמן, שכן השעון בישראל הקדים בתקילת אוקטובר 1973 את השעון בלונדון בשעה אחת ולכן בישראל השעה הייתה כבר 10:3. משך הזמן שני אנשי המוסד נשארו בדירת המפגש עד שקיבלו אוור ירוט מאנשי האבטחה לצאת, הזמן שלקה להם להגיע ברגל לביתו של ראש השלוחה בלונדון, רפי מידן, והזמן שנדרש מזמיר כדי לנסה את הורעתו לפדרי עיני, היה לפחות 40 דקות. ובכל זאת, על פי רישומיו של עיני, השיחה מראש המוסד הגיעה בשעה 2:40 שעון ישראל ונמשכה כמה דקות. נדרש לו כמה דקות נוספות כדי לנסה את מילות הקוד של זמיר בשפה ברורה ובערוך בשעה 3:00 הוא צילצל לראש אמר'ן ודיווח לזרירא על המסגר שליפוי מלחמה תפרוץ היום. לסתירה בלוח הזמנים זהה אין פתרון אבל, בסופה של דבר, בסך האירועים של פרוץ מלחמת יום כיפור היה אחד העניינים החשובים פחות.

כאשר זמיר ישב לנסה את מסר ההתרעה, צבי מלחין, האחראי על אבטחת המפגשים עם מרואן, היה אף הוא בחדר. כאשר ראה את נוסח ההודעה שראש המוסד התכוון להעביר, הוא העלה את זכר "ליל הכרוזים" של 1959, מזמין לזריר, כאילו זה היה זוקק באמת לתוצאות, מה עלה בגורלם של אלה שהיו אחראים לתרגיל הגיוס הפומבי. עם זאת, מלhin השתקנע שכנראה מדובר במלחמה. כמה שעות אחר כך הוא צילצל לאשתו בתל אביב ו אמר לה שתכין מקום במקלט אצל אחד השכנים בשכונת אפקה שבה גרו. בבית שלהם לא היה מקלט.

ראש המוסד התקשר לביתה של פרדי עני. ב-1973 כבר היה חיוג שיר בין ישראל ללונדון, וכך הוא לא נזקק לתionario של מרכזיה בינלאומי. לזריר היה חשוב שעני יבין כל מילה ומילה שהוא אומר, ושיפעל במהירות כמתהיב מנוסח ההודעה. וכך כאשר זה ענה, הוא אמר לו קודם כל "להכנס את הרגילים למים קרים", כלומר להתעורר למורי ולהיות ערני. כאשר ראש הלשכה הבטיח לו כי אכן כך הדבר, הכתיב לו זמיר את נוסח ההודעה שכבר הכין על פתק נייר. היא הייתה קצרה ואמורה כך:

בכל זאת החבורה עומדת לחותם החווה היום לפנות ערב.

מדברת על החווה באותו תנאים המוכרים לנו.

ירודעים שמחר גג.

חושבים שיכולים לנחות מהר לפני החושך.

אבריק על כל התנאים של החווה.

כיוון שהם רוצים לזכות במרוץ הם מאר פוחדים שהו יתרנסם

לפני החתימה ויכולים להיות מתחברים ואו חלק מבני המניות

ישקלו פעמיים.

אין להם שותפים מחוץ לאזרם.

לדעתי המלאן הסיכויים לחתימה הם 99.9 אחוז אך בכל זאת

האיש הוא כזה.¹⁴

והתפוצה של אמ"ן ושהם יטפלו בעניין – עדות ברורה לכך שלמלחמה באותו יום עדרין לא נכנסה לתודעהו של ראש אמ"ן-מחקר. לאחר מכן, ודברים קצר, אגרסיבי מצדו של עיני, הבין שלו במה הדברים אמרו, והעליה על הכתב את המסר המדוקדק שקיבל מראש הלשכה של זמיר. הרמטכ"ל לא היה ברשות התפוצה של המוסד ולכן עיני לא התקשר אליו. אלעזר קיבל את הודעה מאבנור שלו, ראש לשכתו, שאליו התקשר תחת-אלוף יהושע רביב, מזכירו הצבאי של שר הביטחון. גם דין וגם ישראל ליאור חזרו בתוך זמן קצר אל עיני כדי לקבל שוב את פרטי הידיעה. בשעה 4:30 הייתה צמרת מכבלי החלטות במדינת ישראל ערה, מתוכננת לקבל את המלחמה שהיתה צפויה להתחיל באותו יום לקראת ערב.¹⁵

מהלך העניינים בשעות הספורות שנותרו מהרגע שבו הגיע הדיווח מלונדון על התרעות מרואן כי המלחמה תיפתח היום, כבר תואר ללא מעט מקורות¹⁶ וכן נesson בו כאן. השאלה המעניתית יותר בكونטקסט של ספר זה היא באיזו מידת הצליחה התרעות של אשף מרואן, התרעות המלחמה הברורה ביותר שישRAL קיבלה לפני הפתיחה באש, לשבור את הקונספציה של פיה מצרים לא תצא למלחמה כל עוד אין בידיה מטוסי תקיפה ארכוי טוח וטילי "סקאדר" במצב מבצעי. וזה אינה רק שאלה אקדמית.

תפיסותיהם של אנשים מעצבות את דרך פעולהם אפילו בארגון היררכי ונוקשה כמו צבא, שבו ה指挥ות לפיקודות המפקד העליון היא הערך החשוב ביותר. ובניגוד למה שנכתב ברוב ספרי ההיסטוריה הזאת, בדיקה קפדנית של מידת ההשפעה שהיא להתרעה על מכבלי החלטות הרלוונטיים ב-6 באוקטובר מגלה כי חלק ניכר מהם לא הצליח להסתגל למצב החדש. הם המשיכו לתקוף תורן התבאסות על מערכת ההנחות הקודמת שלהם – ולפיה הסבירות שלמלחמה תפרוץ באותו יום אמן עלה, אך המלחמה עדרין רוחקה מלחמות ודאות – ופעלו בהתאם לה. בכך היה מחיר כבד כאשר

נפתחה האש, וכוחות צה"ל בקווי החזית בצפון, וביחד בדרכים, נמצאו לא מוכנים.

מכל העדריות העומדות לרשوتנו בדור כי מבחינותם של שני מקלבי החלטות, ראש הממשלה והרמטכ"ל, התרעת המלחמה של מרואן הסירה כל ספק ושניהם קיבלו את המצב החדש נתון. מרגע שהעיר אותו ראש לשכחו בערך ב-30:4, המכין עצמו אלעזר למלחמה שתפרוץ באותו יום. בתוך כשבוע וחצי מהרגע שקיבל את ההודעה הורה למפקד חיל האויר להכין מכת מנע אוירית, אישר גיוס מילואים חלקית לחיל האויר, עשה את ההכנות הדורשות לגיוס רחב של צבא המילואים ונתן פקודות להכנות נוספת לתקראת המלחמה. ב-00:6 בבוקר הוא נכנס לדיוון עם שר הביטחון, ובו דרש את אישורו לגיוס מילואים רחב ולמכת מנע אוירית בסוריה. בתום הדיון זהה ניהל ישיבת מטכ"ל מזרות ובסופה נועד לכמה דקות, אישית, עם אלף פיקוד דרום, שמואל גונן, עם אלף פיקוד צפון, יצחק חופי. הוא נתן לשנייהם פקודה לחזור לפיקודים ולהכין אותם מיד לתקראת מלחמה שתיפתח באותו יום. בדיוון שנערך בלשכת ראש הממשלה בבוקר יום המלחמה בשאלת מכת המנע וגיוס המילואים, אלעזר לא התחבט בשאלת אם תפרוץ מלחמה באותו יום או לא: "קרأتي", הוא אמר, "את המברך של האיש של צביקה [זמיר]. השדר אותה. בשבילנו והתרעה קצרה מאד."

¹⁷ ראש הממשלה הביעה בשיחותיה אמון מלא בהודעה שהעביר זמיר, וראית את עניין פתיחת המלחמה ביום כיפור כבלתי ניתן לערוור. מיד לאחר שהגיעה למשרדה בקריה היא ביקשה להיפגש עם שר הביטחון, ובאשר העניין הגיע להחלטתה, היא אישרה לרמטכ"ל, חרף התנגדות שר הביטחון, לבצע גיוס מילואים רחב. על פי הפרוטוקול של אותה ישיבה, היא אمنت לא התקיימה קונקרטיבית לאשרף מרואן, אך ביום שאחר כך הזיכרה מעט לעת את "הידיד של צביקה" שעלה הערכותיו נסמכה.¹⁸

בניגוד אליהם שר הביטחון המשיך לבטא ספקנות באשר לערכיה של התרעת מרואן ולהנחה של מלחמה אכן עומדת להתחילה בתוך שעות.

הדבר בא לידי ביטוי הן בהתקטאויותיו הן בפעולותתו. מול הקצב המהיר שבו תיפקד הרמטכ"ל, פעל דין באטיות. בתשובה לבקשת ראש הממשלה להיוועד עמה בהקדם, הוא הודיע בתחילת השלא יוכל לפגוש אותה לפני 10:00 או 11:00 בבוקר. בסופו של דבר, בלחצה של גולדה מאיר, הוקדמה הפגישה. כאשר כינס ישיבה ראשונה במשרדו בשעה 00:00 בבוקר, הוא עסק הראשית כולם בנושאים החשובים פחות כמו פינוי ילדים (בצדקה של טיל) מיישובים אזרחיים ברמת הגולן והכנת מערך ההגנה האזרחית (הג"א) למקרה של תקיפות מצריות בטילי "סקאד". רק אחר כך התפנה לדון בשתי דרישותיו של הרמטכ"ל ולשתתיה ענה בשלילה. הערטו באותו ריוון כי "ורק על בסיס ידיעות של צביקה זומיר לא מגייסים את כל המערך"¹⁹ הייתה הביטוי הטוב ביותר לכך שלמרות התראת מרוואן, לא השתנתה הערכתו כי הסבירות למלחמה עדין אינה גבוהה דיה לנוקוט צעדים נמנעים יותר.

דין החל גם את הדיוון אצל ראש הממשלה, שהתקיים אחר כך, בעיסוק בנושאים קל-ערק יחסית, דוגמת מתן אישור לערבי המשחטים להמשיך לעבודה בישראל, שאלת פינוי הילדים (אך לא כל האוכלוסייה האזרחית) מהיישובים ברמת הגולן ובכינוי, תיאום מודיעיני עם ארצות הברית ושאלת השתתפותה של ירדן במלחמה. רק אחר כך נפנה לסוגיות החשובות והדחופות באמת. גם כאן הוא המשיך להתנגד לגישות מילואים נרחב ולמכת מנע אוירית. בנסיבות את התנגדותו למכת המנע אמר כי אכן זו עדיפה על המתנה למכת פתיחה ערבית, אך "על סמך הידיעות כרגע, אי-אפשר".

במילים אחרות, מה שהבדיל בין דין לרמטכ"ל לא הייתה ההכרה בנסיבות של מכת המנע אלא הערכת הסבירות למלחמה. אלעזר הערך שהמלחמה ודאית ולכן דרש מכת מנע. דין התייחס לכך אפשרות בלבד ולכנן התנגד למשך הפתיחה הישראלי. וכך גם בעניין גיוס המילואים. שר הביטחון היה חשש גדול, ולא נמנעה עמו אלה שסבירו שדי בצבא הסדיר, ללא כוח מילואים, לנצח במלחמה. תגובתו השלילית לדרישת הרמטכ"ל לגיוס מילואים נרחב לא נכעה אףו מאמוןתו כי "הסדר יבלום", אלא מהערכתו שהסבירות למלחמה

עדין אינה גבוהה. הוא המשיך להציג ספקנות כזאת גם לאחר שראש הממשלה קיבלה את דרישת האלעוד והגיס הרוחב המקורי. בערך בשעה 00:00 בבוקר דוחה לו כי עד כה גויסו כ-70 אלף חיילי מילואים. מה שהטריד את דין בעקבות דיווח זה הוא מה יעשו כלؤות החיילי מילואים "אם במושאי יום כיפורים, בחוץ, יתרור שאין מלחמה".²⁰

ספקנותו של דין באשר לאפשרות שתפרק זמן מלחמה באותו יום נשענה, ככל הנראה, גם על הערכת ראש אמ"ן. זעיראאמין דיווח בערך ב-00:07 בבוקר, בישיבה שהתקיימה אצל שר הביטחון, על סימנים מעידים נוספים לכך שפני מצרים וסוריה ליוומה צבאית, אך עדין לא היה מוכן לנוטש את הקונספציה המסורתית וציין כי מבחינה מדינית לסדרת אין צורך ביציאה למלחמה. בחצי שעה אחר כך חזר בישיבת מטכ"ל על התזה שיוזמת מלחמה אינה מהלך הגוני מבחינת מצרים וسورיה, אף כי מוכנותן הצבאית מבדיקה את צעדי ההתקוונות של צה"ל. בישיבה אצל ראש הממשלה שהחלה ב-05:08 שב זעירא והציג את ההערכה, כי אף שמצרים וسورיה מוכנות מבחינה טכנית ומבצעית למלחמה, סדרת אינו חייב לפתחה בה והוא יודע כי אם יעשה כן, יפסיד. מכל ההתבטאות אלה עולה כי אף על פי שהתרעת מרואן (ואולי גם התפתחויות נוספות) הביאו לשינויו מה בהערכת הסבירות שלו למלחמה, ראש אמ"ן עדין סירב לנוטש את הקונספציה שבה החזיק מאז נכנס לתקפיו שנה קודם לכן, ולכן שידר גם ספקנות בגין לאפשרות של מלחמה אכן תפרק זמן מלחמה.

סביר להניח שבעניין זה הוא נשען גם על תרומותו של ראש ענף 6, סגן-אלוף יונה בנדמן, שאות מומחיותו העריך ואת שיקול הדעת שלו כנושא כוונות המלחמה המצרית המשיך לאמץ עד הרגע האחרון. בשעות לפני הצהרים של יום כיפור סבר בנדמן כי מבחינת המצרים אין צורך לצאת למלחמה, ולכן סירב לפוקודה של ראש מחלקת המחקר לכתוב לקט שבו יאמר כי הסבירות למלחמה גבוהה. את הלקט כתוב בסופו של דבר ראש ענף 2 ומיל שליה ראש מדור מצרים-צבאי במשרד, סגן-אלוף Zusya קנייזר. בנדמן כתב במקומות זאת לקט שבו העריך כי הסבירות למלחמה נמוכה. ראש אמ"ן, שקיבל את הלקט

שכתב בנדמן, שקל להפיז אותו ונמנע מכך בסופו של דבר. עצם העובדה שקהל זאת מוכיחה של מרמות הכלול עדין העריך כי פריצת מלחמה באותו יום אינה וראית.²¹

על פניו נראה כי הערכתו של זעירא בשלב זה היפה לעניין אקדמי. בכלל, שהרי ההחלטה על גיוס רוחב של צבא המילואים כבר נפלה. אבל מעיון בפרוטוקולים של ועדת אגרנט ובמקורות נוספים עולה כי בסוגיה מרכזית אחת, היררכות הכוחות הסדריים למלחמה בחזית התעללה, היה להערכתו האישית גם בשלב זה משקל מכריע. כידוע, אוגדת השריון הסדרייה בסיני (252) נמצאה לא ערוכה למלחמה כאשר זו פרצה בשעה 14:00. רק מחלקה טנקים אחת במעוזי "אורקל" בצפון התעללה, שהחתה שם דרך קבוע, הייתה בעמדותיה כשנפתחה האש. שאר הטנקים של חטיבת הקו, חטיבה 14, היו בשלבים שונים של התארגנות לתנועה לעמדותיהם ושתי חטיבות הטנקים האחרות, 401 ו-460, היו בהתקאות לקראת תנועה לשטחי הכנוס הקדמים שלהן. האוגדה הסדרייה הייתה בכוננות הגבוהה ביותר כבר מיום שישי, ומפקד האוגדה, אלוף אלברט מנדר, העריך, על בסיס המידע המודיעיני שעמד לרשותו, שה��כירות למלחמה גבוהה. لكن מตอน הוראה לאוגדה להיערך למלחמה מיד לאחר שאלווף הפיקוד קיבל פקודה זו, היה אפשר לטנקים שלא להיכנס לעמדות שהוכנו מראש מול אתרי הצלילה המצריים לפני הפתיחה באש.

קשה לקבוע עד כמה היררכות כזאת הייתה משנה את פני הלחימה בחזית הסואץ, אבל אין ספק שמצוב כזה היה עדיף על המצב שנוצר, בו כמעט כל הטנקים של צה"ל הטרפו למערכה במהלך תנועה חפואה והגיעו לתעללה כאשר הצבא המצרי כבר נערך בצורה טוביה יותר בצד המזרחי. בשלב הראשון של הצלילה הועברו 32 אלף חיילי ח"ד מצרים לגדר המזרחי של התעללה באמצעות 207 סירות שביצעו בסך הכל 12 סיבבים במשך כSSH שניות. העובדה שהטנקים של אוגדה 252 לא היו ערוכים בעמדותיהם כאשר האש נפתחה, הביאה לכך שלא

נורתה כל אש על הכוח הצולח ולא התבכעה כל התקפת-נגד מסודרת ומורוכות על הכוחות המצריים שכבר צלחו. סביר להניח כי בהיעדר די סוללות ארטילריה שהיו יכולות לפגוע בצורה עילית בסירות בעת מעבר המים, גם היררכיות טוביה יותר של כוחות האוגדה לא הייתה יכולה למנוע או לשבש בצורה מהותית את הצליחה עצמה. עם זאת היא הייתה מאפשרת הכללה טובה יותר של הכוחות הצולחים במחיר נמוך יותר.²² אבל הטנקים לא היו ערוכים, ולא במקרה.

הרמטכ"ל נתן לאלוּר גונן את הפוקה להתקון למלחמה היום, כאשר שעת ה"שין" הידועה היא 18:00, בערך ב-00:07 בבוקר. אלוּר הפיקוד צילצל כ-20 דקות אחר כך למינדר והוראה לו להתקון לביצוע תוכנית "שובך יוניס", תוכנית ההגנה על קו התעללה באמצעות כוחות סדרדים, אבל אסור לעליו להזיז כוחות. אחרי השעה 00:10 בבוקר ניהל שיחה נוספת עם מפקד האוגדה הסדרית. בניגוד לפוקודת הרמטכ"ל, שהורה לו להכין את הפיקוד למלחמה שתיפתח בשעה 00:18:00, גונן אמר למפקד האוגדה כי לא ברור "מה ממשועות ושל שעת ה"שין" – האם גמר התרגיל הגדול? פתיחה באש? חידוש מלחמת התשה? אולי גם מלחמה כוללת – אם כי הרבר אינו נחשב סביר". במילים אחרות, גונן שיבש לחוטין את פקודת הרמטכ"ל, והותיר את הכוחות בשטח עם מסר מעורפל באשר לשאלת קראת מה עליהם להתקון.

חמור מכך, הוראת המלחמה של הרמטכ"ל דיברה על הכנה מיידית של הפיקוד למלחמה באותו יום, ואילו גונן הורה למפקדי חטיבת הקו והחטיבת המרחבית "להימנע משבירת השגרה עד השעה 00:16:00".²³ בכלל הוראה זו רק שלושת הטנקים במעוז "אורקל" מתוך כ-300 טנקים של האוגדה היו בעמדותיהם כאשר פרצה המלחמה, וכתוכזהה מכך הכוחות המצריים לאורך כל התעללה לא נתקלו כמעט בשום התנגדות משמעותית בעת מהלך הצליחה. החרג היחיד היה במעוז "בודפשט". שני הטנקים שהיו אמורים להשתתף בהגנתו הספיקו להגיע אליו רקות לפני תחילת המתקפה הקrukית. בתוך זמן קצר הם השמידו את הטנקים ואת הנגמ"שים המצריים שעמדו להסתער

על המעוות, פירשו את ההתקפה המתוכננת לכל עבר ובכך הצללו אותו מכיבוש.²³

כתוצאה מאיד-ביצוע תוכנית "שבר יוניס" במוועד, החלב הקרייטי ביותר במהלך מלחמת מלחמת המצריים – שלב הצליחה בסירות סער – עבר ללא התנגדות ומעט לא אבדות. כאשר הטנקים של אוגדת סיני התקרכו ל"סנפירים" – העמדות שמהן היו אמרדים לנوع דרומה וצפונה לאורך התעלה, ולירוט על הכוחות המצריים הצלולים ואלה שמעורב לתעלה – התברר שהקל גדול מהם כבר נחפס בידי חוליות קומנדו ששיגרו טילי נ"ט והשמידו את הטנקים הישראלים המתקרבים. טנקים רבים אחרים נפגעו במהלך הלילה, כאשר ניסו להתחבר למעוזים שכבר היו מכותרים. התוצאה הסופית הייתה שהזבאה המצרית השלים את החלק הקשה ביותר של המלחמה כמעט ללא אבדות, ואילו צה"ל איבד כ-200 מתחום 300 הטנקים שלו אוגדה 252 עד בוקר היום למחות מבלי להשיג שום הישגים. זאת הייתה התבוסה המחריפה ביותר שצה"ל ספג מאז בקרב על משטרת לטרון במהלך מלחמת העצמאות. אבל בניגוד לקרים ב-1948, לצה"ל של 1973 הייתה עליונות בחימוש ואמון על הצבא שמולו, והмотיבציה של לוחמי 1973 ודאי שלא נפלה מזו של לוחמי מלחמת השחרור. ב-1973 סיבות המפליה ביום הראשון לקרבות היו הכשל המודיעיני שמנע את פרישת צה"ל לפני תוכנית "סלע" בימים שלפני פרוץ המלחמה, והוראותיו המבלבלות והשגויות של האלוף גונן בשעות שקדמו לתחילה.

מה הביא את גונן, מי שהיו לו מוניטין של הקצין הקפדן ביותר בצה"ל, להימנע מביצוע פקודת הרמטכ"ל כתבה וככלשונה? על פי עדות גונן עצמו, הוא הושפע מההערכה ששמע מראש אמ"ן במסדרון, לפניו שהחל דיון הרמטכ"ל באותו בוקר ולפניה קיבל מהרמטכ"ל את הפקודה להתכוון למלחמה באותו יום. לגרסת גונן, זעירא "הסביר שהוא עדין חשב שלא תפרוץ מלחמה והנעת כוחות צה"ל עלולה לגרום למלחמה".²⁴ מהדברים שגונן עצמו אמר למנדר בשעה 10:00 בבוקר עולה ריח חריף של השפעת ההערכה שננתן זעירא בישיבת

המתק"ל ביום שישי, ולפיה אם המצריים יעשו משהו, זה יהיה "או פтиחה באש או איזושהי פשיטה בהליקופטרים... הסבירות הכיו נמוכה - תרגיל של ח齐ה בмагמה לכובש את שני עברי התעללה". הערכה אישית זו של זעירא עדמה, כזכור, בניגוד גמור להערכת מחלקת המחקר שקבעה כי אם המצריים יפתחו באש, הסבירות הגבוהה היא שהם גם יצליחו את התעללה.

ממכלול עדויות זה עולה שהמצב הקטסטרופלי שנוצר בתעללה ביממה הראשונה של המלחמה, ואשר היו לו גם השלכות מרוחיקות לכת על המצב ברמת הגולן ועל הצורה הכוולה שבה הופעל חיל האויר לחיסול מערכיה הנ"מ בדרום ובצפון, נבע במידה רבה מהעובדת שגם כאשר היה נראה שהקונספציה נותכה, זעירא המשיך לאחוז בה. ומכיון שגונן העדרף לפועל על פי הערכותיו של ראש אמ"ן יותר מאשר על פי פקודות הרמתק"ל, שבע השעות שאיפשרו, בזכות התיעת מרוואן, לפרק את הטנקים של אוגדה 252 בעמדותיהם, בזובו של חלוטין. התוצאה הייתה הרת אסון.

חרף הצורה שבה בזובזה, אין ספק שההתיעת שהתקבלה בשכת לפנות בוקר הצללה את ישראל מהיקלעות למצב קשה הרבה יותר לו גיוס המילואים היה מתחילה רק עם פרוץ המלחמה. סוגיות ההשפעה הייתה לה על קביעת גודל המערכת על רמת הגולן כבר נדונה בפתח הספר. כאן חשוב לציין שני אירועים נוספים הקשורים למידע שהעביר מרוואן.

בדקות הראשונות של המלחמה שיגרו מפציצי ט-16 מצריים שהגיעו מכיוון דרום-מערב שני טילי "קלט" לכיוון תל אביב. על פי תוכניות המלחמה המצריות, הטילים היו אמורים לפגוע במתחים הקרים, כאיתות אזהרה לישראל מפני פגיעות אויריות בעומק מצרים. זוג מטוסי מיראז' שוגר מבסיס חצור של חיל האויר, במאה שהיה כנראה ההזנקה הראשונה במלחמה, לפטרל מעל הים התיכון באזור אשקלון. בשלב מסוים הם קיבלו הוראה מהבקורה לפנות מערכה,

לכיוון המטוסים המצריים. כאשר התקרכו אליהם, זיהתה הבקעה שיגור של טיל, ורביסון איתן כרמי, שהוביל את המבנה, קיבל הוראה לרדוף אחריו ולוחת על הפגיעה במפציצים המצריים. נראה שאחד מטילי הקלט נפל למים. השני יודט באש תותחים בידי כרמי ונפל לים לא רחוק מהאזור שבו שכנו היום הדולפינרים. נד הימים שעלה כאשר התפוצץ היה גדול במיוחד.²⁵

תוכניות המלחמה שהעביר מרואן ציינו במפורש כוונה מצריית לשגר טילים כלפים כאלה עם פתיחת המלחמה. יתרונן מאוד שבלי מידע זה, הטיל, שראש החץ שלו נשא חומר נפץ במשקל של כ-1,000 קילוגרמים, היה פוגע במרכו תל אביב. וכך היה יכולות להיות משמעותו הרות גורל הן על מודל האוכלוסייה בעורף הן על הדרך שבה הייתה המלחמה עלולה להתפתח.

האירוע לאחר נוגע ללחימה בחזית הדרומ. אף כי להתרעת מרואן לא הייתה השפעה ממשמעותית על הדרך שבה התפתחה המלחמה בשעות הראשונות בחזית הדרומ, ביום הבואם התבරרה בכל זאת חשיבות החומר שהוא העביר. כזכור, אמר א'ן הוציא כמה דקוטות לפני פרוץ המלחמה לקט שהבהיר, על בסיס דיווח של מרואן מהלילה הקודם, שבשלב ראשון אין למצרים כוונה להעביר את דיווייזות השריון לגדה המזרחית של התעלה ולפתחה במתקפה לעבר מצרי הגדי והמיתלה. זו הייתה חזרה נוספת על מודיעין שהעביר כמה שבאותות קודם לכן, ואשר כלל את תוכנית "הצריכים הגבוהים" – אותה תוכנית שלפיה פעל הצבא המצרי במהלך תוקף שהסתיר אותה מבני-בריתו הסורים.

למרות זאת, מרגע שנפתחה האש נטשו קציני א'ן מידע רב-יעדר זה וחזרו להתבסס על תוכניות המלחמה שהכידו היטב, אף על פי, כפי שהם עצם כתבו, הן כבר לא היו בתוקף. סביר להניח שהתקופה מעצם פרוץ המלחמה ומתחזאתיה המידידות הקרה על תהליכי ההערכתה המודיעיני, שנעשה עתה חפוץ וمبולבל. היא גם יוצרה את הנسبות שב汗 את מקום השאננות תפסה עתה כמעט פאניקת וצל הרים נראה כהרים. לפיכך, על בסיס ידיעה אחת או שתים, דיווח א'ן לרמטכ"ל כמה שעות לאחר הפתיחה באש שדיוויזיות

השرينן 4 ו-21 "צלחו וצולחות" את התעללה. רקט אמ"ן שיצא בשעה 1:30, קרוב ל-12 שעות לאחר הפתיחה באש, הגדר בין שאר האלחות האויב גם את קידומן של דיוויזיות 4 ו-21 דרך הגשרים.²⁶

בבוקר 7 באוקטובר חזר בו אמ"ן מהكبיעה כי הדיוויזיות ה挫ו, אך המשיך להתעלם באופן עקבי מתוכנית המלחמה שהעביר מרואן. תחת זאת הוא העיריך את צעדי האויב על פי אותן תוכניות שכבר ידע שאבד עליהם הכללה. מסמך שהוציא אמ"ן ב-30:9 קבע כי:

לפי התוכניות המצריות המוכנות לנו, המתקפה הייתה אמורה להתחפה בשני מאמצים עיקריים: האחד בצד המרכזי של סיני והשני בצד הגידי. בכל אחד משני המאמצים הייתה אמורה לפעול דיוויזיה משוריינת בדרג אופרטיבי שני [...] מאחר שהמצרים לא הצליחו להעביר בחשות החשכה את שתי הדיוויזיות המשורייניות מזרחה לתעללה, הסברות שהם יעשו זאת באור יום, במידה שהיל האויר יופעל למרחב, היא נמוכה ביותר. גם שבחינה טכנית בהחולת אפשרית הצלחה.²⁷

חרף קשיי המצרים העיריך מודיעין פיקוד דרום בצהרי אותו יום כי בכונתם להעביר בתוך שעوت את דיוויזיה 4 וכוחות שריון נוספים מזרחה, כדי לפתח במתתקפה לעומק סיני. החשש מפני המתקפה הצפיה היה הסיבה העיקרית להצעתו של שר הביטחון להסיג את צה"ל מהקו שבו החזק מבוקר 7 באוקטובר לעומק סיני. על פי עדותו של האלוף גונן, דין אמר לו כאשר נפגשו בחמ"ל הפיקוד כאות חשיבה לקרה צהרי אותו יום: "זה לא يوم קרבות, זו מלחמה על ארץ ישראל. תעוזבו את המעווזים, תיסוגו עד ההרים [ובמשתמע אחריו ביר גגפה]."²⁸ למרבה המזל, הצעות אלה נדחו בידי הרמטכ"ל ובידי ראש הממשלה, שעתה, לאחר מה שראתה כקריסט דין, נתנה בו את אמונה.

עם הגיעם המהיר של כוחות המילואים ירדה שאלה הנסיגה מעל הפרק. עם זאת הנזק שנגרם מהשימוש הלא נכון במידע המודיעיני

הזמן עדין לא تم. אחד השיקולים המרכזיים שהכתיבו יצאה למתקפת-הנגד מוקדם ככל האפשר היה החשש שהמצרים עומדים להעביר את דיוויזיות השירות מזרחה, ואם אלה יעברו, זהה"ל יתנסה הרבה יותר לכבות מחדש את השטח שאבד לו. וראוי שהיו גם שיקולים אחרים, בראש ובראשונה הרצון להציג את מי שעוד נותרו במעוזים. אבל אפשר להניח שאם א"ז היה מעריך כי בכונת המצריים לבסס את אחיזתם בשטח שכבשו מבלי להעביר את כוחות השירות ולפתח מתקפה נוספת, היה הדבר מסיר אילוץ ממשמעותי מעלה זהה"ל. בתנאים כאלה היה מتاحפער לאוגדה הסדרה ולשתי אוגדות המילואים להתארגן טוב יותר לקראת מתקפת-הנגד שהיתה יכולה להיפתח يوم אחד אחר כך. אי-אפשר לקבוע מה היה קורה במצב זה, אבל ברור שהמתקפה הייתה מתוכננת טוב יותר, לכוחות המבצעים היה די זמן לעכל את התוכניות ולהתארגן טוב יותר לביצוען, ובסדר הכלול סיוכו הצלחתה היו גבויים יותר. כידוע זה לא קרה, ומתקפת-הנגד של 8 באוקטובר הייתה החלטון הגדול ביותר של מהלך קרבו יום שנתקט זהה"ל במלחמה.

לקראת השעות האחרונות של 7 באוקטובר חזר ראיין המוסד בטיסת מיחודה לאנץ. עם הגעתו הציגו הצלר לקובוצת מקלעי החלטות מעריך מרכזוי שהכיר היטב את תוכנית המלחמה המצרית שהעביר מרואן, והבין כי המצריים פועלים לפיה. הוא נתן לכך ביטוי ברור בדיוון שהתקיים בסוף אותו יום בלשכת ראש הממשלה, כאשר בתגובה לתיירור תוכנית המתקפה שתוכננה ליום המחרת אמר: "המצרים בדיק מחכים למתקפה מעין זו, שלנו". בישיבה באותו פורום למחרת, כאשר מידי החלטון של מתקפת-הנגד כבר היו ברורים, חזר זמיר ואמר ש"אנו יודעים את תוכנית המצרית" ושהמצרים מצפים למתקפת-הנגד של זהה"ל כדי להודfn באמצעות כוחות החי"ר המצודים בנשך נ"ט. لكن, הוסיף, "אם נמשיך להתעקש להילחם על התעללה, המצב יהיה חמור".²⁹ יומיים אחר כך, לקראת ירידתו של

לב-רילב עותק של התוכנית על פلت טלקס ארוך ("סידין"), כדי שיוכל לקרוא אותה במסוק בדרך לחם"ל הפיקוד באום השכבה. זמיר השבע את ברילב להשמיד את התוכנית בשל רגשות המקור.³⁰ ברילב קרא את התוכנית היטב. משלב זה החל פיקוד הדרום לפעול על פיה. זו הייתה אחת הסיבות לכך שהמצב בחזית הסואץ החל להשתפר.

כל ניתוח של המידע שמרואן העביר לישראל יראה את תרומתו יוצא הדופן לניהול המערכת. אין ספק כי לאור הכאוס שלשלט בימי המלחמה הראשוניים בכל רמות ניהולה בגולן, בסיני ובאוויר, היה אפשר לנצל מידע זה בצורה הרבה יותר יעילה ומצבו של צה"ל היה יכול להיות הרבה יותר טוב. אבל חשובה מכל היה התרעה שננתן על פרוץ המלחמה. זו הייתה פיסת המידע שהביאה לתחילת תהליך גיוס המילואים ארבע שעות לפני הפתיחה באש, תהליך שבוצותו ניצלה רמת הגולן. לאחר תום המלחמה נתן ראש המוסד הוראה לשלם "מלאר" סכום של 100 אלף דולרים ככבוד מיוחד על ההתרעה זו. אין ספק שהיא הייתה שווה כל סנט ששולם תמורה.

פרק י

עליתו של מרואן ונפילתו 1973-1981

אם שירות המודיעין המצרי חדרו לפני המלחמה שיישראל הצליפה
לגייס מקורות בעלי ערך במצרים, הרי האופן שבו היא נפתחה הוכחה
כי לחשdot כאלה לא היה, לכארה, כל בסיס במציאות. בMOVED זה
הARIOUIM שהובלו לכך לשישראל נתפסה לא מוכנה עם פרוץ האש,
סיעו למועד לשמר את מקורותיו במצרים וחיזקו את הגורת הביטחון
סבב מעמדו של אشرف מרואן. בטוחה הקצר הייתה זאת התוצאה
החויבית היחידה של שרשרא הטיעות הישראלית בימים שלפני
המלחמה.

אשרף מרואן שב למצרים ב-6 באוקטובר, יום פרוץ המלחמה.
סידרת, שבימים הראשונים של הקרבנות ישב בחדר המלחמה המצרי,
"מרכז 10", היה עסוק בעניינים צבאים וביחסים עם סוריה, ברית
המוסדות וארצות הברית. את עוזרו המינוח שתפקידו היה לבר
וסעודיה כמעט לא ראה. כמו מבני משפחת מרואן, הגורסים שאבי
המשפחה וסידרת שיתתפו פעולה זה שנים כדי להונאות את ישראל,
דבקים בטענתם כי המנהיג המצרי עשה חלק מימי המלחמה בבתים
בקהיר כיוון שם, כך האמין, הוא יהיה מוגן מתקיפות חיל האויר
הישראלית, שהרי זה לא יפגע בכיתו של בכיר סוכני המוסד למצרים.
סיפור זה יכול להתקבל רק על דעת אלה המתאימים שהשניים אכן
עשוי יד אחת במבצע ההונאה המתוחכם והסודי ביותר בהיסטוריה.
האמת היא פשוטה יותר ודרמטית פחות.

ספר אחר, אף הוא לא נכון, מופיע בספרם של ברמן ומלצר על מלחמת יום כיפור. לפי הספר, מרואן היה הסוכן שהעביר ב-12 באוקטובר את ההתרעה שהצבא המצרי מכין התקפה נוספת בסיני.¹ הידיעה ההתרעתית זואת אכן נקלטה באותו מועד באנטנה שהיתה מוצבת בקומה 9 במטה המוסד בכניין הדרידפנה שדרות שאל המלך, ואשר נועדה להיות גיבוי לאמצעי האיסוף האלקטרוניים שעמדו לרשות אמ"ן. רל"ש ראש המוסד, פרדי עני, ויואל, נכדו של יואל משה סלומון מייסדי פתח תקווה, היו אלה שקלטו אותה. עני, שהבין את המסר העיקרי שלה אף על פי שהיתה לא ברורה דיה, החליט להעביר מיד לראש המוסד, שהשתתף באותה שעה בדיוון במשרד ראש הממשלה בקריה. המעשה שעשה התברר כבעל חשיבות קרייטית: ראש הממשלה ושריה נתנו לקבל באותה ישיבה החלטה כי ישראל תסכים להפסקת אש בחזיותה הדרום והצפון בשל הערכת המצב הצבאי, שלא ראתה סיכוי טוב למهاפך בחזיות המצרים. לו מהלך כזה היה מתאפשר, היה בו מושם הוראה ישראלית בתבוסד במהלך מלחמה מול מצרים.

זמיר נקרא החוצה כדי לקבל את דיווחו של עני על הידיעה בדבר ההכנות המצריות לחידוש המתקפה בסיני. כשחזר לחדר הישיבות, הוא בישר עליה מיד למשתתפים, והוא שינה אותה את כיוון הדיוון. הרמטכ"ל הבהיר כי איןנו תומך עוד בהפסקת אש במקומות, ותחת זאת המליץ להמתין למתקפה המצרית שאחרי הבסתה צה"ל יעבור למתקפת-נגד שתשנה את המצב מן היסוד. המלצהו התקבלה. הידיעה שנקלטה במטה המוסד התבררה בסופו של דבר לא רק כנכונה אלא גם ככובלת ערך יוצא דופן, אולי ה夷ש המודיעיני החשוב ביותר במהלך המלחמה. המתקפה המצרית ב-14 באוקטובר, מתקפה שזכה "בל" בלחימה. המתקפה הראשונה של מצרים. כמו שזכה הרמטכ"ל אלעזר, היא אכן יצרה את התנאים למهاפך בחזיות, ומיד אחריה החל צה"ל בהכנות לחציית התעללה بما שהתרבר בסופו של דבר כמהלך המכריע במהלך המלחמה. כך, הידיעה שנקלטה במטה המוסד ב-12 באוקטובר חרצה

במידה לא קטנה את גורל המלחמה. אבל לא "המלך" היה המקור שהעביר אותה לישראל והציל אותה ממצוקה אסטרטגית בחזותה המצרית.²

העובדת שראש המוסד השתף בישיבת הרמטכ"ל הייתה אחד הביטויים לשינוי שחל במאzn הכוחות בין לבן מי שהיה עד פרוץ המלחמה האיש החזק בקהילה המודיעין, אליעזר. ביום שקדמו למלחמה זמיר לא נקרא כלל להשתתף בדיונים הביטחוניים ומילא קולו של המוסד לא נשמע בהם. הקול הזה, כפי שמתברר יותר ויותר, היה זהיר בהרבה מדברי ההגעה ששמעו מבעלי החלטות מראש Am"n וראש חטיבת המחקר. בפורום רשי (ראשי היחידות, לימים רש"א, ראש אגפים) במוסד שנייה דיןוניים סדריים מדי שבוע הושמעו ממחזית 1973 ואילך, "יותר ויותר תמיות על כך שאם"ן אינו מסכים, ואף אינו מתייחס ברצינות, למסה הגדלה והולכת של המודיעין מקורות המוסד, המצביע על הידודנותם לקראת מלחמה".³

כישלון Am"n והעומד בראשו במתן התרעה על המתקפה הערבית לצד טעויות מביכות בהערכת תוכניות המלחמה המצריות ביום הראשון של המלחמה גרמו לערוור במעמדו של המודיעין הצבאי כיוודע-ככל. לאחר כישלון מתקפת הנגד של 8 באוקטובר הבהיר הרמטכ"ל כי אין מוכן לקבל יותר תדרוכים מראש ענף 6 באם"ן-מחקר, יונה בנדמן, שעד אז נחשב לגдол המומחים בנושא המצרי. גם מעמדו של אליעזר התעדער, ודאי בעיני הרמטכ"ל שMINHA לעצמו צוות יוועצים צמוד שככל גם את קומו של צעירה בתפקיד, אהרון יריב, וגם בעיניה של גולדה מאיר. על אלה נסף הערוור במעמדו של שר הביטחון, מי שראה בצדקה את הרמטכ"ל הבא, ואשר דרש ערכם המלחמה להימנע מגויס מילואים מסיבי ויומם למחמת דבר על "חרובן הבית השלישי" והפגין חוסר יציבות ברור. כל אלה יצרו חלל מודיעיני גדול. ככל שנמשך הזמן החל זמיר למלא אותו.

השתתפותו של זמיר בישיבה ב-12 באוקטובר הייתה ביטוי אחד לשינוי. האוזן הכרוכה לדבריו בכל התייעצויות ביטחונית בזמן המלחמה הייתה הבירור יותר. אם לפני המלחמה קולו כמעט לא נשמע ובסיבות ב-5 באוקטובר זעירא התייחס רק כבדך אגב לנשיותו ללונדון באותו יום כדי לפגוש את מרואן, הרי עם שובו לארץ הוא הפך לבני-בית רצוי בלשכתה של ראש הממשלה ועוד יותר מכך בפומביים צבאים שונים שביהם הוכיח כושר ניתוח טוב בהרבה מזה של האחרים. כך, למשל, כאשר נודע לו עם חזרתו לארץ ב-7 באוקטובר על כוונת צה"ל לבצע מתקפה נגד ב-8 באוקטובר בחזית המצרית הוא הזהיר "שהמצרים בדיק מחכים להתקפה מעין זו, שלנו". המתקפה אכן נכשלה כליל. בדיעון הקבינט המלחמה ב-10 באוקטובר הוא העיריך, בניגוד לזרירא, כי המשך הלחץ של צה"ל בחזית הצפון לא יביא את הסורים ליציאה מהמלחמה. הלחץ ממש וסורים אכן לא יצאו מהמלחמה. הידיעה שמסר ב-12 באוקטובר, בכיתחון רב, שיכנעה את הנוכחים כי יש להמתין למתקפה המצרית וBOROR כי זו הייתה אחת ההחלטות המוצלחות ביותר במהלך המלחמה. בהמשך השתף זמיר בכל הדיוונים של הקבינט הביטחוני וההערכות שהשיעו בהן נחשו לא פחות מалаה של זעירא, מי שהיה המעריך הלאומי היחיד עד המלחמה. ד"ר גדי צורף, ראש תחום תיעוד והנצחה בארכיבי המדינה, שערק את כרך ההנצחה לגולדה מאיר ונחשב למומחה בכיר בתחום ההתנהלות המדינית במהלך המלחמה, קבע לאחרונה כי:

בין 3 באוקטובר ל-30 באוקטובר חלפו עבורי רק 27 ימים. אולם לדעתו מבחינת מעמדו של המוסד ושל זמיר כעומד בראשו דומה שעבורה כברת דרך ארוכה. ב-3 באוקטובר התקיים דיון קרייטי באפשרות שתפרק מלחמה וראש המוסד כלל לא הוזמן להשתתף בה. ב-30 באוקטובר זמיר כעומד בראש המוסד היה הרמות הבכירה בכל מה שקשר להערכת מודיעין בלשכת ראש הממשלה לקרה הבאות. זאת למרות שכידוע אמר'ן ולא המוסד היה הגוף הממונה על הערכות המודיעין הלאומיות.

אין אפוא טוב מהיישיבה הוו כדי להציג על התוצאות מעמדו של המוסד ועל מקומו החשוב של זמיר בניהול מלחמת ים הփוריים והמאבק המדיני שנלווה לה.⁴

מעמדו המיחוד של זמיר נבע לא מעט גם מכוחתו להביא מידע אמיתי "מפי הסוטס" גם בעיצום של ימי הקרכות. ב-16 באוקטובר, כאשר מתקפת הנגד של צה"ל בתקלה כבר הייתה בעיצומה, נשא סאדאת, שלא היה מודע עדין לשינוי הדרמטי המתollow בשדה הקרב, נאום בפרלמנט המצרי. הנאום היה מיליטנטי ושייך את נחישותו להמשיך במלחמה ככל שיידרש מבלי להסכים להפסקת אש. אולם את אוזנס במלחמה כל שידרשו מבלי להסכים להפסקת אש. אולם את אוזנס של מבעלי החלטות בישראל לכדו כמה שורות איום ספציפיות של המנהיג המצרי: "הטילים המצריים שלנו, מדם 'זעפר', אשר יכולים לחתוץ את סיני, עומדים על כן השיגור ובהתנתן אותן יכולות למשוגרים לעומק ישראל. יכולנו לשגר אותן מרגע המלחמה הראשונית..." אולם אנו מבינים את משמעות השימוש באמצעותו לחימה מסוכמים ואנו שולטים בעצמנו. עליהם [הישראלים] לזכור את שאמרתי ואני עדין אומר: עין תחת עין, שנ תחת שנ, ותוקפנות בעורף תחת תוקפנות בעורף."

אך כי בישראל היה ידוע היטב שטיילי ה"זעפר" הם טילים מיוונים שנבנו במצרים בתחילת שנות השישים, ואר כי היה ידוע כי הטילים האלה אינם מבצעיים כלל, החשש היה מפני סוללות ה"סקאד" שהגיעו למצרים זמן קצר לפני המלחמה ושהאחריות על הפעלתם עדין הייתה בידיים סובייטיות. הלחץ הישראלי הגובר על سوريا הביא גם לעליית מעורבות ברית המועצות בסכסוך, להעלאת הכוונות בדיויזיות המוטסת שלה ולהעלאת פרופיל האיים שלה נגד ישראל. ב-12 באוקטובר איתר אמר"ן פיעילות קצינים סובייטים מיחידות ה"סקאד" בקרב פורט סעיד, והחשש שנוצר היה כי אלה הן הכנות לשיגור טק"ק. הלחץ הצבאי הגובר על מצרים, נאומו המיליטנטי של סאדאת בפרלמנט המצרי והחשש מפני שיגור טילי "סקאד" לעומק ישראל יצרו צורך בהבנה טובה יותר של כוונונתיה

האסטרטגיות של מצרים. על רקע זה הוחלט כי דרישה פגישה דחופה בין ראש המוסד ל"חבר שלו" בקהיר. ההחלטה נפלה ב-18 באוקטובר, הפגישה התקיימה ב-19 באוקטובר וומייר דיווח על תוצאותיה ישירות לגולדה מאיר ב-20 באוקטובר. ספק אם בתולדות עולם הריגול יש דוגמאות רכבות לתהליך מהיר ויעיל כל כך של הכוונה, איסוף ודיוחו ברמה אסטרטגית כה בכירה ובתנאים כה קשים.

הפגש בפריז החל בשורת מהאות של מרואן שלא הבין כיצד ישראל הופתעה וכשלה בשדה הקרב בימי המלחמה הראשונית חרב התຽוטיו המצוויניות. זמיר נזקק לכל כוחות השכנוע שלו כדי להרגיע את "הملאך" הזעם ולהפנוו לאפיקים החשובים יותר. המידע שמסר מרואן שיקף את אשר ידע עם צאתו מקהיר يوم או ימים קודם לכך. הוא אישר כי סדרת אacen נחש להמשיך בלחימה ומדובר על עוד חודשי קרבות ארוכים שמטרתם תהיה להתיישם את ישראל שכוחותיה מוגבלים. סדרת אcen אמר מרואן, נחש להמשיך במלחמה אפילו אם צה"ל יגיע לאזור הדلتא, שם ימתינו לו חיל מצרים מאחוריו כל شيء. מרואן נשא בשורות איוב גם בעניין הטילים ומוסר כי למצרים יש 400 טילי "סקאד" וכי סדרת אcen לעשות בהם שימוש. המספר שנתקב בו היה מוגזם לחלוטין ולמוסד היו מקורות טוביים במצרים, כולל דיווחי העבר של מרואן עצמו, שדיווחו על חטיבת טילים אחת בלבד, אבל זמיר בחר שלא להთווכח איתו על כך. תחת זו הוא פנה למראן ותיקס עמו עצה כיצד להביא את סדרת הנסיכים להפסקת הלחימה.

חרף הקצב המהיר של תהליך המודיעין הזה, המידע עצמו אייבר במידה רבה מתוקפו בשל האירועים הדрамטיים בשדה הקרב. הסובייטים, שהבינו את מהלכי צה"ל טוב יותר מאשר סדרת, החלו ללחוץ עליו להסכים להפסקת אש לפני שיאבד את כל היישוב מתחילה המלחמה. במקביל הם החלו להפעיל לחץ גובר על ארצות הברית להביא את ישראל להסכים להפסקת אש. תחת הלחץ הסובייטי ובשורות האיוב משדרה הקרב, החל סדרת לשנות את מדותיו וב모ובן

זה המידע שמסר מרואן בדבר נחישותו להמשיך במלחמה הפק כבר לבaltı רלונטי. עם זאת, דבריו על 400 טילי ה"סקادر" הרשימו את שר הביטחון ועל רקע זה החליט דין לבטל מתקפה ישראלית שנועדה לכבות את פורט פואד בצפון התעלה, ממש נתן היה לשגר טילים על ישראל.⁵

שרה ימים אחר כך נפגש זמיר עם מרואן פעם נוספת. הפסקת האש נכנסת בינתיים לתוקפה, צה"ל השלים את כיתור הארמיה השלישי, והבית הלבן החל במסכת לחצים על ישראל במטרה לקדם את הסרת הכיתור מעל הכוחות המצריים. ראש הממשלה עמדה לנסוע ב-31 באוקטובר לשיחות חשובות עם הנשיא ניקסון ושר החוץ קיסינג'ר אך טרם צאתה רצתה להתחדכן בעמדות המצריות. המידע שמסר מרואן במפגש ב-28 באוקטובר ובמפגש נוסף לאחר מכן, שיקף אופטימיות מצרית בדבר המשא ומתן שלו הפרק. הוא הביר כי המצריים אינם מודאגים ממצבה של הארמיה השלישי ומשוכנעים כי הסובייטים לא יתנו לישראל להכנייה ומסר כי להבנתה של מצרים יש הסכמה אמריקנית-סובייטית על נסיגה מדרוגת של ישראל, אשר תתחיל בחזרה ל쿄 22 באוקטובר (מועד קבלת החלטה על הפסקת אש בפועל הביטחון) והסרת הכיתור מהארמיה השלישי, ותשתיים של מצרים מבוססת יותר על משלאות לב מאשר על הבטחות מוצקות, אך ראש הממשלה, שעבורה נסיגה לגבולות 1967 הייתה סיום מתמשך, נתנה לקבל את דברי מרואן כمبرושים על מציאות קונקרטית.⁶

בין הפגישות החשאיות עם זמיר המשיך אشرف מרואן לבצע בזמנם המלחמה את השליחויות שכיה היטיב לבצע לפניינה. סדרת נאלץ בהתאם עמדותיו עם הגורמים השונים בעולם הערבי וחתנו של נאצ'ר, שהוא סמרק עליו כל כך, החל זמן קצר לאחר שחזר לקהיר עם תחילת המלחמה לצאת למפגשים עם ראשי מדינות ערביות, נשא

עמו מסרים בעל פה ובכתב מהנשיא המצרי, שקבעו החלטה עתה לעלות ברוחבי העולם הערבי וביעולם כולם בשל ההצלחה המפתיעה של צבאו בשלבים הראשונים של המלחמה. מרואן לא נועד רק עם מנהיגים ערביים. ב-13-14 באוקטובר, ימים קרייטיים במהלך המלחמה, כאשר סדרת החלטות היה תחת לחץ כדי לפתוח בתקפה קרבית בסיני במטרה להקל את הלחץ הישראלי על סוריה, הוא נשלה ליווגסלביה, שם העביר איגרת אישית מהנשיא המצרי לנשיא טיטו ונועד לשיחת עם סגן הנשיא ושר החוץ מילוש מיניץ⁷.

המצב בסיום המלחמה, כאשר הצבא המצרי עדרין החזיק ברוב כיבושיו בסיני אך כותר בחלקו בידי צה"ל שהצהה את התעללה וייצר איום על קהיר, חיבח חשיבה יצירתיות בקהיר, בירושלים ובדמשק. מי שהוביל, כמעט בכוחות עצמו, את המאמץ להשיג הסדר מדיני שייציב את חנית הנפץ המזרחי-תיכונית, היה מזמין המדינה האמריקני הנרי קיסינג'ר. כמנצח תומורת וירטואוז ועתיר ניסיון הוא ידע להביא את כל המשתתפים לנגן תחת שרביטו חרף ניגודי האינטרסים ביןיהם. אחד המשתתפים בكونצרט הדיפלומטי זהה, שנמשך עד חתימת הסכם הפרדת הכוחות בחזיות הסורית במאי 1974, היה אشرف מרואן.

הישגו הראשון של מזמין המדינה האמריקני היה הסדר של בעית הארכאית השלישית של צבא מצרים שכותרה ממזורה לתעללה בשטח שכבשה בסיני. בתמורה להסכמת ישראל להעברה מסודרת של אספקה לא צבאית לכוח הנצור ויתרה מצרים על דרישתה כי צה"ל ייסוג לקויי 22 באוקטובר, המועד שבו התקבלה החלטת מועצת הביטחון של האו"ם על הפסקת אש. קבלת הדרישה המצרית הייתה מביאה להסרה בפועל של המצור על הארכאית – מהלך שהוא לא היה היה ירושל מוכנה לקבל. חלק ניכר ממנהיגי המדינות הערביות לא ראו בעין יפה את נכונותה המהירה של סדרת החלטות על דרישתו המקורית. במסגרת מאציו להפסיק את דעתם, שיגר הנשיא המצרי את אشرف מרואן, שליחו הנאמן, לכמה בירות ערבויות וזה הביא עמו איגרות אישיות ומסרים בעלי-פה שהבהירו את המדיניות המצרית.

שלושה שבועות אחר כך, בעיצומו של משבר ביחסי מצרים-לב

שהתעורר על רקע זומו של קדאפי על כך ששסדרת בחר לפתחה במלחמה בלי להתייעץ עמו, נשלח מרואן לטריפולי, במטרה להפיעיל את כישוריו הדיפלומטיים כדי להרגיע את רוחו הסוערת של מנהיגLOB. השליחות נשאה פרי, וקדאפי לא מימש את איומו לגרש 100 אלף מצרים שעבדו בלבו. שליחיות אלה, כמו גם משימות דיפלומטיות אחרות שהוטלו עליו בידי סדרת, התבכשו תוך עקיפת צינורות ההקשרות המקובלות, דהיינו שגריריו מצרים בעולם הערבי. לא זו בלבד שהם לא ידעו את תוכן המסריהם שהעבירו, אלא שכורוב המקרים הם גם לא ידעו על בוואו.⁸

توزאות המלחמה ופניטו של סדרת לתיווך אמריקני במטרה להשיג הסדר מדיני עם ישראל מיצו את אפיק הפעולה הצבאי הסורי-מצרים, ופינו את הדרך לתיאום עמדות מדיני ביןיהן. אם עד המלחמה הדרומיות המרכזיות שניתכו את יחסם שתי המדינות היו מנהיגיהן, סדרת ואסד, ולצדם שרי המלחמה, הרמטכ"לים וקצינים בכירים אחרים, לאחר המלחמה הופיעו דמויות חדשות בנוף היחסים – פחות אנשי צבא ויוטר דיפלומטים. כתוצאה לכך החל אשף מרואן להתבלט כשליחו המיחוד של סדרת לא רק ללב ולערך הסעודית, אלא גם לסוריה. כך למשל כאשר מצרים, שתמכה בכניםוס ועידת השלום שנעודה להיפתח בזונבה בסוף דצמבר 1973, ניסתה להפיעיל לחץ על סוריה להצטרף לוועידה, נשלח מרואן לדמשק לשיחות עם הצמרת הסורית. בעקבותיו הגיע גם שר החוץ המצרי.⁹ מאמצו של סדרת לא הועילו במקורה זה, והسورים לא הגיעו לפתחית הוועידה. כחצי שנה אחר כך, בשיא המיקוח בין ישראל לسورיה על הסכם הפרדת הכוחות ברמת הגולן, עשה סדרת שימוש מתוחכם עוד יותר בשילוח האישי כדי לסייע בהשגת ההסכם. ביוזמתו ובעצה אחת עם הנרי קיסינג'ר שוגר מרואן לסדרת שליחיות סודיות בסעודיה ובאלג'יריה עם עוזרו של קיסינג'ר, הרולד סונדרס. בשיחות ניסו השניים לשכנע את מנהיגי שתי המדינות לחתום בטיוות ההסכם שלא הسورים ולא הישראלים קיבלו בינהיים. ב-4 במאי 1974 קיבל המלך פייסל לשיחה את שני השליחים, וקיסינג'ר הביע התפעלות לא רק

מהסכמתו של המלך הסעודי להיפגש עם נציגים זוטרים יחסית, אלא גם מוכנוותו לשטר פולה עם מהלך אמריקני-מצרי שנועד להחוץ על סוריה לקבל הסכם שלא היה מתקבל במלואו על הנשיא אסר. הן המלך פיסל הן בומדיין, מנהיג אלג'יריה, נמנעו מלהביע תמיכה פומבית בהסכם, אך הוידיועו בנסיבות החשאים כי לא יתנגדו לו.¹⁰

כמה ימים אחר כך, על רקע הסלמה בתקנות הצבאיות בין סוריה לישראל וחש מפני חידוש מלא של העימות הצבאי ביןיהן, הגיעו מרואן לשילוחה לדמשק. המסר שהביא עמו נועד להבהיר לسورים כי אם יחרשו את המלחמה עם ישראל יעשו זאת על אחוריותם ומצרים לא תצטרף אליהם.¹¹ אבל מתחת לרוכב הגלי הזה היה גם רוכב אחר, שرك בודדים ידעו עליו. לאור החשש מפני התקלות חדשת בחזית הגולן, התבקש "המלך" בידי מפעליו לבדוק מה עמדותיו של הנשיא אסר ולאן מועדות פניו. עם שובו מריאד לקהיר הוא הציע לasadאת, שגם לו לא היו ברורות כוונות סוריה, כי יצא בשליחותו לדמשק כדי לבדוק זאת וasadאת הסכים. אסר קיבל את שליחתו של סאדאת ודיבר עמו בגילי לב, משוכנע כי הדברים עוברים ממנו ישירות לנשיא המצרי ולא אף אחד אחר. אבל הדיווח שמרואן הביא לקהיר הגיע גם למפעליו הישראליים וככה בארץ להערכה גבוהה מאוד, בייחוד מכיוון שהיא ברור שהוא משקף בצורה האותנטית והמדויקת ביותר את עמדותיו האמיתיות של המנהיג הסורי. נראה שהן היו לו חומניות פחות ממה שנטו להעריך בישראל. עימות גדול עם סוריה לא פרץ, וב-31 במאי חתמו שתי המדינות על הסכם הפרדת הכוחות ברמת הגולן, ההסכם שסייע פורמלית את מלחמת יום כיפור.

מעורבותו של מרואן במערכות היחסים העריניה בין מצרים לسورיה אחרי המלחמה שיקפה את מעמדו המתחזק בצמרת המצרית. בימים שבהם לא בילה בשליחויות מטעמו של סאדאת, הוא שהה במחיצתו ודיוח לו על האירועים החשובים. אחד הבולטים בהם היה ב-18 בינואר 1974, כאשר קיסינגר נפגש עם המנהיג המצרי בمعונו באסואן והביא לו איגרת אישית מגולדה מאיר, שבה הביעה את כמיהתה לשלוום. בזמן שasadאת סיים לקרוא את המכתב, נכנס לחדר אשף

מרואן ודיווח בלחישה לאחנו שנציגי מצרים וישראל חתמו זה עתה על הסכם הפרדת הכוחות בקילומטר ה-101. סדרת התרגש. הוא קם ממקומו ונישק את מזוכיר המדינה האמריקני על שתי חייו ואמר לו: "היום אני מסיר את מדיה הצבאים – איני מצפה יותר ללבוש אותם אלא בהודמנויות חגיגות. אמרו לה [לגולדה] שזו היא תשוכתי למכתב שלה".¹² קיסינג'ר דיווח על כך לראש הממשלה של ישראל. הדיווח של מרואן על האירוע הגיע לאחר מכן, ובכל זאת סביר שהיתה לו חשיבות. " ממשות", כמו שהסביר ג'ורג' סמילי, איש המודיעין הוטיק של ג'ון לה קארה לחנכו, "סומכות על מה שהן משפטות עבورو, וחושdot במה שנייתן בחינם".¹³ אם כלל זה חל גם על קוראי חומר "חולת", חזקה עליהם שדיוחו של מרואן חזק את אמינותו של קיסינג'ר בעיניהם.

במהלך ביקורו של קיסינג'ר בקהיר כוננו גם קשרים מיוחדים בין לבין סדרת, שהפך להיות אבן הפינה במדיניות המזרח-תיכונית שלו. שני האנשים נזקקו לחוליות קשר חשאית ליחסים המיוחדים ביניהם. קיסינג'ר בחר בג'ים פין, מי שהיה ראש מחלקת המזרח הקרוב באגף המבצעים של סוכנות הביון המרכזי לפניה המלחמה ובמהלכה, ושיגר אותו לקהיר כראש הת传达ה של הסוכנות. סדרת בחר באשרף מרואן, מי שהיה ידוע לא רק בשירותים המיוחדים שידע להעניק לנשיא אלא גם בעינותו לבירת המועצות ובתמיינתו בבניית קשר הדוק עם ארצות הברית.

מאביב 1974, עת פיז הגיעו לקהיר, השניים נפגשו כמעט על בסיס יומיומי וכוננו יחסים קרובים. תחום האחריות המרכזי שליהם הפך להיות הסיווע שהס"י-איי-אי בשיתוף עם גורמי בייחון אחרים בארץות הברית העניק לשירותי האבטחה של הנשיא המצרי. אחת מדאגותיו הגדולות של סדרת, שmaresית הקריירה שלו היה מעורב ללא מעת מעשי קשר, הייתה בייחון התקורת שלו. קיסינג'ר, שביחסונו האיש של סדרת הפך להיות חשוב לו, הבטיח כי ארץות הברית תספק לו

את כל אשר נדרש כדי לוודא שאיש במצרים או מוחוץ לה – סדרת חשש בעיקור מהשירותים הסובייטיים – לא יוכל להזין לשיחותיו האישיות. במסגרת זו הגיע מרואן לפיז רשות מכולת אורך שכלה, בין השאר, טלפונים מוצפנים לדרכו, אנטנות תקשורת גדולות שנפרשו על גבעות גבוהות סביב קהיר ומכשור אלקטרוני מתקדם שבחלקו הותקן על מטוסו הנשיאותי החדש של סאדאת – דגם זהה ל"מטוס חיל האוויר 1" של נשיא ארצות הברית. השירות החשאי האמריקני, האמון על הגנת אישים בכירים בארצות הברית, סייק אימונים וציריך לשומרי ראשו של נשיא המצרי גורמי מודיעין אחרים אימנו אותו בהפעלת ציוד האזנה מתוחכם.

סדרת היה מודאג במיוחד ממיוחד מהאפשרות שנשי מודיעין מהשגרירות הסובייטית בקהיר יטמיןו מכשרי האזנה בمعונו בזיה. ומכיון שלשירותי הביטחון המצריים חסרה היכולת הטכנית והモיננות האישית באיתור מכשירים כאלה, מרואן ביקש את עזרתו של פיז. מנקודת ראותו של פיז ביקש הוא היה גישה במילוי, שהרי מי שמתבקש להפעיל את הציוד המתקדם ביותר לאיתור מכשרי האזנה יכול גם לטמן מכשרי האזנה בעצמו. גם אם לא יעשה זאת, הוא תמיד יהיה חשוד בכך. לכן הוא נתה לסרב. אולם תחת לחזו הבלתי פסק של מרואן הסקים והסיני-אייני שלח טכנאי מיוחד עם מיטב הציוד כדי לבצע את המשימה. פיז התנה תנאי אחד: שלאורך כל הזמן שבו ישנה הטכנאי בבית נשיא היה צמודים אליו אנשי אבטחה מהמשמר נשיאותי כדי למנוע טינה שהסיני-אייני החדר מכשרי האזנה למעון. מרואן הסקים אולם זמן קצר לאחר שהטכנאי החל לעבדו הוא נשר לבדו ונאלץ לחזור לשגרירות האמריקנית. מרואן הפציר בפיו להחזירו לעבודה והבטיח כי הפעם אנשי המשמר לא יעוזבו אותו לרגע, אולם גם הפעם מאבטחו המושלים של סדרת עזבו את הטכנאי לבדו. לפיז לא נותרה ברירה אלא להחזירו, על ציריך, לארצות הברית.

הסיוע החשאי שהעניקו האמריקנים לביטחונו האישי של סדרת עלה כסף רב וקיסינג'ר הבהיר מראש כי על המצרים יהיה לשלם

בעבורו. סדרת אמנים הבטיחו אולם קופת האוצר הדלה של מצרים לא יכולה לעמוד בכך. מרואן נקרא לעזרה פעמיים נוספת. הוא פנה אל יידידי העשירים בסעודיה ובכווית ולא נאלץ לעבוד קשה. יידידיו, שהפכו לעשירים הרבה יותר לאחר שמחיריו הנפט הוקפצו בעקבות חרם הנפט שהחל בזמן המלחמה, פתחו את ידם לרוחה. מרואן הפקיד את הכספי בחשבונו מיוחד שמננו שלומו כל ההוצאות עוד קודם שהציגו המוחד עזב את ארצות הברית בדרכו למצרים.

לצד שירותים מיוחדים לנשא, ניצל מרואן את קשריו עם האמריקיקנים גם לצרכים אחרים. הוא נהג להביא מארצאות הברית עשרות קלטות וידעו שהכילה את מיטב הסרטים והסדרות של הטלוויזיה האמריקנית ולצפות בהם עם חבריו במעונו או בחדרי מלון. על פי רוב הוא לא המתין לסיום הקלטה אלא החליף אותה באמצעה ואפילו בתחילתה. יותר משעה חשוב לו לראות פרק כזה או מבית היוצר ההוליוודי, היה חשוב לו לייצר אוירה אמריקנית שהפכה למאוד פופולרית בקרב האליטה המצרית. עם זאת וחרף כל אהדו וכמייתו של מרואן לתרבות ולטכנולוגיה האמריקיקניות, הוא אף פעם לא גויס על ידי הסיאי-איי. בעניין זה סוכנות הבינו פעולה תחת הוראות מפורשות של קיסינג'ר, שהחשש כי חטיבת מרגל אמריקני במצרים תחבל קשות במערך היחסים המיוחד שנבנה בין שתי המדינות. פיז פגש את מרואן כמה פעמים בשבוע ו אף הביא לו לא מעט מתנות, בראש ובראשונה עניבות מבית האופנה "הרמס", שמרואן מאד אהב. מרואן, מצד, דיבר באופן חופשי על הפוליטיקה המצרית. אולם פיז לא שאל אותו אף פעם שאלות ספציפיות ומרואן לא היה אף פעם ברשימה מקבלי השכר של הסיאי-איי.¹⁴

היחסים המתהדרים עם ארצות הברית לצד קשריו ההדוקים של מרואן עם הנשיא תרמו גם לשדרוג מעמדו הפורמלי. ב-14 בפברואר 1974 נמסר רשמית על מינויו לתפקיד "מזכיר נשיא הרפובליקה לשורי חז", תפקיד חדש שהפקיד אותו לראשונה למתחרה של שר החוץ, איסמאעיל פהמי. המתה ביחסים בין השנים היטלים בחודשים שלאחר מכן, בין השאר על רקע דיווחים על אכזתו של סדרת

מכישלונו של פהמי למצוא פתרון לביעית יחסיה המורכבים של מצרים עם אש"ף וירדן, סוגיה שהתחדדה בשל המתה שגאה בינהן בשאלת של ייצוג הפלשתינים בועידת זנבה. דיווחים של "גורמים מדיניים בכירות" – לא פעם כינוי למאז לוחמה פסיקולוגית של גורם כוה או אחר שבחש בענייני האזר – מסרו גם על אכזבת הנשיא סדראת מייניכולטו של שר החוץ שלו לאוזן בצורה יعلלה את יחס מצרים עם שתי מעצמות-העל, מה שעורר תיססה בקרב גורמי שמאל מצריים שראו בדאגה את עדעור מעמדה של ברית המועצות במצרים. בהתחשב בעובדה שהן סדראות הן מרואן היו בעלי אוריינטציה אנטי-סובייטית מובהקת, הרעיון שמרואן יקודם במטרה לשפר את יחס מצרים עמו ברית המועצות נראה מופרך למדי. עם זאת, איש אמוןו של סדראות, "הכוכב העולה" בזירה המדינית המצרית כפי שכונה, זכה לקידום נוסף: ב-18 באוגוסט 1974 נמסר על הקמת מחלקה לעניינים ערביים במשרד הנשיאות ועל מינויו של אشرف מרואן לראשות המחלקה. בעקבות מהלך זה, שהפקיע בצורה פורמלית חלק מתפקידו משרד החוץ והעבירם למחלקה החדשה, מסרו "הגורמים המדיניים בכירות" על כוונתו של הנשיא המצרי להדיח בקרוב את פהמי ולמנוט במקומו את אشرف מרואן.¹⁵ לא כך אירע בסופה של דבר, אבל אין ספק שמעמדו של מרואן ב⌘מורת המצרית התחזק, ותחומי אחוריותו התרחבו באותה תקופה במהירות.

מיקומו המרכזי של אشرف מרואן במערך הדיפלומטי המצרי בלט במיוחד בשל שליחיות עדינות שביצע בשבייל מנהיגו במסגרת ניסיונותיו של סדראת לפני הסדרה הבינימית נוספת. בנגדו לפהמי, שהיה קשוב הרבה יותר לשיח בעולם העברי שבעיקרו הביע התנגדות להסדר כזה, מרואן היה עצמאי יחסית וכבעל תפיסה פרו-אמריקנית ברורה, מה שהקל על המנהיג המצרי לעבוד עמו. גם ידידו הקרובים בעולם העברי, אישים דוגמתו כמעט אדיהם, ראש המודיעין ואיש סודו של המלך הסעודי, חתרו לסלק את השפעת הקромelin מהאזור, ויצרו סביבה מעטפת שבה נטוויתו האנטי-סובייטית יכולו למצוא ביטוי מעשי ברור. הישראלים היו מודעים היטב לנטיות

אליה. בשיחות שקיים עם מפעיליו, בעיקר עם ראש המוסד שעמו נהג להشيخ בעניינים גלובליים, הבהיר מרואן לא פעם זעם על ברית המועצות, שהפכה בעיניו לשליטה הקולוניאלית החדשה של מצרים. בМОבן זה המדינות הפרו-אמריקנית של סאדאת והברית האסטרטגית שכונן סאדאת באותה תקופה עם ארצות הברית היו מקובלות מאוד עליו, והקלו את יחסיו העבودה שלו עם הנשיא. למראן, מי שהציג את שירותיו למוסד ומסר לו את הכל貌ים ואת החשובים שבסטודיות מצרים, לא היה כМОבן דבר נגד המאמץ האמריקני לקדם הסדר מצרי-ישראלי נוסף.

על רקע זה מצא עצמו מרואן מעורב בתמורות דיפלומטיים עדרניים, בחלקם כמעט מקיואוליסטיים, שעיצבו במידה לא קטנה את פני האזרע בשנות ה-70. אחד המעניינים בהם חיבר בין שתי מערכות ייחסים מורכבות, זו של הסכסוך הישראלי-ערבי וזוו של מערך היחסים הטוען בין עיראק לאיראן במפרץ הפרסי. ב-1974, בשיא המאמץ האמריקני-מצרי להשגת הסדר ביןיהם נוסף, ניסו קיסינגר וסאדאת להציג את תמיכת עיראק בהסכם, תמיכה שנתפסה בעינייהם כקריטית כיוון ששורה התנגדה לו נחרצות. עיראק אמן הפגינה מדיניות אנטי-ישראלית קיצונית בפורמי, אבל מתחת לפניה השטח היו לה גם אינטנסיביים אחרים, ששימוש מושכל בהם היה יכול להביא לשינוי בעמדותיה. הבולט שכן אלה היה חיסול המרד הכורדי בשטחה, מרד שנמשך כבר שנים ואשר גבה מצבא עיראק מחיר כבד. הכורדים נהנו מסיעו כספי ולוגיסטי אמריקני ואיראני, ומשלחת של המוסד, שכלהה גם לא מעט קציני צה"ל, עסקה זה שנים באימון לוחמים לצורך התמודדות עם צבא עיראק. לאחר כישלונות חורפים ונשנים של ניסיונות לחסל את המרד באמצעות צבאים פנה סדאם חוסיין, האיש החזק בעיראק, לשאה האיראני ולמנהיגים בולטים של מדינות ערבי-בנisiון להציג את תמיכתם בסיום המרד באמצעות מדיניות. קיסינגר וסאדאת הערכו שבתמורה לחץ שיפעלו על איראן להפסיק את התמיוכה בקורסדים, יוכלו להשיג את תמיכת עיראק בהסכם הבינלאומי. עם ישראל, דבר שיקל ממשמעותית את קידומו בעולם העובי.

אשרף מרוואן, השליח האידיאלי למשימות עדינות מסווג זה, נשלח בראשית ספטמבר 1974 בידי סדרת לבסוף בטהראן ובכגדד את הסיכוי להשתתפות כזאת. לפחות חלק מהشيخות, כמו למשל בפגישה עם השאה האיראני ביום ספטמבר, השתתפו גם נציגים سعودים בכירים ביותר, יורש העצר, הנסיך סעוד, ווועצ' המלך, כאמור. השלושה הערכו בשיחה עם השאה כי סದאם חוסיין מעוניין לזמן את ההשפעה הסובייטית בעיראק, וכך יש סיכוי להסדר בשאלת המרד הכוורדי שההתמודדות עמו הצריכה סיוע צבאי סובייטי ממשמעותי לעיראק.

שליחותם של מרוואן וחבריו נשאה פרי. בתום הביקור הודיעו טהראן שהיא מוכנה להפ██ק את הסיוע לכורדים בתמורה לויתורים טרייטוריאליים עיראקיים במפרץ הפרסי. עיראק, מצדה, נתנה להבין שתחדרל מדיניותה האנטי-איראנית ותתמכן בשתייה בהסכם הביניים בין מצרים לישראל תוך ידודה של סוריה כמתנגדת הגודלה היחידה להסכם. זה היה הרקע להודעת איראן על הפקת הסיוע שהגישה למרד הכוורדי בסתיו 1974 ולהיסולו של המרד.¹⁶

במקרים אחרים היה מרוואן שותף לרעיונות אסטרטגיים שאף כי בסופו של דבר לא הניבו פירות, הם העידו על מידת חשיבותו ב策מרת המציגת. כך, למשל, ב-13 באוגוסט 1974 הוא נועד עם שר החוץ איסמאעיל פהמי לשיחה עם מזוכיר המדינה הנרי קיסינג'ר במחلكת המדינה בוושינגטון. השיחה עסקה בכלל נושאיהם, ובינם סיוע כלכלי אמריקני למצרים, מתן סיוע בייחוני למצרים תוך עקיפת ההתנגדות הפנימית בארצות הברית, שאלת מחירי הנפט וקיום הסדר ביניים נוספים עם ישראל. בין השאר עלה בשיחה סוגיית המתיחות ביחס למצרים-לבוב, ובקשר זה שאל קיסינג'ר את בני-שייחו מודיעע מצרים אינה יצאת למלחמה נגד לבוב ומשטרו של קראפי. מזוכיר המדינה הרחיק לכת עוד יותר בדבריו והבטיח תמיכת אמריקנית למהלך כזה. מרוואן, מי שנחשב בז'כירותה של הצמרת הלובית בקהיר, לא הביע כל התנגדות לכך, אף ציין כי צבא לבוב אינו אלא נמר של ניר, שברשותו אמנים 2,000 טנקים סובייטיים, אך כוח אדם יכול להפעיל

רק חטיבת אחת. עם זאת הוא חוזר והדגיש כי אין מקום למהלך כזה לפני שיווג הסדר נוסף עם ישראל, הסדר שייחסל כמעט לגמר את האחיזה הסובייטית במצרים וייצב את האוזור.¹⁷

התוצאות מעמדו של מרואן במקביל להתקומות מדיניותו הפרוא-אמריקנית והאנטי-סובייטית של הנשיא סאדאת הביאו להחלטה בברית המועצות לנקטוט צעדים אישיים נגד עוזרו הקרוב של הנשיא. על פי ואסילי מיטרוכין, איש ארכיוון בכיר באגף למודיעין חוץ של הקג"ב שערך ב-1992 לבירטניה עם חלק ניכר מהארכיב שלו, מה שהעלה את חמת שירות המודיעין הסובייטיים היו דיווחים על ביקור חשאי של יו"ר הסיס-איי-איי, ויליאם קולבי, בקהיר. בעקבות זאת הוחלט במטה הקג"ב במוסקבה ("המרכז") לנקטוט "אמצעים פעילים" נגד מרואן, שנשא אמנים בתואר "מצור הנשיא לענייני חוץ" אך נחשב בעיני מומחי הארגון בעל אחריות כוללת על קהילת המודיעין המצרית והקשר שלה עם הסיס-איי-איי. שירות A בקג"ב הכנין מבצע לוחמה פסיכולוגית (ל"פ) שנועד להציג את מרואן כסוכן המודיעין האמריקני. "המרכז" ייחס חשיבות גבוהה מאוד למבצע וביטוי ברור לכך היה כאשר שיגר במאי 1975 לשלווחת הקג"ב בקהיר את ראש מחלקת צפון אפריקה באגף למודיעין חוץ ולאדימיר קוזאקוב, כדי להשגיח על ההכנות האחרונות.

במסגרת המבצע הכנינו הקג"ב ושלוחיו המקומיים שורת מאמרים שנועדו להתפרש בעיתונות המקומית לבנון, בסוריה ובלוב. אלה הציגו את מרואן לא רק כסוכן הסיס-איי-איי, אלא גם כמי שלקח השorder ומעל בכספרים שערכם הסעודית וכוכוית העבירה למצרים לביצוע עסקאות רכש. כמו כן, שלוחת הקג"ב בקהיר הפיצה שמוות כי למרואן הייתה פרשת אהבים עם ג'יאאן סאדאת, וכי סאדאת ידע על כך. כפי שעוד נראה, זמן-מה לאחר הופעת הפרטומים בתקשורת נמסר כי מרואן סיים את תפקידו בלשכת הנשיאות ומונתה לתפקיד בכיר אחר. אף כי השינוי במעמדו לא הונע ממשع ההשורה הסובייטי, הקג"ב לקח לעצמו, באופן טיפוסי, את הקורדייט על כך. גם אחרי שמרואן הורחק מסביבתו הקרובה של הנשיא סאדאת,

ה不堪' המשיך לראות בו יריד קשה. אולג גורדייבסקי, קצין堪'ב שלימים ערך למערב וכתב את זיכרונו, העיד ששמע שיחות מסדרון בארגון שדורב בהן על כך שיש לחסל את סאדאת. אף כי אין שום עדות שה不堪'ב תיכנן אי-פעם לעשות זאת, כמו ארגונים ששירות המודיעין הסובייטי היה קשור אליהם חשבו על כך. בדצמבר 1977 קיבל גורדייבסקי מידע שבפגישה סודית בدمשך בין ראש מודיעין סוריים לאנשי החזית העממית לשחרור פלסטין נדונו תוכניות להיסולו של סאדאת. יחד עמו תוכנן להיפטר גם מאשרף מרואן. ככל הידוע, ה不堪'ב לא ניסה לקדם תוכנית זו אך גם לא עשה דבר למנוע אותה.¹⁸مامצוי ה不堪'ב להשיחר את מרואן מעיריהם על החשיבות שיווחה לו במוסקבה. יתכן בהחלט שקציני המודיעין הסובייטיים הגיעו בהערכתם מעמדו במצרים, אבל מכל מקום, הדרך שבה פעלו הצביעה על רמה מקצועית גבוהה. כמו בכל מבצע לוחמה פסיכולוגית טוב, המסדרים שהפיקו שלוחיהם באזרע שיקפו במידה רבה, גם אם לא במדויק, את המציגות. שימושות על קשרים בין מרואן לגורמי ביון אמריקניים נפוצזו זה ומן-זה. כזכור, על פי מקור אחד, מרואן קיבל את המידע שאפשר לסאדאת לחסל את "מקדי הכוח" האופוזיציוניים במאי 1971 מאנשי הסיאי-איי בקהיר.¹⁹ על פי מקור אחר, ראש שלוחת הסיאי-איי בקהיר, יוג'ין טרוון, וסגנו, תומס טווטן, גיסו את שירותו של מרואן לאחר עליית סאדאת לשלטון וזה העביר להם מידע על התארגנות גורמי האופוזיציה נגד הנשיא.²⁰ דיווחים אלה, שבחלקם סותרים זה זהה, מצבעים על האפשרות של מרואן היו אכן קשרים מסוימים עם סוכנות הבין המרכזית של ארצות הברית לפני המלחמה, אף כי מידת האינטנסיביות שלהם אינה ברורה.

מול עדויות אלה עומדת, כזכור, עדותו של הווארד בלום. בלום, שחשף את זהותו של מרואן בספר שפירסם בשנת 2003 על מלחמת יום כיפור, בדק את קשריו של מרואן עם הסיאי-איי, ולצורך זה דיבר עם קציני מודיעין אמריקנים שהיו בקשר עמו, בהם תומס טווטן עצמו ותומס וולף, מי שעמד בראש המשרד לניטוח ענייני המזרח הקדום ודרום אסיה בסוכנות. על פי גרסתו, הנתמכת בעדות של גורם מודיעין

אמריקני שעמד בקשר קרוב עם מרואן בשנים שלאחר המלחמה, מרואן לא עבד באותה תקופה עבור הסיאי-איי. יחסיו עבדה בין מרואן לאנשי הסיאי-איי נטו רק בשנות ה-80, אחרי שכבר עובאת מצרים*ייחסי ההדוקים של מרואן עם ג'ים פין, ראש שירות הסיאי-איי* בקהיר, הפכו אותו לגורם חשוב בעיניהם אמריקניים. הנרי קיסינג'ר התרשם מכוחותיו הדיפלומטיות והקפיד להיעדר עמו בכל הזדמנויות אפשרית. כך, למשל, ב-6 במרס 1974 דיווח השגריר האמריקני בקהיר, הרמן אילטס, למזכיר המדינה כי אشرف מרואן סיים זה עתה שליחות כלוב ועתה הוא שם פעמי לארצות הברית. השגריר הוועדי, על סמך שיחת עם מרואן, כי בכונתו ליצור קשר עם קיסינג'ר כאשר יגיע לוושינגטון, כפי שמכיר המדינה ביחס שיעשה. שלושה חודשים לאחר כך, בעקבות דיווח מהשליחות בקהיר כי מרואן עומד להגיע לארצאות הברית, בקש קיסינג'ר למסור לו כי הוא מצהה לפגוש אותו עם הגעתו.²² ב-1975, במהלך ביקורו הראשון של סאדאת בוושינגטון, נלו אליו גם מרואן ושדר החוץ פהמי. על פי פהמי, במהלך ארוחת הערב הרשמית עם הנשיא ג'רלד פורד בבית הלבן, פנה קיסינג'ר אל מרואן ושאל אותו מה שלום יגידו בעמאן. לשניהם היה ברור למי הכוונה. כוכור, מרואן הכיר את המלך חוסיין כאשר טוה את קשריו עם חוג בוגרי "ויקטוריה קולג'" שהמלך הירודני נמנה עמם. עוזרו של סאדאת השיב לשדר החוץ אמריקני כי ידבר עמו על כך אחורי ארוחת הערב.²³

צינור הקשר בין קיסינג'ר למרואן, שבחלקו היה ישיר ובחלקו עבר דרך ציר פיז'ם-מרואן, עקר את משרד החוץ של מצרים וארצאות הברית – הדרך הקלאסית שבה פעל האיש החוץ של מדינות החוץ האמריקנית באותה תקופה כדי לקדם אינטרסים משותפים מכליל להסתבר בכירוקרטיה המgosמת של משרד החוץ ושל גופי ממשל אחרים. קיסינג'ר ידע לנצל את הצינור הזה היטב גם לצרכים אחרים. כך למשל, במרס 1975, כאשר סגן נשיא נלסון רוקפלר הגיע לסעודיה לגלל הלווייתו של המלך פיסל שנרצח בידי אחיו למחצה, הוא ניהל, באמצעות השגריר האמריקני בקהיר, תמן מוסבך מול מרואן במטרה ליצור הזדמנויות למפגש ברייאד בין סגן נשיא למנהיג מצרים.²⁴

מעבר למורת הרוח של הסובייטים ממרכז היחסים ההדוק שבנה מרוון עם האמריקנים, ייתכן שהקג"ב ראה בו איום רציני מסיבה נוספת. על פי כמה מקורות, שמו של מרוון נקשר לפרויקט של שיתוף פעולה חשאי בין כמה מדינות, שיערו היה בלימת התרכבות ההשפעה הסובייטית במצרים והעיקר באפריקה. כינויו של פרויקט זה, "מועדון הספרاري", היה על שם מועדון בשם זה בפריז, שבו נפגו חברי להיווער לא פעם. על פי התיאור הטוב ביותר שיש בידינו על פעילות הקבוצה, תיאור הנסמך בין השאר על ריאון שנutan השגריר הסורי לשעבר בשינגטן, הנסיך תורכי אל-פיסל, בנו-דודו של كامل אדרם ומישירש אותו כאיש הבכיר בשירות המודיעין של סעודיה, את "מועדון הספרاري" הקים הרzon הזרפת אל-כסנדר דה מרנשה, שעמד בשנות ה-70 בראש המוסד הזרפת (SDECE) והיה ידוע בעמדותיו האנטי-סובייטיות הקנאות. יוזמתו של דה מרנשה באה בתגובה לשתי התפתחויות: אחת, התפשטות ההשפעה הסובייטית באפריקה, בעיקר במוזמביק, אנגולה, אתיופיה וסומליה; והשנייה, המשבר שערבה ארצות הברית בעקבות פרשת "ווטרגייט" והתפטרות הנשיא ניקסון בקייז 1974, ולצד אלה החקירות הפומביות שניהל הקונגרס לגבי פעילות הסידי-אי-איי במהלך 1975, הקיימות שהחלישו את יכולת הארגון להתמודד עם איום התפשטות הסובייטית. על רקע זה פנה דה מרנשה, בגיןו הנשיא ז'יסקר ד'סאן, למנהיגי איראן, סעודיה, מצרים ומרוקו בהצעה שדרניות אלה ייטלו על עצמן חלק מהאחריות לבילת התפשטות הקומוניזם באפריקה ובמצרים התיכון. ארבעת המנהיגים הסכימו לדרעון, ומה שזכה לכינוי "מועדון הספרاري" הוקם רשמית ב-1 בספטמבר 1976.

מפקדת הארגון מוקמה בקהיר וכללה אגף תכנון ואגף מבצעים. צדפת סיפקה את האמצעים הטכניים, בעיקר לתקורת מאובטחת, וסעודיה הייתה הממנית הראשית. ועידות מ Każויות של חברות

הארגון התקיימו מעת לעת בצרפת, במצרים ובסעודיה, ובהן תואמו פעילויות המועדון בשלושה מישורים עיקריים: סיוע כספי וצבאי לוגדים אנטיסובייטים באפריקה, שיתוף פעולה מודיעיני ופעולות חשאיות אחרות המוגדרות כ"שחורות", דוגמת לוחמה פסיכולוגית או חיסול מנהיגים ירייבים. במסגרת פעילותן, שנמשכה עד המהפכה שהפילה את שלטון השאה באיראן, שגרו מרוקו ומצרים בסיוו לוגיסטי צרפתי כוחות משולח לקונגו במטרה לסייע למנהיג הפרו-אמריקני, מובוטו ססה סקו, להתחמודע עם איוםים חיזוניים על קטנעה, חבל המכורות העשיר במדינה. במקביל העניקו חברות המועדון סיוע למחתרות אנטיקומוניסטיות באנגוללה ובמוזמביק במאבקן נגד השלטון הפרו-סובייטי, ותמכו בג'יבוטי במטרה לייצב את המצב בקרן אפריקה ולמנוע מأتיאופיה לצאת למלחמה נגודה. על כל הפעולות זואת דוחה לארצות הברית, והיא נעשתה בידיעתה ובתמייתה.²⁵ על פי כמה מקורות, הפיקוח ההדורק של הקונגרס על הסיאי-איי מאמצע שנות ה-70 הביא את הסודדים למן פעילות של ארגון חזאי אמריקני שנבנה מחוץ למסד השלטוני בידי יוצאי הסיאי-איי ולכון לא היה בפיקוח הקונגרס. הארגון ביצע פעולות שהסיאי-איי לא קיבל אישור לבצען. פעילות "מועדון הספרاري" התחנה בחלוקת בשיתוף פעולה עם ארגון זה.²⁶

הרzon דה מרנשה, שנחשב מייסד "מועדון הספרاري", היה גם חבר מרכזី בחוג קשורין חזאי אחר בשם "החוג של פינו". המידע על קבוצה זו מגיע בעיקר ממוקורות מפוקפקים ומחפשי סנסציות. על פי מקורות אלה, החוג נוסד בשנת 1969 בידי מי שכיהן כראש ממשלת צרפת בתחילת שנות ה-50, אנטואן פינו, ושימש פורום לא פormalי לפיעילות משותפת של אישים בכירים לשעבר מדינות המערב, בעלי ניסיון בתחום המודיעין, הצבא והפוליטיקה. גם כאן המשותף לכלם היה תפיסת עולם ינית מובהקת, שראתה בחתרנות הקומוניסטית أيام ממשי ומסוכן על יציבותו של העולם המערבי ועל שלומו, أيام שיש לפעול נגדו בכל האמצעים, ובכל זאת תיאום מודיעין, תעולה ומבצעים "שחורים". עם אנשי החוג נמנו, על פי מקורות שונים, אישים

ידועים דוגמת מזכיר המדינה האמריקני הנרי קיסינגר, יו"ץ הנשיא קרטר לביטחון לאומי וביגניב בז'ינסקי, יושב ראש הסידי-איידי-איי ויליאם קולבי, מי שהיה שר ההגנה המערבי-גרמני פרנץ יוזף שטראוס, ראש ממשלת איטליה ג'זיליו אנדראוטי ומנהיג מהפכת הימין הקצוני בפורטוגל הגנול אנטוניו דה ספינולה. המימון לפעולות החוג בא מקורות בתשלוכות התעשייתית-צבאית בצרפת ובריטניה ומתחילה כספית של הסידי-איידי-איי.

בין שתי הקבוצות הייתה חלוקת עבודה: "מעודון הספארי" התמקד כאמור בפעולות בעיקר באפריקה, ואילו "הchod של פינו" ריכזו את מאמצו במיגור הקומוניזם באירופה. שמו של החוג נקשר לכמה פרשיות מסתוריות המשמשות כר נרחב לתיאוריות קונספירטיביות עד היום. אלה כוללות לא רק את התפטרותו הלא מוסכמת של מנהיג מפלגת הליבור הבריטית, הרולד וילסון, מתקיד ראש הממשלה במרס 1976 – מהלך שהונע על פי מקורות שונים על ידי השירותים החשאיים הבריטיים שהדרו בו שהוא "חרופרת" סובייטית, אלא גם את רצח ראש הממשלה הסוציאליסטי של שבידיה, אולף פלמה, ב-1986, וכמו כן את מותה בתאונת הדרכים של הנסיכה דיאנה באוגוסט 1997, תאונה שכביבה נפוץ שמוות פרועות ותיאוריות קונספירטיביות רבות. במקורה זהה נטען כי "chod של פינו" היה עניין בסילוק הנסיכה בשל פעילותה "הപצייפיסטית", בראש ובראשונה מסע הצלב שהצטרכה אליו נגד השימוש במוקשים שהפילו אלף קורבנות אווחאים באזרחי קרבנות לשעבר, מbosניה במרכז אירופה ועד אנגולה באפריקה.²⁷

מעט מאוד ידוע על פעילותו של מרואן במסגרת "מעודון הספארי". על פי חלק מהמקורות, הוא עשה את הונו בעסקאות נשק שבמסגרתן מימנו גורמים מערביים העברת אמצעי לחימה לידי גורמים אנטיקומוניסטיים במיליניות דוגמת ניגריה, מאלי וקונגו. בכך אין אישוש מקורות מצרים, וכי שידוע ביום, את עיקר הונו הוא עשה בעסקאות מסווג אחר. עם זאת מעניין לציין כי תומס טוطن, איש הסידי-איידי-אי שירת במצרים ואשר עליו נטען כי קשר קשרים

עם מרואן, הוזכר גם כחבר ב"חוג של פינו". אף אחד מהמקורות לא מזכיר על קשר כלשהו בין השניים במסגרת פעילותם בשתי הקבוצות.²⁸

חרף העובדה שהוא של מרואן מזוכר בהקשר של "מוועדו הספארי", חשוב לזכור שבשפטember 1976, מועד הקמתו של הגור החשי הזה, הוא כבר לא שירת בלשכת הנשיאות והפסיק למלא תפקיד אישיות למען הנשיא סאדאת. לא מן הנמנע שמרואן לא היה פעיל כלל במוועדו, ושרוכב שלו לפועלותו האנטי-סובייטית הוא תוצר מאוחר של מבצע הריסיאינפורמציה שניהל הקג"ב במטרה להציגו כמשרת הסיני-איי-איי. لكن, גם אם אי-אפשר להתעלם לחלווטין מכל הפרסומים הקשורים את מרואן לקונספירציות אנטיסובייטיות בקנה מידה גלובלי, קשה להתייחס אליהם ברצינות מלאה. סביר להניח שמחינתו של הקג"ב הוא נתפס כגורם שיש לסלקו או לפחות לצמצם את השפעתו, לא כל כך בגלל החשש שפעולותיו תביא להפלתו של סמורה מאשל, מניחת הסוציאליסטי של מזובייק, או תזועז את AMAZON הכוחות בין אתיופיה לג'יבוטי, אלא בגלל הרצון להחליש את המנהה האנטי-סובייטי במצרים.

השחרתו של מרואן והציגתו כמושחת בידי הקג"ב היו מעוגנות בנסיבות קונקרטיות. כפי שידוע היום היטב, מרואן החל לצבור את הונו באמצעות קבלת שוחד זמן קצר לאחר קידומו מהעיר בעקבות חיסול "מועדדי הכוח" הנצリストים. באמצעות שנות ה-70, כאשר בהשראת הקג"ב הוא תואר כמו שעשה את הונו בדרכים לא חוקיות, הוא כבר היה אדם מבוסס היטב. חלק מהונו היה תוצר של החשלומים הנכברדים שקיבל מהמוסד תמורה שידותיו, אבל הסובייטים לא העלו על דעתם שהוא עבד עבור ישראל. רוכבו של הרכווש הושג בדרכים לא כשרות אחרות, בעיקר אחזois שקיבל מתיווך בעסקאות שונות תוך ניצול מעמדו הפוליטי. חלק מהלה אכן היו, כפי שנמסר מקורות שננסכו על הקג"ב, עסקאות רכש במימון סעודי וכוחית שהכנסו ממון רב

לכיסיו. בעסקאות אחרות עשה מרואן שימוש במעמדו כדי לרכוש נכסים מניבים. כך, למשל, הוא פנה ב-11 ביוני 1974 לשדר החקלאות והשבחת הקרקעות במצרים בדרישה להקצת אדמות מסוימות באזור העיירה כרداסה, השוכנת על הכביש המדברי בין קהיר לאלכסנדריה, למונא עבד אל-נאצר, אשתו. במחtab נטען שהדבר געשה בהסכמה נשיא הרפובליקה, ואולם בחקירה שנעשתה אחר כך התברר כי סדרת לא היה נראה מודע לכך. כמו כן עלתה גם השאלה מהיין השיג מרואן את הכספי שנוועד לאפשר את ביצוע העסקה.²⁹ במקרים אחרים לסידרת הייתה אמצעי ייעיל הרבה יותר, כפי שמתוחוו מהתנהלותו במקורה של חברת קוקה קולה.

מאז 1968, כשהחברה החלה לייצר את תוצרתה גם בישראל בעקבות לחץ צרכנים בארצות הברית, היא הוכנסה לרשימת "החרם היהודי". ב-1974 החלה קוקה קולה במבצע שתכליתו הייתה להוציא אותה מרשימה החרום. מצרים, מנהיגת העולם היהודי שפיתחה באותה תקופה מערכת ייחסים ענפה עם ארצות הברית, ואשר מנהיגה לא נרתע מלדבר על סיום הסכם עם ישראל, הייתה היעד הטבעי למאץ של חברות המשקאות הפופולריים. מי שעמד בראשו היה סם איוב, אחד המנהלים בחברה ובשל מחלכים בעולם היהודי. כאשר בדק מי מסוגל להניע את סידרת להחלטת לביטול החרם, הגיעו אל אישרף מרואן והצlichen לייצור עמו קשר. מרואן פנה לסדרת בעניין וסדרת פתח בפני "קוקה קולה" את הדלתות לשוק המצרי. חלק מהתמורה היה השקעות שהחברה השקעה במשק המצרי, אבל מתיאورو של איוב את השתלשות הפרשה עולה בכידור שגם מרואן זכה לרווחים כספיים נאים בתמורה לשימון ציריו הרלוונטיים שנפתחו בפני החברה האמריקנית.³⁰

גם הרינונים שפייזר הקג"ב על היחסים האינטימיים שנרקמו בכיבול בין חתנו של נאצ'ר לאשתו של סידרת לא נפלו על אווזניים ערלוות. העובדה שאشرف מרואן, הגבר הצעיר, הנאה והמצlich, היה ידיד טוב של הגברת הראשונה של הרפובליקה המצרית הייתה ידועה ברבים.

לעתים, כאשר ג'יהאן סדראת נסעה לביקור פרטי בחו"ל, מרואן התלווה אליה. באחת הzdומניות האלה, כאשר היא ובתה התאכסנו במלון "זירוז' החמישי" בפריז, ביקש מרואן מאנשי המוסד שיתקינו האזנה לדירה שבה התאכסנו כדי שיוכל לשמע מה הן אומרות עליו. האזנה הותקנה אבל בנוט משפחת סדראת כמעט לא הזיכרו אותו.

לא מעטם בקיהר גם ידעו כי חי הזוגיות של סדראת ואשתו היו רוחקים מלהיות מושלים. סדראת, על פי כמה מקורות, לא בטח באשתו, שנטה, כפי שכבר ראיינו, לבחוש בענייני המדינה לא פעם בנייגוד לדעתו. כמו כן הנשיא נתה רוב הזמן לא לשאות בمعונו הרשמי בגין, וכתוואה מכך בניהוג חי במידה רבה בנפרד.³¹ על רקע זה נפוצו שמועות במצרים כי היחסים בין אשף מרואן לג'יהאן סדראת הרחיקו לכת מעבר לידידות גרידא. לשמועות האלה לא היה כל בסיס, אבל זה לא הפריע לקג"ב להפיין סיפורים כאלה במטרה להבחן את הנשיא המצרי ולתקוע טרייז בינו לבין עוזרו הקרוב.

לצד פעילות דיפלומטית אינטנסיבית ובמקביל לפעילויות אחרות מצא לעצמו מרואן, על פי עדותו, גם זמן להשלים את עבודתו הדוקטורט שלו, שבча החל, על פי מקורות קרובים אליו, מיד לאחר ששסיים את לימודי התואר השני שלו. לטענתו, ב-1974 הוא הגיש את העבודה למנחה שלו ד"ר אחמד מוסטפא, שאחר כך נעשה השדר ענייני מחקר מדעי במשרד מצרים.³² טענתו זו של מרואן נראית בעיתית למד', בעיקר מפני שבפרק הזמן שבו היה צריך לכתוב את העבודה – בערך מ-1970 או 1971, אז סיימם (אם בכלל) את לימודי המ"א, ועד המועד שבו סיימם לטענתו את העבודה הדוקטורט – הוא עסק בצוות אינטנסיבית בענייני המדינה, בריגול, בעסקים כלכליים ובשאר פעילויות שדרשו את רוב זמנו. בתנאים כאלה קשה להאמין שאשרף מרואן, מוכשר ככל שהיה, אכן עמד גם במשימה התובענית הנוטפת הזאת. אף כי בהמשך היו התהדר בתואר דוקטור, לא מעט גורמים טוענים כי זה היה מזג שוא. כך, למשל, מוחמד תידות גרס בביוגרפיה שכותב על מרואן כי הוא לא הצליח להשלים את לימודיו בغالל מעורבותו האינטנסיבית בפוליטיקה המצרית. על פי מקור אחר,

מרואן שילם למנהל שלו, ד"ר אחמד מוסטפא, וזה כתוב את הדוקטורט (וממילא גם אישר אותו) במקומו. מוחמד אל-פאיד, איש העסקים המצרי שכפי שנראה נעשה בשנות ה-80 לאחד מיריביו הגדולים של מרואן, טען כי הוא לא כתב מעולם Ubudat Doktorat זוכה בתואר רק בזכות העובדה שאביו היה נשיא אוניברסיטת קהיר. פאיד, גזמתי לא קטן בפני עצמו, טעה כאשר ייחס את התואר של מרואן לתפקידו של אביו, שמעולם לא היה נשיא אוניברסיטה כלשהי. אבל כנראה לא טעה כאשר קבע כי מרואן התהדר בתואר הדוקטור שלו אף שמעולם לא זכה בו בדין.

ב-21 במרץ 1976 התפרסם צו נשיאותי שבו הודיע הנשיא סאדאת על סיום תפקידו של עוזרו הנאמן אשרף מרואן בלשכת הנשיאות ומינויו לתפקיד ראש הרשות הערבית לתייעוש – קונסורציום משותף למצריים, סעודיה, כווית וקatar שנועד להניח את הפינה לעתשית נשך ערבית עצמאית. על פניו, מינויו של מרואן לתפקיד הנכבד היה בבחינת קידום, שכן עכשו חלש על תקציבי ענק בהיקף של מאות מיליון Dolars ועל מפעלים שהעסיקו אלפי עובדים. בפועל, המהלך היה בבחינת הדחה ותחילת דעיכתה המהירה של הקריירה הפוליטית שלו.

הסיבות שהובילו ובין בצמראת הפוליטית המצרית לפעול ללא הצלחה לדחיקת גלוי של מרואן כארבע שנים קודם לכן בסיס המאבק נגדו גם הפעם. גורם אחד היה הקנהה. מרואן הצליח בתוך עשר שנים להפוך לאחד האנשים הקרובים ביותר לסאדאת, לדמות מפתח בצמראת ולמועד ריאלי לתפקיד שר החוץ. בחברה כמו החברה המצרית, שבה לגיל ולניסיונו יש משקל רב, צמיחתו המהירה של הצעיר, שב-1974 מלאו לו 30, הקימה עליו לא מעט גורמים בצמראת המצרית. התנהגותו הבוטה, לעיתים השחצנית, של מרואן, שנטה לזלול במעמדם ובנסיבותיהם של עמיתים אחרים, הגבירה עוד יותר את האיבה כלפיו.

אחד האויבים שמרואן הקים על עצמו היה חוסני מובארך, מי שהתחמנה לנשיא לאחר ההתקשות בחוי סאדאת ב-1981. מובארך נבחר על ידי סאדאת לתפקיד סגן נשיא באפריל 1975, מיד לאחר ששיסים את תפקירו כמפקח חיל האוויר. מרואן, שהכיר את מובארך היטב מן נסיבות חברותיו והן בשל חלקו המרכזיות בהעברת מטוסי המיראז' מלוב למצרים לפני המלחמה, ואשר ראה עצמו כראוי הרבה יותר מובארך לתפקיד, לא הסתר את עבשו על המהלך שביצע סאדאת. בשיחות עם מצרים וזרים הוא חזר ואמר כי סאדאת עשה טעות וכי מובארך אינו ראוי לתפקיד כיוון שהוא טיפש מדי לכחן בנשיאות המדינה. הדברים הגיעו כמובן לאוזנו של מובארך ומרואן הקים על עצמו אויב שבסופה של דבר יהפוך לאייש החזק במדינה.

מקור אחר ליריבים ואויבים היה משרד החוץ. העובדה שמרואן ביצע בשביל סאדאת את השליחויות המדיניות העדינות ביותר מלבד ידיע בכר את הממסד הדיפלומטי, לא הוסיפה לו תומכים גם שם. הבולט ביריביו שם היה שר החוץ פהמי עצמו, שבראשית הדרך אמנים קיים עמו יחסים הדוקים ואף הזמן אוטו לאرومót ערבי מצומצמות עם גורמי צמרת אמריקניים, ובهم הנרי קיסינג'ר, אולס עתה ראה בחשש כיצד מזוכרו של סאדאת לענייני חוץ נוטל יותר וייתר מסמכיותו וועוק אותו מלבד ידיעותו במעשו³³. קבוצה אחרת של יריבים הייתה הגורמים הפרודנאצדיים שעדיין החזיקו בעמדות כוח מרכזיות במצרים. הסיווע שהעניק מרואן לסאדאת בחיסול "מוקדי הכוח" ב-1971, תפיסותיו האנטי-סובייטיות והפרו-אמריקניות, והיותו ציר חשוב במדיניותו של סאדאת שנטה את דרך קורדמו, הפכו אותו לסמרtot אדום בענייני גורמים אלה, לרבות בני-משפחתו הגרעינית של המנהיג המנוח.

לחוג יריבים רחוב זה נוסף לאורך הדרך בעלי תפקידים בלשכת הנשיאות, בממסד הביטחוני ובאמצעי התקשות. חלקם נפגעו ממראן אישית, ואחרים ראו בדאגה את עלייתו לצמרת בשל צורת הנהגותו וריח השחיתות שדקכו. מרואן לא היה כמובן יוצא דופן במובן זה, אבל גילו הצער, ייחוסו המשפחת, הנסיבות שבה פעל

והמיהירות שבה צבר (והחל לובוץ) את הונו היו מנكري עיניים, וגרמו לכך שבולט יותר מאחרים שהוא גנויים אף הם בשחיתות. האיצה את התהיליך העוכבה שמרואן לא ידע לשום מהסום לפיו, והסביר לא אחת גורמי צמרת ולעתים אפילו את הנשיה. ולבסוף, לא מן הנמנע שמשע ההשחרה שנייה נגדו הקג"ב השפייע גם הוא.

חוק רפואי, שבמהכונתו הבסיסית אומר כי כל דבר שיכול להשתבש אכן ישתבש, קובע גם כי "ידדים באים והולכים אל אוביים מצטברים". הכלל זהה היה נכון בהחלט במקורה של מרואן. התرهابות המוגל של גורמי הצמרת שראו בנטרולו אנטטרס חינוי השפיעה בסופה של דבר על הקריירה שלו.

הביטחוני הבכור לערוור מעמדו של מרואן היה הופעתן, לאחר הפסקה בת כשנתיים, של כתבות באמציע התקשות שקשרו ביןו לבין מעשי שחיתות. פרסומיים אלה, שניזונו בידי יריביו, הזינו דרישות חזורות ונשנות של גורמי מפתח לבדוק השדות השונים. בסופה של דבר, כפי שכבר תואר כאן, סדראת נאלץ להיכנע ללחצים והסכים למנות את מי שהיה יריבו של מרואן ובכך תחרותו בלשכת הנשיאות, מוחמד אל-מסיר, לבדוק את החשדות. אל-מסיר עשה עתה את מלאכתו נאמנה. חקירותו העלה, בין היתר, שלראש המחלקה לעניינים ערביים במשרד הנשיאות היו השקעות של מיליון דולר בעסקים בלונדון. לא מרואן עצמו ולא אשתו מונה יכולו לספק הסבר למקור הכספי. תוצאות חקירתו של אל-מסיר, שהובאו מיד לידי עתו של סדראת, לא הותירו הרבה ברורים בפני נשיא המצרי. הוא נאלץ להודיע על סיום תפקידו של מרואן בלשכתו ועל מינויו לתפקיד חדש: ראש הרשות הערבית לתייעוש.³⁴

הרשות הערבית לתייעוש הוקמה באפריל 1975. היא הייתה אחד מתצריו האופייניים של המהפק שהעולם היהודי ניסה לעבור באמצעות ה-70. חרם הנפט שהטילו המפיקות במהלך מלחמת ים סיפור הביא לגאות מהירה במחיריו ולרווחים עצומים למדינות המפיקות,

בראש ובראשונה לסעודיה ולמדיניות המפרץ הפרטני. אלה נוצלו בין השאר לקידום שותפותם בעולם הערבי על מנת להציגו על המפה לא רק כגורם בעל נוכחות דומיננטית בשוק האנרגיה עצמו, אלא גם כמי שהולך ותופס את מקומו הראוי בתחוםים אחרים, בין השאר ביצור נשך. הרשות החדשנית נועדה להיות הבסיס לקומפלקס תעשייתי-צבאי ערבו שיספק חלק ניכר מצרבי הנשק של מדיניות האוור על ידי ייצור עצמאי של מערכות לחימה ותחמושת. בפרויקט היו שותפות ארבע מדינות: סעודיה, איחוד האמירויות וקטר, שהיו אמורים לספק את המימון; ומצרים, שנודעה לשפק את תשתיות ההון האנושי והיכולת התעשייתית בתחום ייצור הנשק, תשתיות שהיא צברה מאז תחילת שנות ה-60. ההון התחלתי של הקונסorcיזום היה יותר ממיליארדי דולר, ובשיא פעילותו הוא העסיק קרוב ל-18 אלף עובדים. הנהלתו הייתה מורכבת מאשרף מרואן בתפקיד יו"ש וראש חברת המנהלים ומשרי הביטחון של ארבע המדינות החברות בו.

מרואן לא היה המועמד הטבעי לניהול פרויקט ענק ישאפטני כל כך, בעיקר בשל גילו ובשל העדר ניסיון ניהול רלוונטי קודם. עם זאת, התהום לא היה זר לו לגמרי: הוא היה בעל תואר בכימיה והוא צבר ניסיון-מה לאחר לימודי בתעשייה כחומי הńפץ. חשוב מכך, מרואן היה מעורב זה שנים בפרויקטים שונים של רכש במערב, רק לפני המלחמה – כאשר שיחק תפקיד מרכזי במאזן להשיג מטוסי תקיפה מערביים בעיקר באמצעות לוב – אלא גם לאחר מכן. כך, למשל, בסתיו 1975 הוא קיים שיחות בצרפת סביב תוכנית להקם במצרים מפעל של חברת מרסל-דאסו להרכבת מטוסי מיראז' F-1 ומטוס שירות תחזקה למוטסוי המידאו', שנמצא בשירות סעודיה וכווית. עניין זה אף עלה בפגישה שקיים עם הנשיא ז'יסקר ד'סטאן, שבמהלכה גם עידכו אותו בתמונה המגעים להשתתת הסדר מדיני בין מצרים לישראל.³⁵

הניסיון שמרואן צבר בתחום היהאמין רלוונטי, אך ספק אם היה בו די משקל מכספי להעדיף אותו לתפקיד על פני מנהלים עתידיים ניסיון בניהול מפעלים תעשייתיים גדולים. בסופה של דבר, ההכרעה

לבוחר בו נועשתה משיקולים פוליטיים: לחצים שהפעילו חבריו בסעודיה ובמדינות המפרץ, שרצו להבטיח כי מי שיימודד בראש הפרויקט עתיר ההשערה יהיה איש שלום, ורצונו של הנשיא סדראת למצוא חלופה הולמת לבני-חסותו לאחר שנאלץ להרוחיקו משלצתו. מהווה נאה נוספת כפיצו על ההרחה ננקטה מיד לאחר ההודעה על המינוי החדש, כאשר סדראת העניך לו בטקס מיוחד אותן הצtinyות "כהוקרה וככהקרה" על "הישגיו הנפלאים למען מצרים בשלבים הקritisטים ביותר של מלחמת אוקטובר".³⁶ בmorgan זה סילוקו הפורמלי מלבד העשייה השלטונית במצרים פגע אمنם במעמדו הפוליטי של מרואן, אבל ודאי שלא חיסל את מעמדו הצבורי במדינה. וכך, בעוד רכיבים מיריכיו בצמרת שמהו על הסתלקותו מסביבתו הקרויה של הנשיא, היו גם לא מעט אחרים שראו בתפקיד החדש שקיבל שלב נוסף בדרכו לצמרת. אחד הפוליטיקאים המצריים נתן לכך ביטוי ברור כאשר אמר: "הניסיונות של אשורה מרואן למונא עבד אל-נאצר היו הצד הראשון בדרך אל ההצלחה, ורצונו של סדראת המדינות הערביות יספקו את צורכיהן בנشك היה הצד השני".³⁷

מטה הקונסורציום הערבי לייצור אמצעי לחימה מוקם במבנה משרדים חדש באחד מפרוורי קהיר. הבניין, שלא היה מסומן במפות, בעל שימושות כהות חד-כיוונית ומיזוג אויר יעיל, מושחת במערכות תלוייה במעגל סגור ומוגן על ידי שומרים לבושים מדים ונושאי אקדחים מצופי קרום, בולט בנוף העיר כמופת של ניקון ושל סביבת העבודה מתפקדת. במידה לא קטנה הוא היה חיקוי של הנהלות מפעלים דומים במערב. גם שיטות ניהולו של מרואן הילכו בעקבות אלה הנהגות בכלכלת המערבית הקפיטליסטית. בוגיגוד למקובל במצרים, הארגון פעל ביעילות יחסית והיה חופשי מכבלי הביוורוקרטיה ומשיקולים לא כלכליים אחרים. אחד הצדדים הראשונים שמרואן עשה לאחר שנכנס לתפקיד, צעד שגם התגאה בו, היה פיטורייהם של 1,600 פועלים שהיו לא נוחצים – צעד מאדן לא מקובל בשוק העבודה המצרי.

חרף כל אלה הפרויקט השאפטני לא המרייא מעולם. בשנותיו

הראשונות נבנתה התשתיית והוחל במלחים עם יצרניות נשק גדולות במערב כדי להשיג רישיונות וידע לבניית מערכות נשק עיקריות במפעלים במצרים. על פי הסכם עם חברת המוסקים הבריטית וסתלן ויצרניות המנוועים רולס-רויס, היה הקונסורציום אמור להתחילה בייצור מסוקי לינקס במפעל באוזור חילואן. הסכם אחר שנחתם עם התעשייה האוירית הבריטית היה הסכם לייצור טילים נגד טנקים מדגם סוינינגפאייר, והסכם עם חברות צרפתיות שונות היה אמור לקדם פרויקט לייצור טילי אויר-אוויר וקרעון-קרקע במפעלים בעיר צבאית סודית שנמצאה בתחום בנייה ליד ריאד. הסכם של שני מיליארד דולרים נחתם גם עם חברות דאסו הצרפתית ודורניר הגרמנית על הרכבת מטוסי אימון מדגם אלפא גט במצרים. בתוכניות אדריכלות טווה דובר גם על הרכבתו שם של המתקדם שבמטוסי הקרב הצרפתיים באותה עת – המיראז' 2000, שנועד להתחזר באף-16 האמריקני. הקונסורציום חתם גם על הסכם עם חברת אמריקן מוטורס לייצור 12 אלף ג'יפים בשנה במפעל בקהיר, אף כי אלה הוגדרו כמערכות אורותיות ולא צבאיות. בריאון שנתן מרואן למגזין "bijou" זמן קצר לפני שהנשיא סאדאת הודיע בפומבי על כוונתו להגיע לישראל כדי להשג שלום, והוא העיד שעד אותה עת חתם הקונסורציום על חוזים בהיקף של ארבעה עד חמישה מיליארד דולרים עם יצרניות נשק מערביות לייצור מערכות נשק במצרים.³⁸

כמעט כל התוכניות האלה נותרו עלנייר, במרקחה זהה ניר כרומו משובח של הקטלוג המהדור שהקונסורציום הוציא, ואשר כלל מאות פריטים שאחטם כבר היה אמור לייצר. בסוף 1977, קרוב לשלווש שנים לאחר הקמתו ולאחר שהושקעו בו מאות מיליון דולר, הסתכמו מכירותיו ב-41 מיליון דולר. מערכת הנשק העיקרית היהידה שאחטה החל לייצר היתה נגמ"ש מערבי-גרמני בעל כושר נשיאה של עשרה חילים לטוח של 640 קילומטרים. לא בדור כמה נגמ"שים כאלה יוצרו ובאיזה מידת נקלטו בצבא מצרים או בכל צבא אחר.

אחת הביעות המרכזיות בפרויקט הייתה כוורת התעשייתי הדר של מצרים. מומחים הערכו כי היא חסירה את כוח האדם המימון

הנדרש למימוש תוכניות כה שאפתניות. מרואן, שניסה להוכיח כי אין זה כך, לא הצליח. אבל מה שהמית סופית את היוזמה להקים תעשיית נשק ערבית היה הסכם השלום בין ישראל למצרים. בעקבות יוזמת סאדאת מאוקטובר 1977 החל העולם הערבי בתהליך שביא לבידודה של מצרים, והתהליך הזה הגיע לשיאו לאחר חתימת הסכמי קמפ דייוויד ב-1978 והחתימה על חוזה השלום בין שתי המדינות ב-1979. כחלק מדיניות הבידוד הודיעו במרס 1979 שותפותה של מצרים לקונסורציום על החלטתן להפסיק את מימוןו של הפרויקט, וכ-16 אלף עובדים התשלובת במצרים איבדו את פרנסתם.

מרואן לא היה אחד מהם. כבר באוקטובר 1978 הוא נאלץ להתפטר מתפקידו. הסיבה לכך לא הייתה CISLON מ מצוי. ההפר הוא הנכוון. בתחום המקצוע הוגה דעת עצמו כמנהל מוכשר. גם תמיית הסudos ושאר המדיניות התרבותית מובחנת לו. הסיבה, כרגיל, הייתה ממשי יריביו במצרים להביא סוף-סוף לסליקון, הפעם מהצמרת הציורית-כלכלית של המדינה. ושוב היו אלה מעשי השחיתות שנקשרו לשם אשר אפשרו להם להציג יעד זה.

מי שהובילו את המתקפה המכרעת נגד מרואן היו איסמאעיל פהמי, שר החוץ, ומוסא צברי, עורק העיתון "אל-אחים בארא" ומתחਮכו הבולטים של סאדאת, שהכיר אותו עוד מהימים שישב בכלא בשל פעילותו האנטי-בריטית. היריבות בין צברי למרואן לא הייתה על רקע אידיאולוגי. שניהם היו בעלי אוריינטציה ימנית, וצברי, שטופח בעיתונאי בידי האחים התאומים מוסטפא ועלי אמין שהקימו כמה מהעיתונים הפופולריים ביותר במצרים בשנות ה-50, שילם בתקופת שלטונו של נאצר מחיר אישי על עמדותיו שלא תאמו את אלה של הממשלה. פהמי וצברי לא היו בלבד. הctrappו אליהם גם גורמים אחרים, לרבות עיתונאים שפירסמו ידיעות שונות בגנותו של מרואן, ואשר ראו בחשש את העוכבה שארם כמוחה ממשיך למלא תפקיד ציבורי חשוב שיאפשר לו לחזור למרכז הבימה הפוליטית.

חלק מההאשמות היו, ככל הנראה, נטולות בסיס. כך למשל כאשר התקשר יום אחד עורך העיתון "אח'באר אל-יומ'" אל שר החוץ כדי לבדוק עניין פוליטי מסוים, האיש בו פהמי להתמקד בדיווח על גנבת יהלומים (על פי גרסה אחרת, חכשיטים) בשווי של עשרה אלפי דולרים מחדר במלון בלונדון שבו השתכן מרואן. במשתמעו, הכוונה הייתה לעורר שערורייה סביב השאלה כיצד הגיעו היהלומים היקרים לפקיד ממשתי כמו מרואן. פהמי ביקש מהעורך לפרסם את הידיעה ולהוסיף שגמישה מפי מקור "דרשמי וסודי". היא פורסמה לא רק ב"אח'באר אל-יומ'" אלא גם בכמה עיתונים נוספים, ואף כי שמו של מרואן לא נזכר בה, הידיעות שפורסמו כללו די רמזים שהובילו אליו. הפרשה, שזכתה בתקשורת לכינוי ה"פדריחה" (שערורייה), הועברה לידיתו של נשיא אסדאת זהה בקשר לדעת למי מדובר. לאחר שמוסא צברי אמר לו כי האיש שבו מדובר הוא מרואן, דרש נשיא לעורוך חקירה יסודית בעניין. תוצאות החקירה הזימנו במקרה זה את החשד. הפעם היו ידיו של מרואן נקיות מהמעל.³⁹

אבל חרותה השימוש סביבו לא פסקה. אחד ממשדריו המרכזויים של הקונסורציום היה בלונדון, ומרואן הרבה בניסיונות לשם. בתוקף זמו קצר החלו להגיע לקהיר סיורים על עסקאות מיוחדות עם יצירות הנשך הגדולות שבין היו מעורבים מרואן וידידו הוותיק, כמאלאדרם. בחלק מהמקרים נכרך בשימושות גם שם של ג'יהאן סאדאת. באחרות נמסר שלמרואן יש דירה בלונדון וכי הוא הפסיד סכומי כסף גדולים על שולחן ההימורים במועדון "פליבוי" בעיר. עוד נרמזו שמרואן דחק לביצועה של עסקה גדולה שבמסגרתה רכשה חברת התעופה המצרית מטוסי נוסעים מחברת התעופה האמריקנית בויאינג, כיון שידידו כמאלאדרם קיבל עמלה על כל מטוס שנמכר. במקביל התרבו הפרטומים שמרואן נהג להעניק מתנות יקרות ערך דוגמת תלויות צבעוניות לבכירים במשל המצרי ובתעשיית הנשך, ונרמז כי עשה זאת כדי להשיקת את חרותה השימושות נגדו.⁴⁰

שורת הפרסומים האלה, שמקורה היה לרוב בנאמנייו המובהקים של סאדאת, הגבירה את הלחץ על נשיא העיר את מרואן מתקדים

נראש הקונסודציותום. סדרת התנגder, כשהוא מגבה את החלטתו בשלל נימוקים: בעובדה שמרוואן ממשיך לעשות למעןו, בהצלחה רבה, שליחיות עדינה אצל מנהיגי מדינות ערב השונות ואין במשל מי שיכול לשמש לו תחליף נאות; ביחסיו המוחדים עם הצמרת הלובית המורכבת מקרים צעירים בנייג'ילו, שאיפשרו לו לפתחו לא מעט משברים ביחסים מצרים-לבוב; ובנכונותו של בית המלוכה הסעודי להתייחס אליו שלא על פי מעמדו הפורמלי ושלא על פי כללי הטקס, דבר שאיפשר לסדרת לקים דיאלוג פתוח, לא פורמלי ומועיל עם המלך. בכך הושך סדרת גם את התרומה הגדולה שתרם מרוואן למאץ המלחמתי, ובעיקר את הצלחתו להציג דרך לוב את מטוסי התקיפה הצרפתיים שנעשה בהם שימוש במהלך המלחמה.⁴¹

עם זאת החלץ הגובר להיפטר מרוואן הציב את סדרת בעמدة לא נוחה. אם בעבר היה יכול לקבל את טענותיו של בן-חסותו שמדובר בהשماتות של גורמים פרו-נאציסטיים המתנצלים לו בשל תמייתו נירשו, הפעם הטוענים נגד המשך העסקתו היו בנימבריתו של הנשיא ולא חורשי רעהו, בין השאר אישים דוגמת העיתונאי מוסא צברי או אילן התקורת מוסטפא ועלי אמין. כאשר ללחץ מהתקשות התווסף גם דיווחים מודיעיניים שהודיעו על התנהגות לא נאותה של מרוואן, וכך אשר בית המלוכה הסעורי הבHIR שיעבוד עם כל מי שהמנהיג המצרי ימצא לנכון, הבין סדרת שהגיעה העת לשנות את עמדתו בנדון. נראה שהיא שמה שהכריע בסופה של דבר את הקף היה לא רק העדויות החותכות ששסדרת קיבלה על מעשי השחיתות של מרוואן, אלא גם קללות של דבריו בשיחות עם נסיכי המפרץ הפרסי, שבהן הוא נשמע מזולל בנשיא ויוצא נגדו. ומרגע שרן חנו בקHIR, הפך מרוואן למטרה קלה. כאשר התלונן בפני סדרת כי גילתה שבஸרוו הוטמנה מיקרופוניים במטרה להעליל עליו, ואך הצביע על האשמים, בחר הנשיא לעבור על העניין בשתייה. בכך היה רק פירוש אפשרי אחד על פי הקודים המוכרים: אצל סדרת הבשילה ההחלטה להסיר את מעטפת המגן שהעניק לבן-חסותו ממש תקופת כה אורך, והוא DAG שהמסר יובן היטב.⁴²

כמו שairyע תכופות בחיו של אשרף מרואן, גם ההודעה ב-12 באוקטובר 1978 על סיום תפקידו וסיום הקריירה הציבורית שלו הייתה מלאוה בדรามות. סאדאת ביקש להציג את המהלך. למורת זאת דבר ההחלטה הגיע ליריעת מקורבו מוסא צברי, והעיתון "אל-אחים", שצברי היה העורך שלו, יצא בכותרת ראשית: "תמה אגדת אשרף מרואן: החלטה נשיאותית לפטרו מהרשות הערכית לתשניה והעברתו למשרד החוץ".⁴³ הדבר עורר את זומו של סאדאת, מה גם שבתדר כמה שעות כבר נאלץ לעמוד מול אשתו של מרואן, מונא, שטענה בככי כי משמעות הפרטום היא שבתו של נאצ'ר נשואה לגנבה. סאדאת התקשר אל צברי ודרש ממנו להציג את הידיעה ולמתן אותה. וכך היה. במהדורות הבאות שהופצו באותו היום נכתב שמרואן התפטר והוחלט להציגו בתפקיד בכיר במשרד החוץ. זמן קצר לאחר מכן שלח אותו סאדאת לכמה ממשימות דיפלומטיות חדשות, כנראה כדי להראות כי מרואן עדין זוכה לאמוןנו. צברי עצמו יצא מן הפרשה כשהוא חש פגוע. תחשתו זו וدائית גבריה כאשר התבדר לו כי לא זו בלבד שasadאת, ידידו הטוב זה שנים, מסרב לדבר עמו בטלפון, אלא שאף הבHIR לו, באמצעות מזיכרו, שאינו מוכן להיפגש עמו עוד. תגובתו של צברי לא איחרה לבואו. הוא הודיע על התפטרותו מתפקידו כעורך "אל-אחים", ואף כי בסופו של דבר חזר בו מההתפטרות, היחסים בין השניים לא חזרו באופן מלא לתקנים.⁴⁴

גם הפעם, בדומה לאOPEN שכו הנהלה עזיבתו את לשכת הנשיאות במרס 1976, עטף סאדאת את הפרישה בטקסיות ובכנות. בטקס פומבי מכובד, שזכה לסייע תקשורת הולם, הוא העניק למרואן את אות עיטור הרפובליקה מהמדרגה הראשונה והdagish במללכו את הישגיו של בן-חסותו במאיצ' הלאומי של מלחמת אוקטובר. הנשיא סיים באומרו: "הורות [למאיצ' הלאומי של מרואן] התאפשר לכוחות האויר למלא את משימותיהם הקרביות במידת הצורך".⁴⁵ לימים עשה מרואן שימוש בשני העיטורים שקיבל, נוהג מקבל כאשר בכירים בממשל המצרי סולקו מתקיידם, כדי להוכיח לעיתונאים חקניים את נאמנותו למצרים, ולדmoז שהם ניתנו לו כהוראה על

פעילותו המודיעינית החשאית להונאת ישראל. לטענותיו אלה לא היה בסיס למציאות.

محוץ לגורמים התפרשו הידיעות על סילוקו של מרואן מתפקידו בתפקידו הנשק כהתפתחות משמעותית בצורת הפוליטית המצרית. כמו ימים קודם לכך, ערב המפגן הצבאי של 6 באוקטובר, נמסר על העברתו של הרמטכ"ל עבד אל-ע'ני אל-גמאס מתקידו. ההודעה על סיום תפקידו של מרואן התפרשה כניסיון לאוזן בין קבוצות מתחרות בסביבתו של סדרת. הזכיה העיקרי של המהלים האלה היה סגן הנשיא, חוסני מובארק, שזכה בקורות רוח בהדחת מה שהוגדר כ"שני מתחדריו העיקריים – גמאס ומרואן".⁴⁶

עוד לפני שמרואן איבר את מקומו בזירה הפוליטית המצרית חלה שחיקה מסויימת במעמדו במוסד. זאת אף על פי שבמתכונת היחסים עמו לא חל שינוי, והוא המשיך להעיר מידע למפעליו בהזדמנויות שבחן יצא מזרים למדינות אירופה. מידע שהעיר למפעליו הישראלים על עמדות מזרים במשא ומתן על הפרדת הכוחות לאחר תום הקרבות, שימוש את הישראלים בשיחות בקילומטר ה-101, שכחן הושג לבסוף ההסכם ששיסים באופן פרטני את המלחמה בחזית הדרום. וכך שכבב צוון קודם, המידע שהביא מDRAM לאחר השיחות שקיים שם עם הנשיא אסד סייע לישראל להשלים בהצלחה את המשא ומתן על הפרדת הכוחות וסיום המלחמה גם בגזרת רמת הגולן.

אבל המלחמה יצרה מעטפת יחסים חדשה ביחסי מרואן עם המוסד. ממד אחד של המעטפת הוא היה אישי. ההצלחות הצבאיות של הימים הראשונים, בראש ובראשונה הנפת הדגל המצרי על מעוזי "קו ברילב", החזירו לעربים חלק גדול מהכבד שאביד להם ב-1967. בכך הייתה השפעה גם על מרואן, אשר חלק מהמותיבציה המקורית שלו להציג את שירותיו לישראל נבע מה הצורך הנפשי להשת익 לצד המנצח. בפיגישותיו עם מפעליו מיד לאחר המלחמה הוא נתן ביטוי לתסקולו מכך בישראל הופתעה חרף ההתרעות המצוינות שסיפק לה,

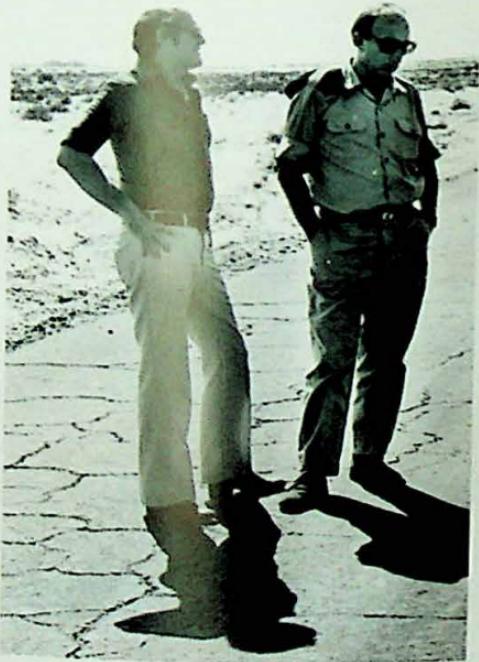
משפחה סדרת. משמאל לימין: הכת הבכורה לובנה, הכת הצעירה ג'יהאן,
אנואר סדרת, אשתו ג'יהאן והכת נואה

מאיר מאיר חוגג
אתليل הסדר
בלונדון, אפריל
1970, זמן קצר
לפני פגישתו עם
מרואן (באדיבות
מאיר מאיר)

צבי זמיר בלונדון, סוף שנות ה-60
(באדיבות צבי זמיר)

צבי זמיר וצבי מלחון, 1972
(באדיבות צבי זמיר)

את הירידה בערכו ההתראתי והן את מצבו הכספי המשופר של מרואן, שנזקק עתה הרבה פחות מאשר בעבר לכיסף שבא מישראל. בשלב מסוים הוא הודיע כי איןנו מעוניין לקבל עוד תשלום, ובמשך כמה שנים המשיך לספק את שירותיו ללא כל תמורה כספית. אבל לקרהת סוף שנות ה-70 הוא נקלע לקשיים כספיים וביקש את עזרת המוסד. יצחק חופי, ראש המוסד, אישר להעביר לו תשלום חד-פעמי של יותר מחצי מיליון דולרים כנגד השנים שבהן המשיך לספק שירותים ללא תמורה. זו הייתה הפעם האחרונה שבה קיבל "מלך" תשלום מהמוסד.

כל התמורות האלה מעלו על הפרק פעם נוספת את השאלה מה הניע את "מלך" לשמר על הקשר עם המוסד, קשר שיוחיק מעמד עוד שנים רבות לאחר שכבר יזוב את מצרים. התשובה על כך לא יכולה להיות נועוצה בגמול חומרי, כיוון שמרואן, כאמור, לא נזקק לו עוד ובסופה של דבר אף יותר עליו. אך גם תסכולי העבר, שהסבירו באופן חלקית את החלטתו לעבוד בעבר ישראל, ובאו עתה על סיפוקם. המוסד גם לא ניסה אף פעם לסתור את מרואן כדי לאלץ למלך להיות מקור צמרת. בהיעדר הסברים מקובלים כאלה, אין מנוס מהמסקנה שהקריירה שפיתה "מלך" כמרגל ענתה על צרכים פסיכולוגיים שלו, ולכנון הוא התקשה לוותר עליה. מרואן נזקק לדרגושים הכרוכים בנטילת סיוכנים, ובמשחק הכרוך בעבודת הריגול והמסטורין, והוא התקשה לוותר על כל אלה ולהזoor לחיבם שגרתיים יותר. בנטולי נשמהו, שניזונו כנראה גם מאינספור עלילות ריגול הוליוודיות, מרואן גם החל להאמין שאם יפסיק לעבוד בעבר ישראל, המוסד יdag לחיסולו. לא ברור מהicken בא הפחד הזה, אבל כפי שעוד נראה, גם בערוב ימי הוא חשש מנקמת המוסד. ולבסוף, חלק מההסביר נועז גם ביחסים המיוחדים שפיתה עם "אלכס". לאחר שזמיר הפסיק להיפגש איתו, נותר דובי לא רק מפעילו היחיד, אלא גם האדם היחיד בעולם שבו היה יכול לתת אמון. זה גם מסביר מדוע התנגד המרגל המצרי פעם אחר פעם לדרישות המוסד להחליף את הקצין המפעיל שלו או להוסיף לו קצין מפעיל נוסף.

הניסיונות האלה לא פסקו גם לאחר המלחמה, במיוחד לאחר שOMPIר סיים את תפקידו ודובי נותר היחיד שבא עמו ב מגע. לקרהת סוף שנות ה-70 נערכה הפגישה היחידה בין ראש המוסד חופי ובין "המלאך". מטרתו של חופי הייתה לשכנע את המקור המצרי להסכים לכך שבנוסף ל"אלכס" ימונה לו מפיעיל נוסף. למרואן הוסבר כי תפקידו של המפעיל יהיה להחליף את "אלכס" רק כאשר זה יהיה חולח או לא יוכל להגיע למפגש מסיבות אישיות. אבל מרואן הבahir מיד, ובצורה הכרוכה ביותר, שככל ניסיון לצרף אדם נוסף למבצע יגרום לו לעזוב, והוא הישראלים לא יצליחו לראותו עוד. "זהה" נכנע. דובי המשיך להפעיל בלבד את "המלאך", אף על פי שהגמ בעתיד יישעו ניסיונות להחליפו. ראש המוסד ניצל את המפגש הזה גם כדי להתנצל בפני מרואן על התקלה שכמעט חשפה את זהותו בפני האמריקנים.

גם לאחר פרישתו לחים פרטיטים לא נעלם מרואן מאריו הזרקורים. התקשות, שהשנה כי איןנו חוסה עוד תחת כנפי הנשיה, יצאתה עתה ביתר שאת בפרסומים נוספים על מעשי שחיתותם שביהם היה לכואורה מעורב, החל בסיפורים מוחודשים על פרשת קנית האדמות בשם אשטו וכלה בדיווחים, שהלкам היו כנראה חסרי בסיס, על הונו הרב. הדברים הגיעו לשיאם ב-1981, כאשר התפרסם במצרים ספר זיכרונותיו של המהנדס ואיש העסקים עות'מאן אחמד עות'מאן, ידידו הקרוב של סאדאת, שבנו הבכור נשא לאישה את בתו הצעירה של הנשיה. בספר תחקק עות'מאן את מדיניותו של נאצ'ר והאשים, אגב כך, את אשurf מרואן ואת מונא בכך שצברו 400 מיליון לירות מצריות מעשי שחיתות תוך שניצלו את מעמדם כבני-משפחתו של המנהיג הנערץ. בתגובהם קבע מרואן, שהציג עצמו כמגן משפחתו של נאצ'ר, כי האשםותיו של עות'מאן חסרות שחר, והוסיף: "הלוואי שהאל יקצוב לי כמה מאות שנות חיים כדי שאוכל לעמוד בהן ולהרוויח אחוון אחד מסכום זה". מרואן ניסה, ללא הצלחה, גם להפריך את האשמות החמורות שהוטחו בו בעיקר מעל דפי "אחים באード אל-יום", עיתונו של

מוסא צברי. ריאיון מפורט ונדריך שקיים בנושא לא פורסם, ומאמציו לשכנע את העורך לפרסמו עלു בתוכו.⁴⁷

במקביל המשיך מרואן לקיים קשרים לא פורמליים עם הנשיה. הוא נראה לא פעמי בכיתתו, מדוח לו על פגישות שונות שקיימים בעולם הערבי. בהודמנויות אחרות הוא התלווה אליו לביקורים בחו"ל. וסדראת שמר בלבו פינה חמה למונא. על פי פרשנויות מסוימות, הוא ראה עצמו, אפשר בשל הנתק בינה ובין שאר בני משפחת נאצ'ר, מחליף לאביה. על רקע זה המשיכו לעיתים בני-הוזג מרואן לבלות עם הנשיה ואשתו. מרואן ייחס כਮובן חשיבות לשימור הקשר, שהיה יכול, בין היתר, לשמש בידיו עדות לכך שלא איבד לחלוות את כוחו הפוליטי. יריבו הרבים, שגילו, למורת רוחם, כי מסכת יהסי עם סדראת לא נותקה כלל, חשו מפני האפשרות שהדבר יסייע בידיו להזור למרכז הבימה הפוליטית בהמשך הדרכ. חשש זה עמד ככל הנראה גם בסיסו הפורמליים המביבים עליו שהמשיכו להופיע בתקשורות.⁴⁸

בין שמרואן חתר באמת להזור לעמדת כוח ובין שחששים של יריבו היה מוגזם, באה ההתקשות בנשיה סדראת במהלך המצעד הצבאי לריגל שנה השמנית למלחמה יום כיפור וחיסלה את האפשרות הו. הסתלקותו של סדראת, הנשיה שהאמין בו, נזקק לו, פרש עליו את חסותו, וקידם אותו לעמדות בכירות בצמרת, פינתה את הדרכו למוניג חדש, מיריביו המובהקים של מרואן. מבחינתו של מרואן, שאיפתו לעוזר, להצלחה ולכבוד עדין לא באה על סיפוקה, להקריב כבר לא היה הרבה מה להציג. הוא המשיך להחזיק בה בית ועדין בילה בה, על פי רוב לצד בני משפחתו, חלק ניכר מזמננו. הוא גם לא זנחה את פעילותו העסקית במצרים והמשיך להיות פעיל במצרים, בעיקר בתחום המקראקיין. אבל הסתלקותו של סדראת הייתה גם האות לפתחת פרק חדש בחייו של מרואן. זמן קצר לאחר כניסהו של חוסני מובארך לתפקיד הוא ערך לונדון, שהפכה למרכז פעילותו העסקית.

פרק יא

1981-2007: עסקים אפלים בלונדון

לונדון לא הייתה זורה לאشرف מרואן כאשר הגיעו לשם ב-1981. מאז שהה בה בפעם הראשונה במהלך לימודי לתואר שני היה נעשתה ביתו השני. העיר שימשה לו מקום בילוי, והוא ניהל בה זה שנים חלק מעסקיו הפרטיטים. عمוק מתחת לפניה השטח היא הייתה גם לב חיו הסודים כמרגל. עם זאת מרואן נמנע בשלב ראשון מהביא עמו את משפחתו. מונא והילדים, שעתה כבר היו על סף גיל ההתבגרות, התמקמו בפריז בדירה מפוארת שמרואן רכש בשדרות פוש, אחד הרחובות היקרים בעולם.¹ הפגישות המשפחתיות התקיימו בשנים הראשונות בעיקר בסופי השבוע.

את 25 השנים הבאות הקדיש מרואן לקידום עסקיו ולעשיות הון. כיתר פרקי חייו, גם הפרק הזה נותר אפוך מסתורין ורווי גרסאות סותרות, ואפילו אנשים המעורבים היטב בעולם העסקים של לונדון מתקשים להתחקות אחר הדרכו שבה עשה את הונו ולהעריך את היקפו. המסתורין הזה נובע בחילקו מאופיו של האיש ומأופיו עסקיו, כמו גם מדרך העבודה שלו. אבל מקורו גם בתרכות עולם העסקים שמרכזו ב"סיטי" של לונדון, תרבות שעוד סוף שנות ה-80 התנהלה על פי כללי משחק ונורמות שבמרכזם ערכיהם כמו קולגיאליות, דיסקרטיות, איפוק ושמدرנות, בניגוד לעולם העסקים האמריקני הנשלט על ידי חקיקה מפורשת, ואשר ערכיו המרכזיים הם תחרויות קשה וחתירה להתרחבות ולשליטה בשוק בכל מחיר. התרבות הזאת משקפת את

סולם הערכים של האристוקרטיה האנגלית, סולם ערכים שתמציתו היא כלל הקריקט, משחק מכובד שבו רוח המשחק החשובה לא פחות מכליו הפורמליים. בMOVEDן זה תרכות ה"סיטי" של לונדון משקפת את זו של מועדון הג'נטלמנים האנגלי, שהחברות בו מותנית בשמריה על כללי ההתנהגות הלא כתובים שלו. התוצאה היא שעד לאחרונה מעקב רשות החוק אחראי פעילות אנשי העסקים בלונדון היה קפפני פחות, כיוון שהבריו שמרו, על פי רוב, על קוד ההתנהגות ברור גם אם לא היה זה מעוגן בחוק. ובמועדון כזה, שבו השקיפות לא הייתה ערך מרכזי, יש עד היום קשיים באיתור הדרך שבה עשו חלק מאנשי העסקים שפלו בו את הונם.

מרואן לא היה חבר במועדון זהה. גם אם הייתה לו דירה מהודרת באחד הבניינים היוקרתיים בלונדון, וגם אם נסע במכונית מפוארת נהוגה בירדי נהג פרטி, הוא נותר נטע וז בסביבה העסקית של ה"סיטי". כמו שבא מהזרחה התיכונן ולא זכה ללמידה במסדות החינוך המשובחים של אנגליה, אלא רק בכתבי הספר הרגילים של קהייר, הוא היה מודע היבט למוגבלות הפתיחות של העולם הזה, שהשמרנות והגוננות לא היו זרות לו. לא פלא, על כן, שהקשרים המקצועים שייצר היו עט אותם אנשי עסקים שאף הם, ממש כמוו, חשו זרים בסביבה זו. התחששה שהם דחוויים בקרב חברי המועדון חיזקה את נוכנותם לשבו את הכללים. הנכונות הזאת העניקה לו לחבריו הזדמנויות לעשות כסף, אך גם הבילה את יכולתם לתמוך באופן חופשי בתוך מרחב העסקים האנגלי. כך או כך, היא הותירה חלקים גדולים של פעילותם העסקית מעורפלת.

את הקשר המרכזי שלו אל עולם העסקים בלונדון עשה מרואן עוד לפני שעזב את מצרים. ב-1979 הוא קנה 40 אחוזים מחברת תעופה קטנה שעסכה בהטסת מטענים בשם טריידווינדס. החברה, שנוסףה במקור ב-1969, החליפה שליטה ב-1978. הבעלים החדשים היה אחד מתאגידי העסקים הגדולים ביותר בבריטניה באותה עת, חברת Lonrho – ראשית התיבות של London and Rhodesian Mining and Land Company. בראש החברה עמד טיני רואלנד, טייקון אנגלי,

מצליה אך גם שניי במחולקת. הקשר בין מרואן לראולנד נוצר ב-1971 דרך משפחת אל-צבאח הכוויתית, שאחד מבניה, שיח' נאצר אהמד אל-צבאח, החל באותה תקופה להشكיע בחברת לונרו. למשפחה ענפה זו השתיכו גם עבדאללה אל-מווארך אל-צבאח ואשתו סועאד. חוליה אחרת בקשר זהה היה סובחי רושדי, יושב ראש הבנק הערבי המאוחד (Allied Arab Bank). הקשר עם רואולנד היה הבסיס המרכזיו שלעו נוצקו עסקיו של מרואן באנגליה עד מותו של איל העסקים הבריטי בסוף שנות ה-90.

טייני רואולנד, "הטייקון המוריד" כפי שכינה אותו הביגורף שלו, נולד ב-1917. הוא היה בן לאב גרמני ולאם ממוצא הולנדי-אנגלית וגדל בגרמניה עד גיל 20 בשם המשפחה פורהוף. ב-1937 עקרה המשפחה לאנגליה, וטייני – כינויו השני לו בשנות ינכותו בשל קומתו הנמוכה – ה策ר לעולם העסקים והחל לעבוד בעסקי ספנות שהיו שייכים לדודו, אחיו אמו. אז גם החליף את שמו לשם המשפחה של היהוד, רואולנד. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה נעצר טייני רואולנד בידי האנגלים והושם בהסגר. על פי גרסה אחת, היה זה בשל ניסיונו לסייע לאכיו שהיה עוזר כארוח מדינת אויב באימאן.² על פי גרסה אחרת, הוא נכלא בשל היותו אחד הנازים.³ לאחר המלחמה הוא היה מעורב בעסקי השוק השחור באנגליה, וב-1947 עבר לירדן, אחת המושבות הבריטיות באפריקה, שם קנה שתי חוות והחל בעסקי כרייה. ב-1961 היה למנהל הכללי והבעלי של תפקיד העסיקה החברה חברת מכרות בריטית ב-1909. כאשר נכנס לתפקיד העסיקה החברה 350 איש באפריקה, והמחזור שלה היה ארבעה מיליון לירות שטרלינג. 20 שנה לאחר כך היא הפכה לקונגלומרט שכלל כ-800 חברות בת, העסיק כ-140 אלף איש בכל רחבי העולם וגילגלה מחזור כספי של 2.357 מיליון ליש"ט.⁴

חלק גדול מעסוקיה של לונרו התנהלו באפריקה, וראולנד הרגיש שם כdag במים. האמצעי המקובל ביותר לקידום העסקים היה מתן שוחד למנהיגים אפריקנים, ותחת סעיף "הוצאות כלויות באפריקה" הופיעו בתקציב לונרו הוצאות כמו סעיפים 202 (הוצאות זומביה)

ו-404 (שוחד למנาง זמבה, קנט קאונדרה) או סעיפים 203 (הוצאתם במלאו) ו-405 (שוחד למנาง מלאו, הסטינגס באנדה). קרן השפעה זו את גם תרמה סכום כסף נאה לבית החולים במצרים, שננה מהסתה של ג'יאאן סאדאת.⁵

ב-1981 נכנסה לנורו לעסקי התקשות בבריטניה כאשר רכשה את העיתון "אוברבר". בכך קנה לעצמו טיני רואלNDER כל רבי השפעה לקידום פומבי של עניינו ולרכישת אהדה בקרב הציבור הבריטי. רואלNDER ומרואן נפגשו לראשונה בתחילת שנות ה-70 במצרים, כאשר אליל העסקים הבריטי הגיע לשם במטרה להיכנס לעסקי גידול הכותנה במדינה. עוזרו של סאדאת הוזג בפניו כמי שמרושת היטב, ויכול לעזור לו באמצעות קשריו האישים בהשגת כל שנדרש כדי לקדם את הפרויקט. רואלNDER גם ראה במרואן איש קשר מצוין לגורמים חזקים בעולם הערב, במיוחד בסעודיה ובמדינות המפרץ, שם ניסה לפתח את עסיקיו באותה תקופה ללא הצלחה רבה. על רקע זה התלווה מרואן במהלך שנות ה-70 ללא מעט מסעאות עסקים שרואלNDER ערך באפריקה ובאזור התיכון. הניסיון שצבר במהלך לימוד אותו שסוד הצלחתו של הטיקון הבריטי באפריקה נבע בחלוקת הענק לאפריקנים את התהווה שם נאבקים. פרט ללבטים, כך הסיק מרואן, העربים נזקקו פחות לתהווה זו וכן היה נועז שורש CISLONO של רואלNDER לפולס את דרכו אליהם, חרב העובדה שהעולם היהודי נהנה באותה עת מגאות כלכלית בשל רוחוי הנפט.⁶

מערכת היחסים העסקית והאישית בין מרואן לראולNDER התבססה על תפיסות עולם ועל דרכי פעולה דומות, שניזונו בחלוקת מניסיון חיים דומה. שניהם הפגינו תאווה לא מروسנת לכיסוף ולכוח, חשיבה אגוצנטרית שהחעלמה מאחרים, חתירה לכבוד ונטיה ללקיחת סיכונים. שניהם חיפשו חולשות של אחרים וידעו לנצלן היטב. הוא רואלNDER והן מרואן נולדו מחוץ לאנגליה (ראולNDER נולד במחנה מעצר בהודו, שבו שהו שני הוריו במהלך מלחמת העולם הראשונה כנתני אובי) ובשניהם ראתה האLIGHTה העסקית המקומית זרים. כתוצאה לכך נטו שניהם לא לשחק על פי כללי המשחק ב"סיטי". רואלNDER, למשל,

הציג לסדר אנגוס אוגלבוי, מי שהיה נשוי לבת-דודתה של המלכה ומן רכש את לונדון ב-1961, להצטרף לחבר המנהלים של החברה. השנים סיכמו כי תמורה כספית מסוימת שאוגלבוי קיבל ויועברו דורךحسابות בנק בקנדה ובשוויין כך שיוכל להתחמק מתשולם מס. מכך הוכיחו של רואלנד, ההסדר הזה, שהיה בלתי חוקי, גועך להבטיח שאוגלבוי יציג את עניינו לחבר המנהלים. אבל כאשר התברר שלונדון מפרה את הסנקציות של ממשלה בריטניה על משטרו הלבן של איין סמית ברודזיה, הציע חבר המנהלים, לרבות אוגלבוי, נגד הבעלים ומנהלה של החברה, טיני רואלנד. כתוצאה הדליך רואלנד לעיתונות כי אוגלבוי השתמט מתשולם מס. ההדופה הייתה שכורה ברורה של קוד ההתנגדות המקובל. היא גרמה לאירועים גדולה למשפחה המלוכה, ומרגע זה ואילך הפך רואלנד עצמו לסמורטוט אדום בעניין האלית המסורתי הבריטית.⁷

לא מרואן ולא רואלנד נמננו עם חסידיו של שלטון החוק. הם לא נחלו במבחן שוחד ובקבלתו, בשימוש באיזומים ובביצוע עסקאות לא חוקיות לחלווטין, כל עוד אלה שירתו את יעדם. לא ייפלא על כן שכאשר מרואן עבר ללונדון לאחר שהוא שמעו את עצמו כמעט במעט מוקצה בנסיבות, החלו השנים לרקום עסקים יהדרו.

העסקה שבה מכר רואלנד למרואן ב-1979 חלק מהחברת המטענים האוירית טריידווינדס הייתה אופיינית לשיתוף הפעולה הזה. מאז הקמתה בסוף שנות ה-60 התמחתה טריידווינדס בהטסת מטענים לאפריקה וממנה, ובין השאר העבירה משלוחים הומיניטרים לכיבשרה במהלך מלחמת האזרחים שניטשה בניגריה בשנים 1967-1970. כאשר רואלנד רכש אותה, כבר הספיקו אנשי צבור ניסיון רב בפעילותם ביבשת השחורה, ניסיון ששירות היטב את האינטרסים המסחריים של לונדון שרוב עסקיה היו מצויים שם. כניסה של מרואן כשותף בכיר בחברה הביאה אותה לסוג פעילות חדש – מכירת נשק ללוב תוך עקיפת אמרגגו הנשק האמריקני עלייה בשל תמיכתו של ממשל קראפי בטדורו בינלאומי. מרואן הביא עמו לפרויקט הזה בעיקר את קשריו הענפים עם צמרת הממשלה בלוב, ביטוי ברורקשר הזה נמצא במניוו

של בונדידו של מועמר קדאפי, אחמד קדאפי אל-דם, איש מודיעין לובי בכיר ומידידו של מרואן, לתפקיד דירקטור בחבר המנהלים של טריידווינדס. המינוי זהה, שהיה לכל הרעות יוצא דופן, היה ככל הנראה פועל יוצא של נכונות לובית לממן את העסקה שבמסגרתה קנה מרואן 40 אחוזים מחברת טריידווינדס, במטרה לאפשר לקדאפי ולאנשיו לעשות בה שימוש כדי לעקוף את האמברגו. אם אכן כך היה הדבר, מרואן לא היה אלא איש הקש שאיפשר ללבוי להציג מידעה מסוימת של שליטה בחברת התעופה הבריטית. לטיני דואלן, שעדרין היה בעל המניות העיקרי בחברה ושותקים מהסוג הזה לא היו זרים לו, לא היה אכפת מכך כלל.

נוסף על כסף הלובים הביאו לפROYיקט גם את הקשר עם אדר וילסון, איש הסיסי-אי-אי לשעבר. ב-1976, זמן קצר לאחר שזבזב את קהילת המודיעין של ארצות הברית, החל וילסון לעסוק בסחר נשק בלחיה חוקי ובסיוע ללוב לעקוף את אמברגו הנשק האמריקני. ב-1979, בערך באותו שבוע קנה מרואן 40 אחוזים ממניות לנרו בטריידווינדס, הוא סייע לשירותי המודיעין של קדאפי להעביר ארבעה אקדחים לשגרירות הלובי בבודן, ובאחד מהם נעשה שימוש כדי לרצוח בברית הגרמנית לובי מתנגדי המשטר. וילסון גם נאים בכך שמכור ללובים 20 טון חומר נפץ פלסטי ריב-עוצמה סי-4. ב-1982 הצליחו האמריקנים לשים עליו את ידם ולהביאו למשפט שבסיומו נידון ל-52 שנות מאסר.

מעצרו של וילסון התחיל מכת מוות על ניסיונויה של לב לעקוף את האמברגו האמריקני. לא ייפלא אפוא שבמאי 1983 מכיר מרואן את חלקו בחברת התעופה בחזרה לדואלן בחצי מיליון לירות שטרלינג, אף שעל פי הערכות מקצועיות חלק זה היה שווה פי שניים וחצי מזה. במקביל סיים אל-דם את תפקידו כديرקטור בחברה, וחזר להקדיש את מלאו זמנו לעסקי המודיעין בלבד. העסקה הזאת, שבעקבותיה הפסיד מרואן בתוך זמן קצר חלק ניכר מהשקתו, מאשחת את ההנחה שלכלתחלת הוא שימש "איש קש" ללובים. אלה היו מוכנים לשלם הרבה כדי להציג אחיזה בחברה שתאפשר להם לשגר את כל אשר

נדוש לביצוע מעשי טרודו ברחבי העולם. למראן ולראולנד לא היה מספיק, כל עוד לא הפסידו בעסקה.⁸

ההחלטה למכור בחזרה לרואולנד את חלקו של מראן בטריבידווינדס נפלה במהלך אודוחת צהרים שקיימו השנאים ב-10 במאי 1983. באותו פגישה החלה להתבשל מעורבותו של מראן בפרשה שתפרנס את שמו בבריטניה, כאשר התபוצץ ותהפוך לעימות הגדול והסוגני ביותר בתולדות עולם העסקים הבריטי. פרשה זו, ניסינו של טיני רואולנד להשתלט על רשות בית פריזר (House of Fraser) לא הייתה מושחת חשומת לב והופכת למועד עימות עסקית חריף כל כך אלמלא כללה גם את היהלום שכתר בית פריזר – בית הcolaבו הרודס נייטסברידג', שבו נגגו בני האристוקרטיה הבריטית, לרבות בית המלוכה, לעודך את קניותיהם. לענייננו היא חשובה כיוון שבמהלך העימות, שסוקר בצדקה אינטנסיבית בתקורת האנגלית, שיחק תפקיד חשוב גם ידיו של רואולנד, אשרף מראן.

טיני רואולנד ניסה להשתלט על בית פריזר לראשונה ב-1977, כאשר בכמה מהלכים רכש 29.9 אחוזים ממניות החברה. לטענת גורמים המכירים היטב את העסקה, הוא ניצל את מצבו הכספי האישי הקשה של יו פריזר, הבעלים ויושב ראש החברה, שנגרם כתוצאה מחוכות הימורים, כדי להגיש הצעה לרכישת הרשות שבשלב זה כבר מנתה 62 חניות כולהו, רובן במצב ירוד. לאחר שלונרו ביצעה כמה עדשים נוספים שהעידו על כוונתה להשתלט על החברה, התurbedה בהילך הוועדה הבריטית למונופולים ולמיוזגים, שהחליטה לבדוק אם השתלטות זאת עלולה לפגוע באינטרס של הציבור הבריטי. במרס 1981 פירסמה הוועדה את מסקנותיה, ולפיהן מיזוג בין שתי החברות לא יהיה פגיעה הכרחית באינטרס הציבורי, אבל השתלטות של לונרו על בית פריזר תהווה פגיעה כזאת.⁹

זמן קצר אחר כך, לאחר שהצליח להביא לה嗣תו של יו פריזר כיושב ראש החברה, חידש רואולנד את מאציו לרכישת

בית פריז. הפעם הוא עשה זאת במקביל להגשת הצעה לרכוש את העיתון "אוברקר". ממשלה תאזר ננתנה אישור לרכישת העיתון, אך סירבה לאשר את ההשתלטות של לונרו על רשות בתי הכלבו, בראש ובראשונה על הרודס. יתרה מזאת, לאחר שהרשות השולטונית כבר הכירו היטב את דרך הפעולה של טיני רואלנד, שר המסחר והתעשייה דרש כי חברת לונרו תיתן התחייבות שלא תנסה לרכוש מנויות נוספות בבית פריז. הנימוק הפורמלי שניתן לעמדת הממשלה היה שחברת לונרו כבר מחזיקה במפעל טקסטיל, והשתלטתה על רשות בתי הכלבו עלולה להביא לאפליה נגד יצרני טקסטיל אחרים, אבל כולל היה ברור שזו נימוק פורמלי בלבד. הסיבה האמיתית למכלול שהועמד בפני רואלנד הייתה סירובו של הממסד להסכים עם מצב שבו בית הכלבו מסpter אחת בבריטניה, שם עושה המלכה את קניותיה, יהיה בבעלותו של מי שכבר יצא לו שם רע כל כך. עסקיו המפוקפים של רואלנד באפריקה, הסיוע שהעניק מאז אמצע שנות ה-60 למשטרו של איין סמית ברודזיה תוך הפרת האמברגו שהטילה עליו הממשלה הבריטית והפגיעה שפגעה בቤת המלוכה כאשר פירסם שבן משפחת המלכה אליזבת התהמק מתשלום מס, הביאו את ראש ממשלה בריטניה בתחילת שנות ה-70, אדריאן היה, להגדיר אותו ואת חברות לונרו כתורו "הפן הבלתי רצוי של הקפיטליזם הבריטי". למשרת הוד מלכותה לא היה כל עניין לחתלו את השליטה בהרודס, ובעניין זה היא הפעילה את שידליה.

בעבור טיני רואלנד סיירוב השולטונות לא היה בבחינת סוף פסוק. לונרו אמן התחייבה בכתב בדצמבר 1981 להימנע מקניית מנויות נוספות של בית פריז, אם במישרין ואם על ידי שלוחה, ובספטמבר 1982 היא הודיעה שהוא מבחינו רק ערך פורמלי. במקודם מאציו עמדה עתה דרישתו להפריד את הרודס משאר בתי הכלבו של בית פריז, והוא ניסה לקדם אותה תוך ניצול שליטתו בכמעט 30 אחוזים מנויות החברה. אך כישלונו להציג תומכים לצעד זהה בקרוב שאור בעלי המניות של בית פריז הביא אותו לנוקוט מ豁laws בלחתי חוקים

שיאפשרו לו להציג שליטה ביותר מ-50 אחזois מהמניות עד מועד כניסה חבר המנהלים של החברה בסוף חודש יוני 1983. וכך בא לעורתו אשוף מרואן.

כמו ימים לאחר ארוחת הצהרים שקיים עם רואלנד במלון "רייך", ונש מרואן שני מיליון מנויות של בית פריז, זמן קצר אחר כך קנה עוד 1.2 מיליון מנויות. היה זה הפעם הראשונה שהוא השקיע בשוק המניות בלונדון, ואחת הבעיות שנתקל בהן הייתה מציאות סוכן מנויות, אלא גם במימון העסקה. בסך הכל, עד אמצע יוני 1983, כבר החזיק מרואן בכשני אחזois מנויות החברה. במקביל רכשו עוד כמה גורמים מאנשי אמונה של הטיקון האנגלי חבילות מנויות. אבל אף על פי שהצבעה שהתקיימה ב-30 ביוני זכתה הצעת רואלנד לנתק את הוודס משאר החברה ברוב, המהלך נמנע בשל מכשולים חוקתיים שהטילו מנהל בית פריזר וגורמים אחרים שהתנגדו לו.

הptron שMahon התobilni של רואלנד מצא לבעה היה תרגיל עסק הידוע באנגליה בכינוי concert party. מזכיר בהבנה שבשתיקה בין שני אנשי עסקים או יותר לתיאום מהלכים בניגוד להוק. אולם כיוון שהם עושים זאת מבלי להזכיר רישומים פורמליים ואפיו לא הידרות מפורשת, אי-אפשר להעמיד אותם לדין על אף. המניות שרכש מרואן, כביכול בעבר עצמו אך בפועל בעבור רואלנד וכמיונו, היו מרכיב אחד בתרגיל זה, אבל רואלנד נזקק לשטייה כמוות גדרה הרבה יותר של מנויות החברה, ועתה החל לפעול כדי למש את המהלך הגדול שלו. מצד אחד, כדי להציג את הרשות הוא החל לפזר הצהרות פומביות שלפיהן, לנוכח הקשיים שהוצבו בפניו, הוא איבד עניין ברכישת בית פריזר. מצד אחר, הוא החל לחפש איש עסקים אשר יסייע לקנות ממנו את נתח המניות הכביר שכבר החזיק בבית פריזר, אף כי בפועל תהיה בינויהם הסכמה כי המדבר נפיקDON בלבד. מכירת המניות נועדה לאפשר לרואלנד לרכוש בגלוי ולא תנגדות מצד הרשות נתח נוספת של מנויות שיאפשר לו, עם המניות שיחזקו נאמנו, להציג שליטה בחברה.

בעיתו העיקרית של רואלנד הייתה למצוא שותף שיוכל לעמוד בשני קרייטריונים. מצד אחד הוא היה צריך להיות בעל הון מספיק שיאפשר לו לרכוש מלנרו קרוב ל-30 אחוזים ממניות בית פריז. מהצד الآخر היה אסור שתהייה לו יכולת הכספייה לקנות קצת יותר מ-20 אחוזים נוספים של מניות החברה, מה שהיא מאפשר לו להפוך לבעליה. מי שעור לו לאוסף את המידע על המועמד המוביל לשוטפות זו היה אשף מרואן. וב悍מאלצטו פנה רואלנד לאייש עסקים שהשתקע בלונדון בעשור שנים קודם לכן, מוחמד אל-פאיד.

מוחמד אל-פאיד, בן למשפחה מצרית ממעדן ביגוני, נולד ב-1933. אשתו הראשונה, סמירה ח'אשוגי, שלא הייתה נשוי מ-1954 עד 1956, הייתה אחותם של עדרנן ועצאם ח'אשוגי: מיליוןרים בוכות עצםם, אנשי חוג בוגרי קולג' ויקטוריה וחבריו האישיים של אשף מרואן. סמירה ילדה לאל-פאיד את בנו הבכור דורי, שנרג ב-1997 בתאונת הדרכים בפריז שבה נספה הנסיכה דיאנה. מוחמד אל-פאיד עשה קריירה מוצלחת כאיש עסקים. הוא הקים עם אחיו בשנות ה-50 חברת ספנות במצרים, ובשנות ה-60 הפנה את עיקר מרצו לדובי תוך שיתוף פעולה עם כמה חברות אירופיות. ב-1974 עבר המיליארדר המצרי להtagorder באנגליה, ואז גם העביר את מוקד עסקיו לאנגליה ולצפת. בין רכישותיו בפריז היה מלון הפאר "ריין", ששיפץ בהון עתק. על השיפוץ של המלון, שהפרק לשכית חמדה, קיבל את אות לגיון הכבוד מראש העיר, זאק שיראך. ב-1975 נוצר הקשר בין ובין טיני רואלנד והוא הטרף למועצה המנהלים של חברת לנרו. זמן קצר אחר כך פרש בעקבות חילוקי דעת עם רואלנד, שכשל שוב ושוב בטיפולים עם אנשי עסקים ערבים. הקשר ביניהם נותק אך התהדר שוב ב-1983.

חששו של רואלנד, שהשותף שבידיו יפקיד את נתח המניות שלו בבית פריז, ינצל את המניות אלה כדי להשתלט עליהם על החברה, חיב אותו לעשות תחקיר קפדי על מצבו הפיננסי של אל-פאיד במטרה לוודא שלא עומדים לרשותו המשאים הפיננסיים שיאפשרו לו לבצע מהלך כזה. המועמד הטבעי לעודוך את החקירה היה אשף

מרואן. לא זו בלבד שהוא עצמו היה שותף פעיל לתרגיל ההשתלטות שתכנן רואולנד, אלא שהוא היה גם בן-ארצו של אל-פאיד, מקשריו היטב למקורות המידע במצרים וחברים של האחים ח'אשוגי שהכירו אותו מקרוב בתפקידו היותם דודיו של בנו, דודי. על כך נוספו גם המוניין שיצאו למרואן כאיש מסתורין, מי שהיה כל יכול במצרים וברא לא נסתור מעיניו. המוניטין הבהיר, שניזונו לא מעט גם ממאמציו של מרואן לטפוחם, ייחסו לו יותר כוח מכפי שהיה לו בפועל נמקרים. חבר פרלמנט בריטי נתן ביטוי אופייני להגזמה בכישוריו וב록עו המקצועני כאשר תיאר אותו כמה שנים אחר כך, במהלך דיון בפרלמנט, כ"חתנו של הנשיא המנוח נאצ'ר, שירות בראש הביטחון, המודיעין והאנטירטיק במקרים. הוא אומן בידי הקג"ב ולבן הוא אדם רב-כיכישורים בתחום אייסוף המודיעין, מודיעין-ינגנד והונאה, ועל עוצמה והשפעה אדירהים".¹⁰

מוחמד אל-פאיד ואחיו עלי שקדו על חיזוק תדמיתם כאנשי עסקים עתירי נכסים, אך רכושים בפועל היה צנوع יחסית, כ-100 מיליון ליש"ט שברובם היו ממושכנים לבנקים שונים נגד הלואות שקיבלו מהם. בסוף יוני 1984 העלה רואולנד בשיחה עם אל-פאיד את האפשרותshimaoro לו את מנויותו בבית פריזר, והבטיח לו מראשה רווח כספי נאה על העסקה. אל-פאיד התלהב ורצה לסגור את העסקה מיד, אך רואולנד לא מיהר. למחמת הזמן אליו אל-פאיד את אשף מרואן, האיש של רואולנד, והבהיר דרכו שוב את עניינו ברכישת המניות. מרואן העיריך באזני רואולנד שמוחמד אל-פאיד, שעדי אז שמר על אוניות רבות כמעט מוחלטת בלונדון ואפילו בשגרירות המצרים הכירו אותו בקושי, אינו שווה יותר מ-50 מיליון ליש"ט. המשמעות הייתה שאל-פאיד יוכל אמנם לגייס את המשאבים שנדרשו לשם קניית מנויות בית פריזר שהחזקה לנורו, אך לא תעמדו לרשותו היכולת להשתלט על החברה ששוויה מנויותה נאמד ביותר מ-600 מיליון ליש"ט. ואכן, האחים אל-פאיד הציגו בפני רואולנד מכתב מבנק בריטי, המאשר כי הוא מעמיד לרשותם 132 מיליון ליש"ט לצורך רכישת חבילת המניות של בית פריזר מחברת לנורו. ככל שרואולנד ומרואן ידעו, היה זה

כל הכספי שהאחים אל-פאיד היו מסוגלים להשקיע בעסקה. מבל' שידעו זאת, מוחמד אל-פאיד, שהצלחת לרכוש אותה עת את אמו של הסולטן של ברוניי, מי שנחשב האיש העשיר בעולם, עשה שימוש במעמדו החדש כנאמנו וכיועצו הכספי של הסולטן כדי להכין קרן של כ-350 מיליון ליש"ט בנקים באנגליה ובשוואיץ שתאפשר לו לרכוש שליטה בבית פריזר.

ב-29 באוקטובר 1984 נפגשו רואלנד ומוחמד אל-פאיד בኖרות מרואן, וסיכמו כי חברת לונרו תמכור את כל מנויותה בבית פריזר למלילונר המצרי. העסקה, כך נקבע, חייבת להשמר בסודיות עד השלמתה, התמורה תהיה במזומנים וראולנד ישמר על מעמדו בדיקטוריון של בית פריזר. שלושה ימים אחר כך נמסר רשימת כי לונרו מכירה את כל מנויותה (46,098,000 מנויות בסך הכל) לבני פריזר לחברת ההשקעות והנאמניות של אל-פאיד במחair של 138 מיליון ליש"ט. ברגע האחרון, כאשר האחים אל-פאיד דרשו, בניגוד להසכם, שראולנד ונאמנו יתפטרו מモועצת המנהלים של בית פריזר, נקרא מרואן ליישר את ההדרורים. העסקה הושלמה וזרקורי התקשרות הופנו אל האחים אל-פאיד, שעד אז לא היו מוכרים כלל בעולם העסקים בלונדון. השניים הצליחו בתוך ימים ספורים לבדוק אגדה ולפיה הם מליארדרים שモצאים ממשפחה עתירת נכסים במצרים וכי אתיקה מקצועית היא נר לרגליהם. התקשרות הבריטית קנתה את הסיפור. האחים אל-פאיד זכו לפרסות אוורור לא רק בגל'יס ציבורי מצוינים, אלא גם כיונן שנתה המניות שהחזיקו עתה בבית פריזר הסיד את החשש שהרודס יעבור לידי מי שייצג את "הפן הבלתי רצוי של קפיטליום" בבריטניה.

בימים שלאחר מכן חידשו האחים אל-פאיד את דרישתם שראולנד והנציג הנוסף של לונרו יתפטרו מモועצת המנהלים, ומרואן היה זה שהעביר את המסרים בין הצדדים. בסופו של דבר נאלצו השניים להתפטר והחלפו בידי האחים. זה היה השלב שבו הבין רואולנד כי עליו להתחילה לפעול במהירות אם עדרין ברצונו להשתלט על בית פריזר. הדרך לעשות זאת עברה, בראש ובראשונה,

בקנין החזרת של מנויות החברה. הראשון שמננו קנה חכילת מנויות היה מרואן, שהחזיק כוכור בכסני אחוזים מנויות בית פריזר. עד סוף נובמבר הספיק רואלנד לרכוש לפחות עוד ארבעה אחוזים. עתה הפך העימות ביןו ובין מוחמד אל-פאיד לגלוי, ואף כי הטיקון הבריטי עדרין היה משוכנע שאין בידי המילונר המצרי המשאים להשתלט על בית פריזר, הוא הבין כי שותפו לקנוניה רימה אותה.

בעיליה הנפתלת שהתרחשה בין שני אילוי עסקים שניסו לטמן מלכודת זה לזה שיחק מרואן תפקיד מפתח, כאשר הביא לרואלנד הוכחה חותכת שהכסף שבו נקנו מנויות לו נורו לא היה כספם של האחים פאיד אלא כספים שהפקיד הסולטן של ברוני בנקים באנגליה לצורך עסקאות שונות, ואשר מוחמד אל-פאיד שימש בהם מורשה חתימה. מרואן ביצע בדיקה נוספת במצרים באמצעות קשריו בשירותי המודיעין, וזו אישסה כי מוצאם של האחים אל-פאיד משפחה מממד בגיןני וכי לכל הסיפורים שנפוצו בעיתונות הבריטית על משפחתם העשירה לא היה כל יסוד. הגילויים גלוו לחשורת שהחלה להציג שאלות בנדון. אבל בנגדו לרואלנד, שבמאזן להשתלט על בית פריזר עשה שימוש נרחב באיזומים, בעיקר כלפי הנהלת החברה שהתנגדה לניסיונות ההשתלטות שלו, האחים אל-פאיד קנו את ההגלה בהבטחות לשיתוף פעולה, להשקעות בכירות בהרodus ולהעלאת משכורות. בזמן חופשת חג המולד, כאשר רואלנד נפש עם מרואן באקפולקו שבמצרים, האחים אל-פאיד קיימו קבלות פנים מהודרות לבכירים בבית פריזר בדירות המפוארת בלונדון, והציגו מגש שווה של הון עצמי שאיפשר להם לקבל את ברכת הדרכ ששל השלטונות להשתלטות מלאה על החברה. בדיקה שנערכה עליהם בשירותי הביטחון והמודיעין של בריטניה, האס-איי-5 והאס-איי-6, לא העלה כל למצאים מחשדים. במקביל, ביקש גורמים בלשכת ראש הממשלה, פעל מוחמד אל-פאיד כדי לסייע לציבות המطبع הבריטי שהחל ונחלש, תוך ניצול מעמדו כיווץ הכספי של הסולטן של ברוני. בסוף ינואר הוא הזמין ללוות את הסולטן לביקור בבית

של חבר המנהלים של החברה, של הממשלה ושל בית המלוכה בעיה מביכה.

הensus הציבורי שניהל רואלנד נגד אל-פאיד עלה לו כ-20 מיליון ליש"ט.¹² הטיקון הבריטי שכר את שירותהן של חברות רואי חשבון ועורכי דין ושל בלשים פרטיים ועיתונאים עצמאים כדי לאסוף חומר מרשע על הפעולות העסקית והאישית של בני משפחת פאיד בנסיבות, בדוכאי, בברוני, בהאיי, בשוויץ, בצרפת ובאנגליה. במסגרת זו נעשה שימוש לא מרושן בהאונות בלתי חוקיות ובתשלומי שוחד שנעודו לאפשר השגת חומר מפליל שיכשיר את הגנתו של אל-פאיד כרמאי שהונאה את הממשלה הבריטית.ומי שעשה בשבייל רואלנד את רוב "העבדה המלוכבת" היה אדריך מרואן. רואלנד השתמש בדים מיומי המאים שיצא למרואן כדי שאינו יוכל בשום אמצעי להשגת מטרתו כדי להפחיד את יריבו, שאכן נכח והחל להקשיע יותר וייתר לא רק בעסקים, אלא גם באמצעות הגנה, ובכלל זה במספר רב של שומרי ראש אישיים, מחשש להתקפות בחיו.

בשלב ראשון דאג מרואן להשיג בנסיבות עותק של תעודה הלידה של מוחמד אל-פאיד, שהוכיחה כי מוצאו אכן ממפלחה מהמעמד הבינוני חסרת אמצעים. תרגום של התעודה פורסם בעיתונות הבריטית אך לא הניב את התגובה שלה ציפה רואלnder. עיקר המאמץ התמקד אפוא בהשגת הוכחות שמוחמד אל-פאיד ניצל באופן בלתי חוקי את זכות החתימה שהיתה לו בחשבונו של סולטן ברוני. רואלנד שילם שני מיליון ליש"ט לגورو הורי שהיה מקובל על עשרי העולם (קדום שהפרק ליוועץ רוחני היה סוחר גרכוטאות) תמורת סליל הקלטה באיכות גרוועה של שיחה ביןו ובין מוחמד אל-פאיד. בשיחה המוקלטת הודה המצרי שהכסף ששימש אותו לקנית בית פריזור היה של הסולטן. מרואן שכר את שירותו של חוקר פרטי שניסה, ללא הצלחה רבה, לשפר את איכות הקלטה. אותו חוקר, דוד קוגלן, נשבר בידי מרואן גם כדי לבצע האזנות על קו הטלפון הפרטי של אל-פאיד בכיתו. סלייל הקלטה באורך של 18 שעות לא הניבו כל תוצאות משמעותיות. אחר כך הציג מרואן שני מיליון דולרים לשגריר האיטי

בלונדון כדי שיביא מידע מבחן על אל-פאיד, שהליך מעסיקו התנהלו בהאתי ואשר בשלב מסוים נאלץ לבורוח ממנו לאחר שנקלע לעימות עם שליטה הידועה לשמה, "פאפא דוק" דובליה, בשל מעשים בלתי חוקיים שעשה באי. גםمامץ זה לא הניב תוצאות.¹³

כritis בלקהרט, לימים עורך העיתון "אינדיפנדנט", שפרק אוד על כמה אפיוזרות שאפיינו את הדרך שבה פעל מרואן מאחורי הקלעים כדי לסייע לידידו ושותפו. על פי סיפור אחד, שספר לו מפי אחד מעוזרו של אל-פאיד, בסוף 1986 התדרפק אדם על דלת משורי החברה וביקש לדבר עם המילionario המצרי. כאשר נשאל במא העניין, הסביר שהוא עובד כבלש פרטי וכי ד"ר אشرف מרואן שכיר את שירותיו כדי שיתקין מתקני האזנה ויצותת לשיחות המתבצעות ממשורי חברת ההשקעות והנאמנויות של אל-פאיד. הблש נבהל כיון שמרואן שילם לו כדי להאזין גם לאדם נוסף, ג'ילד הורה, ראש האופוזיציה הגדולה של איי סיישל, וזה נרצה ביריות על סף ביתו בלונדון כמה ימים קודם לכן. כשהבין שהסתבר בפרשה מטוכנת מאד, התיעצב אצל אל-פאיד במטרה לבקש את חסותו ולקבל ממנו הגנה כנגד אינוי האפשרים של אشرف מרואן. אל-פאיד, בעצמו חששן לא קטן, ביקש לארגן פגישה עם האיש כדי שזה ימסור לו את שמות הגורמים המעורבים בפרשה. הблש הסכים. אולם זמן קצר לפני שהפגישה יצאה לפועל הוא הוכה קשות במרכז לונדון, ובעקבות זאת הודיע כי לא יוכל לקיים את הפגישה. מאו לא שמע ממנו מוחמד אל-פאיד דבר.¹⁴

critis בלקהרט עצמו זכה לשיעור בהלכות אشرف מרואן. בעיזומה של מתקפת ה"אובזובר" על אל-פאיד הוא החליט, עיתונאי צער, לדאיין את מרואן. בקשו הישראל לריאיון נunctה בשלילה, אבל לאחר שפנה לטיני רואלנד, שמעו היה בקשרים טובים, נערר לה המילionario המצרי אך הודיע שהראיון לא ייערך במשרדו בלונדון. תחת זאת התבקש בלקהרט להתייעץ ביום שיישי עם דרכון בשדה תעופה קטן לא רחוק מהעיר, ומטוס המנהלים של חברת לנרו אף אותו לטיסה למירוקה, שם היה מרואן הבעלים של המשובח

שבמלונות האי. על המtos היו אشرف מרואן, צ'ילס ריאשי, איש עסקים לבנוני שחיה בלונדון, וחאלד נאצ'ר, נכדו של נשיא המנוח ובנג'יסתו של מרואן, שבאותה עת כבר עשה לו שם כמתנגד חריף להסכם השלום עם ישראל ולשלטונו של סאדאת ומוabar. במשך כל הטיסה התعلמו השלושה מבלקהרסט ושותחו בערבית על פוליטיקה ועסקים. גם במירקה נותר העיתונאי האנגלית לבדו. בסופה של דבר, כאשר מרואן נועד עמו לדיאנון המובטח, פרק הזמן שהוקדש לכך היה קצר ביותר והוא לא אמר בו שום דבר ממשמעות.

יותר משבלהרסט למד באותו סוף שבוע על פרשת בית פריזר, הוא זכה להזאה בלתי אמצעית אל דרך התקשורת של אشرف מרואן עצמו. מצד אחד, כך היה ברור לו, מרואן רצה להפגין בפניו את יכולתו לפנק את אלה שהוא חפץ בקרם. בכך הנסעה לאי הנופש והאיורוח הנדייב. ומהצד الآخر, ובצורה בולטת הרבה יותר, הפגן הפנים המאימים של מרואן. גם יותר מ-20 שנים אחרי האירוע בלקהרסט עדרין נמצא תחת הרושם שכאותו סוף שבוע הוא היה נתון בידו של מאוחן, שהוא יכול לעשות בו כרצונו. לא זו בלבד שהוא נלקח במטוס פרטי, בנסיבות אפילו ללא ביקורת דרכונים, למקום שהוא נחלהו המכעת פרטית של מרואן, ולא זו בלבד שלאורך כל אותו סוף שבוע הוא חש מבודד לחלוtin, אלא שגם בדיאנון עצמו הקריין מרואן קור, ניכור ואפלוליות מאימת. בלקהרסט התקשה להחליט אם אלה היו פניו האמיתיות של בן-שיחו, או שמא רק ניסה להזכיר דימוי כזה. אפשרות נוספה שהעליה בדעתו הייתה שמרואן לא היה אלא טיפוס של "וולטר מיטי" – גיבור ספרותי שבמציאות הוא אדם ממוצע אבל מפעם לפעם הוא נתקף להזיות שהוא גיבור גדול מה חיים. האפשרות הזאת ניזונה בעיקר מכך שמרואן התנהג בצורה המאפיינת בכיר לשעבר במודיעין המצרי. כך, למשל, בזמן הקצר שהקדיש לעיתונאי הבריטי הוא הרגיש בדבריו את הקשרים הקרובים שהיו לו עם אישים ידועים בעלי רקורדים מופקף, ובמהלך הפגישה עצמה הוא הראה לפתע לבן-שיחו, ללא כל קשר לנושא השיחה, תמונה שבה הוא מופיע עם שניים מידידיו, הקולונל מועמר קראפי ובן-דודו של שליט לוב, אחמד קראפי אל-אדם.

בלקחrostט התרשם בבירור שמרואן ביקש לשכנעו כי הוא אינו סתום איש עסקים נחמד וידידותי מ"הסיטי" אלא אדם חזק ומושך היפך, שמסוכן להתעמת עמו.

הדיםומי המאים שמרואן יצר עשה את שלו לפחות בטוחה המידי. בלקחrostט, שהחל באותו סוף שבוע להרהר באינוחות באפשרות שאם ייעלם, איש לא ידע היכן לחפשו, החליט כי לא ישאל את מושא הכתבה שלו שאלות קשות מדי. לא זו בלבד שהרייאין היה קצר, והוא גם לא נכנס לפרטיטים ולא אילץ את מרואן לומר דברים חדשים, אף כי בסופו של דבר הוציא מתחתי ידיו כתבה ארוכה ומענינית שהתרסמה בשבועון הבריטי הנחשב באותה תקופה – "עסקים".¹⁵ הפתיחה של הכתבה תיארה במדויק איך התרשם העיתונאי הבריטי מהטייקון המצרי:

אשרף מרואן מפחיד אנשים. המולטיביליאונר המצרי שעשה הון מסחר במניות בית פריזור, פלייט [עיתונות] וחברת אקסטל עוקב עתה אחרי החברה המונומנת "ברידון" ביורקשייר. הוא לא מוכן להגish הצעה. הוא אף פעם לא מגיש, אבל הוא מסוגל למכור את מנויותיו לעופות טרפ עמידים, כמו טיני רואלנד, והם כבר הגיעו. אף אחד לא יודע היכן הוא יכה בפעם הבאה. ב"סיטי" של לונדון לא עומדים בקצב שלו – הוא תמיד צעד אחד לפניהם, העסקה הבאה, המיליאון הבא. כאשר הוא עווה את הצעד הוא לא מודיע ל"סיטי". הוא שונא את השמרנות שלה ואת הכללים הבלתי כתובים [...] מסטוררי, אפלולי ומרושע הם התיאורים המקובלים של מרואן ב"סיטי". והחברים שהוא בוחר לעצמו לא עוזרים לו בזיה. הוא קרוב לקולונל קראפי מלוב ובן-דודו, אחמד קראפי אל-דם, היועץ לענייני ביטחון של לוב [שנחשד בארגון מעשי טרור באירופה].¹⁶

מרואן היה גם אחד הבודדים ב"סיטי" שזכה רשות לגינוי כמי שאינו אומראמת. ג'ון גרייפית, שמונה לנגל' חקירה רשות בעניין ניסיונות

ההשתלבות של טיני רואלנד על בית פריזר, קבוע בדורות שפרנס במרס 1984 כי "עדותו של ד"ר מרואן לא ה策ירה לי ככנה. חשתי לבטה כי אני יכול לראות בה אמת מלאה". טום באוד, מי שהביר את הביגורפיות של אל-פאיד וראולנד, קבוע כי גրיפית פסק חד-משמעות, בלשון המאפקת האופיינית לפקidot הבריטית הרכינה, שעדותו של מרואן בפניו הייתה שקר גמור.¹⁷ אך גם היא נחפה בזמנו בזיכרון. אף עד אחר מהדרים הרבים שהופיעו בפני גריפית לא זכה לגינוי כזה. מסקנת השופט החוקר נשענה על העדות שניתן מרואן, ובה ניסה לטעטש את העובדה שקנה את מנויות בית פריזר כדי לסייע לטיני רואלנד להשתלט על החברה. לשופט הוא אמר כי עשה זאת בגלל מאמר שקרה ב"סאנדי טלגרף" ואשר הצבע על רכישת המניות כהזרמנות עסקית מצוינת. להוכחת דבריו הוא הביא צילום של ג'יר העיתון. אבל מזכירותו של רואלנד העידה שלחה למרואן את הצלום על פי בקשו, והשופטקבע שהצלום שהציג בפניו מרואן לא היה אלא צילום של ג'יר העיתון המקורי שבו החזיק רואלנד.¹⁸ כאן מעניין לציין כי בעוד שמרואן הסביר כי עניינו בבית פריזר התעורר בשל חבבה שקרה בעיתון, טיני רואלנד הכחיש כי שיתף פעולה עמו כיון "שאינו מעוניין לעשות עסקים עם אשך מרואן... שהוא בלב אמי לחולין כאשר הדבר מגיע לעסקים".¹⁹ וכך יצא שאFIELD בעל-בריתו העסקי הביא את ריחו כשקדם בסביבת עסקים שבה הוגנות ואמינות הן ערכים שלא יסולאו בפז.

במאץ לשפר את דימויו הציבורי שיתף מרואן פעולה עם ג'פרי רובינסון, עיתונאי ליד ארצות הברית שכתחב באמצעותו הד-80 ספר על אנשים שלוקחים סיוכנים בעולם העסקים של בריטניה. הפרק השישי בספר הוקדש לאשרך מרואן, וניכרים בו מאמציו לשפר את הדימוי שרך בו. מרואן הסביר כי אינו רואה בעצמו "איש מסתורין" וכי כל פעולותיו מתנהלות בגלוי. לטענתו, הצעיה היא שהבריטים רואים זרים כ"מסתורין" וחמור מכך, שעולם העסקים בבריטניה אינו אוהב זרים, שאינו יכולם להיות חברים במועדון המתאים, והוא מפלת אותם לדעה. בכך ניסח מרואן להסביר, בין השאר, את

הפרטום השלילי שלו זכה בשל מעורבותו בניסיונו של טיני רואלנד להשתלט על בית פריזר. גם בשיחה עם רובינסון, ממש כפי שעה בעדות שניתן בפני החקור גריפית, הבהיר המיליאונר המצרי כל תיאום פעולות שבשתיקה עם רואלנד. רובינסון קיבל הסבר זה ונתן לו פרשנות משלו, שהזיקה עוד יותר את הרושם שגיטתו של השילית של המasd הבריטי למעורבותו של מרואן בפרשה לא נבעה משיקולים אתיים אלא מכיוון שהוא מצרי. אבל הוא לא היה יכול להסביר מדוע אותו מסד לא העמיד קשיים בפני אל-פאיד, מצרי אף הוא, במאציו לרכוש נתח ממשמעות של מנויות בית פריזר ובסוף של דבר להשתלט על החברה.

נטיתו החיובית של רובינסון כלפי מרואן באה לידי ביטוי גם בנסיבות אחרות. בניגוד לכתבות אחרות שהתרפסמו עלייו ובהן נטען כי כונה בשם "מר מות" בשל מעורבותו בעסקאות נשק בלתי חוקיות, גרס רובינסון כי זכה שם לכינוי "ילד הפלא", תוך שתיאר את עלייתו המטאורית בגיל צעיר לצמרת המצרית. מרואן מצדו הציג והסביר שגם בקריירה הפוליטית שלו וגם בקריירה העסקית הצליח בעיקר מכיוון שהיא בר-מזל.²⁰

לקראת סוף שנות ה-80 הלהקה וסקעה פרשת בית פריזר, ושםו של אשף מרואן הזוכר פחות ופחות בתקורת הבריטית. בכך תרמה גם התנהגוותו. הוא לא היה מעורב בעולם העסקי הבריטי ולא היו לו חברים אנגליים. בניגוד لأنשי עסקים אחרים שננו משורדים גדולים באזרע העסקי של העיר, למרואן היה משדר צנوع חסית ברוחב היל, רחוב קטן ברובע מייפיר האристוקרט. במרכזה חדרו שהיא מעוטרת בכמה חפצי אמנות מזרחיים, עמד שולחן העבודה עם צג מחשב שעליו רץ דרך קבוע מידע פיננסי, בעיקר מצב שוק המניות בלונדון ובמקומות אחרים בעולם. על פי העדויות השונות, גם כאשר ניהל שיחה עם מבקרים, תשומת לבו נותרה מופנית ברובה למידע שעל הצג. מרואן עצמו הסביר לא פעם כי זו דרך פעולתו. הוא אוסף מידע, מהפץ

הזהדמנויות ומתקבל החלטה מהירה כאשר מה שהוא מעיריך כזהדמנות טוביה נקרה בדרכו. כך, למשל, רכש את מלון הפאר במיאורקה. על פי תיאורו, הוא נקלע לארוחת ערב בספרד שבה תיאר איש עסקים ובבעל המלון את המלון, והביע את רצונו למוכר אותו. מרואן שאל אותו כמה הוא מבקש ווירא שווה אכן המחיר הסופי. למחמת בבוקר התקשר אליו וסגר עמו את העסקה. במקורה אחר, בסוף שנות ה-80, הוא רכש 3.2 אחוזים ממניות קבוצת הcadrogel צ'ילסי לאחר שקיבל טיפ על קר שאיש עסקים עשיר מתעניין ברכישת הקבוצה. מאז נותר מעורב בענייניה, ובשנת 2003 מכר את המניות שהחזיק לאוליגרך הרומי רומן אברמוביץ' בעסקה שהיתה אף היא נושא לחקירה. השקעתו של מרואן בקבוצת הcadrogel צ'ילסי הייתה יוצאה דופן, שכן הוא החזיק במניותה זמן ארוך יחסית. על פי רוב, הוא נהג לקנות חברות או נכסים דלא נידי, בעיקר מלונות, להשבich במהירות את עריכם ולמכור אותם מיד אחר כך.²¹

אין ספק שמרואן התעשר בלונדון, אבל המידע על הדרכו שבה עשה את עושרו ומה היה היקף רכשו אינו חד-משמעות. בריאיוןות הבודדים שנแทน הוא טען שהתחער בעסקאות מוצלחות שעשה, בעיקר בתחום עסק הדלא נידי. הוא ייחס את הצלחותיו גם לחשיבות החלטותיו וגם לאלת המזל. עם זאת אין ספק שהמקור של חלק מההון שצבר היה גם בעסקאות נשך בלתי חוקיות שנעשו בשיתוף עם ידידו בצמרת הלובית, וסביר שצד אלה הוא ידע לקחת אחוזים בעסקאות שונות שבහן לא השקיע את רכשו אך שימושו בשביב אחרים. אי-הבהירות קיימת גם בשאלת היקף עושרו. על פי דיווח אחד, עד עזיבתו את מצרים הוא הספיק לצבור לפחות פחוות מ-340 מיליון ליש"ט, בעיקר בבניינים ובתי מלון שנרכש בלונדון.²² גם אם הנתון זהה, שנשען על מקורות לא ברורים, מוגזם לחלוטין, ברור שמרואן לא הגיע ללונדון בחסרונו כייס. כזכור, חקירה שנעשתה במצדים גילתה כי כבר ב-1972 הוא החזיק שם בתיק מניות בשווי של שני מיליון ליש"ט, וסביר להניח כי מאז הגדל את הונו. התשלומים ששילם לו המוסד הגיעו בסך הכל לכמיליון דולרים וברור שבתחלת דרכו היה

סכום זה חלק מהמסדר הכספי ששימש אותו כדי להגדיל את ההנו. בקיץ 1983 העיריך מרואן עצמו, בעדות שנתן במסגרת החקירה שנייה גראפית בפרשת בית פריזור, כי שווי נכסיו הוא כ-20 מיליון ליש"ט. לאחר מותו התייחסו כל כותרות התקשות למותו המסתורי של "המיליאדר" אשרף מרואן, אף כי אין שום אינדייקציה לכך שבתווך פחות מ-15 שנה הגידיל את ההנו פי 50.

לצד פעילותו העסקית הענפה המשיך מרואן, אף כי בפרופיל נמוך יחסית, בקריירה החשאית שלו כמקור בכיר של קהילת המודיעין הישראלית. קשריו עם גורמי הצמרת המצריים לא נזקקו אף פעם, והוא הקפיד לבנות חלק ניכר מזמנו גם בקהיר, שם המשיך לשומר על יחסיו עם בני האליטה השלטונית ולטפח אותם, ושם גם היו תקופות ארוכות אשתו ושני בניו. מרואן גם לא התנזר מביקורים במדינות ערביות שונות, לא רק סעודיה ומצרים המפרץ, אלא גם סוריה. בקרים אלה, שבהם נועד עם בכיריו המשטר, הוא תמיד היה נכון לקלוט אינפורמציה חדשה שיכולה לעניין את הישראלים.

לאחר חתימת הסכם השלום ירדה מצרים למקום נמוך בסדר העדיפויות של קהילת המודיעין, אך מעמדו של "המלך" נשמר. בתוקף קשריו במצרים ובעולם הערבית, רוב המידע שהוא יכול למסור לא היה בעל ערך צבאי אלא, בעיקר, בעל ערך פוליטי. עם זאת נדרותם של מקורות ברמתו הותירה אותו, גם 20 שנה ויתר לאחר שפנה לשגרירות בלונדון, אחד מטובי הסוכנים של המוסד.

דובי המשיך להיות מפעיל של מרואן גם בשנות ה-80 וה-90. כמו בעבר, המגעים ביניהם התקיימו בלונדון, ברומא, או בפריז. מאוז רכש לו מרואן את המלון בפלמה דה מירוקה – שם גם היה לו בית – חלק מהפגשים התקיימו שם. באחד מALLE, כאשר "מלך" ו"אלכס" נועדו בסמוך למגרש גולף מקומי, הופיעה מולם אשטו של מרואן שיצאה לטיפול. בעלה של מונה, תמיד גבר מנומס, הכיר לה את דובי כאחד מידדיו והשניים לחזו ידים והחליפו דברי נימוסים.

מערכת היחסים בין המפעיל הישראלי לסוכנו המצרי לא עברה טلطלות ודרמות גדולות לאורך כל אותן שנים. במובן מסוים היא הזכירה מערכת יחסים יציבה בין שני בני זוג החיים זה עם זה שנים רבות והתרגלו זה לזה. אבל היחסים האלה לא היו יחסים אוטונומיים, ובסופה של דבר הם הגיעו לשיאם בשל אירועים שלא היו קשורים כלל למערכת שנוצרה בין "אלקס" ל"מלך". מה שהביאו לשיאם הקשר עם מרואן היו שני אירועים: פרשת יהודה גיל, וההדרפות שמקורן היה בישראל ואשר חשבו בקצב הולך וגובר את מרואן כמקור הבכיר של המוסד מצרים.

בסוף 1997, לאחר חקירה מאומצת ובעקבות חזדות שהועלו נגרו, יהודה יהודה גיל, אחד מকציני האיסוף הנחשבים והמוערכים ביותר של המוסד, כי הוא העביר במשך שנים מידיע מודיעיני כזוב מקור צמרת סורי שאותו הפעיל בכיוול. גילוי זה גרם לטלתלה בארגון, ולשותה בדיקות שנערכו לוודא כי גיל היה רק שעב שוטה בודד. כאשר נחשפה הפרשה כבר שימש דובי 27 שנים כמפעילו של מרואן. מאז 1974, ממש באותה שנה שבה גיל, לטענתו, את מקור הצמרת הסורי, היה דובי איש המוסד היחיד (למעט פגישה בודדת בין ראש המוסד, יצחק חופי, ל"מלך") שהיה בקשר אליו. באורורה הטעונה שנוצרה במוסד בעקבות חשיפתו של יהודה גיל, מערכת היחסים הייחודית הזה משכה, באופן כמעט אוטומטי, תשומת לב וחשש. לא מעתים בארגון זכרו גם כיצד ניסיונות שונים להחליף את דובי או לפחות להוסיף מפעיל נוסף ל"מלך" התנפכו אל סלע התנגדותו של הסוכן המצרי – מה שלيبة חזדות נוספים. האווירה הקשה יצרה אצל דובי, שהיה ידוע תמיד כישר, דיקין,אמין ומסור, תחושה לא נעימה כאלו הוא חשוד במעשים שלא ייעשו. אמנם איש לא הטיל ספק בקיומו של המקור ובמידע שהעביר, ובכל זאת, למען הסדר הטוב ואולי גם בשל החשש מועדת החקירה הבאה, הוחלט לננות שוב לצרף להפעלת ה"מלך" קצין איסוף נוסף.

במהלך הדיוונים לקראת הפעולה הבהיר דובי למונחים עלייו כי לדעתו, אם מטה המוסד יעמוד על שלו, יעדיף "מלך" לוותר

על המשך הקשר. ראש "צומת" באוטה קופפה וגורמים אחרים לא השתכנעו, ועל פי הוראותם הכנין דובי את המחליף המיועד למפגש. הפגישה שבה תוכנן להציג ל"מלך" את המחליף המיועד התקיימה באחד המלונות המפוארים בווינה ונטו ברומה. דובי הזמין אותו לפגישה, ובמועד שנקבע המתין לו בחדר המלון. אבל "מלך" לא הגיע. לא הייתה זו פעם ראשונה שהוא לא בא לפגישה. סדר היום העמוס שלו ולחצים הייזוניים שאותם לא היה יכול לדוחות הביאו לכך שפעם לפעם לא היה מגיע למפגשים עם "אלכס". לעיתים היה מספיק להודיע מראש ולעתים התנצל על כך בדיעבד. במקרה הזה לא הודיע. דובי חיכה בחדר כאשר נכנס, ללא הזמנה, מחליפו המיועד. הזרחה שבה נכנס, מבלי שקיבל לכך "אור יורך" מדויבי שהיה אמרוד קיבל את הסכמת "מלך" לכך, שיקפה את אווירת חוסר האמון שפשתה במוסד על רקע פרשת יהודה גיל.

על רקע כישלון הניסיון להוסיף לדובי מפעיל נוסף נתן ראש המוסד, דני יתום, הוראה להודיע ל"מלך" על סיום ההתקשרות אליו. זו הייתה הפעם הראשונה וזה קרוב ל-30 שנה שבה ניתק אחד הצדדים, ביוזמתו, את הקשר.

זמן-מה אחר כך, כאשר התבדר כי חסר למוסד מקור ברמותו של מרואן ולאחריו שאפרים הלוי החליף בתפקידו את דני יתום, נעשה ניסיון מחדש את הקשר. הלוי, שהוא בקשר טוב עם צבי זמיר, פנה לקודמו בתפקיד והצעיר שיצטרף לדובי בפגישה הבאה עמו מרואן. זמיר הסכים, אבל מרואן, מסיבותיו שלו, סירב. על רקע זה עלתה ההצעה שדובי ייזום פגישה עם מרואן ויקלט את מהלכה. דובי הסכים. הוא ייצור קשר עם "מלך", ואך על פי שזה התרפלה על עצם פניהם אליו הוא הסכים להיפגש. לצורך הפגישה קיבל דובי מכשיר הקלטה פשוט, שאותו הכנס לכיס מכנסי הגינס שלו. המכשיר אכן פעל וากף הקליט את מהלך הדיברים, אבל אז אירעה תקללה: כאשר הקלטה הגיעה לסיומה, החל המכשיר להשמיע בקול רם את השיחה כפי שהוקלטה מתחילה. שני הדוברים השתתקו במבוכה ברגע ארוך של אי-נעימות.

מרואן לא נתן סימן כי הבין מה קורה. מאז 1970, עת הציגו
לראשונה את שירותיו למוסד, הוא דרש שהשיחות ביןו לבין "אלכס"
לא יוקלטו, וזאת מחשש שהקלטות כאלה יוכל לאפשר לישראלים
לשוחות ממנה שיתוף פעולה כאשר הוא לא ירצה בכך עוד. דובי
הבטיח להימנע מהקלטות, ולמעט מקרה אחד בתחילת הדרך הוא
עמד בהבטחתו. עתה גילתה מרואן שהאדם שבו נתן אמון במשך כל
כך הרבה שנים טמן לו, במידה מסוימת, מלכודות. ודובי, שתמיד עמד
בhbטחה שלא להקליט את המפגשים, אכן ידע כי פגע הפעם באמון
שרחיש לו "המלך". במבוכה שנוצרה בחדר הוא ביקש סליחה לרוגע,
יצא לשירותים והפסיק את פעולות מכשיר ההקלטה. כשזהר, התעלם
מרואן מהתקלה ובתווך זמן קצר נפרדו השניים. הייתה זו הפגישה
האחרונה בין "אלכס" ל"מלך", וזו הייתה גם הפגישה الأخيرة האחרונה
שקיים מרואן עם איש מוסד כלשהו.

כך, כמעט מבלי משים, בא לסייעו אחד מمبرצ'י הריגול המוצלחים
בהיסטוריה. והסוף זהה היה מוכבל על שני הצדדים. מרואן,
עתה כבר באמצע שנות החמישים שלו, כבר נזקק הרבה פחות לתהווית
הריגוש שבמעשה הריגול, שלא לדבר על הכספי שכבר יותר מ-20 שנה
הפסיק להיות מניע. גם תחושת החשיבות וסיפוק צורכי האגו שלו
ששאב מעשה הריגול הלכו ונשקרו ככל שיבש מעין המידע שלו,
וערך הידיעות שהעיר לישראל הלק והצטמצם. ההחלטה הישראלית
זמנ קוצר קודם לכך לנתק את הקשר ואחר כך הניסיון מחדש במלון
ברומא היו ביטוי ברור מבחינתו לכך שהוא איבד הרבה ממעמדו
ומחשיבותו בעיני המוסד. במובן זה, אוכדרן האמון שהיה כרוך בתקלה
שאיירעה במפגש האחרון עם דובי היה בבחינת הקש ששבר את גב
הגמל.

גם מבחינת המוסד היה מקום לסיים את המבצע. כי מעבר
לביעתיות שהיתה כרוכה בהפעלת מקור כה חשוב במשך קרוב ל-30
שנה בידי מפעיל אחד, בהמשך התקשחות עם מרואן היו גלומות
גם בעיות אחרות. אפרים הלוי, ראש המוסד, לא שבע נחת מהעובדת
שהארגון שבראשו הוא עומד ממשיך להפעיל מקור צמרת למצרים,

שאיתה ישראל נמצאת ביחס שלום. הוא חש שם יתגלה הדבר היהו לכך השלכות חמורות על היחסים בין שתי המדינות. בנסיבות אחרות אולי הייתה הצדקה לנטילת הסיכון הזה, אבל ככל שחלק הזמן, יוכלתו של "המלך" לספק מידע וביתועלת הלכה והצטמזה, מחיר הסיכון הפוטנציאלי לאינטראס הישראלי כתוצאה מגילוי זהותו של מרואן כמרגל ישראלי עליה על תרומתו המודיעינית. מבחינתו של הלווי, ששמר על קשרים טובים עם כמה מנהיגים ערבים, כולל נשיא מצרים חוסני מובארק, שעמו נפגש לא פעם בכיתו לפגישות חשאיות, בחשיפה כזו היה עלול להיות כרוך גם מחיר אישי כבד. לכן סבר כי יש להפסיק את המבצע.

בשנתיים שלאחר מכן דובי אמן שמר על קשר טלפוני עם "מלך" אבל עיקר שיחותיו היו עם עזה, מזוכרתו האישית. קוץ' האיסוף של המוסד, שהוא היא הקרה כ"ד"ר לורד", ידידיו של מרואן, התעניין מאוד בשлом הבוס ובמצב בריאותו, והתברח איתה על הרגלים שונים שלו דוגמת אי-יכולתו להגיע לפגישה במועד. עזה שיתפה פעולה וסיפרה לדובי על ההחמרה במצב בריאותו של מרואן, על ניתוח המעקפים שעבר, על מחלת הסרטן שהתגלה אצלו ועל הטיפולים שעבד ואשר התישו אותו. לדובי היה ברור כי היא עושה זאת באישורו של מרואן, שהדריך שהקשר ביניהם ישמר באמצעות מזוכרתו האישית. אבל גם הקשר הטלפוני הזה בא לבסוף. בסוף שנת 2002, כאשר עוד ועוד פרטיטים שייצאו לתקורתם לקצו. דובי עשה זאת באישורו של מרואן, כאשר עוזה נטלה קשרו אליו על זהותו של המרגל המצרי ההיסטורי שהזהיר את ישראל ערבי מלחמת יום כיפור חשבו בצורה כמעט שקופה כי היה זה מרואן, צילצל דובי למשרדו. עזה נשמעה קריירה לגמרי ולא הייתה נcona עוד לדבר עם "ד"ר לורד" על הבוס. לדובי היה ברור כי מרואן החליט לנתק את הקשר באופן סופי. כך הגיעו לשיאו הקשר שהורתו הייתה בפגישה עם "אלכס" בלובי של המלון הגדול במרכזה לונדון בדצמבר 1970.

מה הניע את מרואן לשמר שנים רבות כל כך על הקשר האישי עם מפעילו, ודרךו עם המוסד, היא שאלת שכל תשובה עליה היא בבחינת השורה בלבד. אין ספק שהוא לא היה המניע הכספי. "המלך" הפסיק לבקש כסף תמורת שירותו כבר באמצע שנות ה-70, וממילא התשלומים שקיבל בעברם היו כטיפה בים מול העשור שכבר הפסיק לציבור. ברור גם כי הקשר עם המוסד ענה על צרכים נפשיים מסוימים של מרואן, בראש ובראשונה הצורך בריגושים, שההילכה על הספר הכרוכה במעשה בגידה מתמשך נגד מולדתו נתנה לה מענה. אבל סביר להניח שהקשר עם "אלכס" נתן לו דבר נוסף, שאותו לא היה יכול לקבל משום דמות אחרת בחיים. כי מרואן היה יכול לפתוח את סגור לבו בפני ידידים קרובים או בני משפחתו בכל נושא שבulous, ובכלל זה מעשי שחיתות שקיצרו את דרכו לעושר הכספי, אבל עם אף אחד מלאה הוא לא היה יכול לדבר על סודו האפל ביותר, סוד שם היה נודע ברבים, היה מביא עליו את קזו. אפילו אדם בעל נפש פתלה וערמומית כמו זו של מרואן היה זוקק לנקודת משען יציבה שבה יוכל לפrox גם את סודותיו המכוסים ביותר. ומכיון שדובי היה האדם היחיד בעולם שהוא יכול לחת לו נקודת משען כזו, הוא אכן הפך ל"כומר המודעה" של מרואן, אותו כומר, אפילו מטפורי, שלעתים גם החוטאים הגודלים ביחס זוקקים לו.

במובן זה, סביר להניח כי החלטתו של מרואן לנתק את שרירות הקשר עם דובי שיקפה לא רק רצון טبعי של אדם מזדקן להביא לסיומה את מערכת היחסים החשאית והמטוכנת שנבנה עם המוסד, אלא גם תחושת אכזבה על מה שהבין כנطישה מצד מי שבו נתן את אמוןנו שנים רבות כל כך, ואשר לא הצליח להגן עליו מפני חסיפה והותו כמרגל למען ישראל. התקלה במכשיר ההקלטה בפגישתו الأخيرة עם דובי הייתה הוכחה אחת לכך, והפרסום הפומבי של פרטיהם שחשפו את זהותו הייתה תוכורת מתמדת ליום שהליך והתגבר. מכיוון שבראשו של מרואן הייתה נטוועה מזה זמן האמונה כי אם יסויים ביוזמתו את הקשר עם הישראלים יביא עליו הדבר את קזו, יתכן שאף חש תחושה של נבגדות, כאילו מקרים של הגליות הפומביים

הוא במוסדר, שمبرיבותו כאלה או אחירות החלטת להסלולו. נראה שהחזרות אלה הביאו אותו לדוחות כל ניסיון נוסף של דובי ליצור קשר, ניסיונות שמטרתם לא הייתה להציג מידע חדש, אלא לסייע לו להגן על עצמו מפני הטענה שהלכה וסורה עליו.

אשר מרוין התגורר בדירה בקומת החמשית בבניין מפואר, Carlton House Terrace, ברחוב שקט שמשני צדדיו הוא דרך ללא מוצא המשמש רק את דייריו הרחוב. תנועת כלי הרכב המזומצמת, ומיקומו במרכז העיר, בין שדרות פאל מל פארק סנט ג'יימס, כחמש דקות הליכה מכיכר פיקדיילי, והופכים אותו למקום מגוריים אידיאלי. בימים יפים היה אשר מרוין יכול להגיע ברגל למשרדו ברחוב היל, כרכע שעה של הליכה מתונה מהדירה. אבל בראותו של מרוין שהלכה והידרכה, ובמיוחד בעיתם הלב שמהן סבל, לא איפשרו לו לעשות זאת בשנותיו האחרונות, והלמזהינה שלו, עם הנגנו הפרטני, הסעה אותו לכל מקום בעיר ומחוץ לה. הדירה עצמה כללה חדר מגורים גדול ושלולה חדרי שינה, אחד מהם, חדר השינה של מרוין, נפתח למרפסת. עוד היו בה חדר עבורה ושני חדרי אמבטיה ושירותים. בדירה היו חיפוי חן ופריטי אמנה רבים. אחד הבולטים בהם היה תמונה דיוקן גודלה של אביה של מונא, נאצר, על רקע זהוב. אף כי היא לא הייתה גודלה מאוד, נאמך מחירה של הדירה במליאונים, כ-4.5 מיליון ליש"ט להערכת מומחים, בשל מיקומה המצוין. מרפסת הדירה משקיפה אל גן פרטוי עם ערוגת שושנים צהובות הפורחות באביב, דשא ועצים גבוהים צמראת. הגן גודר לשימוש הכלמוני של דייר הבניין, וקשה לחשב על מקום טוב ממנו בלונדון כדי להיגע בו בחיים סוערים.

ומוין, שמצב בראותו אילץ אותו עם השנים להאט את קצב עבודתו, אכן הלק ונרגע. ב-2002, כאשר עבר את שנותו ה-60, החל לחשב על פרישה לגמלאות. על פי תיאוריה של מונא, אשתו, הוא הקדיש יותר זמן לנכדים ולפעילות שוניות שלא היו כרוכות בעסקים.

וכך, כמה שנים לאחר שסיים את תפקידו כ"מלך" של המוסד, החלה להתפוגג גם קרירות העסקים שלו.

אבל ההיסטוריה לא הניחה לאשרף מרואן. מאז תחילת שנות ה-90 החל עברו לאיים עליו.ומי שיצר את האיום היה לא אחר מאשר ראש אמ"ן ב-1973, האיש המזוהה יותר מכל עם המחדל המודיעיני שהביא על ישראל את הגדול באוטונותיה, אשר פרסם גרסתו על אשר אריע עבר במלחמה החל להניע את התהיליכים שהובילו בסופו של דבר למותו האלים של המרגל הטוב ביותר שהיה לה אייפעם. בסתיו 1993, 20 שנה לאחר המלחמה, פירסם אליו זעירא את גרסתו לכשל ההתרעה של מלחמת יום כיפור. במרכזה ספרו עמדה הטענה שאשרף מרואן, שהזמין בספר נחשפה אمنם רק חלקיית אך באופן שאפשר את זיהוי המלך, היה סוכן כפול שעבד בשבייל המצרים והונח את ישראל. מכאן החלה ההידרדרות במדרון החלקלק, שסופה נפילתו של מרואן אל מותו ביוני 2007.

פרק יב

הכפלתו של סוכן

בסיפור היו של אشرف מרואן, כפי שהוא עצמו שיחק אותו במשך שנים, שזרות די עלילות לפרנס כמה וכמה דרמות הוליוודיות. אבל למתוסס כאילו הוא היה סוכן כפול לשירותי המודיעין המצרי (או סדרת אישית) בנו במשך שנים כדי להונאות את מדינת ישראל ערבית המלחמה, מרואן אינו אחראי. זאת אף על פי שהרסת הסוכן הכפול אפשרה לו ולמשפחהו, וסביר להניח שגם לממשל מובארך, לחמוק מאיהנויות שנוצרה עם חטיבת העובדה שארם מרכז כל כך במצרים, בעל קשרים משפחתיים ואישיים הדוקים עם צמרת השלטון, בגין ארצו ומסר את היקרים שבוטויה לאויב הציוני.

מי שבנה את הספר הזה ומילוי היה גם האחראי העיקרי להפצתו הציבור הוא ראש אמ"ן ב-1973, אלוף (מיל') אלי זעירא. כמה עיתונאים וסופרים שקנו, באופן מלא או חלקית את גרסתו של זעירא, חרב החורים הרבים להפליא שהיו בה מלכת הילה, ואשר פירסמו אותה במשך שנים באמצעות התקשרות המרכזים, שימשו, באופן לא מודע, שלוחיו. הם היו אלה שהקנו לה הדר ציבורית כה רב, והותירו את הרושם שהמצרים אכן בנו את מרואן במשך שנים כמרגל לטובת ישראל, כדי לטמן לה פח ברגע המכريع, רגע פתיחת המלחמה.

אי-אפשר לקבוע אם זעירא עצמו אכן מאמין בתיאוריה במלואה, אך די ברור שהוא נועלה לשתו בכך שתסריר מעליו לפחות חלק מהאחריות למחדר המודיעין במהלך יום כיפור. המשנה לנשיאות בית

המשפט העליון, השופט בדיםוס תיאודור אור, שמשימש בورد בתביעת הדיבה של זעירא נגד זמיר סביב חשיפתשמו של מרואן (ראו הפרק הבא), קבע זאת בזורה הברורה כיוטר כאשר כתוב במסגרת פסק הבוררות כי "אם הסוכן היה סוכן כפול, הרי חלק מהאחריות למחדרי יום כיפור נופלת על מי שגיטו סוכן זה, אשר סייע למצרים והוניה, לגרסת התובע, את ישראל. במקרה כזה, המוסד והעומד בראשו היו שותפים לאחריות לכישלון המודיעין של ערב מלחמת יום כיפור".¹¹

מיתוס "הסוכן הכפול" לא נוצר מפני שבמערכת קשריו של מרואן עם המוסד או במידע שהעביר היה בסיס כלשהו לחדר ששימש שחקן מרכזי בתוכנית הונאה מצרים. נהפוך הוא. כל ניתוח רציני של פרשת הפעלה בידי המוסד היה מראה, לפחות נסיבתי, שהיה סוכןאמין, המקור האנושי הטוב ביותר שהוא אייפעם לקהילת המודיעין הישראלית, וכי השכיל את מדינת ישראל ממצוקה צבאית שהיתה עלולה להיות גדולה בהרבה מזו שבسوפו של דבר נקלעה אליה במהלך יום כיפור. המיתוס נוצר משומש שלאלי זעירא היה עניין לצורו אותו, והוא היה היחיד מבין אלה שהכירו את הנושא מקרוב שהיה מוקן לדבר על מרואן באופן חופשי. כל עשרות האחרים שהיו מעורבים בהפעלה של "המלך" והכירו מקרוב את החומר שמסר, סיירבו לשתחף פעולה עם העיתונאים שכתבו על הנושא מטעמים של ביטחון מקוות וביטחון המדינה, ככלומר החשש שככל פרסום בעיתונות הישראלית והבינלאומית הנגע למראן יביא לחשיפת זהותו. כתוצאה לכך נחשף הציבור הישראלי, ואחר כך גם העולמי, לגרסה אחת בלבד, גרסת "הסוכן הכפול" של זעירא, שקבעה לה אחיזה איתנה כל כך בקרב כל מי שהתעניין בנושא. ביום, כאשר רבים מפרטי פרשת מרואן הותרו לפרסום, ניתן להציג את כל הפרטים בגרסה זעירא ולהראות עד כמה היא אינה עומדת ב מבחן המציאות.

האפשרות שמרואן אינו אלא פיתויון של שירותי המודיעין המצריים עלתה על הפרק באופן אוטומטי כאשר הוא יומם ב-1970 את הקשר עם שלוחת המוסד בלונדון. חישד כזה אינו טבעי רק למודיעין הישראלי, אלא לכל ארגון מודיעין העוסק ברגען אנושי. דוגמא

בגלו החשש שיוזם הקשר ("walk in") עלול לעשות זאת – לubeוד כביכול בעבר ארגון המודיעין שלו מתנדב אך בפועל לשרת את ארגון המודיעין של ארצו – אנשי המקרה נוטים להיזהר כל כך מפני מתנדבים. במקרה של מרואן, הן ייחסו המשפחתי הנקה העובדה שהוחזק לעבוד בלשכת הנשיא נאצר שלאליה התנקז כל המידע הרגיש במצרים, הפכו אותו לנכס ובייערכ מלכתחילה, ובמקביל גם לסייע ביטחוני ובי-משמעות. לפיכך נבדקה מהימנותו בשבע עניינים לאורך כל התקופה שבה הופעל בידי המוסד. בחלקן התבססו הבדיקות על מכודה סמוכה של חוליות לוחמים של המוסד, בחלק מה막רים בפיקודו של צבי מלחין, שנגנו לעקב אחר תנועותיו של מרואן כאשר היה מחוץ למצרים כדי לדאות עם מי הוא בא ב מגע ובאיו נסיבות. רבות גם במפגשים עם מפעליו מהמוסד.

בנוסף, מהימנותו נבדקה גם בידי אנשי מקצוע, בעיקר קציני אמ"ן שלא היו מעורבים בהפעלו ולכן לא נחשדו בחוסר אובייקטיביות, שעברו בקפידה על המידע שהעביר שהשואה לידיות שהגינו למערכת מקורות אחרים או השוו את האירועים שכבר קרו לדיווחיו על אותם אירועים לפני שairעו. תשומת לב מיוחדת ניתנה למסמכים שהעביר, דוגמת תוכנית המלחמה המצרית. אלה נבדקו לא רק מול מידע מקורות אחרים של המוסד ואמ"ן, אלא גם מול תרגילי "תחריר" לצילחת התעלה וכיבוש סיני שהצבא המצרי הנג להנלה דרך שגורה פעמיים בשנה, במטרה לבדוק אם מתחוה התרגיל עולה בקנה אחד עם המתחה של תוכנית המלחמה.

כל הבדיקות העלו שה מידע שמרואן מסר היה מדויק לממרי. אפילו זעיר ציין בספרו על המלחמה, ובצדוק, כי " מבחינת התכונון המבצעי של הלחימה, האויב לא הפתיע את צה"ל. להיפך: תוכניות האויב בפירוט מלא, היו ידועות לצה"ל שנה וחצי לפני המלחמה, וכך

שהיה סיפק בידו להכין תכנון מבצעי שיהווה תשובה נאותה לתוכנו האובי.² זעירא לא צין, משומס-מה, כי את תוכניות המלחמה עצמן העביר מרואן, אותו מקור שלטענתו הונח את ישראל. ומרואן סיפק את תוכניות המלחמה כמה וכמה פעמים, שהרי בכל פעם שהמצרים שינו או עידכו אותו הוא העביר את גרסתهن החדשה.

הראיה הטובה ביותר למהימנותו של "המלך" בעניין זה היא העובדה שב-6 באוקטובר 1973, כרבע שעה לפני שפרצה המלחמה, הוציאאה מחלוקת המחקר את לקט המודיעין שהתחבש על הדברים שמרואן מסר לצבי ומיד כמה שעות קודם לכן במפגש בלונדון. כזכור, הלקט קבוע באופן הכרוך ביותר שהיעד המצרי הוא "כיבוש הגדרה המורוחית של התעללה תוך מאיץ לתפיסת שטח מזרחה לה בעומק של עשרה קילומטר ולאור התותצות ייקבע המשך. בכל אופן, אין כוונה להגעה בשלב ראשון למציגים".³ זאת הייתה המלחמה האמיתית. אם מרואן היה סוכן מצרי שנעוד לבנות כסוי כדי להונאות את ישראל, הרי ברגע האמת, הרגע שבו יצא מצרים למלחמה שתותצאותה יקבעו את עתידה לשנים רבות, הוא היה צריך ליצור את ההונאה. לשם כך, על פי תיאוריה זו, הוא נבנה במשך יותר משלוש שנים. אבל כל פרט בתוכנית שמסר במפגש עם זמיר ודוביليلה שלפני המלחמה, אותה תוכנית שאת פרטיה העביר כבר כמה שבועות קודם לכן, התרברר כנכון, ובתוך פחות מ-20 שעות עצר הצבא המצרי כמו קלומטרים מהתעללה, אף על פי שלא עמד מולו שום כוח ממשמעות של צה"ל שהיה יכול למנוע את התקדמותו מזרחה. למרבה הצער, זעירא לא התייחס בספריו לעובדה שאת המידע בעל הערך המבצעי הזה סיפק מרואן, וכך גם לא ברור כיצד הוא יכול ליישב עובדה זו עם טענתו שהוא סוכן כפול. אמנס בריאין שנותן לדין מרגלית, עם זאת המהדורה החדשנית של ספרו, אמר שלא מרואן הביא את תוכנית המלחמה המצרית אלא מישחו אחר, אבל בנסיבות זו הוא לא אמראמת. למרבה הצער, הוא לא תוקן במהלך הריאון בידי המראיין, שכנראה לא היה בקיा מספיק בפרטיהם.⁴

הניסיונו להמעיט בתרומה האמיתית שהביא מרואן להתוכנות

זה"ל למלחמה וליכולתו להתמודד בהצלחה עם הצבא המצרי כאשר זו פרצה, היה רק פן אחד, ומובלע למדוי, במאז"ל "להכפיל" את הסוכן. טיעונו המרכזוי של זעירא – טיעון העולה בחוט השני גם במאמריו של העיתונאי רונן ברגמן בעיתון "הארץ" ואחר כך ב"ידיעות אחרונות", ובספריו של ההיסטוריון ד"ר אהרן ברגמן, שפירסם כמה מחקרים על מלחמות ישראל-ערב באנגליה – מתחבס על מה שלטעתן זעירא היה מידע הונאי שמרואן העביר לישראל. על פי גרסת זעירא, בשל המידע הזה נוצר הכשל המודיעיני שתוצאתו הייתה כפולה: היעדר התרעוה על המתקפה הערבית ממש עד הרגע האחרון, והציפייה, שנשענה על המידע שמרואן העביר בראש המוסד בלונדון ב-5 באוקטובר, שהמלחמה תפרוץ בשש בערב בעוד שבפועל היא פרצה בשתיים בצהרים.

על פי גרסתו של זעירא, חדרו שמרואן לא היה אלא סוכן כפול התעורר לאחר פרסום ספרו של רטכ"ל הצבא המצרי במלחמה, סעד אל-דין אל-שאולי, החזית התעללה (שהתרפס בערבית ב-1987), וספר זיכרונותיו של ראש אגף המבצעים המצרי במלחמה, פילדמרשל מוחמד עבד אל-ע'ני אל-גמאси (שיצא לאור בערבית ב-1989 ובאנגלית ב-1993). עד אז, כך עולה מדבריו של זעירא, היה אפשר לדאות בהתרעות המלחמה שמרואן בדצמבר 1972 ובאביב 1973 ואשר הגיעו בצורה של דיווחים, חלקים כתובים וחלקים בעל-פה "אך כולם ללא מסמכים מסוימים", פרי טעות. אולם פרסום המקורות המצריים המוסמכים על המלחמה הראה, לטענותו, כי ההתרעות האלה היו פרי הונאה מכוונת. זאת, כיוון שמספריהם של שאולי וגמאסי עולה שהישיבה היחידה ל蒂יאום המלחמה שקיימו הנהגות הצבאיות של מצרים וסוריה התקיימה בחשיי ב-21-23 באוגוסט 1973, וקודם לכן לא הייתה הסכמה בין שתי המדינות על המועד המדויק של המלחמה. מסקנתו של זעירא מכך היא חדה וברורה: "מכאן עולה בבירור שככל הידיעות שנבעו מן 'המידע' ומרואן ככינויו בספר של זעירא] על תاريichi של מלחמה אפשריים לפני כן היו הונאה!"⁵

בשוליו הדברים ראוי לציין כי גרסתו זו של זעירא אינה מדוקת.

שאזורלי, שזיכרונוותיו הם המפורטים ביותר בנושא, כתוב שב-23 באוגוסט נקבעו מועדי מלחמה טנטטיביים (7-11 בספטמבר ו-5-10 באוקטובר), ושההחלטה הסופית על פתיחה המלחמה ב-6 באוקטובר נפלה במהלך פגישה סודית של אסד וסאדאת תוך כדי הכינוס שקיים עם המלך חוסיין בקהיר ב-12 בספטמבר. על התאריך עצמו נמסר לאנשי הצבא המצריים רק ב-22 בספטמבר.⁶ על פי גמאси, ההחלטה התקבלה במהלך ביקור של סאדאת בدمشق ב-28-29 באוגוסט.⁷

כדי להוכיח שמן ההכרח שמרואן ידע את מועד המלחמה המתקרבת, מביא זעירא את הדיווח על הפגישה שסאדאת קיים עם המלך פיטסל במהלך חודש אוגוסט. הדיווח, הלקו מהביבוגרפיה של שר הנפט הסעודי שייח' אחמד זכי יmani שכותב העיתונאי ג'פרி רובינסון, אותו עיתונאי שפירסם פרופיל אחד של מרואן ב-1986,⁸ מתבסס על עדות שננתן לסופר אשר מרואן עצמו. על פי עדות זו, מרואן היה האדם הנוסף היחיד בחדר כאשר סאדאת הבahir לפיטסל כי המלחמה "תפרוץ בקרב, מאד בקרב, אף כי לא צין תאריך".⁹ לטענותו של זעירא, מרואן לא דיווח למוסד על הפגישה עם פיטסל. כדי לבסס עוד יותר את תיאוריותו "הסוכן הכלול", הרגיש זעירא כי "בעשרה ימים אחרי שמקדרי צבאות מצרים וסוריה קבעו את תאריכי המלחמה האפשריים, 'המידע' שהגיע ל'מוסד' אמר שסאדאת דחła את המלחמה לסוף השנה!"¹⁰

עד עתה לא ניתן פומבי מספיק לאיכות המידע שמרואן העביר לישראל ולתרומה, לאורך שנים, שהמידע זהה תרם. בכך גם קשה היה למי שהתחנין בנושא, אך לא הכיר את כל פרטיו שנותרו סודיים, להבין את עומק החדרה שהציגו ארגוני המודיעין הישראליים לבני עשיית המלחמה המצרית באמצעות "המלך". לעומת זאת היה ידוע היטב, שמרואן היה זה שבזכותו התרעתו ב-4 וב-5 באוקטובר ישראל לא הופתעה לחולטיין כאשר פרצה המלחמה. התרעות אלה היו אפוא ההוכחה הטובה ביותר לכך שהוא לא היה סוכן כפול, שהרי אם היה כפול, מודיעו התריע על מלחמה כאשר זו אכן באה. כדי להתמודד עם אתגר זה עשה זעירא שימוש סלקטיבי מאוד בחומר שעמד לרשותו, תוך

הדגשת כל מה ששירות את תיאורית "הסוכן הcpfول" והתעלומות הן מהמידע שסותר אותה הן מההיגיון הבסיסי ביותר שהופך את התיאוריה לחסרת שחר.

הנitorה שהציג זעירא מתבסס על שלושה טיעונים עיקריים: ראשית, מה שהסביר את מtan ההתרעה כ-40 שעות לפני פרוץ המלחמה הייתה "הערכת המטכ"ל המצרי [לפיה], ההתרעה של 48 שעות או פחות לצה"ל לא היה בה כדי לשנות את התוכניות המצריות, כי הערכתם הייתה שבתוך 48 שעות לא יצליח צה"ל לגייס את כוחות המילואים ולהעבירם לחזית המצרית." שנייה, ההתרעה שניתנה 40 שעות לפני פרוץ המלחמה הייתה "התרעה כללית, למروת שהסוכן המודיע ידע בדיק את היום והשעה שנקבעו להתקפה." ושלישית, ההתרעה האחורה שהעביד מרואן, ולפיה מלחמה תפוץ מחר הייתה הטעה "בכוונה תחילתה בקשר לשעת התחלת המלחמה (00:18:00 בערב במקום 14:00 אחר הצהרים)."¹⁰

את מסכת הדברים אשר מצבייה בצורה מפורשת על כך שכל פרשת התנדבותו של מרואן לרוגל בשבייל ישראל לא הייתה אלא מהלך הונאה, סיכם זעירא בצורה הבאה:

עוודו ואיש אמונה של סדרת נשים מצרים, שהוא גם חתנו של גמל אל עבדול נאצ'ר, מופיע לאור יום בשגרירות ישראל בלונדון ו"מתנדב" לשרת את ישראל. הוא מספק מסמכים אמיתיים ובawei'לי חשיבות ממש תקופה ארוכה. לקרה Sofi 1972 הוא מתריע על כוונת סדרת לפתוח במלחמה "לפני סוף השנה". המלחמה אינה פורצת. באביב 1973 הוא מתריע, שבאותו מראש, על מלחמה העומדת לפרוץ באפריל או מא'. בצה"ל נערכים למלחמה ומגיסים מילואים. המלחמה אינה פורצת. באוגוסט 1973, כשישה שבועות לפני המלחמה, הוא מודיע שהמלחמה נדחתת לסוף השנה. הכוונות בצה"ל יורדות. 40 שעות לפני המלחמה הוא שולח הודעה ההתרעה, שלפי הבנתו של ראש המוסד היא אינה קונקרטיבית ולא מצינית

תאריך. יתר על כן, הוא מבקש להיפגש עם ראש המוסד, אך לא מיד. הוא דוחה את הפגישה ללילה שישי-שבת, כ-12 שעות לפני פתיחת המלחמה, ומוסר כי המלחמה תפרוץ בשבת בשעה 18:00.¹¹

כל הדברים האלה כבר הוצגו בmahdora הראשונה של ספרו של עירא אשר יצא לאור ב-1993. ב-11 השנים שהלפו עד יציאתה של mahdora השנייה של הספר, נחשפה זהותו של מי שכונה בmahdora הראשונה ה"מידע" מבלי שאונה לו כל רע. כמו רבים אחרים גם עירא ראה בכך הוכחה לצדקת התיאוריה של "הסוכן הכלול". לא פלא על כן שבmahdora החדרשה הוא הוסיף את "אחרית הדבר" הבאה:

שנתיים עברו מאז התפרסםanganlia שבו של אשף מרואן כסוכן ישראלי. עיתוני מצרים חזרו ופירסמו ידיעות אלה בהרחבה. למורת זאת אשף מרואן לא נחקר ולא נעצר. הוא ממשיך לבקר במצרים באופן קבוע, ויש לו בית בקהיר. בתו נשואה לבנו של עמרו מוסא, לשעבר שר החוץ המצרי וכיום מזכ"ל הליגה הערבית, שנחשב לאחד האויבים המרים והקולניים ביותר של ישראל למצרים. אני משאיר לקורא הנבון להסיק את מסקנותיו.¹²

ולסיקום חלק זה, השורה התחתונה של עירא היא זו: "לנוח זה את אני קובע *ש'המידע* שירת את תוכנית ההונאה של נשיין מצרים, ייתכן לפי הנסיבות האישית של אנוואר סאדאת עצמו".¹³

פרשת הפעלהו של אשף מרואן ואחריותו לכשל המודיעיני במלחמת יום כיפור תפסה מקום מרכזי במחקריהם של שלושה חוקרים של המלחמה. הווארד בלום, עיתונאי וסופר אמריקני שפירסם כמה רבי-מכר, הוציא לאור ב-2003 את ספרו על המלחמה ושם התייחס

בהרחבה לחלקו של מרואן בתנאי הפתיחה שלו.¹⁴ בתייאورو את פרשת מרואן, תיאור בעיתי במידה לא קטנה,¹⁵ נתן בלוט מקום מרכזי לתיאוריות הסוכן הכפול של זעירא, תיאוריה שמננה הושפע מאוד בעקבות ריאיון ארוך שקיים עמו בישראל. אמנס בספרו לא קבע בלוט חד-משמעות שמרואן היה כפול, אבל כוורתה טוותת מאמר שפירסם "The Double Agent: that Fooled Israel". ככלומר, "הסוכן הכפול שיטה בישראל" ובראיון שקיימה עמו אילנה דין בתוכנית "עובדת" על הפרשה, הוא קבע בצוורה הבורווה ביותר:

הוא [מרואן] הפיז בכוונה תחילתה את המידע הזה [שעת ה"שין"] השגואה של פרוץ המלחמה]. המפתח למגל יUIL, לסוכן כפול YUIL, הוא לחת מספיק אינפורמציה כדי לשכנע את הצד אשר לו אתה מעביר את האינפורמציה שיש לך משחו בעל ערך לחת [...] מה שהופך את הספר הזוה לכל כך חשוב ומשמעותי הוא הנזק שהוא גרם לו לסוכן כפול. אני מתכוון לכך שמדינת ישראל הייתה, הלכה למעשה, בסכנה. השמדת "הבית השלישי" [...] הייתה עניין קרוב. ואם הוא שיחק תפקיד בכך, אם המודיעין הישראלי הולךשולל על ידו, זה משחו שלא נגע רק לעבר אלא משחו לישראל צריכה להתעמת עמו עכשו ובעתיד.¹⁶

החוקר השני שעסוק בנושא בהרחבה הוא ד"ר אהרן ברגמן, ישראלי המלמד במחלקה ללימודי מלחמה בקינגס קולג' בלונדון. ברגמן כתוב כמה ספרים על הקונפליקט הישראלי-ערבי, ובמהדורה الأخيرة של ספרו שעוסק במלחמות ישראל הוא מסכם את מסכת הדברים שמכוחה, לדעתו, כי מרואן שירת את המצרים.¹⁷ ראשית, הוא העביר לישראל חומר רב ואוותנטי על כך שמצרים אינה רואה עצמה מסוגלת לצאת למלחמה מבלי שייעמדו לרשותה מטוסי תקיפה ארכוי טוח וטילוי קרקע-קרקע. הקונפסציה הזאת, שאכן שיקפה את תפיסת המלחמה

המצרית בזמננו, ננטשה כאשר סדרת החלטות ל יצא למלחמה כליה מהמתין לנשך נוספת, אבל מרוואן, "שהיה חייב לדעת על כך, לא הודיעו לישראלים על השינוי במדיניות".¹⁸ שנייה, הוא התריע שתי הטרעות שווה על מלחמה בסוף 1972 ובאביב 1973, ואלה, ביחיד התרעת האביב, הביאו לגיוס מסיבי של צבא המילואים מבלי שפרצה מלחמה. על כך מוסיף ברוגמן: "כיום אנו יודעים ששסדרת לא התכוון לתקוף את ישראל באפריל-מאי 1973 ושהධיווח של הסוכן הכלול של המוסד נועד לגרום לאזעקה שווה כחלק ממבצע ההונאה".¹⁹ ושלישית, כאשר הוא נפגש עם זמיר בלונדון והודיע לו כי מלחמה תפרוץ מהר, הוא היה חייב לדעת שההטרעה לא אפשר לzechel לגייס את צבא המילואים במועד, והוא גם הטעה את זמיר ביחס לשעת הפתיחה באש – שיש בערב ולא שתים בצהרים.²⁰

במבט לאחר ר' ברוגמן אمنם חזר בו מעט מהקביעה הבוטה שלפייה מרוואן היה ממש שנים סוכן כפול, אבל השורה התחתונה שלו לא השתנתה:

אני לא אוהב את השימוש במונח "סוכן כפול" ביחס לאشرف מרואן. ואת, כיון שכאשר אנחנו שומעים את המונח "סוכן כפול" אנחנו חושבים מיד על "המלחמה הקרה". אשרף מרואן עבר הן בשבי מקרים הן בשבי ישראל. הוא עשה זאת, לדעתתי, לא רק בעבור בצע כסף, אבל גם לא ממניעים אידיאולוגיים או משהו דומה, אלא פשוט כיון שהוקסם ממשחק הריגול. זה מסביר גם מדוע הוא נמצא לעבוד בשבי אחרים – האיטלקים, הבריטים וכו'. יכולתי לראות את אהבתו למשחקי הריגול גם ביחסים שהיו לי איתו ממש חמיש שנים. מילוט הקוד בהן השתמש בשיחות הטלפון, והטريقם הקטנים (...). אבל אחרי הכל, כשהגע רגע האמת והוא היה צריך לבחור בין ישראל למצרים, הוא בחר בצורה ברורה למצרים, כיון שבסתופו של דבר הוא היה מצרי ושם גם הייתה מונחת נאמנותו.²¹

החוקר השלישי, מי שמצווה בישראל יותר מכל עם פרשת מרואןומי שקבע בעצם את הנרטיב המרכזי שלה בדעת הקהיל הישראלית, הוא העיתונאי ד"ר רונן ברגמן, ביום איש "ידיעות אחרונות" וב吃过 כתוב בעיתון "הארץ". ב-17 בספטמבר 1999 פירסם ברגמן במוסך "הארץ" כתבה מורתת שחשפה חלקים חשוביים ולא ידועים מפרט הפרשה.²² הכתבה, שטבעה את הכנוי "בבל", הציגה לראשונה, אף כי לא באופן מדוקדק, את הדרכן נוצרה הקשר עם מרואן והוחلت על גיוסו, ותיארה בצורה הוגנת למדי את טענותיו של זעירא מול טענות הנגד של איש מוסד בכיר שלא היה יהודי (אבל לא היה צבי זמיר, ששימר להתראיין לכתחבה). בכתבה הובא גם הסיפור של ניסיון הפיגוע במטוס "אל על" ברומא חודש לפני פרוץ המלחמה. גם עיון לא מדויק במקור לסיפור זה בכתבה, זיכרונות הנספח הצבאי ושגריר מצרים בלבוב ב-1973, היה מעלה את שמו של מרואן כמו שטיפל בפעולה מן הצד המצרי ומילא גם כמי שהכשיל אותה והביא למאסר המכuzziים. בעזם הקישור בין הפעולה למשעי הריגול של "בבל" היה גלום רמזו ממשמעותי להווית האמיתית של המקור.

התיחסותו הרחבה הבאה של ברגמן לנושא היתה כאשר פירסם, עם גיל מלצר, את רבי-המכר שלם על המלחמה ב-2003 ומהדורה נוספת נופפת ומורחבת של הספר שיצאה ב-2004.²³ גם כאן זכתה תיאורית "הסוכן הכלפול" לניתוח אובייקטיבי יחסית, תוך חזרה על עיקרי הטיעונים של זעירא מול טיעוני-נגד של אחרים שהכינו את הפרשה ושללו את תיאורית "הסוכן הכלפול" על הסף. סביר להניח שסיבה חשובה לגישה האובייקטיבית הזאת הייתה העובדה שברגמן ומלצר ייחסו בספרם למרואן את ההטרעה שקיבל ראש המוסד ב-12 באוקטובר, סוגיה שכבר נדונה כאן, על אף שהמצרים מתכוונים לצאת למתקפה נופפת בחזיות סיינি.²⁴ אמנם השנים טעו כאן כיוון שההידיעה הגיעה ממקור אחר, אבל דוקא הטעות הזאת מצבה סימן שאליה לגבי איות הניתוח שלהם, שהרי לא ניתן שהמצרים יעשו שימוש בסוכן שלהם שעבד כביבול לטובת המוסד כדי להודיעו מראש לצה"ל על הכוונה לבצע מתקפה כוללת בסיני יומיים לפני שזו יצאת לדרך. כמובן זה

די היה בידיעה הזאת לנתק לחתוטין את תיאוריות "הסוכן הכפול". אבל השנים נמנעו מלהתמודד גם עם שאלות קשות אחרות, כאשר שאלת התבוסה על מידע מוטעה, דוגמת השאלה מרועב ב-5 באוקטובר בלונדון התריע מרואן על כך שלמלחמה עומדת לפרוץ כאשר המצרים ידעו שהישראלים עדרין לא מבינים שהמלחמה מתרגשת עליהם, ומדובר, אם היה אכן "סוכן כפול", הוא העביר למפעיליו במוסד את תוכנית המלחמה האמיתית של המצרים, זו שהוסתרה מן הסורים ואשר שימוש נבון בה היה יכול לתת לצה"ל יתרון ממשמעות על הצבא המצרי בשלב הראשון של המלחמה.

נטיתו של ברגן לעבר תיאוריות "הסוכן הכפול" באה לביטוי ברור יותר במאמרים שפירסם על אשף מרואן בעיתון "ידיעות אחרונות". כך למשל, במאמר שפירסם עם גיל מלצר עבר שנת ה-30 לאחרונות. כך למשל, במאמר שפירסם עם גיל מלצר עבר שנת ה-30 לאחרונה. נאמר כי "רבים ובראשם ראש אמ"ן דאז, אלוף (AMIL) אליו זעירא, מסכימים עם [אהרן] ברגן כי 'בבל' היה סוכן כפול, פשלה אדריה ומתחמת של המוסד, שהביאה למעשה להפתעה המוחלטת ביום כיפור".²⁵

השאלה אם יש באמת "רבים" הטוענים טענה זו היא, במקרה הטוב, שנوية בחלוקת. כפי שכבר צוין כאן לא פעם, כמעט כל מי שמכיר את הפרשה מקרוב וזכה לדאות את המידע שהעביד מרואן, משוכנע שהוא לא היה יכול להיות כפול. יוצאי הדופן הם זעירא ובמידה מסוימת בנדמן (שהרי פעם לא דיבר על כך בפומבי), שני האחראים הגדולים ביותר לכשל המודיעיני ב-1973. תיאוריית "הסוכן הכפול" שירתה את עניינם שכן היא הפכה אותם לקורבנות ההונאה המצרית שבנה את אחד הסוכנים הזרים הגדולים ביותר בהיסטוריה, ודיללה את אשמתם האישית למחדל המודיעיני על ידי הטלת האשמה גם על אנשי המוסד שכשלו בזיהוי הנכס המודיעיני הגדול ביותר שהיה להם – מקורם כפול.

לגופן של טענותיו כי רבים סבורים שמרואן היה כפול, רונן ברגן מביא שתי עדויות שאכן כך היה הדבר. האחת היא עדותו של צבי מלחין, מגדולי אנשי המבצעים במוסד, מי שאיבטה חלק גדול

מהמפגשים עם מרואן ועמד בראש חוליות שעקבו אחריו. העיתונאי אורי דן, ידידו הטוב של מלחין, כתב כי מלחין אמר לו לא פעם כי מרואן "היה השותף של הנשיא אנוואר סאדאת ויחד התחלקו במאות אלפי הדולרים שהמוסד שילם לו... רأיתי אותו מסתובב בלבנון עם הלווחת של שגרירות מצרים, וכך בא להיפגש איתנו, ללא פחד, ללא שום אמצעי ביטחון. רأיתי אותו מבלה בפריזו במלון 'ז'ירוז' החמיישי' בחברת רעייתו של סאדאת ג'יהאן ובתה – ולא האמנתי לו מהרגע הראשון. כך מתנהג סוכן שלנו ב策מרת המצרים? זה היה חילך ממשחק ההונאה של סאדאת".²⁶ על כך אמר צבי זמיר שלמלחין אمنם היה אדם נפלא, אך לא ידע דבר על מה שהתרחש בין מרואן למפעליו ועל איכות החומר שהעביר. וככפי שכבר תואר כאן, למרואן אכן היו קשרים אישים הדוקים עם ג'יהאן סאדאת, והעובדה שהשניים נהגו לבנות יחד לא הייתה סוד אף פעם. כמו כן מרואן היה חייב גם לחשוד שהישראלים עוקבים אחריו, ולכנן אם באמת היה סוכן כפול, אין זה סביר שהוא מתנהג ב策ורה שתסיגר זאת לעיניים ישראלית ב策ורה ככך ברורה. נראה על כן שלמלחין, אם אכן אמר את אשר אמר, טעה.

כך גם באשר לטענותיו של רפי מידן, איש מוסד רב-מעלים אכן הוא. מידן, שהיה, בתפקיד תפקידו כראש שלוחת המוסד בבריטניה, בתמונה המפגש בין זמיר למואן בערב שלפני פרוץ המלחמה, סיפר כי מרואן הגיע "במכונית שרד בוהקת עםلوحיות זיהוי דיפלומטיות של שגרירות מצרים". היהו של מידן היה ברור שירות המודיעין הבריטי עוקב אחרי מרואן, הוא שאל את עצמו כיצד יהיה שמרואן לא חשש "מכן שירות המודיעין של בריטניה יידליפו למצרים כי הוא נפגש עם בכירים ישראלים? אלא אם כן המצרים ידעו מAMILא על הפגישה המדוברת".²⁷ גם כאן סביר להניח שלו מרואן אכן היה שלוח המודיעין המצרי, הוא לא היה מסגיר זאת לידי הישראלים ב策ורה מטופשת כל כך, שהרי הוא ידע שאנשי המוסד מחכים לו, מאבטחים את מקום המפגש ווראיו שיראו אותו כאשר הוא מגיע במכונית שרד מצדית.

ברגמן גם גורס שאברהם שלום, "ראש השב"כ לשעבר, הידוע

בכישרונו לאטר מרגלים שתולים של האויב... סיפר בשיחה עם מקורבים לפני שנים מספר כי ראה את תיק הפעלה של 'בבל' וכי הוא משוכנע כי אכן מדובר בסוכן כפול, מתחילה הדרך.²⁸ בתקותה שנייה לתי עם אברהם שלום הוא מסר כי "לא היה מעורב בפרשא כלל... מעולם לא התראין על נושא זה, ולא חיווה דעתו על כך".²⁹ התייחסות נוספת של רונן ברגמן לפרשה הייתה באביב 2005. הפעם היא הותירה מעט מאד ספק בכך שתיאוריית "הסוכן הכפול" מקובלת עליו. בעקבות אידוע פומבי ששודר בטלוויזיה המצרית ובו נראה אשף מרואן מתחבק עם נשיא מצרים חוסני מובארק, הוא כתוב:

מאז המלחמה ועד היום לא הבינו בתחום ישראל האם "בבל" היה אכן הסוכן הטוב ביותר שלנו בקהיר – שrok בשל הקונספציה המוטעית שבה אחזו ראשי אמ"ן לא הצל אוננו בזמן מפני המלחמה הנוראה ההיא – או שהוא היה כל השנים סוכן כפול, שפועל למעשה בשירות המצרים, בורג מרכזי בתוכנית ההונאה של הנשיא סאדאת, והעביר את האזהרה לישראל רק כשהיה מאוחר מדי.

והנה, בתמונות המתפרסמות כאן לראשונה, עומד האיש הזה, 31 שנה אחריו, לוחץ בחום את ידו של נשיא מצרים, מול המצלמות, בטקס לכבודו "הניצחון על האויב הציוני" ומלווה אותו לטקס להנחת הזר על קברו של הנשיא נאסר. יותר לא נותר כל מקום לספק: כך לא היה נהוג הנשיא המצרי בכגד גדול ביותר שידעה מצרים מעודה. תמונה אחת שווה אלף ויכוחים מלומדים.³⁰

כאן ראוי לציין כי בניגוד לקביעתו של ברגמן, מוחמד חסני הייל, בכיר עיתונאי מצרים שנכח באירוע ושותח עליו עם נשיא מובארק, ראה אותו אחרת. מובארק, על פי הייל, הופתע לראות את מרואן בטקס וציווה על אנשיו לlolתו החוצה מיד. למחמת עוז מרואן את

מצרים וחזר לונדון. בעקבות אותה פגישה הוצאה הנשיה מובארך הוראה שאסורה עליו לחזור למצרים.³¹

מוותו המסתורי של מרואן בלונדון ביוני 2007 לא ריפה את ידיו של ברגמן מלהמן בתיאורית "הסוכן הכפול". דווקא לאחר מוותו העלה בכתבבה גדולה עשר סיבות מדוע סביר להניח שמרואן שימש מכשיר הונאה בידי המצרים. הסיבות עצמן נתנו ברובן עד דק בכתביו של זעירא ובכתבות קודמות של ברגמן עצמו. אבל כיוון שבניגוד למנהגו בעבר ברגמן נמנע הפעם מלהעלות גם טיעוניינגד שמסבוריים מדוע אין זה סביר שמרואן היה כפול, הוא הותיר את הרושם שהוא שלם יותר ויותר עם התיאוריה של זעירא. סביר להניח שגיטתו זו של ברגמן נשענה גם על התרשםותו מהמאץ המצרי להציג את מרואן כמו שעשה שירותים סודיים חשוביים למען מצרים. בין השאר כתב: "לאחר מות מרואן העיריך גורם הבקיא ברזי השלטון המצרי כי 'מהאופן שבו יטפל הממסד המצרי בגופה ובלוויתו אפשר יהיה ללמוד הרבה ריבות על הפרשה', ואמנם התנהלות המצרים לא הטילה ספק: מרואן זכה לכבוד שכודדים זוכים לו".³² ברגמן נשאר איתן בדעתו גם שלוש שנים אחר כך. בכתבבה שעשה על יהודה גיל, איש המוסד שנמצא אשם בכינוי מידע מודיע שקיבל מכיקול ממוקור צמרת בסוריה, הוא כתב בהתייחסו למוקור שגיל הפעיל: "למוסד כבר היו סוכנים ספרדים כאלה בתולדותיו. הידוע שבhem היה אشرف מרואן, הסוכן שכונה 'המלך', ראש לשכתו של נשיא מצרים לפני מלחמת יום הכיפורים, שלימים התברר כי הכשיל את ישראל ברגע המכריע ושימש סוכן כפול".³³

לשולשת החוקרים הגורסים כי מרואן היה סוכן כפול נוסף שמעון מנדרס. בספרו הגייחאד של סאדאת הביא מנדרס שורת נימוקים והוכחות שיכנעו גם עיתונאים רציניים כי מרואן היה כפול.³⁴ מעטפת התיאוריה של מנדרס היא תרבותית:

תרבות השקר וההונאה במצרים,ימה כימי ארץ היאור. השקר וההונאה זורמים במיל הנילוס כבר 7,000 שנה, כפי שנוהגים

מצרים בכיריהם להתריבור על מצרים כערש התרבות האנושית. בלשון אمنם ציורית אבל מתררת את המציאות בחיי היוםום, אפשר לומר: מכיוון שהשקר וההונאה הם חלק מהמרכיב ההיסטורי של מי הנילוס – תרבות השקר וההונאה ספוגה בדמו של כל מצרי מאז הפעוללים של חרטומי מצרים העתיקה ועד היום.³⁵

על בסיס תפיסה זו, שלא מתייחסת כלל לרמת התהוכום ללא תקדים שדורש מבצע הונאה דוגמת זה המוחש למראן, רמה שבودאי חסרה לשורת המודיעין המצרים, יצחק מנדרש שורת עובדות בכיכול, שיחות דמיוניות בארכע עיניים בין סדראת למראן ומכלול גורמים נוספים, שלהם הוא אינו מביא שום מקור של ממש, שהרי עד היום אין שום מקור למצרי המתאר פרשה זו. מנדס, המציגת רכבות על ידי ד"ר אורן מלשטיין, השתלב היטב בתיאוריות הקונספירציה של מלשטיין, הגורסת שמאחורי הפatura יום הциיפורים עמדה מזימה לה היו שותפים קיסינגר, סדראת ודיין, שנועדה להביא למלחמה קטנה שתכשיר את הדרך להסדר מדיני. אין זה המקום להיכנס לדיוון בסוג זה של תיאוריות. לקודם המעוניין בביטחון עליהן מומלץ לעיין בספרו של אבירם ברקאי, *המיזים תיאוריה זו*.³⁶

שאלת נאמנותו של מראן עלתה לאחר מותו גם מחוץ לזרת הוויכוחים בישראל. הבולטת שבין ביוםות הוויכוח הייתה תוכנית החקירות היוקרתית של חברת סייבר-אס האמריקנית, "60 דקות", מאי 2009 שהוקדשה לפרשה. בגיןה לתוכנית הטלויזייתה של אילנה דיין, שלא הייתה גישה לצד המצרי של הספר, אנשי התוכנית האמריקנית זכו לשיתוף פעולה מצרי, אף כי מוגבל, והוא הראשונים שיכלו להציג بصورة מפורטת למדי את הגורסה הרשמית של קהיר לפרשה. אمنם אישים מצרים רשמיים סירכו להתראיין לצלמה בטענה שעדיין מדובר בעניינים סודיים, אבל הפנו את אנשי סייבר-אס לד"ר עבד אל-מנוגעים סعيد, ראש המכון ללימודים אסטרטגיים של העיתון "אל-אלהראם"ומי שהוגדר בתוכנית כ"אחד המומחים הגדולים במצרים לנושאי ביטחון לאומי".

בתשובה על השאלה בשביל מי עבד מרואן, ענה ד"ר סעид: "רשמית הוא עבד בשביל הנשי אבל מעשית הוא עבד גם בשביל המסדר הביטחוני. הוא לא עבד בשביל הישראלים." בתשובה לשאלת נספת שהתייחסה למידע המצווין שמרואן העביר לישראל, הסביר סעид: "איך אתה בונה את האמיןנות אצל שירות המודיעין הטוב ביותר ביותר בעולם? אתה נותן להם את המידע הטוב ביותר שאפשר". בסופו של דבר, לפि ד"ר סעид, מרואן היה האלמנט המרכזי בתוכנית ההונאה המצרית:

הישראלים ידעו שהמצרים והסורים מגיסים ומניעים את הכוחות, שהם כבר בחזיות ותופסים עמדות תקיפה. זה מקרה קלנסי. יש לך את כל האינפורמציה אבל אתה מסיק את המשקנה הלא נכון. המשטנה היחיד שעשה את ההבדל היה אשוף מרואן [...] הוא נתן לנו כמה שעות לפני שהישראלים התחילה לגייס ולהגיע לקו החזית וזה אפשר לנו לחזות את תעלת סואץ. כל שעה במצב הזה קובעת וזה הספיק כדי לקבוע את התוצאה.³⁷

ולבסוף, גם מרואן עצמו התייחס, בצורה עקיפה וישראל, לטענות שעלו נגדו בשנות חיו האחראונות ולפיהן ריגל לטבות ישראל. בנו גמאל, אף הוא איש עסקים, אמר בתוכנית של סייביריאס: "אבי לא היה סוכן ישראלי. אבי היה פטריווט. שאלתי אותו מה קרה והוא אמר לי: אני חיליל, ובמלחמה אתה חייב לעשות דברים. במלחמה התפקיד שלו היה להונאות את הישראלים".³⁸ וב-2006, פחות משנה לפני שמצא את מותו, ניהל מרואן שיחת טלפון בת כ-40 דקות עם היסטוריון הישראלי שחשף את שמו כמרגל ישראלי, ד"ר אהרון ברגמן. בין השאר הוא אמר לו: "הם [הישראלים] יכולים לומר מה שהם רוצים... התוצאות מדברות بعد זמן... גולדה מאיר רצתה להתאבל... הישראלים איבדו מאות טנקים ביום הראשון של המלחמה". אחר כך הוסיף: "אני לא סופרמן". בכך, להבנתו של ברגמן, הוא התכוון

כנראה לומר שמהלך ההונאה לא היה שלו בלבד. רושם זה התחזק כאשר מרואן הוסיף בהמשך השיחה שהוא חלק מצוות של 40 איש שתפקידם היה "להאכיל את הישראלים בקונספציה... לא היה סוכן כפול אחד... הייתה מצרים".³⁹

מממצת הדברים הזאת עולה כי רוב אלה שכתו על הפרשה רואים במרואן את מי שהונאה את ישראל. קיזוני מכולם (לצדו של מנדרס) הוא זעירא, אשר "קובע [מרואן] Shirat את תוכנית ההונאה של נשייא מצרים". שניים מהחוקרים, הווארד בלום וד"ר אהרון ברגמן, שב עבר היו משוכנעים שמדובר בסוכן כפול, נוטים אמנים לסייע מעט את עצם כיום, אף כי הם עדין דבקים בעמדתם, ולפיה, כאשר הדברים הגיעו לרגע האמת, המידיע השקרי שבו הלעת מרואן את ישראל שיחק תפקיד מרכזי בהפתעה. לעומתיהם, ד"ר רונן ברגמן, שקדום לכך נזהר מלכובע עדמה נחרצת בנושא, הפק לאחר חשיפת זהותו וגם לאחר מותו לנחרץ הרבה יותר, בכוחתו כי "יותר לא יותר כל מקום לספק... עכשו בא הנשיא מובארק וпотר את כל החידות: ככה לא מחבקים במצרים בוגר, ככה מחבקים גיבור לאומי". לאשרף מרואן עצמו היה כמובן אינטגרס ברור לחזק את תיאוריית "הסוכן הכלול", שכן הוכחשה כי החלופה לכך נכונה הייתה עלולה להמית עלייו אסון. כך גם בנו, ידידו של גמאל מובארק, שגם הוא עתיד להיפגע אם יוכח שאביו היה אכן בוגר. לשולטן במצרים יש כמובן עניין לחזק את תיאוריית ההונאה בשל המבוקה שתיגרם לו אם יתברר שמרואן אכן עבר אך ורק לטובת המוסד הישראלי ובגד במצרים.

עוד נחזר לדרך שבה טיפול המשטר המצרי בנושא זה, אך עתה הגיע הזמן לмотט את יסודות תיאוריית "הסוכן הכלול".

נקודת המוצא של כל דיוון במידת תקופתה של תיאוריית "הסוכן הכלול" היא שאלת עלות מול חועל: אם מרואן אכן היה כפול, מהו היחס בין המחיר שהמצרים שילמו בידיעותאמת כדי לבסס את אמינותו ובין התועלת שציפו לקבל, או בסופו של דבר הפיקו, מעשה ההונאה.

בחינת הדברים על פי המבחן זהה מראה שאין שום אפשרות שמרואן אכן היה ציר מרכזי בתוכנית ההונאה המצרית. זאת כיוון שבמשך שנים הוא העביר לישראל את כל סודותיה של מצרים, ובמה הסודות דוגמת תוכניות המלחמה המפורטות והעדכנותיו ביוטר, שנפלוthem לידי האויב הישראלי היהת מתכוון בטוח לתבוסה מצרית במלחמה הבאה. ומה שanno יודעים כיום על המידע שהוא העביר מ-1972 אוקטובר, ברור שבניגוד לטענתו של זעירא והמחזיקים-מחקרים אחרים, הוא כלל גם פרטיהם ורבים על השינוי בكونספסציה המצרית, השינוי שקבע כי אין להמתין עוד למוטשי התקיפה ארכוי הטווה וטيلي ה"סקאד" שיש לצאת למלחמה עם מערכות הנשך הזמין. במילים אחרות, גם הטענה שמרואן סייפק מידע נכון על קונספסציית המלחמה המצרית עד החלטה לצאת למלחמה, אך נמנע מלדוחה כי באוקטובר 1972 זו השתנה, היא חסרת שחר. הוא סייפק גם מידע על כך, והוא המקור הטוב ביותר על הנסיבות המצריים למלחמה לא רק עד אוקטובר 1972 אלא גם בשנה לאחר כך, כפי שנראה קונקרטייה בהמשך. כל זה ידוע על סמך החומר הזמן כיום. סביר מאוד להניח שנוסף על ידיעות שצינו כאן, בארכויונים, שיישארו סגורים עוד שנים רבות במסוד ובאמ"ן, יש העתקי פרוטוקולים של ישיבות צמרת מצריות – דוגמת זו מ-24 באוקטובר 1972 אשר בה הודיעו סדראות על כוונתו לצאת למלחמה בלי לחכות עוד ל"נסק המרטיע" – ואלה, שסיפק מרואן, משקפים בצוורה ברורה אף יותר את השינוי שהל בהפיסת המלחמה המצרית.

אבל גם אם קיבל את ההנחה האבסורדית שהמצרים הסכימו להקריב, בתוכנית רבת-תחכום וארכות שנים שאין דומה לה בהיסטוריה של עולם הריגול, את כל סודותיהם כדי להונאות ברגע המכريع את ישראל, אנו עדים נותרים עם שאלה אחת גדולה: היכן היא הונאה? שהרי אם מרואן היה באמת הציר המרכזי של תוכנית ההונאה המצרית, הוא היה צריך לבוא, לכל המאוחר בתחילת אוקטובר, ולשכנע את הישראלים שפני מצרים אין למלחמה. לדוגמה, הוא היה יכול להודיעו למפעליו הישראלים ששדראת נש בשלב

זה את הכוונה ל יצא למלחמה, ושהתרגיל שזה עתה נפתח ממערב לחתולת סואץ הוא התרגיל האחרון מסוגו. בימים הבאים הוא יהיה יכול להעכיר מידע על חרדה מצרית אמיתית וקשה מפני התקפה ישראלית, להרחיב על החשש המצרי מפני עימותם עם ישראל על רקע תוכאות הקרב האוירי הגדול ב-13 בספטמבר שבו הופלו 12 מטוסי מיג-21 סוריים, ולהסביר באמצעות החדרה זו את כל הפעולות הצבאית הלא שגרתית בחזיות התעללה. על כך היה יכול להוסיף שימוש שמיוחות של סדראתם עם הגנරלים שלו מסתמן שתגבר כוחות של צה"ל בקו החזית עלול להכניס את המצרים לחשש מה כבך, ושהם עלולים בשל כך לפתח באש אף על פי שאין בכוונתם לצאת למלחמה. ובמקביל הוא היה יכול להלעת את הישראלים במידע פיקטיבי על אירועים צפויים כביכול, דוגמת כוונתו של סדראת לצאת לעצרת האו"ם בשבוע הקרוב או ביקורי אישים מצרים בחו"ל, שייצבו על כך שבצורת המצרית השגורה נשכח.

במקום כל זאת עשה מרואן בדיק את ההפר: הוא נתן לישראלים התרעת מלחמה כ-40 שעות לפני שזו פרצה, והודיע לראש המוסד כ-14 שעות לפני הפתיחה באש על כך שזו תפרוץ מחר.

לאור כל זאת, כל ניסיון ליחס את פעולותיו של מרואן בשירות המודיעין הישראלי במהלך הונאה מצרי הופך את דרך החשיבה והפעולה המצרית לבתיה רצינית ובלתי - ואת המצרים לכאללה שאינם מסוגלים לשקל בצורה רצינית וריאלית עלות מול תועלת. המצרים בהחלט לא היו כאללה. אבל מעבר לחוסר ההיגיון הפנימי זה, ששותט את הקרן מתחת לתיאורית "הסוכן הכלול", יש מקום להתייחס גם לנוקודות הספציפיות שעלייהן מתבססת התיאוריה, כדי להראות עד כמה גם נקודות אלה אין עומדות בבדיקה המציאות ובביקורת ההיגיון.

הטענה כי התרעותיו של מרואן בסוף 1972 ובאביב 1973 לא היו אלא התרעות שווא, שנועדו להרדים את ישראל ולשוך את נוכנותה לגיטם

היה בכתבה אלא עלה בשיחה בעל-פה, שזמיר לא שאל אותו מהיין ידוע לו השם, וממילא, על כן, שמו של זעירא לא הוזכר בהקשר זה. בפסקה מורכבת למרי בתוך פסק הדין קיבל השופט אוור את גרסתו של זמיר, ולפיה ברגמן אמר לו כי זעירא היה מקור השם. עם זאת הוא נמנע מלකבוע כי זעירא אכן אמר לברגמן את שמו של מרואן, והתייחס לכך כאל אפשרות בלבד.

פסק הדין של השופט אוור לא הוציא מכלל חשבון את האפשרות שרוגמן ברגמן קיבל מידע על הסוכן, ואולי גם את שמו, ממקורות נוספים דוגמת העיתונאי אלף בן.⁹ אחר כך ברגמן אכן טען שאלו'ך בן היה המקור שלו לשמו של הסוכן, ושהעירא לא נתן לא את השם. במשתמעו הוא גם רמז באותה הזדמנות שצבי זמיר מסר לו אף הוא מידע שהופיע בכתבה.¹⁰ העיתונאי אלף בן אישר כי אכן אמר לברגמן שאشرف מרואן היה שמו של הסוכן.¹¹ אישוש נוסף לטענתו של זעירא כי לא הוא היה המקור שמננו קיבל ברגמן את שם המקור אפשר למצוא בעדרותו של העיתונאי והעורך רמי טל, שתיווך בין השניים והשתתף בפגישה. על פי טל, בתחילת הפגישה אמר ברגמן לזעירא כי ברצוינו לדבר עמו על אشرف מרואן, ותגובתו המיידית של זעירא הייתה כי הוא אכן מוכן להתייחס לכל שם ומילא הוא לא אישר שמרואן היה המקור.¹² חרף נכונותו של השופט אוור קיבל את האפשרות שזעירא דובראמת בעניין זה, והוא מצא לנכון להציג כי "העובד שהשניים – התובע [זעירא] ורוגמן [ברגמן] – השתמשו באותה נוסחה לגבי הזיכרונות שלהם מתוך שיחת הדמיון, דהיינו שהתובע לא חרג בה מהאמור בספריו, מעלה חשש כבד של תיאום עדויות".¹³

קרוב לתשעה חודשים לפני שהתפרנסה כתבתו של ברגמן ב"הארץ" העניק אליו זעירא ריאיון לד"ר אפרים כהנא מהחוג למדעי המדינה ותקשורות מכללת הגליל המערבי, במסגרת מחקר אקדמי שזה עשה על הפתעת יום כיפור. על פי התצהיר שמסר כהנא במסגרת הבוררות בין זמיר לזעירא, במהלך הפגישה ביניהם שהתקיימה ב-27 בנואר 1999, טען אליו זעירא כי המקור כפול ומסר לו "פרטים מזוינים

אודות המקור, כולל שמו של המקור, נילו (בקróם) של המקור ופרטיהם מתוך הביווגרפיה שלו.¹⁴ במאמר עצמו, שהתרשם בקיץ 2002, נמנע כהנא מלמסור את הפרטים העיקריים על זהות המקור, ובהערות שלוים ציין שהוא אסורה בפרסום. עם זאת כתבת ש"מקודם הנסיבות היה מזרי צעיר, שבשנת 1969 היה בסוף שנות העשרים או תחילת שנות השלושים שלו. הוא היה יד ימינו של הנשיא נאצ'ר ולאחר מכן המשיך באותו תפקיד אצל הנשיא סאדאת". מקודם למידע זה ציין כהנא את הריאיון שקיים עם אלי זעירא ב-27 בינואר 1999.¹⁵ מתוך זה איתרנו מולו של כהנא שפרנס את הדברים בביבמה אקדמית שבה הליכי הפרסום יכולים להימשך שנים, ולא בעיתון יומי שבו ההליכים האלה נמשכים ימים. אם אמרו היה יוצא לאור בשנת 2000 לדוגמה, סביר שלא מעט מומחים המכירים את סיפורו הצמרתי בתקופת סאדאת היו יכולים, אפילו על בסיס התיאור שהתרשם במאמר, להזות את המקור באשרף מרוואן, וכהנא היה זוכה לפרסום כמו שחשף את זהותו.

חוקר אחר שכותב ספר על מלחמת יום כיפור ועסק, כפי שכבר תואר כאן, בפרשת "הסוכן הכספי", הוא הווארד בלום, וגם הוא ביסס את כל מידע על מרוואן על שיחה שקיים עם אלי זעירא. כאן אני חייב להזכיר את עדותי האישית, כפי שנגש מסורתו באותה הילך הבוררות בין זמיר לזרעא. בלום, שהגיע לארץ לאחר שספריו על הפתעת יום כיפור יצא לאור, יצר עמי קשר קדום בוואו וביקש שאסיע לו. קישרתי אותו עם כמה אנשים שהיו מעורבים במלחמה, והשתתפתי בחלק מהפגישות עמם. ב-6 במאי 2002 בשעות אחר הצהרים הוא נפגש עם אלי זעירא בכיתו בצהלה בפגישה שהוסדרה ללא מעורבותי. מיד לאחר הפגישה נפגשתי עמו לארוחת ערבית בתל אביב. בלום סיפר כי זעירא היה מעוניין לדבר אך ורק על "הסוכן הכספי" שהונאה את המוסד. לדבריו, כאשר שאל את זעירא על זהות המקור, זה ענה לו כי אין יכול לומר לו את שמו, אבל ציין כי הוא השתתף בפגישה בין סאדאת למלק פיסל באוגוסט 1973, וכי לא דיווח על כך למוסד. עוד אמר זעירא לסופר האמריקני שם יבדוק בעמוד 148 בספרו של

רמטכ"ל המלחמה המצרי שאולי בשפה האנגלית, הוא יוכל למצוא שם את שמו של המקור.

כאשר חזר בלוט לארצות הברית הוא בדק את ספרו של שאולי אך מצא בעמוד שאותו ציין זעירא שני שמות שיכלו לדעתו להיות המקור. הוא התקשרamar צוותם של זעירא, וזה אמר שוב שאינו יכול לחתת לו את השם באופן מפורש אך הצביע שבЛОם יזכיר קשר עם ד"ר אהרון ברגמן בלונדון, אשר לו ידועים הפרטים הרלוונטיים. זעירא גם נתן לסופר האמריקני את מספר הטלפון של ברגמן בלונדון. בלוט צילצל לברגמן, סיפר לו שקיבל את הטלפון שלו מזעירא, ואמר לו שהוא יודע שהסוכן הוא אחד משני השמות שהופיעו בעמוד המתאים בספרו של שאולי. הוא שאל ספציפית על אחד השמות. ברגמן, ברוחב לב לא מוקובל בתחום, סיכן את סיכוייו לפرسم את הסកופ והшиб לבЛОם שווה השם الآخر. עכשו גם הווארד בלוט ידע את שם המקור, והוא פירסם אותו בספרו שיצא לאור ב-2003.

אבל אז כבר התחפרם ברבים שמו של אشرف מרואן במקור הישראלי הבהיר ביותר במצרים בידי אהרון ברגמן עצמו.

ב-1998 הוציא אהרון ברגמן עם ג'יאאן אל-טהרי ספר שסקר את 50 שנות הסכסוך הישראלי-ערבי.¹⁶ אחד המקורות בספר היה אליו זעירא, שהתראיין לברגמן ותיאר את אירועי המלחמה מהווית האישית שלו. הספר עצמו דין במחדר המודיעיני שקדם למלחמת יום כיפור (כולל תיאור מפורט ראשון של התראת המלך חוסיין בפגישתו עם גולדה מאיר ערבית המלחמה) אבל לא נגע כלל בפרש אشرف מרואן. שנתיים אחר כך פירסם ברגמן ספר נוסף על מלחמות ישראל, והפעם שיחקה פרשת "הסוכן הכספי" תפקיד מרכזי בעלילה. הספר תיאר ב佐ה מפורשת יחסית את פרשת התגיסותו של מרואן וצ'ין, לראשונה, שהדבר היה בלונדון. ברגמן גם התייחס לפרטי מידע ספציפיים שהמקור העביר, דוגמת פרוטוקול השיחות שקיים נאזר עם הצמרת הסובייטית במוסקבה בינואר 1970 (כאן הוא טעה, הפרוטוקול

שהעיר היה מפגישה אחרת) ואיגרת סדרת ליליאניד ברז'נייב מאוגוסט 1972, והבהיר, לראשונה בצורה מפורשת, שהמקור נכון בפגישת סדרת-פייסל אך לא דיווח עליה למוסד. כמו כן, עד פרסום הספר היה ידוע שפגישתו של זמיר עם המקור ב-5 באוקטובר בלילה הייתה "בכירה אירופית". ברגמן מסר כי היא התקיימה בלונדון.¹⁷

שנתיים אחר כך, במלאת 29 שנים למלחמה, פירסם אהרן ברגמן מאמר ב"ידיעות אחרונות" שהתבסס על פרק מס' שעד אז פורסם באנגליה. אף כי הכתבה לא משכה תשומת לב פומבית רובה, היא הידקה, כמעט באופן סופי, את העניבה סביב צווארו של מרואן. ואת כיוון שלראשונה נכללו בה שני פרטים ברורים שקשרו אותו ישירות לסיפור. האחד, שהמקור היה קרוב משפחה של נאצ'ר, והאחר, שכינויו היה "המוחות" או "הרופא". בדיעבד התברר כי איש בישראל לא נהג לקרוא לו כך, אבל ברגמן, שרצה למצוא שם ולא רצה להשתמש בכינוי "בבל", החליט לקרוא לו "המוחות" או "החתן". לטענתו עשה זאת "כקו הגנה". השבטי שאם מרואן יתבע אותה על הוצאה דיבה, אגיד לו שהכינוי שלו במוסד היה החתן ולא שהוא עצמו היה החתן.¹⁸ בעקבות פרסום סדרת כתבה זו חדרה עזה, מזכירתו של מרואן, לענות לשיחותיו של דובי.

בספר שיצא לאור באנגליה באוקטובר חשב אהרן ברגמן פרטים נוספים, ביניהם היוות "החתן" קרוב של הנשיא נאצ'ר, שר בלי תיק ומזכיר לענייני אינפרומציה של סדרת, לצד תיאור מעורבותו בהברחת טילי ה"סטרלה" לרומה בספטמבר 1973.¹⁹ עתה לא נותרו כל סימני שאלה בדבר זהותו של המקור. התהילך שהחל עם פרסום ספרו של זעירא כמעט עשור שנים קודם לכן, עמד עכשופני סיוםו. עיתון מצרי פנה לאشرف מרואן ושאל אותו אם הוא המרגל. תגובתו הייתה שמדובר ב"סיפור בלשי טיפשי". בתגובה נפגש אהרן ברגמן בלונדון עם עיתונאי של "אל-אהראם", ואישר שמרואן הוא אכן מי שכינויו הוא "החתן". עוד הסביר שהמדובר בסוכן כפול שהונחה את ישראל. כמה ימים אחר כך, ב-22 בדצמבר, פירסם "אל-אהראם" את הדברים.

פרסום שמו של מרואן בעיתונות המצרית לא עורר הדים פומביים נרחבים בארץ, בעיקר בשל מאਮצי הצנזורה למזער נזקים. בסופו של דבר היה זה עיתונאי "הארץ" יוסי מלמן שנtentן לדבר פרסום ראשון במאמר שפירשם ב-17 בינואר 2003, אבל גם הפרסום הזה לא הוליד גל חדש של גילויים עיתונאים על הפרשה. ניסיון שעשיתי לפרסם בעיתון "הארץ" מאמר שיתאר כיצד סייע זעירא לסופר הווארד בלום לדרעת את זהותו של מי שהיה ידוע עד אז בכינויו "בבל", עליה בתהו. "הארץ" לא פירסם זאת ואף לא נימק מדוע. ניסיונות שעשיתי לעניין שני עיתונאים ישראלים בכירים בפרשת ההדרלה לא העלו אף הם דבר.

המהדורה השנייה של ספרם של רונן ברגמן וגיל מלצר, מלחמת ים כיפור: זמן אמיתי, שיצאה לאור ב-2003, כבר כללה את שמו של מרואן כמו שהוא החשוב ביותר של המוסד במצרים, אבל לא הוסיפה על כך פרטים חדשים. במאמריהם עיתונאים מאוז עסק ברגמן, כפי שכבר תואר בפרק הקודם, בעיקר בשאלת אם מרואן היה סוכן כפול או לא. ב-2004 הוציאו אליו זעירא מהדורה חדשה של ספרו, מיתוס מול מציאות. אף שהספר לא עבר שינויים ממשמעותיים בעקבות המידעה החדשה שנעשה זמין בעשר השנים מאז יצאה המהדורה הראשונה שלו, זעירא הבHIR כי מי שכונה במהדורה היא "המידע" אינו אלא אשוף מרואן.

הוצאת המהדורה החדשה של גרטת זעירא למחדר המודיעיני הייתה הזדמנות טוביה לריאיון טלוויזיוני חגי. המראיין היה העיתונאי דן מרגלית והבימה הייתה "מוסף המוסףים" של העורך הראשון. מפהת חשיבותו של הנושא ולאור העובדה שזעירא לא הרבה להתראיין בטלוויזיה מאז המלחמה, הוקדשה לריאיון כשעה שלמה והוא שודד בשני חלקים, ב-10 בספטמבר וב-17 בספטמבר 2004. מרגלית איפשר לזרירא לפרט בהרחבה את כל מסכת טיעונו באשר לאחריותו (בוקר א' אחריו) למחדר המודיעיני מבלי לשאול אותו את

השאלות הקשות באמת. כך למשל, הרקוט האחרונות של הריאון הוקדשו לחיו הפרטיים של זעירא לאחר המלחמה, אבל שום שאלה לא נשאלת על האשמה החמורה ביותר שהועלתה נגדו בשנים האחרונות – ששיקר לרמטכ"ל ולשר הביטחון כאשר נתן להם להבין "אמצעי האיסוף המיוחדים" פועלים ובמקביל אסר את הפעתם. בחלוקת השני של התוכנית הרחיב זעירא בתיאורית "הסוכן הכספי", כאשר התייחס שוכן ושוב למרואן בשם נאש ממקור המוסד אבל הונה את ישראל.

בתגובה לריאון זה הופיע ב"מוספי המוספים" שבוע אחר כך צבי זמיר. במסגרת זו הוא הטיח בזעירא האשמות חריפות, ואז עלה עניין חשייתו של אشرف מרואן כמקור המוסד. חילופי הדברים היו כך:

דן מרגלית: בוא נדבר איך נחשף אם כן המקור שאתה לא רוצה לדבר עליו. איך אתה מסביר את זה? איך זה קרה שהאיש שאומרים שנפגש עם זמיר ושיתף לזרmir שמהר תפרוץ מלחמה, איך זה קרה שהוא נחשף?

צבי זמיר: תשמע, אני... כל מה שאינו יכול להגיד לך, כן מקור או לא מקור, אליו מגדרו אותו כמקור ואני לא מתייחס למוקורות.

דן מרגלית: אוקיי, אבל איך הוא נחשף?

צבי זמיר: מי שהרליף את זה לעיתונות ולסופרים זה אליו.

דן מרגלית: אהאה.

צבי זמיר: אתה יודע מה?

דן מרגלית: אליו זעירא, הוא עצמו לפידעתך?

במשך הריאון חור זמיר אמר:

כעת אני רוצה להגיד לך, הוא [זעירא] צריך לעמוד לדין על זה שהוא חשף מקורות. אני לא מכיר בכלל ההיסטוריה של מודיעין, ואל תשווה אותו, עם כל הכבוד, למה שכתב ברגן הסופר או ברגמן העיתונאי. זה עיתונאי, הוא כותב, הוא אומר, אתה יכול להס... אבל איש שהיה בפוזיציה הוו רأس אגף מודיעין, כשהוא חשף מקורות הוא שובר את ה... את הראשונה בעשרת הדיברות של חיל המודיעין. על זה הוא צריך לעמוד לדין, כי הוא עבר עברה כלפי חיל המודיעין. אני מקווה... תראה, זה לא נכון רק לגבי הערך, תדע לך, מפגשים שהיו עם אנשי מדינה [ערבים]... מפגשים חשאים מדיניים, לא מוכרים סודות. לפי דעתך, הוא מחביל במפגשים כאלה מפני שהם יודעים שמשהו יסגר אותם ויעילם עליהם שהם סוכנים, ובזה הוא לא רק עשה נזק לנו כי עבר אלא הוא עשה נזק לעתיד לבוא, ולכן אני אומר לך שמי שהופקד על ביטחון ישראל לא יכול להטעם מזה.²⁰

זכרוןתו של דן מרגלית על פרשת הריאונות שקיים עם זעירא ועם זמיר נוטים חסר דוקא לזעירא. בספרו "התפכחות" הוא תיאר את ראש אמ"ן ב-1973 כמו שהיה "ישיר" ו"הכנס מכה מתחת לחgorה לצבי זמיר". יוסי לנגורקי ועמו גלבוע שפعلו, כפי שתואר בהמשך, כדי להניע את מערכות המשפט והצדק של מדינת ישראל לפתחו בחקירה נגד זעירא בחדר שהדליך את שם המקור, "לא חדרו לטטרט" לו "שאין לעבור לסדר היום" על כך. זמיר הוא "אלוף במילואים בן 79" שבמשתמע איינו יודע מה משמעות הדבר כאשר הוא מאשים את זעירא ב"בגידה", אפילו כאשר מרגלית מאפשר לו לחזור בו מדבריו. בסופה של דבר, מהדרך שבה סיים מרגלית את התיאור של העימות בין השניים, דיון שהוא הגדר כ"קרב זיין – זמיר בזעירא", עולה

הרוושם הבורר כי לדעתו אין כאן מאבק על ערכיים ועקרונות אלא רק על יוקרה אישית.²¹

לא כבוד מודוע מרגלית, מי שלאורך כל ספרו מציג עצמו כאביר הצדק ושלטונו החוק במדינת ישראל, נתה לזלול דוקא במקרה זה במעשה החמור של זעירא, ולפטור אותו כלל יותר מסיבוב נוסף במלחמת הגנרים הנמשכת מאז 1973. יכול להיות שהוא הושפע כאן לא מעט מגרסתו של עמיתו ושותפו לפROYיקטים שונים, ד"ר רונן ברגמן, שאותו הוא רואה כ"עלוי", "בור סוד שאינו מאבד טיפה" ר"בעל יכולת נדירה לחוק".²²

האשמה של זמיר בריאון הטלויזיה כי זעירא היה זה שבחר לפותיו לעיתונאים חשף את זהות המකור ופגע בכיטחון ישראל, הייתה היבטי הפורמי הראשון לניסיון להביא את התנהגו של זעירא לחיקרת מדינה. ההתחלה הייתה כשנה קודם לכך, במאמר שכתבו תתי-אלוף (AMIL) עמוס גלבוע, לשעבר ראש אמ"ן-מחקר, ואלוף-משנה (AMIL) יוסי לנגורזקי שהיה, בין השאר, גם ראש מחלקה איסוף באמ"ן, לשער הביטחון באותה עת, שאול מופז. במאמר שנשלח ב-8 באוקטובר 2003 ביקשו השניים לפתח בחקירה נגד אליזעירא על כי "גילה סודות בדבר מקורות מודיעיניים ובכך גורם לפגיעה חמורה בסודות המדינה". בין שאר הדברים תיארו השניים את הדריך שבח חשב זעירא את זהותו של מרואן בפניו האMRIקני הווארד כלום ובפני החקיר הישראלי ד"ר אפרים כהנא, והציגו הוכחות נסיבותות שהדליך את השם גם לעיתונאי רונן ברגמן ולהיסטוריון אהרן ברגמן.

בתשובתו למאמר, כחודשים וחצי אחר כך, הבהיר מזכירו הצבאי של שר הביטחון כי התנהגו של זעירא אינה עניין לחקירה של משרד הביטחון, ועל כן הצעיר להם להגיש תלונה בגיןא לפרקיות או למשטרה. מבחינותם של לנגורזקי וגלבוע תשובה זו ייצגה עדשה שלפיה, מנוקדת ראותם של האחראים על ביטחון המדינה, הדלתת

סודות מדינה על הנזקים שהוא עלולה לגרום לביטחונה היא בעיה פרטית של המחלוננים, ממש כאילו פרצו לביהם או גנבו את מכוניותם הפרטית. لكن לא יותר וביקשו משרד הביטחון יפנה את התלונה לרשויות המוסמכות. משמשרד הביטחון לא עשה דבר, פנו השניים והגישו את תלונתם לפרקטיות המדינה. כאשר התפרנס ספרו של זעירא ובו אישוש לכך שמדובר היה הסוכן הבכיר של המוסד, הסתים צבי זמיר להצטרף לתלונה. דבריו ברייאון לדין מרגלית כי זעירא הוא המדריך נשענו, על כן, על היכרות טוביה עם חומר מהימן שהציביע על כך.

בתגובה להאשמו הפומבית של זמיר בעניין הדרלה והאשמה נוספת באוטו ריאון, ולפיה זעירא "הוליך שולל מידע" את הצבא ואת הממשלה ערבי המלחמה, הגיע נגדו זעירא תביעה על הוצאה דיבה. שני הצדדים הגיעו לפשרה בעניין הטענה בדבר הולכת השולל. תביעה הדיפה בעניין הדרלה הגעה לבודדות אצל השופט אור, ועיקר מצאייה כבר תוארו בפרק זה. בסיכוןו של דבר השופט אור קבע כי:

התמונה המצטירת על סמך כל האמור לעיל היא שכוזרנות
שוננות חשף התובע [זעירא] את זהות הסוכן. במדהורה הראשונה
של ספרו, ב-1993, לבשה החשיפה צורה של פיזור פרטים
אשר היה בהם להוביל יודיע וחוקרי דבר, וביניהם עיתונאים
וסופרים, אל זהות הסוכן. בשנת 1999 הוא חשף את שמו
לכהנא ולדרון [ברגמן]. במאי 2002 הוא חשף את זהות הסוכן
להווארד בלום בנסיבות המתוארכות בפסקאות 23-28 לעיל.
ד"ר ברוגמן חשף מפורשות את שמו של הסוכן ברייאון לעיתון
מצרי בדצמבר 2002. בספר שהוציא באוקטובר 2002 פירסם
רמזים ברורים לזהות הסוכן. בחשיפה זו הסתמק ד"ר ברגמן,
בין היתר, על המדהורה הראשונה של ספרו של התובע, וכן
על תגובתו של רמי טל בשיחה שהיתה לו עמו, וכבה עלה עניין
שמו של הסוכן. רמי טל הינו, כזכור, עורך ספרו של התובע

בשתי מהדורותיו. בשנת 2004 ברייאון טלויזיוני ובמהדורה
השנייה של ספרו, נקב התובע בשם המפורש של הסוכן.²³

פסק דיןו של הבורר נחתם ב-27 במרץ 2007, ושובחר לפרסום ב-7
כיווני אותה שנה. פחות משלושה שבועות אחר כך מצא אשף מרואן
את מותו בעקבות נפילת הממשלה הרכיבית של דירתו בלונדון.

פרק יד

מותו של סוכן

27 ביוני 2007 היה יום מעונן למדרי בלונדון. הקיץ החל רשמיamente כמה ימים קודם לכן, אבל וזריפי גשם קלים המשיכו לרדת מדרי פעמיים והטמפרטורה לא עלה על 20 מעלות. במרכז תשומת הלב הציבורית באותו יום עמד ראש הממשלה טוני בלייר, שהוא אמרור להגיש את התפטרותו למלכה בשעות הצהרים.

מצג האoir הזה או גורל ממשלה הליברלית במיוחד את ארבעת הגברים שישבו באותו יום לדין בחדר בקומה השלישית של בניין המכונה "מכון המנהלים" בשדרות פאל מל בסנט ג'יימס, סמוך לבניין גדר אשף מרואן. במרכזה שיחתם עמד עתידה של יובייצ'ם, PLC (Ubichem) חברת תרופות לא גודלה בעיר סאות'המפטון בדרום אנגליה. העובדה שהם קיימו באותו יום את הדין סמוך לבניין שבו גר מרואן לא הייתה מקרית: מאז תחילת שנות ה-90 הוא היה הבעלים של החברה והחזיק יותר מ-80 אחוזים ממנה, ומוקם הישיבה קבוע כך שייקל עליו להשתתף בה. גם העובדה שמרואן היה בעל המניות העיקרי של החברה לא הייתה מקרית. מנהל החברה עצם שוקי, גבר ממוצא מצרי באטען שנוט החמשים שלו, היה נשוי לעוזה, בתו של פאווי עבר אל-חאפו, מזכירו האישי ואיש אמונה של הנשיא סאדאתומי ששיתף פעולה עם מרואן בימים שעניהם שירותו בלשכת הנשיאות. עוזה עצמה עברה זה שנים כמושירה וכاكتחת יחסית הציבור של מרואן.

שוקי היה מוטרד. זה כשנה הוא חש כי אשף מרואן, מי שהיה בעבר מיטיבו והמקיע הרימי בחברה שבה עבד, נושא בעורפו. לא זו בלבד שהוא איים לפטר את אשתו מתפקידה, אלא שהוא גם החל ללחוץ כדי להביא לפיטוריו שלו ולהחליפו במנכ"ל סניף החברה בבודפשט, יוזף רפאסי. הלחץ הזה, שהחל במחינות, הילך והתעצם, וונעשה עם הזמן ברוטלי יותר ויותר. כמה אנשים שהיו עדים לתהליך העידיו כי העיסוק של מרואן בסוגיית הפיטורים הפק אובייסיבי. עובדי יוביצ'ם ראו לא פעם את הלימוזינה שלו מגיעה למשרדי החברה בסאות'המפטון, מרחק קרוב לשעתיים נשיאה ממוקם מגוריו במרכז לונדון, ואת מרואן, שבריאותו הלקואה ניכרה בו היטב, יוצא ממנה והולך בצעדים אטימיים, לעיתים נudos במקל ותמיד נושא עמו מזודת תרופות, לישיבת הנהלה. בישיבות עצמן הוא נהג לצאת פעם אחר פעם בביטחון על עצם שוקי בניסיון להוכיח כי הוא אכן ראוי לתפקידו וכי יש לפטרו. לדבריו הייתה השפעה. שוקי ידע כי עתידו המוצע נמצא בסכנה גדולה, וכי החלפתו בידי רפאסי היא רק עניין של זמן.

כל מי שהכיר את הסיפור הבין כי לא מדובר כאן בביקורת מקצועית. החברה הייתה נכס קטן בלבד בראשימת השקעות של מרואן, והמילונר המצרי לא נתה להטעurb בנייהול החברות האולד גם כאשר השקעות בהן הייתה גדולה הרבה יותר. העניין היה אישי, ומהותו נותרה לא ברורה עד היום. מונא, אשתו של מרואן, הצהירה לא פעם לאחר מותו שבעלתה פנה נגד עצם שוקי ואשתו עזה לאחר שהתברר לו ששוקי גנב ממנו מיליון. אלא שהאשמה זו אינה נראית מבוססת. שוקי הכחיש אותה כਮובן, ומשטרת אנגליה החלטה לא לפתוח בחקירה בנושא זה. אבל מה שמעיד יותר מכל על כך שההאשמה כנראה חסרת בסיס היא העובדה שהשבועון המצרי "אל-אהראם", שבאמצע ספטמבר 2007 פירסם את האשמה של הגברת מרואן, התנצל על פרסום זה כהורש ימים אחר כך. יהיו אשר יהיו הסיבות לתפנית ביחסו של מרואן לבני הזוג שוקי, לענייננו חשובה נקודה אחת בלבד: בכלל מעורבותו העמוקה בעtid העסקתו

של עצם שוקי וכנראה גם בגל נשיתו המתוכננת לארצות הברית מאוחר יותר באותו יום, נקבעה ישיבת הנהלה של החברה סמוך למקום מגוריו ולצורך זה נשכר המשרד ב"מכון המנהלים". זאת הייתה הפעם הראשונה שישיבה מסוג זה נערכה שם. קודמותיה נערכו או בסאות'המפטון או בקרבת נמל התעופה הית'רו כדי לאפשר לנציגי ההונגרי בחבר המנהלים, יוסף רפאסי, להגיע מבודפשט ולהזור אליה בתוקן זמן קצר. השינוי במקום הישיבה יצר מצב לא צפוי שבו כמו אנשים היו עדים לרגעיו האחרוניים של מרואן.

ארבעת המשתתפים בדיעון היו עצם שוקי, יוסף רפאסי, ג'ון רוברטס, מייסד חברת יובייצ'ס, ומיקל פרקהרטט, נציג משפחת מרואן בחבר המנהלים, שלא היה אהוד במיוחד על שאר חברי הנהלה. השעה הייתה כבר אחרי 12 בצהרים, ופרקhardtט מסר לאחרים כי דבר עם מרואן במהלך הבוקר, וכי זה מסר שבגלל סידורים שונים הגיע לפגישה באחוריו של כשעה. מרואן אף ביקש שימתינו לו עד שיגיע. משחלהפה לה השעה החלו המשתתפים להיות מוטדים כיון שסדר יום היה עמוס.

מהחלון הגדול בחדר שבו ישבו ארבעת השחקים אל מרפסת דירתו של מרואן. שוקי ופרקhardtט, שצפו במתוחש מעבר לחלון, ראו את מרואן במרפסת ביתו בקומה הרכעית של הבניין ממול, כ-15 עד 20 מטרים מהם. על פי עדות שוקי, הם קראו אליו ונופפו בידיהם לשלו. מרואן נופף בחזרה. אחר כך צילצלו אליו כדי לשאול אם בכונתו להצטרף אליהם. בתחילת ענה בתוקף שלא יגיע, אבל מיד אחר כך שינה את דעתו והודיע שיתatrף בתוך חצי שעה, לאחר שיחליף את בגדיו. שוקי ופרקhardtט המשיכו לצפות לכיוון מרפסת הדירה. הם ראו את מרואן מסתובב בה באופן שנראה לשניים, שהכירו אותו היטב, לא טبعי, מתנדד שמאלה וימינה ו מביט מפעם לפעם מהמעקה אל תחתית הבניין. אחר כך נכנס לדירה בפעם השנייה. שוקי צילצל אליו שוב כדי לזרזו. מרואן ענה בעצבנות והבטיח שהוא יגיע מיד ואחר כך שב למרפסת והבט מטה, אל תחתית הבניין. כאשר צילצל שוקי פעם נוספת, ענה לו מרואן בצעקה כי לא יבוא וחוזר.

על כך כמה פעמים. על פי העדויות, הוא הביט אחורנית לתוכה חדר המגורים של דירתו ואז, לחדרתם של שוקי ופרקהרסט שצפו כל אחת עת במחזה, הם ראו אותו עולה על מעקה המרפסת ומשליך עצמו ממנה.

השעה הייתה 13:40. מרואן התרשם למרגלות המרפסת, כאשר רוב גופו נוחת על גינת השושנים הצהובות שהיו במלוא לבוכן עם תחילת הקיץ בגין הפרטיו של הבניין. נשמעה צעקה של איש שהיתה באויה שעה בגין. שוקי ופרקהרסט מיהרו לזרוץ אל הגוף המוטלת על הקרקע. על פי עדותו של שוקי, הוא מצא את מרואן שרוע על הארץ ללא דופק. כמו דקota אחר כך הגיע האמבולנס הראשון.

רק ארבעה עדים, משתתפי הישיבה המתוכננת, ראו את מרואן נופל אל מוותו. שוקי, שעודתו קיבלת את ההדר הציורי הגדול ביותר, סיפר כי מרואן, שהסתובב דקota ארוכות במרפסת, הביט לאחריו ואז טיפס על כמה חפציהם שהיו מונחים בדרך למעקה המרפסת, עלה עליו, הביט קריםה, צעד באוויר ונופל אל מוותו. לדבריו, לא ראה שום אדם נוסף במרפסת הדירה. מיקל פרקהרסט העיד כי עמד לצדו של שוקי כאשר מרואן נפל. בעוד אחת תmarks בדרכו שוקי כשמסר נראה אותו פוסף אל מעבר למעקה, ובעדות אחרת, מאוחרת יותר הבהיר שככל שראה היה אדם נופל מהמרפסת. גם פרקהרסט, כמו שוקי, העיד שלא ראה אדם נוסף בדירתו של מרואן.

שני המשתתפים האחרים בפגישה, רפואי ורוברטס, לא ראו את שהתרחש לפני הנפילה. על פי עדותם של רפואי ורוברטס, הוא מיהר לחלוון למשמע צעקותיהם של שוקי ופרקהרסט, שראו את מרואן מטפס על המערה. הוא הספיק לראות את נפילתו. מיד אחר כך, כאשר שוקי ופרקהרסט רצו למקום הנפילה, הוא הבחן בהבוק של תנועת גוף במקום שחשב שהוא חלון דירתו של מרואן. "ראיתי", כך העיד אחר כך, "שני גברים עומדים במרפסת. הם לא עשו דבר, רק הבינו למיטה. השקט שלהם נראה בלתי רגיל. איש צעקה בגינה, אנשים התרכזו במטרה לעוזר או לקרוא לעוזרה. אבל שני הגברים האלה רק עמדו שם". על כך הוסיף כי הגברים "לבשו חוליפות והוא בעלי הופעה

מורוח-תיכונית". הם הבינו למטה אל גופתו של מרואן ממרפסת אחת, ולאחר כך נעלמו והופיעו שוב, מסתכלים לעברו מרפסת אחרת. גם רוכברטס, שעמד לצד, ראה אותם. עם זאת רפאסיל לא היה יכול לקבוע בודאות כי השניים עמדו במרפסת דירתו של מרואן כיון שעד אותו רגע לא צפה אל הבניין ולא ידע איזו מהדרות היא דירתו. המשטרה, משומרים, לא טרחה לגבוט ממנה עדות מיד לאחר האירוע, ולהבאיו שוב לחדר שמננו צפה במתරחש כדי שיוכל לומר היכן בדיק וראה את שני הגברים. כאשר חוקר הסקוטלנד יارد גבו ממנה עדות, בחודשים אחר כך, הם בחרו לעשות זאת בבודפשט. רפאסיל הביע תמייה על כך שלא ניתן לו/zדמנות/z להזדמנות אם המרפסת שעלייה ראה את השניים הייתה מרפסת דירתו של מרואן. לא היה זה מקרה הרשלנות היחיד בחקירה המוות.

החוקרים קיבלו את עדותם של רפאסיל, וזמן קצר לאחר שניתנה, נמסר רשמית כי אכן נצפו שני אנשים במרפסת בבניין, אף כי לא ברור אם הייתה זו מרפסת דירתו של מרואן. ככל הידוע, זהותם של השניים לא נחשפה עד היום, ולכן החוקרים לא יכלו להסיק מסקנות בעלות מעורבות מעדות זו, אף כי היא חזקה את החשד שאחרים היו מעורבים בנפילת מרואן אל מותו. בריאיון שניתן לרפאסיל לעיתון "סאנדי טיימס" אמר כי לדעתו ייתכן שמרואן לא נדחף פיזית, אך סביר שהוא אולץ לקפוץ אל מותו בידי מי שהיה במרפסת או בחדר הצמוד לה. הסקוטלנד יارد מצדו הביר כמה חודשים לאחר האירוע כי אי-אפשר לשולול על הסף אף אחד משלשות ההסבירים: תאונה, התאבדות או רצח. בכך הגיעו החקירה, במידה רבה, לסיוםה. שלוש שנים אחר כך, ביולי 2010, נערכה בלונדון חקירה פומבית שנמשכה שלושה ימים לבירור נסיבות המוות. הליך כזה הוא עניין של שגרה במקרים שיש חשד למעשה פלילי מבלי שחקירת המשטרה עלה הוכחות ברורות שיצדיו פתיחה בהליך פלילי. הפעם נערכה החקירה לביקורת משפחתו של מרואן, ומספר לא קטן של עדדים זומן להעיר. יוסף רפאסיל, שעבדתו הייתה האינדיקציה הברורה ביותר לכך שבמותו של מרואן היו מעורבים אחרים, לא התבקש לבוא ולתאר את

אשר ראה. כך גם ג'ון רוברטס, שלא ברור אם נחקר כלל. בתום שלושת ימי גביהת העדויות קבע חוקר מקרי המוות שמוונה לנהל את החקירה כי איןו יכול לשולל אפשרות שמוואן התאבד או נרצח. האפשרות שהמוות נגרם כתוצאה מתאונה כבר ירדה בשלב זה מעל הפרק.¹

חידת מוותו של מרוואן נותרה הבלתיה הגדולה האחרונה שלא באה על פתרוניה במסכת חייו. חלק מהסביר לכך נועז בזיכרון הרשuniyah שבנהוהלה בלונדון חקירת הפרשה. לא זו בלבד שעוזות המפתח של רפואה נגבהה כאמור ורק חודשים לאחר האירוע ולא נשמעה כלל במהלך החקירה הפומבית, אלא שככל לא ברור אם נגבהה עדות מרוברטס שעמד לצדיו והוא אמרו לראות את אשר ראה עימתו.

בכך לא תמו היכלים בתהיליך החקירה. הנעלים שנעלו מרוואן בעת מוותו נעלמו. אם, כפי שהיעידו שווקי ופרקרטס, הוא אכן טיפס כדי להגיע למעקה על ארנית הצמחים ומתקן מיזוג האויר שעמדו על המרפשת, אזי על סוליות הנעלים היו אמרויים להימצא שרידי אבק, צבע או עפר שהוא על החצים אלה. היעלמותן של הנעלים מותירה בעינה את האפשרות שמוואן לא טיפס על המעקה אלא הושלך מעליו.² כמו גורמים המכירים את הפרשא, ואשר ביקשו לשמר על עילום שם, העלו את האפשרות שהרשלנותה שבנהוהלה החקירה לא הייתה מקרית. לדעתם, לא מן הנמנע של ממשלת הוד מלכotta לא היה עניין להסתבר בפרט מוותו האלים של אורח זו, אשר אויר אמן על אדמה בריטית, אך לא נגע כלל לביכותה הלאומית של המדרינה.

חלק אחר של הסביר למסקנות העומות מאד שאליין הגעה החקירה עד כה נוגע לשיטה שבנהוהלה. חוקר המשטרה, הסקוטלנדי יارد וחוקר מקרי המוות שניהל את החקירה הפומבית בנסיבות מוותו של מרוואן, חקרו את האירוע בשיטות משטרתיות בלבד מבלי להתיחס לעברם כගרים שהביאו את מוותו. כתוצאה לכך, כל עוד לא עמדה לרשותם הוכחה ברורה שמוואן החליט להתאבד – למשל מכתב התאבדות בכתב ידו ועדים ששמעו ממנו על רצונו לשים קץ

לחייו – הם לא יכלו לקבוע חרד-משמעות שהתאבד. באotta מידה, כל עוד לא הושגה הוכחה ברורה כי נרצח או לפחות כי אולץ בידי אחרים לשים קץ לחייו על ידי נפילה מרפקת ביתו, המשטרה לא יכולה לקבוע כי מדובר ברצח.

בין אם בغال רגשות הנושא ועניניהם של השלטונות בבריטניה שלא להסתבר בפרשא שאינה נוגעת להם ישירות, ובין אם בשל הרשלנות (שיתכן שהיתה מכוונת) שבה נחקרה הפרשה, מצאי החקירה לא הותרו לפוסום עד היום. סימון פרקין, עיתונאי ה"גארדיין" שפרסם כתבה ארוכה על הפרשה בספטמבר 2015, טען כי המשטרה הבריטית זיהתה את שני הגברים שנרווא על מרפקת דירתו של מרואן. אולם פרקין לא היה יכול להוסיף על כך דבר שכן כל פרטי החקירה היו אסורים עדין בפרסום בשל שלל סיבות הנוגעות לביטחון לאומי, ליחס החוץ של בריטניה ולמעורבותם של ארגוני ביטחון בפרשא.³

כאן אנו משוחדים מסד הכללים של החקירה משטרתית, ולכנן אפשר להתמודד בדרכים אחרות עם השאלה מה הביא למוותו של אשף מרואן. מطبع הדברים, כל תשובה שתינתן כאן היא בעלת אופי ניסיתי ספקולטיבי באופןו, בבחינת "ניחושמושכל" ולא יותר. עוסק תחילה בשאלת מה הביא על מרואן את מותו: התאבדות או רצח? אחר כך, לאור המסקנה שאין זה סביר שמרואן התאבד, אתמודד עם השאלה מי הביא עליו את מותו: גורמים עסקיים מתחרים, ישראל או מצרים?

מיד לאחר מוותו של מרואן עלו בתקשורת לא מעט הסברים שלפייהם הוא התאבד. אבל הסבר כזה אינו מתבל על הדעת, שכן מכל הידע על מהלך חייו אי-אפשר לקשר אל מרואן אף אחד מגורמי הסיכון שאפשר למצוא אצל מי שהחליט ליטול את נפשו בכפו. לא הייתה לו היסטוריה משפחתית של מעשי התאבדות והוא לא סבל מדיכאון, ברידות חברתיות או נסיבות חיים קשות כאבדון מקום העבודה או אובדן אדם קרוב. ככל הידוע הוא גם לא השתמש בסמים – אפילו נסף

הידעוsubseteq להביא אדם למעשה התאבדות. כך גם באשר לסימנים המעידים על כוונת התאבדות כפי שהם מוכרים בספרות המקצועית. בימים שקדמו למותו איש לא שמע ממנו דבר על האפשרות כי יפגע בעצמו ואין גם כל סימן כי חיפש אמצעים לביצוע האקט, למשל אגירת כדורי שינה או השגת כלי נשך. מרואן גם לא הפגין מאפייני התנהוגות אחרים הידועים כמעידים על כוונת התאבדות: אובדן תקווה, ביטוי זעם, כעס ורצון בנקמה, התנהוגות לא זהירה ועשית מעשים הכרוכים בסכנת חיים מבעלי מושם, תחושת הימצאות במלכודת ללא מוצא, צריכה מוגברת של אלכוהול או סמים, התרחקות מבני-משפחה וידידים ומכל פעילות חברתיות, תחושת חרדה, נדודי שינה או לחלוfin שינה בלתי פוסקת, شيئاוים חריפים במצב הרוח ומתן ביטוי לכך שאין טעם לחיות ואין לחיים כל משמעות.⁴

מהתאיורים השונים השונים בימים שלפני מוותו עולה כי מרואן הפגין על פי רוב התנהוגות שגרתית אף כי היה שרוי במתו מסויים. מיקל פרקהרט, עוזרוומי שהיה ביחסו עבורה קרובים עמו, העיד כי ביום מוותו פגש אותו בשעות לפני הザרים וכי מרואן התנהג כרגיל, שוחח עמו בידידות ושאל אותו לשולם ילדיו. מנהל הבניין שבנו גר מרואן, שאף הוא פגשו באותו בוקר, מסר כי הוא נראה "נורמלי לגמרי" ואפילה שמח. ירידיו שrif סאלח ניהל עמו שיחת טלפון יום קודם למותו. לדבריו, לא היה שום דבר בשיחה שהיא יכולה להעיד כי בכוונת מרואן להתאבד. עוזא, אחותו שגרה בדירה, סייפה לידידים כי ראתה אותו שעתים לפני מוותו, וכי הוא לא הפגין שום סימנים מדאיגים. ומונא אשתו העידה כי מרואן "היה תמיד חברותי וביטה שמחת חיים חרב בעיותיו הרפואיות", ובמשתמע גם היא לא זיהתה כל סימן מעיד לכוונות אובדן. בשיחה בין השניים בבוקר יומם מוותו אמר לה מרואן שהוא אוزو את חפציו לקראת יציאתו מאוחר יותר באותו יום לביקור בארץות הברית.

עדות מפורשת יותר על מצבו של מרואן ערבית מותו מסר ד"ר אהרון ברגמן, מי שחשף את זהותו של מרואן כמרגל ושמר עמו על קשר מעז. הוא העיד כי פחות מ-24 שעות לפני מוותו השאיר לו מרואן

הודעה מוקלטת שבה הודהה על פי מילוט קור מוסכמת מראש באומרו שהוא מצלצל "לגביו הספר". הוא ביקש מברגמן שיחזור אליו לטלפון הנגיד. 59 דקות לאחר כך הוא השאיר הודעה דומה, ו-20 דקות אחר כך הודהה נוספת. ברגעיםშווין ביניהם עד אז מרואן לא נzag להשאיר הודעות. העובדה שהרג ממנהו והדחיפות של צלצוליו היו אינדיקציות לכך שמרואן היה תחת לחץ כבד.

כאשר חזר אליו ברגמן, דיברו השניים על הדוח שפירסם השופט אויר. כשבוע קודם לכן שלח ברגמן למרואן קטעי עיתונות שהופיעו בישראל בעקבות פרסום הדוח, ועתה החל להסביר לו במה מדובר. מרואן ביקש לדעת מה השורה התחתונה, וברגמן השיב שהודוח הורפס ומופיע בו שם של מרואן. מרואן הציע שייפגשו ביוםמחרת, והשניים דנו בפרטים של מועד הפגישה ומקום והודיעו שמרואן יתקשר שוב ויקבע היכן בדיקק ייפגשו ומתי. בסיום השיחה שאל ברגמן את בן-שייחו: "חוון מזה, מה שלומך?" ומרואן השיב: "פרט לכаб הראש הזה". במשתמע התכוון לומר כי מצבו שפיר מלבד התוכוכת הכרוכה בפרטומים האחרונים על אודיטויו. בכך הסתיימה השיחה. מרואן מת ביום המחרת מבלי לדבר שוב עם ברגמן.

אהרון ברגמן סיכם את התרומותו מגעים אחרים אלה באומרו: "ברור לי מההיכרות עמו כי העובדה שהתקשור אליו שלוש פעמים תוך שעה וחצי יכולה להעיד על מצוקה. הטון שלו לא היה כתמול שלושים. זה לא נשמע כמו אישרף מרואן שאני הכרתוי". לעומת זאת בשיחה עצמה התרשם כי היה זה אותו מרואן שעמו נzag לדבר מעת לעת: מוקד, קצר רוח אך מנומס. הוא גם לא התרשם כי מרואן נמצא תחת לחץ כבד. לדעתו, כפי שביטה אותה סמוך לאירוע וכפי שהיא נותרה שלוש שנים אחר כך, אישרף מרואן היה במצבה כיוון שמסקנות דוח הבוררות של השופט אור נחשפו לתקשורת אף כי הוא עדין לא ידע שהודעה במלואו כבר הפרסם באינטרנט. בכל מקרה, לדברי ברגמן, הוא לא נראה כל סימני התנהלות היכולים להצביע על כוונות התאבדות.⁵

מסכת עדויות זו עולה כי מרואן, שמילכתחילה חסר את גורמי

הסיכון האופייניים לטיפוסים אובייניים, לא הפגין גם ב-24 השעות לפניו מותו סימן כלשהו שבכוננותו לשים קץ לחייו. על בסיס ראיות נסיבותיות אלה קבע חוקר מקרי המוות הבריטי שנייהל את הדיון הפומבי בפרשת מותו, דיוון שנערך לבקשת המשפחה, כי התנהוגתו בימים האחרונים לחייו הייתה "נורמלית ומלאת חיים" וכי "אין כל עדות להפרעה מנטלית או פסיכיאטרית וכל ראייה שהיא יכולה לת아버dot". על כך הוסיף: וזאת אף על פי ש"ברור שלד" מרואן היו דאגות רציניות והוא היה במתה".⁶

אם מורידים את אופציית ההתאבדות, נותר הסבר סביר אחד לנפילתו של מרואן אל מותו: הוא אולץ לעשות זאת. מסקנה זו מעלה את השאלה שצאות בכל מקרה רצח לא מפוענה: מי עשה זאת ומדוע? הדיון בשאלות אלה מהיבר זהירות רכה, בראש ובראשונה כיוון שככל הריאות שנאספו נסיבותות בלבד. מנגד, גם אי-אפשר להתעלם מהן.

בדיוונים הפומביים השונים שעסקו בשאלת מותו של מרואן עלו שלוש אפשרויות: הוא נרצח בידי יריים בשל תחרות או יריבות עסקית, הוא נרצח בידי הישראלים כנקמה על כך שהונאה אותם ב-1973, או שהוא נרצח בידי גורמים מצרים שרצו להביא לסיום הפרשה אך גם להימנע מהעמדתו לדין.

האפשרות שאشرف מרואן נרצח בידי יריים עסקיים אינה סבירה. בשנת 2007 עימותיו הגודולים בעולם העסקים שבו השקיע את מרצו מאז 1981 כבר היו עניין של העבר. אמנם מוחמד אל-פאיד, גдол יריביו מאז שעורירית הרודס, המשיך לשגשג בלונדון, אבל לא הייתה לו שום סיבה להתנצל דווקא באותו יום זה למרואן, שהרי כבר לא היה יכול גם לא התחזק להזיק לו. גם שיטות העסקים של אל-פאיד, שהיו לעיתים יצירתיות עד מאד, לא כללו שימוש באלים. הרמיונות השונות שלפיין חיסלו של מרואן קשר לעברו כסוחר נשק נראות אף הן חסרות בסיס, מה גם שבשנת 2007 כבר לא עסק בכך. מעבר

לכך, אין בנסיבות שום עדות לכך שלגורמים פרטיים או מMarshתים שהיו שותפים לשחר הנשך הזה היה עניין כלשהו בחיסולו. גם האפשרות שהישראלים עמדו מאחורי מותו של מרואן נראית חסרת בסיס. מי שmobיל קו האשמה זה הם בני-משפחתו של מרואן, בראש ובראשונה אשתו מונה, וטעמיהם ואמונותיהם עםם. כמה חודשים לאחר מותו קבעה אלמנתו בריאון שנתנה לשבעון "אל-אהראם" כי "ישראלים הייתה בודאות יד ברצח בדם קר של בעלי". בניין להתמודד עם עדותו של עצאם שוקי, שלפיה לא נראה איש במרפסת שמנה נפל מרואן אל מותו, אמרה: "האיש הזה – עצאם שוקי – בזע מיליון מהחברה של בעלי והחלתי להדייחו ולפטרו מהחברה... אני בטוחה שבית משפט ישלח אותו לבלא. הוא שקרן שמסר עדות שקר כ שאמר שעלי זוק עצמו מהמרפסת... הישראלים הם אלה שבדו את התسرיט שלפיו בעלי התאבד. הם קנו נשים כמו עצאם שוקי כדי לבסס את התסריט הזה".⁸

שלוש שנים אחר כך, לקרأت תחילת החקירה הפומבית בפרשת מותו של בעלה, התראיינה מונה לעיתון האנגלי "אובזרבר". בריאון אמרה, בין השאר, כי באربע השנים שלפני מותו בעלה אמר לה שלוש פעמים שהוא חי בסכנה. הפעם האחרון הייתה כאשר שהו לביריה בלונדון תשע שנים לפני מותו. כפי שמנא מרואן תיארה זאת, "הוא פנה אליו ואמר 'חי' בסכנה. אני עלול להירצח. יש לי אויבים רבים'. הוא ידע שהמחפשים את מותו. הוא נרצח בידי המוסד". בהמשך תיארה כיצד דלת דירתם נותרה לא נעולה ביום הרצח, והעוזרת היחידה שהיתה שם לא שמעה דבר. על כך הוסיףה: "אני מאמין שהפורצים לקחו אותו לחדר שנייה, הכו אותו וזרקו אותו דרך החלון מעל המרפסת. מישו בקומת הרביעית העיר במשטרה כי שמע אותו צועק לפניות. האם אנשים המבצעים מעשה התאבדות צועקים לפניות?".⁹

טעינה החרד-משמעות של מונה מרואן כי בעלה נרצח בידי המוסד הכלול יכול לשרת כਮובן את צרכיה ואת צורכי המשפחה: היא מציגה אותו כפטריות מצרי שהצליח להונוט את המוסד ולכנן

למוסד היה עניין לחסלו. ודאי שהחלופה לאפשרות זו, קרי שהוא חוסל בידי המצריים, מטרידה ואפילו מסוכנת מבחינת המשפחה, שהרי משמעותה שלسلطנות מצרים הגיעו למסקנה כי בגדר הארץ. מסקנה זו הייתה מהחייבת את מונה, בתו של נאצ'ר שמציגה עצמה בכל הזרמנות כפטרוטית מצרית גאה, להתנער מבעה ומוינו והיתה פוגעת ללא ספק גם בבנייה.

אין כוונת הדברים כאן לטעון שמונה מרואן ממשיכה לטעון בתוקף שבעלתה נרצח בידי סוכני המוסד רק כיון שגרסתה כזו משרתה את עניינה. סביר שהיא אכן מאמינה בכך בכל לבה, שהרי היא הייתה גם זו שעמדה בתוקף מאחרוי הדרישת למצוות את החוקירה המשטרתית בבריטניה במטרה להוכיח את טענתה. סביר להניח שאם האשמותיה את המוסד באחריות לרצח היו מוגנות רק על ידי הזורך להדוף האשמות כי מרואן ריגל למן ישראל, היא הייתה מבינה את הנזק שעלול להיגרם לה ולמשפחה מהמשך החוקירה והיתה נתנתה לה לגוע.

אמונתה זו של מונה אינה נשענת רק על פחד קמאי מידו הארכזה של המוסד. סביר להניח שהיא שמעה לא פעם את בעלה אומר כי הוא חושש לחייו, וכי הפרטומים על אודותיו כמו שרגל לטובת ישראל אינם אלא הדרפה של בכיריו המודיעין הישראלי שמטרתם לחסלו. כפי שכבר צוין כאן, אחת הסיבות שכנראה הניעו אותו להמשיך ולעבור בעבור המוסד כל כך הרבה שנים היה החשש שישום ההתקשרות זו: עלול להביא להיסולו, ומרואן גם נתן ביטויים קונקרטיים לאמונה זו: בשיחת טלפון שקיים עם אהרון ברגמן באוקטובר 2003, הוא סיפר לו ש回忆ת ספרו של הווארד בלום התרשם שלו זעירא חושב שהמוסד יחשל אותו.⁹ כשנתיים אחר כך התפרסמה ב"יידיעות אחרונות" כתבתו של רונן ברגמן שבה קבע כי המפגש הפומבי החם בין הנשיא מובארק למראן בטקס לרגל יום המלחמה הוא הוכחה ברורה ש"המלך" היה סוכן כפול. בשיחת טלפון يوم לאחר פרסום הכתבה אמר מרואן לאהרן ברגמן כי הטקס נערך ב-1 באוקטובר 2003. פרסום המאמר יותר מ-20 חודשים לאחר האירוע הצביע, לדעתו, על כך שאין כאן

מרקיות ושורמים ישראליים מסוימים פועלם כדי ליזור נתק בינו לבין מוכארך.¹⁰

דברים אלה מצביעים על האפשרות שמרואן, אדם בעל נפש פתולוגית, אכן האמין באמת ובתמים שלמוסד יכול להיות עניין בחשיפת זהותו וביחסו. מבחינתו, זאת הייתה כנראה הסיבה לשרשרת הפרטומים סבב זהותו של המקור המצרי שהזהיר את ישראל ערב המלחמה, ובמיוחד אישרו, בסוף 2002, של אהרן ברגמן אף ש"החתן" הוא אכן חתן של נאצ'ר. מרואן לא הכיר את נפתולי מערכת הביטחון והמודיעין של ישראל, ובוודאי לא היה יכול להבין את המוטיבציה האישית שעמדה מאחוריו הדרופתו של זעירא בדבר זהותו של מי שכבר התפרנס ברכבים כ"బבל". לכן סבר, כנראה, שסוף מעשה במחשבה תחילתה. מעבר לכך, סביר להניח גם שמרואן נתן למערכת הישראלית שמחובתה לשמור על סודות המדינה יותר קידוד מאשר שגיא לה במקרה זה. לא מן הנמנע שכיוון שסביר כך, הוא גם דחה ניסיונות שונים של המוסד ליצור עמו קשר בשנים האחרונות לחיו, במטרה לסייע לו להיחלץ מהמצב הקשה אליו נקלע עם פרסום זהותו.

ביחסונם של בני המשפחה כי ידו של המוסד הייתה במוות אשר מרואן נשען לא רק על העדצת האב והבעל ועל רמזיו כי הישראלים בעקבותיו, אלא גם על האמונה שהוא עמד להשלים את כתיבת ספר זיכרונותיו, ספר שבו יציג את גרטסו לאירועים הקשורים בו, ובראש ובראונה כיצד שיטה בישראל ערב המלחמה. הרעיון לכתיבת הספר נולד כנראה לאחר ששמו, כסוכן המוסד "బבל", התפרנס בעיתונות. באחת השיחות הראשונות שקיים עם אהרן ברגמן הציע לו בן-שיחו הישראלי شيكتب את זיכרונותיו "ושישראל אומת בידי ידיו, למען הדור הבא". מרואן, כך היה נראה לברגמן, קנה את הרעיון וכתיבת הספר הייתה סוגיה מרכזית שלטה בשיחות הטלפוןית שקיימו, ביחיד לאחר שמרואן הציע שברגמן ישמש יוועצו בעת הכתיבה. ברגמן חשב שהספר צריך להתجيل ב-1969, כאשר מרואן הציע את שירותו לישראלים, אך זה רצה להתجيل אותו לאחר

איירובי Mai 1971, כאשר הפק לעוזר קרוב של סדרת ואז נרכמה, כביכול, מזימת הריגול וההונאה המסתובכת שלה רק שניים, הנשיה ומרואן, היו שותפי סוד. למורת נגיעהו היירה לעניין כתיבת הספר, אהרון ברוגמן לא שלל גם את האפשרות שמאחורי שיחותיו עם מרואן, כולם בטלפון (למעט הפגישה הראשונה ביניהם שהתקיימה במלון "אינטראקנטינטל" בפרק ליאן), עמד מנייע אחר. בראיון לשבעון "ספקטטור" אמר כי לדעתו, מבחינת מרואן, הקשר ביניהם נועד לאפשר לו לקבל מידע על התפתחויות בעניינו בישראל, מידע שהיה נחוץ לו כדי לתכנן את צעדיו הבאים.¹¹

האם מרואן אכן כתב את הספר? העדויות בשאלת זו סותרות. מצד אחד, על פי כמה עדויות, לא זו בלבד שכותב אותו, אלא אף עמד לפני השלבתו. על פי ה"סאנדי טיים", מהמכובדים שביתוני לונדון, שלווה כרכבים של כתב היד, כל אחד מהם בן כ-200 עמודים, נעלמו מידותו ביום מותו. נוסף עליהם נעלמו גם כל סילי הקלטה שעלייהם הכתב מרואן את סיפורו. על פי מקורות העיתון – חלקים כנראה גורמי משטרתנה שניהלו את החקירה ואשר קיבלו פרטיטים על כך מבני-משפחתו וממקרובים אחרים – מרואן עמד לטוס ביום מותו לארצות הברית כדי לגבות את הפרק האחרון. הספר עצמו, על פי גרסה זו, עמד להופע באוקטובר 2007, ביום השנה למלחמת יום כיפור.¹² על פי עדות אחרת, במהלך כנס אקדמי שהתקיים ב-2006 בלונדון במלאת 50 שנה למבצע סיני-סואץ, נראה אשף מרואן בקהל נושא על צווארו "דיסק און קי" הקשור בשורך. לאנשים שדיברו עמו הסביר כי בזיכרונו הנידי זהה הוא שומר את טיותה ספרו שבו יחשוף את האמת על חלקו במלחמת יום כיפור, והם הבינו ממנו כי "הספר הזה אמר להכל חומר נפץ".¹³

לצד אלה היו גם אינדיקציות אחרות שמרואן עסק במחקר. הוא ביקר לפחות פעמיים בארכיוון הביטחון הלאומי של אוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון בבירת ארצות הברית, ארכיוון המתמחה בחשיפת מסמכים סודים תוך שימוש בחוק חופש המידע האמריקני. בביקורים אלה, שנערכו בשנה שלפני מותו, הוא חיפש חומר שנגע לעניין

המלחמה. מרואן גם העסיק עוזרת מחקר שתפקידה היה לאוסף חומר על המלחמה, כולל תרגום של פרטומים בעברית על חלקו בה.¹⁴ מול כל העדויות הניסכתיות האלה עומדת עובדה אחת ברורה: עד היום לא נמצא אפילו עמוד אחד של כתב היד שככלול נכתב. בעדין דיגיטלי, שבו אפשר לייצר עותקים של מסמכים בלחיצת כפתור, קשה להניח שמרואן החזיק רק בעותק קשיח אחד של כתב היד (אותם שלושה הכריכים שנעלמו ממדף הספרים בቤתו) ובוותק אלקטרוני אחד בדמותו אותו מתבן זיכרונו ניד שנשא קשור בשורך על צווארו. אם מרואן חש שעתוק של כתב היד ייגניב, מדוע החזיק את העותקים בצוורה כל כך גלויה ופתוחה לכול? ומדוע לא שמר עותק בכספת שלו, במחשב, אצל בן-משפחה או ידיד קרוב שאפשר לסייע עליו, ואפיו במרחב הוירטואלי המציע שפע מקומות אחסון שכל משתמש בראש מכוירים?

לכך מצטרפות גם תמיינות אחרות: אם אכן הכתב את גרסתו למכתיר הקלטה, סביר כי דבריו שוכתו והועלו על הנייר בידי עוזר מחקר, מזכירה או מקרוב. מדובר, אם כן, לא נמצא אותו אדם שיעיד על שעשה? אם אכן היה אדם שסייע לו להעביר את גרסתו לכתובים, מן הסתם היה נאמן למרואן, וסביר על כן שהוא בעל עניין במתן עדות תומכת לטענתם של בני-משפחה מרואן שהוא כתב את זיכרונותיו. ואם כתב אותם, הicken המסמכים שאסף והחומריים האחרים שבהם היה חייב לעשות שימוש בכתיבת הספר? ומדובר, אם אכן עמד על ספר סיומו, איש לא יכול להעיד על תוכנו? הרי סביר להניחשמי שמסתווב בקהל ומספר לכול כי במתבן הזיכרונו הניד התלו依 על צווארו שמור ספר זיכרונותיו המכיל "חומר נפץ", בספר גם חלק מאנשי שלומו מה יש בספר.

עובדת אחת נותרת בעינה: פרט לתיאורים סתמיים בני משפט אחד או שניים על "חומר הנפץ" בזיכרונות, אין בנמצא אדם היוכל להעיד מה היה בשלושת הכריכים שככלול נכתבו, או להבהיר אם אותו זיכרונו ניד אכן הכליל את פרקי הספר או סתם קבצים חסרי משמעות. באשר ליתר העבודות, אלו שאוthon אי-אפשר להכחיש –

ביקוריו של מרואן בארכיוון בוושינגטון והעסקתה של עוזרת מחקר שאספה ותירגמה חומרים בשבילו – את אלה אפשר לפרש גם בדרך אחרת: מזו נחשפה זהותו כמקור הבכיר ביותר שהיא למוסד במצרים, היה למראן עניין חיוני לדעת מה נכתב עליו ומה התפרסם בענינו, שהרי כל פרסום כזה הילך והידק את החבל סביב צווארו. ולאדם בעל אמצעים כמו מרואן הוצאה הכרוכה באיסוף החומר באמצעות עוזרת מחקר הייתה שולית לגמרי.

מעבר לכל אלה קשה להבין גם את ההיגיון שהוא יכול להניע את מרואן לכתוב את גרסתו לחילוקו במלחמה. כפי שכבר רأינו כאן, המידע שהעביר לישראל ממש שנים שיקף בצורה מדויקת לחילוטין את אשר אירע במצרים, ולא הכליל כל בدل של הונאה מכונת. כל הבדיקות שנעשו בידי קציני אמריקה והמוסד שעברו בקפידה על החומר שהעביר, איששו את אמיתיתו לא רק כאשר הגיע החומר, אלא גם שנים אחר כך, כאשר מקורות מצריים סיפרו כיצד הוכנה המלחמה והיה אפשר להשווות עדויות אלה למודיעין שהעביר "המלך". לפער בין שעת ה"שין" לפרוץ המלחמה כפי שהופיעה בתוכניות המלחמה שהעביר ובין השעה שבה פרצה בפועל יש, כפי שכבר הסבר כאן, הסבר משכנע. גם לヒיעדר התרעה קונקרטית יותר למלחמה בשיחת הטלפון של "מלך" עם מפעילים ביום חמישי בערב י' הסבר טוב, שהרי כפי שהראינו כאן, רק ביום שישי התבכר לו, כמעט במקרה, שהמלחמה מתוכננת לפרוץ למחמתו. לאור כל זאת, קשה להבין כיצד היה יכול מרואן בזיכרונו להזים עבודות מוצקות אלה שבאו בחלוקת מקורות מצריים וזכו להדר במצרים. סביר להניח שגרסתו הייתה שהוא עוד ביכולתו של סדראת תחת את היחידים להונאה, וכיוון שלא היה עוד ביכולתו של סדראת תחת את עדותנו, היה צריך להסתמך על דבריו שלו. אבל גם על פי גרסה זו, הוא היה צריך לענות על השאלה הרלוונטיית העיקרית בהקשר זה: היכן הונאה? בנוסח, יש להביא בחשבון שבמציאות המורכבת של עולם המודיעין והתחבויות, מבצע הונאה מסווג זה, שאין דומה לו בהיסטוריה, מהיבש שותפי סוד רבים אחרים. אם כך היו פנוי הדברים

במקרה זה, היכן הם אוטם שותפים? עובדה היא שאף אחד מהם לא הופיע לומר את דברו עד היום, אף על פי שהמצרים גאים מאוד באמצעים שנקטו כדי להפתיע את ישראל.

בietenois למצוקה של מרואן בנסיבות שבahn התקבש לענות על שאלות שנגעו לחקירתו כמרגל ניתנו בכמה הזדמנויות. הווארד בלום, לדוגמה, ניהל עמו שיחה בעניין זה לאחר חשיפתו. מרואן הגיב שוכ בביטול לטענת אהרון ברגן כי ריגל לטובות ישראל, ואמר ש"אנשים יכולים לטעות את אשר הם רוצחים... מבחןתי הכל נראה כמו משה הלאה מסיפור בבלוי". בלום, חזר והקשא – האם שימוש סוכן כפוף? או ביקש ממנו בני-שייחו את מספר הפקס שלו בארץות הברית. מאוחר יותר באותו יום הגיעו לבולם באמצעות הפקס הכתבה ב"אל-אהראם" מ-22 במרץ 1976, שתיארה את הטעק שנערך עם סיום חקירתו של מרואן בלשכת הנשיאות. כזכור, במהלך אותו טקס העניק לו הנשיא סאדאת תעודה הצטיינות על שירותו יוצא הדופן למולדת בקרבות אוקטובר 1973.¹⁵ התעודה נועדה לשכנע את בלום שמרואן אכן הונח את ישראל בשירותה של מצרים. אבל כפי שידוע היום היטב, התעודה ניתנה למרואן כפיצו על סילוקו מלשכת הנשיאות וכאות הוקרה על פעילותו למען השימוש מטוסי המיראז' מתוצרת צדפת במלחמה.

גם דבריו לאחון ברגמן בשיחת הטלפון שקיימו ביום השנה ה-33 למלחמת העידן על החולשה של גרסת ההונאה שאותה ניסה להציג. כזכור הוא התייחס למצוקה צה"ל ולמצוקה האישית של ראש הממשלה גולדה מאיר, שסקלה התאבדות בתחילה המלחמה, ככל הוכחה לכך שהיא הונאה, ועל כך הוסיף שהוא תרם את חלקו במסגרת פעילות של צוות אשר מנתה 40 איש שתפקידם היה "להאכיל את הישראלים בקוננסציה... לא היה סוכן כפוף אחד... היה מצרים".¹⁶ אלה אמירות כלליות שלא מעידות בשום פנים ואופן על כך שפועל בסוכן כפוף. ודאי שהן אינן מציגות כל הוכחה קונקרטית לגרסתו כאילו מילא תפקיד חשוב בהונאה של ישראל. אם זה היה סוג הוכחות שבahn היה יכול מרואן לעשות שימוש בכתיבת ספר

שנועד להוכיח את נאמנותו לארצו, ברור מרוע, חurf המשמעות והדמיות של מרואן עצמו ושל אחרים, הספר כלל לא נכתב. כל הדיון הזה מוביל לשלוש מסקנות עיקריות: ראשית, סביר להניח שאשרף מרואן לא כתב את גרסתו באשר לחלקו במלחמה כיון שగרסה זו הייתה מחייבת אותו להתמודד עם מציאות סותרת ובלתי ניתנת להכחשה שהיא מציגה אותו ככלי ריק, כמו שאינו דובראמת, ובעיקר כמו שהכחשתו שירית את המוסד אינה מעוגנת בקרקע המציאות. למרואן ודאי שלא היה עניין בכך, ולכן כתיבת ספר הייתה עלולה לסכך אותו הרבה יותר מאשר לטהר את שמו.

מסקנה שנייה נוגעת לדימוי שיצר מרואן כאילו הוא כותב את הספר. הדימוי של מי שעומד לחושף את הסוד הנadol של ההונאה המצרית ואת עצמו כגיבורה הראשי שירת אותו היטב, שכן הוא סייע לו לדוחות את הדרישות מבית ומוחוץ כי יגב על הטענות ששימש סוכן מוסד. בתחילת ניסחה מרואן להעתלים מחדרות אלה. אלא שבמהמשך התפרסמו פעם אחר פעם, בעיקר בתקורת הישראלית, פרטיטים נוספים על הפרשה. אלה הביאו חוקרים, דוגמת היסטוריון ד"ר אהרן ברגמן, העיתונאי ד"ר רונן ברגמן והסופר האמריקני הווארד בלום, ליצור עמו קשר כדי שיספר את גרסתו. טענתו כי בכונתו לספר "הכל" בספר שהוא שוקד על כתיבתו הייתה כאמור דרך נזונה להסיט לחצים בטוחה המידי. מרואן כמובן לא היה הראשון שנקט שיטה זו. כל חוקרי פרשת "עסק הביש" הישראלית משנת 1954 שניסו לראיין את ראש אמר'ן דאו, אלוף-משנה בנימין גיבלי, על חלקו בכישלון ובניסיונות הטיווח שבו בעקבותיו, שמעו ממנו דברים דומים: הוא כותב את ספר זיכרונותיו בנושא ועוד אז הוא לא מוכן להתראיין. גיבלי כבר הלך לעולמו. הספר עדרין לא התפרסם.

ומסקנה אחרונה נוגעת לבני המשפחה. המיתוס כאילו מרואן כתב את הספר משרות אותם היטב, כיון שהואאפשר להם לטעון שהוא היה פטריות מצרי שיטה בישראל ושההוכחה הטובה זאת הלכה לאיבוד עם היעלמותם של כל עותקי הספר. וכיון שמדובר כאן בפרשה נפתחת ורבת-היסטוריה, גם לעיתונאים השונים המスクרים

אותה יש עניין לפתח את הנושא כיון שהוא מוסיף לה ממד ציורי ומסתורוי, וממילא אפשר להם למכור טוב יותר את הסיפור.

בעובדה שההאשמה של בני המשפחה ושל גורמים אחרים בנסיבות כי ישראל עמדה מأחוריו חיסולו של מרואן נראית חסרת שחר אין די להוכיח את חפותו של המוסד. لكن, ללא קשר לדברים שטענו בני המשפחה, יש צורך להתמודר עם השאלה אם למוסד היה יכול להיות יד במוות. בחינת הדברים מראה כי לא זו בלבד שלמוסד לא היה יכול להיות עניין במוותו של מי ששירת אותו טוב כל כך, אלא שאנשיו רואים בסופו האלים של מרואן ממשום כישלון לארגון.

זמן קצר לאחר חשיפת זהותו של מרואן כמקור הצמרת של המוסד התעוררה בישראל השאלה כיצד יש לנוכח במליף, במילויו, כאשר זהותו הייתה ברורה. בתוך המוסד, הגוף שהפעיל את מרואן והיה אחראי לקשר עמו גם לאחר שחדל להיות מקור מודיעין, התגלו עלי הילוקי דעות בעניין. מצד אחד, ראש המוסד דאן מאיר דגן סבר שפתייה בחקירה נגד זעירא ואולי אף העמדתו לדין יהו אישור פורמלי שמרואן אכן ריגל למען ישראל. דבר זה, לדעת דגן, היה עלול לסכן את "המלאך" ולהראות את קוצר ידו של המוסד בהגנה על מקורותיו. בכך היו עלולות להיות השלכות שליליות על יכולתו של המוסד לגייס מקורות בעתיד. זאת היה הסיבה שבגינה הוא התנגד עד יוני 2007, מועד מוותו של "המלאך", לפтиיה בחקירה נגד זעירא. מנגד, חלק ניכר מראשי האגפים שגדלו במוסד, ובמיוחד מי שהיה בזמנו ראש אגף "צומת" ובעת הוויוכוח שימש סגן של דגן, גרסו כי עם הדרفت זהותו של המקור לעיתונאים בארץ וב בחו"ל עבר זעירא על הדיבור הראשון בעשרות הרכבות של ארגון המודיעין, ופגע בkowski החדשניים שלו. لكن דרשו למצות עמו את הדין.¹⁷ דגן ניצח בוויוכוח ורשותות החוק במדינה ישראל נמנעו מלפתח בחקירה נגד זעירא אף על פי שהיו די ראיות לפתיחת בחקירה כזו.

ניסיוק שני הצדדים בוויוכוח זהה היו הגיוניים ולגופו של עניין,

קשה לשער שגורמי המודיעין המצריים, שידועים לא מעט על אשר קרה בمبرשם שלהם, אימצו את הגרסה שלפיה מרוואן וסאראת הוננו יחד את ישראל מבלתי שף אחד אחר במקומות ידוע על כך. סביר גם להניח שሞמחי המודיעין במקומות קראו את כל אשר התפרנסם, בעיקר בישראל, על מעלליו של הסוכן "בבל", וכי הצלicho לבור את הביר מן המוץ ולהסיק כי מרוואן שירת את המוסד נאמנה. אם הם גם עקבו אחר הספרות שהתפרנסה בישראל באשר לשורשי היכילון המודיעיני ב-1973, הם בוודאי הבינו כי בגיןתו של מרוואן לא הביאה על מצרים תבוסה עם פתיחת המלחמה רק מפני שמעריצי המודיעין ומקבלי החלטות בישראל כשלו בתרגום התרעותיו למהלכי התוכניות צבאיות.

אי-אפשר גם להסביר את ההתנגדות המצרית בפרשנה בכך שלא היה אפשר להעמיד את אשף מרוואן לדין. הוא אמן גדר דרך קבוע מהווים למצרים, אך הגיע לביקורים במולתו לא פעם. בחלק מהמקרים, כמו בטקס יום השנה למלחמת יום כיפור שבמהלכו לחץ הנשיא מובארך את ידו והעניק לו חיבור, שהותו למצרים וכטה לכיסוי פומבי. באופן דומה, כחודש וחצי לפני נצפה מרוואן משתתף עם בני-משפחתו בחתונת גמאן מובארך, בנו של הנשיא, בשארם א-שייח'. אבל אף כי הם כבר היו חיביכים להבין את דבר הבגידה, הם נמנעו מלנקוט כל צעד משפטי נגדו כאשר היתה להם הזדמנות לכך. ולאחר מכן, כפי שעוזר נראה, הם עשו מאמץ גדול להציגו כגיבור האומה ולא כמו שבגד בה.

מכאן נובעת שאלה מרכזית אחת: מדוע, אם המצרים ידעו שמרוואן היה בוגד, אולי גודל הבודדים בהיסטוריה המודרנית שלהם, הם לא רק נמנעו מה העמידו לדין, אלא אף טיפחו את דימויו, בייחור לאחר מותו, כגיבור לאומי?

התשובה על כך נזוכה בשני מרכיבים מרכזיות בתרבות העברית בכלל ובתרבות הפוליטית המצרית בפרט: הראשון בהם הוא מרכיב הבושה; והשני הוא הסolidריות המעודדת של בני האליטה, ההופכת את האנשים החזקים בחברה לחסינים מפני רשות החוק.

הכבד וניגודו, הבושה, הם מרכיבים דומיננטיים בחברה וברבבות הערכית, וככלאלה זכו לדיוון מקיף בספרות האקדמית העוסקת בתחום. בניגוד לתרבות המערבית, שבה היחיד מונע במידה רכה על ידי תחושה של אשמה (או היעדרה), בمزוח התיכון הבושה היא הערך השילילי המרכזי שמננו יש להימנע בכל מחיר. הבושה מקרינה לא רק על היחיד שסורך, אלא גם על הקבוצה שאליה הוא משתייך, אם זאת המשפחה הגרעינית או המורחבת, השבט או המדינה. אם היה מתברר שעצם מעצמותיה של האליטה, חתנו של הנשיה הנערץ נאזר, יועצז ואיש אמוןו של הנשיה סאדאת, מי שבנו האחד הוא חברו הטוב של ג'ימי מובארק ובנו الآخر היה חתנו של שר החוץ ומזכיר הליגה הערבית לשעבר ערמו מוסא, הוא הבוגר הגדול ביותר בתולדות מצרים המודרנית, הייתה נגרמת לאליתה השלטונית ולכבודה הלאומי של מצדים בושה כבדה. החשש מפני הבושה הזאת, שלולות להיות לה גם השלוות פוליטיות ואיישות ממשמעותיות, מיטיב להסביר את הדרך שבה טיפלו המצרים בפרשה עד מוות של מרואן, וממשיכים לטפל בה עד היום.

כאן חשוב להציג כי שום חברה אינה גאה לגנות בפומבי כי בן מכובד לצמרת השלטונית שלא אינו אלא בוגד. באנגליה, חברה מופת דמוקרטית, נמנעו השלטונות מלהעמיד לדין את אנתוני בלנט, אוצר התמונות של בית המלוכה הבריטי, כאשר התברר כי ריגל במשך שנים למען ברית המועצות. אין ספק שהחשש מפני הבושה שהיתה נגרמת לבית המלוכה שיקף תפקיד בהחלטה זו, אבל היא שיקפה גם את כללי המשחק הגינטלמניים המקובלים באנגליה, שכן הסכמתו של בלנט להודות במעשה הריגול התקבלה בתמורה להבטחה שלא יעמוד לדין. עם זאת בין פרשת בלנט לפרשת מרואן יש שני הבדלים חשובים נוספים: פועלות הריגול של בלנט התבכעה בעיקרה בתקופת מלחמת העולם השנייה, כאשר ברית המועצות הייתה בעלת בריתה של בריטניה; ובניגוד למצרים, האנגלים לא הפכו את בלנט לגיבור לאומי. הוראותו במעשה הריגול אמנם לא גררה את גינויו הפומבי המיידי, אך ב-1979 מסרה ראש הממשלה תאצ'ר הودעה פומבית על

כך שבלנט הודה בריגול. בלנט עצמו סיפר שבקבות חשיפה זו הוא שקל התאבדות.

לצד החשש מבושה, שספק הסבר טוב להתנהגות השלטונות המצריים בפרשת מרוואן, קיים הסבר תרבותי נוסף – מרכיב הסולידיריות של בני האליטה השולטונית, אשר היו מוכנים ללבת רחוק כדי להגן על מי שנחשב אחד משליהם אל מול רשות החוק. תופעה זו אינה ייחודית למצרים. לאחר הפרקים בסדרת המופת האנגלית "acen, אדוני השיר" עוסק במרכיב הסולידיריות בקרב האליטה השולטונית הבריטית, שמחפשת כל דרך להימנע מההழיר לדין או מהשופט בפומבי את מחדליו של אחד מבניה. שמו של הפרק "One of Us" אומר הכל. אבל אם במקורה הבריטי המוטיבציה העיקרית להתנהגות השולטונית המוגנת היא הרצון למנוע פגיעה באחד משלנו", במקורה המצרי משלב רצון זה באינטנס העליון למנוע את הבושה הקולקטיבית שתהיה נחלת בני האליטה כולם, אם יתרברח חטאו של אחד מהם. וכיון שערך שלטון החוק אינו מרכז בתרבות הפוליטית המצרים, ברור גם מודיע הערך של הגנה על בן האליטה נחשב עדיף.

נטית האליטה להגן על בניית מודגמת היטב בפרשא אחרת. בספטמבר 2008 רעשה כל מצרים כאשר הישם טלית מוסטפא, איל הון הנחשב גדול עשירי המדינה, חבר הפרלמנט מטעם מפלגת השלטון, בן משפחתה של אשת נשיא סוזאן מובארך וחבר קרוב של בנו ג'ימי, נאשם בידי משטרת דובאי כי הזמין את רצח הזمرة הלבנונית סוזאן תמים. תמים, שהיתה חברתו של המיליאונר המצרי ועובה אותו, נרצחה בדקירות סכין בדירה בעיד דובאי. הרוצח, שנחטפס בידי משטרת דובאי, הודה ואמר כי טלית מוסטפא שילם לו שני מיליון דולר בעבור מעשה הרצח. שלטונות מצרים הטילו אייפול תקורתית על הפרשה ממש שבאותה כדי להגן על מוסטפא, אולם בסופה של דבר החליט התובע הכללי להסידר את האיפול ולהעמידו למשפט. בסתיו 2008 הפכה השערוריה להיות הנושא המרכזי על סדר היום המצרי. עצם נוכנותן של רשות החוק המצרים להעמיד אדם עשיר, חזק ומקשר כל כך לדין הייתה התפתחות לא שגרתית, שכן עד

או אישים מסווגו של מוסטפא היו חסינים מפני החוק בנסיבות כמעט מוחלטת, אפילו במקרים של רצח. לא פחות מפתיעה הייתה ההחלטה של בית המשפט לגורור עליו עונש מוות. אף כי גזר הדין לא בוצע, בשל מה שהוגדר כליך טכניים, מוסטפא הועמד למשפט חזר וдинו נגזר ב-2010 ל-15 שנות מאסר. ב-2017 הוא קיבל חנינה נשיאותית ושוחרר מהכלא. ברור כי הפרשה היא חריג בולט בנורמות השלטון המצריות. זאת כיון ש"עزم העמדה לדין היא בשורה חדשה לציבור המצרי, שכן עד כה הוא התרגל לראות את אנשי העסקים הגדולים כדי שנחננו מחסינות כמעט מוחלטת".²⁰

לא כך היה במקרה של ארף מרואן. בנגדו לקרה של טלעת מוסטפא, שבו הוצגו הוכחות ברורות לאשתו ודובאי, מדינה ערבית אחותה, תבעה את הסגרתו או את העמדתו לדין בארץ, בפרש מרואן לא הוצגה הוכחה חד-משמעות למעשה הבגידה, וקדם למותו לא התעוררה כל דרישת מגורים כלשהו בנסיבות להעמידו לדין. במובן זה, האישור הפומבי שנתן אליו זעיר באספרו וביריאון לדין מרגליה כי מרואן אכן ריגל למען ישראל, יצר מבחינת שלטונות מצרים מצב חדש, שכן אין דין עדותו של מי שהיה ראש אמ"ן ב-1973 כדי לדבirs שכתבו בעניין היסטוריין ישראלי או עיתונאי אמריקני. וסביר להניח גם שפרסום דווח הבוררות של השופט אור, אשר מבחינת המצרים היה יכול להתרפרש כגושפנקה משפטית סופית למעשי הבגידה של מרואן, יצד לחץ לחסל את הפרשה שאימה להפוך לחבית נפץ פוליטית.

העובדת שלגוריי שלטון למצרים היה עניין ברור להשתיק את הפרשה המביכה, ושיתוקו של מרואן הפך לדרך היילה והפשטה ביותר לעשות זאת, מצביעה על מניע אפשרי. אינדריקציה נוספת שמצביעה על אפשרות של מעורבות מצרים בפרשת המוות היא דרך הפעולה ("מודוס אופרנדי") של מה שנראה כחיסולו, קרי נפילתו אל מותו מקומה גבויה. הנפילה מאפשרת עמיימות ומגדילה את הסיכון שתתפרש לא כרצח אלא כתאונת או כהתאבדות. בעקבות מותו

המסתוורי של מרואן העלו עיתונאים מצרים מתחום נשיה פרשיות מות קורדות, שמאפייניו שתים מהן דמו מאוד לאלה של פרשת מותו של מרואן.

הראשונה אירעה ב-1973. גופתו של גנרל אל-לייטי נאצף, מי שמונה בידי נאצ'ר לתפקיד מפקד המשמר הנשיוני ואשר במצבה סדרת עצר את ראיי האופוזיציה לשולטונו במאי 1971, נמצאה מוטלת ללא רוח חיים למרגלות "מגדל סטיוארט" בלונדון. הגנרל, שנודע כקצין הగון וישר, הועבר מתפקידו כמפקד משמר הרפובליקה לשנה אחרת הקשר. סדרת העלה אותו בדרגה ומינה אותו לתפקיד חסר משמעות של "יוועץ" בצבא. שנה אחר כך נמסר על מינוו לתקיר השגריר ביון, אולם קודם צאטו לשילוחות זו נסע ללונדון כדי לעבור שם טיפול רפואי. בלונדון התגורר בקומה העשירית ב"מגדל סטיוארט", בנין רב-קומת ברכוב וסטמינסטר שהיה חביב על מבקרים מהழקה התקיכן. ב-15 באוגוסט 1973 נמצאה גופתו למרגלות הבניין לאחר שנפל ממרפסת דירותו.

ניתוח לאחר המות לא העלה כל ממצאים מחשידים, אולם אשתו חזזה וטענה כי המוכר בחיסול וכי אנשיו של סדרת דחפו את בעלה מהדר הרחצה שבו התקלח אל מותו ביון שהוא מתומכי נאצ'ר. היא האשימה במעשה הקצין מודיעין מצרי בכיר שהתגורר באותה עת בבניין. הקצין היה הבעלים של דירת הזוג נאצ'ר, והחזק בעותק של מפתח הכניסה שלה. בירתו של אל-לייטי נאצ'ר בקהיר, כך נודע לאחר מותו, הותקנו מכשירי האזנה לרוב והוא היה מודע לכך. אף כי לא ברור מדוע היה יכול להיות לסדרת עניין בחיסולו של מי שיש לו בחיסול האופוזיציה נגדו, הדעה הרווחת למצרים עד היום היא שלא מדובר בתאונת אלא ברצח שבוצע במצבות השלטונות.²¹

כמעט 30 שנה לאחר כך, ב-21 ביוני 2001, מצאה את מותה בנסיבות דומות בלונדון שחקנית הקולנוע המצרי סועאר חוסני. גופתה של חוסני, שכיכבה ב-1980 סרטים מצריים וזכה לכינוי "סינדרלה של מצרים", נמצאה מוטלת אף היא למרגלות "מגדל סטיוארט", לאחר שנפלה אל מותה מרפסת הדירה שבה גרה בקומה הששית בבניין.

חוותני סבלה אמנים ממכאוביים כרוניים ועבירה טיפול נגרד המשנה, אך אלה שהיו קרובים אליה בארכע'ו שנות שהותה בלונדון טענו כי לא הראתה כל נתיחה להתאבדות. הרופא שטיפל בה, שהיה גם ידיד קרוב, העיד כי ניהל עמה שיחת טלפון קצר יותר מימה לפני מותה, ובשיחה נשמעה חוסני אופטימית והבטיחה להיפגש עמו בקרוב. ידידה קרובה אחרת, וכי ששימשה לה גם עוזרת, טענה בעדרותה כי ראתה את חוסני במרפאת הדירה כשהגיעה לבקר אותה. לאחר שנכנסה לדירה ולא מצאה אותה, ניגשה למרפאת ואוז ראתה אותה מוטלת מטה על הkrakע. לאור סתרות בעדרותה קבע השופט האנגלי בדיון המשפטי על נסיבות המוות כי מדובר בעיטה לא מהימנה.

מוותה המסתורי של סועאד חוסני, מהשகניות האהובות ביותר בעולם הערבי, ליבכה גל נרחב של/Shmouot, שחילק מהן הצבעו על מעורבות המודיעין המצרי במוותה. על פי גרסה מקובלת, היא עמדה לכתוב את זיכרונותיה, ובهم עמדה לחשוף כיצד פעלה בתחילה שנות ה-80 במסגרת שירות המודיעין הכללי של מצרים. אישוש לפעלותה זו, שבמשתמע היהנה קשורה למשעי פיתוי, נתן ראש ה"מוח'אבראת" באותה תקופה, גנאל פואד נצר, שאף אמר בריאיון לעיתון מצרי כי לדעתו היא נרצחה ולא התאבדה. לא פלא על כן שרבים במצרים ובעולם הערבי חושדים כי יד גורמי מודיעין ושלטון חששו מההובча שתיגרם להם בעקבות פרסום הזיכרונות, היהנה במוותה.²²

לא מעט פרסומים ש קישרו בין נפילתם אל מוותה של אל-לייטי נאצף, סועאד חוסני ואשרף מרואן הזוכירו בהקשר זה גם את מוותו המסתורי של מיג'זר-גנרל עלי שפיק, מאנשיו של שר המלחמה המצרי עבר אל-חכמים עאמר, שפוטר מתפקידו לאחר התובסה ב-1967. עאמר התאבד, או אולץ להתאבד, כאשר שהה בمعצר בית היה ידוע כמתאגרף, עבר ללונדון בתחילת שנות ה-70 ושם עסק לאחר שניסיון קשר שלו נגד נאצף כשל. שפיק, שכקצין צבא צעיר היה ידוע כמתאגרף, עבר בORITY מלהלומות בראשו וכדיירות סכין. מקומה גבוהה, אלא נרצה בכיתו במלומות בראשו וכדיירות סכין. אף כי היו ניסיונות לקשר בין שירותו במצרים תחת עאמר למוותו,

נראה כי הרצח היה קשור יותר לפעילותו האינטנסיבית בתחום עסקי הנשק, ואשר במהלך הקים עליו לא מעט יריבים.²³

נאמנים למאץ להציג את מרואן כפטריות ולא כבוגר, העניקו לו השלטונות המצריים אותן כבוד יקרים לאחר מותו. בהלויה ההמוניית שנערכה לו בקהיר ב-1 ביולי השתתף בנו של נשיא מצרים שנחשב באותה עת לירושו המועד, גמאל מובארק. נוכחותו נתנה לגופנקה פוליטית לגופה שלפיה היה מרואן פטריות מצרי. השתתפותו של ראש שירות המודיעין הגeneral עומר סלמאן בהלויה נתנה לכך את הגופנקה המקצועית של קהילת המודיעין המצרית. יום לאחר מכן הלהויה הצעיר הנשיא מובארק כי אشرف מרואן היה "פטריות נאמן לארצו". סוכנות הידיעות המצרית הרשמית שדריווחה על דברי הנשיא באזני עיתונאים במטוסו בעת שחזר מועודית פסגה אפריקנית בגאנה, הוסיפה כי מובארק אמר: "אין לי שום ספק לגבי מידת הפטריות של ד"ר אشرف מרואן, ואני יודע את הפרטים על מה שעשה כדי לשרת את ארצו. הוא ביצע מעשים פטריטיים שעוד לא הגיע הזמן לגלות אותם, אבל הוא אכן היה פטריות מצרי ולא ריגל למען שום ארגן".²⁴ ההלויה הרשמית ודבריו של הנשיא שייכנו לא מעט פרשנים בתקורת בנכונות הגרסה כי מרואן היה סוכן כפול שהונה ערבות המלחמה את ישראל. אחרים, המכירים מלבד ומלאו את פרטי הפרטים של הפרשה, נותרו לא משוכנעים. תחת-אלוף (מייל') עמוס גלבוע, לשעבר ראש אמ"ן-מחקר, עבר על כל המידע שמסדר מרואן, נתן פירוש משלו להנהגות המצרית הרשמית. צילומי הלהויה שבם נראו בכיר המשטר מנהמים את אלמנתו הרכוה ואת בניו הזוכים לו, בלשונו הציורית, "את סרטוי המאפייה. המאפייה רוצחת מישחו. אחרי זה האלמנה עם הבנות בוכחות ליד הקבר. ואלה שרצו אותו באים ומנסקים אותה".²⁵

במצרים, מכל מקום, הצהרו של מובארק נתנה את הטון לגישה הרשמית לפרשה. עיתונאים עצמאיים ובולוגרים אמנים המשיכו

לעוסק בנושא תוך הצגת פרשנויות שלא עלו בקנה אחד עם העמדה הרשמית, אך דוברים רשמיים שעיתונאים זרים פנו אליהם בבקשתה להתייחס לפurge, נטו להציג כי מרואן שירת את מצרים בנאמנותו, תוך שהסבירו כי מכיוון שהמדובר בנושא ביטחוני רגיון, עדין חלה עליו חותמת הסודיות. אנשי תוכנית החקירם "60 דקות" שהכינו כתבה על פרשת מרואן ניסו בכך שבאופן ארכויים לקבל תגוצה רשמית על האשמה כי עבד בשירות המוסד, ללא הצלחה. בשיחות מקדימות חזרו גורמים מצריים על גרסאות שונות של סיפור ההונאה, אולם הם לא היו מוכנים לחזור על הדברים מול המיקרופון והמצולמה בניומי סודיות. בסופה של דבר, את העמדה המצרית הציג, כזכור, ד"ר עבד אל-מנעים סعيد, מנהל מרכז "אל-אהראם". הוא קבע, מבלי להיכנס כלל לפרטים, כי מרואן היה הציר של תוכנית ההונאה המצרית שבlanderיה לא היה לצבאה המצרי סיכוי לנצח את צה"ל.²⁶

דבריו אלה של המומחה המצרי היו התייחסות הרשמית (או הרשמית למחצה) המפורטת ביותר למעשיו של מרואן במהלך מאז הציג הנסיון מובארך כי "הוא לא ריגל למען שם ארגון". יותר מכל הם העידו על המבוקה של גורמי השלטון למצרים כאשר נדרשו להתייחס לשאלת. הרושם העולה מדבריהם הוא כי אין יודעים בכירור עד היום מה באמת אירע ומה עשה מרואן. שהרי אם חתנו של נאצ'ר היה אכן סוכן כפול שהונה בשירותם את ישראל, מדובר באחד מסיפוריו ההונאה הגדולים ביותר בהיסטוריה, בהוכחה לתהוכם מצרי מרשימים ובמקור בלתי נדליה לגאווה לאומית. אם כך אכן היה הדבר, מדובר אין למצרים מספרים את סיפור עלילותיו, סיפור שיציג אותם כמתכננים מתחכמים שהצליחו לנצח את שירותם המודיעין היעילים ביותר בעולם? ברור שלמצרים, הגאים כל כך בהישגים הצבאיים במהלך אוקטובר ואשר בנו את מזיאון המלחמה בקהיר כדי להציג הישגים אלה ברבים, יש אינטראס לעשות זאת. ואין שם סיבה שיימנעו מכך. קשה לראות אילו סודות נצורים היו יכולים להתגלות בעקבות גילוי זה, ובכל מקרה הנזק שעלול להיגרם מחשיפתם יהיה שלו לעומת התועלת התעמולית הגלומה בשיפור תרדיותם. העובדה שעד

כה לא עשו זאת מוצביה על כך שפרט להצהרות כללותם הם אינם יכולים להציג גרסה משכנעת לסיפור "הסוכן הכפול", פרט לדרישה אחת: הפתעה הישראלית ותוצאות המלחמה.

בהתחשב בעובדה שמאז פירסמה ועדת אגרנט את מסקנותיה ב-1974, ההסבר המשכנע להפתעה בפרוץ המלחמה נותר זה הנעוז לא בתחוכם המצרי אלא בקידעון מחשבתי ובכיתוחן מופרו בצד הישראלי, האמירה המצרית כי מרואן שירת את ארצו והונה את המוסד נותרת חסרת בסיסי. היא תישאר כזאת עד שהמצרים יציגו מידע קונקרטי מקורותיהם שלהם, כזה שיוכיח, למשל, כי הם יודעים متى נפגש מרואן עם מפעיליו והיכן, ומה נאמר בפגישות אלה. שהרי אם הוא עבד בשירותם, הם צריכים לדעת את כל שעשה במסגרת הפגישות עם מפעילו, דובי, ועם ראש המוסד. כל עוד הם לא עושים זאת, וכל עוד המידע שהם מוחדרים נסמך על מה שהתרפסם בישראל או בא מקורות ישראלים, אין מנוס מהמסקנה שחרף כל טענותיהם אין הם יודעים, גם קרוב ל-50 שנה לאחר שהחל לעבד בשבי המוסד, כביבל בשירותם, מה בעצם עשה מרואן.

"האביב הערבי", שם קץ שלטונו של מובארכ, שיחרד גם כמה התבתוות לפיהן למצרים, ולМОבארכ אישית, היה עניין במותו של מרואן. השבועות המצרי הסנסציוני "דו אַל-יוסוף" טען בספטמבר 2011 כי מובארכ הורה על חיסולו של מרואן. על פי השבועון, אותה קבוצה מחסלים, שני גברים ואישה, שעמדה מאחור נפילת סועאר חוסני אל מותה ב-2001, הייתה אחראית גם לחדולו של מרואן.

מקור טוב יותר, העיתונאי מוחמד חסנין הייכל, שכתב ספר על תקופת שלטונו של מובארכ ובו הקדים מקום נכבד גם לפרשת אשר מרואן,тирיך כיצד נפגש איתו בלונדון בספטמבר 2006 ושאל אותו אם הנשיא מובארכ אסר על כניסה למצרים. מרואן הגיב בכעס ו אמר כי מובארכ לא יכול למנוע את כניסה המדינה. בתשובה לשאלתו של הייכל מודיע זה כך, ענה מרואן: "הוא לא יכול... אני אומר לך, אני

"יכול לחסל אותו!!!". אחר כך חזר על כך גם באנגלית והוסיף שהוא יכול לחסל גם אנשים אחרים איתו, ובקשר זה הזכיר גם את עומר סולימאן, האיש החזק של שירות המודיעין המצריים באותה תקופה. הפגישה בין היכל למרוואן שנערכה להימשך יומם למחמת חילופי הדבראים האלה בוטלה על ידי מרואן, כביכול בשל בעיות בריאות.²⁷

פרסום הספר המלאך באנגלית ב-2016 והוצאת הספר בערבית בכירdot ובקהיר ב-2017²⁸, הביאו לשילול דיונים על התיזה המרכזית המוצגת בספר בעיתונות העברית וביחוד במצרים. הסתלקותם של כמעט כל מי שהיו מעורבים בפרשה הביאה לדיוון חופשי יחסית בסוגיה הרגישה ולא מעט מהכותבים קיבלו בצוורה כזו או אחרת את הטענה כי מרואן אכן בגד בארצו. כך, למשל, בניתוח שעשה אוסמה פארוק בעיתון האלקטרוני "אלמודון" עם הופעת הספר בקהיר, הוא השתמש בספרו של היכל על תקופת שלטונו של מובארך כדי לאوش את התיזה המוצגת בספריו.²⁹ הביקורת שנכתבה על המלאך במסגרת "מרכז [העיתון] אל-אהראם למדיניות ומחקרים אסטרטגיים" קיבלה אף היא חלק ניכר מהטענות שלפיהן מרואן לא היה סוכן כפול אף כי נתחה להתייחס אל הספר (בצורה בלתי נכונה) כפרסום שקיבל השראה מטעם המוסד.³⁰ ומיג'ור גנראל מוחמד רasad, ראש המודיעין הכללי המצרי לשעבר, אמר בראיון לעיתון "אל-ראי" כי מרואן ריגל לטובת ישראל ותיאר, בין היתר על סמך מה שנכתב בספר "המלאך", את עיקר המידע שהוא העביר למוסד.³¹

באוקטובר 2017 נארעה הפצת הספר במצרים, כנראה בשל גישות פוליטית.³² מקורות ערביים שונים התייחסו להפקת הסרט "המלאך" של חברת נטפליקס וצינו כי הקורתה הסרט בעולם העברי צפוייה לחדש את הויכוח הסוער סביבה השאלה אם מרואן היה בוגד שירת את במוסד או גיבור שהונאה את ישראל.

את המהדורה الأخيرة בערבית של הספר, ב-2011, סיכמתי באמירה כי ככל עוד לא הופיע מחקר אמין העושה שימוש בחומריים

חדרים המצביעים על כך שהיה סוכן כפול, "אין מנוס מהמסקנה שאشرف מרואן אכן היה המרגל הטוב ביותר שפועל אי-פעם למען ישראל". לאור מה שהתרשם מאו, אינני רואה סיבה לשנות קביעה זו. אני מניח שגם חידוש הויכוח על מרואן עם הקרנת הסרט, לא ישנה מהותית מצב זה.

מראוי מקומ

הקדמה

- 1 Ahron Bregman, *A History of Israel* (New York: Palgrave MacMillan, 2003); *Israel's Wars: A History of Israel Since 1947* (London: Routledge, 2010)
- 2 Howard Blum, *The Eve of Destruction: The Untold Story of the Yom Kippur War* (New York: Harper Collins, 2003)
- 3 רונן ברגמן וגיל מלץ, *מלחמת יום כיפור – זמן אמת* (תל אביב: ידיעות ספרים, 2003).
- 4 אוריה בר-יוסף, *הצופה שנדרם – הפתעת יום הכיפורים ומקודותיה* (lod: זמורה-ביתן, 2001).
- 5 גלעד גרוסמן, "נסגר תיק זעירא: 'הויכוח ההיסטורי – לא משפט'", *וואלה*, 9 ביולי 2012.

פרולוג

- 1 הגדרת ההכרעה בקרב על נפח כ"על חוט השערה" היא של מפקד אוגדה 36 במלחמה, רב-אלוף (מיל') רפאל איתן, בראיון לעורוץ הראשון בסרט: "חטיבה 679 במלחמת יום כיפור" משנת 2003. תיאור הקרב על נפח מתבסס על שיחות עם מפקד חטיבה 679 אוריה אור ועם חוקר מלחמת יום כיפור בפיקוד הצפון יהודה וגן וצביקה עופר, וכן על שימוש במקרים הבאים: אוריה אור, אלה

האחים שלו (תל אביב: ידיעות אחרונות, 2003); אבירם ברקאי, על בילמה: סיפורה של חטיבה 188 במלחמת יום כיפור (תל אביב: מעריב, 2009); יהודה וגמן, "כאוס בנצח", בתור: חגי גולן ושאלות שי (עורכים) "מלחמת היום" – חקר מלחמת יום הכיפורים (תל אביב: מערכות, 2003), 311-352; חיים סבתו, תיאום כוונות (תל אביב: ידיעות אחרונות, 1999); דני אשר (עורך), הסודים על הגדרות: פיקוד הצפון במלחמת יום הכיפורים (תל אביב: מערכות, 2008).

פרק א

- 1 מוחמד ת'ירוט, אشرف מרואן: האמת והאליה (קהיר: מדברי, 2008), 19-20; מחבר ל-'ידע', "אל-סואהגה": מקורתו של אشرف מרואן" (מתוך אתר אינטרנט המוקדש לנפת מלוי שבמחוז אל-מניה, 28 בספטמבר 2007).
- 2 ת'ירות, 20-19.
- 3 רוברט סנט ג'יון, הובס: סיפוריו של גמל עבד אל-נאצ'ר (תל אביב: מערכות, 1960), 70, 78.
- 4 Anne Alexander, *Nasser* (Life/Time Books, 2005), 104; Anthony Nutting, *Nasser* (New York: E.P. Dutton, 1972), 306.
- 5 The Opportunist: 'The Bright Side of the Moon', *Egyptian Chronicles*, 28 June, 2007, <http://egyptianchronicles.blogspot.com/2007/06/opportunist-well-bright-dark-side-of.html>.
- 6 ריאיון של עמרו אל-לייטי עם מונה עבד אל-נאצ'ר, "אחותראק", הטלוויזיה המצרית, 10.3.2009.
- 7 מוחמד פאווי, סודות ההתקשות באشرف מרואן (ח"מ: אל-זוטן לאור-نشر, 2007), 18.
- 8 כמאן ח'ילף אל-טויל, "אشرف מרואן... ילד הדילמה", אל-אה'באא' אל-לבנאניה, 2.7.2007.

- 9 מהמוד ג'אמע, הכרתי את סאדאת: חצי מהה של סודות לגבי אל-סאדאת והאחים [המוסלמים] (קהיר: אל-מכתב אל-מצרים אל-חדית', 1999), 182.
- 10 ריאיון של עמרו אל-לייטי עם מונא עבד אל-נאצר.
- 11 נדב זאבי, חיים של סוכן (טיוות מאמר, אוסף פרטיו של המחבר).
- 12 כמאל חילף אל-טוויל, הערה 8 לעיל. ההודעה הרשミת על החתונה המתקרבת (*Arab Observer*, 273-278, p. 13) צינה כי אביו של אשף מרואן, הבריגדיר עבד אל-זופא מרואן, הוא מכר ותיק של הנשיא נאצר, אולם לא נמצא לכך ביטוי בכל מקום אחר.
- 13 ת'ירות, 20-21.
- 14 עצם עבד אל-פתחח, הסוכן בכלל: האיש אשר זיעזע את מפקחת המוסד (קהיר: דאר אל-כתאב אל-ערבי, 2008), 26; ריאיון של עמרו אל-לייטי עם מונא עבד אל-נאצר.
- 15 Muhammad Zara, "Reliving a Piece of History", *Egypt Daily News*, September 22, 2006
- 16 סלים נסיב, אום (תל אביב: אסיה, 1999), 159.
- 17 ריאיון של עמרו אל-לייטי עם מונא עבד אל-נאצר.
- 18 Mohamed Salmawy, *al Ahram Weekly*, 5-11 July, 2007
- 19 Said K. Aburish, *Nasser: The Last Arab* (New York: Thomas Dunn, 2004), 234
- 20 ת'ירות, 20-23.
- 21 Mohamed Salmawy, *Egyptian Chronicles*, 28 June, 2007
- 22 כמאל חילף אל-טוויל, הערה 8 לעיל.
- 23 Nutting, 306, הערה 4 לעיל.
- 24 Gamal Nkrumah, "Sami Sharaf: Shadows of the Revolution" *Al Ahram Weekly Online*, 9-15 August, 2001, <http://weekly.ahram.org.eg/2001/546/profile.htm>; Nutting, 306-308
- 25 עצם עבד אל-פתחח, מי הרג את אשף מרואן? תיק הסוכן בכלל

- (קהיר: אל-אימאן, 2007), 14; מוסא צברי, סדרת האמת והאגדה
 (קהיר: אל-מכחוב אל-מצרי אל-חדית', 1985), 651.
- 26 ריאיון עם עבד אל-מג'יד פירד לתוכנית הטלויזיה המצרית
 "אחותראק" שודרה בנובמבר-דצמבר, 2008.
- 27 אל-פתחה, הערבה 14 לעיל, 18-15.
- 28 פנויוטיס ג' וטיקווטיס, חולdotihah של מצרים מוחמד עלי עד
 סדרת (ירושלים: מגנס, 1983), 432.
- 29 סועאר מוחמד אל-צבאח, בז המפהץ: עבדאללה מוכארך אל-צבאח,
 (כווית, 1995), 268-259.
- 30 שם, 263-264.
- 31 כמאל ח'לף אל-טוויל, הערבה 8 לעיל.
- 32 זאבי, הערבה 11 לעיל.
- 33 סעד אלדרין אל-שאולי, חזית הטעלה (תל אביב: מערכות, 1987), 135-134.

Scott Shane, "A Spy's Motivation: For Love of another Country", *The New York Times*, April 20, 2008; Yuri Modin, *My Five Cambridge Friends: Burgess, Maclean, Philby, Blunt and Cairncross by Their KGB Controller* (New York: Farrar Straus Giroux, 1994); Cherkashin Victor and Gregory Feifer, *Spy Handler: Memoirs of a KGB Officer: The True Story of the Man Who Recruited Robert Hanssen and Aldrich Ames* (New York: Basic Books, 2005); David Wise, *Nightmover: How Aldrich Ames Sold the CIA to the KGB for \$4.6 Million* (New York: Harper Collins, 1995); Jerrold L. Schecter, and Peter S. Deriabin, *The Spy Who Saved the World: How a Soviet Colonel Changed the Course of the Cold War* (New York: Charles Scribner's Sons, 1992); Dusko Doder, "Of Moles and Men" *The Nation*, February, 18, 2002, 25-32.

פרק ב

1 אלא אם כן מצוין אחרת, פרק זה מבוסס על ריאיונות ועל שיחות עם צבי זמיר, מאיר מאיר, נחיק נבות, פרדי עיני, עמוס גלבוע וגורמים אחרים שביקשו כי לא אנקוב בשמות.

Tom Mangold, *Cold Warrior — James Jesus Angleton*: 2
The CIA's Master Spy Hunter, (Touchstone Books, 1992),
.183-226

3 מירון מרזני, גולדה: *ביוGRAPHיה פוליטית* (תל אביב: ידיעות אחרונות, 2008) .511

Thomas Harris, *Garbo: The Spy Who Saved D-Day* 4
.(Richmond: Public Record Office, 2000)

5 ג'ון לה-יקארה, *הצלין החשי* (תל אביב: כנרת, 1991) .11

פרק ג

1 בר-יוסף 2001, 72-73; אדרנסקי, 42-45 ;170-71

פרק ד

1 אנוור אל-סאדאת, *סיפור חי* (ירושלים: עידנים, 1978) .139

Said K. Aburish, *Nasser* (New York: 2
.Thomas Dunn, 2004), 242, 286

3 אריה שלו, "הערכת המודיעין לקרת המלחמה", בתוך: משה שם שׂובָרְדּוֹרִי (עורכים), *טריאומלה לאומית: מלחמת יום הכיפורים אחריו*, שלושים שנה ועוד מלחמה (שדה בוקר: אוניברסיטת בן-גוריון, 2008) , 125-183; 106; אריה שלו, *כישלון והצלחה בהתדרעה: הערכת המודיעין ערב מלחמת יום הכיפורים* (תל אביב: מערכות, 2006) .167

4 המקורות לדין זה הם: שמעון שmir, מצרים בהנהגת סאדאת: הביקוש אחרי אוריינטציה חדשה (תל אביב: דביר, 1978); ותיקווטס, הערה 28 פרק א'; סאדאת, הערה 1 לעיל; ג'יהאן סאדאת, בת מצדים (תל אביב: אור עם, 1989); שיחה עם פרופסור שמעון שmir, אוניברסיטה ת"א,

- Anthony Nutting, *Nasser* (Dutton, 1972); ,2009 בדצמבר 31 Kirk J. Beattie, *Egypt During the Sadat Years* (New York: Palgrave MacMillan, 1980); "The Underrated Heir", *Time Magazine*, 17 May 1971; "A Preemptive Purge in Cairo", *Time Magazine*, 24 May 1971 סדרת הערכה 1 לעיל, 170. 5 Beattie, הערכה 4 לעיל, 291. 6 עצם עבד אל-فتאח, 21. המקור של אל-فتאח הוא צלאח אל-שאהד, פקיד בכיר במשרד הנשיאות שלמד בבייה"ס עם סדרת; ת'ירות, הערכה 1 פרק א', 184. ת'ירות מסתמך על ספרו מ-1999 של מחמוד ג'amu שעסק בין השאר באירועי מאי 1971. 7 אל-فتאח, הערכה 14 פרק א', 21. 8 Owen L. Sirrs, *A History of the Egyptian Intelligence Service: A History of the Mukhabarat, 1910-2009* (New York: Routledge, 2010), 120 9 Joseph J. Trento, *Prelude to Terror: The Rogue CIA, the Legacy of America's Private Intelligence Network and the Compromising of American Intelligence* (New York: Carrol & Graff, 2006), 261-262 10 אל-فتאח, הערכה 14, פרק א', 23. 11 מעדריב, 18 במאי 1971. 12 ת'ירות, הערכה 1, פרק א', 184. 13 ."Sadat in the Saddle", *Time Magazine*, 31 May 1971 14 Tahia Gamal Abdel Nasser, *Nasser, My Husband* (Cairo 15 and New York: American University Press in Cairo, 2016). 15 אל-טוויל, הערכה 8, פרק א'. 16

פרק ה

- 1 ריאיון עם מאיר מאיר.
- 2 המחזאה דמוקרטיה של המחזאי האנגלי מייקל פריין, אשר הועלה על הבימה בשנת 2004 בתיאטרון הקאמרי, מבוסס על פרשה זו.
- 3 ריאיון עם יונה בנדמן.
- 4 ריאיון עם מאיר מאיר.
- 5 ריאיונות עם מאיר מאיר, יעקב רוזנפלד ויונה בנדמן.
- 6 גדי יעקובי, כחוט השערה: איך הוחם הסדר בין ישראלי למצרים ולא נמנעה מלחמת יום הכיפורים (תל אביב: עידנים, 1989), 157.
- 7 ריאיון עם יעקב רוזנפלד.
- 8 יעקב, הערה 6 לעיל, 157.
- 9 ריאיונות עם פרדי עיני וצבי זמיר.
- 10 שלו, 2006, הערה 3, פרק ד', 63.
- 11 יצחק רבין, פנקש שידות (תל אביב: מעריב, 1978), 346-345.
- 12 מסמך אמ"ן מיוני 1971, שלו, 2006, הערה 3, פרק ד', 63.
- 13 בר-יוסף, 2001, הערה 4, הקדמה, 48.
- 14 סעד אידין אל שאולי, צילחת התעללה (תל אביב: מערכות, 1980), 91.
- 15 ראו התייחסויות לנושא אצל: שאולי, הערה 14 לעיל, 12; סאדאת, Mohamed Abdel Ghani El-Gamasy, *The 178 October War: Memoirs of Field Marshal El-Gamasy of Egypt* (Cairo: The American University of Cairo Press, 1993), 205 Muhammad Hasany Haykal, *Autumn of Fury* (New York: Random House, 1983), 50 סאדאת, 244.
- 16 בר-יוסף, 238.
- 17 בר-יוסף, 2006, הערה 3, פרק ד', 81, מצטט מסמך אמ"ן ממאי 1969.
- 18 שלו, 2006, הערה 3, פרק ד', 81, מצטט מסמך אמ"ן ממאי 1969.
- 19 "סיכום מודיעין למבצע 'שוכן יוניס'", 17 דצמבר 1972; שלו, 2006, הערה 3, פרק ד', 80-81; אליו זעירא, מיתוס מול מציאות,

- 38 ארכיוון צה"ל ומערכת הביטחון, עדויות ועדת אגרנט. ספציפית ראו:
עדות גולדה מאיר – ראש הממשלה, 6.2.74, בוקה, ע"ע 67-68;
עדות משה דין – שר הביטחון, 4.2.74, עמ' 11; עדות ראל' דוד
- 37 אלוף (מיל') שלמה גזית, ראש אמ"ן לשעבר, "כל הדיבורים על כך
שיש היום פלורליות במודיעין הם בלוף", מתוך ריאון שערך עמו
אבירם ברקאי. מתוך: הדים ל"مشק כנפי הטעות" (המרכז לモרשת
המודיעין, המכון לחקור מודיעין ומדיניות, אפי מלצר בע"מ, 2014),
20-38.22-23
- 36 זעירא, 122-121.
35 ריאונות עם צבי זמיר ופרדוי עיני.
34 ברגמן ומלאץ, הערה 27 לעיל, 175.
33 ריאון עם אהרן לבון.
32 ריאון עם אריה שלו.
31 "מוסך המוסףים", העוזן הראשון של הטלוויזיה הישראלית,
המרαιין: דן מרגלית, 23-24 בספטמבר 2004.
- 30 זעירא, 163-151.
29 זעירא, הערה 19 לעיל, 155-156. הדגשה במקור.
28 ריאון עם יונה בנדרמן.
27 ריאון דין לרמי טל. מתוך: רונן ברגמן וגיל מלאץ, *מלחמת יום
כיפור – זמןאמת* (ידיעות אחרונות, 2003), 180.
- 26 ריאון עם יהודה פרורת.
25 ריאון עם אהרן לבון.
24 שלו 2006, הערה 3, פרק ד', 186.
23 שיחה עם עמוס גלבוע.
22 ריאון עם צבי זמיר. 8 ביולי, 2008.
21 צבי זמיר בריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
20 זעירא, 91.
19 אחרונות, (2004), 89-90.
- 18 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 17 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 16 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 15 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 14 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 13 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 12 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 11 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 10 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 9 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 8 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 7 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 6 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 5 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 4 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 3 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 2 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.
- 1 צבי זמיר ובריאון לתוכנית "עובדיה", "המרגל האחרון", 27 בדצמבר
2007.

אלעוזר – רמטכ"ל צה"ל, 29.1.74, עמ' 52; עדות יגאל אלון – סגן ראש הממשלה, 14.2.74, עמ' 33; עדות ישראל גלילי – שר לבא תיק, 13.2.74, עמ' 32.

פרק 1

- 1 Nadav Safran, *Saudi Arabia: Ceaseless Quest for Security*, Ithaca, NY: Cornell UP, 1988), 145; Robert Dreyfuss, *Devil's Game: How the United States Helped Unleash Fundamentalist Islam* (New York: Holt, 2006), 151; Gerald Posner, *Secrets of the Kingdom* (New York: Random House, 2005), 80-82; Said Aburish, *The Rise, Corruption and Coming Fall of the House of Saud* (London: Bloomsbury, 2005), 301; Bob Woodward, *Veil: The Secret Wars of the CIA* (New York: Simon and Schuster, 2005), 347; מוחמד חסנין הייכל, הספינקס והקומיסד (תל אביב: עם עובד, 1981), 226.
- 2 ריאנון של מוחמד חסנין הייכל לתחנת הטלוויזיה אל-ג'יזה, 17 בדצמבר 2009.
- 3 פאווי, 31. מקורות נוספים על העסקה הם: מחמוד ג'מע, הכרחי את סאדאת: חצי מאה של סודות לגבי אל-סאדאת והאהים (1999), 216-218; צברי, 653; ת'רוות, 27-36.
- 4 Jeffrey Robinson, *The Risk Takers* (New York: Harper Collins, 1985), 122.
- 5 אבי שלימים, המלך חוסיין: ביוGRAפיה פוליטית (אור יהודה: דביר, 2009), 347-346.
- 6 גدعון גרא, דרך קד'אפי בלוב (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1983), 119-118.
- 7 John K. Cooley, *Libyan Sandstorm* (New York: Holt, Reinhart and Winston, 1982), 6-7, 68.
- 8 מוחמד חמאד, "יחסים-לוב מהמהפהה עד למלחמה: זכרונות

- צלאח אל-דין אל-סעדי, השגריר המצרי הראשון בלבוב לאחר ההפיכה", חלק 13, אל-דאיל-עאם (כווית), 15 באוקטובר 1997, עמ' 12.
- 9 צברי, 653-652
- 10 תדרות, 34.
- 11 שם; צברי, 653-652.
- 12 "ב-100 אלף דולר לחודש... 'הנבואי', אחד מגדולי סוחרי הנשק במצרים", אל-شعب, 2 בדצמבר 2009 <http://www.alshaab.com/newsprint.php?i=21220>
- 13 צברי, 652
- 14 פאווי, 29.
- 15 ג'אמע, 218-217, 1998; צברי, 652; אל-פתח, 26.
- 16 ג'אמע, 218, 1998
- 17 אל-פתח, 31.
- 18 ג'אמע 1998, 185-184, 1998; תדרות, 36-27.
- 19 ג'אמע 1998, 185-184, 1998; תדרות, 36-35.
- Record of the Arab world: Yearbook of Arab and Israeli Politics*, Vol. 1, 32
- Jeffrey Robinson, *Yamani: The Inside Story* (London: Simon & Schuster, 1988), 85-86
- 22 שאול, 109-108.
- 23 שיחת טלפון עם הווארד בלום, 1 בספטמבר 2010.
- 24 רונן ברגמן, "צופן חותאל", *דיוקן אחרוניות*, (מוסף 7 ימים), 7 בספטמבר 2007, 30-29.
- 25 שם.

פרק ז'

- 1 אריה בראון, משה דיין במלחמת יום הכיפורים (חל' א' מביא: עידנים, 17, 1992).
- 2 שם, 18.

- 3 שם, 18-17.
- 4 ר宾ז, 380.
- 5 בראון, 18.
- 6 שם, 19.
- 7 ריאיון עם אבנור שלו.
- 8 ענף 6, לקט מודיעין מס' 15/73 מ-24 בינוואר 1973.
- 9 שלו, אריה, "הערכת המודיעין לקרה המלחמה", בתוך: משה שמש וזאב דרוורי (עורכים), טראומה לאומית: מלחמת יום הכיפורים אחריו שלושים שנה ועוד מלחמה (שדה בוקר: אוניברסיטת בן-גוריון, 2008), 117.
- 10 ועדת החקירה – מלחמת יום הכיפורים, דין וחשבון חלקי נוספים: הנמקות והשלמות לדוח החקלי מיום ט' בניסן תשל"ד (1.4.1974) כרך ראשון, ירושלים תשל"ד, 1974, עמ' 93. (להלן, ועדת אגרנט, שלישי וآخر).
- 11 שלו 2008, העירה 9 לעיל, 119-118.
- 12 ריאיון עם יונה בנדמן.
- 13 בר-יוסף, 2001, 177-172.
- 14 שם, 182-183.
- 15 שם, 238.
- 16 שמואל גורדון, 30 שעות באוקטובר, החלטות גורדיות: חיל האויר בתחילת מלחמת יום כיפור (תל אביב: מעريب, 2008), 193.

פרק ח

- 1 בראון, 28.
- 2 *Time*, July 30, 1973, p. 13.
- 3 Robinson, 84-86.
- 4 זעירא, 161-162.
- 5 ריאיונות עםום גלבוע וצבי זמיר.
- 6 זעירא, 159.

- 7 חנוך ברטוב, לדו: 48 שנה ועוד 20 ים (אור יהודה: דבר, 2002),
.239-237
- 8 John K. Cooley, *Libyan Sandstorm* (New York: Holt,
Reinhart and Winston, 1982), 106-109
- 9 מוחמד חמאר, אל-דאיל-עאם (כווית), 15 באוקטובר 1997, עמ'
12; ריאיון עם צבי זמיר, 1 בדצמבר 2009; עודד גרנו, "כך
תכננו קדافي וסידרת להפיל מטוס אל על", מעריב, מוסף השבת,
2 בדצמבר 1994; נדב זאבי, "הנ广播: בכיריו המוסד ואם"ן מדברים
לראשונה על הפעלתו והפרקתו של אشرف מרואן, הסוכן מס'ר
אותה של ישראל", מעריב 28 בדצמבר, 2007; אילנה דין, "המרגל
האחרון: חייו ומותו של ד"ר אشرف מרואן", עדוץ, 2, תוכנית
"עובדיה", 27 בדצמבר 2007; מעריב, 6 בספטמבר 1973.
- 10 למשל, שלו 2006, 133.
- 11 ועדת החקירה – מלחמת יום הכיפורים, דין וחשבון חלק נוסף:
הנקודות והשלמות לדוח החלקי מיום ט' בניסן תשל"ד (1.4.1974)
כרך ראשון, ירושלים תשל"ד, 1974.

פרק ט

- 1 בריאיון עם ראש המוסד הסתייג זמיר מדרוח הוועדה ולפיו השתמש
בכינוי imminent, ואמר שאינו משתמש בביטויים כאלה (רייון
עם צבי זמיר, 19 באוגוסט 1998).
- 2 ציטוט הדברים מתוך שיחות הטלפון בין פרדי עיני, צבי זמיר ואלי
זעירא, מtopic: ועדת החקירה – מלחמת יום הכיפורים, דין וחשבון
חלק נוסף: הנקודות והשלמות לדוח החלקי מיום ט' ניסן תשל"ד
(1.4.1974), כרך ראשון, נספח א', "מהלכים של המוסד בתחילת
אוקטובר", 52-51.
- 3 בראון, 59-58; 61.
- 4 ועדת החקירה – מלחמת יום הכיפורים, דין וחשבון שלישי ואחרון
(ירושלים: תשל"ה – 1975), נספח א', "מהלכים של המוסד בתחילת
אוקטובר", 54.

- 5 שם, 54.
- 6 שם, 53-54. הטעות השנייה שהועודה התייחסה אליה נגעה לכך
שהמוסד לא העביר לראש הממשלה את ההתרעה שהגיעה ב-30
בספטמבר על כך שהתרגיל המצרי שיחל מחר יהפוך לצילחת אמת.
ענין זה מוזר למדי. על פי עדותו של אלי מזרחי, ראש לשכתה של
ראש הממשלה, הידיעה נשלחה אליו מהמוסד מיד לאחר שהגיעה,
והוא הביא אותה, אישית, בשעה 3:30 לפנות בוקר, למחליפה של
govinda מאיר שהיתה באותו עת בחוץ', השדר גיאלאן. אלון,
על פי עדות אלי מזרחי, הציב במרק ואמר שאין מה להתרוגש
שכון הצבא מטפל בכך והסבירות למלחמה נמכה (ריאיון עם אלי
מזרחי, *ידיעות אחרונות*, 6 בספטמבר 1991). על פי הנוהל המקובל,
המוחיר הצבאי של ראש הממשלה תת-אלוף ליורו הצדיף אליה
למסעה בחו"ל. יתרכן שוועדת אגרנט לא זימנה את אלי מזרחי ואו
יגאל אלון להיעיד בפניה בעניין זה, ובשל כך נוצר הרושם המוטעה.
- 7 שאזלי, El-Gamasy, 197; 155.
- 8 מוחמד נוציר לתוכנית הטלוויזיה "אחים רתק": "אשר מרואן
לא ידע את מועד פרוץ מלחמת אוקטובר, ויחסיו עם המודיעין
הערבי היו איתנים", אל-מצרי אל-יומ, 7 בנובמבר, 2008 (цитוטים
MRIAVON הטלוויזיה עם נוציר שודר ב-6 בנובמבר 2008). So
He was in London on the 5th of October 1973!!!", *Egyptian Chronicles*, 23 October, 2008, <http://egyptianchronicles.blogspot.com/2008/10/so-he-was-in-london-on-5th-of-october.html>
- 9 Mohamed Heikal, *The Road to Ramadan* (New York: Ballantine, 1975), 15-16.
- 10 Blum, 120.
- 11 בר-יוסף, 271-270; 302-303; 414-415. זעירא אמר ניסה לטעון
בכמה הזדמנויות כי נתן הוראה להפעיל את האמצעים 40 שעות
לפני פרוץ המלחמה (קרי, יום חמישי בשעה 22:00 בלילה), אבל
אלוף-משנה יוסי לנגורצקי, שב-1973 היה מפקד היחידה שהיתה

- האחריות להפעלתם, מסר כי ארבעים שעות לפני פרוץ המלחמה זעירה נתן אישור לבדיקה תקינות טכנית של האמצעים ("ניסי כלים"), ודרש להשביתם שוב ביום שישי בשעה 6:00 בבוקר. מפקד יחידה 848 אלוף-משנה יואל בן-פורת דיווח לו אישית על כך שהאמצעים הושבתו מעבודת במועד זה. לנגורצקי, שבדק את הנושא גם עם אותו אנשים שהפעילו פיזית את האמצעים (כלומר לחזו על הכתפור), מסר כי הם הופעלו במתכוונת מבצעית רק "בבוקר يوم הcipורים, שעות ספורות טרם המלחמה" (יוסי לנגורצקי, "האמת על 'האמצעים המיוחדים'", הארץ, 20 בדצמבר 2005; כתובות אישית עם יוסי לנגורצקי בנושא זה).
- 12 עדויות ועדת אגרנט, עדות רא"ל דוד אלעוז בועדת אגרנט, 29.1.74, ע"ע 52, 75.
- 13 תיאור אירוני יום שישי, ה-6 באוקטובר, על פי בר-יוסף, 340-295.
- 14 צבי זמיר, **בענינים פקוחות: ראש המוסד מתריע: האם ישראל מקשיבת?** (כנרת זמורה ביתן), 150.
- 15 ריאיונות עם פרדי עני, אריה שלו וצבי זמיר.
- 16 ראו, למשל, ברוטב 2002, 392-366; בראונן 1992, 68-83; בר-יוסף, 2001, 345-356.
- 17 משרד ראש הממשלה, גנזך המדינה, סיכום התיעוזות אצל ראש הממשלה. תל אביב, יומן כיפור, 6.10.73, 8:05, (נרשם בידי מר אליו מזורח). http://www.archives.gov.il/NR/rdonlyres/66FC5A72-27F7-41A6-9969-7ED71A097F57/0/yk6_10_0805.pdf
- 18 למשל: משרד ראש הממשלה, גנזך המדינה, דין אצל ראש הממשלה, http://www.archives.gov.il/NR/rdonlyres/0FC0ABE9-C023-466D-9B65-2502586EE0AF/0/yk7_10_1450.pdf
- 19 ציטוט מתוך חמליל השיחה כפי שנרשם בידי אלוף שלמה גזית, מתאם הפעולות בשטחים, שנכח בדיון (מוסך הארץ, 1 בינואר 1999).
- 20 ברוטב, 388.

- 21 בד-יוסף, 354-355.
- 22 שיחה עם אלוף (מיל') אברהם ("ברן") אדן, 28 באוקטובר 2010.
- 23 מוטי אשכנזי עם ברוך נבו ונורית אשכנזי, הערכ בSSH תפרין מלחמה (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2003), 61-67.
- 24 בראון, 82.
- 25 שיחת טלפון עם איתן כרמי, 27 באוגוסט 2010; "כעיזומו של יום היכירויות והודיע דובר צה"ל: 'סמוך לשעה 14:00, פתחו כוחות מצרים וסוריה בהתקפה בסיני וברמת-הגולן. כוחותינו פועלים נגד התקופים'", אתר חיל האווז, <http://iaf.org.il/843-13277-he/>.
- 26 ברוטוב, 399; עמירים אזוב, "עזה מיניסטריאלית": פיקוד הדרום במהלך יום היכירויות – 7 באוקטובר 1973 – מבילה מלחמת יום היכירויות, בתוך: חגי גולן ושאל ש, "מלחמות היום – חקר למתקפת-נגד", באתר: חגי גולן ושאל ש, "מלחמות היום – חקר מלחמות יום היכירויות (תל אביב: מערכות, 2003), 204, 258-208.
- 27 אזוב, 211.
- 28 שם, 227.
- 29 משרד ראש הממשלה, גנזך המדינה, דיוון אצל ראש הממשלה, 23:50, 7.10.73 (נרשם בידי אלי מזרחי). http://www.archives.gov.il/NR/rdonlyres/FD8B4764-23C7-4D0B-8466-EA5FDB1C507B/0/yk7_10_2350.pdf
- 30 ריאון עם צבי זמיר, 13 באוגוסט 1998.

פרק I

- 1 ברגמן ומצלר, 185.
- 2 ריאון עם צבי זמיר, 8 ביולי 2008; שיחת טלפון עם פרדי עני, 1 באוקטובר 2010; שמעון גולן, "מלחמות יום היכירויות: הויוכו

- על צילחת התעללה ב-12 באוקטובר 1973", בתוך: ריףן-דרון יהודית, זהר אברהם (עורכים), *יחסים מדינתי-צבאי בישראל 1974-1948*, תל אביב: העמותה להנצחת זכרה של גולדה מאיר והעמותה הישראלית להיסטוריה צבאית ליד אוניברסיטת תל-אביב, 2004); אורן בר-יוסף, "בעת נעלית שער: אמ"ן במלחמת יום כיפור", בתוך: عمום גלבוע ואפרים לפיד (עורכים), *מלאת מחשבת, 60 שנים מודיעין ישראלי – מבט מבפנים* (תל אביב: ידיעות אחרונות, 2008), 70-77; Zusman, 162.
- שבתאי שביט, "המודיעין שאסף המוסד בשנים שקדמו למלחמת יום הכיפורים היה צריך להתפרש כהתראה ברורה למלחמה".
ידיעות אחרונות. 10 באוקטובר, 2016.
- 4 Hegi Zorff, "27 הימים שהוללו שינוי במעמד המוסד והעומד בראשו". מבט מל"מ, 74 (אפריל 2016), 20-24.
- 5 Zorff, 23.
- 6 Zorff, 24.
- 7 Yugoslavia. "Sekretariat za informacije", *Yugoslav Survey*, Volume 17, 1976
- 8 Bahgat Korany, 9 בנובמבר 1973, 4 בדצמבר 1973; and Ali. E. Hillal Dessouki, *The Foreign Policies of Arab States: The Challenge of Globalization* (Cairo: American University of Cairo Press, 2008), 184
- 9 מעריב, 19 בדצמבר 1973.
- 10 Henry Kissinger, *Years of Upheaval* (Boston: Little Brown, 1982), 1061.
- 11 מעריב, 7 במאי 1974.
- 12 Kissinger, 844.
- 13 לה-קרה, 157.
- 14 המקור להיאור יחסית מרואן-פיז: כתבות פרטית.
- 15 פאווי, סודות ההתקשרות באשדך מרואן, 17; מעריב, 23 באוגוסט 1974.

- Gerard Chaliand (ed.), *People Without a Country*: 16
Kurds and Kurdistan (London: Zed Books, 1984), 170; Asadollah Alam, *The Shah and I: The Confidential Diary of Iran's Royal Court 1969-1977* (London: Tauris, 1991), 185
- Memorandum of conversation between: Mr. Ismail Fahmy, 17
 Minister of Foreign Affairs of the Arab republic of Egypt, Dr. Ashraf Marwan, Presidential Secretary for Foreign Contacts, and Dr. Henry Kissinger, Secretary of State and Assistant to the President for National Security Affairs, and Mr. Peter W. Rodman, NSC Staff. 13 August, 1974, Madison Room 8th Floor Department of State (*National Security Archives*, Washington D.C., 01285), 10-11
- Christopher Andrew and Vasili Mitrokhin, *The World Was Going Our Way: The KGB and Battle for the Third World*. (New York: Basic Books, 2005), 161, 167
- Owen L. Sirrs, *A History of the Egyptian Intelligence Service: A History of the Mukhabarat, 1910-2009* (New York: Routledge, 2010), 120
- Joseph J. Trento, *The Rogue CIA, the Legacy of America's Private Intelligence Network and the Compromising of American Intelligence Prelude to Terror* (Basic Books, 2005), 245
- שיחת טלפון עם הווארד בלום, 1 בספטמבר 2010²¹
 From the Ambassador in Cairo to the Secretary of State.²²
 Subject: "Ashraf Marwan", March 6, 1974 (*National Archives*, Washington D.C.); From Secretary of State to Eilts, Subject: "Travel of Dr. Ashraf Marwan", June 3, 1974 (*Ibid.*)²³
 צברי, 654-653

Telcon (telephone conversation) between Secretary 24
Kissinger and Ambassador Eilts (Cairo), March 26, 1975.
United States Department of State (release date: January 5,
.2005), 200102979

John Cooley, *Unholy Wars* (London: Pluto Press, 2002), 25
17; Saudi Ambassador to the United States Prince
Turki Al-Faisal interview with the Saudi-US Relations
Information Service (SUSRIS), March 2, 2006. <http://www.saudiembassy.net/archive/2006/transcript/Page19.aspx>

Trento, 5; Peter Dale Scott, *The Road to 9/11: Wealth, 26
Empire, and the Future of America* (Berkley: University
.of California Press, 2007), 111

Scott, 64, 98; David Guyatt, "Pinay Cercle", *Illuminati News*, 27
June 8, 2004; Thom Burnett, *Conspiracy Encyclopedia: The
Encyclopedia of Conspiracy Theories* (London: Collins&
Brown, 2006), 112; Joel van der Reijden, "Le Cercle: Secret
Transnational Intelligence", http://www.bibliotecapleyades.net/sociopolitica/sociopol_lecercle01.htm; Simon Regan,
*Who Killed Diana? An Investigation into the various
Conspiracy Theories Concerning the Death of Princess
Diana and Dodi Fayed*, Chapter X, <http://www.scallywag.org/diana/chapter-x.html>

.Regan, Chapter X 28

.40-38 29 ת'דות,

J. C. Louis and Harvey Z. Yazjian, *The Cola Wars: The 30
story of the global battle between the Coca-Cola Company
and PepsiCo, Inc.* (New York: Everest House, 1980) 177-
.78

31 "לאחר ריאיון עם ג'יהאן אל-סאדאת: סודות מטלטלים שмагלה יריד

- בעלה", ריאון עם ד"ר מחמוד ג'אמע, רשות אל ערכיה, 4 במרס 2007
<http://www.alarabiya.net/articles/2007/03/04/32270.html>
- 32 מחמוד ג'אמע, הכרתי את סאדאת: חצי מהה של סודות לגבי סאדאת
 והאחים (קהיר, 1988), 181.
- 33 צברי, 653.
- 34 ג'אמע, 218-216.
- 35 מעدب, 15 באוקטובר 1975.
- 36 אל-אהראם, 22 במרס 1976.
- 37 צברי, פוזי; 655, 32.
- "The Arabs diversity into the arms business", *Business Week*, October 31, 1977, 31-32
 לתיעוש חתם על הסכמים סודיים עם צרפת ובריטניה לייצור
 משותף של נשק חדש", מעדיב, 11 בספטמבר 1978.
- 38 צברי, אל-פתחה, 655-654, 33-34.
- 39 פוזי, 29; צברי, 656.
- 40 צברי, 657-656.
- 41 צברי, 659-657; ת'רות, 38-36.
- 42 אל-אה'באדר, 12 באוקטובר 1978.
- 43 צברי, 656-67; אל-פתחה, 43.
- 44 אל-פתחה, 44.
- 45 מעדיב, 17 באוקטובר 1978.
- 46 "הודעה מאשרכ' מרואן, בתגובה על מה שנכתב בספרו של (המהנדס)
 עות'מאן אחמד עות'מאן", אל-אה'באדר אל-יומ ואל-אהראם, 16
 באפריל 1981; צברי, 665.
- 47 צברי, 665-662.
- 48 ."Tiny in Name, not in Nature", *The BBC*, 26 July, 1998

פרק יא

.Regan, Chapter X 1

."Tiny in Name, not in Nature", *The BBC*, 26 July, 1998 2

- Tom Bower, *Tiny Rowland: A Rebel Tycoon* (London: Mandarin, 1994), 22-23 3
- The Monopolies and Mergers Commission (The Griffiths Report), *Lonrho PLC and House of Fraser PLC Presented to Parliament by the Secretary of State for Trade and Industry by Command of Her Majesty* (London: Her Majesty's Stationery Office March 1985), 3 4
- .Bower 1994, 212 5
- .431 סמ' 6
- ריאיון עם טום באוור; *New York Times*, 28 December, 2004 7
- Letter from Sir Andrew Bowden MBE, MP to the Parliamentary Commissioner for Standards, 13 February, 1997* (from herein Bowden Letter) <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:o6idcKG13EQJ:www.publications.parliament.uk/pa/cm199798/cmselect/cmstnprv/030ii/sp01100.htm+tradewinds+ed+wilson+libya&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=uk>; Peter Caruso, "International Man of Mystery", *Washington Post*, June 22, 2004; Ronald Kessler, *Inside the CIA: Revealing the Secrets of the Most Powerful Spy Agency* (Pocket Books, 1994), 294; Robinson, 126-127 8
- A Report on the Proposed Merger, *Lonrho Limited and House of Fraser Limited*, Presented to Parliament in pursuance of Section 83 of the Fair Trading Act 1973. (London: Her Majesty's Printing Office, 9 December 1981). להלן דוח גרייפית, 1981, 27 9
- Pinkindustry, "The House of Fraser", *The Atlantic Semantic* <http://pinkindustry.wordpress.com/the-house-of-fraser> 10

- Tom Bower, *Fayad, The Unauthorized Biography* 11
 (London: Macmillan, 1998), 77-130; Bower 1993, 467-
 .95
- .Bower 1998, 142 12
- .Bower 1994, 499-500; Bower 1998, 151 13
- Chris Blackhurst, "As Mysterious in Life as in Death," 14
 .*Timeout*, London, 2 July, 2007
- 15 ריאון עם קריס בלקהרט, 28 ביוני 2010
- Chris Blackhurst, "The Shadowy World of Ashraf 16
 .Marwan," *Business*, 5 May 1987
- 17 ריאון עם טום באור.
- 18 הציגותים מתחז דוח גרייפית: דברים שנשא חבר הפרלמנט צ'רלס וורד בפרלמנט, 4 ביוני 1997, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1997/jun/04/dti-inquiries#column_318
 הפרשנות לנוסח החכבות של גרייפית: ריאון עם טום באור, 28
 ביוני 2010.
- .Bowden Letter 19
- .Robinson, 120-35 20
- .Robinson, 130-35 21
- .Regan, Chpater X 22

פרק יב

- 1 פסק בורר, בפניו הבורר תיאודור אור שופט, המשנה לנשיא בית המשפט העליון (בדימ'). התובע: אליו (אל) זעירא בידי ב'כ עזה'ד ב'. מזר ואחרים נגד הנتابע: צבי זמיר בידי ב'כ עזה'ד דנציגר, קלנסבלד ושות'. 25 במרס 2007. עמ' 8.
- 2 זעירא, 91.
- 3 בר-יוסף, 354.
- 4 ריאון עם אלி זעירא ל"מוסף המוספים", העורך הראשון, 10 ו-17 בספטמבר 2004.

- 5 זעירא, 152-153, 156. הדגשה במקור; ריאיון עם אלי זעירא
ל"מוסף המוספים", העורך הראשון, 10 ו-17 בספטמבר 2004.
- 6 שאולי, 146-149. הבιογραφία המוסמכת ביותר של הנשיא אסד מASH
Patrick Seale, *Asad: The Struggle for the Middle East* (Berkeley: UC California,
1988), 194.
- 7 Gamasy, 183.
- 8 ציטוט רובינסון אצל זעירא. זעירא, 161.
- 9 שם, 156. הדגשה במקור.
- 10 זעירא, 156-157.
- 11 זעירא, 161.
- 12 זעירא, 163.
- 13 זעירא, 158.
- 14 Blum, 31-40.
- 15 הערכה אישית וגולי נאות: בלום הסתייע بي לא מעט במחקר שעשה
לקראת כתיבת הספר. את הספר עצמו כתוב ביליהתיעץ עמי כלל,
ואת מה שכותב ראייתי לראשונה ורק לאחר שהתפרסם.
- 16 אילנה דיין, "המוגל האחרון", "עובדיה", העורך השני, 27 בדצמבר
.2007
- 17 Bregman 2010, 112-17.
- 18 שם, 115.
- 19 שם, 116.
- 20 שם, 131.
- Personal email correspondence with Dr. Bregman, May 16, 21
.2010
- 22 רונן ברגמן, "מהחר תפרוץ מלחמה?", מוסף הארץ, 17 בספטמבר
.1999
- 23 רונן ברגמן וgil מלצר, מלחמת ים כיפור: זמן אמרת (תל אביב:
ידיעות אחרונות, 2004).
- 24 ברגמן ומלצר, 185.

- Rajiv Syal, "Evidence missing in 'spy' death-fall mystery", 2
Times Online, 29 August, 2007
- Simon Parkin, "Who Killed the 20th Century's Greatest 3
 Spy?" *The Guardian*, 15 September, 2015
- Rick E. Ingram (ed.) *The International Encyclopedia of 4
 Depression* (New York: Springer, 2009), 546-47
- 5 יוסי מלמן, "זה לא נשמע כמו אשף מרוון שהכרתי"; התכתבות
 אלקטרוניות עם ד"ר אהרון ברגמן, 28 ביוני 2010.
- Andrew Hosken, "Billionaire's 'spy' death remains a 6
 mystery", *BBC Radio*, 15 July 2010, http://news.bbc.co.uk/today/hi/today/newsid_8825000/8825986.stm
- 7 אל-עדבי, 24.9.2007
- Mossad agents murdered my husband, says widow of" 8
 .billionaire arms dealer", *The Observer*, 11 July, 2010
- Telephone Conversation between Ahron Bregman & 9
 Ashraf Marwan, 14 October 2003, Ahron Bregman's private
 collection
- 10 רישום שיחת טלפון בין ד"ר אהרון ברגמן ואשף מרוון, 7 במאי
 2005
- James Forsyth, "Did he fall or was he pushed?" *Spectator*, 11
 15 August, 2007
- Rajiv Syal, "Missing memoirs fuel spy death mystery", *The 12
 Sunday Times*, 13 August, 2007, <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article2246440.ece>
- 13 רונן ברגמן, "צופן חותאל".
- 14 התכתבות אלקטרוניות עם ספרנית הארכיוון בוושינגטון ועם ד"ר
 אהרון ברגמן, 10 באוגוסט 2010; 29 באוגוסט 2010
- Howard Blum, "The Double Agent Who Fooled Israel", 15
 (a draft of "Another Operative is Outed — But in Israel
 this Time"), *LA Times*, October 5, 2003

- Telephone Conversation Ahron Bregman & Ashraf 16
 Marwan, 6 October 2006.
- 17 יוסי מלמן, "מה ידוע על מותו המסתורי של אشرف מרואן, הסוכן שהזהיר את ישראל מפני מלחמת יום כיפורים", הארץ, 28 במאי 2010.
- 18 אילנה דין, "המרגל האחרון".
- 19 צבי זמיר, בעניינים פקוחות: ראש המוסד מתודיע: האם ישראל מחשיכה?
- 20 צבי בראל, "חדר: 2 מיליון דולר בתמורה לרצח הומרת הלבונית", Pakinam Amer, "Second session ;2008 of Talaat Mostafa retrial looks at footage, phone calls," Al Masri Al Youm, 28 April, 2010
- 21 ד"ר מוסטפא אל-פיקי, "על אל-ליית' נאצף, הגנול המצרי שמצא את מותו באופן דומה לאشرف בלונדון", אל-מצרים אל-יום, Egyptian Chronicles, 21 May, 2010 ;2008 Egyptian X-File, Stuart Tower, The Beginning," <http://egyptianchronicles.blogspot.com/2010/05/gyptian-x-file-stuart-tower-beginning.html>
- Kris Kenway, "Searching for Cinderella", Egypt Today, 22 Vol. 25, No. 6, June 2004, <http://www.egypttoday.com/article.aspx?ArticleID=1677#>; "Egyptian X-File; Cinderella's Rank", Egyptian Chronicles, July 14, 2009; <http://egyptianchronicles.blogspot.com/2009/07/gyptian-x-file-cinderella-rank.html>
- Egyptian X-files: A death message to all those who may concern "The Boxer and the miracle child", Egyptian Chronicles, 29 August, 2007, http://egyptianchronicles.blogspot.com/2007_08_01_archive.html
- .Reuters, 2 July, 2007 24
- 25 אילנה דין, "המרגל האחרון".

Steve Croft, "Was the Perfect Spy a Double Agent?" 26
.60 Minutes, May 10, 2009

27 מוחמד חסנין הייל, מובאדק וזמננו, 260-264.

28 אורי בר-יוסף, המלאך: המרגל המצרי שהציל את ישראל (ערבית, ביריות: הוצאה המדרנית הערבית, 2017); אורי בר-יוסף, המלאך: המרגל המצרי שהציל את ישראל (ערבית, תמנניה, 2017).

29 אוסמה פארוק, "המרגל אשף מרוואן... עבר עבר הישראלים ונגד נאצ"ר אלמודון, 27 באוגוסט 2017 <https://www.almodon.com/culture/2017/8/27/%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%A7%D8%B3%D9%88%D8%B3-%D8%A3%D8%B4%D8%B1%D9%81-%D9%85%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%85%D8%A7%D9%84%D8%A9-%D9%84%D8%A7%D9%86%D8%AA%D9%82%D8%A7%D9%85%D8%A7-%D9%85%D9%86-%D8%B9%D8%A8%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%A7%D8%B5%D8%B1>

30 סעד עוקשה, "המלך: המרגל שהציל את ישראל", מרכז אל-האדם למדיניות ומחקרים אסטרטגיים, 10 באוקטובר 2017.

<http://acpss.ahram.org.eg/News/16421.aspx>

31 מיג'ור גנאל מוחמד ראשד לאל-דא, "אשרף מרואן היה مرجل ישראלי", אל-דא, 8 בנובמבר, 2016. <https://www.alraimmedia.com/Home/Details?id=%2032faf153-2ed7-46c8-868f-a7fc419d9db9>

<https://www.tahrirnews.com/posts/843456> (ערבית), 8 באוקטובר 2017

8%BA%D9%84%D8%A7%D9%82+%D8%A7%D9%84
%D9%85%D9%83%D8%AA%D8%A8%D8%A7%D8%
AA+%D8%AA%D8%AF%D9%85%D9%8A%D8%B1+
%D8%B5%D9%86%D8%A7%D8%B9%D8%A9+%D8
%A7%D9%84%D9%86%D8%B4%D8%B1+%D9%81%
D9%8A+%D9%85%D8%B5%D8%B1+%D8%A7%D9%
84%D9%82%D8%A8%D8%B6%D8%A9+%D8%A7%D
9%84%D8%A3%D9%85%D9%86%D9%8A%D8%A9

רשימת מקורות

מסמכים רשמיים

ועדת החקירה – מלחמת יום הכיפורים, דין וחשבון חלקי נספה: 1.4.1974.
הנקודות והשלמות לדוח החלקי מיום ט' בניסן תשל"ד, ועדת החקירה – מלחמת יום הכיפורים, דין וחשבון שלישי ואחרון (ירושלים תשל"ה – 1975), נספח א', מהלכים של המוסד בתחילת אוקטובר.

חיל המודיעין, ענף 6,acket מודיעין מס' 15/73, 24.1.1973
משרד ראש הממשלה, גנזך המדינה, סיכום הדתיעצחות אצל ראש הממשלה,
تل אביב, יום כיפור, 6.10.73, 8:05 (נרשם בידי אלי מוזח),
http://www.archives.gov.il/NR/rdonlyres/66FC5A72-27F7-41A6-9969-7ED71A097F57/0/yk6_10_0805.pdf
משרד ראש הממשלה, גנזך המדינה, דין אצל ראש הממשלה,
http://www.archives.gov.il/NR/rdonlyres/0FC0ABE9-C023-466D-9B65-2502586EE0AF/0/yk7_10_1450.pdf

משרד ראש הממשלה, גנזך המדינה, דין אצל ראש הממשלה,
http://www.archives.gov.il/NR/rdonlyres/FD8B4764-23C7-4D0B-8466-EA5FDB1C507B/0/yk7_10_2350.pdf
משרד ראש הממשלה, גנזך המדינה, דין אצל ראש הממשלה,
, 8.10.1973

19.50. דיווח ר/א בר-לב והשר אלון לאחר סיור בחוותה (נרשם בידי אליו מזרחי), http://www.archives.gov.il/NR/rdonlyres/A6A68F84-86A8-488D-8A3C-216644051639/0/yk8_10_1950.pdf

פסק בודד, בפניו הבודד תיאודור אוור שופט, המשנה לנשיא בית המשפט העליון (בדימ'). התובע: אליו (אלוי) זעירא ע"י ב"כ עוז"ד ב. מוזר ואחרים נגד הנתבע: צבי זמיר ע"י ב"כ עוז"ד דנציגר, קלנסבלד ושות', 25 במרץ 2007.

British Parliament, Publications and Records, *Letter from Sir Andrew Bowden MBE, MP to the Parliamentary Commissioner for Standards*, 13 February, 1997, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:o6idcKG13EQJ:www.publications.parliament.uk/pa/cm199798/cmselect/cmstnprv/030ii/sp01100.htm+tradewinds+ed+wilson+libya&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=uk>

United Kingdom, Her Majesty's Printing Office, "A Report on the Proposed Merger", *Lonrho Limited and House of Fraser Limited*, Presented to Parliament in pursuance of Section 83 of the Fair Trading Act 1973, 9 December 1981 (London).

United Kingdom, Her Majesty's Stationery Office, The Monopolies and Mergers Commission (The Griffiths Report), *Lonrho PLC and House of Fraser PLC*, Presented to Parliament by the Secretary of State for Trade and Industry by Command of Her Majesty, March 1985 (London).

United States, Department of State, Telcon (telephone conversation) between Secretary Kissinger and

Ambassador Eilts (Cairo), 26 March, 1975, (release date: 5 January, 2005), 200102979.

United States, National Archives, *From the Ambassador in Cairo to the Secretary of State, Subject: "Ashraf Marwan"*, 6 March, 1974 (Washington D.C.).

United States, National Archives, *From Secretary of State to Eilts, Subject: "Travel of Dr. Ashraf Marwan"*, 3 June, 1974 (Washington D.C.).

United States, National Security Archives, *Memorandum of conversation between: Mr. Ismail Fahmy, Minister of Foreign Affairs of the Arab republic of Egypt, Dr. Ashraf Marwan, Presidential Secretary for Foreign Contacts, and Dr. Henry Kissinger, Secretary of State and Assistant to the President for National Security Affairs, and Mr. Peter W. Rodman, NSC Staff, Madison Room 8th Floor Department of State*, 13 August, 1974 (Washington D.C., 01285).

Wardle, Charles, *Speech at the British Parliament*, 4 June, 1997 (London: House of Commons Debates, vol. 295, column 318), http://hansard.millbanksystems.com/commons/1997/jun/04/dti-inquiries#column_318

ספרים ומאמרים

אדמסקי, דינה, מבצע קווקז: ההתערבות הסובייטית וההפתעה הישראלית במלחמת העצמאות (תל אביב: מערכות, 2006), 42-45
.170-71

אוור, אורן, אלה האחים שלי (תל אביב: ידיעות אחרונות, 2003).
אווב, עמידם, "עיצה מיניסטריאלית: פיקוד הדרום במלחמת יום הכיפורים – 7 באוקטובר 1973 – מבלים למתקפת-נגד", בთור: חגי גולן ושאל שי (עורכים), *'מלחמת היום': חקר מלחמות יום הכיפורים* (תל אביב: מערכות, 2003).

- אל-סאדאת, אנוור, *ספרות חי* (ירושלים: עידנים, 1978).
- אל-סאדאת, ג'יהאן, בת מצדדים (תל אביב: אור עם, 1989).
- אל-צבאח, סועאד מוחמד, בז המפרץ: עבדאללה מוכארך אל-צבאח (כווית, 1995) [בערבית].
- אל-שאזלי, סעד אל-דין, *חצית התעללה* (תל אביב: מערכות, 1987).
- אורבל, דור ונאמן, אורן, שיגיון ללא כיפודים: ההפעה שלא היה
והסטרטגיה שכשלה (תל אביב: ידיעות אחרונות, 2005).
- אשכנזי, מוטי עם ברוך נבו ונורית אשכנזי, *הערב בשש תפוזן מלחמה*
(תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2003).
- אשר, דני (עורך), *הסודות על הגדרות: פיקוד הצפון במלחמת יום
הכיפורים* (תל אביב: מערכות, 2008).
- בראון, אריה, משה דיין במלחמת יום הכיפורים (תל אביב: עידנים,
1992).
- ברגמן, רונן ומלצר, גיל, *מלחמת יום כיפור – זמן אמיתי* (תל אביב:
ידיעות ספריט, 2003).
- ברטוב, חנוך, 66: 48 שנה ועוד 20 ימים (אור יהודה: דביר, 2002).
- בר-יוסף, אורן, "בעת נעלית שער: אמ"ן במלחמת יום כיפור", בתוך:
עמוס גלבוע ואפרים לפיד (עורכים), *מלאת מחשבת, 60* שנות
מודיעין ישראלי – מבט מבפנים (תל אביב: ידיעות אחרונות,
2008).
- בר-יוסף, אורן, *הצופה שנרדם – הפתעת יום הכיפורים ומקורותיה*
(lod: זמורה-ביתן, 2001).
- ברקאי, אבiram, על בלימה: *סיפורה של חטיבה 188 במלחמת יום כיפור*
(תל אביב: מעריב, 2009).
- ג'אמע, מhammad, הכרתי את סאדאת: חזמי מה של סודות לגבי אל-סאדאת
והאחחים [המוסלמים] (קהיר: אל-מכtab אל-מצרים אל-חדית', 1999)
[בערבית].
- גולן, שמעון, "מלחמת יום הכיפורים: הוויכוח על צליהת התעללה ב-12
באוקטובר 1973", בתוך: *רייפנירון יהודית זהר אברהם* (עורכים),
יחס מדינה-צבא בישראל 1948-1974 (תל אביב: העמותה להנצחת

- זכרה של גולדה מאיר והעמותה הישראלית להיסטוריה צבאית ליד אוניברסיטת תל אביב, (2004).
- גורדון, שמואל, 30 שעות באוקטובר, החלטות גורליות: חיל האוון בתהילת מלחמת יום כיפור (תל אביב: מעריב, 2008).
- גוזית שלמה אלוף (מיל'), ראמ"ן לשעבר, "כל הדיבורים על כך שיש היום פלורלים במודיעין הם בלוף". בתוכו: אכירים ברקאי, הרים ל"מק כנפי הטועת" לאכירים ברקאי, (המרכז למורשת המודיעין, המכון לחקר מודיעין ומדיניות, אף מлечץ בע"מ, 2014).
- galbou' umos, ידיעת הזהב – סיפור פרשיה מודיעינית נשכחת, 5 באוקטובר 1973 (מל"מ, يولי 2015).
- גרא, גدعון, דרכן קד'אי בלבוכ (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1983).
- מרגלית, דן, התפקידים (אור יהודה: זמורה-ביתן, 2009).
- היכל, מוחמד חסני, הספינקס והקוביסיד (תל אביב: עם עובד, 1981).
- היכל, מוחמד חסני, מובאך זמנה (קהיר: דאר אל שורוק, 2012) [בערבית].
- וגמן, יהודה, "כואס בנצח", בתוכו: חגיג גולן ושאלות שי (עורכים), 'מלחמת היום': חקרי מלחמת יום הכיפורים (תל אביב: מערכות, 2003).
- וטיקוטיס, פniootis ג', תולדותיה של מצרים ממוחמד עלי עד סדראת (ירושלים: מגנס, 1980).
- זאבי, נדב, חיים של סוכן (טיוטה מאמר, אוסף פרטי של המחבר).
- זמיר צבי ואפרת מס, בעניינים פקוחות – ראש המוסד מתריע: האם ישראלי מקשיבה (אור יהודה: כנרת-זמורה-ביתן, 2011).
- עירא, אלי, מלחמת יום כיפור, מיתוס מול מציאות (תל אביב: עידנים, 1993).
- עירא, אלי, מיתוס מול מציאות, מלחמת יום הכיפורים: כשלונות ולקחים (תל אביב: ידיעות אחרונות, 2004).
- יעקבி, גדי, כחות השערת: איך הוחם הסדר בין ישראל למצרים ולא נמנעה מלחמת יום הכיפורים (תל אביב: עידנים, 1989).
- לה-קארה, גיון, הצלין החשי (תל אביב: כנרת, 1991).

- מדזיני, מירון, גולדה: *כיגודphia פוליטית* (تل אביב: ידיעות אחרונות, 2008).
- מלמן, יוסי ורביב, דן, מרגלים לא מושלמים (תל אביב: מעריב, 1990).
- מקנטיר בן, נגידה כפולה: *סיפורת האמית שמרגלי הפלישה לנודמנדי* (תל אביב: עם עובד, 2013).
- נסיב, סלים, אום (תל אביב: אסיה, 1999).
- סבתו, חיים, *תיאום כוונות* (תל אביב: ידיעות אחרונות, 1999).
- סנט ג'והן, רוברט, *הכוס: סיפורו של גמלא עבד אל-נאצ'* (תל אביב: מערכות, 1960).
- עבד אל-פתאח, עצאם, הסוכן בבל: האיש אשר זיעזע את מפקחת המוסד (קהיר: דאר אל-כתאב אל-ערבי, 2008) [בערבית].
- עבד אל-פתאח, עצאם, מי הרג את אשף מרואן? תיק הסוכן בבל (קהיר: אל-אימאן, 2007) [בערבית].
- פאוזי, מוחמד, *סודות ההתקשרות באשרף מרואן* (ח'מ: אל-ווטן לאל-נשרא, 2007) [בערבית].
- צברי, מוסא, *סאדאת: האמת והאגדה* (קהיר: אל-מכtab אל-מצריםי אל-חדית', 1985) [בערבית].
- צורףagi, "27 הימים שהובילו שינוי במעמד המוסד והעומד בראשו".
מבט מל'ם, 74 (אפריל 2016), 20-24.
- קלין אהרון, איש המבצעים: *סיפורו של מיק הרדי, מפקד היחידה המבצעית של המוסד* (ירושלים: כתר, 2014).
- רבין, יצחק, *פנקס שירות* (תל אביב: מעריב, 1978).
- שאזי, סעד אידין אל, *צלילת התעללה* (תל אביב: מעריכות, 1980).
- שלו, אריה, *כישלון והצלחה בהתרעה: הערצת המודיעין ערבית מלחמת שלום, איריה, ינואר 1973* (תל אביב: מכון מחקר העת החדשה, 2006).
- שלו, אריה, "הערכת המודיעין לקראת המלחמה", בתוך: משה שם שואב ודרורי (עורכים), *מדינה לאומית: מלחמת יום הכיפורים אחריו שלושים שנה ועוד מלחמה* (שרה בוקר: אוניברסיטת בר-אילן, 2008).
- שלימים, אבי, *מלך חוסיין: כיגודphia פוליטית* (אור יהודה: דברי, 2009).

שמעיר, שמעון, מערבים בהנהגת סאדאת: הביקוש אחרי אוריינטציה חדשה (תל אביב: דבר, 1978).

ת'רוות, מוחמד, אשרף מרואן: האמת והאשליה (קהיר: מרכול, 2008) [בערבית].

Aburish, Said K., *Nasser: The Last Arab* (New York: Thomas Dunn, 2004).

Aburish, Said K., *The Rise, Corruption and Coming Fall of the House of Saud* (London: Bloomsbury, 2005).

Alam, Asadollah, *The Shah and I: The Confidential Diary of Iran's Royal Court, 1969-1977* (London: Tauris, 1991).

Alexander, Anne, *Nasser* (Life/Time Books, 2005).

Andrew, Christopher and Mitrokhin, Vasili, *The World Was Going Our Way: The KGB and Battle for the Third World* (New York: Basic Books, 2005).

Beattie, Kirk J., *Egypt During the Sadat Years* (New York: Palgrave MacMillan, 1980).

Black, Ian and Morris, Benny, *Israel's Secret Wars: The Untold History of Israeli Intelligence* (New York: H. Hamilton, 1991).

Blum, Howard, *The Eve of Destruction: The Untold Story of the Yom Kippur War* (New York: Harper Collins, 2003).

Bower, Tom, *Fayad, The Unauthorized Biography* (London: Macmillan, 1998).

Bower, Tom, *Tiny Rowland: A Rebel Tycoon* (London: Mandarin, 1994).

Bregman, Ahron, *A History of Israel* (New York: Palgrave MacMillan, 2003).

Bregman, Ahron, *Israel's Wars, 1947-1993* (London: Routledge, 2000).

- Bregman, Ahron, *Israel's Wars: A History of Israel Since 1947* (London: Routledge, 2010).
- Bregman, Ahron and El-Tahry, Jihan, *The Fifty Years War: Israel and the Arabs* (London: Penguin, 1998).
- Burnett, Thom, *Conspiracy Encyclopedia: The Encyclopedia of Conspiracy Theories* (London: Collins & Brown, 2006).
- Chaliand, Gerard (ed.), *People Without a Country: Kurds and Kurdistan* (London: Zed Books, 1984).
- Cherkashin, Victor and Feifer, Gregory, *Spy Handler: Memoirs of a KGB Officer: The True Story of the Man Who Recruited Robert Hanssen and Aldrich Ames* (New York: Basic Books, 2005).
- Cooley, John K., *Libyan Sandstorm* (New York: Holt, Reinhart and Winston, 1982).
- Tooley, John K., *Unholy Wars: Afghanistan, America, and International Terrorism* (London: Pluto Press, 2002).
- Jreyfuss, Robert, *Devil's Game: How the United States Helped Unleash Fundamentalist Islam* (New York: Holt, 2006).
- El-Gamasy, Mohamed Abdel Ghani. *The October War: Memoirs of Field Marshal El-Gamasy of Egypt* (Cairo: The American University of Cairo Press, 1993).
- Harris, Thomas, *Garbo: The Spy Who Saved D-Day* (Richmond: Public Record Office, 2000).
- Haykal, Muhammad Hasanayn, *Autumn of Fury: The Assassination of Sadat* (New York: Random House, 1983).
- Heikal, Mohamed, *The Road to Ramadan* (New York: Ballantine, 1975).
- Ingram, Rick E. (ed.) *The International Encyclopedia of Depression* (New York: Springer, 2009).

- Kahana, Ephraim, "Early Warning Against Concept: The Case of the Yom Kippur War 1973", *Intelligence and National Security*, Vol.17, No.2 (2002), pp. 81-104.
- Katz, Shmuel, *Soldier Spies: Israeli Military Intelligence* (Novato, California: Presidio, 1992).
- Kessler, Ronald, *Inside the CIA: Revealing the Secrets of the Most Powerful Spy Agency* (New York: Pocket Books, 1994).
- Kissinger, Henry, *Years of Upheaval* (Boston: Little Brown, 1982).
- Korany, Bahgat and Dessouki, Ali. E. Hillal, *The Foreign Policies of Arab States: The Challenge of Globalization* (Cairo: American University of Cairo Press, 2008).
- Louis, J. C. and Yazijian, Harvey Z., *The Cola Wars: The story of the global battle between the Coca-Cola Company and PepsiCo, Inc.* (New York: Everest House, 1980).
- Mangold, Tom, *Cold Warrior — James Jesus Angleton: The CIA's Master Spy Hunter*, (Touchstone Books, 1992).
- Modin, Yuri, *My Five Cambridge Friends: Burgess, Maclean, Philby, Blunt and Cairncross by Their KGB Controller* (New York: Farrar Straus Giroux, 1994).
- Nasser Tahia Gamal Abdel, *Nasser; My Husband* (Cairo and New York: American University Press in Cairo, 2016).
- Nutting, Anthony, *Nasser* (New York: E.P. Dutton, 1972).
- Posner, Gerald, *Secrets of the Kingdom* (New York: Random House, 2005).
- Record of the Arab world: Yearbook of Arab and Israeli Politics*, Vol. 1, 32.

- Robinson, Jeffrey, *The Risk Takers* (New York: HarperCollins, 1985).
- Robinson, Jeffrey, *Yamani: The Inside Story* (London: Simon & Schuster, 1988).
- Safran, Nadav, *Saudi Arabia: Ceaseless Quest for Security* (Ithaca NY: Cornell UP, 1988).
- Schechter, Jerrold L. and Deriabin, Peter S., *The Spy Who Saved the World: How a Soviet Colonel Changed the Course of the Cold War* (New York: Charles Scribner's Sons, 1992).
- Scott, Peter Dale, *The Road to 9/11: Wealth, Empire, and the Future of America* (Berkeley: University of California Press, 2007).
- Seale, Patrick, *Asad: The Struggle for the Middle East* (Berkeley: University of California Press, 1988).
- Sirrs, Owen L., *A History of the Egyptian Intelligence Service: A History of the Mukhabarat, 1910-2009* (New York: Routledge, 2010).
- Trento, Joseph J., *Prelude to Terror: The Rogue CIA, the Legacy of America's Private Intelligence Network and the Compromising of American Intelligence* (New York: Carroll & Graff, 2006).
- Wise, David, *Nightmover: How Aldrich Ames Sold the CIA to the KGB for \$4.6 Million* (New York: Harper Collins, 1995).
- Woodward, Bob, *Veil: The Secret Wars of the CIA* (New York: Simon and Schuster, 2005).
- Yugoslavia, "Sekretarijat za informacije", *Yugoslav Survey*, Volume 17, 1976.

- עיתונות יומית ושבועונים**
- אל-ג'לאד, מג'די, "אל-מצרים אל-יום מפרסם פרטים חשובים על מות אשraf מרואן", אל-מצדי אל-יום, 7 ביולי 2007 [בערבית].
- אל-טוויל, כמאל ח'יף, "אשraf מרואן... ליד הדילמה", אל-אחים'ארא אל-לבנאניה, 2 ביולי 2007 [בערבית].
- אל-פִיקִי, מוסטפא, "על אל-לייטי נאצף", הגנרטל המצרי שמצא את מותו באופן דומה לאשraf בלונדון", אל-מצרים אל-יום, 9 באוקטובר 2008 [בערבית].
- "ב-100 אלף דולר לחודש... 'הנכוא', אחד מגדולי סוחרי הנשק במצרים", אל-שבב, 2 בדצמבר 2009 [בערבית], <http://www.alshaab.com/newsprint.php?i=21220>
- בראל, צבי, "חדר: 2 מיליון דולר בתמורה לרצח הזמרת הלבנונית", הארץ, 10 בספטמבר 2008.
- ברגמן, רונן, "האיש שלהם בקירות" ידיעות אחרונות, 6 במאי 2005.
- ברגמן, רונן, "המפעיל", ידיעות אחרונות (מוסך 7 ימים), 27 באוגוסט 2010.
- ברגמן, רונן, "מחר תפרוץ מלחמה", מוסף הארץ, 17 בספטמבר 1999.
- ברגמן, רונן, "צופן חותאל", ידיעות אחרונות (מוסך 7 ימים), 7 בספטמבר 2007.
- ברגמן, רונן ומלצר, גיל, "סוכן המוסד היה ראש לשכת סאדאת", מוסף ידיעות אחרונות, 26 בספטמבר 2003.
- גרנות, עורך, "כך תכננו קד'אפי וסאדאת להפיל מטוס אל על", מעריב (מוסך השבת), 2 בדצמבר 1994.
- דו, אורן, "אמן ריגול", מעריב, 4 במרץ 2005.
- "הודעה מאשraf מרואן, בתגובה על מה שנכתב בספרו של (המהנדס) עות'מאן אחמד עות'מאן", אל-אחים'ארא אל-יום ואל-אהראם, 16 באפריל 1981 [בערבית].
- זאבי, נדב, "הנגב: בכיריו המוסד ואם"ן מדברים לראשונה על הפעלו והפרקתו של אשraf מרואן, הסוכן מס' 1 של ישראל", מעריב, 28 בדצמבר 2007.

חמאד, מוחמד, "יחסים מצרים-לב מהמהפכה עד למלחמה: זיכרונות צלאח אל-דין אל-סעדי, השגריר המצרי הראשון לבן לב לאחר הפיכה", חלק 13, אל-דא אַל-עָם (כווית), 15 באוקטובר 1997 [בערבית].

ליפמן, תומס, "הארגון הערבי לתיעוש חתום על הסכמים סודים עם צרפת ובריטניה לייצור משותף של נשק חדש", מערכ, 11 בספטמבר 1978.

לנגורקי, יוסי, "האמת על 'האמצעים המיוחדים'", הארץ, 20 בדצמבר 2005.

"מונא עבר אל-נאצר בריאיון לאל-אהראם ויקלי: הישראלים רצחו את בעלי ושלימו בשבייל לעוזת האמת", אל-עדבי, 24 בספטמבר 2007 [בערבית], <http://www.al-araby.com/docs/article131111.html>

"מוחמד נוציר לתכנית הטלויזיה 'אחותראק': אשוף מרואן לא ידע את מועד פרוץ מלחמת אוקטובר, ויחסיו עם המודיעין הערבי היו איתנים", אל-מצרי אל-יומ, 7 בנובמבר 2008 [בערבית].

מלמן, יוסי, "זה לא נשמע כמו אשוף מרואן שהכרתי", הארץ, 6 ביולי 2007.

מלמן, יוסי, "מה ידוע על מותו המסתורי של אשוף מרואן, הסוכן שהזמין את ישראל מפני מלחמת יום כיפורים?", הארץ, 28 במאי 2010.

רומ, איתי, "רונן ברגמן: 'השאלת היא לא למה לחשוף סיפור אלא למה להשתריר אותו'", גלובס, 26 בספטמבר 2009.

שביט שבתאי, "המודיעין שאסף המוסד בשנים שקדמו למלחמת יום הכיפורים היה צריך להתרשם מהתראה ברורה למלחמה", ידיעות אחרונות, 10 באוקטובר, 2016.

Amer, Pakinam, "Second session of Talaat Mostafa retrial looks at footage, phone calls", *Al Masri Al Youm*, 28 April, 2010.

- "An Egyptian Riddle", *Private Eye*, 4 August, 2010.
- "Apology", *Al Ahram Weekly*, Issue No. 872, 22-28 November, 2007.
- "A Preemptive Purge in Cairo", *Time Magazine*, 24 May, 1971.
- Blackhurst, Chris, "As Mysterious in Life as in Death", *Timeout*, London, 2 July, 2007.
- Blackhurst, Chris, "The Shadowy World of Ashraf Marwan", *Business*, 5 May, 1987, 48-51.
- Blum, Howard, "The Double Agent Who Fooled Israel", (a draft of "Another Operative is Outed — But in Israel this Time", *LA Times*, 5 October, 2003).
- Carlso, Peter, "International Man of Mystery", *Washington Post*, 22 June, 2004.
- Doder, Dusko, "Of Moles and Men" *The Nation*, 18 February, 2002.
- Forsyth, James, "Did he fall or was he pushed?", *Spectator*, 15 August, 2007.
- Guyatt, David, "Pinay Cercle", *Illuminati News*, 8 June, 2004.
- Interview with Moshe Dayan, *Time*, July 30, 1973.
- New York Times*, 28 December, 2004.
- Kenway, Kris, "Searching for Cinderella", *Egypt Today*, Vol.25, No.6, June 2004, <http://www.egypttoday.com/article.aspx?ArticleID=1677#>
- "Mossad agents murdered my husband, says widow of billionaire arms dealer", *The Observer*, 11 July, 2010.
- Nkrumah, Gamal, "Sami Sharaf: Shadows of the Revolution" *Al Ahram Weekly Online*, 9-15 August, 2001, <http://weekly.ahram.org.eg/2001/546/profile.htm>
- "Sadat in the Saddle", *Time Magazine*, 31 May, 1971.

- Salmawy, Mohamad, *Al Ahram Weekly*, 5-11 July, 2007.
- Shane, Scott, "A Spy's Motivation: For Love of another Country", *The New York Times*, April 20, 2008.
- Syal, Rajiv, "Missing memoirs fuel spy death mystery", *The Sunday Times*, 13 August, 2007, <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article2246440.ece>.
- Syal, Rajiv, "'Double agent' billionaire's death in fall from balcony was murder, says friend", *Sunday Times*, 13 October, 2007.
- Syal, Rajiv, "Evidence missing in 'spy' death-fall mystery", *Times Online*, 29 August, 2007.
- "The Arabs diversity into the arms business", *Business Week*, 31 October, 1977.
- "The Underrated Heir", *Time Magazine*, 17 May, 1971.
- Zara, Mohammad, "Reliving a Piece of History", *Egypt Daily News*, September 22, 2006.

תקורת אלקטרונית

"אל-סואג'ה: מכורתו של אשף מרואן" (מתוך אתר אינטרנט המוקדש לנפת מלוי שבמחוז אל-מניה במצרים, 28 בספטמבר 2007 [בał-סואג'ה: מכורתו של אשף מרואן] (מתוך אתר אינטרנט המוקדש לנפת מלוי שבמחוז אל-מניה במצרים, 28 בספטמבר 2007 [בał-סואג'ה: מכורתו של אשף מרואן])

"בעצומו של יום הциיפורים הודיע דובר צה"ל: 'סמן לשעה 00:14' פתחו כוחות מצרים וסוריה בהתקפה בסיני וברמת-הגולן. כוחותינו פועלים נגד התוקפים", אתר חיל האוויר, <http://iaf.org.il/843.aspx>.

דין, אילנה, "המרגל האחרון: חייו ומותו של ד"ר אשף מרואן", "עובדת", עונת 2008, תוכנית מס' 9, ערוץ 2, 27 בדצמבר 2007.

"לאחר ריאון עם ג'יאאן אל-סאדאת: סודות מטלטלים שמגלת ידיד בעלה", ריאון עם ד"ר محمود ג'מאע, תחנת הטלוויזיה האל-ערבית, 4 במרץ 2007

[\[בערבית\]](http://www.alarabiya.net/articles/2007/03/04/32270.html). http://www.alarabiya.net/articles/2007/03/04/32270.html

מרגלית, דן, "מוסף המוספים", העורך הראשון, 10 בספטמבר 2004.
 מרגלית, דן, "מוסף המוספים", העורך הראשון, 17 בספטמבר 2004.
 מרגלית, דן, "מוסף המוסיפים", העורך הראשון, 23-24 בספטמבר 2004.
 ריאון של מוחמד חסנין היכל לתחנת הטלוויזיה אל-ג'זירה, 17 בדצמבר 2009 [בערבית].
 ריאון עבר אל-מג'יד פריד בתוכנית "אחותראק", הטלוויזיה המצרית,
 נובמבר-דצמבר, 2008 [בערבית].
 ריאון עמרו אל-לייטי עם מונא עבר אל-נאצ'ר בתוכנית "אחותראק",
 הטלוויזיה המצרית, 10 במרס 2009 [בערבית].

Croft, Steve, "Was the Perfect Spy a Double Agent?", *60 Minutes*, May 10, 2009.

"Egyptian X-File; Cinderella's Rank", *Egyptian Chronicles*, 14 July, 2009, <http://egyptianchronicles.blogspot.com/2009/07/egyptian-x-file-cinderella-rank.html>

"Egyptian X-File: Stuart Tower, the Beginning", *Egyptian Chronicles*, 21 May, 2010, <http://egyptianchronicles.blogspot.com/2010/05/egyptian-x-file-stuart-tower-beginning.html>

"Egyptian X-files: A death message to all those who may concern 'The Boxer and the miracle child'", *Egyptian Chronicles*, 29 August, 2007, http://egyptianchronicles.blogspot.com/2007_08_01_archive.html

Hosken, Andrew, "Billionaire's 'spy' death remains a mystery", *BBC Radio*, 15 July, 2010, http://news.bbc.co.uk/today/hi/today/newsid_8825000/8825986.stm

Pinkindustry, "The House of Fraser", *The Atlantic Semantic*, <http://pinkindustry.wordpress.com/the-house-of-fraser/>

Regan, Simon, *Who Killed Diana? An Investigation into the various Conspiracy Theories Concerning the Death of Princess Diana and Dodi Fayed*, Chapter X, <http://www.scallywag.org/diana/chapter-x.html>

Saudi Ambassador to the United States Prince Turki Al-Faisal interview with the Saudi-US Relations Information Service (SUSRIS), 2 March, 2006, <http://www.saudiembassy.net/archive/2006/transcript/Page19.aspx>

"So He was in London on the 5th of October 1973!!", *Egyptian Chronicles*, 23 October, 2008, <http://egyptianchronicles.blogspot.com/2008/10/so-he-was-in-london-on-5th-of-october.html>

"The Opportunist: The Bright Side of the Moon", *Egyptian Chronicles*, 28 June, 2007, <http://egyptianchronicles.blogspot.com/2007/06/opportunist-well-bright-dark-side-of.html>

"The Perfect Spy", *60 Minutes*, CBS, 10 May, 2009.

"Tiny in Name, not in Nature", *The BBC*, 26 July, 1998.

Van der Reijden, Joel, "Le Cercle: Secret Transnational Intelligence", http://www.bibliotecapleyades.net/sociopolitica/sociopol_lecercle01.htm

ריאיוןות

- .ארן "ברן" אברהם, רמת השרון, 28 באוקטובר 2010.
- .באורו טום, לונדון, 28 ביוני 2010.
- .בלקהרסט כריס, לונדון, 28 ביוני 2010.
- .בנדיין יונה, תל אביב, 17 באוגוסט 1998.
- .גלבוע עמוס, תל אביב, 20 ביולי 2008.
- .גרא גדרון, תל אביב, 3 במאי 2010.
- .הלווי אפרים, תל אביב, 21 במרס 2011.

- זמיר צבי, תל אביב, 13 באוגוסט 1998; 19 אוגוסט 1998; ראשון לציון,
8 ביולי 2008; 1 בספטמבר 2009.
- לבנון אהרון, כפר סבא, 8 במרץ 1999.
- מאיר מאיר, חולון, 25 ביוני 2008.
- נכבות "נחיק" נחום, רמת השרון, 8 בפברואר 2010.
- פורת יהודה, שפימים, 25 ביולי 1999.
- עינוי פרדי, כפר שמריהו, 22 ביולי 2008.
- רוזנפלד יעקב, תל אביב, 14 בספטמבר 1998.
- שלו אבנر, נוה מגן, 4 Mai 1999. 29 באוקטובר 1999.
- שלו אריה, תל אביב, 27 באוגוסט, 1998.
- שמיר שמעון, תל אביב, 31 בדצמבר 2009.

מפתח

איסמאueil אחמד (ראש	א
המודיעין הכללי) 183	338
איסמאueil חאפו 198	176–171, 126,
איתן רפאל ("רפל") 24, 26	11, 247, 191, 187,
אלון גאל 68, 199,	180, 419, 28
אלון גאל 134,	.308, 295, 299,
אליזבת מלכת אנגליה 321	289, 263
אלעוז דוד 15	21
אלעוז דוד 163, 200,	27
אלעוז דוד 201	אברהם
אלעוז דוד 203–202,	321
אלעוז דוד 211, 212,	27
אלעוז דוד 214	אורוֹן אַבְרָהָם
אלעוז דוד 225, 254–251,	374, 348, 19,
אלעוז דוד 255	14, 396, 386, 378,
אלעוז דוד 264, 266,	377, 411
אלעוז דוד 265, 278,	אִידֵּדִים מֶלֶךְ לוֹב
אלעוז דוד 271, 273,	125, 178, 426
אלעוז דוד 277, 432,	אִיבָּס סָם
אלעוז דוד 299	307, 309
אמין מוסטפא 309	אִימֵּס אַלְדְּרִיךְ
אמין עלי 309	50
אנגלטוון ג'יימס ג'וז 61–61	אלטס הרמן 294
אנדרואט ג'וליו 297	איסמאueil אחמד (שר המלחמה המצרי) 203, 48, 180–179

- אסד חאפו 195, 209, 208, 206, 233, 216, 215, 358, 311, 285-284, 223, 221
 בר-לב אורי 231, 440, 370, 352
 אשכול לוי 71-70, 67, 99, 70, 68
 , 135-134, 163, 145, 138, 275-274
- ב**
- ברגמן אהרון 12, 351, 156, 21, 373, 364-363, 356-355, 386, 385, 384, 381-380, 401-400, 399, 396-395, 405, 404
 ברגמן רונן 12, 189, 156, 17, 361, 360-355, 351, 277, 371, 370, 367, 364, 385, 384, 382, 378-377, 405, 399, 386
 ברז'ניב ליוניד 132-133, 134, 133, 381, 208, 136, 130
 ברנדט וילי 172
 ברנסטיין קארל 28
 ברקאי אבירם 381-383, 385, 382, 380-379, 386, 385, 382, 380-379, 405, 404, 399
 בלנט אנTHONY 410-409
 בלק איין 375-374
 בלהרטט קריס 335-333
 בן אלוף 378

ג

בן-גוריון דוד 101, 23, 26, 35
 ג'האני תאופיק אל 23
 גוטפריד רן 432
 גומעה שעראווי 110, 108-107, 124, 112
 גונן שמואל ("גורודיש") 265, 273, 271-269

בן-צור מרדכי 68
 בן-שם יצחק 24
 בנדמן יונה 18, 155-154, 131, 214, 211-210, 204, 156

- גורדייְבסקי אולג 292-293, 293
 גורן שמואל 63-58, 66, 72, 75, 158, 83
 גוזית שלמה 168-166
 ג'יבלי בנימין 405
 גיום גונתר 130
 גיל יהודה 361, 341, 340, 77
 גלבוע עמוס 384, 153, 28, 19, 414, 385
 גולד עבר אל-סאלם 171, 171-181
 גלילי ישראל 163, 138, 134, 181-177
 גמاسي עבר אל-ענוי אל 193, 212, 199, 165, 164
 גקסון הנרי ("סקופ") 173, 352, 351, 311, 205
 גרא גدعון 213
 גրיפית ג'ון 339, 337, 336-335
 דובליה "פאפא דוק" 333
 דיאנה הנסיכה מוויילס 10, 297, 326
 דגן מאיר 406
 דה מרנשה אלכסנדר 295-296
 דה ספינולה אנטוניו 297
 דובי א' (מפעילו של מרואן,
 שמות קוד: "אלכס", "ד"ד לורד")
 אישי 62, 190, 181-180
 340, 313, 263-262, 204
 ויחסים עם מרואן 78-77
 דן אורני 359, 158, 93-92, 91-90

- דנקר אמן 375
 ד'סטאן ז'יסקאר 304, 295
- וילסון הרולד 297
 ויצמן עוז 141, 144
 ורדי רחבה 58, 59, 60, 61, 66
 וילסון אד 89-88, 78, 75, 72, 69, 68
- האנסן רוברט 50
 הדר מוטי 225
 הורה ג'רלד 333
 "החוג של פינו" 296-297
 היטלר אדולף 10
 היכל מוחמד חסן 112, 42, 258
 הינדי אמין אל 229-228
 היהת אדריאד 324
 הלו אפרים 341, 137, 138
 הראל איסר 377, 343-342
 הלמס ריצ'רד 137-136
 הראל יוסף 70, 64, 58
 הרכבי יהושפט 258
 הררי מיק 230-229
- ו
 ואנונו מררכי 373
 גמן יהודה 28, 20
 וודוורד בוב 172
 וולף מרקוס 130
 וולף תומס 293
 יינשטיין יהודה 19
 וילסון אד 322
- ז
 זאבי נדב 21
 זהר אליו 22
 זוגה ריכרד 10
 זורע מאיר
 זיאת מוחמד חסן אל 280-277, 263, 67, 20, 201, 199-200, 153, 13, 280, 277, 274, 212-211
 והערכת מודיעין 11-12
 זמיד צבי 407, 357
 והתרעת יום הփורים 15, 245-244, 243, 242-241, 239, 237, 28, 17, 275, 266-265, 262-255, 374, 356, 350, 280-278
 בראש מוסד 67-66, 58
 , 78-76, 75-73, 72-67, 138-137, 94, 89, 88, 83, 166-165, 164-163, 162, 280-277, 234, 231-230, 313
 מאמשים את זעירא בהדפסת
 זהותו של מרואן 19, 14

- ח
- חאפו עבר אל-חלים 39
 - חאפו פאווי עבר אל- 388 , 185
 - ח'אשוגי עדנאן 12 , 11-12 , 176
 - 330 , 327 , 326
 - ח'אשוגי עצם 327 , 326 , 176
 - ח'אשוגי סמירה 331 , 326
 - חביב סאווי אל 102
 - חווני טועאר 413-412 , 13-12
 - 416
 - , 313 , 265 , 234 , 24
 - 340 , 315-314
 - חוסיין מלך ירדן 103-102 , 101 , 101
 - , 234 , 200 , 189 , 177 , 176
 - 380 , 352 , 294 , 235
 - 291-290 סדאם
 - "חוטל" (כינוי מקור לחומר
 - שהעביר אשור מרואן) 99
 - , 243 , 211 , 167-164 , 163
 - 439 , 286
 - חמאczy ג'לאל אל-דין אל 175
 - 184
 - חרושצ'וב ניקיטה 53 , 50
- ט
- טהרי ג'יהאן אל 380
 - טווגי 43
 - טוטון חומס 297 , 293 , 115
 - טייטו יוסף ברוז 283
 - טל רמי 386 , 378 , 21
- , 379 , 378-377 , 348
- 407 , 386 , 385-383
- מגושים עם מרואן , 78 , 53
- , 164 , 163 , 162-161
- , 245 , 241-240 , 199-198
- , 261-255 , 254 , 253 , 250
- , 341 , 314 , 313 , 282-280
- 381 , 370 , 359
- זעירא אלי , 213 , 163 , 152 , 71
- 279 , 278 , 263 , 260
- ואי הפעלת "המציעים
- המיוחדים" , 251-250
- 431 , 254-252
- ו"הכפלתו" של מרואן , 12
- , 346 , 223 , 157-155 , 18
- , 355 , 354-349 , 348-347
- , 365 , 364 , 361 , 358 , 357
- 372 , 371 , 369 , 368 , 367
- והדלהת זהותו של מרואן
- , 348-347 , 346 , 19 , 14
- , 381 , 380-375 , 374 , 372
- , 399 , 387-385 , 384-382
- 411 , 407-406 , 400
- והיררכות מודיעין לקראת
- מלחמת יום כיפור , 15 , 72
- , 201 , 199 , 167 , 166 , 147
- , 234 , 217-216 , 215 , 212
- , 245-244 , 242-241 , 237
- , 268-267 , 255 , 254-250
- 279 , 271-270

- מ
- טרון יוג'ין 293
 - טראקי עבדאללה אל 171
 - מאיר גולדה 15, 82, 71, 28, 15
 - , 140, 138–137, 136, 134
 - , 168–166, 164, 163, 158
 - , 236, 213–212, 211
 - , 266, 265, 263, 246–243
 - , 280–279, 278, 277, 267
 - , 380, 363, 285, 282, 281
 - יריב אהרון 404
 - מאיר גיטה 87, 93, 89
 - מאיר מאיר 85–99, 131, 128
 - , 159, 151, 136, 133, 132
 - 163
 - mobairc gmaal ("ג'מי") 13
 - mobairc chosni 302–301, 13
 - , 348, 343, 334, 316, 311
 - , 370, 364, 361–360
 - , 415, 414, 408, 400–399
 - mobairc sozjan 410
 - mobutuo sata sko 296
 - mochi al-din zekriya 41
 - mosa umru 13, 354, 409
 - mostafa ahmed 300
 - mostafa tleuth hisam 411–410
 - "mouedon ha-sfarai" 298–295
 - morris bani 375–374
 - midan rafi 359
 - miturchin sisili 292
- י
- ימני אחמד זכי 352, 223–222
 - itchaki shamzon 86–85
 - יריב אהרון 86, 85, 71, 70
 - 278, 165, 163
 - יריב יוסף ("יוסקה") 68–67
 - ישראל חיים 24
- כ
- ccbir mobairc al 44
 - cahn ali 10
 - cahn abravanel shelma 72
 - cahna afriim 19, 379–378
 - 386, 385
 - calthom aom 39
 - caz shmoal 375
 - carmi aitan 272
- ל
- lbczn aharon 3, 156, 153, 213
 - 368, 234
 - loin mikkel 21
 - li'or israel 67, 138, 241
 - 263, 244, 243–242
 - libi loais ("skotra") 374
 - lengezki yosi 19, 384, 385, 431

התרעות מלחמה	362
,199-197	
,216-214	
,204-203	
,237	
,233-231	
,224-221	
,250-246	
,239-238	
,272-271	
,262-256	
371-364	
,352	
,350-349	
התראה על ניסיון הפלת	
מטוס "אל על"	
,231-229	
381	
,377	
וחשיפתו כסוכן מוסד	
,14	
387-373	
וחומר מודיעיני שהעביר	
(ראו גם התראות מלחמה)	
ותוכניות מלחמה	
,12-11	
,83-82	
,66-63	
,15	
,138-128	
,100-96	
,199-197	
,150-143	
,215	
,209-207	
,204-203	
,240-238	
,237	
,224-221	
,272-271	
,261-256	
,286-284	
,282-280	
339	
,312-311	
וחומר "חותם"	
,99	
,167-163	
286	
,243	
,211	
,37-36	
,10	
ויחסיו עם אשטו	
,104	
,47-43	
,42	
,40-38	
,305	
,162	
,123	
,121	
,119	
340-339	
,317	
ויחסיו עם אנוואר סאדאת	
,72	
,63	
,18	
,17	
,13	
,10	
מילשטיין אורדי	362
מלחין צבי	261
,359-358	
,349	
441	
מלמן יוסי	17
,19	
,375	
,374	
382	
מלצ'ר גיל	12
,277	
,358	
,357	
382	
מנدس שמעון	361
,364	
מנדר אלברט	268
,270-268	
מנצור אניס	108
מנצור חסן	176
מסרי אחמד אל	187
,186-184	
303	
מרואן אבו ופא אל	37
,31	
,30	
,184	
,183	
,90-91	
,56	
,47	
מרואן אשרף	421
ובני הזוג אל צבאה	44
,47-44	
,174	
,122	
,120	
,104	
,51	
ודובי א'	(מפעליו של מרואן,
שםות קוד: "אלכס", "ד"ר	
לורד")	77-77
,91-90	
,160-159	
,158	
,93-92	
,343	
,342-341	
,314	
,313	
345-344	
ו"הרשות העברית לתייעוש"	
307-303	
,301	
והתאבדות כהסבר למותו	
397-394	

- ויחסים ופגישות עם צבי ,123–117 ,116–113 ,105
 זמיר ,162–161 ,78 ,53 ,139 ,130 ,126 ,125–124
 ,199–198 ,164 ,163 ,168 ,156 ,155 ,153 ,148
 ,253 ,250 ,245 ,241–240 ,179–178 ,175 ,171–168
 ,282–280 ,261–255 ,254 ,187 ,186–183 ,182 ,181
 ,370 ,359 ,341 ,314 ,313 ,277 ,247 ,232 ,188
 381 ,288–287 ,286–282
 ויצירת הקשר עם המוסד ,300 ,299 ,298 ,292–289
 67–57 ,305–304 ,303 ,302 ,301
 ,"ביבניי מקור ("פקטי" ,349 ,316 ,310–309 ,308
 "אטמוס", "המלך") ,376 ,368 ,362 ,359 ,354
 79–78 ,388 ,401 ,381 ,379 ,377
 וכתיבת ספר זיכרונותי ,409 ,408 ,404
 406–400 ,292 ,185 ,182 ,174
 ,43 ,32–31 ,120 ,117 ,114–113 ,10
 301–300 ,349 ,308 ,300–299
 298–295 ו"מועדון הספראי" ,359
 417–388 ,14–13 ,308
 ומותו ,116 ,104 ,76 ,73 ,63 ,59
 ומנייעים לרגל לטובת ישראל ,123 ,121 ,120 ,119–118
 ,106–105 ,76–74 ,55–48 ,43 ,42 ,41 ,40–38 ,37
 ,315–311 ,188 ,162–161 ,55 ,54 ,53 ,52 ,47–46
 343–340 ,116 ,104 ,76 ,73 ,63 ,59
 ומעשי שחיתות ,123 ,121 ,120 ,119–118
 ,171–170 ,186–182 ,181 ,176–174 ,183 ,182 ,170 ,168 ,161
 309–307 ,300–298 ,379 ,353 ,349 ,312 ,305
 ומקור מידע על ייצור חל"כ ,142 ,409 ,399 ,381
 במצדים ,65–64 ,153–52 ויחסיו עם הנרי קיסינג'ר
 ופגישות עם מאיר מאיר ,285 ,284 ,283 ,17 ,10
 159–158 ,128 ,100–94 ,294 ,291–290 ,289–286
 וק"ב ומסע לוחמה ,312 ,302

- ותואר הדוקטור שלו 301-300 301-300
 ותוכניות המלחמה המצריות ,134-133 ,129-128 ,146-145 ,144-143 ,199-197 ,152-150 ,208-207 ,204-203 ,274-271 ,260-259 351-349 ,281-280
 ותוכנית המלחמה הסורית 209-208
 ותפקידו בחיסול האופוזיציה לסדרת 18 124-111
 ותשלים שקיבל מהמוסד ,158-157 ,83 ,76-75 ,65 342 ,312 ,275 ,231
 כאיש עסקים בלונדון 346-345 ,339-317
 ואפשרות היותו "כפול" ,100 ,97 ,75-73 ,13-12 ,223-222 ,157-154
 כמרגל בעל ערך יוצא דופן ,157-153 ,130 ,13-9 216-214
 רקע משפחתי 32-31
 מרואן גמאล 409 ,42 ,40 ,13
 מרואן מוחמד אחמד 13 ,394
 מרואן עוזא 395 ,36
 מרעי סייד 122
 פסיכולוגיה נגרו 292-300
 וקשרי מצרים-לב 125 ,148 ,231-227 ,182-177
 וקשרי מצרים-סוריה 292-291 ,284-283
 וקשרי מצרים-טュודיה ,126 ,187-186 ,177-171
 וקשרי מצרים-עיראק 298 ,285-284 ,223-222
 וקשריו עם הסי-איי-אי ,115 ,313 ,294 ,289-286 ,189
 וקשריו עם במאן אדרם 11 ,187 ,184 ,176-172 ,126
 וקשריו עם עבד אל-סלאם ג'לוד 183-177 ,171
 וקשריו עם ג'ימס פין 294 ,288-286
 וקשריו עם טיני רואולנד 10 ,336-331 ,333-321 ,319
 וקשריו עם מוחמד אל-פאיד ,333-326 ,301-300 ,10
 וקשרים עם ארגוני המודיעין של בריטניה וiteitlia 230 ,190-188
 ורץ כהסביר למותו 416 ,414-397

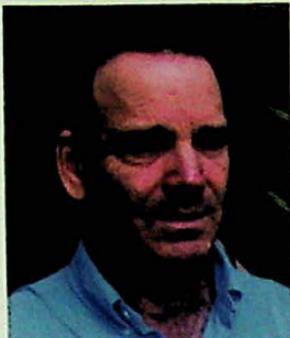
- נ**
- נאצָר הַוְדָא עָבֵד אֶל^ל, 35, 33–32
182, 119, 42, 40, 38, 37
 - נאצָר מוֹנָא עָבֵד אֶל (מוֹנָא
מְרוֹאָן), 37–35, 33–32, 10, 119, 104, 63, 62, 47–38, 175, 162, 123, 121, 120, 303, 299, 246, 228, 182, 317, 316, 315, 310, 305, 395, 389, 345, 340–339, 399, 398
 - נאצָר תְּחִיה עָבֵד אֶל, 38, 34, 33
182, 119, 118, 114
 - נאצָר חַאלְד עָבֵד אֶל, 34, 33
334, 118, 35
 - נְבוּת נְחוּם ("נְחִיק") 89, 88, 72
נוֹסְנָקוּ יְוִדי 61–60
 - נוֹצִיָּר מְוֻחָםְדָר 248–246
נוֹקְסָן רִיצְ'רָד מִילְהָאוֹס 137, 200, 191, 173, 140–139
295, 282, 208
נְצָר פּוֹאָד 413
 - וַיְחִסֵּי לְיִתְ'יָ אֶל, 113–122, 14, 413, 412, 114
נאצָר גַּמָּאֵל עָבֵד אֶל, 42–41, 31, 85, 81, 59, 56, 54, 46, 45, 113, 112, 101, 100, 91, 125, 124, 116, 115, 114, 172, 153, 144, 138, 126, 182, 177, 175, 174, 173, 307, 302, 298, 246, 226, 380, 360, 345, 315, 309, 413, 412
וַחֲיִ מְשָׁפָחָה, 36–34, 33–32
וַיְחִסֵּי עִם אַשְׁרָף מְרוֹאָן, 10, 182, 119–118, 91, 47
וַיְחִסֵּי עִם אַשְׁרָף מְרוֹאָן, 40–38, 37, 18, 15, 13, 52, 47–46, 43, 42, 41, 73, 63, 59, 55, 54, 53, 119–118, 116, 104, 76, 168, 161, 123, 121, 120, 312, 305, 183, 182, 170, 399, 381, 379, 353, 349
- ס**
- סָדָרָת אַנוֹאָר אֶל, 18, 17, 14, 131, 111–106, 102, 91, 177, 176, 174–172, 136, 228, 227, 226, 225, 179, 312, 307, 306, 293, 287, 353, 352, 347, 334, 315, 381, 376, 375, 372, 366
 - וַיְחִסֵּי לְשָׁחִיתָות, 34, 33
וַיְחִסֵּי עִם סָדָרָת אַנוֹאָר, 51, 46, 43, 40, 36–35, 121–122, 104
וַיְחִסֵּי עִם סָדָרָת אַנוֹאָר, 105, 102, 122, 110–109, 109–106
וּמְצָב בְּרִיאָתוֹ, 316, 182
וּמְצָב בְּרִיאָתוֹ, 103–102

- ,201 ,199-198 ,197-191
,206 ,205 ,204 ,203 ,202
,212 ,211 ,209 ,208
,223-222 ,221 ,218 ,216
,249 ,236 ,229 ,224
,280 ,267 ,262 ,258-256
,365 ,361 ,360 ,356 ,281
,367
,114 ,113 ,10 סדרת ג'יהאן
,174 ,172 ,122 ,120 ,117
,300-299 ,292 ,185 ,182
,359 ,349 ,320 ,308 סדרת לובנה
,186-184 ,112 סדרת ממדוח
,300-299
,112 סדרת נוהא
,395 סאלח שריף
,112 סאלם ממדוח
,25 סבתו חיים
,86 סודאי אלברט
,330-329 ,328 סולטן ברוניי
,332 ,331 סונדרס הרולד
,285-284 סועאר ח'דר
,115 סחרוב ולאדימיר
,371 סטליין יוסף
,32 סיאם עצאם
,417 ,414 סלימאן עומר
,298 סמורה מאשל
,324 סמית איין,
,115-114 סעד מחמד
- ,122-121 לשחיתות
,320 ,223-222 ,181 ,172
,403 ,359
ויחסיו עם אشرف מרואן
,72 ,63 ,18 ,17 ,13 ,10
,123-117 ,116-113 ,105
,139 ,130 ,126 ,125-124
,168 ,156 ,155 ,153 ,148
,179-178 ,175 ,171-168
,187 ,186-183 ,182 ,181
,277 ,247 ,232 ,188
,288-287 ,286-282
,300 ,299 ,298 ,292-289
,305-304 ,303 ,302 ,301
,349 ,316 ,310-309 ,308
,376 ,368 ,362 ,359 ,354
,388 ,401 ,381 ,379 ,377
,409 ,408 ,404
ומאבקו בגורם האופוזיציה
,116-112 ,105 ,100 ,18
,412 ,123-117
ומעמדו כ יורשו של נאצ'ר
,120 ,119-118 ,111-107
,111-110 וסגנון שלטוני
,183 ,171-169 ,132-131
,15 ותפיסת המלחמה שלו
,99 ,82-81 ,70 ,18
,140-139 ,135 ,134-132
,148 ,146-145 ,144 ,141
,165 ,155 ,154 ,150 ,149

- סעד עבד אל מונעים 363-362 פורד ג'רלד 294 פורט יהודה 154-153 פיסל מלך سعودיה 126, 171, 187, 186, 177, 172, 249, 224, 223-222, 368, 352, 294, 285-284, 381, 379, 376, 375 פיסל תורכי אל 295 פילבי קים 50 פינו אנטואן 297-296 פכרי מוחמד 32 פלה מאולף 297 פנקובסקי אולג 53 פריד מג'יד אל 42 פריזר יו 325-323 פריין מייקל 424 פרקהרט מיקל 390-391 פאווי מוחמד אחמד 393, 395 פרקין סימון 394 פתאח זכريا תופיק אל 184 פאייד עלי אל 330-326 פאייד דודי אל 11, 327 פארוק מלך מצרים 30, 34 פארוק אוסמה 417 פג'ול חואן ("גרבו") 74 פהמי איסמאעיל 289, 308-307, 302, 294, 291 פורגורני ניקולאי 145 פולאדר ג'ונתן 49
- ע עאמר עבד אל-חכמים 34, 38, 413, 109, 39 עופר צבי 28 עות'מאן אחמד עות'מאן 112 עלי מוחמד 35 עמית מאיר 58, 58, 67, 71, 70, 68, 67 פ פאווי מוחמד אחמד 110 פאייד מוחמד אל 300-301 פאייד עלי אל 332-326 פאייד דודי אל 11, 327 פארוק מלך מצרים 30, 34 פארוק אוסמה 417 פג'ול חואן ("גרבו") 74 פהמי איסמאעיל 289, 308-307, 302, 294, 291 פורגורני ניקולאי 145 פולאדר ג'ונתן 49
- צ צבאח אחמד נאצ'ר אל 319 צבאח אל-סלאם אל 186 צבאח סועאר בת מוחמד אל 135-134, 203, 193, 144 צבאח אחמד נאצ'ר אל 319 צבאח אל-סלאם אל 186 צבאח סועאר בת מוחמד אל 120, 104, 51, 47, 46-44 צבאח אחמד נאצ'ר אל 319, 188, 174, 122

- צ**bach עבדאללה אל-מוobarق אל ר 319, 188, 174, 46-44
ראולנד טיני 10, 333-318
צברי עלי 107, 110, 111, 337, 335
צברי מוסא 308, 307, 310
צורף חגי 280-279
צ'יני דיק 374
רביין יצחק 59, 139, 140, 200
רדרפא מוניר 75-76
רובינסון ג'פרי 336, 337, 352
רוביינשטיין ברק 21
רוברטס ג'ון 390, 391, 392
רוג'רס ויליאם 139
רוזנפלד יעקב 156
רווקפלר נלסון 294
רוזדי סובחי 319
רוזוולט פרנקלין דילנו 371
רייד מונעים אל 48
ריישי צ'רלס 334
ריפאעי זיד אל 176
רפاسي יוזף 389, 390, 391
שאה של איראן 290
שאלוי סעד אל-דין אל 47-48
שאפעי חוסיין אל 108
קאנדה קנת 320
קזאקוב ולאדיmir 292
קדאפי מועמד אל 11, 94, 125
קדאפי אחמד אל-דם 322, 334
קוגן דוד 332
קונט מריא 43
קולבי ויליאם 292, 296
קוסטינר יוסף 20
קיסינג'ר הנרי 10, 17, 137
קנדי ג'ון 60
קニアזר זוסיה ("זיזי") 85, 156
ט 267

- שופר שמואל 87
שרון אריאל 27
שרף סמי 37, 39, 42-41
, 104, 123-108, 63, 47-46
125, 124
שרת משה 70
- ת**
- תאצ'ר מרגרט 324
תדרות מוחמד 300
תמיים סוזאן 410
- שוקי עצם 388-391, 393
שוקי עזה 388, 381, 343
שטרוס פרנץ יוזף 296
שיראק ז'אק 326
שלו אבנרי 264
שלו אריה 86, 156, 213, 217
שלום אברהם 359-360
שמיר יצחק 68
שמיר שמעון 20, 108-107
שפיק עלי 413

פרחסו (אמריטוס) אוֹרִי נַרְיוֹשָׁף קִיבַּל אֶת תואר הדוקטור שלו מאוניברסיטת סטנפורד בשנת 1990 וליים במחלקה ליחסים בינלאומיים בبنיה"ס למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה. תחומי התמחותו הם מודיעין, ביטחון לאומי והסתכום הישראלי-ערבי. הוא פירסם עשרות מאמרים בנושאים אלה ושישה ספרים. ביניהם:

The Best Of Enemies: Israel And Transjordan In The War Of 1948 (1987)

Intelligence Intervention In The Politics Of Democratic States: The Usa, Israel, And Britain (1995)

הצופה שנורדם: הפתעת יום הכנפיון
ומקורותיה (2001)

**Intelligence Success And Failure:
The Human Factor (2017)**

אשר מראן, שכונה במוסד "המלאן", היה המוגל הטוב ביותר ביותר של מדינת ישראל בארץ אויב ואחד המרגלים החשובים ביותר בהיסטוריה. ההתרעה שהעביר ערבי מלחמת ים כיפר על כוונת מצרים וسورיה לפתח נמלמה "מח'ר" והינה הייתה מודיעין הגורלית ביותר בתולדות המדינה. בלבד היה גיס המילואים מתחיל רק עם פרוץ המלחמה ורמת הגולן כולה הייתה נופלת לידי הצבא הסורי. ישראלים רגבים חביבים את חייהם ל"מלאן".

אורו בר-יוסף, מחנכו וב-המכור הצופה שנודע, מתאר ומנתח את דרכו של מראן לצמורת השלטון המצרי מАЗ נsha לאישה את בתו של נאצ"ר ועוד לפוליטו אל מותו ממופסת הממשלה הוביעית של דירתו המהדורות בלונדון ביוני 2007. בר-יוסף מפרט את עלילותיו של "המלאן" כMargin וחושך את דרכו פועלתו, למשל:

- כיצד העביר את המידע המפורט שלו בסיסו ונונחה הקונספצייה שליפה מצרים לא יצא למלחמה מבלי שתשיג מטוסי תקיפה ארכוי טוח וטילי "סקאזר".

- כיצד העביר למפעליו את פרוטוקול הישגיה מאוקטובר 1972 שנבה הדיע סאדאת על החלטתו לצאת למלחמה מבלי להמתין למטוסים ולטילים ואין מסר או בענה חזושים לפניו פרוץ המלחמה כי הגורלים המצרים הפסיקו לירות בהשגת מטוסי תקיפה משום תנאי ליציאה למלחמה.

- כיצד הטעמו מומחי אמ"ן מהודיעין ההתועתי שהעביר מראן ומשיכו לדבוק בקונספציה שאנד עליה הכלה.

- כיצד התנהלה הפגישה בין מראן לראש המוסד צבי זמיר, אשר בה נמסרו כי "מח'ר תפוץ מלחמה", ואין נפגש זמיר עם "המלאן" גם נמהלן המלחמה כדי לקבל מידע קרייתי על אפשרות של שיgor טילים מצריים על ישראל.

- כיצד ננונה לאחר המלחמה מערכ היחסים החשאי בין מראן לראש תחתון ה-CIA בקהיר ואין השניים שימשו כעיזור קשר מרכיבי בין הנשיא סאדאת ומלך המדינה קיסינגר.

- כיצד הדליק ראש אמ"ן במלחמה, אליו עזירא, את זהותו של מראן וכן הנטית את התהילה שבנוספו של דבר הביא עליו את הצעו.

- **המלאן** עוזב לטוטו עלייה, שחשודה וייחס אליה **ונספליום** וכל העולם.

www.kinbooks.co.il

